İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

BÜTÜNLEŞİK KENTSEL KORUMA-GELİŞTİRME SÜRECİNİN ANALİTİK PLANLAMASI VE STRATEJİK YÖNETİMİ: PERFORMANS ÖLÇME-DEĞERLENDİRME-PROGRAMLAMA MODELİ

DOKTORA TEZİ

Ebru GÜRLER
(502042902)

Şehir ve Bölge Planlaması Anabilim Dalı

Şehir ve Bölge Planlama Doktora Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Nuran ZEREN GÜLERSOY

MART 2013

İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü'nün 502042902 numaralı Yüksek Lisans / Doktora Öğrencisi **Ebru GÜRLER**, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı **"BÜTÜNLEŞİK KENTSEL KORUMA GELİŞTİRME SÜRECİNİN ANALİTİK PLANLAMASI VE STRATEJİK YÖNETİMİ: PERFORMANS ÖLÇME-DEĞERLENDİRME-PROGRAMLAMA MODELİ"** başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : **Prof. Dr. Nuran ZEREN GÜLERSOY** .....
İstanbul Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Prof. Dr. Mehmet OCAKÇI** .....
İstanbul Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Ahsen ÖZSOY .....
İstanbul Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Handan DÜLGER TÜRKOĞLU .....
İstanbul Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Nur ESİN .....
Okan Üniversitesi

Teslim Tarihi : **31 Ocak 2013**
Savunma Tarihi : **06 Mart 2013**

sevgili ANNEM'e ve BABAM'a.

ÖNSÖZ

Doktora çalışmam boyunca, araştırma heyecanıma ve kaygılarıma sonsuz sabır ve tolerans göstererek tez çalışmamı yönlendiren, ulusal ve ulusalararası düzeyde bilimsel çalışmalar ve araştırmalar konusunda ortak çalışma imkanı sunarak destekleyen, (*bütünleşik) kentsel koruma süreci*, *miras koruma odaklı stratejik planlama* ve *kentsel kalite planlaması* konularında çağdaş gündemi belirleyen bilimsel katkılara imza atan tez danışmanım Prof.Dr. Nuran ZEREN GÜLERSOY'a teşekkürlerimi sunarım. Doktora çalışmam boyunca; t*ez çalışmasının kuram-uygulama-yöntem çerçevelerinin bilimsel bir yaklaşımla tanımlanarak, sistem-strateji bütünlüğü içinde sadeleştirilmesi* konusunda yapıcı eleştirileri ve önerileri için ayrıca teşekkür ederim.

Doktora tez izleme ve tez savunma toplantılarında; *tez çalışmasının "minimalist" ve "yukarıdan-aşağıya" bir sistem yaklaşımı ile kuram-uygulama-yöntem çerçevelerinin tanımlanması ve stratejik biçimde sadeleştirilmesi* konusunda yapıcı eleştirileri ve önerileri ile katkılarını esirgemeyen tez izleme komitesi ve tez jürisi üyeleri Prof.Dr. Ahsen ÖZSOY'a ve Prof.Dr. Mehmet OCAKÇI'ya teşekkür ederim.

Doktora tez savunma toplantısında; *tez çalışmasının "sınırlandırıcı" ve "yapılandırıcı" bir stratejik yaklaşım ile kuram-uygulama-yöntem çerçevesinin tanımlanması ve sistematik biçimde sadeleştirilmesi* konusunda yapıcı eleştirileri ve önerileri ile katkılarını esirgemeyen tez jürisi üyeleri Prof.Dr. Handan DÜLGER TÜRKOĞLU'na ve Prof.Dr. Nur ESİN'e teşekkür ederim.

Türkiye'deki farklı üniversitelerde disiplinlerarası bir eğitim geçmişine sahip olmam nedeniyle; gerek bilimsel çerçeve üzerine aydınlatıcı temel oluşturan, gerekse de araştırma çerçevesi üzerine yöntem yaklaşımlarına açılım sağlayan, Dünya'da ve özellikle Türkiye'de kentsel tasarım ve şehir-bölge planlaması üzerine çağdaş gündemin belirlenmesinde katkıları bulunan TÜM HOCALARIM'a ayrıca teşekkür ederim.

Her şeyden önce; *tüm yaşamım boyunca* gerek maddi-manevi, gerekse de düşünsel-duygusal her anlamda destekleyen, *lisans-yüksek lisans-doktora eğitimim* ve *araştırmalarım* konusunda cesaretlendiren, bilimsel bir görüş kazanma sürecine olanak sağlayan ANNEM'e ve BABAM'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Ocak-Aralık 2012

Ebru GÜRLER
(Y.Şehir Plancı –
Kentsel Tasarım Uzmanı)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ ..... **vii**
İÇİNDEKİLER ..... **ix**
ÇİZELGE LİSTESİ ..... **xi**
ŞEKİL LİSTESİ ..... **xiii**
ÖZET ..... **xv**
SUMMARY ..... **xix**
1. GİRİŞ **1**
1.1 Çalışmanın Konusu ve Problem Tanımı 1
1.2 Çalışmanın Amacı, Hedefi ve Araştırma Sorusu 5
1.3 Çalışmanın Kapsamı 7
1.4 Çalışmanın Yöntemi 10
2. KENTSEL DÖNÜŞÜM SÜRECİ ÜZERİNE PLANLAMA VE TASARIM PARADİGMASI GELİŞİMİ-DEĞİŞİMİ: BİLİMSEL ÇERÇEVELERDE MEKANİZMA-ARAÇ BAĞLANTISI ÜZERİNE SİSTEM-STRATEJİ ETKİLEŞİMİ **13**
2.1 Mekanistik Paradigma: Bilimsel ilerleme ve işlevsel değer temelinde kentsel sistem-strateji gelişimi (19.yy öncesi Dönem Literatür Özeti) 15
2.2 Klasik işlevsel planlama-tasarım paradigması: kentleşme süreçleri, kapsamlı planlama sistemi, yapı-aktör temelli deneysel stratejiler (19.yy) 19
2.2.1 Romantik paradigma: alternatif ilerlemeler, koruma-gelişim ikilemi 21
2.2.2 Erken modern paradigma: bilimsel ilerlemeler, koruma-gelişim ikilemi 21
2.3 Stratejik işlevsel planlama-tasarım paradigması: kentsel dönüşüm süreçleri, stratejik planlama sistemi, süreç-çözüm temelli eylemsel stratejiler (20.yy) 24
2.3.1 Modern paradigma: endüstriyelleşme, koruma-gelişim ikilemi (1900-1945) 27
2.3.2 Endüstriyel paradigma: koruma-kalkınma ilişkisi (1945-1960) 29
2.3.3 Post-modern paradigma: miras-küreselleşme ilişkisi (1960-1980) 32
2.3.4 Liberal paradigma: miras-rekabet ilişkisi (1980-2000) 39
2.4 Yeni-işlevsel planlama-tasarım paradigması: bütünleşik kentsel koruma-geliştirme süreci, performans programlama sistemi, karar-katılım temelli senaryo stratejiler (21.yy) 45
2.4.1 Neo-liberal paradigma: miras-sürdürülebilir kalkınma ilişkisi (2000-2010) 47
2.4.2 Post-liberal paradigma: miras-bütünleşik kalkınma ilişkisi (2010+) 51
3. KENTSEL KORUMA-GELİŞTİRME SÜRECİ ÜZERİNE STRATEJİK PLANLAMA VE PERFORMANS PROGRAMLAMA: SİSTEM ÇERÇEVELERİNDE MEKANİZMA-ARAÇ BAĞLANTISI ÜZERİNE KARAR-KATILIM ETKİLEŞİMİ **59**
3.1 Stratejik Planlama 61
3.1.1 Stratejik karar planlama sistemi ve Analitik süreç yönetim stratejisi 63
3.1.2 Stratejik planlama yaklaşımında mekanizma-araç bağlantısı 72
3.2 Performans Programlama 79
3.2.1 Analitik karar planlama sistemi ve Stratejik süreç yönetim stratejisi 80
3.2.2 Performans programlama yaklaşımında mekanizma-araç bağlantısı 86
3.3 Mekanizma-Araç Bağlantısı: Kentsel Tasarım Rehberleri 90
3.3.1 Kentsel Tasarım Rehberleri: Dünya Kentlerindeki Sistem-temelli Planlama-Tasarım Uygulamaları 95
3.3.2 Kentsel Tasarım Rehberleri: Türkiye/Istanbul'daki Strateji-temelli Planlama-Tasarım Uygulamaları 99

4. KENTSEL KORUMA-GELİŞTİRME SÜRECİNİN ANALİTİK PLANLAMASI VE STRATEJİK YÖNETİMİ KAPSAMINDA MEKANİZMA-ARAÇ BAĞLANTISI: PERFORMANS ÖLÇME-DEĞERLENDİRME-PROGRAMLAMA MODELİ 111
4.1 Karma Yöntemli Araştırma Yapısı ve Ölçeklerarası Modelleme Sistemi 115
4.1.1 Teknik çözüm: karar-katılım temelli karma yöntemlerin kulanımı 121
4.1.1.1 Karar kuramı: çok-kriterli kararlarda analitik koordinasyon ... 121
4.1.1.2 Oyun kuramı: çok-aktörlü katılımda stratejik kooperasyon 123
4.1.2 Model tasarımı: çok-kriterli parametrik çerçevenin kullanımı 127
4.1.2.1 Ortak yapı: kuram-uygulama geri-beslemeli karma göstergeler ... 136
4.1.2.2 Karakter: nitelik-nicelik geri-beslemeli karma yöntem ölçekleri 150
4.2 Mevcut Modellerin Tersine Çözümlemesi: Mekanizma-Araç Bağlantısı üzerine Ölçeklerarası Performans Senaryoları 171
4.2.1 Sistem-temelli Dünya modeli: Bütünleşik sürecin stratejik planlaması ve analitik yönetimi – kalite-odaklı mekanizma aracı 172
4.2.2 Strateji-temelli TR/Istanbul modeli: Bölüntülü sürecin stratejik planlaması ve pragmatik yönetimi–kontrol-odaklı operasyonel araç . 197
4.2.3 Mevcut model çözümlemesi üzerine karşılaştırmalı değerlendirme .. 218
4.3 Geçiş Modellerinin İleriye Çözümlemesi: Mekanizma-Araç Bütünleşmesi üzerine Ölçeklerarası Performans Senaryoları 244
4.3.1 Geçiş modeli önerisi-I: mikro/yerel ölçekte süreç aktörü-çözüm aracı bütünleştiren mekanizma konumlandırma senaryosu 245
4.3.2 Geçiş modeli önerisi-II: mezo/bölgesel ölçekte süreç yapısı-çözüm ilkesi bütünleştiren mekanizma yapılandırma senaryosu 260
4.3.3 Geçiş modeli önerisi-III: makro/ulusal ölçekte planlama sistemi-planlama stratejisi bütünleştiren mekanizma kalibrasyon senaryosu 275
4.3.4 Geçiş modeli çözümlemesi üzerine karşılaştırmalı değerlendirme 291
4.4 Süreç Modelinin İleriye Çözümlemesi: Mekanizma-Araç Bağlantısı üzerine Bütünleşik Performans Senaryosu 303
4.4.1 Performans-odaklı Süreç modeli önerisi: Bütünleşik sürecin analitik planlaması ve stratejik yönetimi – kalkınma-odaklı mekanizma çerçevesi .. 307
4.4.2 Süreç modeli önerisinin Türkiye/Istanbul örnekleri ile test edilmesi .. 316
4.4.3 Süreç modeli önerisinin Dünya örnekleri ile test edilmesi 331
4.4.4 Süreç modeli çözümlemesi üzerine karşılaştırmalı değerlendirme ... 343
5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER 365
5.1 Mevcut ve Öneri Modellerinin Karşılaştırmalı Değerlendirmesi: Ölçeklerarası Performans Senaryolarında Mekanizma-Araç Bağlantısı 366
5.2 Kentsel Koruma-Geliştirme Sürecinin Planlaması ve Yönetimi konusunda Performans odaklı Mekanizma-Araç Bağlantısı ve Kentsel Kalite İlişkisi ... 384
5.3 Kentsel Koruma-Geliştirme Sürecinin Planlaması ve Yönetimi üzerine Performans Programlama konusunda İleri Araştırma Olanakları 391
KAYNAKLAR 393
ÖZGEÇMİŞ 459

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 2.1 : Kentsel dönüşüm süreci üzerine planlama ve tasarım paradigması gelişimi ve değişimi temelinde dönemsel karakter.....57
Çizelge 4.1 : Sistem-temelli Dünya Modeli – mekanizma aracı çözümlemesi: sayısallaştırma matrisi ve bütüncül planlama çerçevesi 176
Çizelge 4.2 : Sistem-temelli Dünya Modeli – mekanizma aracı çözümlemesi: işlevsel performans matrisi 179
Çizelge 4.3 : Dünya Modeli – mekanizma aracı çözümlemesi: mezo/bölgesel ölçek ikili karşılaştırma matrisi.....193
Çizelge 4.4 : Dünya Modeli – mekanizma aracı çözümlemesi: mikro/yerel ölçek ikili karşılaştırma matrisi.....194
Çizelge 4.5 : Strateji-temelli TR/Istanbul Modeli – operasyonel araç çözümlemesi: sayısallaştırma matrisi ve parçacıl planlama çerçevesi 201
Çizelge 4.6 : Strateji-temelli TR/Istanbul Modeli– operasyonel araç çözümlemesi: İşlevsel performans matrisi 201
Çizelge 4.7 : TR/Istanbul Modeli – operasyonel araç çözümlemesi: mezo/bölgesel ölçek karşılaştırma matrisi 213
Çizelge 4.8 : Türkiye/Istanbul Modeli – operasyonel araç çözümlemesi: mikro/yerel ölçek karşılaştırma matrisi 215
Çizelge 4.9 : Dünya Modeli ve Türkiye/Istanbul Modeli kapsamındaki ölçeklerarası işlevsel değer dağılımının, süreç planlama ve yönetim bakımından performans-odaklı ortak yapısı (uygulamalı model) ..219
Çizelge 4.10 : TR/Istanbul Modeli örneklerinin karşılaştırmalı değerlendirmesi: performans değerine göre küresel-bölgesel farklılaşma.....232
Çizelge 4.11 : Dünya Modeli örneklerinin karşılaştırmalı değerlendirmesi: performans değerine göre küresel-bölgesel farklılaşma.....233
Çizelge 4.12 : I.Geçiş Modeli – mekanizma konumlandırma çözümlemesi: işlevsel performans matrisi 249
Çizelge 4.13 : I.Geçiş Modeli – mekanizma konumlandırma çözümlemesi: yeniden-ayarlama, sayısallaştırma ve revizyon stratejileri.....249
Çizelge 4.14 : I.Geçiş Modeli – mekanizma konumlandırma çözümlemesi: mezo/bölgesel ölçek ikili karşılaştırma matrisi.....256
Çizelge 4.15 : I.Geçiş Modeli – mekanizma konumlandırma çözümlemesi: mikro/yerel ölçek ikili karşılaştırma matrisi 257
Çizelge 4.16 : II.Geçiş Modeli – mekanizma yapılandırma çözümlemesi: işlevsel performans matrisi 264
Çizelge 4.17 : II.Geçiş Modeli – mekanizma yapılandırma çözümlemesi: yeniden-ayarlama, sayısallaştırma ve revizyon stratejileri 264
Çizelge 4.18 : II.Geçiş Modeli – mekanizma yapılandırma çözümlemesi: mezo/bölgesel ölçek ikili karşılaştırma matrisi.....271
Çizelge 4.19 : II.Geçiş Modeli – mekanizma yapılandırma çözümlemesi: mikro/yerel ölçek ikili karşılaştırma matrisi 272
Çizelge 4.20 : III.Geçiş Modeli – mekanizma kalibrasyon çözümlemesi: işlevsel performans matrisi 279
Çizelge 4.21 : III.Geçiş Modeli – mekanizma kalibrasyon çözümlemesi: yeniden-ayarlama, sayısallaştırma ve revizyon stratejileri.....279

Çizelge 4.22 : III.Geçiş Modeli – mekanizma kalibrasyon çözümlemesi: mezo/bölgesel ölçek karşılaştırma matrisi 286
Çizelge 4.23 : III.Geçiş Modeli – mekanizma kalibrasyonu çözümlemesi: mikro/yerel ölçek karşılaştırma matrisi 288
Çizelge 4.24 : Türkiye/Istanbul'a özgü Geçiş Modeli önerilerindeki, ölçeklerarası işlevsel değer dağılımının süreç planlama ve yönetim bakımından performans-odaklı ortak yapısı (deneysel model) 293
Çizelge 4.25 : TR/Istanbul örnekleri ile Geçiş Modellerinin test edilmesi: revizyon stratejilerine göre mevcut potansiyele dayalı kapasite kullanımı ve küresel-bölgesel farklılaşma üzerine karşılaştırmalı değerlendirme matrisi 300
Çizelge 4.26 : Süreç Modeli önerisi – mekanizma çerçevesi çözümlemesi: mezo/bölgesel ölçek karşılaştırma matrisi 311
Çizelge 4.27 : Süreç Modeli önerisi – mekanizma çerçevesi çözümlemesi: mikro/yerel ölçek karşılaştırma matrisi 313
Çizelge 4.28 : TR/Istanbul örnekleri üzerinden Dünya Modelinin test edilmesi – mekanizma aracı çözümlemesi: işlevsel performans matrisi 318
Çizelge 4.29 : TR/Istanbul örnekleri üzerinden Dünya Modelinin test edilmesi – mekanizma aracı çözümlemesi: yeniden-ayarlama, sayısallaştırma ve esnek bağlantı sağlayan bütüncül revizyon stratejileri 318
Çizelge 4.30 : TR/Istanbul örnekleri üzerinden Süreç Modelinin test edilmesi – mekanizma çerçevesi çözümlemesi: işlevsel performans matrisi. 326
Çizelge 4.31 : TR/Istanbul örnekleri üzerinden Süreç Modelinin test edilmesi – mekanizma çerçevesi çözümlemesi: yeniden-ayarlama, sayısallaştırma ve yarı-esnek bağlantı sağlayan bütünleşik revizyon stratejileri 326
Çizelge 4.32 : Dünya örnekleri üzerinden Süreç Modelinin test edilmesi– mekanizma çerçevesi çözümlemesi: işlevsel performans matrisi. 333
Çizelge 4.33 : Dünya örnekleri üzerinden Süreç Modelinin test edilmesi – mekanizma çerçevesi çözümlemesi: yeniden-ayarlama, sayısallaştırma ve bütünleşik revizyon stratejileri 335
Çizelge 4.34 : Türkiye, Dünya ve Süreç Modelleri kapsamındaki ölçeklerarası işlevsel değer dağılımının karşılaştırmalı değerlendirmesi: süreç planlama ve yönetim üzerine performans-odaklı ortak yapı (deneysel model) 344
Çizelge 4.35 : TR/Istanbul örnekleri üzerinden Dünya Modeli ve Süreç Modelinin test edilmesi: revizyon stratejilerine göre mevcut/olası potansiyele dayalı kapasite kullanımı ve küresel-bölgesel farklılaşma üzerine karşılaştırmalı değerlendirme 357
Çizelge 4.36 : Dünya örnekleri üzerinden Süreç Modelinin test edilmesi: revizyon stratejilerine göre mevcut potansiyele dayalı kapasite kullanımı ve küresel-bölgesel farklılaşma üzerine karşılaştırmalı değerlendirme 361
Çizelge 5.1 : Mevcut ve öneri Modeller kapsamında karar-katılım temelli işlevsel değer üzerinden çözümlenen makro/ulusal ölçekli uygulama üzerine hesaplamalar (ölçeklerarası performans) 376
Çizelge 5.2 : Mevcut ve öneri Modeller kapsamında karar-katılım temelli işlevsel performans değerleri üzerinden çözümlenen mezo/bölgesel ölçekli uygulama üzerine hesaplamalar (bağlantılı performans) 377
Çizelge 5.3 : Mevcut ve öneri Modeller kapsamında karar-katılım temelli işlevsel performans değerleri üzerinden çözümlenen mikro/yerel ölçekli uygulama üzerine hesaplamalar (disiplinlerarası performans) 378

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1 : Tez Akış Şeması-Tez Çalışmasının Kapsamı ve Temel Adımları 9
Şekil 2.1 : Kentsel dönüşüm süreci üzerine planlama ve tasarım paradigması gelişimi-değişimi: paradigma-mekanizma bağlantısı 15
Şekil 2.2 : Koruma-Gelişim-Değişim odaklı kentsel süreçler kapsamında kentsel dönüşüm kavramı: koruma-geliştirme ve yenileme-geliştirme 56
Şekil 3.1 : Kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi üzerine süreç-çözüm odaklı ve karar-katılım temelli stratejik çerçeveler 65
Şekil 3.2 : Kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi üzerine süreç-çözüm odaklı çok-aktörlü karar-katılım çerçeveleri 69
Şekil 3.3 : Stratejik planlama süreçlerinde yukarıdan-aşağıya ve aşağıdan-yukarıya planlama yaklaşımları (Friend, 1997: 456).....72
Şekil 3.4 : Yukarıdan-aşağıya stratejik planlama yaklaşımı ve performans programlama çerçevesi: *yapı-temelli döngüsel karakter ve modern/stratejik işlevsel kentsel tasarım yaklaşımı* 74
Şekil 3.5 : Aşağıdan-yukarıya stratejik planlama yaklaşımı ve performans programlama çerçevesi: *aktör-temelli dinamik karakter ve stratejik işlevsel kentsel tasarım yaklaşımı* 76
Şekil 3.6 : Bağlantılı stratejik planlama yaklaşımı ve performans programlama üzerine bütünleşik çerçeve: *karar-katılım temelli pro-aktif karakter ve yeni-işlevsel kentsel tasarım yaklaşımı* 78
Şekil 3.7 : Performans-odaklı planlama süreci üzerine genel değerlendirme (Neumann ve Markow, 2004: 157) 81
Şekil 3.8 : Performans-odaklı planlama sistemi ve stratejilerinde ölçeklerarası etkileşim üzerine genel değerlendirme 83
Şekil 3.9 : Performans programlama süreçlerinde yukarıdan-aşağıya ve aşağıdan-yukarıya planlama ve tasarım stratejileri 89
Şekil 3.10 : Bütünleşik/Bölüntülü kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi üzerine kentsel tasarım rehberlerinin mekanizma-araç bağlantısının karşılaştırması.....109
Şekil 4.1 : Çalışmanın araştırma yapısı ve model oluşturma sistemi – bağlantılı aşamalar ve etkileşimli teknik adımlar 120
Şekil 4.2 : Performans ölçme ve programlama için kullanılan sayısallaştırma matrisi – mekanik çerçeve 138
Şekil 4.3 : Performans ölçme ve değerlendirme için kullanılan performans matrisi – mekanik çerçeve 141
Şekil 4.4 : Performans ölçme ve değerlendirme için kullanılan karşılaştırma matrisi – mekanik çerçeve 142
Şekil 4.5 : Performans programlama ve değerlendirme için tersine işlevlendirilen karşılaştırma matrisi – mekanik çerçeve..... 148
Şekil 4.6 : Stratejik planlama çerçeveleri kapsamında işlevsel mekanizma değişkenliği üzerine '5-noktalı göreceli değer derecelendirme skalası' 154
Şekil 4.7 : Küresel-bölgesel performans farklılaşması üzerine '5-noktalı göreceli değer derecelendirme skalası' 157

Şekil 4.8 : "Saaty Skalası (Saaty, 1980)" temelinde, süreç planlama-yönetim üzerine 'karar-katılım bakımından mekanizma-araç bağlantı karakteri skalası'..... 161
Şekil 4.9 : Dönüşümsel mekanizma tasarımı temelinde performans programlama üzerine '5-noktalı dönüştürücü değer dağılımı ayarlama skalası' .. 165
Şekil 4.10 : Dönüşümsel mekanizma tasarımı temelinde revizyon stratejileri üzerine '5-noktalı dönüştürücü kapasite ayarlama skalası' 167
Şekil 4.11 : Model çözümlemesinde bağlantılı kullanım adımları – karakteristik işlev..... 170
Şekil 4.12 : Dünya Modeli–Bütünleşik süreç için esnek ve yaratıcı mekanizma aracı (işlevsel değer dağılımı ve performans karakteri) . 173
Şekil 4.13 : Dünya Modeli–Bütünleşik kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi üzerine kalite-odaklı mekanizma aracı olarak kentsel tasarım rehberleri (genel değerlendirme) 196
Şekil 4.14 : Türkiye/Istanbul Modeli–Bölüntülü süreç için katı ve düzenleyici operasyonel araç (işlevsel değer dağılımı ve performans karakteri) . 198
Şekil 4.15 : Türkiye/Istanbul Modeli–Bölüntülü kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi üzerine kontrol-odaklı operasyonel araç olarak kentsel tasarım rehberleri (genel değerlendirme) 217
Şekil 4.16 : I.Geçiş Modeli–mikro/yerel ölçekte 'mekanizma konumlandırma' (işlevsel değer dağılımı ve mekanizma-araç bütünleşme karakteri) 246
Şekil 4.17 : I.Geçiş Modeli–mikro/yerel ölçekte aktor-araç bütünleşmesi sağlayan 'mekanizma konumlandırma' (genel değerlendirme) 259
Şekil 4.18 : II.Geçiş Modeli–mezo/bölgesel ölçekte 'mekanizma yapılandırma' (işlevsel değer dağılımı ve mekanizma-araç bütünleşme karakteri) . 261
Şekil 4.19 : II.Geçiş Modeli–mezo/bölgesel ölçekte yapı-ilke bütünleşmesi sağlayan 'mekanizma yapılandırma' (genel değerlendirme) 274
Şekil 4.20 : III.Geçiş Modeli–makro/ulusal ölçekte 'mekanizma kalibrasyon' (işlevsel değer dağılımı ve mekanizma-araç bütünleşme karakteri) 276
Şekil 4.21 : III. Geçiş Modeli–makro/ulusal ölçekte sistem-strateji bütünleşmesi sağlayan 'mekanizma kalibrasyonu' (genel değerlendirme) 290
Şekil 4.22 : Süreç Modeli–Bütünleşik süreç için yarı-esnek ve bağlantılı mekanizma çerçevesi (işlevsel değer dağılımı ve performans karakteri) 304
Şekil 4.23 : Süreç Modeli–Bütünleşik kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi üzerine performans-odaklı 'mekanizma çerçevesi' (genel değerlendirme) 315
Şekil 5.1 : Süreç planlama-yönetim üzerine ölçeklerarası performans senaryolarının ortak yapısı..... 367
Şekil 5.2 : Süreç planlama-yönetim üzerine ölçeklerarası performans senaryolarının anlam ve tutarlığı..... 370
Şekil 5.3 : Türkiye/Istanbul Modeli kapsamında bölüntülü kentsel koruma-geliştirme sürecinin stratejik planlaması ve pragmatik yönetimi – stratejik işlevsel paradigma ve mekanizma-araç bağlantısında ölçeklerarası ayrıklık (kontrol-odaklı parçacıl çerçeve) 386
Şekil 5.4 : Dünya Modeli kapsamında bütünleşik kentsel koruma-geliştirme sürecinin stratejik planlaması ve analitik yönetimi – stratejik işlevsel paradigma ve mekanizma-araç bağlantısında ölçeklerarası birliktelik (kalite-odaklı bütüncül çerçeve) 387
Şekil 5.5 : Süreç Modeli kapsamında bütünleşik kentsel koruma-geliştirme sürecinin analitik planlaması ve stratejik yönetimi – yeni-işlevsel paradigma ve mekanizma-araç bağlantısında ölçeklerarası etkileşim (performans-odaklı bütünleşik çerçeve) 388

BÜTÜNLEŞİK KENTSEL KORUMA-GELİŞTİRME SÜRECİNİN ANALİTİK PLANLAMASI VE STRATEJİK YÖNETİMİ: PERFORMANS ÖLÇME-DEĞERLENDİRME-PROGRAMLAMA MODELİ

ÖZET

Küresel kentlerde kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması-yönetimi konusunda 'planlama mekanizmasında işleyen planlama araçlarının kullanımı' üzerine kuram-uygulama-yöntem bütünlüğü olması Dünya kentlerine *avantaj* sağlarken, Türkiye'de kuram-uygulama-yöntem eksiklikleri olması kentsel geleceğimiz için *dezavantaj* oluşturmaktadır.

Dünya kentlerinde; süreç planlama ve yönetime odaklı kentsel tasarım rehberleri konusunda, işlevsel performans sağlayan *avantajlar* bulunmaktadır: planlama sisteminde ölçeklerarası birliktelik ve planlama sürecinde süreklilik ile stratejik hedeflere ulaşılmasını sağlayan sistem dinamiklerine sahip bir planlama mekanizması bulunması, stratejik planlama yaklaşımları kapsamında planlama stratejileri ve katılım modellerinin tanımlı olması, planlama sisteminde kentsel tasarım ile ilgili ulusal ölçekli mesleki görev-yetkilerin ve kamusal örgütlenme biçiminin planlama mekanizması içinde kurumsallaşmış olması, planlama sistemi kapsamında yürütülen stratejik planlama çalışmalarında, kentsel tasarım yaklaşımı ile üretilen planlama mekanizması araçlarının ölçeklerarası biçimde tanımlı olması, kentsel tasarım rehberleri üzerine bilimsel çalışmalar yapılıyor olması. *Dünya kentlerinde egemen olan planlama-tasarım paradigması doğrultusunda planlama uygulamalarında değerlendirilen bu avantajlar; Dünya kentlerinde ortak yapıya sahip, sistem-temelli planlama modeli üzerine çözümleme yapılmasına olanak sağlamaktadır.*

Türkiye'deki kentlerde ise süreç planlama ve yönetime odaklı kentsel tasarım rehberleri konusunda, işlevsel performansı sınırlayan *dezavantajlar* bulunmaktadır. planlama sisteminde ölçeklerarası birliktelik kurulamadığından düzenli biçimde çalışan bir planlama mekanizmasının henüz tanımlı olmaması, *kanıt:* üst-ölçekli kararlar ile alt-ölçekli uygulamalar arasında kopukluk yaratan planlama süreci, stratejik planlama yaklaşımları kapsamında planlama stratejileri ve katılım modellerinin çeşitlenmemiş olması, planlama sisteminde kentsel tasarımla ilgili planlama mekanizması ve araçlarının değişkenlik göstermesi, stratejik planlama yaklaşımlarında kullanılan kentsel tasarım rehberlerinin planlama sisteminde farklı biçimde değerlendiriliyor olması, kentsel tasarım rehberlerinin hazırlanması ile ilgili bilimsel yöntemin tanımlı olmaması. Türkiye/Istanbul'da egemen olan planlama-tasarım paradigması doğrultusunda planlama sisteminde ortaya çıkan ve planlama uygulamalarında [işlevselliği sorgulanmadan] kullanılan bu dezavantajlar; *Dünya kentlerindeki ortak yapının Türkiye/Istanbul'da farklı biçimde uygulayan, strateji-temelli bir planlama modeli üzerine çözümleme yapılmasına olanak sağlamaktadır.*

Bu avantaj ve dezavantajlara rağmen; kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması-yönetimi konusunda 'planlama mekanizması içinde işleyen planlama araçlarının kullanımı' üzerine Dünya kentleri ile Türkiye/Istanbul'daki planlama-tasarım uygulamaları arasında hem benzerlik hem de farklılık bulunmaktadır.

Dünya ile Türkiye arasında planlama-tasarım uygulamalarında bazı *benzerlikler* bulunmaktadır: stratejik planlama yaklaşımlarının makro/ulusal ve mikro/yerel ölçeklerde kamu sektörü tarafından yaygın biçimde kullanılması, kentsel koruma ve gelişim konusunda uluslararası politikalara bağlı biçimde planlama uygulamalarını

izleme-değerlendirme süreçlerinin işlemesi, planlama uygulamalarına yönelik stratejik planlar ile beraber işleyen performans programlarının hazırlanması ve kullanılması. *Bu benzerlikler; Dünya ve Türkiye'de egemen olan planlama paradigmasının biçimlendirdiği mekanizma-araç etkileşimli planlama uygulamalarında performans ölçme-değerlendirme-programlama konusunda ortak ve zorunlu bir zemin ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca, Türkiye'deki dezavantajlara rağmen, bu ortak zeminle ölçeklerarası ve disiplinlerarası biçimde örtüşmesi hedeflenerek gerçekleştirilen ve geliştirilmeye çalışılan uygulamalar bulunmaktadır.* Kentsel koruma-geliştirme süreci; küreselleşme sürecinde rekabet potansiyeline sahip kentlerin planlama-tasarım uygulamalarında, kentsel kalitenin yükseltilmesi ile rekabet potansiyelinin geliştirmesine katkıda bulunmaktadır. 'Bu ortak zemin; süreç planlama ve yönetim hedefleri' ile 'stratejik planlama ve performans programlama hedefleri' arasında sistem-strateji bakımından organizasyonel ve mekansal düzeylerde bağlantı oluşturan süreç ve çözüm odaklı bir ilişki kurulmasına olanak sağlamaktadır.

Bu bağlantıyı sağlamak konusunda; Dünya ile Türkiye arasındaki planlama-tasarım uygulamalarında temel zorluklar oluşturan bazı *farklılıklar* bulunmaktadır: ölçeklerarası hiyerarşi içinde işleyen bir planlama sistemi bulunmaması, planlama sisteminin yapısı nedeniyle stratejik planlama yaklaşımlarının planlama mekanizması içinde karar-katılım konularında farklı biçimde kullanılması, planlama mekanizmasının organizasyonel ve mekansal düzeylerde işleyiş biçimi nedeniyle planlama-tasarım araçlarının kentsel düzen-kentsel kalite konusunda farklı biçimde değerlendirilmesi. *Bu farklılıklar; Dünya ve Türkiye'de egemen olan planlama paradigmasının biçimlendirdiği mekanizma-araç etkileşimli planlama uygulamalarında performans ölçme-değerlendirme-programlama konusunda çözümlenmesi gereken çelişkili bir problem ortaya çıkarmaktadır.*

Bu çalışmada; kentsel koruma-geliştirme sürecinin organizasyonel ve mekansal düzeylerde planlaması, yönetimi ve sürdürülebilirliğinin sağlanması konusunda kuram, uygulama ve yöntem çerçevelerini karar-katılım odaklı sistem ve stratejiler ile bütünleştiren, ölçeklerarası performansa dayalı bir modelin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu nedenle; '*Bütünleşik kentsel koruma-geliştirme sürecinde; ölçeklerarası performansa dayalı planlama mekanizmasında stratejik bir planlama aracı olarak kullanılan kentsel tasarım rehberleri, farklı kentsel dönüşüm süreçleri [koruma, yenileme-geliştirme ve koruma-geliştirme süreçleri] için organizasyonel ve mekansal düzeylerde yönlendirici faktör olabilir'* hipotezi test edilmektedir. Bütünleşik kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetiminde kentsel tasarım rehberi hazırlama-kullanma konusunda; kuram-uygulama-yöntem çerçevelerini birleştiren, çok-kriterli kararlarda koordinasyon ve çok-aktörlü katılımda kooperasyon sağlayan, ölçeklerarası işlevsel performans-odaklı bütünleşik *[dönüşümsel biçimde sürdürülebilir]* bir model geliştirilmesi hedeflenmektedir.

Tez çalışması beş temel bölüme ayrılmaktadır. İlk bölümde; çalışmanın ana hatları belirtilmektedir. İkinci bölümde; planlama tarihinde kentsel dönüşüm süreci konusunda planlama-tasarım paradigmasın gelişimi-değişimi üzerine değerlendirme yapılarak, planlama mekanizması ile araçları arasındaki yönteme dayalı ilişki bilimsel çerçevede açıklanmaktadır. Üçüncü bölümde; kentsel koruma-geliştirme süreci üzerine yeni-işlevsel yaklaşım çerçevesindeki stratejik planlama ve performans programlama yöntemlerinin sistem-strateji bakımından işleyişi ve kentsel tasarım rehberleri ile ilişkisi planlama sistemi içinde tanımlanmaktadır. Dördüncü bölümde; kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması, yönetimi ve sürdürülmesine yönelik ölçeklerarası performans kriterleri-göstergeleri doğrultusunda dönüşümsel mekanizma tasarımına dayalı Modeller geliştirilmektedir. İşlevsel değere odaklanan karar-katılım temelli yöntemler kapsamında; tersine tümevarım tekniği ile Dünya kentlerindeki ve Türkiye/Istanbul'daki planlama uygulamalarındaki kullanılan mevcut Modeller, ileriye

tümdengelim tekniği ile Türkiye/Istanbul'a özgü Geçiş Modelleri ve Süreç Modeli önerisi ile ilgili performans ölçme-değerlendirme-programlama yapılmaktadır. Model çözümlemelerinde kullanılan kalitatif-kantitatif karma yöntemlerde; dönüşümsel mekanizma çerçevesinde karar kuramı ve oyun kuramı kullanılmaktadır. Modellerde; karar kuramı kapsamındaki çok-kriterli karar verme yöntemi altında yer alan analitik hiyerarşi süreci analizi ile karar sisteminde ölçeklerarası koordinasyon sağlayan işlevsel değer odaklı süreç stratejileri ve oyun kuramı kapsamındaki çok-aktörlü kooperatif sıfır-toplamlı-olmayan oyun sentezi ile katılım/yönetim sisteminde disiplinlerarası kooperasyon sağlayan ortak hedefe dayalı işlevsel değer odaklı süreç stratejileri çözümlenmektedir.

Dünya kentlerindeki planlama uygulamalarında; 'bütünleşik kentsel koruma-geliştirme sürecinin stratejik planlaması ve analitik yönetiminde esnek mekanizma aracı olarak kullanılan kentsel tasarım rehberleri, kentsel kalite-odaklı yaratıcı çerçeveler sağlamaktadır. Sistem-temelli Dünya Modeli; aşağıdan-yukarıya stratejik planlama yaklaşımı doğrultusunda sürdürülebilir kentsel kalkınmayı desteklemektedir. Dünya modeli kapsamında çözümlenen verilere göre; makro/ulusal ölçekte %16,7, mezo/bölgesel ölçekte %6,7 ve mikro/yerel ölçekte %0,01 olasılıkla, kentsel tasarım rehberleri hazırlanmakta ve geliştirilerek kullanılmaktadır. Türkiye/Istanbul'daki planlama uygulamalarında; 'bölüntülü kentsel koruma-geliştirme sürecinin stratejik planlaması ve pragmatik yönetiminde katı planlama aracı olarak kullanılan kentsel tasarım rehberleri, kentsel kontrol-odaklı ilkeler sağlamaktadır. Strateji-temelli Türkiye/Istanbul Modeli; yukarıdan-aşağıya stratejik planlama yaklaşımı doğrultusunda ekonomik kalkınmayı desteklemektedir. Türkiye/Istanbul modeli kapsamında çözümlenen verilere göre; makro/ulusal ölçekte %33,3, mezo/bölgesel ölçekte %5,0 ve mikro/yerel ölçekte %0,06 olasılıkla, kentsel tasarım rehberi hazırlanmakta ve kullanımı değişkenlik göstermektedir.

Türkiye/Istanbul'a özgü karaktersitik işlevli Geçiş modellerinde önerilen planlama uygulamalarında; 'mekanizma konumlandırma', 'mekanizma yapılandırma' ve 'mekanizma kalibrasyonu' ile mekanizma-araç bağlantısı bakımından bütünleşme sağlanmaktadır. Geçiş Modellerinde; stratejik planlama yaklaşımları doğrultusunda arz yönetiminden talep yönetimine değişen kentsel dönüşüm çerçeveleri ile Dünya ile Türkiye/Istanbul uygulamaları arasındaki sistem ve strateji açıkları kapatılarak, sürecin işlevsel değeri birbirine yakınlaştırılmaktadır. Mekanizma tasarımı çerçevesinde ölçeklerarası bütünleşmenin çözümlendiği ilk aşama olan Geçiş Modellerinin ardından, dönüşümsel mekanizma tasarımı çerçevesinde ölçeklerarası etkileşimin çözümlendiği Dünya Modeli (mevcut/uygulamalı model) veya Süreç Modeline (öneri/deneysel modele) geçiş ise stratejik bir karar seçimidir.

Dünya ve Türkiye/Istanbul'daki planlama uygulamalarında 'bütünleşik kentsel koruma-geliştirme sürecinin analitik planlaması ve stratejik yönetiminde yarı-esnek mekanizma çerçevesi olarak kullanılması önerilen kentsel tasarım rehberleri', kalkınma-odaklı uygulamalarda kontrol-odaklı düzenleme ve kalite-odaklı yaratıcılık sağlamaktadır. Performans-odaklı Süreç Modeli önerisi; bağlantılı stratejik planlama yaklaşımı doğrultusunda bütünleşik kentsel kalkınmayı desteklemektedir. Karakteristik işlevli Süreç modeli kapsamında çözümlenen verilere göre; Dünya modeli ile eşdeğer oranlardaki olasılıkla kentsel tasarım rehberleri hazırlanabilmekte, kullanımı bağlantılı bir çerçevede biçimde geliştirilebilmekte ve dönüşümsel biçimde sürdürlebilmektedir. Dönüşümsel mekanizma tasarımı konusunda; makro/ulusal ölçekte 'koruma-odaklı süreç planlama-yönetim çerçevesi', mezo/bölgesel ölçekte 'kurumsal sektör' ve mikro/yerel ölçekte 'yerel halk' ve 'bütünleşik ilke kararları' belirleyici faktörlerdir. Süreç planlama ve yönetim bakımından; 'kent-temelli düşünce sistemi' ve 'performans odaklı toplumsal-kurumsal bilinç', sistem-strateji odaklı anahtar karakterdir.

Bütünleşik kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetiminde ‘mekanizma-araç bağlantısı’ sağlayan kentsel tasarım rehberleri; analitik kararlarda koordinasyon ve stratejik katılımda kooperasyon değeri oluşturarak, kentsel kalite ve sürdürülebilir kalkınma konusunda gerçekler ve olasılıklar arasında geri-besleme oluşturan model çözümlemeleri ile ‘yeni-işlevsel bir köprü’ kurulmaktadır. Bu köprü; süreç planlama ve yönetim bakımından kentsel tasarım, ortak değerlerde birleşen toplumsal katılım konusunda organizasyonel ve mekansal düzeylerdeki çok-boyutlu mekanizma-araç bağlantısı oluşturmaktadır. Ölçeklerarası ve disiplinlerarası işleyen sistem çerçevesine sahip kentsel tasarımın, 21.yy’da ‘tasarım’ temelinde ve ‘sistem bilimleri’ alanında tanımlanması; analitik planlama ve stratejik yönetim konusunda kentsel kalite ve sürdürülebilir kentsel kalkınma arasında ortak yapı sağlayan, süreç ve çözüm odaklı bir mekanizma çerçevesi sunmaktadır.

Anahtar kelimeler: bütünleşik kentsel koruma-geliştirme süreci, yeni-işlevsel planlama-tasarım, stratejik planlama, performans programlama, kentsel tasarım rehberleri, çok-kriterli analitik karar yöntemi, çok-aktörlü kooperatif oyun yöntemi.

ANALYTIC PLANNING AND STRATEGIC MANAGEMENT OF INTEGRATED URBAN REGENERATION PROCESS: PERFORMANCE MEASUREMENT-EVALUATION-PROGRAMMING MODEL

SUMMARY

While the unity of theory-practice-method on the issue of 'making use of planning instruments that function in planning mechanism' for proceeding the planning-management of urban regeneration process in the global cities provides some *advantages* for the World cities; having the disunity of theory-practice-method in Turkey puts our future at a *disadvantage*.

There are some *major advantages* that provide performance function on the issue of urban design guidelines focused on planning and management of the process in the World cities: having a planning mechanism in which system dynamics provide the accomplishment of strategic goals through the continuum of planning process and work in collaboration with the inter-scaled convergence in the planning system; having planning strategies and participation models defined within the context of strategic planning approaches, in the planning system having urban design related vocational competencies on national scale and the type of public organisation not institutionalized in the planning mechanism; having the planning mechanism instruments that are produced by urban design approach well-defined in an inter-scale manner in the strategic planning studies that are performed within the framework of planning system; having on-going scientific studies/researches on urban design guidelines. *These advantages of which have been taken to get evaluated in planning practices in accordance with dominating paradigm in the World cities; offer an opportunity to analyse a system-based planning model that has a common structure in the World cities*.

Whereas in case of Turkey, there are some *major disadvantages* that limit performance function on the issue of urban design guidelines focused on planning and management of the process: not having a planning mechanism that functions properly, yet, due to not get succeeded in establishing an inter-scaled convergence in the planning system, *proof*: the planning process that causes a disunity between upper-scale decisions and lower-scale practice; having planning strategies and participation models not varied/not get diversified within the context of strategic planning approaches, variability in planning mechanism and instruments with respect to urban design in planning system; having evaluated the urban design guidelines that are used in strategic planning approaches in a different manner regarding planning system; having the scientific methods associated with preparing the urban design guidelines not defined, yet. *These disadvantages emerging in the planning system and planning practices (taking granted by not inquiring the performance function for the process) in accordance with the dominating planning-design paradigm in Turkey/İstanbul enable being conducted an analyse on a strategy-based planning model that perform the common structure available in the World cities distinctively in Turkey*.

Despite these advantages and disadvantages, there are both *similarities* and *differences* between planning-design practices in the World cities and in Turkey on

‘making use of planning instruments that function in planning mechanism’ on the issue of planning and management of urban regeneration process.

There are some *major similarities* between planning-design practices in the World cities and in Turkey/Istanbul: extensive use of strategic planning approaches on macro/national and on micro/local scales by public sector, performing the planning practices and monitoring-evaluation processes, as well, on the issue of urban regeneration dependent on international politics, preparing and utilising performance programs that runs together with strategic plans regarding planning practices. *These similarities reveal a common and compulsory basis for planning practices interacting with the mechanism-and-instruments formed by the planning paradigm that is dominating in the World cities and Turkey/Istanbul. Despite the disadvantages in Turkey, there are some practices that have been accomplished by targeting them to coincide with this common basis in a multi-scale (inter-scale and/or intra-scale) dimension and multidisciplinary manner.* The urban regeneration process contributes to development of the competitiveness potential by improving the urban quality in the planning-design of the cities that has the potential to compete through the globalisation process. This common basis provides to establish a process and solution oriented relation that creates a link on organisational and spatial levels regarding system-strategy between ‘strategic planning and performance programming targets’ and ‘process planning and management targets’.

Regarding the issue of providing this link; there are some *major differences* that create basic difficulties in the planning-design practices between the World cities and Turkey/Istanbul: the lack of a functioning planning system in the inter-scale hierarchy, utilisation of the strategic planning approaches in the planning mechanism in a different manner regarding the issues of decision-participation due to the nature of the planning system, as a result of the functioning characteristics of the planning mechanism on the organisational and spatial levels, evaluation of the planning-design instruments in a distinctive way regarding the urban order-urban quality. *These differences reveal a paradoxical problem to be solved on performance measurement-evaluation-programming in the planning practices interacting with the mechanism-and-instruments formed by the dominating planning paradigm in the World cities and Turkey/Istanbul*.

The aim of this sthis study is to develop a model based on an inter-scaled/multi-scaled performance function that integrates the frameworks of theory, practice and method with the decision-participation oriented system and strategies on the issue of planning, management and sustainability of urban regeneration process on organisational and spatial levels. Therefore, the hypothesis of *‘urban design guidelines that are used as a means of strategic planning in the planning mechanism based on inter-scaled performance function can be a guiding factor on organisational and spatial levels in the integrated urban regeneration process’* is being tested. On the issue of preparation-utilisation of urban design guidelines in the planning and management of the integrated urban regeneration process, development of an integrated inter-scale performance-based functional model [sustainable in a cyclic manner] incorporating the frameworks of hypothesis-practice-method, as to provide coordination in multi-criteria decisions and cooperation in multi-actor participation, is aimed.

The study is divided into five chapters. In the first chapter, the outlines of the study are defined. In the second chapter, regarding the issue of urban regeneration process through the history of planning, the relation based on the method between the planning mechanism and planning instruments is explained from a scientific framework by way of conducting an evaluation on the development-transformation of the planning-design paradigm. In the third chapter, regarding the urban regeneration process, the methods of a new-functional approach, strategic planning

and performance programming with respect to system-strategy and in relation with the urban design guidelines are defined in the planning system. In the fourth chapter, the models based on a transformational mechanism design in line with the inter-scale performance criteria-indicators, aimed at planning, managing and sustaining the urban regeneration process are being developed. In the fifth chapter, the conclusions of the study are drawn and the further research possibilities/potentials/opportunities are explained.

In this study, six different models have been resolved: the first two of them are focused on the analysis of status quo by framing the existing/empirical models, and the latter four of them are focused on the synthesis of revisional status by developing the proposed/experimental models. In order to resolve the underlying process structure and distinctive characteristics within the context of decision-partcipation based approaches on the basis of value function-oriented methods, existing/empirical models are decoded via the reverse induction technique whereas the proposed/experimental methods are encoded via the forward deduction technique. These techniques used within the framework of qualitative-qualitative research methods in order to carry out a model building based on performance measuring-evalution-programming. The mixed research method used for model building and the sub-methods based on decision theory and game theory used for analysis-synthesis of models, are being utilised within the framework of (transformational) mechanism design. The coordinative value function of multi-scaled (inter-scaled and/or intra-scaled) system-oriented decision process is resolved by analytic hierarchy process analysis under the scope of multi-citeria decision making method of Decison Theory. The cooperative value function of interdisciplinary strategy-oriented participatory process is resolved by n-person non-zero-sum cooperative game synthesis under the scope of Game Theory. Models are builded according to these analysis-synthesis on the basis of characteristic function.

In the planning practices of the World cities; 'urban design guidelines that are utilised as soft instruments of a flexible planning mechanism in order to provide urban quality-oriented creative frameworks. The system-based World Model provides 'sustainable urban development' in accordance with the use of 'mechanism instruments' in 'the bottom-up strategic planning approach'. According to the obtained data from the analysis-synthesis of World Model, the urban design guidelines are being realized with probability of 16,7% at macro/national scale, of 6.7% at meso/regional scale and of 0,01% at micro/local scales and in the World cities. System-based mechanism instrument is advanced by planning processes.

In the planning practices of Turkey/İstanbul; urban design guidelines 'that are utilised as hard instruments of a rigid planning mechanism in order to provide urban control-oriented regulatory principles in the strategic planning and pragmatic management of fragmented urban regeneration process. The strategy-based Turkey/Istanbul Model supports 'economic development' in accrodance with the use of 'operational instruments' in 'the top-down strategic planing approach'. According to the obtained data from the analysis-synthesis of Turkey/Istanbul Model in chracteristic function form game of the fragmented process, the urban design guidelines are being realized with probability of 33,3% at macro/national scale, of 5,0% at meso/regional scale and of % 0,06 at micro/local scale while its utilisation is varied in Turkey/İstanbul. Strategy-based operational instrument is diverged by use .

The planning practices suggested in the transitional models specific to Turkey/İstanbul; integration of mechanism-instrument correlation is provided by 'mechanism positioning', 'mechanism restructuring/configuration' and 'mechanism calibration'. In transitional models; value function of processes is carried out through recovering the system and strategy deficiencies among the practices in the World cities and Turkey/İstanbul, by means of urban regeneration frameworks ranging

from supply management to demand management in accordance with the strategic planning approaches. After the reformation-based proposed/experimental Transitional Model, converging on the system-based existing/empirical World Model or progressing to the performance-based Process Model is a strategic decision of inevitable choice.

In the planning practices both in the World cities and Turkey/Istanbul; 'urban design guidelines could be utilised as connective instruments of a semi-flexible planning mechanism in the analytic planning and strategic management of integrated urban regeneration process by combining urban order-oriented regulatory frameworks and urban quality-oriented creative frameworks. The performance-based Process Model supports integrated urban development in accordance with 'the relational strategic planning approach. According to the obtained data from the analysis-synthesis of Process Model, the urban design guidelines could be realized with the same probability rates as in the system-based World Model. System-strategy based mechanism framework could be re(developed) and transformed through integrated planning process.

Proposal on the process model supports sustainable urban development in accordance with the correlative strategic management approach. On the issue of transformational mechanism design; on macro/national scale 'heritage conservation-oriented process planning-management framework', on meso/regional scale 'corporate/institutional sector', and on micro/local scale 'integrated principle decisions' and 'local community (residents)' are the basic determinant factors in terms of providing a common structure for planning and management of integrated urban regeneration process both in the World cities and Turkey/Istanbul. Urban *framework*-based system tought and performance-based institutional-social consciousness are key characteristics for the system-oriented and strategy-oriented planning and management of the integrated urban regeneration process.

The urban design guidelines provide 'mechanism-instrument correlation' in the planning and the management of urban regeneration process providing coordination on analytic decisions and cooperation value in strategic participation; a 'new-functional bridge' is being established that provides feedbacks between the realities and probabilities on the issues of urban quality and sustainable development. This bridge establishes a common ground for urban design from points of process planning and management, and for community involvement that converges/unites at common values from point of a multi-dimensional correlation of mechanism-and-instrument on organisational and spatial level. The definition of urban design having a system framework that functions inter-scale and interdisciplinary in the 21th century; it brings forward a process and solution oriented mechanism framework on the issues of analytic planning and strategic management in order to provide a common structure between urban quality and sustainable urban development.

Keywords: integrated urban regeneration process, neo-functional urban planning-design approach, strategic planning, performance programming, urban design guidelines, integrated methods of multi-criteria decision-making theory (analytic hierarchy process) and n-person cooperative game theory (Shapley solution).

1. GİRİŞ

Bu Bölümde; çalışmanın ana hatları belirtilmekte ve çalışmada geliştirilen düşünce sistemi ortaya konulmaktadır. Araştırma konusu ve planlama literatüründe kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi alanında Dünya'daki gelişmeler ve Türkiye'deki eksiklikler karşılaştırmalı biçimde değerlendirilerek, problem tanımlanmaktadır. Çalışmanın odaklandığı amaç, hedef ve araştırma sorusuna dayanan hipotez doğrultusunda temel problem ile ilgili çözüm modelleri tanımlanmakta, çalışmanın kapsamı ve yöntemi açıklanmaktadır.

1.1 Çalışmanın Konusu ve Problem Tanımı

Çağdaş planlama gündeminde, kentsel koruma, gelişim ve değişim konularının süreklilik içinde geri-beslemeli olarak kesiştiği 'kentsel koruma-geliştirme', çalışmanın temelini oluşturmaktadır. Kentsel koruma-geliştirme süreci; ölçeklerarası birlikteliğe sahip planlama sisteminde disiplinlerarası yaklaşımlar ile yürütülmesine rağmen, Türkiye'deki planlama uygulamalarında bütüncül ve etkili bir yönteme kavuşturulmamıştır. Kuram-uygulama-yöntem çerçevelerini; disiplinlerarası ve ölçeklerarası biçimde birleştiren, organizasyonel ve mekansal düzeylerde mekanizma-araç bağlantısı sağlayan, karar-katılım temelinde performans-odaklı bir modelin planlama disiplini çerçevesinden sistemleştirilememesi; kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi bakımından problem oluşturmaktadır. Bu nedenle "Bütünleşik Kentsel Koruma-Geliştirme Sürecinin Analitik Planlaması ve Stratejik Yönetimi: Performans Ölçme-Değerlendirme-Programlama Modeli" başlıklı çalışmanın temel konusu; kentsel alanlarda bu sürecin planlanması, yönetilmesi ve sürdürülmesine yönelik analitik kararlarda koordinasyon ve stratejik katılımda kooperasyon sağlayan, ölçeklerarası performans-odaklı bir sistem modeli üzerine odaklanmaktadır.

Kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi; fen bilimleri ve sosyal bilimler çerçevesinde bilim felsefesi, politika, ekonomi, sosyoloji ve mekan konularını kapsayan çok-boyutlu bir araştırma alanı yaratmaktadır. Süreçte; kuram-uygulama arasındaki disiplinlerarası bağlantı, ölçeklerarası planlama sisteminde uygulama stratejileri ve karar-katılım temelli yöntem çerçeveleri önem kazanmaktadır.

Planlama ve tasarımda; “kuram ve uygulama, bilgi ve eylem, kavramsal modeller ve gerçek dünya arasında karşılıklı geri-besleme gerektiren *yönteme dayalı* ilişki” (Hudson, 1979), kentsel koruma-geliştirme sürecinin bütünleşik planlaması, yönetimi ve sürdürülmesi konularında temel bir zorluk olarak öne çıkmaktadır. Kuram-uygulama-yöntem bakımından temel zorluk yaratan çok-boyutlu ilişkiler; kentsel dönüşüm süreçleri konusunda *gerçekler ve olasılıklar arasında köprü kurulmasını güçleştiren* çelişkiler yaratmaktadır (Hilier ve Healey, 2010; Zeren Gülersoy ve Gürler, 2011). Bu çelişki; mekansal planlama kapsamındaki operasyonel uygulamalarda mutlak mekanla ilgili gözle görülebilen somut karakter, süreç tasarımı kapsamındaki sistem-strateji uygulamalarında ise göreceli mekanla ilgili kalitatif-kantitatif araştırma yöntemleri ile görülebilen soyut karakter ortaya çıkarmaktadır (Gallion ve diğ., 1950-1993; Batty, 1976; HallET, 1966; Punter ve Carmona, 1997; Capra, 1997, 2002; CABE, 2000, 2001; Ben-Joseph, 2005). Bu temel zorluklar ve çelişkiler etrafında kümelenen alt-konuların, organizasyonel ve mekansal düzeylerde birlikte çözümlenmesi; kentsel koruma-geliştirme süreci üzerine bütünleşik bir katkı oluşturabilir.

Kent merkezlerindeki tarihi alanlarda gerçekleştirilen kentsel koruma-geliştirme süreci kapsamında; ulusal ve uluslararası yasal çerçeveler ile tanımlı karar süreci, finansal yatırımlar ile tanımlı uygulama yaklaşımları, koruma ve/veya gelişim amaçlı imar planları ve planlama-tasarım projeleri kapsamında kentsel kod ve kentsel tasarım rehberi ile tanımlı operasyonel uygulama yaklaşımları ve ortaklık modelleri ile tanımlı katılımcı yaklaşımlar gibi karar ve katılım süreçlerini biçimlendiren planlama-tasarım araçları mevcuttur. Planlama mekanizması içinde bu araçların dinamik biçimde bir araya gelişi, kentsel mekanda farklı tipte kentsel dönüşüm süreçleri ortaya çıkarmaktadır. Kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi üzerine Türkiye’deki mevcut yasalar ile tanımlı planlama-tasarım mekanizması kapsamında; kentsel dönüşüm kavramı ile ilgili çerçevelerin politik, ekonomik, mekansal ve sosyal düzeylerdeki diğer konularla ilişkilendirilmemiş olması, sürecin *bütünleşik biçimde* planlamasına *ve yönetimine* olanak bırakmamaktadır (Gürler, 2002). Günümüzdeki planlama-tasarım uygulamaları, sermaye ve rant odaklı parçacı bir anlayış çerçevesinde mekanları ve kalkınma ile ilişkili yapıları tüketmektedir. Neo-liberal düzenin egemen olduğu küresel kent merkezlerindeki tarihi alanlarda bu sürecin planlaması, yönetimi ve sürdürülmesi kaçınılmazdır (Gürler, 2004, 2005). Kentsel koruma-geliştirme konusu üzerine literatüre geçen kuram, uygulama ve yöntem odaklı çalışmalara ve araştırmalara rağmen, küreselleşen kentlerin merkezindeki tarihi alanlarda bu sürecin planlaması,

yönetilmesi ve sürdürülmesini kapsayan “mekanizma-araç bağlantısı” (Gürler, 2002: 224-226) Türkiye’de halen yeterli düzeye gelememiştir. Küresel kent merkezlerindeki tarihi alanlara yönelik kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi konusundaki eksiklikler doğrultusunda ortaya çıkan problemler ve çözüm önerileri başlıca üç kategoride özetlenebilir.

- Birinci eksiklik; kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi konusunda bilimsel [ontolojik-epistemolojik-metodolojik] çerçeveleri birleştiren ‘kuramsal alt-yapının planlama uygulamalarına aktarılamaması’dır. Dünya’da kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi üzerine çok-paradigmalı bilimsel çerçeveleri birleştiren kuramsal altyapı doğrultusunda bütünleşik yaklaşımlar kullanılırken (EC-ESDP,1999; Faludi, 2004; UN-HABITAT, 2009; Hillier ve Healey, 2010), Türkiye’de kentsel dönüşüm konusu üzerine kavramsal karmaşa nedeniyle planlama sistemi ve stratejileri kapsamında tanımlı bütünleşik yaklaşımların oluşturulması henüz gelişme aşamasındadır (KENTGES, 2010). Disiplinlerarası planlama sisteminde; ‘kent-temelli düşünce sisteminde kuram ve uygulamayı birleştiren süreç-odaklı holistik ve sinerjik yaklaşımlar’ yerine ‘rant-temelli düşünce sisteminde kuram ile uygulamayı ayrıştıran çözüm-odaklı pragmatik ve eklektik yaklaşımlar’ın egemen olması, kentsel süreçlerin planlaması ve yönetimi üzerine bilimsel çerçevelerin birleştirilmesi bakımından problem oluşturmaktadır. Tarihsel gelişim içinde planlama-tasarım paradigmalarının gelişimi-değişimi doğrultusunda kentsel dönüşüm süreçlerinin planlaması ve yönetimi ile ilgili sistem ve stratejileri kapsayan bilimsel çerçevelerdeki akıl yürütme teknikleri çeşitlenerek, ilerleme göstermektedir. Mekanizma-araç bağlantısı üzerine karar-katılım modellerindeki süreç ve çözüm odaklı ‘mekansal, toplumsal ve kurumsal bilinç’ dinamik biçimde dönüşmektedir. Bu nedenle; Dünya ve Türkiye/Istanbul’daki planlama uygulamalarının performans ölçümü ile sistem-strateji açıkları tespit edilerek, Türkiye/Istanbul’a özgü geçiş modellerinde bilimsel çerçeveler tanımlanmaya ve performans-odaklı bir süreç modeli geliştirilmeye çalışılmaktadır.
- İkinci eksiklik; kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi konusunda organizasyonel ve mekansal düzeyleri bütünleşik biçimde kapsayan ‘uygulama çerçevesinin ölçeklerarası planlama sistemi temelinde tanımlanmaması’dır. Dünya’da süreç planlama ve yönetimi üzerine çoklu-stratejiler içeren bütünleşik uygulama çerçevesinde kentsel tasarım ve kentsel tasarım rehberleri sürecin merkezinde bulunurken (Punter ve Carmona, 1997; Bentley,1999; Hutchinson, 2001), Türkiye’de kuram ve uygulama alanlarında planlama sistemi “ölçeklerarası kademeli birliktelik ilkesi” (Ersoy, 2000-2006) doğrultusunda yapılandırılmadığından, kentsel tasarım ve kentsel tasarım rehberi konusunda

kuram-uygulama-yöntem çerçevesi henüz netleşmemiştir (Tunçer, 1998-2000; KENTGES, 2010). Ölçeklerarası planlama sisteminde; 'bütünleşik süreç planlama-yönetim üzerine esnek ve yaratıcı mekanizma aracı' yerine 'bölüntülü süreç planlama-yönetim üzerine katı ve düzenleyici planlama aracı' ile ilgili planlama-tasarım çerçevelerinin egemen olması, disiplinlerarası uygulamalarda mekanizma-araç bağlantısının sağlanması bakımından problem oluşturmaktadır. Koruma-geliştirme sürecinin planlaması-yönetimi ile ilgili organizasyonel ve mekansal düzeyleri kapsayan sistem-strateji çerçevelerinin karar-katılım temelli yaklaşımlar ile birleştirilmesi, mekanizma-araç bağlantısı sağlanmaktadır. Bu bağlantı; yeni işlevsel planlama-tasarım paradigması kapsamındaki stratejik planlama ve performans programlama yaklaşımları ile geri-beslemeli biçimde geliştirilmektedir. Bu nedenle; Dünya ve Türkiye/Istanbul'daki planlama uygulamalarının performans değerlendirmesi ile sistem-strateji açıkları kapatılarak, Türkiye/Istanbul'a özgü geçiş modellerinde mekanizma-araç bağlantısı bütünleştirilmeye ve performans-odaklı yarı-esnek bir süreç modeli geliştirilmeye çalışılmaktadır.

- Üçüncü eksiklik; kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi konusunda karar ve katılım süreçlerinin performansa dayalı biçimde programlanmasını sağlayan mekanizma-araç bağlantısının 'yönteme dayalı tekniklerin disiplinlerarası planlama stratejileri temelinde tanımlanmaması'dır. Dünya'da sürecin yönetimi ve sürdürülmesi üzerine çok-kriterli kararları içeren aktör-temelli ve katılımcı yaklaşımlar önem kazanırken (Fainstein ve Campbell, 1996a-b, Healey, 1997; Mintzberg ve diğ., 1998; Carmona ve Burgess, 2001), Türkiye'de planlama sürecinde geliştirilmeye çalışılan bağlantılı karar ve toplumsal katılım çerçeveleri, planlama sistemi içinde tanımlanmadığından henüz çeşitlenmemiştir (Türkoğlu, 1998; KENTGES, 2010). Planlama süreçlerinde; 'ortak hedefe dayalı süreç-odaklı (re)vizyon stratejileri' yerine 'kamusal hedefe dayalı çözüm-odaklı uygulama stratejileri'nin geliştirilmesi, süreç planlama-yönetimde kullanılan stratejik planlama ve performans programlama ile ilgili sistem çerçevelerinin birleştirilmesi bakımından problem oluşturmaktadır. Süreç planlama-yönetim konusunda; 'çok-kriterli kararlarda koordinasyon ve çok-aktörlü katılımda kooperasyon sağlayan ölçeklerarası performans-odaklı bütünleşik model' geliştirmek için, işlevsel değer temelinde karar-katılım yöntemlerine dayalı teknikler çakıştırılarak, birleştirilmektedir. Bu nedenle; Dünya ve Türkiye/Istanbul'daki planlama uygulamalarındaki ortak yapı üzerinden performans programlaması ile sistem-strateji bağlantısı geliştirilerek, "dönüşümsel mekanizma tasarımı' çerçevesinde performans-odaklı geçiş modelleri ve süreç modeli geliştirilmeye ve kentsel kalite ile kentsel kalkınma arasında etkileşim oluşturulmaya çalışılmaktadır.

Kuram-uygulama-yöntem konusundaki eksiklikler; kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi konusunda; 'planlama mekanizması' ile 'planlama araçları' arasındaki bağlantı kurulmasını sağlayan 'planlama paradigmasında hem ortak yapı, hem de karma çelişkiler oluşturmaktadır. Kuram-uygulama-yöntem konusundaki eksiklikler; planlama uygulamalarında paradigma-mekanizma-işlevsel değer bağlantısının karakterine dayalı biçimde avantaj-dezavantaj yaratmakta ve benzerlik-farklılık ortaya çıkarmaktadır. Bir planlama felsefesi olarak operasyonel sistem kararları ve stratejik seçimleri kapsayan planlama kuramının "20.yy planlama yaklaşımlarına yumuşak bir temel oluşturması" (Faludi, 2012) nedeniyle, yerel ve ulusal ölçeklerdeki planlama uygulamalarında etki faktörüne sahip olduğu belirtilmektedir (Faludi, 2004). 21.yy planlama yaklaşımlarında, "sert, yumuşak ve eleştirel sistem metodolojileri"nin kullanılması (Reynolds ve Holwell, 2010); gerçekler ve olasılıklar arasında bilimsel bir köprü kurmakta, mekanizma ve araç arasında sistematik bağlantı oluşturmakta, miras ve kalkınma arasında etkileşim sağlamaktadır. Bu durum; ölçeklerarası ve disiplinlerarası biçimde işleyen planlama mekanizmasının; 'bilimsel çerçevede süreç tasarımı üzerine düşünce sistemi sağlayan planlama-tasarım paradigması' [bilinç] ile 'tasarım çerçevesinde süreç performansı üzerine bağlantılı sistem sağlayan karakteristik işlevsel değer' [koordinasyon-kooperasyon] arasında kuram ve uygulamayı birleştiren yöntemsel bir bağlantısı olduğunu ortaya koymaktadır. Paradigma-mekanizma arasındaki etkileşim ile çeşitlenen sistem-strateji temelli bilimsel çerçeveler; mekanizma-araç bağlantısının karar-katılım temelli işlevsel değer üzerinden açıklayan ve kullanan planlama-tasarım modelleri oluşturulmasına olanak sağlamaktadır. Kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi ile ilgili performansa dayalı dönüşümsel mekanizma tasarımı sağlayan ölçeklerarası ve disiplinlerarası modellerin, sistem bilimleri çerçevesinde tanımlanması önerilmektedir.

1.2 Çalışmanın Amacı, Hedefi ve Araştırma Sorusu

"Bütünleşik Kentsel Koruma-Geliştirme Sürecinin Analitik Planlaması ve Stratejik Yönetimi: Performans Ölçme-Değerlendirme-Programlama Modeli" başlıklı tez çalışmasında; kentsel koruma-geliştirme sürecinin organizasyonel ve mekansal düzeylerde planlaması, yönetimi ve sürdürülebilirliğinin sağlanması konusunda kuram, uygulama ve yöntem çerçevelerini karar-katılım odaklı sistem ve stratejiler ile bütünleştiren, ölçeklerarası performansa dayalı bir modelin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu nedenle; "Bütünleşik kentsel koruma-geliştirme sürecinde; ölçeklerarası performansa dayalı planlama mekanizmasında stratejik bir planlama

aracı olarak kullanılan kentsel tasarım rehberleri, farklı kentsel dönüşüm süreçleri (kentsel koruma, kentsel yenileme-geliştirme ve kentsel koruma-geliştirme süreçleri) için organizasyonel ve mekansal düzeylerde yönlendirici faktör olabilir" hipotezi test edilmektedir. "Kentsel koruma-geliştirme süreci; çok-kriterli kararlarda koordinasyon ve çok-aktörlü katılımda kooperasyon sağlayacak biçimde nasıl planlanır, yönetilir ve sürdürülebilirliği sağlanır?" temel araştırma sorusu doğrultusunda bütünleşik bir model geliştirilmektedir. Temel araştırma sorusu ekseninde, çalışmanın amacı-hedefi ile örtüşen üç alt-araştırma sorusu bulunmaktadır:

1. 'Kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi ile ilgili sistem-strateji dönüşümünü kapsayan planlama-tasarım paradigmasının gelişimi-değişimi, bilimsel bir çerçevede nasıl açıklanabilir?'. İlk alt-araştırma sorusu; 'kuramsal altyapının planlama uygulamalarına aktarılması' amacı doğrultusunda, planlama-tasarım alanındaki paradigma-mekanizma-araç arasındaki bağlantının sistem ve strateji temelinde açıklanması hedefine odaklanmaktadır. Süreç planlama ve yönetim konusunda; planlama-tasarım paradigması doğrultusunda mekanizma-araç bağlantısı sağlayan bilimsel çerçeveleri ile kuram-uygulama etkileşimli altyapı güçlendirilmektedir.
2. 'Kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetiminde kullanılan kentsel tasarım rehberleri konusunda; stratejik planlama ve performans programlama yaklaşımlarını kapsayan uygulama çerçevesinin geri-beslemeli planlama sürecinde birleşik işleyişi, planlama sisteminde nasıl tanımlanabilir?. İkinci alt-araştırma sorusu; 'uygulama çerçevesinin ölçeklerarası planlama sistemi temelinde tanımlanması' amacı doğrultusunda planlama-tasarım alanındaki mekanizma-araç bağlantısının sistematik biçimde tanımlanması hedefine odaklanmaktadır. Süreç planlama ve yönetim konusunda; stratejik planlama ve performans programlama mekanizma-araç bağlantısı sağlayan uygulama çerçeveleri ile sistem-strateji etkileşimli yeni-işlevsel yaklaşımlar geliştirilmektedir.
3. 'Bütünleşik kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetiminde mekanizma-araç bağlantısı sağlayan kentsel tasarım rehberleri, işlevsel değer temelinde karar-katılım yöntemlerine dayalı teknikler ile sürdürülebilir biçimde nasıl geliştirilebilir?'. Üçüncü alt-araştırma sorusu; 'yöntem çerçevesinin karar-katılım temelli işlevsel değer doğrultusunda performans-odaklı biçimde kullanılması' amacı doğrultusunda, mekanizma-araç arasındaki bağlantının stratejik biçimde geliştirilmesi hedefine odaklanmaktadır. Süreç planlama ve yönetim konusunda; dönüşümsel mekanizma tasarımı çerçevesinde karar-katılım temelli yeni-işlevsel planlama-tasarım modelleri geliştirilerek, çözümlenmektedir.

Temel araştırma sorusu ekseninde toplanan alt-araştırma soruları ile kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi konusunda; sürdürülebilir kalkınma bağlantısında kentsel kalite-odaklı, ölçeklerarası performansa dayalı stratejik planlama-tasarım uygulamaları çerçevesinde mekanizma-araç etkileşimli ve disiplinlerarası performansa dayalı yönteme dayalı yeni-işlevsel teknikler doğrultusunda karar-katılım bağlantılı bütünleşik bir model geliştirilmektedir.

1.3 Çalışmanın Kapsamı

Kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi üzerine; performans-odaklı kentsel tasarım rehberi hazırlama-kullanma konusunda, kuram-uygulama-yöntem çerçevelerini karar-katılım bağlantılı senaryo ile birleştiren ve ölçeklerarası işlevsel performans sağlayan bütünleşik bir model geliştirilmektedir. Tez çalışması beş temel bölüme ayrılmaktadır.

“Giriş” başlıklı birinci bölümde; çalışmanın ana hatları belirtilmektedir.

“Kentsel Dönüşüm Süreci üzerine Planlama ve Tasarım Paradigması Gelişimi-Değişimi: Bilimsel Çerçevelerde Mekanizma-Araç Bağlantısı üzerine Sistem-Strateji Etkileşimi” başlıklı ikinci bölümde; planlama tarihi içindeki kentsel dönüşüm süreci konusundaki bilimsel paradigma gelişimleri-değişimleri 19.yüzyıldan itibaren dönemsel olarak tanımlanmakta, planlama mekanizmasını tanımlayan planlama-tasarım paradigmalarının sistem ve strateji bakımından planlama yaklaşımı ve planlama mekanizması içinde kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi üzerine stratejik planlama yaklaşımlarının etkileri ve kentsel tasarım rehberlerinin bir araç olarak kullanılma nedenleri açıklanmaktadır. Bu bölümde; bilimsel çerçeve oluşturan planlama-tasarım paradigması ile işlevsel değer sağlayan planlama mekanizması arasındaki sistem-strateji ilişkileri çözümlenmektedir.

“Kentsel Koruma Geliştirme Süreci üzerine Stratejik Planlama ve Performans Programlama: Sistem Çerçevelerinde Mekanizma-Araç Bağlantısı üzerine Karar-Katılım Etkileşimi” başlıklı üçüncü bölümde; Süreç planlama ve yönetim üzerine sistem-strateji bağlantılı planlama mekanizmasının işleyişi konusunda; planlama ve tasarımda kullanılan, stratejik planlama ve performans programlama ile ilgili sistem çerçeveleri arasındaki geri-beslemeli ilişki karar, katılım ve mekanizma-araç bağlantısı üzerinden açıklanmaktadır. Planlama uygulamalarında organizasyonel ve mekansal düzeylerde süreç-çözüm bağlantılı planlama aracının işleyişi konusunda; Dünyada ve Türkiye/Istanbul’daki planlama uygulamalarına yönelik hazırlanan ve kullanılan kentsel tasarım rehberleri üzerine genel bilgi verilmektedir.

“Bütünleşik Kentsel Koruma Geliştirme Sürecinin Analitik Planlaması ve Stratejik Yönetimi kapsamında Mekanizma-Araç Bağlantısı: Performans Ölçme-Değerlendirme-Programlama Modeli” başlıklı dördüncü bölüm; mekanizma-araç bağlantısı sağlaya kentsel tasarım rehberi örnekleri ile oluşan uygulamalı/deneysel modeller doğrultusunda ölçeklerarası işlevsel performansa ve mekanizma dönüşüm sürecine odaklanmaktadır. “Ölçeklerarası kademeli birliktelik” (Faludi, 1973-2000; Ersoy, 2000, 2006) yapısına uyumlu tasarlanan ‘çok-kriterli parametrik çerçeve’ ile ‘(dönüşümsel) mekanizma tasarımı’ konusunda performans senaryosu (Cullen ve Gosling, 1996; Carmona ve Burgess, 2001; Cuthbert, 2006) içeren modeller geliştirilmektedir. Üç aşamalı evrimsel bir yapı içinde çözümlenen toplam altı modelden; ilk iki model ‘mevcut durum’, sonraki üç model ‘geçiş durumu’ ve sonuncu model ‘önerilen durum’ üzerine “karakteristik işlev” (Rapoport, 1970) bakımından farklılaşan performans senaryoları kapsamaktadır. Ölçeklerarası kademeli birliktelik yapısına sahip biçimde tasarlanan ‘çok-kriterli parametrik çerçeve’ doğrultusunda hesaplanan işlevsel değer dağılımının analizi-sentezi ile performans ölçümü yapılmaktadır. Kararlarda koordinasyon ve katılımda kooperasyon sağlayan işlevsel değer üzerinden, “çok-kriterli karar kuramı” (Rapoport, 1970; Triantaphyllou, 2000) ve “çok-aktörlü oyun kuramı” (Rapoport, 1970; Heap ve Varoufakis, 1995) yöntemlerinin “bütünleşik kullanımı” (Luce ve Raiffa, 1957,1989; Belton ve Stewart, 2002) ile performans değerlendirmesi yapılmaktadır. “Mekanizma tasarımı kuramı (Hurwicz, 1960,1972)” ve “tersine oyun kuramı (Maskin, 1977; Myerson, 1989)” (Roth, 1988; RSAS, 2007) çerçevesinde işlevsel değer dağılımının dönüştürülerek yeniden-ayarlanması ile performans programlama yapılmaktadır. Her aşama sonunda karşılaştırmalı değerlendirme yapılarak, ardılı olan aşama ile ilgili mevcut/tasarlanan kapasiteye dayalı performans potansiyelinin gelişimi ve ortak süreç yapısı çözümlenmektedir.

“Sonuç ve Öneriler” başlıklı beşinci ve son bölümde; bütünleşik süreç planlama ve yönetim üzerine ‘(dönüşümsel) mekanizma tasarımı’ sağlayan ve ölçeklerarası işlevsel performansa dayanan modellerde ortak süreç yapısı oluşturan performans kriterleri tespit edilerek, çalışmanın sonuçları açıklanmaktadır. Model çözümlemeleri; anlam/tutarlılık/uygulanabilirlik bakımından değerlendirilmektedir. Mevcut ve Öneri modellerin kentsel kalite bakımından performans etkileri karşılaştırılarak, ‘mekanizma çerçevesi’ olarak kullanılması önerilen Süreç Modelinin avantajı vurgulanmaktadır. Çalışmanın literatüre katkısı ve modeller kapsamında ortaya çıkan ileri araştırma olanakları belirtilmektedir.

Çalışmanın kapsamı doğrultusunda teknik akış adımları belirlenmiştir (Şekil 1.1).

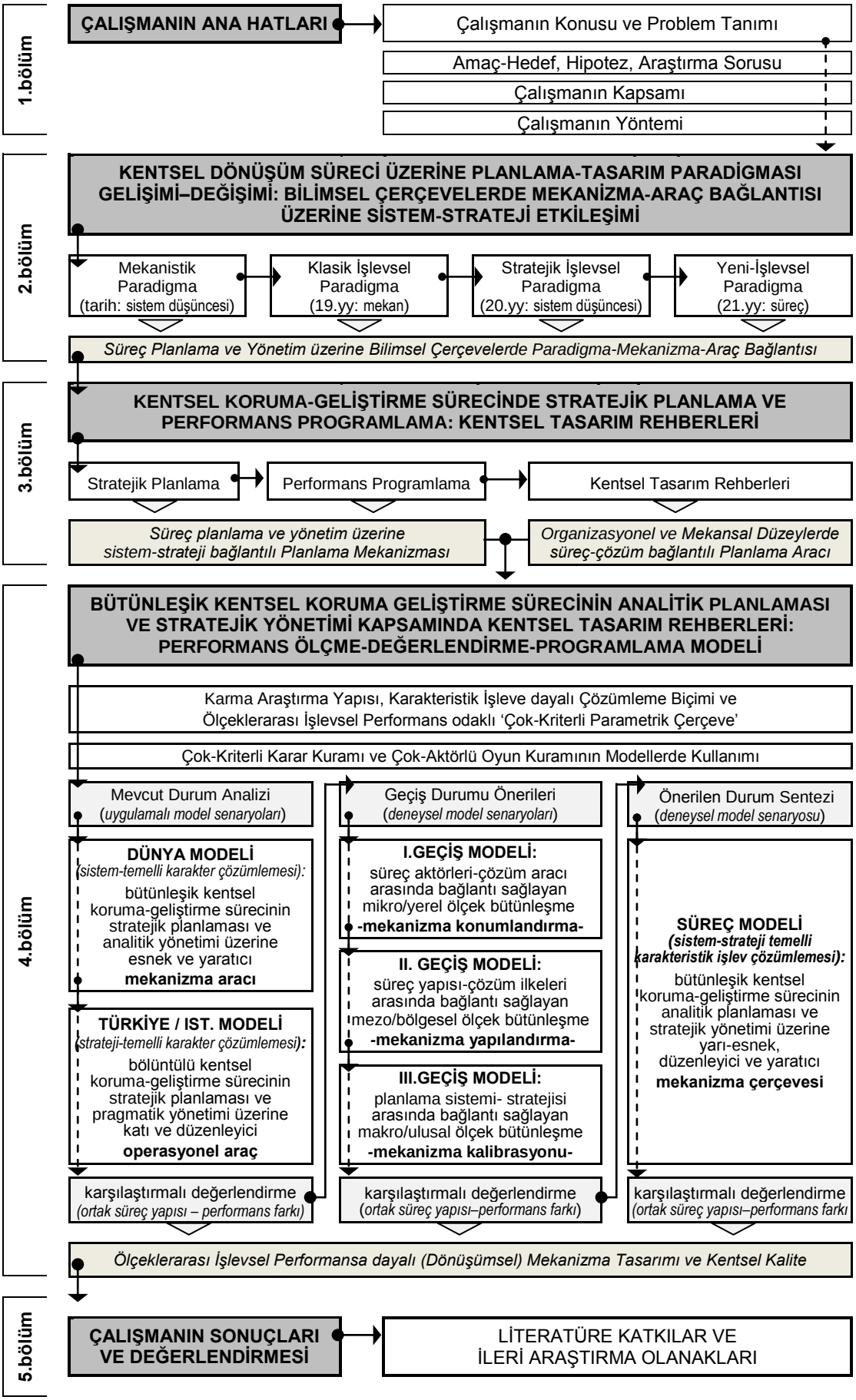

Şekil 1.1 : Tez akış şeması – tez çalışmasının kapsamı ve temel adımları.

1.4 Çalışmanın Yöntemi

Kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi üzerine kuram-uygulama-yönetimi birleştirmek ve ölçeklerarası performansa dayalı bütünleşik bir model geliştirmek için; 'değer' konusundaki kesişimler ve 'karar-katılım' konusundaki olasılıklara odaklanılmaktadır. Bu nedenle; olasılık kuramı, sistem yaklaşımı ve operasyonel araştırma temeline dayanan, "ayar kuramı/*set theory*" kapsamında bulunan "karar kuramı" ve "oyun kuramı" ile ilgili alt-yöntemler (Rapoport, 1970; Heap ve Varoufakis, 1995; Belton ve Stewart, 2002) ve 21.yüzyıl paradigması kapsamındaki planlama-tasarım değerlerini biçimlendiren stratejik hedefler (UN, 2000-2011; EU, 2000-2011) doğrultusunda, mevcut uygulama örneklerinin kapsamı ile örtüşen biçimde tasarlanan 'çok-kriterli parametrik çerçeve' kullanılmaktadır. Hipotez testine uygun veri toplama ve veri sınıflama aşamalarından sonra çok-kriterli parametrik çerçeveye dayanan model tasarımı kapsamında ölçeklerarası performans kriterleri, karma göstergeler ve karma yöntem ölçekleri oluşturularak, veri/değer dönüştürme, veri işleme ve veri değerlendirme aşamaları doğrultusunda uygulamalı modeller çözümlenmekte ve deneysel modeller geliştirilmektedir.

Ölçeklerarası ve disiplinlerarası karakterde tasarlanan ve kalitatif-kantitatif [niteliksel-niceliksel] karma yöntemler ile kullanılan parametrik çerçeve; bütünleşik koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi üzerine performans ölçme-değerlendirme-programlama amaçlı kullanılmaktadır. Dünyada ve Türkiye'deki 'mevcut planlama uygulamalarında [*mekanizmada*]' kullanılan 'kentsel tasarım rehberleri [*araçlar*]' üzerine organizasyonel ve mekansal düzeylerde 'süreç planlama ve yönetim [*meta-oyun*]' konusunda 'karar-katılım çözümlemesi [*meta-analiz*]' yapılarak performansı ölçülmektedir.Gerçekleştirilmiş süreç [*uygulanmış meta-oyun*] üzerinden, önce 'çoklu-kararlarda koordinasyon sağlayan işlevsel değer [*sürecin analitik planlama karakteri*]' ve sonra karar doğrultusunda oluşan 'çoklu-katılımda kooperasyon değeri [*sürecin stratejik yönetim karakteri*]' hesaplanarak performansı değerlendirilmektedir. Süreç planlama-yönetim konusunda işlevsel performans değeri önerilen senaryolar doğrultusunda yeniden-ayarlanarak [*dönüşümsel mekanizma tasarımı doğrultusunda*] performansı programlanmaktadır. Böylece; Dünya kentleri ve Türkiye/Istanbul'daki planlama-tasarım uygulamalarında önce mevcut senaryonun tersine çözümlemesi ile performansa dayalı uygulamalı modeller tanımlayıcı biçimde açıklanmakta ve daha sonra önerilen senaryolarının ileriye çözümlemesi ile gelecekteki planlama-tasarım uygulamaları üzerine performansa dayalı deneysel modeller çıkarımsal biçimde geliştirilmektedir.

Kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi üzerine mevcut planlama uygulamalarında kullanılan kentsel tasarım rehberi örnekleri; Türkiye/Istanbul ve Dünya kentleri arasında mekanizma-araç bağlantısı üzerine eksiklikler, sistem-strateji-yöntem bakımından sürecin ortak yapısı konusunda büyük fark yaratmaktadır. Bu nedenle Türkiye/Istanbul uygulamalarındaki örnekler 'strateji-temelli karakter' ve Dünya kentlerindeki uygulama örnekleri 'sistem-temelli karakter' olmak üzere iki ayrı kategoride tutularak tanımlayıcı ve karşılaştırmalı biçimde değerlendirilmektedir. Başka bir deyişle; Kuzey Amerika, Avrupa, Asya ve Okyanusya kıtalarından seçilen uygulama örneklerinde; planlama sisteminde tanımlanan kentsel tasarım çerçevesi ve kentsel tasarım rehberleri ortak bir sistem düşüncesi doğrultusunda mekanizma-araç bağlantısı sağlayan biçimde planlama süreçlerinde kullanılmaktadır. Türkiye'de ise henüz planlama sistemi ve süreçleri içinde kentsel tasarım ve kentsel tasarım rehberlerinin kullanımı netleşmemiştir. Bu nedenle, bu çalışmada; Dünya kentlerinden seçilen uygulama örnekleri Dünya Modeli ve Türkiye/Istanbul'dan seçilen örnekler Türkiye/Istanbul Modeli olarak kategorilendirilmiştir. Türkiye/Istanbul'daki ve Dünya kentlerindeki örnekler; süreç tipi, coğrafi bölge ve küreselleşme sıralamasındaki yerine göre sınıflanarak, hem Türkiye ile Dünya arasındaki süreç planlama-yönetim yaklaşımları ile ortaya çıkan modellerdeki sistem ve strateji temelli karakter yapısının farklılaşması, hem de Dünya kentlerindeki süreç planlama-yönetim konusundaki stratejik yaklaşımların küresel-bölgesel farklılaşması değerlendirilmektedir.

Kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi üzerine ölçeklerarası işlevsel performansa dayalı mekanizma-araç bağlantısını, karar-katılım temelinde çözümlemeye dayanan modeller; üç aşamalı evrimsel/bileşik bir yapı içinde, mekanizma dönüşüm sürecine odaklanmaktadır. İlk iki modelde; Türkiye/Istanbul'da ve Dünya kentlerinde kullanılan kentsel tasarım rehberlerinin tersine çözülmesi yapılarak, mekanizma-araç bağlantısının uygulamalı durum analizi-sentezine dayalı mevcut model üzerine performans senaryosu ortaya konmaktadır. Kentsel Tasarım rehberleri; sistem-temelli Dünya Modelinde 'bütünleşik kentsel koruma-geliştirme sürecinin stratejik planlaması ve analitik yönetimde esnek planlama mekanizmasının kalite-odaklı aracı' kullanılırken, strateji-temelli Türkiye/Istanbul Modelinde "bölüntülü kentsel koruma-geliştirme sürecinin stratejik planlaması ve pragmatik yönetiminde katı planlama mekanizmasının koruma-gelişim ikilemli ve kontrol-odaklı operasyonel planlama aracı' olarak kullanılmaktadır. Sonraki dört modelde; kentsel tasarım rehberlerinin ileriye çözümlemesi yapılarak, (dönüşümsel) mekanizma tasarımı çerçevesinde mekanizma-araç bağlantısının deneysel durum analiz-sentezine dayalı önce geçiş modelleri ve son olarak süreç modeli üzerine performans

senaryoları geliştirilmektedir. Süreç planlama ve yönetim konusundaki mekanizma-araç bağlantısının ölçeklerarası ve disiplinlerarası biçimde bütünleştirilmesine odaklanan Geçiş Modellerinde; uzun vadeli hedefi doğrultusunda yerel/mikro ölçekten ulusal/makro ölçeğe geliştirilen aşamalı adımlar ve mevcut araçların içeriğinde revizyonlar önerilmektedir. Süreç Modelinde ise; 'bütünleşik kentsel koruma-geliştirme sürecinin analitik planlaması ve stratejik yönetiminde yarı-esnek planlama mekanizmasının kalite-odaklı mekanizma çerçevesi' olarak kullanılması önerilmektedir.Her üç aşama sonunda karşılaştırmalı değerlendirme yapılarak, modeller arasında dönüşüm sağlayan ortak yapı ve mevcut/tasarlanan kapasiteye dayalı performans potansiyelinin geliştirmesi ile mekanizma-araç bağlantısının kentsel kalite geliştirme konusundaki etkisi ve önemi vurgulanmaktadır.

Mevcut ve öneri model çözümlemeleri; deneysel araştırma anlamında kuramsal ve sayısal olarak hipotetik koşullara göre doğrulanabilir niteliğe sahip olmasına karşın, uygulama yöntemi olarak kentsel koşullara göre doğrulanamayabilir nitelik taşımaktadır. Bu nedenle; dönüşümsel mekanizma tasarımı çerçevesinde çözümlenen mevcut ve önerilen modeller, [4. ve 5. bölümde] nicelik ve nitelik bakımından değerlendirilmekte ve tanımlayıcı-karşılaştırmalı biçimde tartışılmaktadır. Modeller üzerinde karşılaştırmalı değerlendirme ve tartışmalar, başlıca iki kategori altında toplanmaktadır: süreç planlama ve yönetim konusunda uygulanabilirlik bakımından (niteliksel/kalitatif) nicelikleri[1] (karakteristik işlevi) ve süreç planlama ve yönetim konusunda mevcut ve önerilen modellerin ölçeklerarası performans bakımından ortak yapının (niceliksel/kantitatif) nitelikleri[2] (karakter şifreleri). Bu değerlendirme ve tartışmaların ardındaki temel neden; bilimsel çalışmaların temellendirildiği "hipotez" teriminin doğasına dayanmaktadır. "Hipotez"; temel problem doğrultusunda "doğrulama ve yanlışlama yöntemleri (Popper, 1959, 1963; Kuhn, 1962)", "karşılaştırılamazlık tezine dayalı radikal yöntemler (Feyerabend, 1975)" ve/veya "bilimsel araştırma programı kapsamında geliştirilen karma taramalı yöntemler (Lakatos; 1976)" doğrultusunda çözümlenen "önerme" (Faludi, 1973; Camhis, 1979; Carnap,1995; Rosenberg, 2001) anlamına gelmektedir. Bu nedenle, süreç planlama ve yönetim üzerine mevcut ve öneri model çözümlemelerinin uygulamalı araştırma anlamında doğrulanamayabilirliği; benzer veya farklı hipoteze/önermeye dayalı bilimsel araştırmalar yapılması[3] ve bilimsel yöntemler geliştirilmesi bakımından 'konuyu tartışmaya açık bırakmaktadır'.

---

[1] örn: performans etki-önem değeri, performans fark oranları, mevcut/tasarlanan kapasiteye dayalı performans potansiyelini geliştirme doğrultusunda kentsel kalite bakımından etkisi, vb.

[2] örn.: çoklu-kararlarda koordinasyon sağlayan ölçeklerarası kriterlerin değer dağılımı ve sıralamasındaki çakışmalar, çok-aktörlü katılımda kooperasyon sağlayan stratejilerde kesişmeler, vb.

[3] örn: (Gürler ve Zeren Gülersoy, 2009, 2010) ve (Zeren Gülersoy ve Gürler, 2011).

2. KENTSEL DÖNÜŞÜM SÜRECİ ÜZERİNE PLANLAMA VE TASARIM PARADİGMASI GELİŞİMİ-DEĞİŞİMİ: BİLİMSEL ÇERÇEVELERDE MEKANİZMA-ARAÇ BAĞLANTISI ÜZERİNE SİSTEM-STRATEJİ ETKİLEŞİMİ

Paradigma; 'belirli bir dönemde bilimsel bilgi üretme yöntemi olarak kabul gören ve dönemin karakteristik değerlerine dayalı akıl yürütme çerçevesi sağlayan sistematik düşünce modeli' olarak tanımlanmaktadır (Kuhn, 1962). Planlama-tasarım paradigması terimi; 'belirli bir dönem kapsamında kuramsal altyapı ve uygulama çerçevesindeki karakteristik değerlere dayalı olan yöntemsel model' anlamında kullanılmaktadır (Morris, 1932; Camhis, 1978, 1979; AlexanderER, 1984, 2000; Arida, 2002; Rode, 2006; Davoudi ve Strange, 2008). Planlama-tasarım paradigmaları; döneme göre farklılaşan planlama yaklaşımları doğrultusunda, planlama mekanizması ve planlama aracı arasındaki sistematik bağlantıyı belirlemektedir (Gürler, 2011).

Mekanizma; 'bir işlevi gerçekleştiren sistem veya yapının hareketli parçaları'na dayalı biçimde sürecin teknik olarak işleyişi' anlamına odaklanmaktadır (Collins, 2012). Planlama mekanizması terimi; 'amaç-hedef doğrultusunda işlevsel bir çözüme ulaşmak için planlama sistemi ve stratejilerinin geri-beslemeli bir planlama süreci içinde dönüşümsel işleyişi' anlamında kullanılmaktadır (Chadwick,1971; HallP, 1975; Mintzberg ve diğ., 1992; Friend, 1997; Punter ve Carmona,1997, CABE, 2000, 2001). Paradigma-mekanizma ilişkisine göre farklılaşan planlama sistemi ve stratejileri nedeniyle, "*operasyonel* planlama aracı" ve "*stratejik* mekanizma aracı" içeren planlama uygulamaları bulunmaktadır (AlexanderC, 1964; Lang, 1994; Chambers ve Taylor, 1999; Carmona ve Burgess, 2001).

Rönesans döneminden günümüze, kent-temelli rasyonel akıl yürütme tekniklerinin farklılaşması nedeniyle gelişen ve değişen planlama-tasarım paradigması; kentsel dönüşüm süreci üzerine sistem ve strateji bakımından çeşitlenen bir mekanizma-araç bağlantısı ortaya çıkarmaktadır. Kuram-uygulama-yöntem arasındaki bu dinamik bağlantı; kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi üzerine planlama-tasarım modellerini ve karar-katılım temelli uygulama ilkelerini, işlevsel değer temelinde dönüştürmektedir. Planlama tarihi kapsamında, sistem-strateji temelli planlama ve tasarım paradigmaları ile karar-katılım temelli

mekanizma-araç bağlantısı arasındaki etkileşim başlıca iki kategori altında ve toplam dört dönem üzerinden değerlendirilmektedir.

İlk kategorideki planlama-tasarım dönemlerinde; mutlak mekandan coğrafi mekana değişen akıl yürütme teknikleri nedeniyle yerel-bölgesel sistem çerçevesinde çözüm-odaklı stratejiler ile kentsel dönüşüm uygulamaları yapılmaktadır. Parçadan bütüne tanımlanan, yasa koyucu stratejiler geliştirilmektedir (Şekil 2.1).[4]

1. Mekanistik paradigma oluşumu [19.yy öncesi dönem] ile mutlak/fiziksel mekan anlayışına odaklanan dogmatik ilkeler yerine coğrafi mekan sistemine odaklanan teknik ilkeler kullanılmaktadır. Endüstri öncesi kentsel yerleşmelerde; koruma-gelişim ikilemine dayalı kentsel dönüşüm süreçlerinde mekansal stratejiler ve yasal kodlar ile operasyonel uygulamalar gerçekleştirilmektedir. Planlama mekanizması ile planlama araçları arasında sosyo-kültürel bir bağlantı bulunmaktadır.

2. Klasik işlevsel planlama-tasarım paradigması [19.yy / erken modern dönem] kapsamında; kapitalist sistemli coğrafi bölge anlayışına odaklanan, kuram-uygulama temelli yasal çerçeveler kullanılmaktadır. Endüstriyel kentlerde, koruma-kalkınma ikilemine dayalı kentsel dönüşüm süreçlerinde planlama-tasarım modelleri kullanılmaktadır. Planlama mekanizması ile planlama araçları arasında ölçeklerarası bağlantı kurulmaktadır.

İkinci kategorideki planlama-tasarım dönemlerinde; coğrafi mekandan göreceli mekana değişen akıl yürütme teknikleri nedeniyle küresel sistem çerçevesinde süreç-odaklı stratejiler ile kentsel dönüşüm uygulamaları yapılmaktadır. Bütünden parçaya bağlantılı biçimde ilişkilendirilen, yasa açıklayıcı stratejiler geliştirilmektedir. (Şekil 2.1).[4]

3. Stratejik işlevsel planlama-tasarım paradigması [20.yy / (post)modern ve (neo)liberal dönem] kapsamında; liberal ve neo-liberal kapitalizm sistemli kentsel coğrafya anlayışına odaklanan, sistem-strateji temelli planlama-tasarım kodları ve kentsel tasarım rehberleri kullanılmaktadır. Kalite-odaklı kullanımı stratejik mekanizma araçların koruma-kalkınma ilişkisi kurulan koruma-geliştirme süreçlerinde stratejik plan doğrultusunda kentsel tasarım rehberleri kullanılmaktadır. Planlama mekanizması ile planlama araçları arasında disiplinlerarası bağlantı kurulmaktadır.

4. Yeni-İşlevsel planlama-tasarım paradigması [21.yy / neoliberal ve postliberal (çağdaş) dönem] kapsamında; neo-liberal ve post-liberal kapitalizm sistemli kentsel coğrafya anlayışına odaklanan, sistem-strateji temelli stratejik çerçeveler ve kentsel tasarım rehberleri kullanılmaktadır. Kalite-odaklı stratejik mekanizma çerçeveleri ile

---

[4] Kategorik dönemlerin genel değerlendirmesi ve alt-bölüm girişileri-özetleri için bakınız sayfa 57'deki Çizelge 2.1.

koruma-kalkınma etkileşimine sahip bütünleşik kentsel koruma-geliştirme süreçlerinde performans programı doğrultusunda kentsel tasarım rehberleri kullanılmaktadır. Planlama mekanizması ile planlama araçları arasında ölçeklerarası performans-odaklı bağlantı kurulmaktadır.

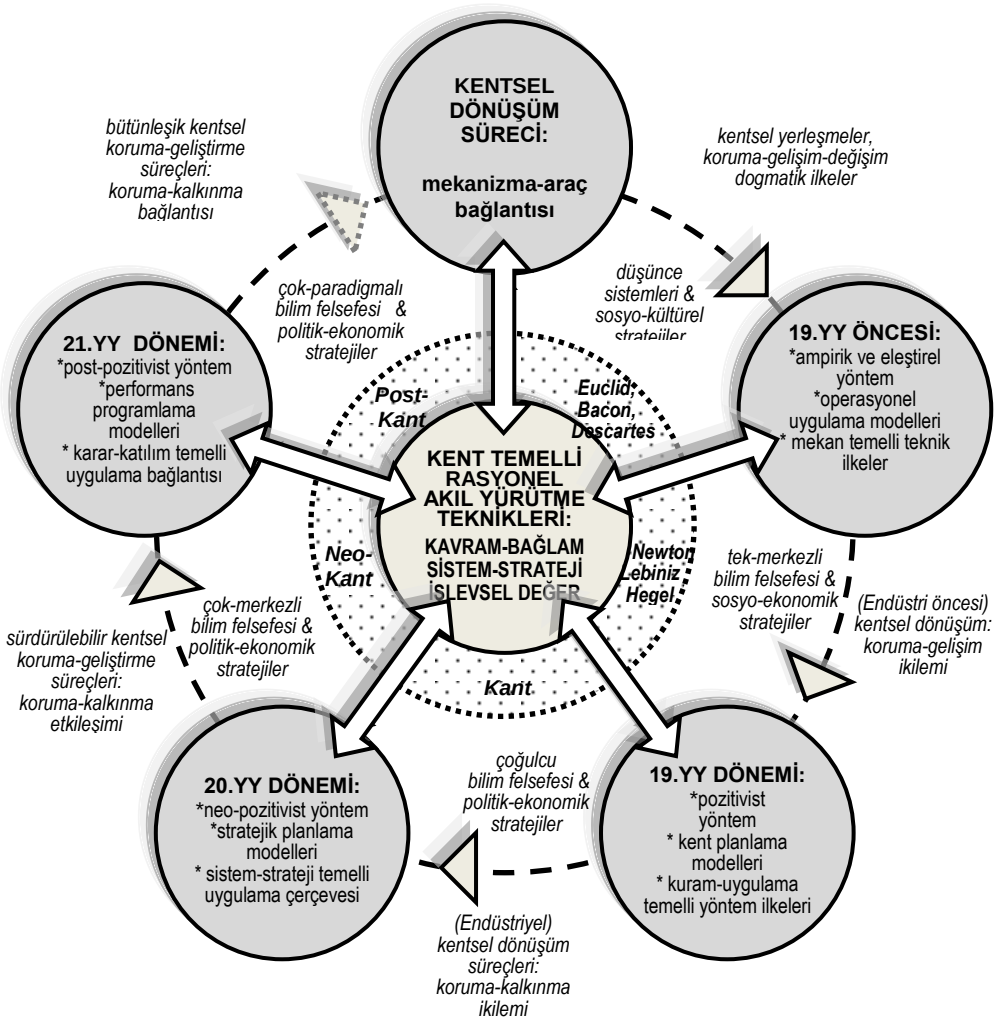

Şekil 2.1 : Kentsel dönüşüm süreci üzerine planlama ve tasarım paradigması gelişimi-değişimi: paradigma-mekanizma bağlantısı.[5]

2.1 Mekanistik Paradigma: Bilimsel ilerleme ve işlevsel değer temelinde kentsel sistem-strateji gelişimi (19.yy öncesi Dönem Literatür Özeti)

Bilimsel alanda; "sistem ilkeleri" doğrultusunda gelişim gösteren "klasik mekanik" ve "ideolojik kurallar" kapsamında 'kapalı sistemler üzerine stratejik yaklaşımlar' geliştirilmesi nedeniyle, kentsel alanda *geometrik paradigma kapsamında*

[5] (Morris,1932), (Mumford,1961), (HallPG, 1988), (AlexanderC, 2001-2005), (Gürler, 2002), (Gürler ve Zeren Gülersoy, 2009, 2010), (Zeren Gülersoy ve Gürler, 2011) ve (Gürler, 2011) kaynaklarından faydalanılarak geliştirilmiştir.

mekanistik çerçeveler geliştirilmiştir. Tek merkezli bilim felsefesinde; 'hareket-etki ve eylem-tepki arasında işlev oluşturan dinamikler ve sanatsal-teknik tasarım' konusunda sistematik ilkeler oluşturulmaktadır. Sistem düşüncesi ve aksiyomatik ilkeler üzerine uygulamalı çerçeve oluşturan planlama felsefesi nedeniyle; operasyonel düşünceye dayalı planlama kuramı ile stratejik işlevsel yaklaşıma dayalı planlama uygulamaları arasında mantıksal bağlantı bulunmaktadır. Koruma, gelişim ve değişim odaklı kentsel dönüşüm süreçlerinin planlaması-yönetimi konusunda strateji-odaklı sanatsal planlama ilkeleri, mekanistik işlev temelinde kullanılmaktadır.

19.yy öncesinde; tek-merkezli bilim felsefesi kapsamındaki rasyonel-ideal ikilemine eleştiri oluşturan ampirik yöntemler, süreç felsefesinde ikili yapıya dayanan bir paradigma değişimi oluşturmaktadır (Carnap,1995; Rescher,2002). Rönesans öncesindeki *Euclid* taraftarı 'geometrik mekan anlayışı'ndan, Rönesans sonrasında; *Descartes* taraftarı 'koordinat sistemli coğrafi mekan', *Newton* taraftarı 'insan-çevre ilişkili sistematik mekan' ve *Kant* taraftarı 'bilimsel mekan sistemi' anlayışına geçiş yaşanmıştır (Johnston, 1996; Davoudi ve Strange, 2008). *Copernicus* ve *Kant* taraftarı bilimsel çerçevelere dayanan mekanistik paradigma; 'tek-merkezli sistem düzeni çerçevesinde mutlak mekan' üzerine odaklanmaktadır (Hawkings, 1988; Davoudi ve Strange, 2008). Bu paradigma değişimi; operasyonel uygulama modellerinde, dogmatik ilkelerden mekan-temelli teknik ilkelere geçiş sağlamaktadır (Gürler ve Zeren Gülersoy, 2009, 2010). Koruma-gelişim ikilemine dayalı kentsel dönüşüm süreçlerinde, kentsel düzen ve estetik üzerine işlevsel değer temelinde sistem ve strateji değişimi ortaya çıkmaktadır (Şekil 2.1; Şekil 2.2; Çizelge 2.1).

Antik dönemde; ideal-rasyonel ikilemine dayalı akıl yürütme teknikleri nedeniyle dogmatik stratejiler çeşitlenmektedir. *Plato* taraftarı *süreç-odaklı* tümevarım yöntemi ve *Aristotles* taraftarı *çözüm-odaklı* tümdengelim yöntemi doğrultusunda analiz-senteze dayalı mantıksal yöntem çerçevesi kullanılmaktadır (Gaarder, 1991; Rescher, 2002). *Ptolemy* taraftarı dünya-merkezli güneş sistemi ve yörünge dinamikleri doğrultusunda oluşturulan koordinat sistemli coğrafya yaklaşımı (Hawkings, 1988), planlama uygulamalarında aksiyomatik sistem çerçevesine sahip *Euclid* taraftarı 'geometrik paradigma'yı ortaya çıkarmaktadır (Friedmann, 1993; Alexander, 2004; Maegher, 2008; Davoudi ve Strange, 2009). Kentsel yerleşmelerde; biçim ve işlev odaklı kentsel tasarım ilkeleri ile kamusal düzen sağlayan açık-kapalı-karma kent modelleri uygulanmakta (Rykwert, 1976) ve tarihi dokuların korunması üzerine (Jokilehto, 1986) mimarlık ve planlama ilkeleri geliştirilmektedir (Zeren Gülersoy ve Gürler, 2011).

Erken Rönesans döneminde [12-14.yy]; rasyonel ve ideal birleşimine dayalı yeni bir akıl yürütme tekniği oluşturulmaktadır. *Süreç-odaklı* mantıksal yöntem çerçevesinin *St.Aquinas* taraftarından yenilikçi biçimde geliştirilmesi (Gaarder, 1991), *Euclid* taraftarı geometrik paradigma kapsamında mekan ve biçim odaklı yasal çerçeveler düzenlenmesini sağlamaktadır (Ben-Joseph, 2005; Maegher, 2008). 12.yy'da birleşik bir yönetim düzeni çerçevesinde, geleneksel mekan ile kültürel çeşitliliğin birleştirilmesi konusunda reformlar yaratan "Ortaçağ Rönesansı" (Gaarder, 1991) nedeniyle; krallar ve papalar tarafından onaylanan koruma yönetmelikleri kullanılmaktadır (Birabi, 2007). Koruma uygulamalarında; bilimsel ve sanatsal yaklaşımlar geliştirilmekte (Jokilehto, 1986) ve politik düzenlemeler ile *yöntem çerçevesi* tanımlanmaktadır (Zeren Gülersoy ve Gürler, 2011).

Rönesans döneminde[14-17.yy]: rasyonel idealist akıl yürütme teknikleri ile antik döneme ait bilgi, geri-beslemeli biçimde geliştirilmektedir. Bilimsel devrimler ve kültürel yeniden-canlanma nedeniyle sanatsal, politik, ekonomik ve sosyal alanlarda köklü dönüşümler yaşanmaktadır (Jokilehto, 1986). *Descartes* taraftarı analize dayalı tümdengelim yöntemi ve *Bacon* taraftarı gözleme dayalı tümevarım yöntemi doğrultusunda çıkarımsal ve deneysel bilgiye dayalı ampirik yöntem çerçevesi geliştirilmektedir (Gaarder, 1991). *Copernicus* taraftarı güneş merkezli sistem ve mekanik yöntemler doğrultusunda oluşan koordinat sistemli dünya yaklaşımı (Hawkings, 1988), planlama-tasarım uygulamalarında analitik sistem çerçevesine sahip 'kartezyen paradigma'yı ortaya çıkarmaktadır (Arida, 2002; AlexanderC, 2004; Maegher, 2008; Davoudi ve Strange, 2009). Kentsel yerleşmelerde; işlev ve estetik odaklı politik düzenlemeler ile *kentsel mekan bakımından mekanizma-araç bağlantısı sağlayan* gelişim-odaklı ideal kent planları ve koruma-odaklı mimari projeler uygulanmaktadır. Koruma ve gelişim odaklı uygulamalarında; sanatsal ve teknolojik yaklaşımlar geliştirilmektedir (Jokilehto,1986), örn: *Alberti*-Roma su sisteminin yeniden-tasarımı, *Michelangelo*-*St.Peter's Basilica*, Mimar Sinan-Süleymaniye Camii (Kostof, 1992). Kentsel uygulamalarda; orantısal/parametrik tasarım ilkeleri ve ekümenik kurul koruma rehberleri ile bilimsel yöntem çerçeveleri sağlanmaktadır, örn: insan-merkezli tasarım yöntemi sağlayan *Leonardo da Vinci-"Vitruvian Man"* (Rykwert, 1976) ve 16.yy Trent Konseyi mimari koruma rehberleri (Jokilehto, 1986).

Erken Modern dönemde [17.yy]: rasyonel materyalist akıl yürütme teknikleri *Locke* taraftarı arz-talep değerindeki dengeye dayalı liberal yöntem ve *Leibniz* taraftarı tarihsel sürekliliğe dayanan analitik yöntem doğrultusunda ampirik yöntem çerçevesi geliştirilmektedir (Gaarder, 1991). *Galilei* taraftarı karşılaştırmalı evren sistemi ve

hareket dinamiklerini kapsayan klasik mekanik yöntemler doğrultusunda oluşan zaman-mekan etkileşimli coğrafya yaklaşımı (Hawkings, 1988), planlama uygulamalarında stratejik sistem çerçevesine sahip *Newton* taraftarı 'mekanistik paradigma'yı ortaya çıkarmaktadır (Alexander, 2004; Maegher, 2008; Davoudi ve Strange, 2009). Kentsel yerleşmelerde; işlevsel sistem odaklı politik düzenlemeler ile *sosyal yapı bakımından mekanizma-araç bağlantısı sağlayan* koruma ve gelişim odaklı rasyonel kent planları ve stratejik ilkeler uygulanmaktadır. Koruma ve gelişim odaklı uygulamalarda; bilimsel ve teknolojik yaklaşımlar geliştirilmektedir, örn:toprak-su akslarında kesişen *Versailles* Sarayı, 1666 tarihli büyük yangın sonrası *Evelyn* ve *Wren* Londra Planı (Hall,1975; Kostof, 1992). Kentsel uygulamalarda; tarihi dokunun korunmasına yönelik ulusal koruma yönetmelikleri ile bilimsel yöntem çerçeveleri sağlanmaktadır, örn: 17.yy İsveç koruma yönetmeliği (Birabi, 2007),

Aydınlanma dönemi [17-18.yy]: bilimsel temelde rasyonel akıl yürütme tekniklerinin geliştirilmesi; politik, ekonomik ve sosyal alanlarda dönüşümler yaratmaktadır (Gaarder,1991). Bilimsel alanda *Hume* taraftarı normatif sistem çerçevesine dayanan mantıksal pozitivist yöntem ve *Hegel* taraftarı bütüncül sistem çerçevesine dayanan diyalektik yöntem doğrultusunda ampirik sistem çerçevesi genişletilmektedir (Gaarder,1991). *Kant* taraftarı analiz-senteze dayalı tümdengelim-tümevarım yöntemlerinin birleştirilmesi; kategorik koşullar belirleyen ampirik sistem kurallarının oluşturulmasını, uygulamaya yönelik çıkarımsal bilgi üretilmesini ve doğa-insan etkileşimi üzerine bütünleşik yaklaşım geliştirilmesini sağlamaktadır (Gaarder, 1991; Guyer, 1998-2004; Rohlf, 2010). Mekanistik paradigmadaki doğa-insan ayrımı ve koruma-gelişim ikilemine, bütünleşik bir çözüm sağlayan *Kant* taraftarı 'eleştirel paradigma'; bilim felsefesinde "*Copernicus* taraftarı tersine devrim" (Rohlf,2010) olarak tanımlanmaktadır. Endüstri öncesi kentsel yerleşmelerde; arz-talep değerine odaklı politik-ekonomik düzenlemeler ile *kentsel strüktür bakımından mekanizma-araç bağlantısı sağlayan* koruma ve gelişim odaklı işlevsel kent planları ve stratejik ilkeler uygulanmaktadır, örn: *Pierre L'Enfant-Washington* Planı (HallPG,1988). Kentsel gelişim süreci odaklı uygulamalarında; tarihi dokunun korumasına yönelik ilk kamusal kurum tanımlanarak, bilimsel yöntem çerçeveleri geliştirilmektedir, örn: 18.yy Prusya Krallığı kapsamında "Üst-Yapı/İnşaat Mühendisliği Bölümü"nün kurulması (Birabi, 2007).

Mekanistik paradigmanın oluşumu ve gelişimi; 19.yy öncesi ve sonrasını kapsayan bilimsel alanda ve kentleşme süreçlerinde, planlama-tasarım paradigması bakımından çok-boyutlu değişimler ortaya çıkarmaktadır. 17.yy öncesinde; koruma ve gelişim odaklı mekansal uygulamalarda ortaya çıkan sanatsal yaklaşımlara ve

politik düzenlemelere bilimsel bir çerçeve oluşturulmaktadır. 17-19.yy arasında bilimsel kurumların tanımlanması ve farklı disiplinler arasında ilişki kurulması; kentleşme süreçlerinin yapısını değiştiren 19.yy endüstriyel devrimine, bilimsel ve teknolojik altyapı sağlamaktadır, örn: Londra merkezli "Kraliyet Topluluğu Bilimler Akademisi (1660-günümüz)" (RS, 2011) ve Paris merkezli "Uluslararası Akademi Birliği (1899-1914)" (ICSU, 2011). Bu durum; "19.yy'da planlamanın kamusal biçimde kurumsallaşmasına" (Healey, 1997) ve '20.yy ortasında kentsel tasarımın disiplinlerarası bilim alanı olarak tanımlanmasına' (Krieger, 2004) sistematik bir çerçeve hazırlamaktadır. 20.yy'da; kentleşme süreçleri üzerine "sistem düşüncesi ve sistem yaklaşımı" (Faludi,1973; Checkland,1993) doğrultusunda uluslararası stratejik çerçeveler geliştirilmesi, 'organizasyonel ve mekansal düzeylerde süreç planlama-yönetim' konusunda kurumsal bir sistem yöntemi tanımlamaktadır, örn: "Birleşmiş Milletler (1942)", "*AB*-Avrupa Ekonomik Topluluğu (1957)" (UN, 2011; EU, 2011). 20.yy ortasından günümüze; disiplinlerarası ve ölçeklerarası etkileşim oluşturan "sistem bilimleri" üzerine odaklanan karar-katılım temelli yaklaşımlara bilimsel altyapı tanımlanmakta ve sistem çerçeveleri geliştirilmektedir, örn: "Uluslararası Sistem Bilimleri Topluluğu (1954)" (ISSS, 2011). Mekanistik paradigma; bilimsel ve kentsel konuların ölçeklerarası ve disiplinlerarası biçimde birleştiği "sistem bilimleri" (ISSS, 1954), "bölge bilimi" (RSAI, 1954) ve "kentbilimleri" (Sayer, 1976; Keleş, 1980-1998) alanında ortak olan bir kırılma noktasıdır (Gürler, 2011).

2.2 Klasik işlevsel planlama-tasarım paradigması: kentleşme süreçleri, kapsamlı planlama sistemi, yapı-aktör temelli deneysel stratejiler (19.yy)

Fen ve Sosyal bilimler alanında; "sistem kuramı" doğrultusunda gelişim gösteren "istatistiksel mekanik" ve "yapı-aktör ilişkili sosyolojik yöntemler" kapsamında 'açık sistemler üzerine analitik yaklaşımlar' geliştirilmesi nedeniyle, Kent bilimleri alanında *mekanistik paradigmada kapsamında metabolik çerçeveler oluşturulmuştur*. Çoğulcu bilim felsefesinde; 'zaman-eylem ve mekan-hareket arasında etkileşimli bağlantı oluşturan termodinamik ve bilimsel-teknolojik tasarım' konusunda sistematik yasalar oluşturulmaktadır. Sistem dinamikleri ve hiyerarşik ilkeler üzerine deneysel çerçeve oluşturan planlama felsefesi nedeniyle; sistem düşüncesine dayalı planlama kuramı ile analitik işlevsel yaklaşıma dayalı planlama uygulamaları arasında istatistiksel bağlantı bulunmaktadır. Koruma, gelişim ve değişim odaklı kentsel dönüşüm süreçlerinin planlaması-yönetimi konusunda eylem-odaklı analitik planlama çerçeveleri karakteristik işlev temelinde kullanılmaktadır.

19.yy döneminde; çoğulcu bilim felsefesinin pozitivist yöntemlerindeki rasyonel ilerlemeler doğrultusunda, süreç felsefesinde idealizm ve materyalizmi ortak bir çerçevede birleştiren bir paradigma değişimi gerçekleşmektedir (Carnap, 1995; Rescher, 2002; Gürler ve Zeren Gülersoy, 2009, 2010). *Kant* taraftarı analiz-sentez sistemli coğrafi mekan ve *Marx* taraftarı kapitalist sistemli endüstriyel mekan anlayışına geçiş yaşanmıştır (Hall, 1975; Harvey, 1985; Johnston, 1996; Davoudi ve Strange, 2008). *Kant* taraftarı bilimsel çerçevelere dayanan klasik işlevsel paradigma; 'tek-merkezde toplanan çoklu-sistem düzeni çerçevesinde coğrafi mekan' üzerine odaklanmaktadır (Hawkings, 1988; Davoudi ve Strange, 2008). Bu paradigma değişimi kapsamında; planlama sisteminde işleyen kent planlama modelleri ve yapı-aktör temelli deneysel stratejiler doğrultusunda kuram-uygulama temelli yöntem ilkeleri geliştirilmektedir (Gürler ve Zeren Gülersoy, 2009, 2010). Koruma-gelişim ikilemine dayalı kentsel dönüşüm süreçlerinde, stratejik ve operasyonel uygulama çerçevesine sahip koruma-geliştirme ve yenileme-geliştirme yaklaşımları ortaya çıkmaktadır (Şekil 2.1; Çizelge 2.1).

19. yy döneminde; sanayi-öncesi tarım kentlerinden, modern endüstriyel kentlere geçiş sağlayan endüstriyel devrim nedeniyle (Mumford, 1961), kapitalist kentleşme süreçlerinde yapı-aktör ilişkilerine odaklanılmaktadır (Harvey, 1985). Kentsel dönüşüm süreçlerine yönelik teknik yaklaşımlar üzerine planlama çerçevesinde *organizasyonel ve mekansal düzeylerde* sistematik yöntemler ile geliştirilmektedir. Klasik işlevsel planlama-tasarım paradigması kapsamında; koruma-gelişim ikilemi ortaya çıkaran iki yöntem bulunmaktadır: normatif ve operasyonel.

- 19.yy ortasına kadar; eleştirel akıl yürütme teknikleri doğrultusunda vizyonel ilkelere dayanan normatif yöntemler ile doğa-insan bütünleşmesi ve kalite-odaklı estetik düzenlemeler hedeflenmektedir. Erken Modern planlama yaklaşımı doğrultusunda, kentsel değişim-odaklı "aşamalı planlama yaklaşımı" (Camhis, 1979) ile 'parçacıl planlama-tasarım çerçevesine sahip normatif uygulamalar' gerçekleştirilmektedir, örn: kırsal alanda nostaljik kentler ve kentsel alanda güzel kent uygulamaları (HallPG, 1988). Mekanistik paradigma kapsamındaki doğa-insan ikilemi ekolojik değer temelinde bütünleştirilmesine rağmen, çevre koruma-odaklı kentsel gelişim süreçlerinde kentsel-kırsal ikilemi ortaya çıkmaktadır.
- 19.yy boyunca; rasyonel akıl yürütme teknikleri doğrultusunda stratejik ilkelere dayanan operasyonel modeller ile kentsel-kırsal alanlarda ölçeklerarası kademelenme hedeflenmektedir. Klasik kent planlama yaklaşımı doğrultusunda, kentsel gelişim-odaklı "kapsamlı planlama yaklaşımı" (Camhis, 1979) ile 'bütüncül planlama-tasarım çerçevesine sahip operasyonel uygulamalar'

gerçekleştirilmektedir, örn: endüstri kentleri ve bahçeşehir uygulamaları (HallPG, 1988). Mekanistik paradigma kapsamındaki kentsel-kırsal ikilemi işlevsel değer temelinde bütünleştirilmesine rağmen, kentsel gelişim-odaklı dönüşüm süreçlerinde koruma-kalkınma ikilemi ortaya çıkmaktadır.

Mekanistik paradigma kapsamındaki ikilemlere, alternatif ve rasyonel çözüm sunan normatif ve operasyonel yöntemler; koruma-kalkınma ilişkisinde oluşan yeni çelişkilerin stratejik ve sürdürülebilir biçimde çözümlenmesini sağlayan sistematik paradigmaya geçiş için bir temel hazırlamaktadır.

2.2.1 Romantik paradigma: alternatif ilerlemeler, koruma-gelişim ikilemi

Romantik dönem [19.yy'ın ilk yarısı]: bilimsel temelde alternatif akıl yürütme yöntemlerinin geliştirilmesi; politik-ekonomik ve ekolojik alanları birleştiren bir çeşitlenme yaratmaktadır. Bilimsel alanda *Hume* taraftarı [objektif idealizm ve nedensellik kavramına dayalı] insan-merkezli politik ve ekonomik tasarım ilkeleri ve *Berkeley* taraftarı [sübjektif idealizm ve görecelilik kavramına dayalı] doğa-merkezli vizyonel planlama ilkeleri doğrultusunda normatif yöntemler geliştirilmektedir (Gaarder,1991). Doğa-insan bütünleşmesine dayalı stratejik ilkelere odaklanılması; organizmik/metabolik anlayışa dayalı 'karşı-eleştirel paradigma'yı ortaya çıkarmaktadır. Endüstriyel yerleşmelerde; kentsel-kırsal alan arasındaki ekolojik değere odaklanan ütopik çerçeveler ile *organik strüktür bakımından mekanizma-araç bağlantısı sağlayan* kırsal gelişim-odaklı kent planlama modelleri (Ersoy, 2007) ve ekolojik sistem odaklı stratejik ilkeler (Keleş,1984-2000) uygulanmaktadır. Kentsel gelişim sürecine yönelik uygulamalarda; doğal çevrenin ve kentsel alanda kırsal siluetin korunmasına ile ilgili normatif sistem çerçeveleri geliştirilmektedir. Gelişim-odaklı kentsel dönüşüm süreçlerinde kentsel-kırsal ikilemi ortaya çıkmaktadır. Romantik paradigma kapsamındaki normatif yöntemler; 20.yy'da 'sürdürülebilir kentsel kalkınma ile ilgili yöntemsel bir çerçeve' hazırlamaktadır.

2.2.2 Erken modern paradigma: bilimsel ilerlemeler, koruma-gelişim ikilemi

Erken modern dönem [19.yy]: bilimsel temelde idealizm ve materyalizmi birleştiren rasyonel akıl yürütme yöntemlerinin geliştirilmesi, sosyo-kültürel ve politik-ekonomik alanlarda sistem ve strateji geliştirilmesini sağlamaktadır. Bilimsel alanda; *Kant* taraftarı kuram ve uygulamayı birleştiren tasarım ilkeleri *[tümdengelim-tümevarım yöntemlerini birleşik kullanan kategorik nedensellik kavramı]* ve *Hegel* taraftarı politik ve ekonomik düzene dayalı planlama ilkeleri *[objektif idealizm ve mantıksal sistem çerçevesini bütünleşik kullanan diyalektik materyalizm kavramı]* doğrultusunda operasyonel yöntemler geliştirilmektedir (Gaarder,1991). Kentsel-kırsal

bütünleşmeye dayalı sistematik ilkelere odaklanılması; 'eleştirel paradigma'da çeşitlenme ortaya çıkarmaktadır.Endüstriyel kentlerde; kentsel alandaki işlevsel değere odaklanan rant-temelli çerçeveler ile kentsel strüktür bakımından mekanizma-araç bağlantısı sağlayan kentsel gelişim-odaklı kent planlama modelleri (Ersoy, 2007) ve kentsel sistem odaklı stratejik ilkeler (Keleş, 1984-2000) uygulanmaktadır. Kentsel gelişim ve değişim sürecine yönelik uygulamalarda; arazi kullanım planı, kentsel strüktür ve kentsel mekan kalitesi ile ilgili operasyonel yöntem çerçeveleri geliştirilmektedir (Gürler, 2011). Kentsel dönüşüm-odaklı süreçlerde koruma-kalkınma ikilemi ortaya çıkmaktadır.

19.yy'ın ilk yarısında; *Kant* ve *Hegel* taraftarı bütüncül sistem çerçevesine (Gaarder,1991) odaklanan yapı-temelli planlama yaklaşımı doğrultusunda, süreç-odaklı operasyonel modeller geliştirilmektedir. Kentsel gelişim odaklı süreçlerde; arazi kullanım modelleri ve konut odaklı operasyonel uygulama çerçeveleri kullanılmaktadır. Kentsel dönüşüm süreçlerinde kırsal-kentsel alanda doğa koruma-kentsel gelişim ikilemi yaratan iki planlama-tasarım modeli bulunmaktadır. Endüstriyel kentlerde arazi değeri yaratan; rant-odaklı "kentsel arazi kullanım değişikliği" kapsamında 'spekülatif değer yaratan yenileme-geliştirme modelleri' düzenlenmektedir, örn: "politika-ekonomi yaklaşımında artı değer kuramı (Malthus,1815; 1820a-b)", "arazi değeri ve rant kuramı (Ricardo,1817)". Tarımsal kentlere kentsel karakter kazandıran "kentsel arazi-kullanım tahsisi" kapsamında 'mekansal organizasyon tanımlayan kentsel gelişim modelleri' düzenlenmektedir, örn: "tarımsal arazi kullanım modeli (Von Thünen,1826)" (Mumford,1960; Harvey,1985; HallPG, 1988). Kentsel arzın yönetimine dayalı politika-ekonomi yaklaşımı ve rant-temelli planlama sistemi (Healey,1995) nedeniyle kentsel-kırsal ayırımı yaratan süreç-odaklı operasyonel uygulamalar; kentsel gelişim-odaklı süreçlerde koruma-kalkınma ikilemi ortaya çıkmaktadır. Kentsel gelişim-odaklı süreçlerde; *karakteristik değeri*, rant çerçevesinde tanımlayan yenilikçi kentsel politikalar (Harvey,1985) ve planlama modeli çerçevesinde tanımlayan düzenleyici planlama kodları (Ben-Joseph, 2005) birlikte kullanılmaktadır. Süreç-odaklı operasyonel modellerde; organizasyonel ve mekansal düzeylere yönelik yapı-temelli stratejiler, yukarıdan aşağıya planlama yaklaşımı doğrultusunda katı biçimde bütünleştirilmektedir (Gürler, 2011).

19.yy'ın ikinci yarısında; *Comte* ve *Marx* taraftarı stratejik değer çerçevesine (Gaarder, 1991) odaklanan 'aktör-temelli planlama yaklaşımı doğrultusunda, çözüm-odaklı operasyonel modeller' geliştirilmektedir. Kentsel koruma odaklı süreçlerde; operasyonel uygulama yaklaşımları ve tematik koruma çerçeveleri

kullanılmaktadır. Kentsel dönüşüm süreçlerinde kentsel alanda miras koruma-kentsel gelişim ikilemi yaratan yaklaşımlar nedeniyle 'kentsel mekan kalitesine odaklanan planlama stratejileri ve planlama çerçevesi' geliştirilmektedir. Kentsel dönüşüm süreçlerinde koruma-gelişim ikilemi yaratan iki planlama-tasarım yaklaşımı bulunmaktadır.19.yy ortasından sonra, "kentin strüktürel karakterinin modernize edilmesine odaklanan kentsel yenileme ve kentsel yeniden-inşa yaklaşımları" kapsamında (Gürler, 2002); kentsel mekan/yaşam kalitesinin yükseltilmesi üzerine 'operasyonel program tanımlayan yenileme-geliştirme politikaları' düzenlenmektedir (Zeren Gülersoy ve Gürler, 2011), örn: Güzel Kent yaklaşımı ve *Haussman* operasyonları (Barnett, 1974; Hall, 1988; Krieger, 2004). 19.yy sonuna doğru, kentin tarihi karakterinin korunmasına odaklanan "güzel kent yaklaşımı" kapsamında; anıtsal değere sahip tarihi yapıların restorasyonu (Jokilehto, 1986) ve miras değere sahip kentsel dokuların korunması (Rodwell, 2007) üzerine 'stratejik program tanımlayan koruma-geliştirme politikaları' düzenlenmektedir (Zeren Gülersoy ve Gürler, 2011).

Planlama-tasarım yaklaşımlarındaki bu ikileme çözüm olarak; kentsel dönüşüm süreçleri üzerine aşamalı biçimde stratejik çerçeve oluşturulmaktadır. 19.yy sonuna doğru, sosyo-mekansal kademelenmeye odaklanan politika ve ekonomi-temelli kent planlama ilkeleri ve kırsal bölge-kentsel merkez kademelenmesine odaklanan kentsel yeni-gelişim modelleri üzerine planlama-tasarım stratejileri sunulmaktadır, örn: "kentsel metabolizma yaklaşımı" (Geddes, 1885); sosyo-mekansal sistem yaklaşımı (Tönnies, 1887), Bahçeşehir yaklaşımı (Howard, 1898). 19.yy sonunda kentsel strüktür ve estetik üzerine kalite-odaklı tipolojik ve morfolojik ilkeler içeren, 'mekansal planlama çerçevesi' geliştirilmektedir, örn: "kent planlama yaklaşımı" (Sitte, 1889).

19.yy klasik işlevsel planlama-tasarım paradigması kapsamında; kentsel süreçlerin planlaması ve yönetimi üzerine "kapsamlı ve aşamalı planlama yaklaşımları" (Camhis, 1979) kullanılmaktadır. Planlama yaklaşımlarındaki ikilemin çözümü için; planlama-tasarım çerçevesine yönelik ölçeklerarası politikalar düzenlenmekte ve disiplinlerarası stratejiler geliştirilmektedir. *Kentsel dönüşüm süreçlerine yönelik* planlama modelleri ve operasyonel uygulamalarda; karakteristik değer sağlayan süreç ve çözüm-odaklı stratejiler, organizasyonel ve mekansal sistem çerçevesinde geliştirilmektedir. Kentsel arzın yönetimine dayalı politika-ekonomi yaklaşımı ve kent-temelli planlama sistemi (Healey, 1995) çerçevesindeki yapısal–sanatsal stratejilerdeki farklılaşma nedeniyle; koruma-kalkınma ikilemi yaratan çözüm-odaklı operasyonel uygulamalar gerçekleştirilmektedir. Kentsel koruma-odaklı süreçlerde;

karakteristik değeri, 'stratejik çerçevede tanımlayan düzenleyici kentsel politikalar' (Barnett, 1974; Rodwell, 2007) ve 'mekansal çerçevede tanımlayan yenilikçi kentsel kodlar' (Ben-Joseph, 2005) birlikte kullanılmaktadır. Çözüm-odaklı operasyonel modellerde; organizasyonel ve mekansal düzeylere yönelik aktör-temelli stratejiler, yukarıdan-aşağıya planlama yaklaşımı doğrultusunda yarı-esnek biçimde bütünleştirilmektedir (Gürler, 2011).

2.3 Stratejik işlevsel planlama-tasarım paradigması: kentsel dönüşüm süreçleri, stratejik planlama sistemi, süreç-çözüm temelli eylemsel stratejiler (20.yy)

Fen ve sosyal bilimleri alanında; "genel görecelilik kuramı" doğrultusunda gelişim gösteren "kuantum mekanik" ve "yapı-aktör etkileşimli sosyal kuram ve politika-ekonomi yaklaşımı" kapsamında 'genel sistemler üzerine stratejik yaklaşımlar' geliştirilmesi nedeniyle, kent bilimleri alanında *mekanistik paradigmadan organik paradigmaya geçilmiştir*. Çok merkezli bilim felsefesinde; 'zaman ve mekan arasında etkileşimli bağlantı oluşturan enerji dinamikleri ve mekanizma tasarımı' konusunda sistematik ilkeler oluşturulmaktadır. Sistem dinamikleri ve işlevsel ilkeler üzerine analitik ve stratejik çerçeve oluşturan planlama felsefesi nedeniyle; kademeli sistem düşüncesine dayalı planlama kuramı ile stratejik işlevsel yaklaşıma dayalı planlama uygulamaları arasında sistematik bağlantı bulunmaktadır. Yenileme-geliştirme ve koruma-geliştirme odaklı kentsel dönüşüm süreçlerinin planlaması-yönetimi konusunda, performans-odaklı stratejik planlama çerçeveleri işlevsel değer temelinde kullanılmaktadır.

20.yy döneminde; çok-merkezli bilim felsefesinin neo-pozitivist yöntemlerindeki ilerlemeler doğrultusunda (Gürler ve Zeren Gülersoy,2009-2010), süreç felsefesinde materyalizm ve pragmatizmi birleştiren bir paradigma değişimi gerçekleşmektedir (Newton-Smith, 2000; Rosenberg, 2001; Rescher, 2002). Neo-*Kant* taraftarı politik ve ekonomik sistemli coğrafi mekan ve Neo-*Marx* ve Neo-*Weber* taraftarı neo-kapitalist sistemli kentsel-sosyal mekan anlayışına geçiş yaşanmıştır (Hall, 1975; Johnston, 1996; Gürler, 2002; Davoudi ve Strange, 2008). *Einstein* ve Neo-*Kant* taraftarı bilimsel çerçevelere dayanan stratejik işlevsel paradigma; 'çok-merkezli sistemler düzeni çerçevesinde göreceli mekan' üzerine odaklanmaktadır (Hawkings, 1988; Davoudi ve Strange, 2008). Sert, yumuşak ve eleştirel sistem düşüncesi doğrultusunda kalitatif, kantitatif ve karma yöntemler ile gelecek hedefi üzerine analitik ve stratejik metaforlar kapsayan kentsel modeller üretilmektedir (Checkland ve Poulter, 2006; Reynolds ve Holwell, 2010). Bu paradigma değişimi; küreselleşme

süreci ile etkileşimli biçimde ölçeklerarası planlama sisteminde işleyen, stratejik planlama modelleri ve süreç-çözüm temelli eylemsel stratejiler ile sistem-strateji temelli uygulama çerçevesi geliştirilmiştir (Gürler ve Zeren Gülersoy, 2009, 2010). Koruma-kalkınma etkileşimine dayalı koruma-geliştirme süreçlerinde, karar ve katılım temelli stratejik planlama çerçevelerine sahip planlama mekanizması ve planlama araçları ortaya çıkarmaktadır (Şekil 2.1; Çizelge 2.1).

20. yy döneminde; modernist endüstriyel kentlerden, post-modernist ve endüstri-sonrası küresel kentlere geçiş sebebiyle, kapitalist ve liberal kentleşme süreçlerinde kentsel dönüşüm ile ilgili alt-süreçlerin planlaması ve yönetimine odaklanılmaktadır (Ward, 2004; Hilier ve Healey, 2010). "Sistem yaklaşımları" (McLoughlin, 1969; Reynolds ve Holwell, 2010) kapsamındaki 'küresel-bölgesel-yerel ölçeklerde dinamikler' (Forrester, 1969-1979; Steiss, 1974) nedeniyle 'parçala-böl-yönet modeli' kullanılmaktadır. Kentleşme süreçlerine yönelik planlama sistemindeki bölüntülü ve bütünleşik planlama çerçevelerindeki ikilem; 'üst-ölçekli birleştirici planlar kapsamında misyona dayalı stratejik ilkeler' doğrultusunda bütünleştirilmektedir (Chadwick, 1971; Faludi, 1973). Sistem çerçevesi kapsayan kentsel tasarım yaklaşımları (AlexanderC, 1964; Lang, 1994) doğrultusunda, süreç ve çözüm odaklı mekanizma-araç bağlantısı sağlanmaktadır.

Kentsel dönüşüm süreçlerine yönelik organik/esnek mekanizma tasarımı üzerine organizasyonel ve mekansal düzeylerde analitik ve stratejik yöntemler geliştirilmektedir. Stratejik işlevsel planlama tasarım paradigmasında; koruma-kalkınma arasında ilişki/etkileşim oluşturan başlıca iki yöntem bulunmakta ve üç farklı biçimde kullanılmaktadır:

- 20.yy ilk yarısında; bilimsel gerçekçilik akımı nedeniyle, göreceli/deneysel verilerin sistemleştirilmesi üzerine aksiyomatik çerçeveler ve neo-pozitivist karma yöntemler kullanılmaktadır (Carnap, 1995, Gürler, 2001; Alveeson ve Sköldberg, 2010). Süreç planlama-yönetim üzerine analitik planlama çerçevesine sahip sistematik yaklaşımlar, karar temellinde geliştirilmektedir. Planlama sistemi ve stratejilerinde, yapı-temelli süreç planlama-yönetim yaklaşımları önem kazanmaktadır. Organik paradigma kapsamında koruma-kalkınma ilişkisi, planlama sistemi ve stratejileri ile yürütülmektedir, *örn: koruma programları üzerine uluslararası politika düzenlemeleri, masterplanlar ve kentsel kodlar*. Akıl yürütme tekniklerine göre değişen 'sistem düşüncesi' (Morris, 1932) doğrultusunda mekansal süreçlere odaklanan planlama-mekanizması ile planlama araçları arasında işlevsel bağlantı kurulmaktadır.

- 20.yy ortasında; yapısalcı gerçekçilik akım nedeniyle, verilerin ve sistemlerin mantıksal çerçeveleri arasında bağlantı kurulmaktadır (Carnap, 1995, Gürler, 2001; Alveeson ve Sköldberg, 2010). Süreç planlama-yönetim üzerine analitik ve stratejik planlama çerçevesine sahip sistematik yaklaşımlar, karar ve katılım temelinde geliştirilmektedir. Planlama sistemi ve stratejilerinde, yapı-aktör etkileşimli süreç planlama-yönetim yaklaşımları önem kazanmaktadır. Organik paradigma kapsamındaki koruma-kalkınma ilişkisi, planlama-tasarım çerçevesinde sistemleştirilmektedir, *örn: uluslararası politika çerçeveleri, uluslararası miras programları üzerine kurumsal yapılanma, strüktür planları ve planlama-tasarım ilke kararları.* Koruma-gelişim ikilemine çözüm olarak tarihi ve kültürel mirasa dayalı karakteristik değer sağlayan planlama-tasarım çerçevelerinde; "sert-yumuşak-eleştirel metodolojiler kapsayan sistem yaklaşımları" (Midgley,2000; Reynolds ve Holwell,2010) doğrultusunda planlama mekanizması ile planlama araçları arasındaki işlevsel bağlantı geliştirilmektedir.
- 20.yy ikinci yarısında; eleştirel gerçekçilik akımı nedeniyle, sistemli verilerin deneyselleştirilmesi üzerine aksiyomatik çerçeveler ve post-pozitivist karma yöntemler kullanılmaktadır (Carnap, 1995, Gürler, 2001; Alveeson ve Sköldberg, 2010). Süreç planlama-yönetim üzerine stratejik planlama çerçevesine sahip sistematik yaklaşımlar, katılım temelinde geliştirilmektedir. Planlama sistemi ve stratejilerinde, aktör-temelli süreç planlama-yönetim yaklaşımları önem kazanmaktadır. Organik paradigma kapsamında koruma-kalkınma etkileşimi, "kentsel tasarım kapsamındaki sistem çerçevesi" (AlexanderC, 1964; Lang, 1994) ile yürütülmektedir, *örn: miras programları üzerine küresel politika çerçeveleri, stratejik planlar ve kentsel tasarım rehberleri*. Kent-temelli sistem çerçevesinde, "paradigmaya karşılık program" (Rowe, 1983; Lang, 1994) ve "uyum yerine performans" (Faludi, 1989, 2000) söylemlerine dayalı 'sistem düşüncesindeki dönüşümler'; planlama sisteminin merkezinde yer alan kentsel tasarımın gelişimini sağlamakta (Lang, 1994), stratejik planlama yaklaşımlarında dönüşüm yaratmakta (Mintzberg, 1994) ve performans programlama yaklaşımlarını desteklemektedir (Faludi, 1973-2000; Bertuglia ve diğ., 1994).

20.yy'da organizasyonel düzeyde mekansal süreç planlama-yönetim sağlayan sistem dönüşümü konusunda: modern paradigmada pozitivist yöntemlere dayalı sistem düşüncesi, endüstriyel paradigmada karar-katılım etkileşimli planlama-yönetim uygulamaları, stratejik işlevsel paradigmada katılımcı eylem ve liberal paradigmada katılımcı tasarım önem kazanmaktadır. Organik paradigma kapsamındaki ilişkilere, stratejik çözüm sunan karar ve katılım temelli sistematik

yöntemler; koruma-kalkınma bağlantısı oluşturan yeni çelişkilerin analitik ve stratejik biçimde çözümlenmesini sağlayan sinerjik paradigmaya geçiş için bir temel hazırlamaktadır.

2.3.1 Modern paradigma: endüstriyelleşme, koruma-gelişim ikilemi (1900-1945)

Kapitalist politika-ekonomi doğrultusunda endüstriyel kentlerin modern hareket odaklı gelişimi ve Ulus-Devletlerin kentleşmesi nedeniyle (Jessop, 1992; Keskinok, 1997; Gürler,2002), klasik ve modern kent planlama çerçevesinde "kapsamlı ve aşamalı planlama yaklaşımları" kullanılmaktadır (Camhis, 1979). İşlevsel yapılandırma süreçleri nedeniyle "kapitalist sistem" (Harvey,1985) ile ilişkilendiren planlama süreçlerinde, politika ve ekonomi temelli stratejiler ve sermaye odaklı kentleşme modelleri önem kazanmaktadır (Fainstein ve Campbell, 1996a-b). Kentsel dönüşüm süreçlerinin planlaması ve yönetimi üzerine; "sert sistem düşüncesi" (Chekland, 1978) doğrultusunda 'analitik sistemler ve işlevsel ilkeler' içeren planlama-tasarım çerçeveleri geliştirilmektedir. 1900-1945 döneminde; yapı-temelli süreç planlama-yönetim çerçevesinde; mekansal düzeyde çözüm-odaklı süreç uygulama stratejileri kullanılmaktadır.

1900-1920 arasında; klasik kent planlama çerçevesindeki "kapsamlı planlama yaklaşımı" (Camhis,1979) ve 'bölgesel ölçekli kentsel gelişim' doğrultusunda 'gelişim odaklı kentsel dönüşüm süreçleri' ortaya çıkmaktadır (Zeren Gülersoy ve Gürler, 2011). 1900'lerde; bölgesel kademelenme modelleri ve kentsel-kırsal tasarım sağlayan arazi planlama teknikleri üzerine planlama-tasarım stratejileri geliştirilmektedir, örn: kentsel ve kırsal tasarım yaklaşımı kapsamında "arazi planlama ilkeleri" (Unwin,1909). 1910'larda; bölgesel kademelenme modelleri ve tasarım kontrolü sağlayan kentsel kuşaklama kodları ile kentsel siluet ve kentsel estetik odaklı planlama stratejileri geliştirilmektedir, örn: "peyzaj-kent silueti" (Olmsted, 1911), "şehir-bölge diyagramı" (Geddes, 1915) ve "New York kuşaklama kodu (1916)" (HallPG, 1988). Kentsel dönüşüm yaklaşımlarında kalkınma-eksenli ulusal karakter kapsamındaki 'mekansal düzeyde bölgesel ölçekli operasyonel uygulama şeması' nedeniyle 'koruma-kalkınma ikilemi' oluşmaktadır.

1920-1945 arasında; modern kent planlama çerçevesindeki savaş sonrası yapılanma hareketi ve "kapsamlı planlama yaklaşımı" (Camhis, 1979) doğrultusunda, "yeniden-inşaa odaklı kentsel yenileme-geliştirme ve yeniden-canlandırma odaklı kentsel koruma-geliştirme şemalarını" kapsayan kentsel dönüşüm süreçleri ortaya çıkmaktadır (Gürler, 2002). Kentsel dönüşüm yaklaşımlarında koruma-eksenli uluslararası karakter ortaya çıkmaktadır (Zeren

Gülersoy ve Gürler, 2011). 1920'lerde; kentsel gelişim ve yeniden-gelişim odaklı kentsel dönüşüm süreçlerinde, kentsel kodlar ve operasyonel ilkeler ile kontrollü gelişim-odaklı sistematik uygulamalar gerçekleştirilmektedir. Kentsel-kırsal gelişim üzerine işlevsel modeller ve kent merkezinde sosyo-mekansal kontrol sağlayan kuşaklama kodları ile 'kentsel strüktür odaklı planlama stratejileri' geliştirilmektedir (Gürler, 2002), örn: "mahalle planlama yaklaşımı" (Perry, 1923), "kent planlama yaklaşımı" (Park, 1925), "kırsal planlama modeli" (Douglas, 1925), "merkezi kuşak modeli" (Burgess, 1926). "Kent merkezinin ve kent çeperindeki endüstriyel alanların yeniden-geliştirilmesine odaklanan savaş-sonrası kentsel yeniden-inşa ve kentsel yenileme yaklaşımları ile birleşen *Bauhaus* yaklaşımı" doğrultusunda (Gürler, 2002) 'operasyonel program tanımlayan kentsel yenileme-geliştirme uygulamaları' gerçekleştirilmektedir (Zeren Gülersoy ve Gürler, 2011). 1920'lerde; 'yenileme-geliştirme odaklı kentsel dönüşüm süreçlerinde 'mekansal düzeyde ulusal ölçekten yerel ölçeğe işleyen sistematik uygulama şeması' nedeniyle 'kontrol-odaklı koruma-gelişim ikilemi' ortaya çıkmaktadır. 1930'larda; kentsel gelişim ve koruma odaklı kentsel dönüşüm süreçlerinde, sistem modelleri ve stratejik ilkeler ile kentsel mekan kalitesi odaklı stratejik uygulamalar gerçekleştirilmektedir. Arazi kullanım ve kamusal mekan üzerine sistem modelleri ile kentsel strüktür ve kentsel yaşam kalitesi-odaklı planlama stratejileri geliştirilmektedir (Gürler, 2002), örn: "merkezi yer kuramı" (Christaller, 1933), "sektör modeli" (Hoyt, 1939), "yaşam biçimi olarak kentleşme" (Wirth, 1938). Modern kentlerin merkezindeki tarihi mirasın korunmasına odaklanan "*CIAM* yaklaşımı" (Hall, 1998) ve kentsel gelişim sürecinde sosyal bütünleşme ve ekonomik kalkınma sağlanmasına odaklanan "kentsel yeniden-canlandırma yaklaşımı" (Fainstein, 1994) doğrultusunda 'stratejik program tanımlayan kentsel koruma-geliştirme ilkeleri' tanımlanmaktadır (Zeren Gülersoy ve Gürler, 2011). 1930'larda; 'koruma-geliştirme odaklı kentsel dönüşüm süreçlerinde kentsel koruma ve kentsel kalite arasında mekansal gelişim ve ekonomik kalkınma temelinde işlevsel bir ilişki' kurulmaktadır. Kentsel dönüşüm yaklaşımlarında; kalkınma-eksenli ulusal karakter kapsamındaki 'mekansal düzeyde ölçeklerarası kademelenen stratejik uygulama şeması' nedeniyle 'kalite-odaklı koruma-gelişim ikilemi' oluşmaktadır.

1945 öncesinde; kentsel dönüşüm odaklı sistematik süreç modelleri kapsamında stratejik çerçeveler ile kalite-odaklı uygulamalar ve politika-temelli düzenlemeler gerçekleştirilmektedir. Kentsel-bölgesel gelişim ve kentsel mekan üzerine sistem modelleri ile kentsel süreç ve kentsel kalite odaklı planlama stratejileri geliştirilmektedir (Ward, 2004), örn: tarihsel ve mekansal süreklilik sağlayan kentsel

dönüşüm ilkeleri (Saarinen, 1943), bölgesel kademelenme sağlayan arazi kullanım planları ve kentsel gelişim kodları (Ben-Joseph, 2005), çok-merkezli arazi kullanım modellerinde ölçeklerarası ilkeler (Harris ve Ullman, 1945). Kentlerin merkezi iş alanı-MİA, kent merkezleri ve kent çeperindeki bölgelerin yeniden-geliştirilmesine odaklanan "II.Dünya savaşı-sonrası Birleşmiş Milletler bildirgesi (1942)" ve "Avrupa Birliği bildirgesi (1945)" doğrultusunda 'stratejik program tanımlayan koruma-geliştirme politikaları' uluslararası ölçekte düzenlenmektedir (Gürler, 2002; Zeren Gülersoy ve Gürler, 2011). 1945 öncesinde; 'yenileme-geliştirme ve korum-geliştirme odaklı kentsel dönüşüm süreçlerinde koruma-gelişim ikilemine çözüm olarak kalite-kalkınma ilişkisi sağlayan politika-temelli sistem çerçeveleri' düzenlenmektedir. Modern paradigma kapsamında; 'mekansal düzeyde ölçeklerarası birliktelik içinde işleyen organizasyonel süreç planlama-yönetim şeması' oluşmaktadır.

Modern paradigma çerçevesinde stratejik işlevsel yaklaşım (1900-1945): Özet

Bilim felsefesinde mantıksal ampirisizmi kapsayan bilimsel gerçekçilik akımı doğrultusunda, göreceli/deneysel verilerin sistemleştirilmesi üzerine aksiyomatik çerçeveler ve neo-pozitivist karma yöntemler kullanılmaktadır (Carnap, 1995; Gürler, 2001; Alveeson ve Sköldberg, 2010). Kent-temelli akıl yürütme tekniklerinde analitik sistemler ve işlevsel ilkeler önem kazanması nedeniyle; 'işlevsel mekanizma ile mekansal strüktür arasında düzen-odaklı bağlantı' kurulmakta ve koruma-gelişim ikilemine ulusal ve yerel ölçeklerde çözüm aranmaktadır. Kentsel dönüşüm sürecinin planlaması-yönetimi konusunda; organizasyonel düzeyde 'yapı-aktör ilişkileri' ve mekansal düzeylerde 'strateji-odaklı işlevsel çerçeveler' geliştirilmektedir. Kentsel dönüşüm sürecinde; mekan-temelli süreç planlama-yönetim konusunda; kapsamlı ve aşamalı planlama yaklaşımları doğrultusunda 'kentsel gelişim-temelli stratejik modeller' uygulanmaktadır, *örn: Güzel Kent, Bahçeşehir, BAUHAUS, CIAM çalışmaları*. Modern paradigma yaklaşımında; 'yapı-temelli süreç planlama-yönetim çerçevesinde, çözüm-odaklı süreç uygulama stratejileri' oluşturulmaktadır (Şekil 2.1; Şekil 2.2; Çizelge, 2.1).

2.3.2 Endüstriyel paradigma: koruma-kalkınma ilişkisi (1945-1960)

Fordist politika-ekonomi doğrultusunda tarihi kentlerde endüstrinin merkez dışında dağılarak bölgesel gelişimi ve emek gücünün kentleşmesi (Jessop,1992; Keskinok, 1997) nedeniyle, kent planlama çerçevesinde "kapsamlı ve aşamalı planlama yaklaşımları" ve "karma-tarama ve işlemsel planlama yaklaşımları" kullanılmaktadır (Camhis,1979). Savaş-sonrası yeniden-inşa ve sosyo-mekansal yeniden-yapılanma

süreçleri nedeniyle; işlevsel yapılandırma süreçleri ile ilişkilendirilen kentsel dönüşüm süreçlerinde, politika ve ekonomi temelli stratejiler ve koruma-odaklı planlama çerçeveleri önem kazanmaktadır (Fainstein ve Campbell, 1996a-b). Kentsel süreçlerinin planlaması ve yönetimi üzerine; "sert sistem düşüncesi" (Chekland,1978) doğrultusunda, 'stratejik çerçeve ve işlevsel ilkeler' içeren planlama-tasarım çerçeveleri geliştirilmektedir. Bu dönemde; ekonomik kalkınma-temelli süreç planlama-yönetim çerçevesinde; organizasyonel-mekansal düzeylerde düzeyde süreç-odaklı çözüm uygulama stratejileri kullanılmaktadır.

1945'lerin başında; neo-klasik kent planlama çerçevesindeki 'sistemli kalkınma hedefi' nedeniyle politik, ekonomik, sosyal ve mekansal sistemler ölçeklerarası biçimde birleştirilmektedir. "Kapsamlı ve aşamalı planlama yaklaşımları" (Camhis, 1979) doğrultusunda kentsel/bölgesel ölçekli koruma-gelişim-değişim konularını kapsayan kentsel dönüşüm süreçleri ortaya çıkmaktadır. Kentsel koruma süreçlerinin planlamasında; ulusal ve uluslararası ölçekli koruma çerçeveleri' doğrultusunda 'yenileme-geliştirme ve koruma-geliştirme odaklı kentsel dönüşüm süreçleri' ortaya çıkmaktadır (Zeren Gülersoy ve Gürler, 2011). Savaş-sonrası ekonomik yeniden-yapılanma sürecinde; miras koruma ve kentsel kalitenin geliştirilmesine odaklanan "kentsel yeniden-inşa yaklaşımı" üzerine ölçeklerarası kademelenme ve bölgesel bütünleşme çerçevesinde politikalar üretilmektedir (UN, 2011; EU, 2011; UNESO, 2011), örn: "kentsel yenileme programları (UNESCO, 1946)", "Avrupa iyileştirme programı / *Marshall* Planı (1947)" (OECD, 2011). Kentleşme süreçlerinin planlamasında; kalite-odaklı sosyo-mekansal stratejiler ortaya çıkmaktadır. Kent sosyolojisi çerçevesinden modern kentin eleştirisi doğrultusunda mekan ve yaşam kalitesi (Lefevbre, 1947) ile ilgili kentsel ve bölgesel politikalar düzenlenmekte ve planlama-tasarım temelinde geliştirilmektedir. Kentsel dönüşüm yaklaşımlarında; sosyo-ekonomik kalkınma odaklı planlama sistemi nedeniyle koruma-kalkınma arasında ölçeklerarası ilişkiler kurulmaktadır.

1950 öncesinde; 'stratejik plan ve ekonomik program tanımlayan koruma-geliştirme politikaları' uluslararası ölçekli kurumsal bir yapı altında düzenlenerek yürütülmektedir (Zeren Gülersoy ve Gürler, 2011). Kentsel dönüşüm süreci üzerine 'stratejik plan çerçeveleri'; kamusal liderlik modeli ve kentsel politikalar ile hazırlanmakta ve tarihi-kültürel miras korumaya odaklı kurumsal programlar ile düzenlenmektedir (Gürler, 2002). Kapsamlı planlama yaklaşımları doğrultusunda hazırlanan 'stratejik plan çerçeveleri' ile miras koruma ve uzun-erimli kamusal değere odaklanan 'kentsel koruma-geliştirme süreci' kapsamında yeniden-yapılanma temelli planlama uygulamaları gerçekleştirilmektedir (Camhis,

1979; Fainstein ve Campbell, 1996a-b). Aşamalı planlama yaklaşımları doğrultusunda hazırlanan 'operasyonel uygulama çerçeveleri' ile kentsel yeniden-gelişim ve kısa-vadeli değere odaklanan 'kentsel yenileme-geliştirme süreci' kapsamında toplum-temelli planlama uygulamaları gerçekleştirilmektedir (Camhis, 1979; Fainstein ve Campbell, 1996a-b).

1950'lerde; neo-klasik kent planlama çerçevesindeki 'sistemli kentleşme hedefi' nedeniyle ölçeklerarası planlama çerçevesinde işleyen sosyal, kültürel ve mekansal sistemler disiplinlerarası biçimde birleştirilmektedir. 1950'lerin başında; endüstriyel paradigma kapsamındaki bölge-ölçekli planlama uygulamalarının sistematik ve sanatsal karakterine karşılık, kent-ölçekli planlama süreçleri kapsamındaki mekan-temelli uygulamaların işlevsizliği eleştirilmektedir (Krieger, 2004). Bu nedenle; *endüstriyel paradigma kapsamındaki* "kentsel tasarım"; kentin fiziksel biçimine odaklanan planlamanın bir parçası olan bilimsel alan ve planlama, mimarlık ve peyzaj mimarisi dalları ile mekansal temelde birleşen disiplinlerarası uygulama alanı olarak tanımlanmaktadır (Krieger, 2004). 1950'lerin ortasında; Kentsel koruma süreçlerinin planlaması ve yönetiminde, 'uluslararası ölçekli kültürel miras koruma programları doğrultusunda koruma, yeniden-inşa ve yeniden-canlandırma odaklı koruma-geliştirme süreçleri' ortaya çıkmaktadır (Gürler, 2002), örn: "Avrupa Kültür Anlaşması (1954)" (EU, 2011) ve "Yeni Delhi Kararları (UNESCO, 1956)" (UN, 2011). Miras-temelli 'koruma-geliştirme ve yenileme-geliştirme' süreçlerinde; 'mimari ölçekte kültürel yapıların korunması ve restorasyonu'; hükümetlerarası bir yöntem çerçevesi olarak kullanılmaktadır (Zeren Gülersoy ve Gürler, 2011). 1950'lerin sonuna doğru; koruma-gelişim-değişim odaklı kentsel dönüşüm süreçlerin planlaması ve yönetimini kapsayan planlama süreçleri; sert sistemler kapsamındaki "genel sistem kuramı (Bertalanffy, 1956)" ve "operasyonel araştırma (Churchman ve diğ,1957)" ile ilişkilendirilmektedir (Midgley, 2000; Reynolds ve Holwell, 2010).

Planlama sisteminde; "çevresel dinamikler" (Gallion ve Eisner, 1950-1993) doğrultusunda mekan-temelli stratejiler ve disiplinlerarası ilkeler önem kazanmaktadır (Taylor, 1998; Shane, 2011). Planlama sisteminde yer alan gelişim-odaklı kentsel dönüşüm süreçlerinde planlama ilkelerinin ve koruma-odaklı kentsel dönüşüm süreçlerinde mimarlık ilkelerinin, yerel ölçekli planlama-tasarım uygulamalarında birleştirilmesi kentsel tasarımın önemini arttırmaktadır (Krieger, 2004). Planlama-tasarım uygulamalarında kullanılan "kentsel tasarım"; *ölçeklerarası* planlama süreçleri ve disiplinlerarası planlama araçları tanımlayan bütünleşik bir karaktere sahiptir (Krieger, 2004). Bu nedenle; *endüstriyel paradigma kapsamındaki* "kentsel tasarım"; '*Harvard* Üniversitesi-Tasarım yüksek lisans okulunun,

disiplinlerarası eğitim programı çerçevesinde, bilimsel bir alan' olarak tanımlanmaktadır (AlexanderC, 1987; Günay, 1997).

1950 sonrasında; 'stratejik plan ve operasyonel program tanımlayan sistematik çerçeveler', ulusal ölçekte ve kurumsal yapılar altında yeniden-yapılandırılmaktadır. Kapsamlı ve aşamalı planlama yaklaşımlarını birleştiren "karma-tarama ve işlemsel planlama yaklaşımları" (Camhis, 1979) doğrultusunda; stratejik planlama ve operasyonel uygulama çerçevelerinde 'ortak hedef' oluşturulmaktadır (Camhis, 1979; Fainstein ve Campbell, 1996a-b). Uzun-vadeli genel hedefler içinde kısa-vadeli marjinal faydaya odaklanan planlama-tasarım uygulamalarına yönelik stratejik yöntem çerçevesi ortaya çıkmaktadır. (Camhis, 1979; Gürler ve Zeren Gülersoy, 2009-2010). Stratejik plan çerçevelerinde; kentsel dönüşüm süreçlerine yönelik operasyonel uygulama tanımlayan *ölçeklerarası ve disiplinlerarası* ilkeler, planlama sisteminde birleştirilmektedir (Fainstein ve Campbell 1996a-b; Türkoğlu, 1998).

Endüstriyel paradigma çerçeveli stratejik işlevsel yaklaşım (1945-1960): Özet

Bilim felsefesinde rasyonel-ideal sistemleri dengeleyen yapısalcı gerçekçilik akımı doğrultusunda, göreceli/deneysel verilerin sistemleştirilmesi üzerine mantıksal çerçeveler ve neo-pozitivist karma yöntemler kullanılmaktadır (Bertalanffy, 1950-1968; Carnap, 1995; Alveeson ve Sköldberg, 2010). Kent-temelli akıl yürütme tekniklerinde 'stratejik çerçeveler ve işlevsel ilkeler'in önem kazanması nedeniyle; 'işlevsel mekanizma ile mekansal çerçeve arasında mekan-temelli disiplinlerarası stratejiler üzerinden kontrol-odaklı bağlantı' kurulmakta ve koruma-kalkınma ilişkisi ölçeklerarası biçimde geliştirilmeye çalışılmaktadır. Kentsel dönüşüm sürecinin planlaması-yönetimi konusunda; organizasyonel düzeyde 'yapı-aktör ilişkileri' ve mekansal düzeylerde 'kurumsal strateji-odaklı işlevsel çerçeveler' uluslararası ölçekte geliştirilmektedir. Kentsel dönüşüm sürecinde; mekan-temelli süreç planlama-yönetim konusunda; kapsamlı, aşamalı, işlemsel ve karma-taramalı planlama yaklaşımları doğrultusunda 'kentsel kalkınma-temelli stratejik programlar' uygulanmaktadır, *örn: UN kapsamında UNESCO ve ICOMOS; EC/EU; OECD çalışmaları*. Endüstriyel paradigma yaklaşımında; 'politiko-ekonomik yeniden yapılanma ve sosyo-ekonomik kalkınma temelli süreç planlama-yönetim çerçevesinde, süreç-odaklı çözüm uygulama stratejileri' oluşturulmaktadır (Şekil 2.1; Şekil 2.2; Çizelge, 2.1).

2.3.3 Post-modern paradigma: miras-küreselleşme ilişkisi (1960-1980)

Post-Fordist politika-ekonomi doğrultusunda tarihi kent merkezlerindeki endüstri-sonrası alanların yeniden-canlandırması ve sermayenin kentleşmesi (Jessop, 1992;

Keskinok, 1997) nedeniyle, kent planlama çerçevesinde “iletişimsel, savunucu ve eşitlikçi planlama yaklaşımları” kullanılmaktadır (AlexanderER, 1984). Küreselleşme hareketi ve yeniden-yapılandırma süreçleri nedeniyle, işlevsel stratejiler ile ilişkilendirilen kentsel dönüşüm süreçlerinde, planlama sistemi ve stratejileri ile ilgili politik düzenlemeler gerçekleştirilmektedir. 1960-1980 arası dönemde; koruma ve gelişim odaklı kentsel dönüşüm süreçlerine yönelik kamusal liderlik modelleri ve kentsel yönetim sistemi, uluslar arası çerçeveler ile geliştirilmiştir Bu dönemde; kentsel koruma ve kentsel yeniden-canlandırma yaklaşımları küresel bir karakter kazanırken, kentsel yenileme yaklaşımı A.B.D.’de yeniden-gelişim stratejisi olarak sınırlandırılmıştır (Gürler, 2002).

1960-1980 arası dönemde; mekanistik ve organizmik sistemler arasında farklılaşma nedeniyle organizasyonel yönetim kuramlarında yenilikçi stratejiler ortaya çıkmaktadır (Burns ve Stalker, 1961). Süreç planlama ve yönetim; “sert sistem metodolojisine sahip sistem mühendisliği (Hall, 1962)” ve “yumuşak sistem metodolojisine sahip sistem tasarımı (Checkland, 1972)” ile ilişkilendirilmektedir (Midgley, 2000; Reynolds ve Holwell, 2010). Planlama sisteminde; “kentsel dinamikler” (Forrester, 1969) doğrultusunda politika ve ekonomi temelli stratejiler ve ortaklık modelleri önem kazanmaktadır (Fainstein ve Campbell, 1996a-b).

1960-1970 arası dönemde; neo-klasik kent planlama çerçevesinde ‘hiyerarşik planlama hedefi’ nedeniyle planlama sisteminde yer alan sosyo-mekansal uygulamalarda yapı-aktör ilişkileri sistematik bir çerçevede yürütülmektedir. “Kapsamlı ve aşamalı planlama yaklaşımı”(Camhis, 1979) ile beraber “iletişimsel planlama yaklaşımı” (Camhis, 1979) doğrultusunda kentsel dönüşüme yönelik yatırım-temelli planlama uygulamalarında ‘sosyal fayda’ya odaklanmaktadır (Gürler ve Zeren Gülersoy, 2009, 2010). Bu nedenle; “kentsel dokuya odaklanan sosyo-mekansal hiyerarşi/*proxemics*” (HallET, 1966) ve “kentsel düzene odaklanan imar planlama/*ekistics*” (Doxiadis, 1968) yaklaşımları, “sistem mühendisliği” (HallAD, 1962) ve “genel sistematik” (Bennet, 1963) çerçevesinde yürütülmektedir. ‘Proksemiks/Hiyerarşik planlama’; ‘farklı tiplerde kentsel doku kentsel tasarımı kapsayan mekan-temelli bir bilim alanı’ olarak tanımlanmaktadır (HallET, 1966). “Ekistiks/İmar planlaması”; ‘çeşitli tiplerdeki insan yerleşmeleri üzerine bölgesel, kentsel, toplumsal planlama ve konut tasarımını kapsayan çok-boyutlu bir bilim alanı’ olarak tanımlanmaktadır (Doxiadis, 1968). 1960-1970 arası dönemde; farklı ölçeklerdeki planlama uygulamalarında, sistem mühendisliği çerçevesinde ve tasarım temelinde mekanizma-araç sağlanmaktadır.

1960'ların başında; rant-temelli ekonomik planlama yaklaşımlarına karşılık kent-temelli ölçeklerarası planlama-tasarım yaklaşımlarında 'kentsel kalite-odaklı bir sistem çerçevesi' ortaya çıkmaktadır. 'Ekonomi-temelli işlevsel planlama yaklaşımı' doğrultusunda kentsel rantın arzına dayalı makroekonomik kuşaklama modelleri ve mekansal organizasyon stratejilerinde kentsel kalite-odaklı ilkeler geliştirilememektedir, örn: "teklif-kira modeli (Alonso, 1960)" (Mandelabum, Mazza ve Burchell, 1996). Bu nedenle, Neo-Kant taraftarı planlama-tasarım paradigması kapsamında kentsel kalite-odaklı sosyo-mekansal stratejiler ve normatif planlama-tasarım çerçeveleri oluşmaktadır. "İletişimsel planlama yaklaşımı"na (Camhis, 1979) dayanan *süreç-odaklı* normatif planlama-tasarım çerçevesi doğrultusunda kentsel kalite-odaklı mekansal stratejiler geliştirilmektedir, örn: kentsel doku-imajı bütünleştiren "kentsel karakter" üzerine çok-boyutlu kentsel tasarım stratejileri (Lynch, 1960, 1962; Banarjee ve Southworth, 1990), sıralı bir düzende tematik bağlantı oluşturan kentsel vizyon ve kentsel siluet' (Cullen, 1961, 1971). "Savunucu planlama yaklaşımı"na (Camhis, 1979) dayanan süreç ve çözüm-odaklı planlama-tasarım çerçevesi doğrultusunda, kentsel dönüşüm süreçlerinde kentsel kalitenin değerini yükselten "yeniden-canlandırma stratejileri" ve sosyo-mekansal kalkınma sağlayan performans-odaklı kentsel tasarım ilkeleri geliştirilmektedir (Jacobs, 1961). "Kapsamlı ve aşamalı planlama yaklaşımları"na (Camhis, 1979) dayanan kentleşme süreçlerinin sistemli biçimde tasarımı ve planlaması üzerine stratejik çerçeveler ile kalite-odaklı planlama stratejileri geliştirilmektedir, örn: 'işlevsel ilkeler içeren süreç çerçeveleri' (Lynch, 1962), 'ölçeklerarası bağlantı sağlayan karar çerçeveleri' (AlexanderC, 1964; Sprerigen, 1965), 'biçimsel ilkeler içeren tasarım çerçeveleri' (Bacon, 1967). Kentsel koruma süreci odaklı kentsel politikalar ve kentsel gelişim süreci odaklı arazi planlama modelleri konularında *planlama sistemi ile planlama stratejileri* arasındaki çelişkiler (Zeren Gülersoy ve Gürler, 2011), disiplinlerarası planlama-tasarım yaklaşımlarının tanımlanmasında zorluklar ortaya çıkarmaktadır. Kentin bir sistem değil, farklı mekanizmalardan oluşan bir sistemler bütünü olması nedeniyle kentsel organizma yapısını modellemek için ağaç biçimli karar sistemine dayanan ve yarı-örgü oluşturan sayısal yöntemler ile hiyerarşik bağlantı kurulması önerilmektedir (AlexanderC, 1964).

1960'ların ortasında; 19.yy'dan itibaren gelişim gösteren modern kent planlamanın kökenleri araştırılarak (Benevolo, 1963), mimarlığın bir geçiş döneminde olduğu belirtilmektedir (Doxiadis, 1963). Modern kentle ilgili planlama sisteminde mekanistik biçimde işleyen ölçeklerarası mekanizmaların kentsel alan-kırsal bölge arasındaki etkileşimine dayanan *kent-temelli* sistem düşüncesi doğrultusunda tipo-morfolojik

kategoriler ve karakteristik ilkeler tanımlanmaktadır (Lynch ve diğ., 1964). 'Küçük sistemlerin birleşerek, büyük ve kompleks yapı oluşturmasına odaklanan '*kent-temelli* sistem düşüncesi' (AlxeanderC, 1964) doğrultusunda, tümevarım-tümdengelim yöntemlerine dayalı mekan-temelli yapısal stratejiler tanımlanmaktadır (AlexanderC, 1966a-b), örn: soyut kentsel yapı-organik dokulu doğal kent ve yarı-ızgara dokulu düzenli kent (AlexanderC, 1964). Kentsel ve bölgesel ölçeklerde sosyo-mekansal tasarım ilkeleri ve işlevsel kontrol sağlayan politika-temelli planlama araçları geliştirilmektedir, örn: "kamusal tasarım" yaklaşımı (Spreirgen, 1965). Kentsel ve ulusal ölçeklerde işlevsel yapıya dayalı sosyo-mekansal tasarım ilkeleri ve kentleşme süreçlerinde politik-ekonomik bütünleşme sağlayan kalite-odaklı planlama çerçeveleri geliştirilmektedir, örn: "kentsel tasarım" yaklaşımı (Bacon, 1967). Modern kent yaklaşımı kapsamında kentsel işlevlerin yapay bir mekansal şema içinde organizasyonel hiyerarşiye odaklanan mekanistik yaklaşım eleştirilmekte ve gerçek bir organizasyonel süreç tasarımı içinde kente odaklanan mekansal ilke sisteminin koordinasyonu önerilmektedir (AlexanderC, 1966a-b). Mekanistik-Organistik paradigma kırılmasında somut mekan-soyut süreç konusunda kültürel bilinç yaratan vizyonel yaklaşımın, mekan-süreç arasında "görünmeyen boyut" oluşturduğu belirtilmektedir: psiko-mekansal hiyerarşiye dayalı kentsel mekan yapısı, biçim-işlev ikilemine dayalı kentsel doku yaratmaktadır, çok-boyutlu mekanizmalara dayalı kentsel süreç yapısı, içerik-strüktür ikilemine dayalı kentsel karakter ortaya çıkmaktadır (HallET, 1966).

1960'ların sonunda; "genel sistem kuramı" (Bertalanffy, 1968) çerçevesine dayanan "kentsel ve bölgesel planlamada sistem yaklaşımı" (McLoughlin, 1969) ve "kentsel dinamikler" (Forrester, 1969) doğrultusunda, '*mekan-toplum odaklı tasarım temelinde*' birleşik bilimsel alan oluşmaktadır (Arid, 2002). Tasarım; 'insan-çevre etkileşimini analiz-sentez yoluyla katalize eden ve kompleks sistemleri harekete geçirerek sistematik planlama uygulamalarını kolaylaştıran yapay süreçlerin bilimi' biçiminde tanımlanmaktadır (Simon, 1969). Toplumsal bilinç ve sosyo-mekansal farkındalık yaratan kültürel çerçeveler doğrultusunda; kentsel süreçlerde yapı-aktör ilişkileri ve planlama sistemindeki karar süreçlerine katılım önem kazanmaktadır, örn: "kentsel-sosyal hareketler (1969)" (Castells, 1983).

1970-1980 arası dönemde; "kent ve bölge planlama süreçlerinde sistem düşüncesi ve sistem yaklaşımı" (McLoughlin, 1969; Chadwick, 1971; Faludi, 1973) doğrultusunda; "kentsel dinamikler" (Forrester, 1969) temelinde "sistemik planlama" (Catanese ve Steiss, 1970) ile "kentsel sistem dinamikleri" (Steiss, 1974) ve "sosyal sistem dinamikleri" (Ackoff, 1974) birleştiren "sinerjik planlama-tasarım" (Fuller ve

Applewhite, 1975; Haken, 1977) üzerine bilimsel çerçeveler ortaya çıkmaktadır. "Sinerji" kavramı; toplam sistemin, parça-bütün ilişkisi oluşturan alt-sistemler içinde karmaşık işleyiş karakteri anlamına gelmektedir, örn.: dinamik sistemler, karmaşık sistemler, kaotik sistemler (Catanese ve Steiss, 1970; Fuller ve Applewhite, 1975). "Sinerji" kavramına odaklanan çalışmalarda; bir sistemin başka bir sistemle birleşmesi durumunda, beklenmedik biçimde iki sistem etkisinden daha büyük miktarda etki gücüne sahip olan toplam sistemin etkisi çözümlenerek değerlendirilmektedir, örn.: kooperasyon (Fuller ve Applewhite, 1975). "Sinerjetik"; 'farklı bilimsel alanlardaki disiplinlerarası etkileşim nedeniyle sistem dönüşümünü kapsayan çok-boyutlu ve deneysel bir bilim alanı' olarak tanımlanmaktadır, örn.: kimya, biyokimya, ekonomi, felsefe, psikoloji alanındaki "sistem termodinamikleri" (Fuller ve Applewhite, 1975) ve "kentsel termodinamikler" (Wilson, 2009).

1970'lerde; neo-klasik planlama çerçevesindeki 'sistematik ve sinerjik planlama-tasarım hedefi' nedeniyle, planlama uygulamalarındaki politik, ekonomik, sosyal ve mekansal süreçler, ölçeklerarası ve disiplinlerarası bir sistem çerçevesinde yürütülmektedir. "Savunucu planlama yaklaşımı" (Camhis, 1979) müzakere-temelli planlama uygulamalarında 'çoğul fayda'ya odaklanırken, "eşitlikçi planlama yaklaşımı" (Camhis, 1979) uzlaşma-temelli uygulamalarda 'sosyal adalet'e odaklanmaktadır. (Healey, 1997; Hilier ve Healey, 2010). Kentsel dönüşüm sürecinde, 'ortak fayda'ya dayalı toplum-temelli katılımcı planlama yaklaşımı önem kazanmaktadır.

1970'lerin başında; Neo-Kant taraftarı paradigma kapsamında kalite-odaklı sosyo-mekansal stratejiler ve kontrol-odaklı kentsel tasarım politikaları oluşturulmaktadır. "Savunucu planlama yaklaşımı"na (Camhis, 1979) dayanan *çözüm-odaklı* planlama-tasarım çerçevesi doğrultusunda; kentsel değeri yıpranan bölgelerde kentsel mekan ve yaşam kalitesi sağlayan yeniden-canlandırma stratejileri ve işlevsel tasarım ilkeleri geliştirilmektedir (Newman, 1972). "İletişimsel planlama yaklaşımı"na (Camhis, 1979) dayanan *süreç ve çözüm odaklı* planlama-tasarım çerçevesi doğrultusunda; kentsel karakter ve çevresel değere dayalı sosyo-mekansal bağlılık oluşturan 'mekan-dostu bilinç/*topophilia*' doğrultusunda ölçeklerarası stratejiler ve sürdürülebilir tasarım ilkeleri geliştirilmektedir (Tuan, 1974). "Katılımcı planlama yaklaşımı"na (Healey, 1997) dayanan *süreç-odaklı* politiko-ekonomik ve *çözüm-odaklı* sosyo-ekonomik planlama-tasarım çerçevesi doğrultusunda; mekan-temelli kamusal politikalar ile 'süreç kontrolü sağlayan strateji çerçeveleri' ve 'tasarım kontrolü sağlayan planlama stratejileri ve araçları' geliştirilmektedir (Barnett, 1974).

1970'lerin ortasında; "sinerjik yaklaşımlar" (Fuller ve Applewhite, 1975) ve "katılımcı planlama yaklaşımı" (Camhis, 1979) arasında sistem-strateji temelli bir bağlantı oluşmaktadır. Kentleşme süreçlerinde; politika ve ekonomi-temelli kararlarda koordinasyon ve toplum-temelli katılımda kooperasyon sağlayan "büyüme motoru kuramı" (Molotoch, 1976; Logan & Molotoch, 1987) nedeniyle, kentsel alandan başlayıp çevresine dağılan dönüştürücü güç ile kentsel değer yeniden-yapılandırılmaktadır (Gürler, 2002). Planlama sisteminde; *organizasyonel düzeyde* politiko-ekonomik ve *mekansal düzeyde* psiko-mekansal yaklaşımlar doğrultusunda, bilimsel ve normatif çerçevelere dayanan kalite-odaklı planlama-tasarım yaklaşımları gelişim göstermektedir (Carmona ve Tiesdell, 2006; Larice ve MacDonald, 2006). *Planlama uygulamalarına yönelik kentsel tasarım yöntemleri, sanat ve bilim temelli biçimde oluşturulmaktadır*. Kentsel tasarımın mimarlık boyutu kapsamındaki kalite-odaklı kentsel biçim üzerine "analitik boyutta geometrik yöntemler" (Carnap, 1995) geliştirilmektedir, örn: tipo-morfoloji temelli sanatsal ilkeler ve kamusal alanda kentsel süreklilik sağlayan stratejiler (Krier, 1975). Kentsel tasarımın planlama boyutu kapsamındaki sistem-temelli kentsel strüktür üzerine "deneysel boyutta matematiksel yöntemler" (Carnap, 1995) geliştirilmektedir, örn: kentsel organizma üzerine bilimsel ilkeler ve kentsel modellerde hiyerarşik sentez sağlayan stratejiler (AlexanderC, 1977). Kent-bölge planlamada akıl yürütme tekniklerine dayalı sistematik modeller (BatyyM, 1976) ve planlama-tasarımda oyun kuramı-temelli stratejik çerçeveler (BattySE, 1977) doğrultusunda analitik ve stratejik yöntemler geliştirilmektedir. Kentsel tasarım yöntemleri; "sert ve yumuşak sistem düşüncesi" kapsamındaki "mekansal entropi kuramına dayalı sibernetik yaklaşımlar" (Checkland, 1978) çerçevesinde tasarlanmaktadır. *Kentsel dönüşüm uygulamalarına yönelik kentsel tasarım çerçevesi, sistem ve strateji temelinde hazırlanmaktadır*. Kentsel dönüşüm süreçlerinde; çözüm-odaklı planlama çerçeveleri ve süreç yönetimi-odaklı kamusal politikaları birleştiren kentsel tasarım ilkeleri doğrultusunda analitik yöntem çerçevesi sağlayan mekansal stratejiler geliştirilmektedir (Cutler ve Cutler, 1976). Kentsel dönüşüm odaklı süreç yönetimi konusunda; kurumsal sistem çerçeveleri ile yönetim politikalarını birleştiren kentsel yönetim ilkeleri doğrultusunda kurumsal dönüşüm ve kurumsal yeniden-yapılanma ile ilgili stratejik yöntem çerçevesi sağlayan organizasyonel stratejiler geliştirilmektedir (Roethlisberger, 1977). Kentsel tasarım çerçevesi kapsamındaki organizasyonel ve mekansal stratejiler, "sistem dinamikleri" (Forrester, 1979) kapsamında yürütülmektedir.

1970'lerin sonunda; bilimsel ilerlemeler doğrultusundaki kuramsal gelişim (Laudan, 1977) nedeniyle planlama kuramında paradigma değişim süreci yaşanmakta (Galloway ve Mahayni, 1977) ve planlama uygulamalarında *süreç-çözüm odaklı* yöntemsel bağlantı konusunda çelişkiler ortaya çıkmaktadır (Hudson, 1979). "Kentsel Tasarım Ulusal Konferansı (1978)" sonucunda; kentsel dönüşüm süreçlerinin *planlaması ve yönetimi* konusunda kentsel tasarımın, *süreç-odaklı* planlama stratejileri ve *çözüm-odaklı* planlama araçları arasında bağlantı kuran 'sistem çerçevesi' önem kazanmaktadır (Appleyard, 1979; Türkoğlu, 1998; Velibeyoğlu, 1999; Saunders ve Krieger, 2004). Fen ve sosyal bilimler alanında bağlantılı biçimde yürütülen "Kentsel Tasarım Enstitüsü (1979)" çalışmalarında; kalite-odaklı planlama-tasarım yaklaşımları ile ekonomik kalkınma arasında, 'kentsel tasarım çerçevesi' doğrultusunda bağlantı sağlanmaktadır (IFUD, 2011). Planlama-tasarım çalışmaları kapsamında; tasarım sürecinde *çözüm-odaklı* ampirik yaklaşıma odaklanan "İnsan-odaklı/Hümanist Tasarım Bildirgesi (1975-1985)" ve tasarım ürününde *süreç-odaklı* rasyonel yaklaşıma odaklanan "Macchi Pichu Tüzüğü (1979)" doğrultusunda *işlevsel değer temelinde* 'bütünleşik tasarım çerçevesi' ortaya çıkmaktadır (Lang, 1994). Kentsel kalite-odaklı planlama-tasarım çerçeveleri arasında uluslararası ölçekte bağlantı sağlayan bu gelişme (Montgomery, 1975; AlexanderC, 1977); "kentsel tasarımı planlama sisteminin merkezine yerleştirmektedir", örn: disiplinlerarası tasarım senaryolarına odaklanan *NATO Group at the Architectural Association London* çalışmaları (Appleyard, 1981; Lynch, 1984; Jacobs ve Appleyard, 1987; Lang, 1994). Bu durum; kentsel kalite-odaklı planlama-tasarım çalışmalarına yönelik "yeni-işlevsel kentsel tasarım yaklaşımı" kapsamındaki "normatif *[post-pozitivist]* süreç modellerine" politik bir temel hazırlamaktadır (Jacobs ve Appleyard, 1987: 415-450).

Post-Modern paradigma çerçeveli stratejik işlevsel yaklaşım (1960-1980): Özet

Bilim felsefesinde rasyonel-ideal-yapısal sistemleri sorgulayan eleştirel gerçekçilik akımı doğrultusunda, göreceli/deneysel verilerin sistemleştirilmesi üzerine sistematik çerçeveler ve neo-materyalist karma yöntemler kullanılmaktadır (Carnap,1995; Gürler,2001; Alveeson ve Sköldberg,2010). Kent-temelli akıl yürütme tekniklerinde 'analitik sistemler ve işlevsel ilkeler'in önem kazanması nedeniyle; 'işlevsel mekanizma ile sistem çerçevesi arasında mekan-temelli kentsel stratejiler ve politika-temelli kentsel tasarım çerçevesi üzerinden kalite-odaklı bağlantı' kurulmakta ve küreselleşme-miras ilişkisi uluslararası ölçekte geliştirilmektedir. Kentsel dönüşüm sürecinin planlaması-yönetimi konusunda; organizasyonel düzeyde 'analitik karar-temelli süreç sistemi' ve mekansal düzeyde 'kentsel süreç-

odaklı işlevsel stratejiler' uluslararası ve ulusal ölçeklerde geliştirilmektedir. Kentsel dönüşüm-odaklı karar-temelli süreç planlama-yönetim konusunda; eşitlikçi, uzlaşmacı, savunucu ve iletişimsel planlama yaklaşımları doğrultusunda politika-temelli stratejik program çerçeveleri hazırlanmaktadır, örn: *koruma politikaları (UN kapsamında UNESCO, ICOMOS, CORDIS ve HABITAT çalışmaları) ve kentsel tasarım çerçevesi*. Post-modern paradigma yaklaşımında; 'aktör-temelli süreç planlama-yönetim yaklaşımında çözüm-odaklı süreç uygulama stratejileri' oluşturulmaktadır (Şekil 2.1; Şekil 2.2; Çizelge 2.1).

2.3.4 Liberal paradigma: miras-rekabet ilişkisi (1980-2000)

Post-fordist politika-ekonomi doğrultusunda küreselleşme sürecine entegrasyon sağlayan yeniden-yapılanma ve sermayenin serbest dolaşımı (Harvey,1987; Jessop,1992; Keskinok,1997) nedeniyle, kent planlama çerçevesinde "stratejik ve katılımcı planlama yaklaşımları" kullanılmaktadır (Mintzberg, 1994; Healey, 1997; Fernández Güell, 1997). Küreselleşme hareketi ve yeniden-yapılandırma süreçleri nedeniyle 'kentsel ve küresel sistem dinamikleri' (Forrester, 1969-1979) ile ilişkilendiren planlama süreçlerinde, politika-ekonomi temelli yeniden-yapılandırma stratejileri ve ortaklık modelleri önem kazanmaktadır (Fainstein ve Campbell, 1996a-b). 1980-2000 arası dönemde; kentsel dönüşüm süreçlerine yönelik ortaklık modelleri ve stratejik yönetim sistemi, küresel çerçeveler ile geliştirilmiştir (Gray, 1986,1993; Hillier ve Healey, 2010). Bu dönemde; kentsel rönesans ve kentsel yeniden-gelişim yaklaşımları küresel bir karakter kazanırken, koruma-geliştirme ve yenileme-geliştirme stratejilerinde ikilem ortaya çıkmaktadır (Zeren Gülersoy ve Gürler, 2011).

1980-2000 arası dönemde; organizmik ve stratejik sistemler arasında farklılaşma nedeniyle organizasyonel ve mekansal planlama-yönetim kuramlarında girişimci ve katılımcı stratejiler ortaya çıkmaktadır. Süreç planlama ve yönetim; "yumuşak sistem metodolojine" odaklanan "sistem mühendisliği" ve "sert sistem metodolojisine" odaklanan "sistem tasarımı" ile ilişkilendirilmektedir (Midgley, 2000; Reynolds ve Holwell, 2010). Planlama sisteminde; "sistem düşüncesi ve sistem uygulamaları" (Chadwick, 1981-1999) tanımlayan planlama süreci doğrultusunda gerçekler üzerine olası çözümler ile ilgili yönteme dayalı *organizasyonel ve mekansal* stratejiler geliştirilmektedir. Planlama uygulamalarındaki paradigma değişimleri nedeniyle miras ve rekabet konuları arasında ilişki kurulmasını sağlayan kurumsal ortaklıklar, toplumsal katılım modelleri ve politika-ekonomik programları kapsayan küresel çerçeveler geliştirilmektedir (Mintzberg ve diğ., 1998a-b; Gürler ve Zeren

Gülersoy, 2009, 2010). Kentsel dönüşüme yönelik koalisyon modellerindeki hedeflerde ortak ve rekabetçi faydaya odaklanan "katılımcı planlama yaklaşımı" (Healey, 1995, 1997) doğrultusunda strateji-temelli planlama uygulamaları gerçekleştirilmektedir (Mintzberg ve diğ., 1998a-b).

1980-1990 arası dönemde; stratejik kent planlama çerçevesinde 'uzlaşmacı ve rekabetçi planlama hedefi' nedeniyle planlama sisteminde yer alan politiko-ekonomik ve sosyo-mekansal uygulamalar "katılımcı planlama yaklaşımı" (Healey, 1997) ile bütünleştirilmektedir. Neo-Kapitalist yapı-aktör ilişkileri kapsamında 'Neo-Weber taraftarı aktör-temelli yaklaşım' (Gottdiener, 1985) ve 'Neo-Marx taraftarı yapı-temelli yaklaşım' (Harvey,1987) ile talep yönetimi odaklı katılımcı stratejiler geliştirilmektedir (Healey,1997). Kentsel dönüşüme yönelik toplum-temelli sosyo-ekonomik hedeflerde ortak faydaya odaklanan "eşitlikçi planlama yaklaşımı" (Camhis,1979) doğrultusunda uzlaşma-temelli planlama uygulamaları gerçekleştirilmektedir (Healey, 1995). Kentsel dönüşüm kapsamında kentsel eşitsizlik ve sosyal adalet konularına yoğunlaşılması nedeniyle (Harvey, 1996); kent merkezinde değeri yıpranan (tarihi) alanlara yönelik koruma-geliştirme süreçlerinde, miras koruma ve küresel ölçekli yeniden-yapılanma stratejileri ilişkilendirilmektedir (Fainstein ve Campbell, 1996a-b; Hillier ve Healey, 2010). Sosyo-ekonomik ideolojiler ile biçimlenen liberal planlama-tasarım paradigması kapsamında; stratejik ilkeler ve arazi kullanım planları ile desteklenen, kentsel imaj odaklı yenileme-geliştirme stratejileri kullanılmaktadır (Gray, 1986; Cuthbert, 2003).

1980'lerin başında; işlevsel performans kriterleri doğrultusunda kalite-odaklı kentsel tasarım kararları arasında organik bağlantı kuran mekan-temelli biçimsel stratejiler geliştirilmektedir, örn: etkinlik ve adalet sağlayan kentsel canlılık, kentsel karakter, bağlamsal uyumluluk, erişim ve kontrol (Lynch, 1981, 1984). İşlevsel performans değeri doğrultusunda süreç-odaklı kentsel tasarım çerçeveleri arasında sistemik bağlantı kuran politika-temelli mekansal stratejiler geliştirilmektedir (Barnett, 1982). Sistem çerçevesinin bilimsel gelişimine odaklanan "paradigmaya karşı program" (Kuhn, 1962; Rowe, 1983) söylemi doğrultusunda stratejik planlama yaklaşımları ile kentsel tasarım yaklaşımları arasında bağlantı kurulmaktadır. "Kentlerin yeniden-yapılandırılmasına yönelik kentsel yeniden-gelişim süreçlerinde politika-ekonomi yaklaşımı" (Fainstein, 1983) ve "stratejik planları değerlendirmede performans ilkesi" (Faludi ve Mastop, 1983) doğrultusunda "sinerjik planlama-tasarım" (Corning,1983) uygulamaları gerçekleştirilmektedir.

1980'lerin ortasında; kentleşme ve planlama süreçleri arasında bağlantılı bir sistem çerçevesi kurulmasını sağlayan kavramlar (Gosling ve Maitland,1984) ve kuralların

(Hedman ve Jasewski, 1984) yeniden-tanımlanması doğrultusunda kentsel tasarım stratejileri planlama sisteminde yer almaktadır. Sistem çerçevesi tanımlayan kentsel tasarım stratejileri ile imar planı uygulamalarında ölçeklerarası bağlantı sağlayan kapsamlı/sistematik planlama çerçevesi (Camhis, 1979; Branch, 1985) ve mekansal plan-proje uygulamaları kapsamında disiplinlerarası bağlantı sağlayan stratejik planlama çerçevesi (Faludi, 1973, Healey ve diğ., 1982, Shirvani, 1985) birleştirilmektedir. Planlama sisteminde bölgesel ölçekten yerel ölçeğe doğru alt-süreçler ile hiyerarşik biçimde yürütülen karar-temelli planlama uygulamalarında, kentsel tasarım-odaklı analitik yöntemlerin stratejik değeri kullanılmaktadır (Trancik, 1986).

1980'lerin sonunda; kentsel dönüşüm süreçlerinin planlaması-yönetiminde kentsel tasarımın yaklaşımlarının, stratejik planlama çerçevelerinde kontrol-odaklı stratejik rolü (Barnett, 1986), sistematik planlama çerçevelerinde disiplinlerarası ve ölçeklerarası birliktelik sağlayan operasyonel yöntemleri (Trancik, 1986) ve normatif/post-pozitivist planlama çerçevelerinde performans-odaklı vizyonel stratejileri yeniden-tanımlanmaktadır (AlexanderER, 1984; AlexanderC, 1987). Yeniden-canlandırma odaklı uygulamalar kapsamındaki ekonomi-temelli işlevsel planlama-tasarım yöntemleri mekan-süreç konusunda ayrışmaya başlarken, kentsel kalite ve mekansal kontrol konusunda birleşmektedir. Mekansal planlama kuramında dayanan stratejik planlama çerçevelerinde; "kamusal mekan tasarım stratejisi ve sosyo-mekansal planlama-tasarım ilkeleri" (Whyte, 1988) kullanılmaktadır. Operasyonel süreç planlama kuramına dayanan stratejik planlama çerçevelerinde; "kalite-odaklı kentsel katalizör stratejisi ve kontrol-odaklı metabolik tasarım ilkeleri" (Attoe ve Logan, 1989) kullanılmaktadır. Stratejik planlama uygulamalarının izleme-değerlendirme süreçlerinde "uyum yerine performans" ilkesi (Faludi, 1989, 2000), planlama sisteminin merkezine yerleştirilmektedir. Kentsel dönüşüm süreçlerinin planlaması-yönetimi konusunda; kentsel tasarımının analitik ve stratejik yöntemler kapsayan bütünleşik sistem çerçevesi önem kazanmaktadır.

1990-2000 arası dönemde; kentsel süreçlerin planlaması-yönetimi konusunda; "mekansal entropiye odaklanan sert sistem düşüncesi" (Chekland, 1978) ve "sosyal entropiye odaklanan yumuşak sistem düşüncesi" (Bailey, 1990) birlikte kullanılmaktadır. "Sistem metodolojilerine ortak çerçeve sağlayan sistem bilimleri" (Jackson, 1990) nedeniyle "açık sistemler/oganizmik sistemler üzerine yeni bilim anlayışı" (Capra, 1997) oluşmakta ve "stratejik planlama yaklaşımlarında dönüşüm" (Mintzberg, 1994) gerçekleşmektedir, örn: "küresel kentler" (Sassen, 1991) sisteminde "yeni-kurumsal yaklaşım" (Powel ve DiMaggio, 1991), "yeni-işlevsel

kentsel tasarım yaklaşımı" (Lang, 1994). Bu nedenle, "kentsel süreçlerle ilgili stratejik planlama mekanizmalarında kentsel kalite-odaklı planlama araçları" geliştirilmektedir (Fernández Güell, 1997; Parfect ve Power, 1997).

1990'larda; stratejik planlama çerçevesindeki 'katılımcı ve sinerjik planlama-tasarım hedefi' nedeniyle çok-boyutlu süreçler kapsayan planlama uygulamalarında; stratejik planlama ve kentsel tasarım çerçeveleri kalite-odaklı temelde bütünleştirilmekte (Mintzberg, 1994; Lang, 1994 Parfect ve Power, 1997) ve politika-temelli planlama-tasarım çerçeveleri geliştirilmektedir (Punter ve Carmona, 1996, 1997). Kentsel dönüşüme yönelik toplum-temelli politiko-ekonomik hedeflerde ortak faydaya odaklanan "stratejik planlama yaklaşımı" (Fernàndez Güel, 1995) doğrultusunda, politika-temelli planlama uygulamaları gerçekleştirilmektedir. Kentsel dönüşüm kapsamında kentsel kalkınma ve stratejik programlama konularına yoğunlaşılması nedeniyle (Harvey, 2005); kent merkezinde tarihi ve kültürel değere sahip alanlara yönelik koruma-geliştirme süreçlerinde, miras koruma ve yerel-ölçekli yeniden-yapılanma stratejileri ilişkilendirilmektedir (Fainstein ve Campbell, 1996a-b; Hillier ve Healey, 2010). Politiko-ekonomik ideolojilere odaklanan neo-liberal planlama-tasarım paradigması kapsamında; stratejik çerçeveler ve yönetim planları ile desteklenen, sürdürülebilirlik odaklı koruma-geliştirme stratejileri kullanılmaktadır (Gray, 1993; Cuthbert, 2003).

1990'ların başında;kentsel dönüşüm süreçlerinin planlaması-yönetimi konusunda kentsel kalite ve kültürel miras odaklı planlama-tasarım çerçeveleri ile stratejik planlar geliştirilmektedir. Kalite-odaklı kentsel tasarım yaklaşımlarında disiplinlerarası sistem çerçevesinin geliştirilmesi nedeniyle; çözüm-odaklı uygulamalarda kentsel düzen sağlayan mekan-temelli tasarım ilkeleri (Broadbent, 1990) ve süreç-odaklı uygulamalarda kentsel karakter sağlayan politika-temelli kentsel tasarım kodları (Banarjee ve Southworth, 1990) kullanılmaktadır. Kalite-odaklı kentsel tasarım yaklaşımlarında ölçeklerarası sistem çerçevesinin gelişimi nedeniyle; kentsel yaşam kalitesi odaklı süreç kontrol stratejileri (Punter, 1990b) ve kentsel yaşam kalitesi odaklı mekansal kontrol stratejileri (Tibbalds, 1990) kullanılmaktadır. Kültürel miras-odaklı kentsel dönüşüm süreçlerde; mekansal planlama yaklaşımlarındaki yeniden-canlandırma odaklı stratejileri (Montgomery, 1990) ve kültürel planlama yaklaşımlarındaki kalite-odaklı stratejiler (Montgomery, 1995a-b) planlama-tasarım çerçevesinde birleştirilerek, esnek planlama aracı olarak kullanılmaktadır.

1990'ların başında; koruma-geliştirme süreçlerinin planlaması-yönetimi konusunda, organizasyonel ve mekansal düzeylerde disiplinlerarası birliktelik oluşturmak

amacıyla ölçeklerarası planlama-tasarım çerçeveleri geliştirilmektedir. Miras-odaklı politika çerçevelerinde makro-bölge ölçekli genel/işlevsel stratejiler ve özel/yaratıcı stratejiler tanımlayan "Floransa Bildirgesi-Avrupa Birliği Kent Tüzüğü (1992)"doğrultusunda 'kalite-odaklı planlama-tasarım çerçeveleri' desteklenmektedir (EU, 2011). Çevresel sürdürülebilirlik-odaklı politika çerçevelerinde bölge-ölçekli kuşaklama stratejileri tanımlayan "Rio Konferansı-Gündem 21 eylem planı (UN,1992)" doğrultusunda 'kontrol-odaklı planlama-tasarım çerçeveleri' kullanılmaktadır (UN, 2011).

1990'ların ilk yarısında; planlama-tasarım çerçevelerinde koruma-kalkınma konusunda ayrışma yaratan iki farklı yaklaşım ortaya çıkmaktadır: Yeni Şehircilik ve Yeni-İşlevsel Kentsel Tasarım. "Yeni Şehircilik yaklaşımı" (Duany ve Plater-Zyberg, 1991) ile parçadan-bütüne işleyen stratejik planlama çerçevesi doğrultusunda özel/yaratıcı stratejiler ile *çözüm-odaklı* mekansal uygulamalar gerçekleştirilmektedir (PWIA, 1993; Eisner ve Gaillon, 1993). Bu nedenle; dinamik kentleşme süreçleri yaratan "mahalle planlama (Perry,1923)" ve "yeni kent gelişimi (Wirth,1938)" yaklaşımlarına odaklanan *çözüm-odaklı* normatif stratejiler geliştirilmektedir (Mumford, 1961; Duany ve diğ., 1992), örn: *Seaside Florida* (Katz,1994). Kentsel yeniden-canlandırma uygulamalarında, sokaksilueti ile ilgili faktör analizi ve faktör tasarımına dayalı kalite-odaklı tipo-morfolojik ilkeler oluşturulmaktadır (Jacobs,1993). Ancak; kentsel koruma-geliştirme süreçleri yerine kentsel yenileme-geliştirme süreçlerine odaklanılması, sürdürülebilir kentsel kalkınma bakımından eleştirilmektedir. "Kentsel Tasarımda Yeni Uygulamalar Sempozyumu (PWIA, 1993)" doğrultusunda mekan-temelli uygulamalı stratejiler içeren 'parçadan bütüne ulaşan stratejik yaklaşımlar' yerine süreç-temelli vizyonel stratejiler içeren 'bütünden parçaya ulaşan stratejik yaklaşımlar' desteklenmektedir (PWIA, 1993). Bu nedenle, 'operasyonel planlama kuramına dayanan aşamalı planlama çerçevesi' yerine 'işlevsel planlama yöntemine dayanan stratejik planlama çerçevesi' doğrultusunda süreç-odaklı rehber ilkeler içeren kentsel tasarım yaklaşımları oluşturulmaktadır (Eisner ve Gallion, 1993). "Kentsel Tasarım Konferansı (1993)" ve "Tüzük 2000-Kentsel Tasarım Bildirgesi (1993)" doğrultusunda, stratejik planlama sisteminin merkezinde yer alan kentsel tasarım çerçevesi kapsamında koruma-geliştirme sürecine yönelik vizyonel ilkeler ve *süreç-çözüm odaklı* stratejiler tanımlanmaktadır (Vernez, Mordon ve Attoe, 1995). "Yeni-işlevsel Kentsel Tasarım yaklaşımı" (Lang, 1994) ile bütünden-parçaya işleyen stratejik planlama çerçevesi doğrultusunda genel ve özel stratejilere ile *süreç-çözüm odaklı* operasyonel uygulamalar gerçekleştirilmektedir (Vernez, Mordon ve Attoe, 1995). Bütünleşik yaklaşımlar

oluşturmak için “stratejik planlama yaklaşımları” (Carmona ve Burgess, 2001) ve “performans-odaklı planlama yaklaşımları” (Bertuglia ve diğ., 1994), yeni-işlevsel planlama-tasarım çerçevelerinde birleştirilmektedir (Lang, 1994), örn: “akıllı büyüme yaklaşımı” (Katz, 1994). Karar-temelli çerçevelerde; mekan-süreç ilişkisini sorgulayan, kalite-odaklı yaklaşımlar geliştirilmeye çalışılmaktadır (İTÜ, 1995).

1990’ların ikinci yarısında; kentsel koruma-geliştirme süreçlerinin planlaması-yönetimi konusunda bütünleşik yaklaşımlar desteklenmektedir. Miras-odaklı politika çerçeveleri tanımlayan “*Barcelona* Bildirgesi (EU, 1995)” doğrultusunda katılım-temelli koruma programları yürütülmektedir (EU, 2011). Sürdürülebilir kalkınma-odaklı politika çerçeveleri tanımlayan “Istanbul Bildirgesi (UN-HABITAT, 1996)” doğrultusunda karar-katılım temelli küresel stratejiler oluşturulmaktadır (UN-HABITAT, 2011). ‘Kentsel kalite-odaklı planlama-tasarım çerçeveleri’ doğrultusunda (Power ve Parfect, 1997) “bütünleşik kentsel koruma yaklaşımı” (Bizzarro ve Nijkamp, 1996) geliştirilmektedir. Bütünleşik yaklaşımlarda üst-ölçekli planlama politika çerçevesi ile tanımlanan kentsel tasarım rehberleri (Punter ve Carmona, 1996) doğrultusunda mekanizma-araç bağlantısı sağlanmaktadır, örn: yerel kalkınma-odaklı mekan-temelli neoliberal girişimci modeller (Hubbard, 1996) ve ölçeklerarası süreç yönetimine dayanan disiplinlerarası holistik modeller (Madanipour, 1996). Mekan-temelli kentsel tasarım yaklaşımlarında bütünleşik yöntemler ve disiplinlerarası ilkeler doğrultusunda; özel mülkiyet düzeninde sokaksilueti, kamu mülkiyeti düzeninde kentsel siluet ve kentsel alanlarda cephe-zemin düzenleme-temelli kentsel kalite-odaklı yaratıcı stratejiler kullanılmaktadır (Moughtin ve diğ. 1996a-b-c-d). Bütünleşik yöntemler kapsamında organizasyonel ve mekansal düzeylere yönelik; süreç-odaklı uygulamalarda karar-temelli stratejiler (George, 1997) ve kentsel mekan kalitesi-odaklı ölçeklerarası stratejiler (Power ve Parfect, 1997) ve tasarım kontrolü-odaklı disiplinlerarası stratejiler geliştirilmektedir (Punter ve Carmona, 1997).

1990’ların sonunda; kentsel tasarımın ölçeklerarası mekanizmaları ve operasyonel araçları bütünleştiren sistem çerçevesi nedeniyle Dünyadaki planlama sisteminde yükselerek, çevresel sürdürülebilirlik ve sosyal farkındalık konusunda bilinç oluşturulmasını sağlamaktadır (Greed ve Roberts, 1998). Sürdürülebilir kentsel gelişim (Velibeyoğlu, 1999) ve sürdürülebilir kentsel koruma-geliştirme süreçlerine yönelik bütünleşik sistem çerçeveleri (AlexanderC, 1999) ve bağlantı planlama çerçeveleri (Graham ve Healey, 1999) geliştirilmektedir.

Liberal paradigma çerçevesinde stratejik işlevsel yaklaşım (1980-2000): Özet

Bilim felsefesinde alternatif sistemleri sorgulayan liberal düşünce akımı (Gray, 1986) doğrultusunda, planlama felsefesinde metodolojik görecelik içeren eleştirel çerçeveler ve neo-pragmatist karma yöntemler kullanılmaktadır (DeWitt, 2004; Faludi, 2004; Alveeson ve Sköldberg, 2010). Kent-temelli akıl yürütme tekniklerinde stratejik sistem çerçevesi ve yapı-aktör ilişkileri önem kazanması nedeniyle; 'işlevsel mekanizma ile stratejik çerçeve arasında kentsel tasarım rehberleri üzerinden araçsal bağlantı' kurulmakta ve miras-rekabet ilişkisi küresel ve yerel ölçeklerde geliştirilmektedir. Kentsel dönüşüm sürecinin planlaması-yönetimi konusunda; organizasyonel ve mekansal düzeylerde 'süreç-odaklı işlevsel stratejiler içeren planlama-tasarım yaklaşımları. Kentsel dönüşüm sürecinde; girişimci-yaratıcı ve stratejik planlama yaklaşımları doğrultusunda 'toplumsal katılım-temelli politika çerçeveleri ve vizyonel stratejiler' hazırlanmaktadır, *örn: UNESCO, UNDP, UN-HABITAT çalışmaları kapsamındaki küresel ölçekli koruma ve gelişim çerçeveleri ve makro-bölge ölçekli mekansal gelişim perspektifi (EC-ESPD, 1999).* Liberal paradigma kapsamında; 'aktör-temelli süreç planlama-yönetim yaklaşımı ile çözüm-odaklı süreç uygulama stratejileri' oluşturulmaktadır (Şekil 2.1; Şekil 2.2; Çizelge 2.1).

2.4 Yeni-işlevsel planlama-tasarım paradigması: bütünleşik kentsel koruma-geliştirme süreci, performans programlama sistemi, karar-katılım temelli senaryo stratejiler (21.yy)

Fen ve sosyal bilimler alanda; "özel görecelilik kuramı" doğrultusunda gelişim gösteren "kuantum mekanik" ve "mekan-toplum bağlantılı kuramlar ve politika-ekonomi yaklaşımı" kapsamında 'özel sistemler üzerine stratejik yaklaşımlar' geliştirilmesi nedeniyle, kent bilimleri alanında *organik paradigmadan sinerjik paradigmaya* geçilmiştir. Çok-paradigmalı bilim felsefesinde; 'zaman-nesne ve mekan-hareket ilişkileri arasında bağlantılı etkileşimi açıklayan elektrodinamik ve dönüşümsel mekanizma tasarımı' konusunda bütünleşik ilkeler oluşturulmaktadır. Dinamik sistemler ve yeni-işlevsel ilkeler üzerine holistik çerçeve oluşturan planlama felsefesi nedeniyle; dönüşümsel sistem düşüncesine dayalı planlama kuramı ile mekanizma tasarımı yaklaşıma dayalı planlama uygulamaları arasında analitik ve stratejik temellerde sistematik bağlantı bulunmaktadır. Bütünleşik kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması-yönetimi konusunda stratejik planlama ve performans programlama üzerine sistem çerçeveleri işlevsel değer temelinde geliştirilmektedir.

Çok-paradigmalı bilim felsefesinin post-pozitivist yöntemlerindeki ilerlemeler doğrultusunda, süreç felsefesinde materyalist ve normatif yaklaşımların birleşimine ve ikilemine dayanan bir paradigma ilerlemesi gerçekleşmektedir (Heidelberger ve Stadler, 2002; Rescher, 2002; DeWitt, 2004; Hitchcock, 2004). *Post-Kant* taraftarı politik ve ekonomik sistemli ekolojik coğrafya ve BM-AB taraftarı post-kapitalist sistem düşüncesi doğrultusunda sürdürülebilir kentsel mekan anlayışına geçiş yaşanmıştır (Davoudi ve Strange, 2008). *Hawkings* ve *Post-Kant* taraftarı bilimsel çerçevelere dayanan *yeni-işlevsel paradigma*; 'çok-merkezli alternatif sistemler düzeni çerçevesinde göreceli ve olasılığı hesaplanabilen mekan' üzerine odaklanmaktadır (Hawkings, 1988; Chekland ve Poulter, 2006). Yumuşak ve eleştirel sistem metodolojileri kapsamındaki kalitatif-kantitatif karma yöntemler ile gelecekteki olasılıklar üzerine spekülatif ve simülatif kentsel modeller üretilmektedir (Checkland ve Poulter, 2006; Reynolds ve Holwell, 2010). Bu paradigma değişimi; küresel-yerel ağ süreçleri ile etkileşimli biçimde ölçeklerarası planlama sisteminde işleyen, performans programlama modelleri ve karar-katılım temelli senaryo stratejileri ile sistem-strateji temelli uygulama çerçeveleri desteklenmektedir (Gürler ve Zeren Gülersoy, 2009, 2010). Koruma-kalkınma bağlantısına dayalı bütünleşik koruma-geliştirme süreçlerinde, karar-katılım temelli performans programlama çerçevelerine sahip planlama uygulamaları ortaya çıkarmaktadır (Şekil 2.1; Şekil 2.2; Çizelge 2.1).

21.yy döneminde; endüstri sonrası küresel kentlerden sürdürülebilir kentlere, rekabetçi bölgelere ve bilgi kentlerine geçiş nedeniyle, neo-liberal ve post-liberal kentleşme süreçlerinde kentsel dönüşümle ilgili bütünleşik süreçlerin planlaması ve yönetimine odaklanılmaktadır (Tankut, 2003; Bertgulia ve diğ., 2004; Harvey, 2005; Hillier ve Healey, 2010; Tasan-Kok ve Beaten, 2011)."Kentsel sistem dinamikleri" kapsamındaki ölçeklerarası sistem çerçeveleri (Forrester,1969-1979; Wilson, 2009) nedeniyle 'bağla-birleştir-yönet modeli' kullanılmaktadır. Sürdürülebilir kentsel kalkınma süreçlerine yönelik planlama sistemindeki bütünleşik planlama çerçevelerindeki etkileşim; 'üst-ölçekli birleştirici planlar kapsamında vizyona dayalı performans-odaklı stratejiler' bütünleştirilmektedir (Faludi, 2000; CABE, 2000-2011; Neumann ve Markow, 2004; Marr, 2008). Sistem-strateji temelli kentsel tasarım çerçeveleri oluşturan mekanizma-araç bağlantısı, karar-katılım temelli planlama süreci içinde revize edilerek yeniden-yapılandırılmaktadır.

Bütünleşik kentsel koruma-geliştirme süreçlerinin planlaması ve yönetimi üzerine analitik planlama ve stratejik yönetim yaklaşımları birlikte kullanılmaktadır. Koruma-gelişim ilişkisine çözüm olarak tarihi ve kültürel mirasa dayalı karakteristik değer

sağlayan planlama-tasarım mekanizmaları ve vizyona dayalı bütünleştirici araçlar geliştirilmektedir.Yeni-işlevsel planlama-tasarım paradigmasında; mekanizma-araç bağlantısı sağlayan "sert, yumuşak ve eleştirel sistem yaklaşımları kapsayan sistem metodolojileri" (Midgley, 2000; Reynolds ve Holwell, 2010) çok-paradigmalı yapıya göre çeşitlenerek farklı biçimde kullanılmaktadır. Çok-boyutlu problemlere, sistematik çözüm sunan karar-katılım temelli metodolojik yöntemler; miras-kalite ve koruma-kalkınma bağlantısı oluşturan yeni çelişkilerin işlevsel değere dayalı biçimde çözümlenmesini sağlayan (dönüşümsel) mekanizma tasarımı için bir çerçeve sunmaktadır. 21.yy'da 'organizasyonel ve mekansal düzeylerde süreç planlama-yönetim sağlayan sistem dönüşümü' konusunda; 'neo-liberal paradigmada katılımcı ağ' ve 'post-liberal paradigmada post-pozitivist yöntemlere dayalı eleştirel sistem düşüncesi' önem kazanmaktadır.Bu düşünce; holistik paradigma kapsamında bütünleşik süreç modellerinin geliştirilmesine olanak sağlamaktadır.

2.4.1 Neo-liberal paradigma: miras-sürdürülebilir kalkınma ilişkisi (2000-2010)

Post-fordist politika-ekonomi doğrultusunda kurumsal yeniden-yapılandırma süreçlerinde küresel ağ ilişkileri ve sermayenin hedonik dolaşımı (Jessop, 2002; Harvey, 2005, 2006) nedeniyle, kent planlama çerçevesinde katılımcı planlama temelinde stratejik planlama ve performans programlama yaklaşımları kullanılmaktadır (Hilier ve Healey, 2010; Tasan-Kök ve Beaten, 2011). Neo-liberal hareket nedeniyle "mekansal dinamikler" (Burns ve Khan, 2005) ile ilişkilendirilen planlama süreçlerinde, politika-ekonomi temelli katılımcı yaklaşımlarda kooperasyon ve rekabet stratejileri önem kazanmaktadır (Pulselli ve diğ., 2006). Planlama sisteminde; "sistem girişimleri" (Midgley, 2000) tanımlayan planlama süreçleri doğrultusunda, 'yeni sistem sentezleri' (Hammond, 2003; Warfield, 2006) oluşturulmaktadır. Süreç planlama ve yönetim'de kullanılan 'eleştirel ve yumuşak sistem metodolojileri' (Midgley, 2000; Chekland ve Poulter, 2006), 'sistem yöntemlerinin sistemi' (Jackson, 1990) ile ilişkilendirilerek holistik ve sinerjik sistem düşüncesine dayalı yaklaşımlar geliştirilmektedir (Reynolds ve Holwell, 2010). Bu nedenle; planlama süreçleri kapsamındaki sistem-strateji bağlantısını geliştirmek için; mevcut durum ve olası durumlar arasındaki karar-katılım temelli potansiyel senaryolara dayalı alternatif stratejiler geliştirilmektedir (Allin ve Wals, 2010). Bütünleşik kentsel koruma-geliştirme süreçlerinde; ölçeklerarası işlevsel değer temelinde kalite-odaklı ve miras-kalkınma bağlantılı yeni-işlevsel senaryolar geliştirilmesi için (CABE, 2000-2011; Gospodini, 2002) karar ve oyun kuramı temelli (BattySE, 2003; BattyM, 2005) kentsel tasarım yöntemleri kullanılmaktadır (Gürler ve Zeren Gülersoy, 2010; Cuthbert, 2011).

2000'lerin başında; sürdürülebilir ekonomik kalkınma-odaklı politika çerçevelerinde koruma-geliştirme süreçlerine yönelik küresel stratejiler tanımlanmaktadır. "Bin Yıl Kalkınma Hedefleri (UN, 2000-2015)" doğrultusunda 'performans-odaklı bütünleşik stratejiler çerçevesinde ortak fayda sağlayan rehber ilkeler' oluşturulmaktadır (UN, 2011). "Lizbon Stratejisi (EU, 2000-2010)" doğrultusunda 'bilgi-temelli stratejik eylem planı çerçevesinde rekabet avantajı sağlayan yaratıcı ilkeler' oluşturulmaktadır (UNESCO, 2011). Stratejik planlama süreçlerinde "uyum yerine performans" ilkesine odaklanılması (Faludi, 2000); planlama sisteminde koordinasyon sağlayan kentsel tasarım çerçevelerinin stratejik rolünü arttırmakta (CABE, 2000) ve kalkınma-odaklı planlama stratejileri ile kalite-odaklı tasarım stratejilerinin işlevsel değerini birleştirmektedir (CABE, 2001). Yeni-işlevsel planlama-tasarım yaklaşımları, özgün planlama sistemleri ve yerel yönetimlerde reform yaratmaktadır, örn: Birleşik Krallık (CABE, 2000). Sürdürülebilir kalkınmayı teşvik eden "ulusal planlama politika çerçevesi" kapsamında; "planlama politika rehberi" doğrultusunda kalite-odaklı kentsel tasarım çerçeveleri düzenlenmekte ve "planlama politika kararları" doğrultusunda stratejik hedeflerin uygulanabilirliği desteklenmektedir (CABE, 2000). "Planlama politika rehberleri" kapsamında başlıca dört kategoride planlama araçları tanımlanmaktadır: ulusal-yerel ölçekli kararlar arasında bağlantı sağlayan "genel ve özel tasarım politikaları", planlama sürecinde sürekliliği sağlayan "strüktür planı ve/veya stratejik planlardaki hedefleri 'sistem çerçevesinde' bütünleştiren birleştirici plan", kentsel tasarım çerçevesinde tanımlanan ilke kararlarını kapsayan "ek planlama rehberleri" ve karar-katılım temelli tasarım politikalarına dayalı izleme-değerlendirme aşamalarına yönelik öneriler kapsayan "gelişim kontrol süreci" (CABE, 2000: 41-69). Stratejik ve katılımcı planlama yaklaşımları doğrultusunda; karar-katılım temelli pro-aktif modeller ile kentsel kalite-odaklı uygulamalar, sürdürülebilir kalkınmaya dayalı bir sistem çerçevesinde yürütülmektedir (CABE, 2000, 2001; Hall, 2007).

2000'lerin ilk yarısında; planlama-tasarım uygulamalarındaki ikilemlerin çözümlenmesi için kentsel tasarım yaklaşımları bilimsel çerçevede tanımlanarak, çeşitli yöntemler geliştirilmekte ve bütünleşik yaklaşımlar konusunda küresel ölçekli eylem planları oluşturulmaktadır. İkilemler; küresel-yerel ölçekli uygulamalardaki farklılaşma (Simmond ve Hack, 2000) ve geleneksel-çağdaş yaklaşımlarda yöntem çerçeveleri (AlexanderC, 2001-2005) üzerine odaklanmaktadır.

Küresel yeniden-yapılanma süreçlerindeki çok-boyutlu düzenlemelerden kaynaklanan küresel-yerel ikileminin çözümünde; kentsel mekan ve yaşam kalitesinin yükseltilerek, küresel rekabet avantajı elde edilmesi bir planlama-yönetim

stratejisi olarak kullanılmaktadır (Simmond ve Hack, 2000). Küresel-yerel ikilemi ve planlama sistemine göre stratejik planlama süreçlerinde farklılık gösteren kentsel tasarım yaklaşımları nedeniyle, kentsel koruma-geliştirme sürecinin organizasyonel ve mekansal düzeylerinde zorluklar ve çelişkiler ortaya çıkmaktadır, örn: Avrupa, Amerika, Afrika, Avustralya ve Asya yaklaşımlarında farklılaşmalar (Charlesworth, 2005).

Planlama-tasarım uygulamalarındaki yeni-şehircilik ve yeni-işlevsel yaklaşımlar arasındaki ikilemin çözümü olarak; kentsel tasarım çerçevelerindeki farklılıklar açıklanarak, sistem çerçeveleri geliştirilmektedir. Normatif sistem çerçevesi doğrultusunda mekana odaklanan Yeni Şehircilik yaklaşımı kapsamında mahalle planlamaya yönelik tipo-morfolojik stratejiler kullanılmaktadır. Stratejik planlar doğrultusunda yerel ölçekte disiplinlerarası bağlantı sağlayan kentsel tasarım rehberleri kapsamında cephe-zemin tasarımı ilkeleri (ThomasD, 2002). sokaksilueti ve meydan tasarımı ilkeleri (Moughtin, 2003) ve mekan-temelli kentsel düzen ilkeleri (Krier, 2003) kullanılmaktadır. Stratejik sistem çerçevesinde sürece odaklanan Yeni-İşlevsel yaklaşım kapsamında kent planlamaya yönelik sosyo-morfolojik stratejiler geliştirilmektedir. Kentsel tasarımın sistem çerçevelerindeki vizyonel yaklaşımlar doğrultunda stratejik planlar oluşturulmaktadır (Dear, 2001). Arazi kullanım planındaki işleve ve mülkiyet düzenine göre değişen kentsel ilkeler belirlenmektedir (Carmona ve diğ., 2003). Stratejik planlar doğrultusunda ölçeklerarası bağlantı sağlayan mekan-temelli sistem çerçevelerinde (Hedman, 2004), planlama-tasarım standartları ve kentsel tasarım rehberleri (Gindroz ve Levine, 2003; APA, 2006) kullanılmaktadır.

Bu ikilemlerin ortak çözümü için; kentsel tasarımın sistem çerçevesi bilimsel kuramlar üzerinden açıklanmaktadır (AlexanderC, 2001-2005; Arid, 2002). "Yeni-işlevsel planlama paradigmasının merkezine yerleştirilen kentsel tasarım kuramı ve uygulamaları" (AlexanderC, 2001-2005; DAAB, 2008) konusunda karar-katılım temelli yöntemler arasında; mekan/topluma odaklanan "normatif/post-pozitivist yaklaşımlar" ve sürece odaklanan "stratejik yaklaşımlar" bulunmaktadır (Rode, 2006). "Yumuşak sistem metodolojisi" (Chekland ve Poulter, 2006) doğrultusunda sosyo-ekonomik ve performans-odaklı yaklaşımlar geliştirilmektedir, örn: kooperatif oyun kuramı yöntemleri (Nobel Prize in Economics içinde Aumann ve Schelling, 2005); sosyo-mekansal yöntemler (Gottdiener ve Budd, 2005, 2006); "mekanizma tasarımı kuramı" (Nobel Prize in Economics içinde Hurwicz, Maskin ve Myerson, 2007); istatistiksel analiz sistemlerine dayalı "analitik performans yönetimi" (Davenport, 2008); karmaşık sistem bilimleri (Wilson, 2009). Sistem metodolojileri; planlama-tasarım

paradigmalarının bilimsel kriterlere dayalı biçimde bütünleştirilmesini ve mekan ve toplum odaklı süreçlerin disiplinlerarası biçimde yürütülmesini sağlamasına rağmen (Shane, 2005), kentsel tasarımın tanımlanması bakımından zorluk ve çelişki oluşturmaktadır (Moore ve Rowland, 2006). Bu nedenle; planlama sistemindeki bütünleşik yaklaşımlar; politiko-ekonomik ve sosyo-kültürel boyutları kapsayan çok-disiplini bir sistem çerçevesinde yeniden-yapılandırılmaktadır (DAAB, 2008).

"Küresel Eylem Planı (UN-HABITAT, 2003)" doğrultusunda 'tarihi ve kültürel miras-odaklı koruma programları' ve 'sürdürülebilir kalkınma stratejileri' geliştirilmektedir (UN, 2011). Kentsel dönüşüm süreçlerinin planlaması ve yönetimi konusunda; BM kalkınma hedefleri ve HABITAT eylem planı doğrultusunda planlama çerçevelerinde "bütünleşik sürdürülebilir kalkınma" üzerine odaklanılmaktadır. Kentsel süreçlerin planlaması ve yönetimi konusunda; "işlevsel boyut" doğrultusunda "holistik yaklaşım" (Carmona ve diğ., 2003) geliştirmek için kuram-uygulama arasında yönteme dayalı bağlantı kurulmaktadır (Steinø, 2003), örn: "pozitivist planlama yaklaşımları" (Faludi, 1973; Camhis, 1979) ve "post-pozitivist kentsel tasarım yaklaşımları" (Lang, 1994; CABE, 2000). Akıllı büyüme-odaklı kentleşme süreçlerinde kuram-uygulama arasında tematik bağlantı sağlayan mantıksal sistem çerçeveleri kullanılmaktadır; örn: "sürdürülebilir kentsel tasarım yaklaşımı" (ThomasR, 2002-2003), "kooperatif stratejiler kapsayan kentsel tasarım ilkeleri" (Walters ve Brown, 2004) ve "bütünleşik stratejiler kapsayan kentsel tasarım rehberleri" (Brown ve diğ., 2009).

2000'lerin ortasında; koruma-geliştirme odaklı süreç planlama-yönetim konusunda çelişkilerin çözümlenmesi için stratejik planlama çerçevelerinde kalite-odaklı yaklaşımlar geliştirilmektedir, örn: kentsel yaşam kalitesi (Zeren Gülersoy, Esin ve Özsoy, 2003) ve kentsel mekan kalitesi-odaklı stratejik planlama yaklaşımları (Zeren Gülersoy, Özsoy ve diğ., 2005). Kentsel kalite-odaklı sistem çerçevelerini geliştirmek için; stratejik kent planlama yaklaşımlarında süreç-odaklı yeni planlama araçları (Fernández Güell, 2006), performans-odaklı planlama yaklaşımlarında süreç-çözüm odaklı stratejik planlama çerçeveler (Neumann ve Markow, 2004; Baker ve diğ., 2006) oluşturulmaktadır. Stratejik planlama ve performans-odaklı planlama yaklaşımları doğrultusunda planlama sisteminde mekanizma aracı olarak kullanılan kentsel tasarım rehberleri kullanılmaktadır (Carmona ve Tiesdell, 2007).

2000'lerin ikinci yarısında; sürdürülebilir kalkınma-odaklı kentsel koruma-geliştirme yaklaşımları konusunda küresel ölçekli politika çerçeveleri geliştirilmektedir. Sürdürülebilir kentsel kalkınma-odaklı politika çerçevesi tanımlayan "*Leipzig* Tüzüğü (EU-EUKN, 2007)" kapsamında; koruma-geliştirme süreçlerine yönelik ölçeklerarası

bütünleşik stratejiler ve hükümetlerarası kooperasyona dayalı kurumsal ortaklık modelleri geliştirilmektedir (EU, 2011). Sürdürülebilir kalkınma-odaklı bütünleşik kentsel koruma-geliştirme süreçleri üzerine stratejik çerçeveye belirleyen "Küresel Rapor" (UN-HABITAT, 2009); yeni-işlevsel stratejileri kapsayan planlama-tasarım çerçevelerinin geliştirilmesine, sistem-temelli kurumsal ve düzenleyici bir çerçeve sunmaktadır (UN-HABITAT, 2011). Stratejik planlama-yönetim yaklaşımları doğrultusunda; sektör-temelli girişimci ve toplum-temelli katılımcı stratejiler geliştirilmekte, aşağıdan-yukarıya planlama yaklaşımlarında talep yönetimine-odaklı süreç çerçeveleri oluşturulmakta ve sürdürülebilir koruma-geliştirme süreçlerinde kentsel tasarım çerçeveleri kullanılmaktadır (UN-HABITAT, 2011).

Neo-Liberal paradigma çerçevesinde yeni-işlevsel yaklaşım (2000-2010): Özet

Bilim felsefesinde neo-liberal düşünce (Gray, 1993; Harvey, 2005) ve eleştirel düşünce akımları (Reynolds ve Holwell, 2010) doğrultusunda, planlama felsefesinde 'ontolojik düzeyde bilimsel görecelik içeren post-pozitivist sistem metodolojileri' ve neo-materyalist karma yöntemler kullanılmaktadır (Alveeson ve Sköldberg, 2000-2009; Faludi, 2004; Reynolds ve Holwell, 2010). Kent-temelli akıl yürütme tekniklerinde karar-katılı temelli sistem çerçevelerinin önem kazanması nedeniyle, 'analitik mekanizma ile stratejik çerçeve arasında kentsel tasarım rehberleri üzerinden bağlantı' kurulmakta ve miras-sürdürülebilir kalkınma etkileşimi küresel ölçekte geliştirilmektedir. Kentsel dönüşüm sürecinin planlaması-yönetimi konusunda; organizasyonel ve mekansal düzeylerde süreç-çözüm odaklı stratejik planlama/programlama çerçeveleri içeren holistik planlama-tasarım yaklaşımları oluşturulmaktadır. Kentsel dönüşüm süreçlerinin planlaması-yönetimi üzerine; katılımcı ve stratejik planlama yaklaşımları doğrultusunda, katılım-temelli politika çerçeveleri ve performans-odaklı vizyonel stratejiler hazırlanmaktadır, örn: küresel ölçekli bütünleşik sürdürülebilir kalkınma çerçeveleri (UN-HABITAT, 2009a-b) ve makro-bölge ölçekli bütünleşik kentsel koruma-geliştirme çerçeveleri (EU-RESCUE, 2004), "bütünleşik kentsel kalkınma" (EU-URBACT, 2008) ve 'bütünleşik koruma politikaları' (EU, 2011). Neo-liberal paradigma kapsamında; 'süreç planlama-yönetim modelleri ile 'mekanizma-araç etkileşimi sağlayan performans-odaklı strateji çerçeveleri' oluşturulmaktadır (Şekil 2.1; Şekil 2.2; Çizelge 2.1).

2.4.2 Post-liberal paradigma: miras-bütünleşik kalkınma ilişkisi (2010+)

Planlama sistemindeki uygulamalarda; stratejik planlama ve performans programlama yaklaşımlarının birlikte kullanılarak gelecek vizyonları oluşturulmaktadır. Post-liberal hareket ve yeniden-yapılandırma süreçleri nedeniyle;

“mekansal dinamikler” (Burns ve Khan, 2005) temelinde “sistem girişimleri”ni (Midgley, 2000) kapsayan “eleştirel sistem metodolojisi” (Reynolds ve Holwell, 2010) ve “yumuşak sistem metodolojisi” (Checkland ve Poulter, 2006) ile ilişkilendirilen karma planlama sistemlerinde, “kentsel tasarımın işlevsel değer yaratma potansiyeli” (CABE, 2000-2011) önem kazanmaktadır. Süreç planlama ve yönetim’de kullanılan; ‘sistem metodolojileri’ (Reynolds ve Holwell, 2010); sistem bilimleri (Warfield, 2006) ile ilişkilendirilerek holistik ve sinerjik sistem çerçevesine dayalı performans-odaklı dönüşümsel yaklaşımlar geliştirilmektedir (Bertuglia ve Vaio, 2005).

2010’larda; kentsel dönüşüme yönelik çok-paradigmalı yaklaşımlar, tarihi ve kültürel miras, sürdürülebilirlik, rekabet, yaratıcılık ve bilgi konularında bütünleşik stratejiler üzerine odaklanmaktadır. “Liberal radikal felsefe” ve “post-liberal hareket” (Gray, 1986), planlama kuramında “post-pozitivist planlama felsefesinin” (Allmendinger, 2002) ve “sürdürülebilir planlama yaklaşımının” (Hillier ve Healey, 2008) yükselmesini sağlamaktadır. Bu sebeple; girişimcilik-temelli kurumsal paydaşlar yoluyla kentsel dönüşüm sürecini etkileyerek yönlendiren (Tasan-Kok ve Beaten, 2011) ve post-liberal ekonomiyi düzenleyen (Gray, 1996) kentsel süreç modelleri, planlama uygulamalarında temel konular haline gelmektedir. Kentsel koruma-gelişim-değişim süreçlerine yönelik planlama paradigmaları, kentsel dönüşüm kapsamında miras, sürdürülebilirlik ve bilgi konularına yönelik küresel stratejiler üretmektedir (Gürler ve Zeren Gülersoy, 2009). Bu dönemde; “post-liberal rant-odaklı kentsel dönüşüm süreci, bütünleşik kentsel koruma-geliştirmeye yönelik olarak post-liberal yeniden-yapılanma ve çok-paradigmalı rehber ilkelere odaklanmaktadır” (Gürler ve Zeren Gülersoy, 2010).

2010’larda; sürdürülebilir kalkınma-odaklı yeni-işlevsel politika çerçevelerinde bütünleşik koruma-geliştirme süreçlerine yönelik holistik stratejiler tanımlanmaktadır. “Avrupa 2020 Strateji Belgesi (EU, 2010-2011)” doğrultusunda, ‘yeni-kurumsal ekonomi stratejileri ve rekabet-kooperasyona dayalı ortaklık modelleri’ ile sürdürülebilir ve akıllı-yeşil kentleşme stratejileri kapsayan girişimci eylem planları oluşturulmaktadır (EU, 2011). “Leipzig Tüzüğü (EC-EUKN, 2007)” çerçevesinde geliştirilen “*Toledo* Bildirgesi (EU, 2011)” doğrultusunda, “bütünleşik sürdürülebilir kalkınma” ve “bütünleşik koruma-geliştirme” konularındaki karma stratejili sistem çerçeveleri birleştirilmektedir (EU, 2011). “Bütünleşik Kentsel Koruma-Geliştirme Yaklaşımı (EU-EESC, 2010)” çerçevesinde ölçeklerarası ve disiplinlerarası stratejiler kentsel kalite-odaklı *performans* göstergeler doğrultusunda geliştirilmektedir (EU, 2011). “Küresel Rapor” (UN-HABITAT, 2011); ‘sürdürülebilir kalkınma-odaklı

bütünleşik kentsel koruma-geliştirme süreçlerinde'; iklim değişikliğine uyum-mücadele stratejileri kapsayan planlama-tasarım çerçevelerinin geliştirilmesine bir temel hazırlamaktadır (UN-HABITAT, 2011).

Çağdaş planlama sistemi ve stratejilerinde önemi artan bütünleşik koruma-geliştirme süreçlerinin planlaması ve yönetimi konusunda; kuram, uygulama ve yöntemin birleştirilmesine dikkat çekilmektedir (Gürler ve Zeren Gülersoy, 2009, Barnett, 2011). Dinamik karaktere sahip çok-boyutlu kentsel dönüşüm süreçlerinde yer alan planlama yaklaşımları ve modelleri (Fainstein, 1983; Smith, 1996), tarihsel dönem içinde planlama-tasarım paradigmaları doğrultusunda yöntem bakımından değişerek çeşitlenmektedir (Arida, 2002; Barnett, 2011). Tarihsel gelişim içindeki kentsel tasarım yaklaşımlarını 'bütüncül sistem çerçevesi'nde sentezlenmesi ile kurulan yeni düşünce modeline dayalı birleşik alan; kuramsal çerçevede "Yeni Kentsel Tasarım/*new urban design*" (Punter, 2010), uygulama çerçevesinde "Şehir Tasarımı/*city design*" (Barnett, 2011) ve yöntem çerçevesinde "Yeni-İşlevsel Kentsel Tasarım/*neo-functional urban design*" (Lang, 1994; CABE, 2000, 2001) olarak tanımlanmaktadır. Holistik sistem yaklaşımı çerçevesinde kuram-uygulama-yöntem çerçevelerini birleştiren bu yeni düşünce modelinde; "planlama sisteminin merkezinde bulunan kentsel tasarım" (AlexanderC, 1964; Appleyard, 1981; Lynch, 1984; Jacobs ve Appleyard, 1987; Lang, 1994; CABE, 2000; DAAB, 2008), ortak bir sistem yapısı oluşmaktadır. Bu nedenle; Kentsel Tasarımın, sistem-strateji temelli mekansal ve toplumsal çalışmalar kapsayan "tasarım" temelinde ve karar-katılım temelli ölçeklerarası-disiplinlerarası çalışmalar kapsayan "sistem bilimleri" alanında (ISSS, 2011) yeniden-tanımlanması önerilmektedir (Gürler, 2011).

Post-Liberal paradigma çerçevesinde yeni-işlevsel yaklaşım (2010+): Özet

Bilim felsefesinde post-liberal düşünce (Gray, 1993; Harvey, 2006) ve eleştirel düşünce (Bhaskar, 1978) odaklı yapıcı ampirisizm akımları doğrultusunda, planlama felsefesinde 'epsitemolojik düzeyde bilimsel görecelik içeren post-pozitivist sistem metodolojileri' ve 'neo-materyalist karma yöntemler' kullanılmaktadır (Alveeson ve Sköldberg, 2000-2009; Faludi, 2004; Reynolds ve Holwell, 2010). Kent-temelli akıl yürütme tekniklerinde karar-katılım temelli sistem çerçevelerinin önem kazanması nedeniyle, 'stratejik mekanizma ile analitik çerçeve arasında kentsel tasarım rehberleri üzerinden bağlantı' kurulmakta ve miras-bütünleşik kalkınma etkileşimi küresel ölçekte geliştirilmektedir. Kentsel dönüşüm sürecinin planlaması-yönetimi konusunda; organizasyonel ve mekansal düzeylerde süreç ve çözüm odaklı stratejik planlama ve programlama çerçevelerini birleştiren holistik planlama-tasarım yaklaşımları oluşturulmaktadır. Kentsel dönüşüm süreçlerinin

planlaması-yönetimi üzerine; bütünleşik planlama yaklaşımları doğrultusunda, karar-katılım temelli politika çerçeveleri doğrultusunda performans senaryolara dayanan vizyonel stratejiler hazırlanmaktadır, örn: küresel ölçekli bütünleşik sürdürülebilir kalkınma çerçeveleri (UN-HABITAT, 2009a-b) ve makro-bölge ölçekli bütünleşik kentsel koruma-geliştirme çerçeveleri (EU-RESCUE, 2004), bütünleşik kentsel kalkınma bütünleşik koruma politikaları (EU, 2011). Post-liberal paradigma kapsamında; 'süreç planlama-yönetim modelleri ile 'mekanizma-araç bağlantısı sağlayan performans-odaklı sistem çerçeveleri' oluşturulmaktadır (Şekil 2.1; Şekil 2.2; Çizelge 2.1).

2.Bölüm Değerlendirmesi ve Sonuç

Belirli bir dönemin karakteristik değerlerine dayalı bilimsel düşünce modeli olan "paradigma" (Kuhn,1962) ile parça-bütün ilişkisinde kullanılan "mekanizma" (Chadwick,1971) arasında "sistem düşüncesine" (Morris,1932; Faludi,1973) dayalı çok-boyutlu dinamik bir bağlantı bulunmaktadır (Forrester, 1969-1979). Sistem düşüncesi; farklı akıl yürütme teknikleri ile kuram-uygulama-yöntem arasında bağlantı kuran temel faktördür (Gürler, 2011). Kent-temelli akıl yürütme teknikleri kapsayan sistem düşüncesi doğrultusunda, mekan-süreç ile ilgili farklı "sistem yaklaşımları" (Midgley,2000; Reynolds ve Holwell,2010) ile "sistem çerçeveleri" (AlexanderC, 1966a) oluşturulmaktadır. Paradigmalara göre değişerek çeşitlenen kentsel dönüşüm süreçlerinde; 'sistem düşüncesi bakımından farklılaşan analitik ve stratejik sistem çerçeveleri' ile "mekanizma-araç bağlantısı" (Gürler,2002) oluşturulmaktadır (Çizelge 2.1).

Somut/görünen boyutta operasyonel işleve sahip mekan-odaklı (stratejik) sistem çerçevelerinde; koruma-kalkınma ilişkisi kurulmuştur. Soyut/görünmeyen boyutta karakteristik işleve sahip süreç-odaklı (analitik) sistem çerçevelerinde, miras-kalite ilişkisi çok-boyutlu biçimde geliştirilmiştir. Strateji-temelli mekansal düşünce ile kullanılan stratejik çerçeveler doğrultusunda sistem-temelli süreç düşüncesi ile sistem çerçeveleri oluşturulmuştur.

- Stratejik paradigma [20.yy] kapsamında; 1945 öncesinde 'ölçeklerarası planlama sistemi', 1945 sonrasında 'kentsel dönüşüm süreçleri', 1960 sonrasında "kentsel tasarımın sistem çerçevesi" (AlexanderC,1964) ve 1980 sonrasında "paradigmaya karşılık program" (Rowe,1983) söylemine dayalı biçimde stratejik planlama ve "uyum yerine performans" söylemine dayalı biçimde performans programlama (Faludi,1989) yaklaşımları temelinde 'sistem çerçeveleri' kullanılmaktadır.
- Yeni-İşlevsel paradigma [21.yy] kapsamında; 2000 sonrasında 'sürdürülebilir kentsel kalkınma' ve 2010 sonrasında 'bütünleşik kentsel koruma-geliştirme'

süreçlerinde; stratejik planlama ve performans programlama yaklaşımları temelinde 'sistem çerçeveleri' dönüştürülmektedir.

Bu nedenle; Süreç planlama-yönetimde ölçeklerarası ve disiplinlerarası mekanizma-araç bağlantısı sağlayan kentsel tasarımın,"sistem bilimleri" çerçevesinde (Warfield, 2006) tanımlanması; kuram-uygulama-yöntem bakımından bütünleşik olan holistik ve sinerjik yaklaşımların bilimsel bir çerçevede tanımlanmasını kolaylaştırabilir.

Kentsel koruma, gelişim ve değişim konularını kapsayan kentsel dönüşüm süreçleri; planlama-tasarım paradigmasının gelişimi ve değişimine göre başlıca iki kategoride değerlendirilebilir (Şekil 2.2).

- İlk kategoride yer alan Kentsel Yenileme-Geliştirme süreci; kentsel gelişim-odaklı koruma ve değişim uygulamalarına yönelik, aktör-temelli girişimci strateji çerçeveleri kapsamaktadır. Kentsel gelişim-odaklı koruma süreci kapsamında; tarihi ve kentsel koruma bölgelerinde mevcut potansiyele dayalı kapasite geliştirme ve koruma-kullanma dengesi sağlayan uygulamalar gerçekleştirilmektedir. Bu uygulamalarda; restorasyon, renovasyon ve restitüsyon gibi koruma-odaklı teknik yöntemler veya yenileme ve yeniden-inşa gibi yönteme dayalı sistematik çerçeveler kullanılmaktadır. Kentsel arazi kullanım değişikliği ile yeniden-işlevlendirme sağlayan uygulamalarda, koruma-gelişim ikilemi ortaya çıkmaktadır. Kentsel gelişim-odaklı değişim süreci kapsamında; tarihi ve kentsel koruma bölgelerinde kentsel ranta dayalı kentsel mekan/yaşam kalitesinde dönüşüm sağlayan yeniden-gelişim veya yeniden-yapılanma uygulamaları gerçekleştirilmektedir. Kentsel arazi kullanım tahsisi/uyarlaması ile yeniden-işlevlendirme sağlayan uygulamalarda, koruma-gelişim ikilemi ortaya çıkmakta ve kentsel kalite ile ilgili çelişkili yaklaşımlar oluşmaktadır.
- İkinci kategoride yer alan Kentsel Koruma-Geliştirme süreci; kentsel koruma-odaklı gelişim ve değişim uygulamalarına yönelik, yapı-temelli kurumsal sistem çerçeveleri kapsamaktadır. Kentsel koruma-odaklı gelişim süreci kapsamında; tarihi kent merkezlerinde karakteristik değerlerin sürdürülebilirliğini sağlayan miras koruma temelli uygulamalar gerçekleştirilmektedir. Bu uygulamalarda; tarihi/kentsel/doğal /kültürel koruma sağlayan teknik yöntemler veya kentsel rönesans, kentsel yeniden-canlandırma veya kentsel yeniden-yapılanma gibi yönteme dayalı sistematik çerçeveler kullanılmaktadır. Sistem çerçevelerinde; kentsel miras değeri ile kentsel arazi değeri arasındaki kalkınma-odaklı bağlantı kurulamadığı takdirde, koruma-gelişim ikilemi ortaya çıkmakta ve performans-odaklı yaklaşımlar ile ilgili çelişkiler çeşitlenmektedir. Kentsel koruma-odaklı değişim süreci kapsamında; kent merkezlerindeki tarihi ve kentsel koruma bölgelerinde olası potansiyele dayalı kapasite geliştirme uygulamaları gerçekleştirilmektedir. Bu

uygulamalarda; kentsel yeniden-yapılanma gibi yönteme dayalı sistematik çerçeveler kullanılmaktadır. Koruma-kullanma dengesi ile kentsel arazi kullanımının yeniden-işlevlendirilmesi arasında kalkınma-odaklı bağlantı kurulamadığı takdirde, koruma-gelişim ikilemi ortaya çıkmakta ve kentsel kontro/kentsel kalite ile ilgili çelişkiler çeşitlenmektedir.

Kentsel dönüşüm kavramını oluşturan bu iki kategori kapsamındaki uygulamaların, planlama süreci içinde ve bütüncül bir sistem çerçevesinde yürütülmesi 'bütünleşik kentsel koruma-geliştirme' sürecini tanımlamaktadır. Yeni-işlevsel planlama-tasarım paradigması doğrultusunda, 'bütünleşik kentsel koruma-geliştirme' süreçlerinin planlaması ve yönetiminde; karar-katılım temelli 'stratejik planlama' ve 'performans programlama' modelleri kullanılmaktadır (Şekil 2.2). Kentsel tasarım rehberlerinin süreç-çözüm odaklı hazırlanması ve kullanımı; kentsel dönüşüm sürecine yönelik mekanizma-araç bağlantısı sağlayan sistem ve strateji çerçeveleri ile gerçekleştirilmektedir (Çizelge 2.1).

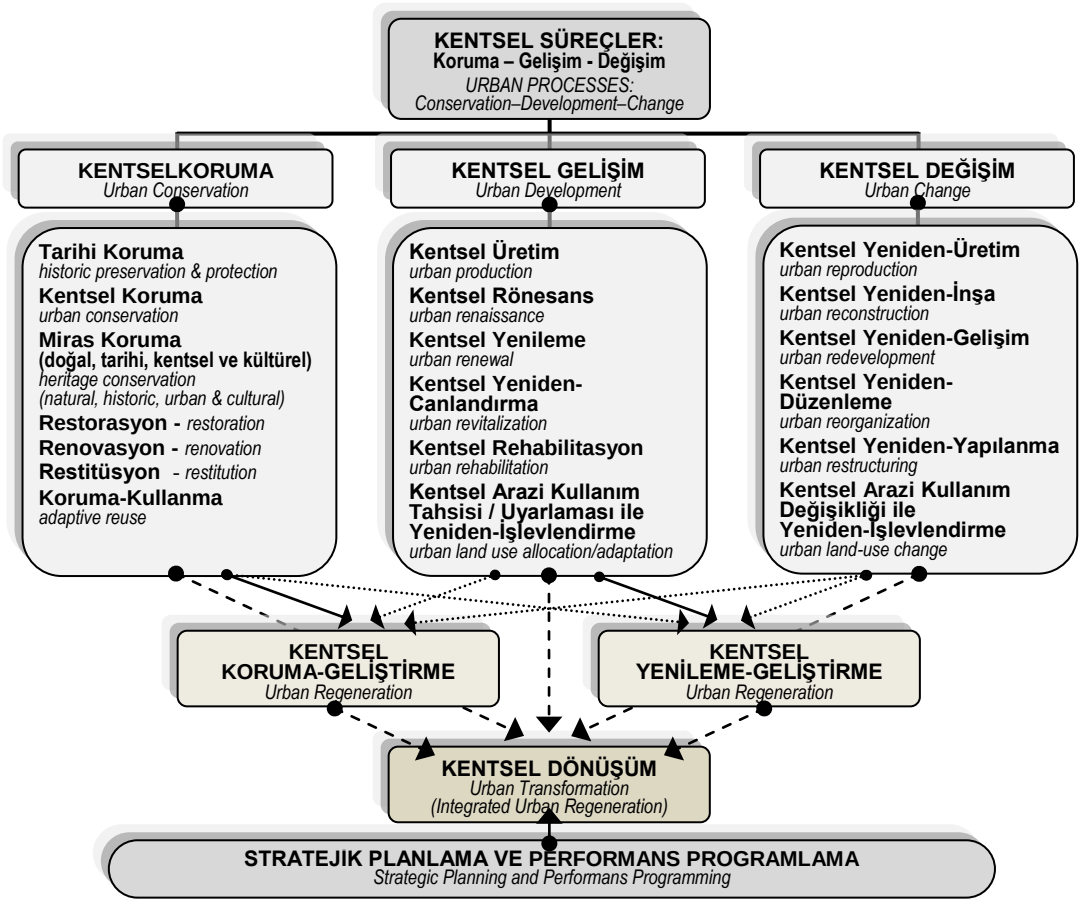

Şekil 2.2 : Koruma-Gelişim-Değişim odaklı kentsel süreçler kapsamında kentsel dönüşüm kavramı: koruma-geliştirme ve yenileme-geliştirme.[6]

[6] (Gürler, 2002-2009), (Gürler ve Zeren Gülersoy, 2009, 2010), (Zeren Gülersoy ve Gürler, 2011) ve (Gürler, 2011) kaynaklarından faydalanılarak geliştirilmiştir.

Çizelge 2.1 : Kentsel dönüşüm süreci üzerine planlama ve tasarım paradigması gelişimi ve değişimi temelinde dönemsel karakter (özet).

TARİHSEL DÖNEM		BİLİM FELSEFESİ	PLANLAMA FELSEFESİ	PLANLAMA-TASARIM KURAMI	PLANLAMA YAKLAŞIMI	KENTSEL DONUŞUM SÜRECİ		TASARIM YAKLAŞIMI	PARADIGMA GELİŞİMİ-DEĞİŞİMİ
19.YY ONCESI DÖNEM		**TEK-MERKEZLI BİLİM FELSEFESİ**	***KANT* öncesi kavramlar**	**GEOMETRİK**	**FIZIKSEL KENTSEL MEKAN**	**KORUMA-GELİŞİM İKİLEMİ**		**IDEOLOJIK STRATEJI VE YASAL KODLAR**	**PLANLAMA-TASARIMDA PARADİGMA OLUŞUMU:**
			PLANLAMA VE TASARIM						
GENEL KARAKTER: aksiyomatik ve stratejik		ampirik & eleştirel süreç felsefesi	rasyonalizm-idealizm ikilemine eleştiri	kentleşme süreci: biçimsel ve yapısal	bütüncül-parçacıl planlama ikilemi	kentsel büyüme: koruma ve gelişim		sosyo-kültürel ve sanatsal stratejiler	dogmatik modeller ve operasyonel ilkeler
Rönesans öncesi		metafizik *(Euclid)*	rasyonel-ideal karması	strateji odaklı kamusal yapı	açık-kapalı-karma kent modelleri	düzen	koruma ilkeleri	mekan-biçim odaklı stratejiler	planlama-mimarlık ilkeleri
Rönesans	14-17.yy	ampirik (*Bacon*)	rasyonel idealist	sistem odaklı stratejik ilkeler	ideal kent planları	estetik	politik düzenleme	mekanizma-araç bağlantısı odaklı stratejiler	yöntemsel modeller (Bacon)
Erken Modern	17.yy	modern *(Descartes)*	rasyonel materyalist	stratejik ilkeler–sosyal yapı	rasyonel kent planları	işlev			teknik modeller (Descartes)
Aydınlanma	17-18.yy	eleştirel *(Kant)*	rasyonel eleştirel	sistemik ilkeler–kentsel yapı	işlevsel kent planları	işlev			mekanistik modeller (Newton)
19.YY DÖNEMİ		**ÇOGULCU BİLİM FELSEFESİ**	***KANT* taraftarı kavramlar**	**SISTEMATİK**	**KAMUSAL– SOSYAL MEKAN**	**KORUMA-KALKINMA İKİLEMİ**		**İDEOLOJİK SİSTEM VE YASAL ÇERÇEVELER**	**PLANLAMA-TASARIMDA PARADİGMA DEĞİŞİMİ:**
			KLASIK KENT PLANLAMA-I VE ERKEN MODERN PLANLAMA						
GENEL KARAKTER: pragmatik ve sistematik (açık sistemler)		pozitivist süreç felsefesi	rasyonel: idealizm-materyalizm birleşimi	endüstriyelleşme süreci: mekansal dinamikler	kapsamlı-aşamalı planlama ikilemi	kentsel gelişim: koruma ve değişim		klasik işlevsel: primitif karakterli, sosyo-ekonomik stratejiler	planlamada kurumsallaşma: uygulamalı modeller ve deneysel ilkeler
1800 – 1850	19.yy ortası öncesinde	yeni-eleştirel *(Kant)* idealizm *(Hegel)*	rasyonel idealist	sosyal ve endüstriyel politik-ekonomik stratejileri	kentsel operasyonlar: bahçe şehir ve güzel kent	konut-odaklı	Haussmann Operasyonları	yapı-temelli operasyonlar mekanizma-araç	süreç: arazi kullanım modelleri ve operasyonel çerçeveler
1850 – 1900	19.yy ortası sonrasında	pozitivizm *(Comte)* materyalizm *(Marx)*	rasyonel materyalist	sosyal ve endüstriyel politik-ekonomik sistem	kentsel modeller: endüstri kentleri	sektör-odaklı	BAUHAUS, SPAB	aktör-temelli çerçeveler mekanizma-araç bağlantısı	süreç:kentsel modeller ve koruma çerçeveleri
Romantik	19.yy sonu	karşı-eleştirel	ideal eleştirel	ütopik ilkeler–kentsel estetik	kırsal-kentsel planlar	kırsal	doğa koruma	eko-sistem odaklı stratejiler	bölgesel modeller
20.YY DÖNEMİ		**ÇOK-MERKEZLİ BİLİM FELSEFESİ**	***NEO-KANT* taraftarı kavramlar**	**TEMATIK / kentsel mekan: küresel-bölgesel-yerel**	**POLITIKO, EKONOMIK VE SOSYOLOJİK**	**KORUMA-KALKINMA ETKİLEŞİMİ**		**SISTEM-STRATEJI KAPSAMINDA KENTSEL TASARIM KODLARI**	**PLANLAMA-TASARIMDA PARADİGMA GELİŞİMİ:**
			KLASIK-II, NEO-KLASIK, (POST)MODERN VE LIBERAL KENT PLANLAMA						
GENEL KARAKTER: analitik ve stratejik (genel sistemler)		neo-pozitivist süreç felsefesi	rasyonel: materyalizm-pragmatizm birleşimi	küreselleşme süreci: sistem dinamikleri	kapsamlı-stratejik planlama arasında çeşitlenen yelpaze	kentsel değişim: koruma-gelişim-değişim (kentsel dönüşüm)		modern / stratejik işlevsel: kompleks karakterli, politik-ekonomik stratejiler	karar-katılım temelli gelişim: eylemsel modeller ve uygulamalı ilkeler
1900 – 1945	modern	realizm-Viyana Çemberi (pozitivizm)	bilimsel görecelilik (kantitatif) materyalist yöntemler	fordist politika-ekonomi: analitik sistem, işlev-ilke	kapsamlı ve aşamalı planlama	yapı-aktör	BAUHAUS, CIAM	MD süreç: strateji-odaklı işlevsel stratejiler	yapı temelli planlama ve çözüm odaklı süreç
1945 – 1960	endüstriyel	realizm-Berlin Çemberi (amprisizm)	bilimsel görecelilik (karma) pragmatist yöntemler	fordist kapitalizm: stratejik çerçeve, işlev-ilke	karma-tarama ve işlemsel planlama	yapı-aktör	UN, EC/EU, OECD, UNESCO, ICOMOS	OD süreç: sistem-odaklı işlevsel stratejiler	kalkınma temelli planlama ve süreç odaklı çözüm
1960 – 1980	post-modern	eleştirel realizm neo-materyalizm	bilimsel görecelilik(kalitatif) sistematik yöntemler	liberal kapitalizm: stratejik sistem, yapı-aktör	eşitlikçi, uzlaşmacı ve savunucu planlama	karar temelli	UNESCO, ICOMOS, CORDIS, HABITAT	süreç-odaklı işlevsel stratejiler	aktör temelli planlama ve çözüm odaklı süreç
1980 – 2000	liberal	eleştirel natüralizm neo-pragmatizm	metodolojik görecelilik stratejik yöntemler	post-fordist kapitalizm: analitik çerçeve, yapı-aktör i	katılımcı ve stratejik planlama	katılım temelli	UN: UNDP-UNESCO, EU	çözüm-odaklı işlevsel stratejiler	rekabet temelli planlama ve süreç odaklı çözüm
21.YY DÖNEMİ		**ÇOK-PARADİGMALI BİLİM FELSEFESİ**	***POST-KANT* taraftarı kavramlar**	**BÜTÜNLEŞIK / kentsel bağlam:**	**POLITIK, EKONOMIK VE EKOLOJİK**	**KORUMA-KALKINMA BAĞLANTISI**		**SISTEM-STRATEJI KAPSAMINDA KENTSEL TASARIM REHBERLERİ**	**PLANLAMA-TASARIMDA PARADİGMA İLERLEMESİ:**
			NEO-LIBERAL VE POST-LIBERAL KENT PLANLAMA						
GENEL KARAKTER: holistik ve sinerjik (özel sistemler)		post-pozitivist süreç felsefesi	rasyonel: materyalizm-normativizm ikilemi / birleşimi	bölgeselleşme süreci: kentsel dinamikler	stratejik planlama ve performans programlama	bütünleşik kentsel koruma-geliştirme		stratejik / yeni-işlevsel: pro-aktif karakterli, politik-ekonomik stratejiler	karar-katılım temelli ilerleme: deneysel-eylemsel modeller ve uygulamalı ilkeler
2000 – 2010	neo-liberal	bulanık ampirisizm *(Putnam)*	ontolojik görecelilik eleştirel neo-materyalizm	post-fordist kapitalizm: analitik plan.-stratejik yönetim	stratejik-bütünleşik planlama	karar-katılım	UN & EU: miras, kültür, rekabet	çözüm ve işlevsel değer odaklı sistem-strateji	süreç planlama ve yönetim: mekanizma-araç etkileşimi
2010 – 2020	post-liberal	yapıcı ampirisizm *(Van Fraasen)*	epistemolojik görecelilik eleştirel neo-pragmatizm	post-fordist kapitalizm: bütünleşik planlama-yönetim	performans-bütünleşik planlama	karar-katılım	UN & EU: miras, kültür, sürdürülebilirlik	süreç ve işlevsel değer odaklı sistem-strateji	süreç planlama ve yönetim: mekanizma-araç bağlantısı

NOT: Bu genel değerlendirme; alt-bölümlerin girişlerinde ve özetlerinde aktarılmaktadır. Bilimsel çerçeve(2.Bölüm); sistem çerçevelerinde(3.Bölüm) ve model çözümlemelerinde(4.Bölüm) kullanılmıştır.

3. KENTSEL KORUMA-GELİŞTİRME SÜRECİ ÜZERİNE STRATEJİK PLANLAMA VE PERFORMANS PROGRAMLAMA: SİSTEM ÇERÇEVELERİNDE MEKANİZMA-ARAÇ BAĞLANTISI ÜZERİNE KARAR-KATILIM ETKİLEŞİMİ

Yeni-işlevsel planlama-tasarım paradigmasının temel bileşenleri olan 'stratejik planlama' ve 'performans programlama' yaklaşımları; planlama sürecinde vizyona dayalı ölçeklerarası etkileşim sağlayan ve planlama uygulamalarında işlevsel değere dayalı dinamik bağlantı yaratan, iki sistem çerçevesidir. Kentsel koruma-geliştirme sürecinde; ortak değere dayalı karar sistemi ve katılım stratejileri ile mekanizma-araç bağlantısının etkinliğini arttırmak ve kapasitesini ayarlamak için, süreç öncesinde, sırasında veya sonrasında kullanılmaktadır. Bu iki sistem çerçevesi, kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetiminde; planlama mekanizmasının bir aracı olarak kullanılan kentsel tasarım rehberlerinin, süreç ve çözüm odaklı biçimde hazırlanmasını ve kullanılmasını sağlamaktadır.

'Stratejik Planlama'; mantıksal çerçeveye dayalı karar sistemi üzerine stratejik/politik planlama süreçleri ve vizyonel perspektife dayalı katılım stratejisi üzerine analitik yönetim konularında *kuram-uygulama etkileşimli* yöntemler kapsayan *sert-eleştirel* sistem çerçevesidir (UN-HABITAT, 1996; Fernández Güell, 1997; EC-ESDP, 1999). "Stratejik karar planlama" (Rapoport, 1970); vizyon-misyon doğrultusunda işlevsel değer oluşturan çok-aktörlü süreç üzerine strateji oluşturma sistemi sağlamaktadır. "Analitik performans yönetimi" (Davenport, 2008); performans kriterleri ile analiz-sentez yapılmasını sağlayan sayısal veriler doğrultusunda, katılımcı stratejiler içeren çok-aktörlü ortaklık modeli üzerine orta/uzun-vadeli vizyonel çerçeve oluşturulmaktadır. Stratejik planlama-odaklı kent modellerinin tasarımında yöntem bakımından değişim (Mintzberg, 1994; Albrechts, 2006) gerçekleşmesi nedeniyle, "stratejik planlama süreci" (Mintzberg, 1998a-b; Fernàndez Güell, 2006) ve "stratejik planlama uygulamaları" (Carmona ve Burgess, 2001) kapsamında stratejik planlama ve analitik yönetim üzerine alt-sistem çerçeveleri birlikte kullanılmaktadır. Bu nedenle; ölçeklerarası planlama sistemindeki disiplinlerarası uygulamalara yönelik stratejik planlama süreçlerinin tasarımı (Carmona ve Burgess,2001) ve küresel-ulusal-bölgesel-yerel ölçeklerde yeni stratejik planlama yaklaşımlarının planlama süreçlerindeki sürekliliği (Faludi, 2000; Albrechts ve diğ., 2003; Allin ve Walsh, 2010) gerçekleştirilmektedir.

‘Performans Programlama’; ortak hedefe dayalı karar sistemi üzerine analitik/yönetimsel planlama süreçleri ve ortak değere dayalı katılım stratejisi üzerine stratejik/politik yönetim konularında *kuram-uygulama etkileşimli* yöntemler kapsayan *yumuşak-eleştirel* sistem çerçevesidir (UN, 1997; EC-ESDP, 1999). “Analitik karar planlama” (Belton ve Stewart, 2002); performans kriterleri doğrultusunda işlevsel değer yaratılmasını sağlayan çok-kriterli karar sisteminde koordinasyon oluşturma stratejisi sağlamaktadır. “Stratejik performans yönetimi” (Marr, 2008); performans göstergeleri ile organizasyonel *ve mekansal* planlama yapılmasını sağlayan karma veriler doğrultusunda, karar stratejileri içeren disiplinlerarası planlama uygulamaları üzerine süreç çerçevesi oluşturulmaktadır. Performans-odaklı planlama modellerinin tasarımında yöntem bakımından gelişim (Bertuglia ve diğ, 1994) gerçekleşmesi nedeniyle, ‘küresel ve yerel ölçekli izleme-değerlendirme süreçleri’ (Bertuglia ve diğ., 1994; Baker ve diğ., 2006) kapsamında analitik planlama ve stratejik yönetim üzerine alt-sistem çerçeveleri birlikte kullanılmaktadır. Bu nedenle; küresel ölçekli planlama politikaları doğrultusunda “*performans-odaklı* bütünleşik kentsel model” tasarımı (Bertuglia ve diğ., 1994) ve yerel ölçekli kentsel politikaların düzenlenmesi doğrultusunda “performans-odaklı planlama uygulamaları” (Baker ve diğ., 2006) yapılmaktadır.

‘Kentsel Tasarım Rehberleri’; kentsel süreçlere yönelik mekan-temelli planlama politikası olan kentsel tasarım (Barnett, 1974; Günay, 1997) kapsamında, esnek planlama araçları tanımlayan kentsel kod (Ben-Joseph, 2005) ve planlama stratejisi tanımlayan teknik yöntem (Talen, 2009) olarak hazırlanmakta ve kullanılmaktadır. Kentsel dönüşüm süreçlerini, esnek ve yaratıcı biçimde düzenleyen bir karaktere sahiptir (Lang, 1994; Scheer ve Scheer, 1998). Planlama-tasarım uygulamalarına yönelik performans-odaklı mekanizma ve kalite-odaklı araç konusunda; çok-boyutlu stratejilerin, katılımcı planlama sistemi içinde yürütülmesini sağlamaktadır (Parfect ve Power, 1997; Billingham ve Cole, 2002; Carmona ve diğ., 2003; Cowan ve Billingham, 2003). Yeni-işlevsel planlama-tasarım yaklaşımlarında; ölçeklerarası planlama sistemindeki disiplinlerarası uygulamaların merkezinde yer alan kentsel tasarım (Punter ve Carmona, 1997; CABE, 2000) kapsamında *süreç ve çözüm odaklı* işlevsel değer ortaya çıkarmaktadır (CABE, 2001). Karar-katılım temelinde stratejik plan ve performans programlama yaklaşımı ile hazırlanan ve kullanılan kentsel tasarım rehberleri, ‘planlama mekanizması ile planlama aracı arasındaki bağlantı’ sağlamaktadır.

Planlama süreçlerinde kullanılan stratejik planlama ve performans programlama yöntemlerinin planlama sistemi çerçevesinde birleştirilmesi için; izleme-

değerlendirme aşamalarında “performans ilkesi” (Faludi ve Mastop, 1983) ve “eleştirel akıl yürütme teknikleri” (Faludi,1986) ile “uygunluk kontrolü yerine performans kontrolü” yapılmaktadır (Faludi,1989). Bu nedenle; yeni-işlevsel paradigma kapsamında; stratejik planlama ve performans programlama yaklaşımlarının geri-beslemeli ve bütünleşik kullanımı, mekanizma-araç bağlantısı bakımından holistik ve sinerjik bir sistem tanımlamaktadır. Holistik yönetim yaklaşımları ile küresel ölçekli ve çok-boyutlu kurumsal uygulamalara yönelik, performans-odaklı sistem tanımlayan bütüncül çerçeveler ve operasyonel yöntemler oluşturulmaktadır (EU, 2011; UN, 2011). Birleşmiş Milletler kapsamında; finansal bütçe yerine performans sistemine odaklanan “program reformu (UN, 1997)” doğrultusunda “sonuç odaklı yönetim yaklaşımı (UNESCO, 2011)” kullanılmaktadır (UN, 2011). Avrupa Birliği kapsamında; hizmet sektörlerinde bütünleşme için performans kriterlerine odaklanan ”karşılıklı değerlendirme süreci (EC, 2010)” doğrultusunda “performans kontrolü” sağlanmaktadır (EC, 2011). Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği kapsamında; “sürdürülebilir kalkınma sağlayan bütünleşik kentsel gelişim” konusunda stratejik planlama ve performans programlama yaklaşımları birleşik biçimde kullanılmaktadır (EC-ESDP,1999; UN, 1997; UNESCO-EOLLS, 2011; UN-HABITAT, 1996). Yeni-işlevsel planlama-tasarım paradigması kapsamında; fen ve sosyal bilimler alanındaki ‘mantık çerçeveleri’ ve ‘strateji perspektifleri’ birleştirilmektedir (Faludi, 2012). Bu bölümde; bütünleşik kentsel koruma-geliştirme süreçlerinin planlaması ve yönetiminde kullanılan karar-katılım temelli yaklaşımlar; model çözümlemelerine organizasyonel-mekansal düzeylerde bağlantılı çerçeve altyapısı sağlamak amacıyla, holistik ve sinerjik bir sistem içinde tanımlanmaya çalışılmaktadır.

3.1 Stratejik Planlama

Stratejik planlama; uygulamaya yönelik operasyonel karar süreçleri üzerine sistematik çerçeve hazırlama (Faludi, 1989) ve ortak değerler doğrultusunda vizyon oluşturma (Mintzberg,1994) süreci olarak tanımlanmaktadır. Planlama uygulamalarında; vizyona dayalı kısa ve orta vadeli hedeflere ulaşmak için, karmaşık problemlere ölçeklerarası çözümler sunulmasını sağlayan bir sistem çerçevesi olarak kullanılmaktadır (Fernàndez Güell, 1997-2006; Carmona ve Burgess, 2001; Albrehcts, 2001-2004). Stratejik planlama çerçevesi; planlama sürecinin sistem dinamikleri içinde sürdürülmesini (Forrester, 1980; Albrechts, Healey ve Kunzman, 2003) ve planlama-tasarım uygulamalarında performans değeri oluşturmasını (CABE, 2001-2011) sağlaması nedeniyle mekanizma-araç bağlantısının etkinliğini arttırmaktadır.

Kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi konusunda koordinasyon ve kooperasyon sağlayan vizyon'a dayalı 'stratejik planlama çerçevesi'; organizasyonel ve mekansal düzeylerde belirleyici ve yönlendirici olan başlıca üç faktör ortaya çıkarmaktadır: (1) karar sistemi, (2) katılım stratejisi ve (3) mekanizma-araç bağlantısı.

- Stratejik planlama çerçevesinin hazırlanmasını sağlayan 'karar sistemi' kapsamında; bölüntülü veya bütünleşik bağlantı oluşturan "primitif, kompleks ve proaktif stratejiler" (Judd ve Parkinson, 1990) ve süreç-çözüm odaklı etkileşim oluşturan "kural koyucu ve kural açıklayıcı stratejiler" (Mintzberg ve diğ., 1998b) bulunmaktadır. Planlama uygulamalarında koordinasyon sağlayan karar stratejilerin kullanımı; kuram-temelli kavramlar ve uygulama-odaklı yaklaşımlar arasında, süreç ve çözüm bakımından analitik ilişki kurulmasını kolaylaştırmaktadır. Karar sistemi; stratejik karar planlama kapsamında sistem yaklaşımı ile çok-kriterli kararlarda disiplinlerarası koordinasyon sağlamaktadır.
- Stratejik planlama çerçevesinin kullanımını sağlayan 'katılım stratejileri' kapsamında; "kamu sektörü-yönetimli liderlik, kamu-özel sektör ortaklık, özel-sektör-yönetimli liderlik, bölünmüş ortaklık/liderlik modelleri" (Judd ve Parkinson, 1990; Fainstein, 1983,1994), "büyük ortaklık modeli" (Shapley, 1951-1968; Healey, 1997; Hall, 2007; Punter, 2010) ve "büyük ortak girişim modeli" (Nash, 1950-1996; Harsanyi, 1963; Healey, 1997; Porter, 1990-2008; Hall, 2007) bulunmaktadır. Planlama uygulamalarında kooperasyon sağlayan katılım stratejilerinin kullanımı; süreç-odaklı planlama sistemi ve çözüm-odaklı planlama stratejileri arasında, yapı-aktör etkileşimi bakımından stratejik ilişki kurulmasını kolaylaştırmaktadır. Katılım stratejileri; analitik performans yönetim kapsamında, stratejik yaklaşım ile çok-aktörlü katılımda işlevsel değere dayalı kooperasyon sağlanmaktadır.
- Stratejik planlama yaklaşımının *süreç ve çözüm odaklı* bir planlama sistemi temelinde sürdürülmesini sağlayan 'mekanizma-araç bağlantısı' kapsamında; "yukarıdan-aşağıya, aşağıdan-yukarıya ve bağlantılı *stratejik* planlama yaklaşımları" (Friend,1997) bulunmaktadır. Süreç planlama ve yönetim modellerinde mekanizma-araç bağlantısının kullanımı; performans-odaklı planlama uygulamaları ve revizyon stratejileri bakımından geri-beslemeli ilişki kurulmasını kolaylaştırmaktadır. Mekanizma-araç bağlantısı; stratejik karar planlama ve analitik performans yönetimi kapsamında sistem-strateji etkileşimine sahip performans-odaklı stratejik planlama yaklaşımları geliştirilmesini sağlamaktadır.

Stratejik Planlama çerçevesine dayalı planlama-yönetim sürecinde; başlıca altı aşama bulunmaktadır: (1) vizyon-misyon doğrultusunda amaç-hedef belirleme, (2) mevcut-önerilen durum analizi, (3) stratejik sentez, (4) uygulama, (5) izleme-değerlendirme ve (6) revizyon (Mintzberg ve diğ, 1998a; Carmona ve Burgess, 2001; CABE, 2001-2005). Mekanizma-araç bağlantısına göre değişerek çeşitlenen, *stratejik planlama* ve *performans programlama* aşamaları arasındaki ilişki, işlevsel değere dayalı süreç planlama ve yönetim konusunda ortak bir yapı oluşturmaktadır. Bu ortak yapı; mevcut/öneri modeller kapsamında; planlama-tasarım çerçevesinin çözümlenmesini ve revizyon stratejilerinin geliştirilmesini kolaylaştırmaktadır.

3.1.1 Stratejik karar planlama sistemi ve Analitik süreç yönetim stratejisi

Kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi üzerine stratejik planlama çerçevesinin hazırlanması ve kullanılması (Albrechts, 2001-2006); karar-katılım temelli planlama uygulamalarına işlevsel değer atamaktadır (Heap ve Varoufakis, 1995, CABE, 2001; Belton ve Stewart, 2002). Bu değer; stratejik planlama çerçevesi kapsamında iki biçimde ölçeklerarası etkileşim oluşturmaktadır. Önce; çok-kriterli strateji oluşturma modelleri ile karar sistemi üzerine 'stratejik planlama çerçevesi' belirlenmektedir. Sonra; çok-aktörlü ortaklık modelleri ile katılım stratejileri üzerine 'analitik yönetim yaklaşımı' yönlendirilmektedir. Mekanizma-araç bağlantısı sağlayan stratejik planlama çerçevesini oluşturan karar planlama sistemi ve performans yönetim stratejileri; "yeni-işlevsel yöntem çerçevesine dayanan stratejik planlama süreci"ne odaklanmaktadır (Fernández Güell, 1997).

Karar-Katılım temelli stratejik planlama çerçevesi: sistem-strateji modelleri

Kentsel koruma-geliştirme sürecine yönelik stratejik planlama çerçevesinin hazırlanması sürecinde; 'karar sistemi' tanımlayan 'stratejik planlama yaklaşımının belirlenmesi' konusunda başlıca üç çeşit strateji bulunmaktadır: primitif, kompleks, proaktif (Şekil 3.1). Bu kategoriler; ölçeklerarası planlama sistemine yönelik disiplinlerarası strateji oluşturma sürecine odaklanmaktadır. Kategoriler; *mevcut ve önerilen durum ile ilgili stratejik planlama çerçevesi üzerine* sistem düşüncesi tanımlayan bir karaktere sahiptir.

- "Primitif Stratejiler": kısa-vadeli operasyonel uygulamalara yönelik genel politikalar ile kentsel mekan/yaşam kalitesinin yeniden-düzenlenmesi ve sosyo-ekonomik yeniden-yapılanma doğrultusunda küreselleşme sürecine entegrasyon sağlayan eylemler için bir çerçeve tanımlanmaktadır (Fainstein, 1983; Judd ve Parkinson, 1990). Stratejik planlama çerçevesinde bölüntülü bağlantı oluşturan bir karar sistemi tanımlamaktadır, *örn: klasik işlevsel planlama-tasarım paradigması*

kapsamındaki operasyonel ve stratejik yaklaşımlar, parçacıl planlama-tasarım çerçevesinde bölüntülü süreç planlama-yönetim modeli.

- "Kompleks Stratejiler": orta-vadeli stratejik uygulamalara yönelik özel politikalar ile kentsel mekan/yaşam kalitesinin iyileştirilmesi ve bütünleşik kentsel kalkınma doğrultusunda küresel-yerel ölçeklerde bütünleşme sağlayan eylemler için bir çerçeve tanımlanmaktadır (Fainstein, 1983; Judd ve Parkinson, 1990). Stratejik planlama çerçevesinde bütünleşik bağlantı oluşturan bir karar sistemi tanımlamaktadır, *örn: stratejik işlevsel planlama-tasarım kapsamındaki bütünleşik ve sistematik yaklaşımlar, bütüncül planlama-tasarım çerçevesinde bütünleşik süreç planlama-yönetim modeli*.
- "Pro-aktif Stratejiler": uzun-vadeli bütünleşik uygulamalara yönelik tematik politikalar ile kentsel mekan/yaşam kalitesinin yükseltilmesi ve sürdürülebilir kentsel kalkınma doğrultusunda küresel-yerel ölçeklerde rekabet sağlayan eylemler için bir çerçeve tanımlanmaktadır (Judd ve Parkinson, 1990; Jessop, 2002; Hall, 2007). Stratejik planlama çerçevesinde performans-odaklı bağlantı oluşturan bir karar sistemi tanımlamaktadır, *örn: yeni-işlevsel planlama-tasarım paradigması kapsamındaki holistik ve sinerjik yaklaşımlar, dönüşümsel planlama-tasarım çerçevesinde bağlantılı süreç planlama-yönetim modeli*.

Kentsel koruma-geliştirme sürecine yönelik stratejik planlama çerçevesinin kullanılması sürecinde; 'katılımcı stratejisi' tanımlayan 'analitik performans yaklaşımının belirlenmesi' konusunda toplamda on çeşit akıl yürütme tekniği bulunmaktadır. Bu kategoriler; "çok-paradigmalı sistem düşüncesine göre strateji oluşturma süreci"ne odaklanmaktadır (Mintzberg ve diğ., 1998b). Kategorilerden; ilk üçü, *önerilen durum ile ilgili revizyon çerçevesi üzerine* "kural koyucu", sonraki altısı, *mevcut durum ile ilgili vizyon çerçevesi üzerine* "kural açıklayıcı" ve sonuncusu, *mevcut ve önerilen durumlar ile ilgili* "kural koyucu ve kural açıklayıcı" karaktere sahiptir. İlk dokuz kategori; 'strateji oluşturma sürecini bütünleştiren bir çerçeve' sağlamaktadır. Son kategori ise; 'mevcut ve önerilen durum ile ilgili stratejik planlama çerçevesinin bütünleştirilmesi'ni sağlamaktadır (Şekil 3.1).

"Kural koyucu biçimde strateji oluşturma süreci" kapsamında; önerilen durum ile ilgili revizyon çerçevesine odaklanan rasyonel akıl yürütme teknikleri kapsamında "sürdürülebilir performansta farklılaşma" yaratan üç çeşit strateji kullanılmaktadır: "tasarım, planlama, konumlandırma" (Mintzberg ve diğ., 1998b).

"Tasarım": vizyonel kavramsallaştırma süreci kapsamında SWOT analizi ile strateji sentezi yapılarak, mimarlık temelinde biçim ve düzene odaklan normatif stratejiler oluşturulmaktadır. O*rganizasyonel ve mekansal düzeylerdeki planlama-tasarım*

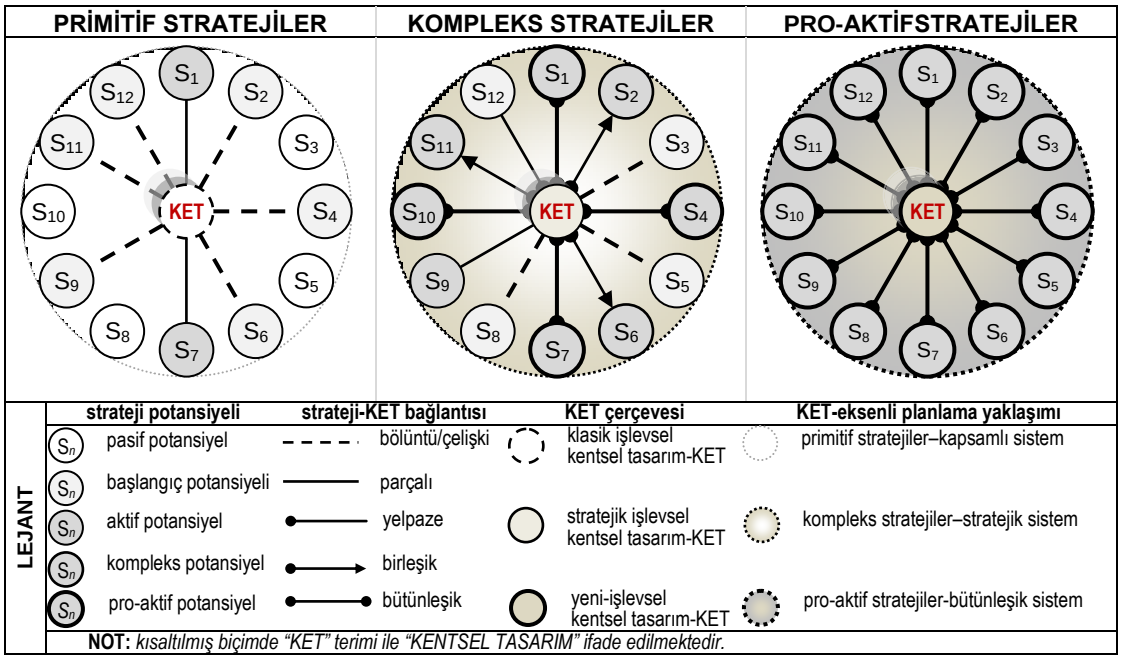

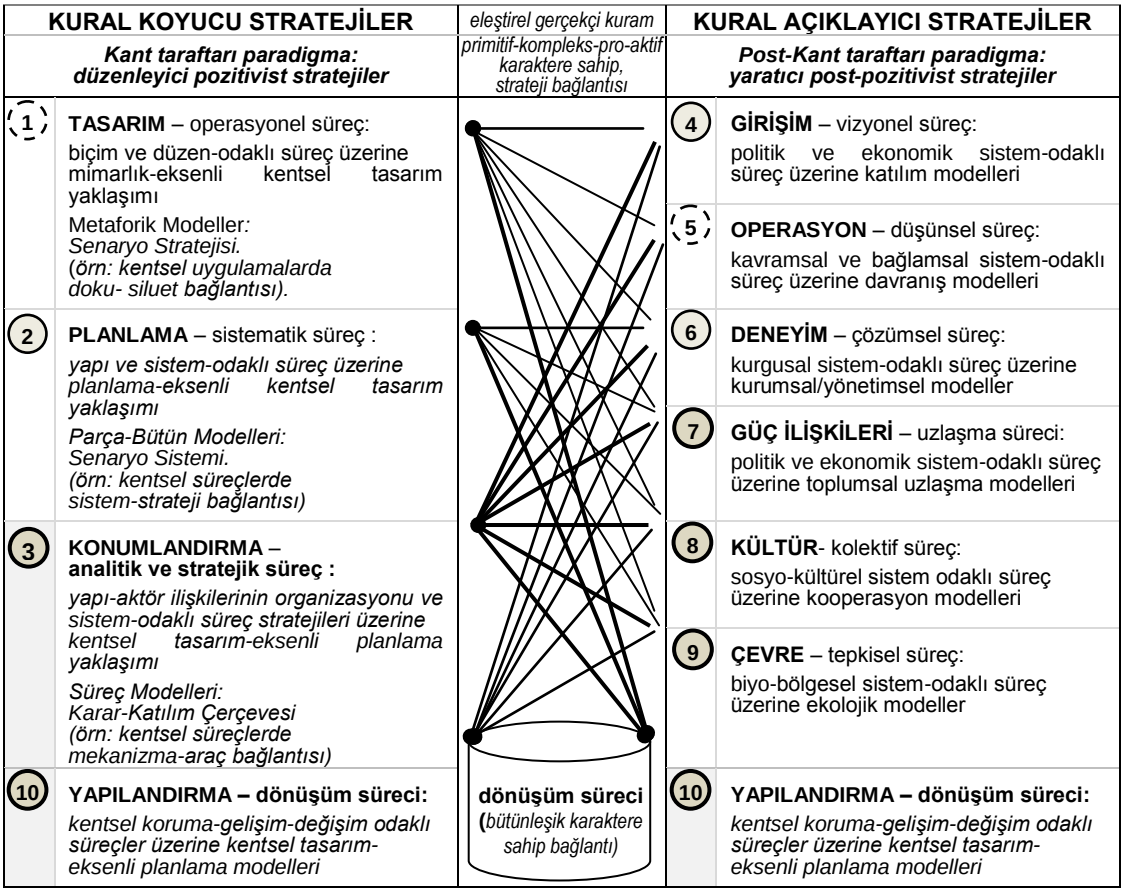

Şekil 3.1 : Kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi üzerine süreç-çözüm odaklı ve karar-katılım temelli stratejik çerçeveler.[7]

[7] Stratejik çerçeveler üzerine görsel; (a) (Judd ve Parkinson,1990: 295-307) analitik çözümlemesi üzerine (Gürler, 2002: 98, 2009: 113) temelinde stratejik çözümlemeler ve (b) (Carnap,1995) ve (Mintzberg ve diğ.,1998b) temelinde analitik çözümlemeler yapılmıştır. Tez çalışmasının 2.bölümdeki 'paradigma gelişimi-değişimi" doğrultusunda 'analitik-stratejik sentez' birleştirilerek, 4.bölümdeki mevcut ve öneri model çözümlemelerine altlık oluşturması amacı ile üretilmiştir.

uygulamaları üzerine mekan-süreç bağlantısı sağlayan stratejik yaklaşımlar. örn: Türkiye/Istanbul Modeli-katı ve düzenleyici planlama aracı, Geçiş Modeli-I: yerel ölçekte mekanizma konumlandırma.

- "Planlama": sistematik düzenleme süreci kapsamında mevcut/önerilen durum üzerine senaryo planlama teknikleri kullanılarak, planlama temelinde mekanistik/organik sistemler, parça-bütün ilişkisi ve/veya kontrol araçlarına odaklanan yapısal stratejiler oluşturulmaktadır. *Organizasyonel ve mekansal düzeylerde süreç planlama-yönetim üzerine sistem-strateji bağlantısı sağlayan sistematik yaklaşımlar geliştirilmektedir, örn: Dünya modeli-esnek ve yaratıcı mekanizma aracı, Geçiş Modeli önerisi-II:bölgesel ölçekte mekanizma yapılandırma.*
- "Konumlandırma": analitik planlama ve stratejik yönetim süreci kapsamında, rekabet avantajı, değer zinciri ve/veya oyun kuramı teknikleri kullanılarak, politika ve ekonomi temelinde performans ayarlama ve kapasite geliştirme konularına odaklanan sistematik stratejiler oluşturulmaktadır. *Organizasyonel ve mekansal düzeyde sürecin dönüşümü üzerine mekanizma-araç bağlantısı sağlayan bütünleşik yaklaşımlar geliştirilmektedir, örn: Geçiş Modeli önerisi-III: ulusal ölçekte mekanizma kalibrasyonu, Süreç modeli önerisi-yarı-esnek ve yenilikçi mekanizma çerçevesi.*

"Kural açıklayıcı yaklaşım ile strateji oluşturma süreci" kapsamında, mevcut durum ile ilgili vizyon çerçevesine odaklanan ve karar-katılım temelli stratejik süreç modellerinde farklılık yaratan altı çeşit strateji kullanılmaktadır (Mintzberg ve diğ., 1998b).

- "Girişimcilik" / O*perasyonel*: vizyonel süreç kapsamında, girişimi yerel yönetim ve liderlik modelleri kullanılarak, ekonomi temelinde risk yönetimi ve kapasite kullanımı konularına odaklanan esnek ve yaratıcı stratejiler geliştirilmektedir, örn: *liberal planlama kapsamındaki yenilikçi, girişimci , rekabetçi ve* yaratıcı yaklaşımlar.
- "Bilişsel" / *Rasyonel*: rasyonel kavramsallaştırma süreci kapsamında, toplam akıl modeli, tematik göstergeler ve ekip çalışmasında karar verme teknikleri kullanılarak, psikoloji temelinde algılama düzeni ve bilgi işleme süreci üzerine odaklanan bireysel stratejiler geliştirilmektedir, örn: *iletişimsel planlama yaklaşımı.*
- "Öğrenme" / *Deneyimsel*: bilinçlendirme ve farkındalık süreci kapsamında, kurumsal eğitim programları, bilgi yönetim teknikleri ve tematik eğitim çerçeveleri kullanılarak, eğitim ve öğrenme kuramı temelinde organizasyonların kurumsal ve toplumsal dönüşümüne odaklanan aşamalı ve eylemsel stratejiler geliştirilmektedir, *örn:, katılımcı planlama yaklaşımı*.
- "Kültürel": katılımcı süreç kapsamında, kültürel boyut çerçeveleri ve kültürel zeka teknikleri kullanılarak, antropoloji temelinde sosyal süreçler ve karar verme

süreçlerine katılım konularına odaklanan kolektif ve kooperatif stratejiler geliştirilmektedir, *örn: katılımcı planlama yaklaşımı*, *kültürel planlama yaklaşımı*.

- "Çevresel": tepkisel süreç kapsamında, koşula bağımlılık kuramı ve durumsal liderlik teknikleri kullanılarak, biyoloji temelinde çevresel sürdürülebilirlik konusuna odaklanan stratejiler geliştirilmektedir, *örn: sürdürülebilir kalkınma*.

"Kural koyucu ve kural açıklayıcı yaklaşım ile strateji oluşturma süreci" kapsamında, mevcut ve önerilen durum ile ilgili stratejik planlama çerçevesinin bütünleştirilmesi sağlayan tek strateji kullanılmaktadır: "yapılandırma" (Mintzberg ve diğ., 1998b).

- "Yapılandırma" / *dönüşümsel*: dönüşüm süreci kapsamında, organizasyonel yapılandırma ve vizyonel simülasyon teknikleri kullanılarak, genel durum temelinde dönüşüm sürecine odaklanan karar-verme yapısını değiştiren karakteristik stratejiler geliştirilmektedir, *örn: dönüşümsel mekanizma tasarımı*.

Stratejik Planlama kapsamındaki; 'bölüntülü/bütünleşik/dönüşümsel karar sistemi' ve 'kural koyucu/kural açıklayıcı katılım stratejileri', performans-odaklı süreç modellerinin stratejik planlama çerçevesinde farklılık yaratmaktadır. Bu farklılık; kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi konusunda mekanizma-araç bağlantısının karakterini ve kentsel kalite yaratan işlevsel performans değerini etkilemektedir.

'Kentsel koruma-geliştirme sürecinin analitik planlaması ve stratejik yönetimi' üzerine 'stratejik planlama çerçevesi' kapsamındaki karar-katılım temelli stratejiler; planlama sistemlerine göre değişen dinamik bir yapıya sahiptir. Mekanizma-araç bağlantısına odaklanan stratejik planlama çerçevelerinde, 'kural koyucu ve kural açıklayıcı strateji oluşturma süreçleri' arasındaki etkileşim başlıca dört farklı karakter ortaya çıkarmaktadır (Şekil 3.1). Bu dört karakter; kural koyucu stratejiler temelinde kentsel tasarım çerçevesinin potansiyeline göre kural açıklayıcı stratejiler ile birleşerek, farklı tipte mekanizma-araç bağlantısı oluşturmaktadır.

- Primitif karakterli tasarım-yapılandırma stratejileri; mevcut/önerilen süreç modelinin ayarlanarak normalleştirilmesini sağlarken *[örn: (yeniden) konumlandırma ve kalibrasyon]*, pro-aktif karakterli stratejiler önerilen süreç modelinin mikro/yerel ölçekte bütünleştirilmesini sağlamaktadır, *[örn: mekanizma konumlandırma modeline sahip stratejik planlama çerçevesi].*
- Kompleks karakterli planlama-yapılandırma stratejileri; mevcut/önerilen süreç modelinin dengelenmesini sağlarken [örn: *(yeniden)yapılandırma ve kalibrasyon*], primitif ve pro-aktif karakterli stratejiler önerilen süreç modelinin mezo/bölgesel ölçekte bütünleştirilmesini sağlamaktadır, *[örn: mekanizma yapılandırma modeline sahip stratejik planlama çerçevesi].*

- Proaktif karakterli konumlandırma-yapılandırma stratejileri; mevcut/önerilen süreç modelinin ayarlanmasını sağlarken, *örn: (yeniden)düzenleme*, primitif karakterli stratejiler önerilen süreç modelinin makro/ulusal ölçekte bütünleştirilmesini sağlamaktadır, *örn: mekanizma kalibrasyonu modeline sahip stratejik planlama çerçevesi.*
- Bütünleşik karakterli yapılandırma-yapılandırma stratejileri; mevcut/önerilen süreç modelinin yeniden-ayarlanarak dönüştürülmesini ve önerilen süreç modelinin ölçeklerarası biçimde tasarlanmasını sağlamaktadır, *örn: (dönüşümsel) mekanizma tasarımı modeline sahip stratejik planlama çerçevesi*.

Mevcut ve önerilen süreç modelleri arasındaki benzerlik-farklılık düzeyine göre koruma-geliştirme sürecinin planlaması-yönetimine odaklı stratejik planlama çerçevesinin çözümlenmesi veya tasarlanmasını sağlayan karar-katılım temelli stratejiler (Şekil 3.1) çeşitlenerek geliştirilebilir.

Karar-Katılım temelli analitik yönetim çerçevesi: ortaklık modelleri

Kentsel koruma-geliştirme sürecine yönelik stratejik planlama çerçevesinin kullanılması konusunda 'analitik yönetim' sağlayan başlıca altı çeşit katılım modeli bulunmaktadır. Katılımcı stratejisi oluşturulmasını sağlayan modellerden, ilk dördü 'işlevsel değer' ve son ikisi 'ortak değer' üzerine odaklanan bir karakter ortaya çıkarmaktadır (Şekil 3.2). Mekanizma-araç bağlantısına odaklanan stratejik planlama çerçevesi kapsamında, analitik performans yönetimi sağlayan katılımcı stratejilerin ortaklık modeline göre değişen karakterleri aşağıda açıklanmaktadır. .

– "Kamu sektörü-yönetimli liderlik modeli": kamusal hedefler doğrultusunda iki tip liderlik modeli içermektedir: kurumsal vizyon doğrultusunda genel politikalar üreten "kamusal liderlik modeli", *örn: merkezi veya yerel yönetimlerin planlama uygulamaları* ve kurumlararası kolektif vizyon doğrultusunda özel politikalar üreten "sürdürülen liderlik modeli", *örn: yerel yönetim birliklerinin planlama uygulamaları* (Judd ve Parkinson, 1990; Şekil 3.2 içinde 1). Süreç-odaklı stratejiler üretilmesi ve yapı ve aktör temelli kentsel politikalara stratejik çerçeve sağlaması nedeniyle yukarıdan-aşağıya işleyen, düzenleyici bir karakter ortaya çıkarmaktadır (Barnett, 1974; Punter ve Carmona, 1997; Friend, 1997).

– "Kamu-özel sektör ortaklık modeli": kolektif/sektörel hedefler doğrultusunda tematik politikalar üretilmesini sağlayan bir katılım modelidir (Judd ve Parkinson, 1990; Şekil 3.2 içinde 2). Çözüm-odaklı kompleks veya proaktif stratejiler üretilmesi ve ekonomi-temelli kentsel politikalara stratejik çerçeve sağlaması nedeniyle yatayda işleyen, esnek bir karakter ortaya çıkarmaktadır (Healey, 1997; Davies, 2001; Ball ve Maginn, 2005).

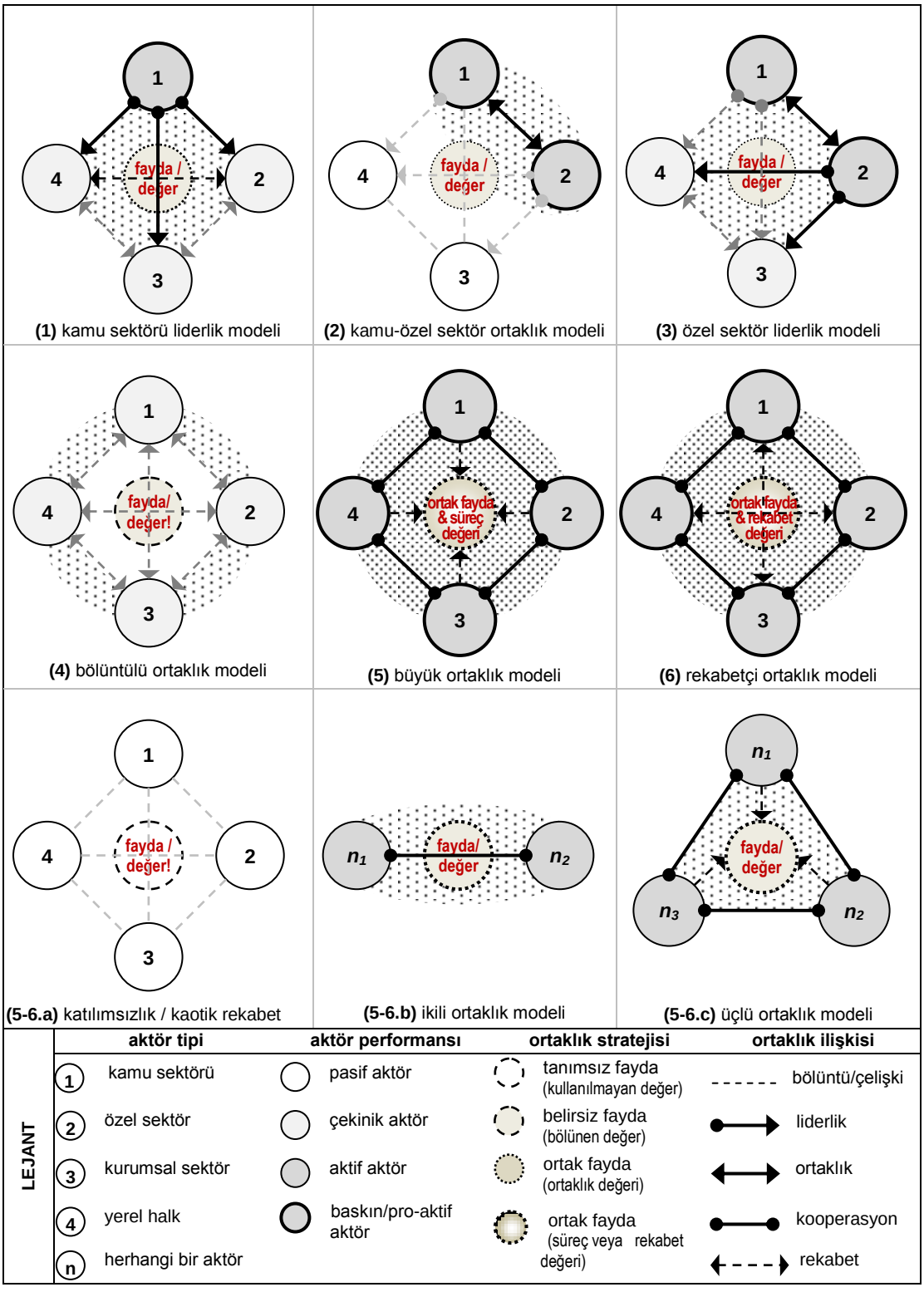

Şekil 3.2 : Kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi üzerine süreç-çözüm odaklı çok-aktörlü karar-katılım çerçeveleri.[8]

[8] Çoklu stratejiler üzerine görsel; (a) (Judd ve Parkinson,1990: 295-307) analitik çözümlemesi üzerine (Gürler,2002: 98, 2009: 113) temelinde stratejik çözümlemeler ve (b) (Carnap,1995) ve (Mintzberg ve diğ.,1998b) temelinde analitik çözümlemeler yapılmıştır. Tez çalışmasının 2.bölümdeki 'paradigma gelişimi-değişimi" doğrultusunda 'analitik-stratejik sentez' birleştirilerek, 4.bölümdeki mevcut ve öneri model çözümlemelerine altlık oluşturması amacı ile üretilmiştir.

- "Özel sektör-yönetimli liderlik modeli": kamusal hedeflere uyum gösteren sektörel hedefler doğrultusunda neo-liberal uygulamalar gerçekleştirilmesini sağlayan, kurumsal ortaklığa dayalı iki tip katılım modeli içermektedir: proje-bazlı stratejiler üreten "kamu-denetimli ortaklık modeli", *örn: hizmet alımı* ve program-bazlı stratejiler üreten "bütçe-destekli ortaklık modeli", *örn: ekonomik tevsikler* (Judd ve Parkinson, 1990; Şekil 3.2 içinde 3). Çözüm-odaklı stratejiler üretilmesi ve mekansal uygulama-temelli kentsel politikalara stratejik çerçeve sağlaması nedeniyle yukarıdan-aşağıya ve yatayda bölüntülü işleyen, esnek bir karakter oraya çıkarmaktadır (Healey, 1997; Friend, 1997).
- "Bölünmüş ortaklık modeli": kamusal hedefler ile sektörel veya toplumsal hedefler arasındaki çelişki nedeniyle işlevsel değeri tanımlama ve kullanmada belirsizlikler içeren bir katılım modelidir (Judd ve Parkinson, 1990; Şekil 3.2 içinde 4). Etkili bir strateji üretilememesi ve süreç-çözüm odaklı kentsel politikalara stratejik çerçeve sağlayamaması nedeniyle *mekanizma-araç arasında* bağlantı kurulamayan, bölüntülü bir karakter ortaya çıkarmaktadır (Healey, 1997).
- "Büyük ortaklık modeli": kolektif / toplumsal hedef doğrultusunda "kooperatif süreç değeri" (Shapley, 1951-1968) oluşturulmasını sağlayan toplum-temelli ve çok-aktörlü bir katılım modelidir (Healey, 1997; CABE, 2001; Şekil 3.2 içinde 5). Süreç ve çözüm odaklı proaktif stratejiler üreten kentsel politikalara stratejik çerçeve sağlaması nedeniyle yukarıdan-aşağıya ve aşağıdan-yukarıya bağlantılı işleyen, bütünleşik bir karakter ortaya çıkarmaktadır (Friend, 1997; CABE, 2000; Hall, 2007; Punter, 2010).
- "Büyük ortak girişim modeli": kolektif/toplumsal ve sektörel/bireysel hedefler doğrultusunda "denge değeri" (Nash, 1950-1966) ve "rekabetçi süreç değeri" (Harsanyi, 1963-1977) oluşturulmasını sağlayan ekonomi-temelli ve çok-aktörlü bir katılım modelidir (Porter, 1990-2008; Şekil 3.2 içinde 6). Süreç ve çözüm odaklı pro-aktif stratejiler üreten ekonomi politikalarına stratejik çerçeve sağlaması nedeniyle bağlantılı ve bölüntülü işleyen bütünleşik bir karakter ortaya çıkarmaktadır (Friend, 1997).

Katılımcı strateji oluşturulmasını sağlayan başlıca altı model kapsamında, karar-katılım temelli başlıca iki olasılık bulunmaktadır: ortak fayda/değer doğrultusunda *birincil öneme sahip* toplam ortaklık modelinin kurulamaması veya *ikincil öneme sahip* alt-ortaklık modellerinin kurulması (Nash, 1950-1966; Shapley, 1951-1968; Harsanyi, 1963-1977; Rapoport, 1970). İlk olasılık; ortak fayda/değere dayalı genel ortaklık stratejisi çerçevesinde hiçbir ortaklık modeli kurulamamasını ifade eden ilk olasılık; dört aktörlü süreç kapsamındaki rekabet nedeniyle koordinasyon ve

kooperasyon sağlanamaması durumunu göstermesi nedeniyle ‘kaotik rekabet modeli’ olarak tanımlanabilir (Şekil 3.2 içinde 5-6.a). İkinci olasılık; ortak fayda/değere dayalı ikili veya üçlü ortaklık stratejisi çerçevesinde alt-ortaklık modellerinin kurulmasını ifade eden ikinci olasılık; dört aktörlü süreç kapsamında en az iki ve en çok üç aktör arasında rekabete dayalı kooperasyon ve/veya rekabet doğrultusunda koordinasyon sağlanması durumunu göstermesi nedeniyle ‘kompleks ortaklık modeli’ olarak tanımlanabilir (Şekil 3.2 içinde 5-6.b ve c). Dört aktörlü süreç kapsamında oluşan ‘kompleks ortaklık modelleri’ süreç planlama-yönetim çerçevesi bakımından ikili ortaklık yapısına dayalı parçacıl planlama-tasarım yaklaşımı oluştururken, ‘kaotik ortaklık modelleri’ süreç planlama-yönetim çerçevesi bakımından ortaklık yapısına dayanmayan pragmatik planlama-tasarım yaklaşımı ortaya çıkarmaktadır.

‘Kentsel koruma-geliştirme sürecinin analitik planlaması ve stratejik yönetimi’ üzerine ‘analitik yönetim çerçevesi’ kapsamındaki karar-katılım temelli stratejiler; katılım modellerine göre değişen dinamik bir yapıya sahiptir. Mekanizma-araç bağlantısına odaklanan analitik yönetim çerçevelerinde işlevsel değer sağlayan ‘ortaklık oluşturma süreçleri’ arasındaki etkileşim başlıca üç farklı karakter ortaya çıkarmaktadır (Şekil 3.2):

- Primitif karakterli kaotik ortaklık modelinde ortak değerde tanımsızlık yaratan yapı ve aktör temelli yaklaşımlarda bilimsel/kurumsal çelişkiler, pro-aktif karakterli bölüntülü ortaklık modelinde ortak değerde belirsizlik yaratan yapı-temelli yaklaşımlarda toplumsal/kurumsal rekabet bulunmaktadır. Süreç modelinin; bilimsel bir çerçevede karar-katılım temelli yaklaşımlarla bütünleştirilmesi ve karar-katılım süreçlerinde aktörlerin bilinçlendirmesi gerektirmektedir. *örn: strateji-temelli Türkiye/Istanbul Modeli analizi.*
- Kompleks karakterli ikili ve üçlü ortaklık modeli; ortak değerde birleşen yapı ve aktör temelli yaklaşımlarda sınırlı kooperasyon oluşturulmaktadır.
- Proaktif karakterli bütünleşik ve rekabetçi ortaklık modeli; ortak değerde birleşen toplum-temelli yaklaşımlarda çok-aktörlü kooperasyon sağlanmaktadır. örn: *sistem-temelli Dünya Modeli analizi*, *karakteristik işlevli Süreç Modeli önerisi.*

Mevcut ve önerilen süreç modelleri arasındaki benzerlik-farklılık düzeyine göre koruma-geliştirme sürecinin planlaması-yönetimine odaklı ‘analitik yönetim Çerçevesi’nin çözümlenmesi veya tasarlanmasını sağlayan karar-katılım temelli ortaklık modelleri (Şekil 3.2) çeşitlenerek geliştirilebilir.

3.1.2 Stratejik planlama yaklaşımında mekanizma-araç bağlantısı

Stratejik planlama yaklaşımlarında mekanizma-araç bağlantısı; analitik kararlara dayalı koordinasyon ve stratejik katılıma dayalı kooperasyon ile sağlanmaktadır (Rapoport, 1970; Belton ve Stewart, 2002). Karar ve katılım temelli bu bağlantı; stratejik planlama uygulamalarında, üç çeşit 'stratejik planlama çerçevesi' ortaya çıkarmaktadır: yukarıdan-aşağıya, aşağıdan-yukarıya (Friend, 1997) ve bağlantılı (Faludi, 1989; Friend, 1997; Healey, 1997-2007) planlama yaklaşımları.

- Politika üreticileri tarafından belirlenen karar-temelli uygulamalarda; *yapı-temelli ve çözüm-odaklı karaktere sahip* "yukarıdan-aşağıya planlama yaklaşımı" tercih edilmektedir Kentsel süreçlerinin planlaması ve yönetimi ile ilgili karar-katılım temelli uygulamalarda; çözüm-odaklı politika üretenlerin, süreç-odaklı karar vericiler üzerine baskın olduğu bir hedef-odaklı planlama çerçevesine sahip düzenleyici bir uygulama yaklaşımı ortaya çıkmaktadır (Şekil 3.3 ve Şekil 3.4).

- Karar vericiler tarafından belirlenen katılım-temelli uygulamalarda; *aktör-temelli ve süreç-odaklı karaktere sahip* "aşağıdan-yukarıya planlama yaklaşımı" seçilmektedir Kentsel süreçlerinin planlaması ve yönetimi ile ilgili karar-katılım temelli uygulamalarda; süreç-odaklı politika üretenlerin, çözüm-odaklı karar vericileri yönlendirmesini sağlayan amaç-odaklı planlama çerçevesine sahip girişimci ve yaratıcı bir uygulama yaklaşımı ortaya çıkmaktadır (Şekil 3.3 ve Şekil 3.5).

- Ölçeklerarası performansa göre gerçekleşen karar-katılım temelli uygulamalarda; *süreç ve çözüm odaklı bütünleşik karaktere sahip* "bağlantılı planlama yaklaşımı" kullanılmaktadır. Kentsel süreçlerin planlaması ve yönetimi ile ilgili karar-katılım temelli uygulamalarda süreç-çözüm odaklı katılımcıların etkileşimde bulunmasını sağlayan, ortak fayda temelinde bütünleşik planlama çerçevesine sahip düzenleyici ve yaratıcı bir uygulama yaklaşımı ortaya çıkmaktadır (Şekil 3.3 ve Şekil 3.6).

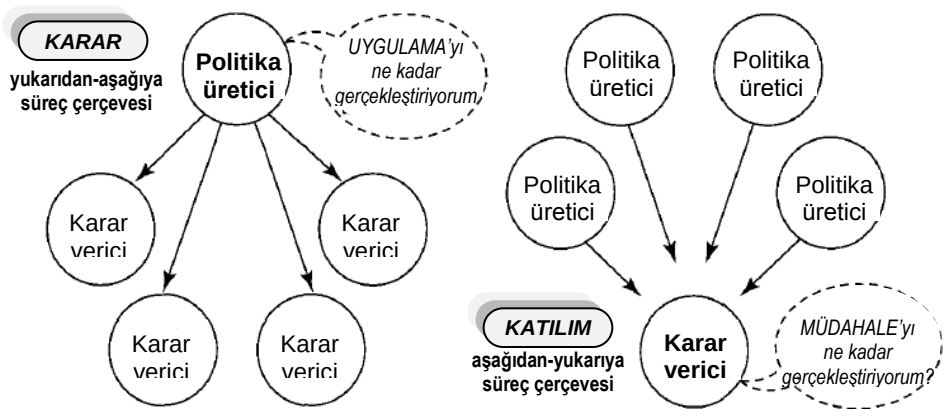

Şekil 3.3 : Stratejik planlama süreçlerinde yukarıdan-aşağıya ve aşağıdan-yukarıya *planlama* yaklaşımları (Friend, 1997: 456).

"Yukarıdan-aşağıya planlama yaklaşımı" (Şekil 3.4), daha çok kapsamlı ve aşamalı planlama süreçlerinde kullanılmaktadır (Faludi, 1973). Bu yaklaşımda; politika üretici ve karar vericilerden oluşan kamusal liderlik modeli doğrultusunda (Friend, 1997), yapı-temelli planlama sürecine odaklanan kentsel tasarım çerçevesi oluşturulmaktadır (Barnett, 1974; Cutler ve Cutler, 1976; Punter ve Carmona, 1996, 1997). Üst-sistemi işlevsel bir biçimde alt-sistemlere bölerek planlamaya ve yönetmeye odaklı tümdengelim yöntemi doğrultusunda hazırlanan planlama-yönetim çerçevesi ile hiyerarşik karar analizi (Friend ve Jessop,1969) ve analitik süreç sentezine dayalı uygulama modelleri üretilmektedir (Chadwick, 1971; Dyson, 1990). Kentsel süreçlerde; sürecin işlevsel değeri ve kentsel mekan/yaşam kalitesi (Parfect ve Power, 1997) ile ilgili *kentsel tasarım odaklı* karar sentezleri ön plana çıkmaktadır (Friend, 1997; CABE, 2001). Kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması-yönetimi kapsamında yukarıdan-aşağıya çerçevede toplam yedi aşama bulunmaktadır.

- Planlama Sistemi: stratejik planlama çerçevelerinde; idari yapı tarafından belirlenen vizyon-misyon doğrultusunda arz yönetimine dayalı aşamalı hedefler tanımlanmakta ve entropik işlevsel karaktere sahip modeller oluşturulmaktadır.
- Mevcut-Önerilen durum analizine göre Performans Ölçümü: performans kriterleri doğrultusunda süreç problemleri ve çözüm olanakları içeren, 'sürece özgü analitik kararlarda komite tarafından stratejik koordinasyon' sağlanmaktadır.
- Karar-Çözüm sentezine göre Performans Değerlendirme: yerel yönetimler ve planlama sisteminde tanımlı katılımcılar tarafından oluşturulan stratejik karar sentezi doğrultusunda; çözüm-odaklı strateji programı, eylem planı ve tematik projeler hazırlamaktadır. Yapı-temelli süreç planlama yaklaşımları kapsamında sistem-odaklı süreç yönetim çerçeveleri oluşturulmaktadır.
- Çözüm Uygulamasına göre Performans Programlama: politika üretici, karar vericiler ve katılımcılar tarafından yönetilen yapı temelli süreç planlama-yönetim çerçevesinde, çözüm-odaklı planlama uygulamalarına yönelik kentsel tasarım rehberleri hazırlanmakta ve kullanılmaktadır.
- geri-besleme mekanizmaları doğrultusunda planlama uygulamasının Performans Değerinin Yeniden-Ayarlanması: Bölüntülü süreç planlama-yönetim çerçevesinde gerçekleştirilen uygulamalar, karar-çözüm sentezine göre değerlendirilmektedir.
- performans-odaklı çözüm mekanizmaları doğrultusunda Kontrol-odaklı Planlama Stratejisi : planlama uygulamalarında yapı-temelli karar modelinde koordinasyon sağlanmaktadır.
- Planlama Uygulamasında Revizyon: Operasyonel planlama-tasarım uygulamaları ile ilgili revizyonlar, döngüsel biçimde statik karaktere sahiptir.

Hedef-odaklı parçacıl planlama yaklaşımı nedeniyle bölüntülü süreç planlama-yönetim çerçevesinde; yapı-temelli süreç planlama ve sistem-odaklı süreç yönetim modeli oluşmakta ve operasyonel uygulamalara yönelik revizyon stratejileri geliştirilmektedir (Şekil 3.4).

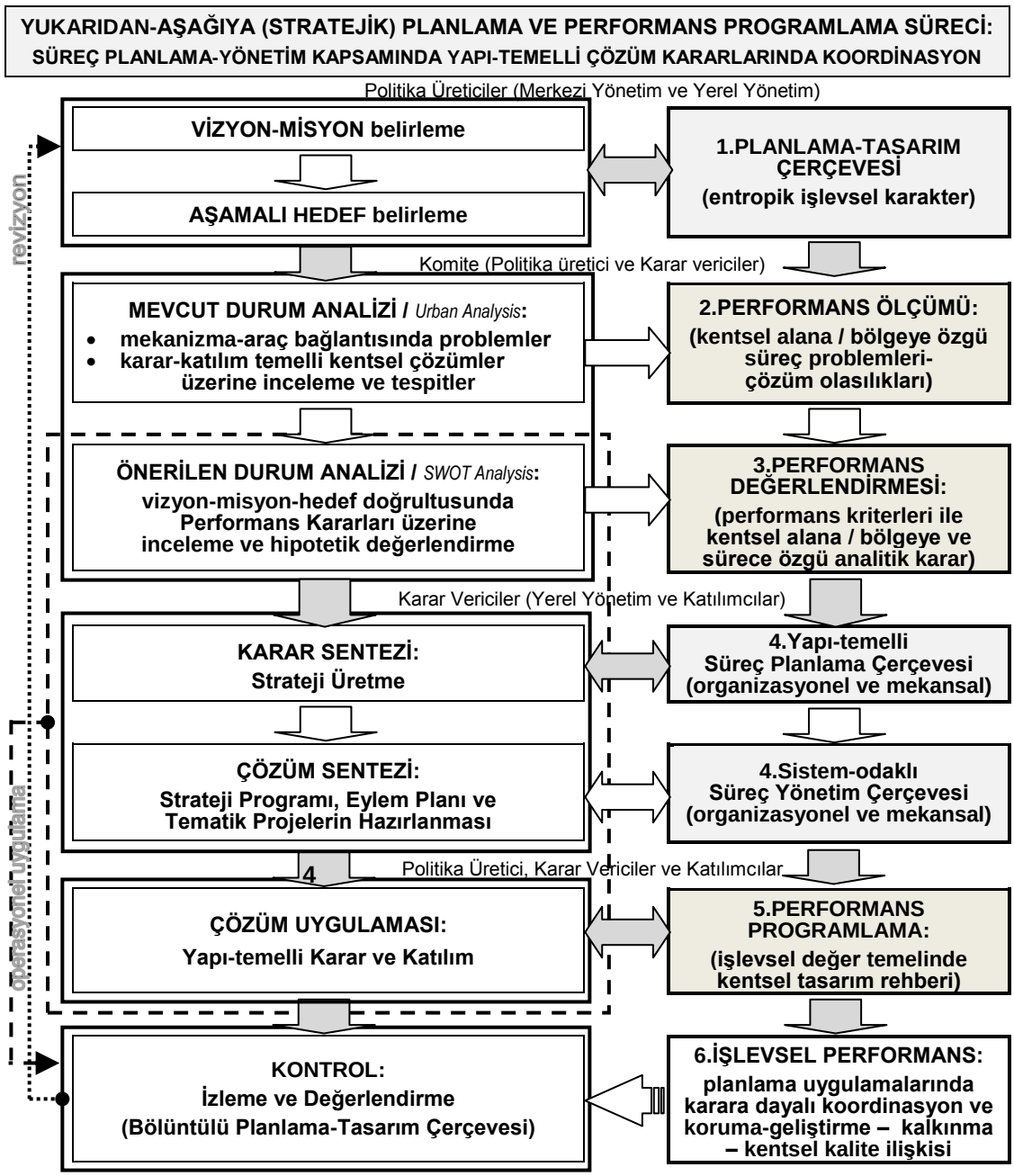

Şekil 3.4 : Yukarıdan-aşağıya stratejik planlama ve performans programlama çerçevesi: yapı-temelli döngüsel karakter ve modern/stratejik işlevsel kentsel tasarım yaklaşımı.[9]

[9] (Friend ve Jessop, 1969), (Chadwick, 1971); (Friend ve Hickling, 1987), (Faludi, 1989); (Dyson, 1990), (Mintzberg ve diğ., 1992, 1998a), (Friend, 1997), (Carmona ve Burgess, 2001), (Albrechts, 2001-2006); (Neumann ve Markow, 2004) ve (Zeren Gülersoy ve diğ., 2005) kaynaklarının genel değerlendirme sentezi yapılarak; Tez çalışmasının ikinci bölümünde geliştirilen paradigma gelişimi-değişimi konusundaki çözümlemeler doğrultusunda, mevcut ve öneri model önerisine altlık oluşturması amacı ile üretilmiştir.

“Aşağıdan-yukarıya planlama yaklaşımı” (Şekil 3.5), daha çok stratejik planlama süreçlerinde kullanılmaktadır (Faludi, 1973). Bu yaklaşımda; politika üreticileri ve karar vericiden oluşan çok-aktörlü ortaklık modeli doğrultusunda (Friend, 1997), aktör-temelli planlama sürecinde odaklanan kentsel tasarım çerçevesi oluşturulmaktadır (Tibbalds, 1988; Hubbard, 1996; CABE, 2001, 2005). Alt-sistemleri kurgusal bir biçimde üst-sistemde birleştirerek planlamaya ve yönetmeye odaklı tümevarım yöntemi doğrultusunda hazırlanan planlama-yönetim çerçevesi ile stratejik senaryo analizi (Bizzarro ve Nijkamp,1996) ve dinamik süreç sentezine dayalı süreç modelleri üretilmektedir (McLoughlin, 1969; Dyson ve O’Brien,1998). Kentsel süreçlerde; sürecin işlevsel değeri ve kentsel mekan/yaşam kalitesi (Parfect ve Power, 1997) ile ilgili *kentsel tasarım odaklı* senaryo sentezleri ön plana çıkmaktadır (Friend, 1997). Kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması-yönetimi kapsamında aşağıdan-yukarıya çerçeve kapsamında toplam sekiz aşama bulunmaktadır.

- Planlama Sistemi: stratejik planlama çerçevelerinde katılımcı yaklaşımla belirlenen vizyon-misyon doğrultusunda rekabetçi dengeye dayalı bütüncül hedefler tanımlanmakta ve negentropik işlevsel karaktere sahip modeller oluşturulmaktadır.
- mevcut-önerilen durum analizine göre Performans Ölçümü: kriterler doğrultusunda kentsel alana ve sürece özgü stratejik senaryo içeren analitik kararlar, komite tarafından koordinasyon ve kooperasyon yönlendirilmektedir.
- karar-çözüm sentezine göre Performans Değerlendirme: planlama sisteminde tanımlı katılımcılar tarafından oluşturulan stratejik senaryo sentezi doğrultusunda; süreç-odaklı stratejik çerçeve hazırlanmaktadır. Aktör-temelli süreç planlama yaklaşımı kapsamında, strateji-odaklı süreç yönetim çerçeveleri oluşturulmaktadır.
- süreç uygulamasına göre Performans Programlama: aktör-temelli süreç planlama-yönetim çerçevesinde, süreç-odaklı planlama uygulamaları gerçekleştirilmektedir.
- geri-besleme mekanizmaları doğrultusunda planlama uygulamasının performans değerinin yeniden-ayarlanarak, süreç senaryo sentezine göre vizyon-misyon güncellenmektedir.
- performans-odaklı süreç mekanizmaları ile yürütülen kalite-odaklı planlama stratejisi, aktör-temelli katılım modelindeki uygulamada kooperasyon sağlamaktadır.
- performans-odaklı çözüm mekanizmaları doğrultusunda Planlama Stratejisinin işlevsel değerinin Yeniden-Ayarlanması: kooperasyon değerine göre kentsel tasarım rehberinin vizyon-misyon güncellemesi yapılmaktadır.
- Planlama Uygulamasında Revizyon: Katılımcı planlama-tasarım uygulamaları ile ilgili revizyonlar, stratejik biçimde dinamik karaktere sahiptir.

Amaç-odaklı bütüncül planlama yaklaşımı nedeniyle bütünleşik süreç planlama-yönetim çerçevesinde; aktör-temelli süreç planlama ve strateji-odaklı süreç yönetim modeli oluşmakta ve katılımcı uygulamalara yönelik performans-odaklı revizyon stratejileri geliştirilmektedir (Şekil 3.5).

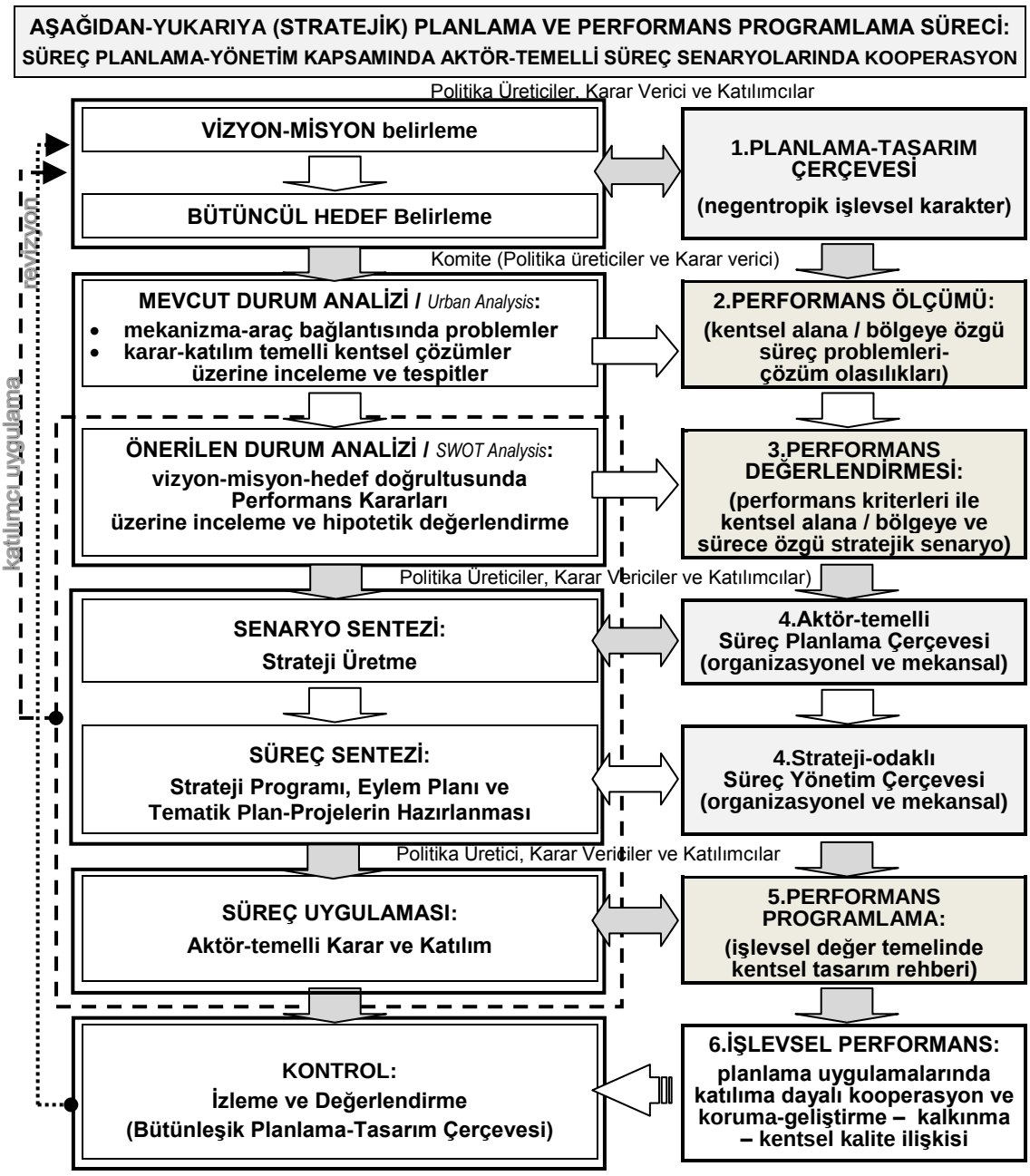

Şekil 3.5 : Aşağıdan-yukarıya stratejik planlama ve performans programlama çerçevesi: aktör-temelli dinamik karakter ve stratejik işlevsel kentsel tasarım yaklaşımı.[10]

[10] (Friend ve Jessop, 1969), (Chadwick, 1971), (Friend ve Hickling, 1987), (Faludi, 1989); (Dyson, 1990), (Mintzberg ve diğ., 1992; 1998a), (Friend, 1997), (Carmona ve Burgess, 2001), (Albrehcts, 2001-2006) ve (CABE, 2001; 2005); (Neumann ve Markow, 2004) kaynaklarının genel değerlendirme sentezi yapılarak; Tez çalışmasının ikinci bölümünde geliştirilen paradigma gelişimi-değişimi konusundaki çözümlemeler doğrultusunda, mevcut ve öneri model çözümlemelerine altlık oluşturması amacı ile üretilmiştir.

“Bağlantılı planlama yaklaşımı” (Şekil 3.6), stratejik planlama ve performans programlama süreçlerinde kullanılmaktadır (Faludi, 1989). Bu yaklaşımda; politika üreticileri ve karar vericiden oluşan çok-aktörlü ortaklık modeli doğrultusunda (Friend, 1997), yapı ve aktör temelli planlama süreçlerine odaklanan katılımcı planlama yaklaşımı ile kentsel tasarım çerçevesi oluşturulmaktadır (Healey, 1997, CABE, 2001, 2005). Ölçeklerarası sistemi tümdengelim ve tümevarım yöntemleri ile bütünleşik biçimde planlamaya ve yönetmeye odaklanan planlama-yönetim çerçevesi ile performans kriterlerine dayalı analiz-senteze dayalı süreç modelleri üretilmektedir. Kentsel süreçlerde; karar-katılım temelli işlevsel değer ve kentsel mekan/yaşam kalitesi ile ilgili kentsel tasarım odaklı mekanizma-araç bağlantısı ön plana çıkmaktadır. Kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması-yönetimi kapsamında bağlantılı çerçeve kapsamında toplam dokuz aşama bulunmaktadır.

- Planlama Sistemi: stratejik planlama çerçevelerinde katılımcı yaklaşımla belirlenen vizyon-misyon doğrultusunda, talep yönetimine dayalı ortak hedefler tanımlanmakta ve negentropik işlevsel karaktere sahip model oluşturulmaktadır.
- Mevcut-Önerilen durum analizine göre Performans Ölçümü: performans kriterleri ve stratejileri doğrultusunda sürece özgü analitik kararlarda koordinasyon ve stratejik senaryoda kooperasyon içeren çerçeveler komite tarafından kolaylaştırılmaktadır
- Karar-Çözüm sentezine göre Performans Değerlendirme: süreç-odaklı analitik karar ve çözüm-odaklı stratejik senaryo sentezleri birleştirilerek, genel ve özel stratejiler kapsayan plan-program-proje ve alt-çerçeveler geliştirilmektedir.
- Çözüm Uygulamasına göre Performans Programlama: katılımcı biçimde yönetilen karar-katılım temelli ve sistem-strateji odaklı süreç planlama-yönetim çerçevesinde, süreç-çözüm odaklı planlama uygulamalarına yönelik kentsel tasarım rehberleri işlevsel değer temelinde hazırlanmakta ve kullanılmaktadır.
- Karar-Katılım temelli Vizyon-Misyon Güncelleme: ara-değerlendirmeler ile süreç-çözüm sentezine göre bağlantılı uygulama çerçevesi geliştirilmektedir.
- Karar-Katılım temelli Planlama Stratejisini Güncelleme: ara-değerlendirmeler doğrultusunda ile sistem-strateji temelli vizyonel çerçeve geliştirilmektedir.
- Performans-odaklı süreç mekanizmaları doğrultusunda Kalkınma-odaklı Planlama Stratejisi: Bağlantılı süreç planlama-yönetim çerçevesinde gerçekleştirilen uygulamalar karar-çözüm sentezine göre değerlendirilmektedir.
- Planlama Uygulamasında Revizyon: Bağlantılı planlama-tasarım uygulamaları ile ilgili sürdürülebilir revizyonlar, bütünleşik biçimde pro-aktif karaktere sahiptir.

Ortak değere dayalı bütünleşik planlama yaklaşımı nedeniyle bağlantılı süreç planlama-yönetim çerçevesinde; karar-katılım temelinde sistem-strateji odaklı süreç planlama-yönetim modeli oluşmakta ve bağlantılı uygulamalara yönelik performans-odaklı revizyon stratejileri geliştirilmektedir (Şekil 3.6).

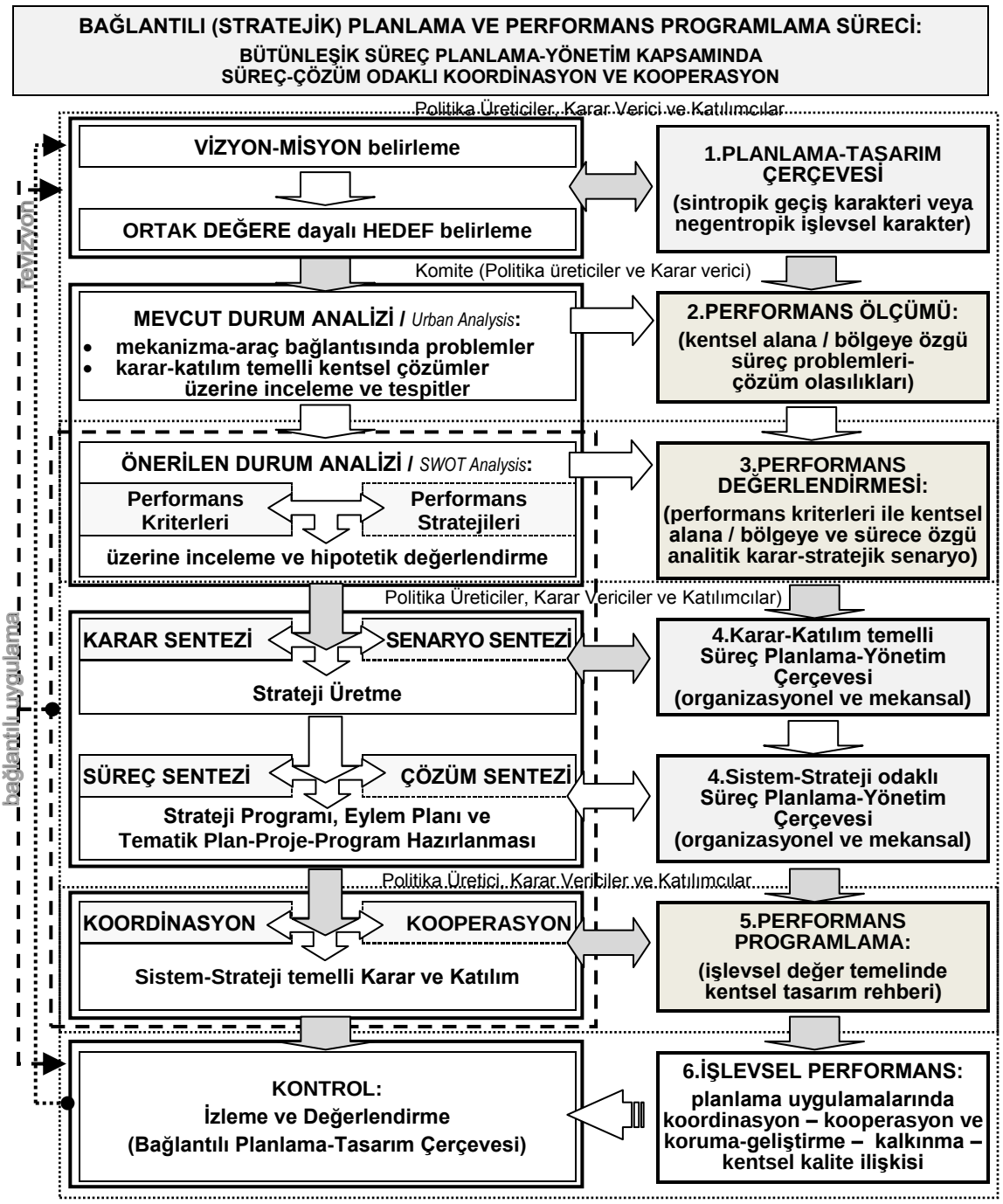

Şekil 3.6 : Bağlantılı stratejik planlama ve performans programlama üzerine bütünleşik çerçeve: *karar-katılım temelli pro-aktif karakter* ve *yeni-işlevsel kentsel tasarım yaklaşımı.*[11]

[11] (Faludi, 1989), (Friend, 1997) ve (Healey, 2007) temelinde, Tez çalışmasının ikinci bölümünde geliştirilen paradigma çözümlemeler ve Şekil 3.1.2.b – 3.1.2.c ile ilgili kaynakların genel değerlendirme sentezi geliştirilerek, mevcut ve öneri model çözümlemelerine altlık oluşturması amacı ile üretilmiştir.

3.2 Performans Programlama

Performans programlama; senaryoya yönelik yapılandırılan karar süreçleri üzerine stratejik çerçeve hazırlama (Faludi, 1989) ve ortak değerler doğrultusunda revizyon oluşturma (Mintzberg,1994) süreci olarak tanımlanmaktadır. Planlama uygulamalarında; revizyonlar doğrultusunda orta ve uzun-vadeli hedeflere ulaşmak için, süreç ve çözüm odaklı bağlantılar kurulmasını sağlayan geri-beslemeli bir dönüşüm çerçevesi olarak kullanılmaktadır (Albrehcts, 2001-2004). Performans programlama çerçevesi; planlama sürecinin sistem dinamikleri içinde çalıştırılmasını (Forrester, 1969-1979) ve planlama-tasarım uygulamalarında performans kapasitesinin ayarlanmasını (Checkland ve Poulter, 2006) sağlaması nedeniyle mekanizma-araç bağlantısının gücünü arttırmaktadır.

Kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi konusunda koordinasyon ve kooperasyon sağlayan revizyon'a dayalı 'performans programlama çerçevesi'; organizasyonel ve mekansal düzeylerde düzenleyici ve yaratıcı olan başlıca üç faktör ortaya çıkarmaktadır: (1) karar sistemi, (2) katılım stratejisi ve (3) mekanizma-araç bağlantısı.

- Performans programlama çerçevesinin bütünleştirilmesini sağlayan 'karar sistemi' temelinde; "performans-odaklı planlama süreci" (Faludi, 1989; Neumann ve Markow, 2004) ve "ölçeklerarası planlama sistemi" (Faludi, 1989-2000; Healey, 1997-2007; Ersoy, 2000-2006) bulunmaktadır. Karar sistemindeki performans kriterlerinin süreç-odaklı kullanımı; planlama-tasarım uygulamalarındaki çözüm-odaklı stratejiler arasında analitik koordinasyon kurulmasını kolaylaştırmaktadır. Karar sistemi; analitik karar planlama kapsamında, sistem yaklaşımı ile performans programlama çerçevesini bütünleştiren çok-kriterli kararlarda ölçeklerarası koordinasyon sağlamaktadır.
- Performans programlama çerçevesinin etkinleştirilmesini sağlayan 'katılım stratejileri' temelinde; "yeni-kurumsal yapılanma" (North, 1990; Powel ve DiMaggio, 1991), toplumsal veya kurumsal düzeyde "eğitim ve bilinçlendirme programları" (EC, 2011; UN, 2011; UNESCO, 2011) ve ortak değerlere dayalı "aktif toplumsal katılım" (Healey, 1997) bulunmaktadır. Planlama uygulamalarında katılım stratejilerinin kullanımı; planlama-tasarım uygulamalarında yapı-aktör etkileşimi bakımından stratejik kooperasyon kurulmasını kolaylaştırmaktadır. Katılım stratejileri; stratejik performans yönetimi kapsamında, stratejik yaklaşım ile performans programlama çerçevesini etkinleştiren çok-aktörlü katılımda toplumsal ve kurumsal kooperasyon sağlamaktadır.

- Performans programlama yaklaşımının *süreç ve çözüm odaklı* bir planlama sistemi temelinde sürdürülmesini sağlayan 'mekanizma-araç bağlantısı' kapsamında; kentsel kalite ve sürdürülebilir kalkınma bakımından "kalite-odaklı yeni-işlevsel planlama-tasarım yaklaşımları" (Parfect ve Power, 1997; CABE, 2001-2005) ve "yeniden-düzenleme, yeniden-konumlandırma, yeniden-yapılandırma" (Fainstein ve Campbell, 1996a-b) sağlayan revizyon stratejileri bulunmaktadır. Süreç planlama ve yönetim modellerinde mekanizma-araç bağlantısının kullanımı; sistem-odaklı planlama uygulamaları ve revizyon stratejileri bakımından geri-beslemeli ilişki kurulmasını kolaylaştırmaktadır. Mekanizma-araç bağlantısı; analitik karar planlama ve stratejik performans yönetimi kapsamında sistem-strateji etkileşimine sahip performans-odaklı bağlantılı programlama yaklaşımları geliştirilmesini sağlamaktadır.

Performans programlama çerçevesi ile ilgili planlama-yönetim sürecinde; başlıca altı aşama bulunmaktadır: (1) planlama sürecindeki uzun-vadeli stratejik hedefler doğrultusunda planlama-tasarım çerçevesini güncelleme, (2) mevcut-önerilen duruma göre performans ölçme ve değerlendirme doğrultusunda problem analizi (3) süreç planlama-yönetim çerçevesine göre çözüm sentezi, (4) uygulama senaryosuna göre performans programlama, (5) izleme-değerlendirme ve (6) revizyon (Bertuglia ve diğ., 1994; Mastop ve Faludi, 1997; Faludi, 2000). Mekanizma-araç bağlantısına göre değişerek çeşitlenen, performans programlama ve stratejik planlama çerçevesindeki aşamalar arasındaki ilişki, işlevsel değere dayalı süreç planlama ve yönetim konusunda ortak yapının sürdürülmesini sağlamaktadır. Bu ortak yapı; mevcut/öneri modeller kapsamında; stratejik çerçeveler doğrultusunda performans-odaklı revizyon stratejilerinin geliştirilmesini kolaylaştırmaktadır.

3.2.1 Analitik karar planlama sistemi ve Stratejik süreç yönetim stratejisi

Kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi üzerine performans programlama çerçevesinin hazırlanması ve kullanılması (Faludi, 2000); karar-katılım temelli planlama uygulamalarına, işlevsel değerin sürdürülmesini sağlamaktadır (Heap ve Varoufakis, 1995; Belton ve Stewart, 2002). Bu değer; performans programlama çerçevesi kapsamında iki biçimde ölçeklerarası etkileşim oluşturmaktadır. Önce, çok-kriterli karar sistemi doğrultusunda performans-odaklı planlama süreci üzerine sürdürülebilir modeller geliştirilmesini sağlayan 'analitik planlama çerçevesi' belirlenmektedir. Sonra, çok-aktörlü yönetim stratejileri doğrultusunda performans-odaklı planlama sistemi üzerine ölçeklerarası etkileşim oluşturulmasını sağlayan 'stratejik yönetim yaklaşımları' yönlendirilmektedir.

Mekanizma-araç bağlantısı sağlayan 'performans programlama çerçevesini' oluşturan süreç planlama sistemi ve ölçeklerarası yönetim stratejileri, 'yeni-işlevsel yöntem çerçevesinde yürütülen analitik planlama süreci'ne odaklanmaktadır (Moses, 1975; Saaty, 1980, 2008; Bertuglia, 1994-2012).

Karar-Katılım temelli analitik planlama çerçevesi: planlama süreci

Kentsel koruma-geliştirme sürecine yönelik 'analitik planlama çerçevesi'nin hazırlanması sürecinde; 'karar sistemi' tanımlayan 'performans-odaklı planlama süreci'nin geri-beslemeli işleyişi konusunda üç konu önem kazanmaktadır: stratejik çerçeve, sistem operasyonları ve analitik yöntemler (Şekil 3.7). Bu konular; planlama sistemi içinde yürütülen planlama-tasarım uygulamalarına yönelik performans-odaklı süreçlere ve bütünleşik yaklaşımlara odaklanmaktadır. Analitik planlama çerçevesi; mevcut durum değerlendirmesi ve önerilen durum programlaması üzerine revizyon tanımlamaktadır.

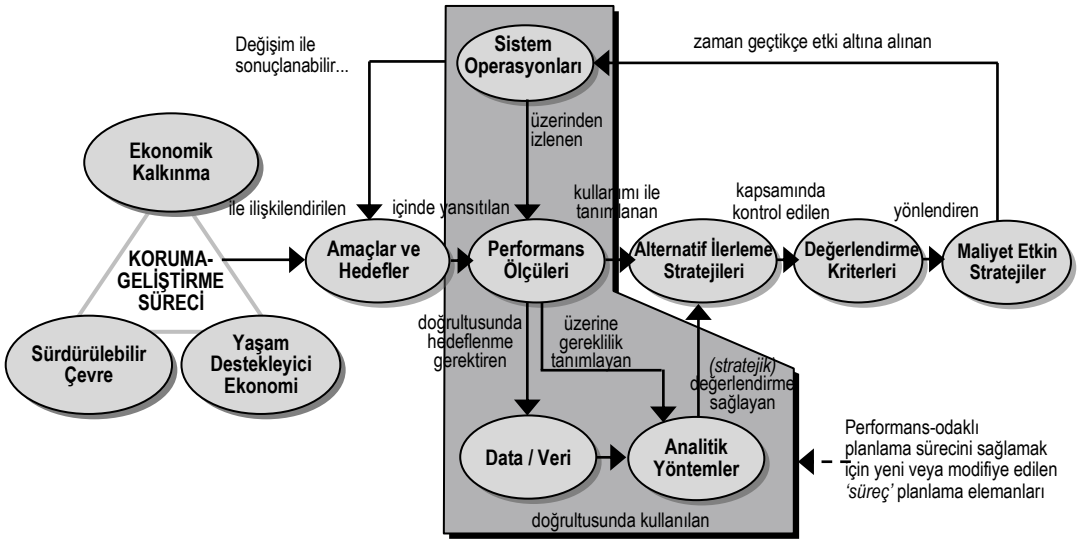

Şekil 3.7 : Performans-odaklı planlama süreci üzerine genel değerlendirme (Neumann ve Markow, 2004: 157).[12]

Planlama sistemlerinde esneklik ve yenilik sağlayan 'performans-odaklı planlama yaklaşımları'; "kentsel süreçlerin aktif stratejik yönetimi konusunda *işlevsel* değer oluşturan analitik ve sistematik" bir karaktere sahiptir (Neumann ve Markow, 2004). Planlama süreci kapsamındaki stratejik planların izleme-değerlendirme aşamaları doğrultusunda planlama-tasarım uygulamaları gerçekleştirilmektedir.Bu uygulamalar arasında; strüktür planları, arazi kullanımı planı ve kentsel kuşaklama kodları (Ben-Joseph, 2005; Parolek ve diğ., 2008), stratejik plan çerçeveleri, katılımcı eylem planları ve mekan-temelli kentsel tasarım rehberleri (Punter, 1999; Cowan ve

[12] Tez çalışmasının hipotezi nedeniyle; görselin orijinalinde kullanılan "ulaşım / *transportation*" terimi yerine 'koruma-geliştirme süreci / *urban regeneration process*' terimi kullanılmıştır.

Billingham, 2003; Lang, 1994, 2005), katılımcı stratejik planlar ve politika-ekonomi temelli kentsel tasarım rehberleri, kurumsal/toplumsal temelde konsolide planlar ve kentsel kalite-odaklı kalkınma stratejisi (Cuthbert, 2006; Baker ve diğ., 2006; HallA, 2007) bulunmaktadır. Planlama sürecindeki analitik planlama çerçevesine dayanan performans-odaklı revizyonlar doğrultusuna; planlama mekanizması güncellenerek kapasitesi geliştirilmekte ve planlama araçlarının kapasitesi yükseltilerek kullanılmaktadır (Bertuglia ve diğ.,1994; Baker ve diğ., 2006). Performans-odaklı planlama süreci kapsamında başlıca altı aşama bulunmaktadır (Pickrell ve Neumann, 2001; Neumann ve Markow, 2004; Şekil 3.7).

- sistem düşüncesine dayanan stratejik plan çerçevesi doğrultusunda Vizyon-Misyon belirleme: süreç planlama-yönetim bakımından koruma-kalkınma bağlantısına odaklanan planlama sürecinde amaç-hedef doğrultusunda politikaların tanımlanmaktadır.
- veri toplama ve analitik yöntemlerle sayısallaştırma doğrultusunda Performans Ölçme: performans kriterleri ve/veya göstergeleri belirlenmektedir. Ölçeklerarası planlama-tasarım çerçevesinin, planlama sisteminde mekanizma-araç bağlantısı oluşturan işlevsel performansının sayısal veri üzerinden ölçülmektedir
- performans-odaklı analitik karar çerçeveleri doğrultusunda Performans Değerlendirme: sayısal veri doğrultusunda kullanılan analitik yöntemler ile performans-odaklı değerlendirme yapılmaktadır. Toplam değerlendirme sonrasında, performans-odaklı planlama sürecini sağlamak için 'süreç' planlama araçlarının tanımlanmakta veya ayarlanmaktadır.
- performans-odaklı stratejik karar çerçeveleri doğrultusunda Performans Programlama: performans kriterleri ile yapılan ölçme-değerlendirme doğrultusunda alternatif ilerleme stratejilerin belirlenmektedir. Değerlendirme kriterleri doğrultusunda mevcut kapasite ve potansiyel alternatifler arasında seçim yapılmaktadır. Değerlendirme kriterleri ile süreç kontrol edilmektedir.
- performans-odaklı kontrol mekanizmaları doğrultusunda Uygulama sırasında İzleme-Değerlendirme Süreçleri: ara-değerlendirme ile performans bakımından etkisi olmayan stratejilerin yeniden-ayarlanarak kapasitesinin geliştirilmekte ve performans bakımından etkili olan stratejiler doğrultusunda operasyonel uygulamaların sistem içinde yürütülmektedir.
- geri-besleme mekanizması doğrultusunda Uygulama sonrasında İzleme-Değerlendirme Süreçleri: toplam değerlendirme ile yeniden amaç-hedef belirlenerek planlama süreci içinde kısa/orta/uzun vadeli hedeflerle süreç-çözüm odaklı uygulamalarda mevcut kapasitenin geliştirilmektedir.

Karar-Katılım temelli stratejik yönetim çerçevesi: planlama sistemi

Kentsel koruma-geliştirme sürecine yönelik 'stratejik planlama sistemi'nin kullanılması sürecinde; 'katılım/süreç stratejisi' tanımlayan 'performans-odaklı planlama süreci'nin ölçeklerarası etkileşimli işleyişi konusunda dört konu önem kazanmaktadır: ölçeklerarası kopukluk, ölçeklerarası hiyerarşi/kademelenme, ölçeklerarası birliktelik ve ölçeklerarası bağlantı (Şekil 3.8). Bu konular; planlama sistemi içinde yürütülen planlama-tasarım uygulamalarına yönelik performans-odaklı süreçlere ve bütünleşik yaklaşımlara odaklanmaktadır. 'Analitik planlama çerçevesi'; mevcut durum değerlendirmesi ve önerilen durum programlaması üzerine revizyon stratejileri oluşturulmasını sağlamaktadır. 'Stratejik yönetim çerçevesi' ise; planlama sisteminde yer alan operasyonel uygulamalar ile ilgili revizyonların, planlama süreci içinde sistematik biçimde yürütülmesini ve sürekliliğini sağlamaktadır.

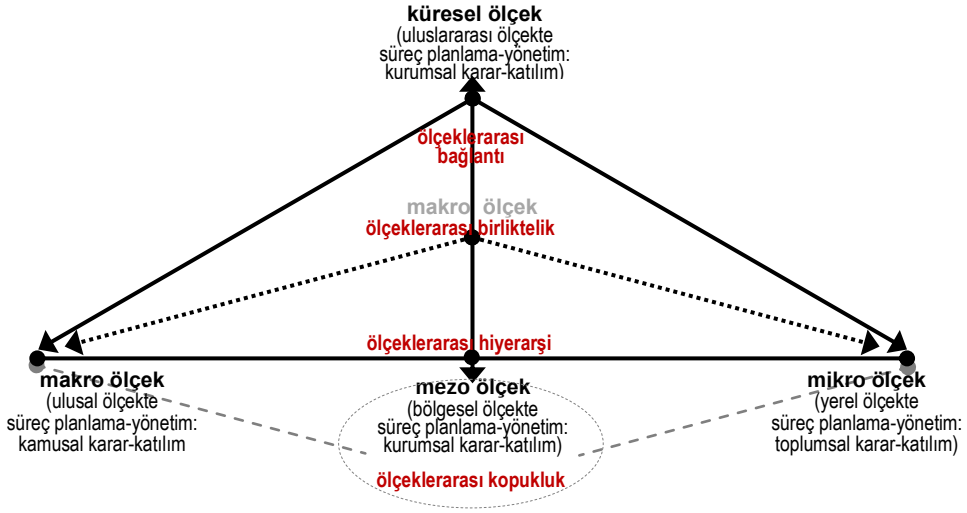

Şekil 3.8 : Performans-odaklı planlama sistemi ve stratejilerinde ölçeklerarası etkileşim üzerine genel değerlendirme.[13]

'Ölçeklerarası kopukluk' (Şekil 3.8): planlama sürecinde küresel-ulusal-yerel-bölgesel ölçeklerdeki organizasyonel ve mekansal düzey karar-katılım uygulamalarının birbirinden ayrı işlemektedir, örn: küreselleşme sıralamasında servis sektörü bakımından yeterlik gösteren kentler (GaWC, 1998-2010) ve küreselleşme sıralamasında yer almayan kentler. Yerel ölçekte yaygınlaşan ve küreselleşme sürecinde küresel-yerel ikilemi (Taylor ve diğ., 2010) doğrultusunda "ekonomik kalkınma" odaklı planlama-tasarım çerçeveleri kullanılmaktadır (UN-HABITAT, 2001). Planlama sisteminde; makro/ulusal ve mikro/yerel ölçek arasında

[13] (Faludi,1989; 2000), (Friend, 1997), (Healey, 1997, 2007), (Ersoy, 2000-2006); (Carmona ve Burgess, 2001), (CABE, 2001-2005) kaynaklarının genel değerlendirme sentezi yapılarak; Tez çalışmasının ikinci bölümünde geliştirilen paradigma gelişimi-değişimi ve üçüncü bölümünde geliştirilen stratejik planlama yaklaşımları konusundaki çözümlemeler doğrultusunda, mevcut ve öneri model çözümlemelerine altlık oluşturması amacı ile üretilmiştir.

yer alan mezo/bölgesel ölçek arasındaki hiyerarşik düzen netleştirilmemektedir (Ersoy, 2000-2006). Küresel ölçekli karar-katılım çerçevelerinin ulusal veya yerel düzeylerde işlemesi nedeniyle süreç planlama-yönetim konusunda ikilem oluşmaktadır, *örn: yukarıdan-aşağıya stratejik planlama çerçevesi ile yürütülen bölüntülü süreç planlama-yönetim modeli-strateji-temelli TR/Istanbul Modeli uyg. çözümlemesi.*

'Ölçeklerarası hiyerarşi/kademelenme' (Şekil 3.8): planlama sürecinde ulusal-yerel ölçekler arasında bölgesel ölçekli organizasyonel ve mekansal düzey uygulamaların ulusal planlama sisteminde tanımlıdır, örn: küreselleşme sıralamasında servis sektörü bakımından yüksek yeterlik gösteren kentler (GaWC, 1998-2010) ve küreselleşme sürecinde yer edinmeye çalışan kentler. Bölgesel ölçekte yaygınlaşan ve küreselleşme sürecinde küresel-yerel ilişkisi (Taylor ve diğ., 2010) doğrultusunda "sürdürebilir kalkınma" odaklı planlama-tasarım çerçeveleri kullanılmaktadır (UN-WCED, 1987; UN, 1992; UN-HABITAT, 2008). Planlama sisteminde; makro/ulusal ve mikro/yerel ölçek arasında yer alan mezo/bölgesel ölçek arasındaki hiyerarşik düzenin planlama sistemi içinde kademelendirilmektedir (Ersoy, 2000-2006). Küresel ölçekli karar-katılım çerçevelerinin ulusal-yerel ölçek bağlantısının bölgesel düzeyde işlemesi nedeniyle süreç planlama-yönetim konusunda hiyerarşik ilişkiler oluşmaktadır, *örn: yukarıdan-aşağıya veya aşağıdan-yukarıya stratejik planlama çerçevesi doğrultusunda bütünleştirilen süreç planlama-yönetim modeli–Türkiye/Istanbul'a özgü karakteristik işlevli Geçiş Modeli önerileri.*

'Ölçeklerarası birliktelik' (Şekil 3.8): planlama sürecinde ulusal-bölgesel-yerel ölçeklerdeki organizasyonel ve mekansal düzey uygulamaların ulusal planlama sistemi içinde tanımlı olması ve ulusal ölçek üzerinden küreselleşme sürecine katılmaktadır, örn: küreselleşme sıralamasında beta veya gama kategorisinde yer alan rekabetçi kentler (GaWC, 1998-2010). Küresel ölçekte yaygınlaşan ve yerel ölçekte yoğunlaştırılan küreselleşme sürecinde küresel-yerel etkileşimi (GaWC, 2010) doğrultusunda "sürdürülebilir kentsel kalkınma" odaklı çerçeveler kullanılmaktadır (UN-HABITAT, 2009). Bölgesel gelişim süreçlerinde, bütüncül yaklaşım oluşturan planlama-tasarım çerçeveleri kullanılmaktadır. (EC, 1997; EC-ESPD, 1999; EU-RESCUE, 2004). Planlama sisteminde; makro/ulusal, mezo/bölgesel ve mikro/yerel ölçekler arasında dinamik düzen gelişim göstermektedir, örn: *yukarıdan-aşağıya veya aşağıdan yukarıya stratejik planlama çerçevesi ile yürütülen bütünleşik süreç planlama-yönetim–sistem-temelli Dünya Modeli uyg. çözümlemesi*.

'Ölçeklerarası bağlantı' (Şekil 3.8): planlama sürecinde tüm ölçeklerdeki organizasyonel ve mekansal düzey uygulamaların birbiri ile etkileşim içinde

tanımlıdır ve ağ sistemi üzerinden küreselleşme süreçlerine katılmaktadır, örn: küreselleşme sıralamasında alfa kategorisinde yer alan küresel kentler (GaWC, 1998-2010). Küresel ve yerel ölçeklerde yaygın ve yoğun olan küreselleşme sürecinde, küresel-yerel bağlantısı nedeniyle küresel rekabette liderlik sağlanmakta (Taylor ve diğ., 2010) ve bağlantı doğrultusunda "bütünleşik kentsel kalkınma" odaklı çerçeveler kullanılmaktadır (UN-HABITAT, 2009). Bütünleşik kentsel koruma-geliştirme sürecine odaklı sistem modellerinde; yapı-temelli süreç çerçevesinde düzenleyici bir yaklaşımla ölçeklerarası etkileşim sağlayan dikey bütünleşme ve aktör-temelli süreç çerçevesinde katılımcı bir yaklaşımla disiplinlerarası etkileşim sağlayan yatay bütünleşme sağlanmaktadır. Kentle ilgili çok-boyutlu konuları kapsayan sistem çerçevelerinde; miras-kalkınma etkileşimi ile kentsel kalite yükseltilmektedir (EU, 2007; EU-URBACT, 2009-2012; EC-EEDC, 2010). Tarihi ve kültürel mirasa sahip, kent merkezindeki alanların değerinde artış gerçekleşmektedir (Porter, 1995, Porter ve Shaw, 2009; EU-URBACT, 2011-2012) Planlama sisteminde; makro/ulusal, mezo/bölgesel ve mikro/yerel ölçekler arasında etkileşimli/bağlantılı düzen oluşmaktadır, örn: *yukarıdan-aşağıya veya aşağıdan yukarıya stratejik planlama çerçevesi ile yürütülen bütünleşik süreç planlama-yönetim–karma karakterli Dünya Modeli çözümlemesi ve karakteristik işlevli Süreç Modeli önerisi*.

Planlama sisteminde makro/ulusal, mezo/bölgesel ve mikro/yerel ölçeklerde hiyerarşi sağlayan kademli beraberlik, planlama uygulamalarında 'ölçeklerarası etkileşim' sağlamaktadır (Faludi, 1973-2000, 2004; Ersoy, 2000-2006). Fen bilimleri *[mekan]* ve Sosyal bilimler *[toplum]* alanında; kompleks sistem yapıları kapsamındaki makro-mezo-mikro ölçekler arasında dinamik ilişki yaratan ara-kenetlenme konusunda, mezo/bölgesel ölçek ve esneklik önem kazanmaktadır (Liljenstörm ve Svedin, 2005). Kent bilimleri *[mekan-toplum]* alanında; makro/ulusal planlama sisteminde "ölçeklerarası kademeli birliktelik ilkesi" doğrultusunda mezo/bölgesel ölçek (Faludi, 1989-2000, 2004; Ersoy, 2000-206) ve yaygınlaştırılmış veya yoğunlaştırılmış küreselleşme sürecinde "kenetlenerek bağlanan ağ modeli" kapsamında kooperasyon ve rekabet ilişkileri (Taylor ve diğ., 2009, 2010) önem kazanmaktadır. Küreselleşeme sürecinde rekabet eden veya bu sürece entegre olmaya çalışan kentlerde (Sassen, 1991; Harvey, 2006); *süreç planlama-yönetim konusunda* ölçeklerarası etkileşim sağlayan (Borja ve Castells,1997; Faludi, 2000) ve 'bölgesel ölçek üzerinde kenetlenen' (Bertgulia ve diğ.,1994; Baker ve diğ., 2006) "esnek planlama yaklaşımları" (Healey, 2007; Talen, 2009) kullanılmaktadır.

3.2.2 Performans programlama yaklaşımında mekanizma-araç bağlantısı

Kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimde mekanizma-araç bağlantısı; stratejik planlama ve performans programlama yaklaşımlarına göre sistem-strateji bakımından değişkenlik gösteren bir "karakteristik işlev" (Rapoport, 1970) ortaya çıkarmaktadır. 'Karakteristik işlev'; analitik kararlarda koordinasyon ve stratejik katılımda kooperasyon sağlayan 'işlevsel değerin', "sistem yaklaşımı" (Forrester, 1969-1980) ve "sistem düşüncesi" (Chadwick, 1971; Chekland, 1981-1999) çerçevesinde ölçülerek-değerlendirmesini sağlamaktadır. Mekanizma-araç bağlantısını tanımlayan karakteristik işlevinin bilimsel çerçevede tanımlanabilmesi için; fen bilimleri ve sosyal bilimlerde ortak temel sağlayan "termodinamik yasalar" kullanılmaktadır, örn: "termoekonomi" (Georgescu-Rogen, 1971)", "ekodinamikler" (Boulding, 1978), "kentsel termodinamikler" (Wilson, 2009). Termodinamik yasalar; 'enerji akışı' (Boltzman, 1870; Gibbs, 1873-1876), 'bilgi akışı' (von Neumann, 1932; Shannon, 1948) ve 'sosyal ağ akışı'nın (Bailey, 1994) dönüşümü konusunda, neden-sonuç ilişkileri üzerine kural açıklama ve kural koymayı sağlayan bilimsel kavramları kapsamaktadır. Enerjinin korunarak dönüşümünü ifade eden birinci yasa; *kapasiteye dayalı* potansiyel enerji ve *performansa dayalı* kinetik enerjinin toplam değerinin sabit olduğunu ve biçim değiştirebildiğini açıklamaktadır *[sabit etkili sistemde karma etki durumu]*. Enerjinin dalgalanarak aktarılmasını ifade eden ikinci yasa; mekanistik paradigmanın mutlaktan göreceli gelişimi nedeniyle entropi, negentropi ve sintropi durumlarını açıklamaktadır *[sistemiçi aşamalı dönüşümlerde makro-mikro etkileşimli eylemsel ilişki durumu]*. Enerjinin göreceli sıfır değerine / olası minimum enerji seviyesine ulaşmasını ifade eden üçüncü yasa; mutlak enerji sistemi tanımlamaktadır *[karakteristik işlevde birleşen sürdürülebilir süreçler]*. Enerjinin sistemlerarası dengesini ifade eden sıfırıncı yasası; karakteristik işleve sahip farklı sistemler arasındaki termal enerji değişiminin sistem bütününde değişiklik oluşturmama durumunu tanımlamaktadır *[karma etkili sistemlerde sabit etki durumu]*. Termodinamik yasalar kapsamında ikinci yasa önemi, (Rifkin ve Howard, 1985; Pulselli ve diğ., 2006; Wilson, 2009) mekanizma-araç bağlantısı için de geçerlidir.

Performans değerlendirme üzerine analitik yaklaşımlar: süreç karakteri

Kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi hedefi ile performans değerlendirme konusunda mekanizma-araç bağlantısı; analitik kararlara dayalı koordinasyon ve stratejik katılıma dayalı kooperasyon temelindeki işlevsel değer ile tanımlanmaktadır. İşlevsel değere göre süreç karakterinin programlamasında 'performans-odaklı stratejiler' kullanılmaktadır. Kentsel koruma-geliştirme sürecinin

planlaması ve yönetimde mekanizma-araç bağlantısı üzerine performans ölçümlerinde, kentsel sürecin karakteristik işlevi üzerine başlıca üç kategori altında değerlendirme yapılabilmektedir: entropik, negentropik ve sintropik.

'Entropik işlevsel karakter': düzensizlik yaratan tersinmez/geri dönüştürülemez süreçlerde, mekanizma-araç bağlantısının işlevsel karakteri üzerine entropi ölçümü daima pozitif değere sahiptir (+E veya y= f(x); Schrödinger, 1935-1992; Rifkin ve Howard, 1985; Capra, 1996; Vannini, 2005), *örn: olasılık-gerçek arasında çelişki yaratan makro-mikro durumların etkileşimine odaklanan kuantum mekaniği ile ilgili deney sonunda, radyoaktif parçacık kapsayan kapalı kutunun içindeki kedinin %100 ölü olması* (Schrödinger, 1935-1992). Entropik işlevsel karaktere sahip kentsel süreçlerde; makroekonomik planlama politikaları ile yukarıdan-aşağıya stratejik planlama çerçeveleri ve mikroekonomik yönetim çerçeveleri ile kentsel mekanizmalar, otoriter biçimde yapılandırılmaktadır (EC,1997; Friend, 1997). Planlama uygulamalarında; "İşlevsel değerin üretimi" (Goetzmann ve Geert Rouwenhorse, 2005) doğrultusunda *çözüm-odaklı operasyonel* hedefler ve politikalar sağlayan "pasif stratejiler" (Ersoy, 2007: 53-58) ortaya çıkmaktadır, *örn: kentsel gelişim odaklı NİP/UİP ve KANİP/AKUİP çerçevesinde planlama-tasarım kodları, stratejik plan-proje çerçevesinde planlama-tasarım ilkeleri.* Planlama çerçevesindeki "arz yönetim stratejileri" (Healey, 1997) doğrultusunda; *doğal, tarihi ve kültürel miras değerini yerine geri konulamaz biçimde tüketen*, kentsel gelişim odaklı yenileme-geliştirme ve koruma-geliştirme süreçleri (Gürler, 2002; Zeren Gülersoy ve Gürler, 2011) nedeniyle 'yıpranma etkisi' ortaya çıkmaktadır (Tankut, 1975a-b; Zeren, 1981; Fainstein, 1983). örn: *süreç planlama-yönetim bakımından işlevsel değeri düşük olan eylemler için; uygunluk kontrolü sağlayan çözüm/amaç - odaklı planlama araçlarını kullanarak çok enerji harcamak, mevcut kapasitesi düşük olan araçların potansiyelini geliştirmemek, mevcut potansiyeli yüksek olan stratejik araçların kapasitesini kullanmamak.*

'Negentropik işlevsel karakter': düzen yaratan tersinir/geri dönüştürülebilir süreçlerde mekanizma-araç bağlantısının işlevsel karakteri üzerine entropi ölçümü daima negatif değere sahiptir (-E veya y= -f(x); Schrödinger, 1935-1992; Capra, 1996; Vannini, 2005), *örn: olasılık-gerçek arasındaki çelişki yaratan makro-mikro durumların etkileşime odaklanan kuantum mekaniği ile ilgili deney sonunda, radyoaktif parçacık kapsayan kapalı kutunun içindeki kedinin %100 canlı olması* (Schrödinger, 1935-1992). Negentropik işlevsel karaktere sahip kentsel süreçlerde; mikroekonomik planlama politikaları ile aşağıdan-yukarıya veya bağlantılı stratejik planlama çerçeveleri ve makroekonomik kentsel yönetim çerçeveleri ile

kentsel mekanizmalar, hiyerarşik biçimde yapılandırılmaktadır. Planlama uygulamalarında, "işlevsel değerin yeniden-üretimi" (Goetzmann ve Geert Rouwenhorse, 2005) doğrultusunda süreç-odaklı vizyonel hedefler ve politikalar sağlayan "aktif stratejiler" (Ersoy, 2007: 53-58) ortaya çıkmaktadır, örn: kentsel koruma-geliştirme odaklı KANİP/KAUİP kapsamında uygulama ilkeleri (Zeren, 1980), kentsel koruma veya gelişim amaçlı "alan yönetim planları" (Ersoy, 2007: 58, Ayrancı, 2007; Zeren Gülersoy ve Ayrancı, 2011). Planlama çerçevesindeki "talep yönetimi stratejileri" (Healey, 1997) doğrultusunda; *doğal, tarihi ve kültürel miras değerini koruma-kullanma dengesi yaratarak yeniden-üreten*, kentsel koruma odaklı koruma-geliştirme ve yenileme-geliştirme süreçleri (Gürler, 2002; Zeren Gülersoy ve Gürler, 2011) nedeniyle 'kalite yükseltme etkisi' ortaya çıkmaktadır (Fainstein, 1983; Tankut, 2003; Zeren Gülersoy ve diğ., 2005a), örn: *süreç planlama-yönetim bakımından işlevsel değeri yüksek olan eylemler için; performans kontrolü sağlayan süreç/hedef-odaklı stratejik araçları kullanarak az enerji harcamak, mevcut kapasitesi düşük olan stratejik araçların kapasitesini geliştirmek, mevcut potansiyeli yüksek olan stratejik araçların kapasitesini kullanmak.*

'Sintropik işlevsel karakter': düzensizlik içinde düzen yaratan dönüşümsel süreçlerde mekanizma-araç bağlantısının işlevsel karakteri üzerine sintropi ölçümü hem pozitif hem de negatif değere sahiptir (+E, -E veya y=f(x), y= -f(x); Schrödinger, 1935-1962; Capra, 1996; Vannini, 2005), *örn: olasılık-gerçek arasındaki çelişki yaratan makro-mikro durumların etkileşimine odaklanan kuantum mekaniği ile ilgili deney sırasında, radyoaktif parçacık kapsayan kapalı kutunun içindeki kedinin %50 canlı ve %50 ölü olma durumu* (Schrödinger, 1935-1992). Sintropik işlevsel karaktere sahip kentsel süreçlerde; ölçeklerarası bütünleşme sağlayan planlama politikaları ile stratejik planlama çerçeveleri (Healey,1997; Friend, 1997) ve *disiplinlerarası bütünleşme sağlayan* performans-odaklı kriterler ve göstergeler ile ilgili alternatif strateji çerçeveleri arasında bağlantı kurulması gerekmektedir (Bertuglia ve diğ., 1996; Baker ve diğ., 2006), örn: *süreç bakımından işlevsel değeri değişen eylemler için mevcut kapasiteyi performans-odaklı biçimde ayarlayarak optimum enerji harcamak, mevcut kapasiteye dayalı potansiyel geliştirmede performans kontrolü sağlamak.*

Karakteristik işleve dayalı "dinamik programlama süreci" (Howard, 1960) kapsamında "bilinç"; dönüşümsel değerlendirme sağlayan temel değişkendir (von Neumann, 1932; Schrödinger, 1935-1992).

Performans programlama üzerine stratejik yaklaşımlar: yeniden-ayarlama

Kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi hedefi ile performans programlama konusunda mekanizma-araç bağlantısı; analitik kararlara dayalı koordinasyon ve stratejik katılıma dayalı kooperasyon arasındaki ölçeklerarası etkileşim ile sağlanmaktadır. Süreç karakterinde göre işlevsel değerin yeniden ayarlanmasında 'performans-odaklı tersine stratejiler' kullanılmaktadır. Sürecin planlaması ve yönetiminde mekanizma-araç bağlantısı sağlayan performans ayarlamada, işlevsel değer üzerine başlıca üç kategori altında işlem yapılabilmektedir: kapasite azaltma, yükseltme ve sabitleme (Şekil 3.9).

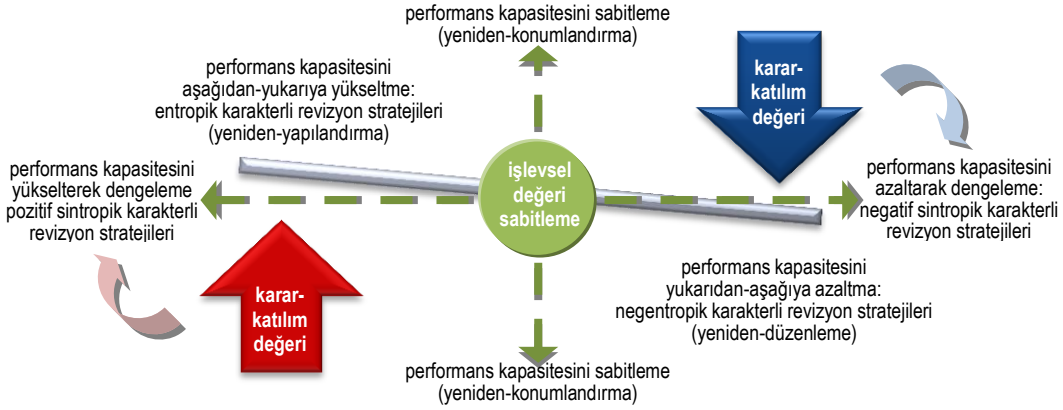

Şekil 3.9 : Performans programlama süreçlerinde yukarıdan-aşağıya ve aşağıdan-yukarıya planlama ve tasarım stratejileri.[14]

Performans kapasitesini yukarıdan-aşağıya azaltma yaklaşımı (Şekil 3.9); karar-katılım temelli işlevsel değerin 'yeniden-düzenlemesi' amacıyla, 'negentropik karakterli revizyon stratejileri' geliştirilmektedir. Performans programlama ile mekanizma-araç bağlantısının revizyonu aşamasında; mikro/yerel ölçekten makro/ulusal ölçeğe işlevsel değer aktarılmakta ve makro/ulusal ölçekli uygulamaların performans kapasitesi azaltılarak dengelenmektedir. Entropik sürecin etkisini indirgeyen negentropik karakteristik işlev doğrultusunda yeniden-düzenleme için pro-aktif stratejilerin sadeleştirilmesine yönelik enerji harcanmaktadır, *örn: kentsel metabolizmanın katabolik dönüşümü nedeniyle kompleks parçalar arasındaki süreç yapısının bozularak ilkel parçalara ayrılması ile ortaya çıkan yıpranma etkisi*. Planlama sistemi içinde parçalanarak yürütülen stratejik çerçeve, planlama süreci içinde bağlanmadan yönetilen pragmatik çerçeve ile uygulanmaktadır, *örn: stratejik planlama süreci ardından, performans-odaklı revizyon içermeyen bütçe programlama süreci*.

---

[14] (Friend ve Jessop, 1969), (Faludi ve Mastop, 1982), (Faludi,1989; 2000), (Bertuglia ve diğ., 1994), (Friend, 1997), (Healey, 1997; 2007), (Mastop ve Faludi, 1997), (Gunder, 2001), (Neumann ve Markow, 2004), (Stiftel ve Watson, 2005) ve (Baker ve diğ., 2006) kaynaklarının genel değerlendirme sentezi yapılarak ; Tez çalışmasının ikinci bölümünde geliştirilen paradigma gelişimi-değişimi ve üçüncü bölümünde geliştirilen stratejik planlama yaklaşımları konusundaki çözümlemeler doğrultusunda, mevcut ve öneri model çözümlemelerine altlık oluşturması amacı ile üretilmiştir.

Performans kapasitesini aşağıdan-yukarıya yükseltme yaklaşımı (Şekil 3.9); karar-katılım temelli işlevsel değerin 'yeniden-yapılandırılması' amacıyla, 'entropik karakterli revizyon stratejileri' geliştirilmektedir. Performans programlama ile mekanizma-araç bağlantısının revizyonu aşamasında; makro/ulusal ölçekten mikro/yerel ölçeğe işlevsel değer aktarılmakta ve mikro-ölçekli uygulamaların performans kapasitesi yükseltilerek dengelenmektedir. Negentropik sürecin etkisini yükselten entropik karakteristik işlev doğrultusunda yeniden-yapılandırma için pro-aktif stratejilerin geliştirilmesine yönelik enerji harcanmaktadır, *örn: kentsel metabolizmanın anabolik dönüşümü nedeniyle ilkeler parçalar arasındaki bağlantının sentezlenerek, kompleks süreç yapısının oluşturulması ile ortaya çıkan çarpan etkisi.* Planlama sistemi içinde parçalanarak yürütülen stratejik çerçeve, planlama süreci içinde bağlanarak yönetilen analitik çerçeve ile desteklenerek geliştirilmektedir, *örn: stratejik planlama süreci ardından, kalkınma-odaklı revizyon içeren performans programlama sürecinin yürütülmesi*.

Performans kapasitesini yatayda veya dikeyde sabitleme yaklaşımı (Şekil 3.9); karar-katılım temelli işlevsel değerinin 'yeniden-konumlandırılması' amacıyla 'sintropik karakterli revizyon stratejileri' geliştirilmektedir. Performans programlama ile mekanizma-araç bağlantısının tasarımı aşamasında; mezo/bölgesel ölçekten makro/ulusal ve mikro/yerel ölçeğe işlevsel değer aktarılarak, ölçeklerarası uygulamaların performans kapasitesi yeniden-ayarlanmaktadır. Belirsiz sürecin etkisini netleştiren veya belirli sürecin dönüştürücü karakteri destekleyen karma karakteristik işlev doğrultusunda yeniden-konumlandırma için pro-aktif stratejilerin sistem bütününde ayarlanmasına yönelik enerji harcanmaktadır. *örn: kentsel metabolizmanın sinerjik dönüşümü nedeniyle ilkel ve kompleks parçalar arasındaki bağlantının analizi-sentezi doğrultusunda kentsel füzyon sağlayan metabolik süreç yapısının oluşturulması ile ortaya çıkan birleşik etki*. Planlama sisteminde parçalanarak yürütülen stratejik çerçeve ile planlama sürecinde bağlanarak yönetilen analitik çerçeve arasında performans-odaklı dönüşüm sağlayan bağlantılı süreçler yürütülmektedir, *örn: stratejik planlama ve performans programlama süreçlerinin birlikte yürütülmesi ile kentsel kalkınma sağlanması.*

3.3 Mekanizma-Araç Bağlantısı: Kentsel Tasarım Rehberleri

Dünyanın farklı coğrafyalarının bağlamı tarafından oluşan özgün kentsel dinamikler, planlama sistemlerinde kapsamlıdan stratejik çerçevelere değişiklik gösteren bir çeşitlenme yaratmaktadır Ortak özelliklere –hatta benzer stratejik çerçevelere – sahip planlama sistemlerinde benzer etki-tepkinin oluşmamasında coğrafi bağlam ve

yerel potansiyeller tarafından belirlenen (Albrehcts, Healey, Kunzmann, 2003; CABE ve Design Council, 2011) "kentsel sistem dinamikleri" (Forrester, 1969) ve "sosyal sistem dinamikleri" (Bailey, 1990) ön plana çıkmaktadır. Bu kentsel ve sosyal dinamikler ile biçimlenen planlama sistemlerinde ise bir yandan "*bölgesel ölçekte* parçalanma ve *yerel ölçekte* çeşitlilik" kavramları (Healey, 1997), diğer yandan "*ölçeklerarası* bağlantı ve yerel ölçeğe bağımlılık" kavramları (Madanipour, 2010), stratejik planlama çerçevelerine ve karar-katılım konusunu içeren planlama yaklaşımlarına temel oluşturmaktadır (Albrechts, Healey, Kunzmann, 2003; Madanipour, 2010), örn: yeni işlevsel kentsel tasarım yaklaşımları (Lang, 1994; CABE ve DETR, 2001) ve pro-aktif yaklaşımlar (Hall, 2007), sürdürülebilir kalkınma-temelli koruma-geliştirme odaklı kentsel tasarım yaklaşımları (EU-RESCUE, 2004; EU-SUD, 2004), politika-ekonomi temelli kentsel tasarım yaklaşımları (Cuthbert, 2006; DAAB, 2008; Cuthbert, 2011). Bu nedenle, kentsel dönüşüm süreçlerine yönelik planlama-tasarım yaklaşımını planlama sistemi (PWIA, 1993; CABE ve DETR, 2000) ve planlama stratejileri (Hudson, 1979; Graham ve Healey, 1999; CABE ve DETR, 2001) kapsamında tanımlanan, süreç ve çözüm odaklı farklı kentsel tasarım araçları (Barnett, 1974; Punter, 1999; Cowan ve UDG, 2002; Lang, 2005; Parolek, Parolek ve Crawford, 2008) ortaya çıkarmaktadır. Kentsel tasarımın sistem-strateji bakımından tarihsel gelişiminde; kuram-uygulama arasında geri-besleme oluşturulması (Alexander, 2001-2005; Cowan, 2002; Gosling, 2002; Gospodini, 2002; Barnett, 2011) ve yöntem bakımından bilimsel ilerlemesi (PWIA, 1993; Lang, 1994; CABE ve DETR, 2000,2001; CABE, 2011; CABE ve Design Council, 2011) nedeniyle planlama mekanizması ile araçları arasında dinamik bir bağlantı oluşmuştur.

1980'lerden itibaren kentsel tasarımın kuram, uygulama ve yöntem bakımından bağlantılı gelişimi; planlama sistemi ve stratejileri ile beraber çalışan kentsel dönüşüm süreçlerinin planlaması ve yönetimine odaklanan planlama-tasarım yaklaşımlarının hem amacında hem de araçlarında farklılaşma ortaya çıkarmaktadır (Cowan, 2002; Gosling, 2002; Gospodini, 2002). 1980 sonrasında; kentsel tasarım rehberleri (Cowan ve Billingham, 2003) 'stratejik planlama-tasarım araçları' (Barnett, 1974; Friedmann, 1993; Punter ve Carmona, 1997; Lang, 2005; Ben-Eran, 2005) ve "proaktif stratejiler" (Hall, 2007) olarak kullanılmaktadır. Stratejik planlar kapsamındaki kentsel tasarım çerçeveleri ile kentsel bağlam bakımından "olumlu veya olumsuz biçimde ütopik", uygulanabilirlik bakımından "hayali [idealist] veya pratik [rasyonalist]" ve işlevsel performans bakımından "etkili veya çabukça unutulan" planlama-tasarım yaklaşımları geliştirilmektedir (Cowan ve Billingham, 2003). 'Planlama süreçlerinde işleyen kuram-uygulama geri-beslemeli kentsel

tasarım yaklaşımları' ile 'planlama stratejisi olarak kullanılan kentsel tasarım rehberi odaklı yöntem çerçeveleri' arasındaki bağlantı planlama sistemi içinde tanımlanmaktadır (Cowan ve Billingham, 2003).

1980'lerin ortasından 2000'lere kadar; kentsel tasarımın kuram ve uygulama bakımından evrimsel gelişimi (Cowan ve Billingham, 2003), kentsel dönüşüm süreci-odaklı planlama-tasarım yaklaşımı kapsamındaki mekansal uygulama araçlarının, planlama sistemi içinde yapılandırmasını sağlamaktadır. 1980lerin sonunda; Avrupa'da "kentsel tasarım üzerine on temel emir/ilke" (Tibbalds, 1988, Punter, 1990a) ve Amerika'da "kentsel tasarım bildirgesi" (Jacobs ve Appleyard, 1987); planlama sisteminde kuram ve uygulama etkileşimli planlama-tasarım uygulamalarında, süreç-çözüm odaklı stratejik yöntemler ve kalite-odaklı stratejik araçlar geliştirmesine bir temel sağlamaktadır (Cowan ve Billingham, 2003). 1980'lerde; planlama mekanizması içinde işleyen planlama-tasarım araçları, hem Avrupa'da hem de Amerika'da, kuram-uygulama-yöntem bakımından sistem-strateji bütünlüğü oluşturan/tanımlayan biçimde yeniden-yapılandırılmaktadır.

1990'larda; kentsel tasarım hem yerel yönetimlerin hem de akademik çevrelerin gündeminde planlama ve 'kentsel koruma-geliştirme' konulu çalışmaların merkezine yerleştirilmektedir (Cowan ve Billingham, 2003). Kentsel tasarım ve planlama konularını birbiri ile ilişkilendiren 'kalite-odaklı kentsel tasarım yaklaşımı' (Power ve Parfect, 1997) ve kentsel tasarım ile 'kentsel rönesans' kavramını birbiri ile ilişkilendiren 'koruma-geliştirme odaklı kentsel tasarım yaklaşımı' (Rogers ve UTF, 1999) üzerine yerel yönetimlerin çalışmalarında uygulama çerçevesi geliştirilmektedir (Cowan ve Billingham, 2003). Kentsel tasarımın planlama boyutu ve planlama çerçevesinde kentsel tasarımın rolü (Punter ve Carmona, 1997) üzerine kuramsal çerçeve oluşturulmaktadır (Cowan ve Billingham, 2003). 1990'larda; stratejik planlama çerçevelerinde; 'kentsel tasarım-eksenli planlama yaklaşımı' geliştirilmektedir.

1980'lerin sonundan itibaren; kentsel tasarımın kuram ve uygulama boyutunu kapsayan kentsel bağlama yönelik uygulama süreçleri ve kentsel süreçlere yönelik yöntemsel araçlar geliştirilmesi (Cowan ve Billingham, 2003), kentsel tasarım yaklaşımlarının işlev ve performans bakımından birleştirilmesini sağlamaktadır (PWIA, 1993; CABE, 2000). 1990'lar boyunca; kentsel tasarımın planlama sisteminde işlev bakımından 'ölçeklerarası kavramsal çerçeveye sahip amaçsal bir yaklaşım' ve yerel yönetimin planlama gündeminde/uygulamalarında performans bakımından 'kentsel tasarım rehberi yoluyla yöntemsel çerçeveye sahip disiplinlerarası araçsal bir yaklaşım' (CABE, 2000) biçiminde yeniden-

tanımlanmasına bir temel oluşturmaktadır (Cowan ve Billingham, 2003). 1990'ların sonunda; kentsel koruma-gelişim-değişim odaklı planlama sisteminde, kentsel tasarım-eksenli planlama yaklaşımları kapsamında tanımlanan süreç ve çözüm odaklı uygulama araçları ortaya çıkmaktadır. 1990'ların sonunda; Kamu sektörü *[DETR]* destekli kurumsal girişim [*UDGroup*] tarafından kentsel tasarım-eksenli planlama yaklaşıma sahip planlama çalışmaları ve uygulamalarında 'toplumsal katılım' konusunun gündeme alınması (Wates, 1998) nedeniyle süreç planlama ilkeleri ve yöntemleri konusunda planlama sistemi ve sürecin tipine yönelik farklı katılım modelleri ve senaryoların geliştirilmesine bir temel oluşturmaktadır (Wates, 2000). 1990'ların sonunda; kentsel dönüşüm süreçlerine odaklanan kentsel tasarım-eksenli planlama yaklaşımı, planlama sistemi içinde organizasyonel ve mekansal düzeylerde yapılandırılmaktadır.

2000lerin başında; "kentsel tasarım rehberinin"; kentsel koruma-geliştirme ve kentsel yenileme-geliştirme konularını kapsayan kentsel dönüşüm stratejileri içeren planlama ve tasarım politikalarına yönelik çerçeve, ilke kararı, üst-ölçekli plan bağlantılarını planlama sistemi içinde yapılandıran etkili bir araç olarak tanımlanması (Punter ve Carmona, 1996, 1997; Cowan, 2002) süreç-odaklı kentsel tasarım rehberlerinin planlama sistemi içinde üretimi ve kullanımına bir temel oluşturmaktadır (Cowan ve Billingham, 2003). 2000'lerden günümüze; kentsel dönüşüm süreçleri kapsamında kentsel tasarım-eksenli planlama yaklaşımının stratejik aracı olan kentsel tasarım rehberleri, planlama sisteminde çok-stratejili bütünleşik bir yaklaşım olarak kullanılmaktadır (CABE, 2001).

Kentsel Tasarımın; yerel yönetim politikalarının arayüzünde mekansal uygulama çerçevesi sağlayan (Barnett, 1974) rolü yerine, planlama sistemi doğrultusunda kentsel süreçlerin organizasyonel ve mekansal düzeylerde planlamasını kapsayan kentsel tasarım rehberi hazırlama ve uygulama sürecine yönelik (Cowan, 2002; Gosling, 2002; Gospodini, 2002) "sistem ve strateji temelli planlama mekanizması kurgulayan' yeni rolü (Barnett, 2011) planlama gündemde yer almaktadır. kentsel tasarım-eksenli planlama yaklaşımının; planlama sürecinde tanımlı kentsel tasarım rehberinin hazırlanması ve kullanımı konusundaki yeni rolü doğrultusunda yapı-temelli süreç planlama ve süreç yönetim uygulamalarının merkezinde yeniden-yapılandırıldığı belirtilmektedir (Cowan, 2002).

Yapı-aktör etkileşimli kentsel koruma-gelişim-değişim sürecinin planlaması ve yönetiminde kentsel tasarım-eksenli planlama yaklaşımı ve planlama aracı olarak kentsel tasarım rehberlerinin üretimi ve kullanımı konusunda başlıca dört konuda içsel ve dışsal yapılanma sağlanması öngörülmektedir. Planlama süreci

kapsamında; “stratejik çerçeveler”, “kalkınma kararları”, “tasarım kararları” ve “imar planları” ile bağlantılı olan kentsel tasarım rehberlerinin üst-ölçekli planlama kapsamında geliştirilen vizyona dayalı biçimde hazırlanması ve uygulanması için mekansal ve finansal boyutları programlayan bir stratejik çerçevenin geliştirilmesi önerilmektedir (Cowan, 2002). Planlama sistemi ve stratejileri doğrultusunda kentsel koruma-gelişim-değişim süreçlerine yönelik operasyonel bir araç olarak geliştirilen, üretilen ve kullanılan kentsel tasarım rehberlerinin planlama sisteminde netleştirilmemesinin planlama sürecinde çelişkiler ortaya çıkardığı belirtilmektedir. Bu çelişkiler kapsamında kentsel tasarım rehberlerinin; bir yandan “ek planlama rehberi” statüsüne sahip olduğu takdirde, --*strateji açıklarının oluşması nedeniyle*-- güncel planlama sürecinde sürdürülebilirliğin sağlanamayacağı ve ekte belirtilmeyen yasal süreksizliğin süreçte hatalara yol açacağı belirtilirken, diğer yandan planlama sisteminin merkezine yerleştirilen ve gelecek vizyonunu kurgulayan temel statüsüne sahip olduğu takdirde ise --*sistem açıklarının oluşması nedeniyle*-- güncel planlama sürecinde hedefe ulaşılamayacağı vurgulanmaktadır (Cowan, 2002). Bu çelişkilere çözüm olarak; “kentsel tasarım rehberlerinin”, planlama sistemi ve stratejilerine yönelik gündem oluşturma sürecinde yardımcı bir araç olarak kullanılmasını sağlayan “planlama çerçevesi”, “plan kararları” ve “imar planı” statüsüne sahip biçimde yapılandırılması önerilmektedir (Cowan, 2002). Planlama sistemi ve stratejileri bakımından kentsel koruma-gelişim-değişim konularına odaklanan ve planlama sürecinde tanımlanan kentsel tasarım rehberlerinin hazırlanması ve kullanımı üzerine; “stratejik plan çerçevesi” kapsamında hükmü olan ve/veya “imar planı” kapsamında hükme bağlanan tasarım kodlarını tanımlaması önerilmektedir (Cowan, 2002). Kentsel tasarım rehberlerinin esnek karaktere sahip bütünleşik bir yaklaşıma ve çok-boyutlu faktörleri kapsayan dinamik bir çerçeveye sahip olması önerilmektedir (Cowan, 2002). Kentsel koruma-gelişim-değişim konularını kapsayan kentsel süreçlere yönelik kentsel tasarım rehberlerinin hazırlanması ve kullanımı aşamalarında; süreçte yer alan katılımcıların, *örn: kent konseyleri, yerel yönetimler, kentsel arazi geliştiriciler ve tasarımcıların*, kapsam ve içerik konularında disiplinlerarası ve ölçeklerarası biçimde birlikte çalışmasına olanak sağlayan yerel yönetim kültürü ve toplumsal bilinç oluşturulması önerilmektedir (Cowan, 2002).

2010’larda; kentsel dönüşüm süreçlerinin planlaması ve yönetimi kapsamında süreç ve çözüm odaklı kentsel tasarım-eksenli planlama yaklaşımları kapsamında karar ve katılım süreçlerine yönelik proaktif stratejiler tanımlayan yeni-işlevsel bir araç olarak kentsel tasarım rehberlerinin (Hall, 2007), “bağlantılı planlama yaklaşımı” (Friend, 1997) doğrultusunda kentsel bağlama disiplinlerarası bağımlı ve ölçeklerarası bütünleşik biçimde planlama sisteminin merkezinde bulunduğu belirtilmektedir

(Madanipour, 2010), örn: bütünleşik kentsel koruma-geliştirme (EU-RESCUE, 2011), sürdürülebilir kentsel kalkınma (UN-HABITAT, 2009) ve iklim değişikliğine duyarlı ekolojik ve akıllı kentsel gelişim (UN-HABITAT, 2011). 2010'lardan 2025'e kadar; sürdürülebilirlik temelli kentsel koruma-gelişim-değişim odaklı süreçler kapsamında kentsel tasarım-eksenli planlama yaklaşımının bütünleşik aracı olan kentsel tasarım rehberlerinin, planlama sisteminde organizasyonel ve mekansal düzeylerde kentsel süreçlerin planlaması ve yönetiminde işlevsel performans sağlayan bir mekanizma olarak kullanılması öngörülmektedir (CABE ve Design Council, 2011).

3.3.1 Kentsel Tasarım Rehberleri: Dünya Kentlerindeki Sistem-temelli Planlama-Tasarım Uygulamaları

Tarihi kent merkezlerindeki kentsel koruma-gelişim-değişim sürecine odaklanan kentsel tasarım rehberi Dünya örneklerinde; süreç ve çözüm odaklı 'sistem çerçevesi'nin planlama uygulamalarında kullanılması amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda; kentsel bölgeler ve alanlar ile ilgili stratejik politikalar, finansal programlar ve mekansal öneriler üretilmesi hedeflenmektedir. Kentsel tasarım rehberlerinin kullanılma amacı ve hedefi doğrultusundaki ölçeklerarası sistem ve disiplinlerarası stratejiler kapsamında kentsel kavram ve bağlama göre çeşitlenen konular dört kategori altında toplanmaktadır. İlk kategoride; kentsel koruma, koruma-geliştirme ve yenileme geliştirme alanlarında tarihi, kültürel, kentsel ve mimari miras değerlerinin korunması ve geliştirmesi üzerine stratejiler geliştirilmektedir, örn: *kentsel koruma planı, tarihi koruma ve kentsel yenileme programları, restorasyon-renovasyon projeleri, vb*. İkinci kategoride; kentsel dönüşüm, yeniden-gelişim ve yeniden-üretim süreci odaklı kentsel alanlarında doğal, tarihi, kültürel ve kentsel miras değerlerinin sürdürülebilirliği konusunda stratejiler geliştirilmektedir, örn: *kent merkezi, merkezi iş alanları-MİA, tarihi mahalleler ve sokaklar, terk edilmiş sanayi alanları, eski liman bölgeleri ve depo alanları, vb*. Üçüncü kategoride; kentsel (yeniden) gelişim alanlarında kentsel karakter ve kentsel imajın güçlendirilmesi ile ilgili stratejiler geliştirilmektedir, örn: *toplu konut alanları, uydu kent alanları, tekno-park alanları, kampus, vb*. Dördüncü kategoride; Kentleşme sürecinde doğal değerlerin korunması ve geliştirmesi üzerine stratejiler geliştirilmektedir, örn: *kent silueti, yeşil alanlar, doğal hayatı ve tabiatı koruma alanları, nehir hattı ve sahil şeridi koruma alanları, vb*. (Barnett, 1974; CABE, 2000; UDAL, 2000; Billingham ve Cole, 2002; Carmona ve diğ., 2003; Cowan, 2002; Cowan ve Billingham, 2003; Carmona ve Dann, 2007).

Bu hedefler doğrultusunda hazırlanan kentsel tasarım rehberlerinin üretimi ve kullanımı; kentlerin ve kentsel alanların ihtiyaçlarına göre çeşitlenen alt-konular üzerine odaklanmaktadır. Kentsel mekan ve yaşam kalitesine odaklanan kentsel tasarım rehberleri, "kentsel tasarımın on temel ilkesi" (Jacobs ve Appleyard, 1987; Tibbalds, 1988) üzerinde yoğunlaşmaktadır. Birinci ilke; kentsel gelişim ve tarihi koruma konusunda toplum bilincinin artmasını ve halk katılımını sağlamak üzere planlama kararları, kentsel tasarım ilkeleri ve mimari öneriler ile teknik konularda uygulamaya yönelik yerel/bağlamsal bir çerçeve oluşturmak. İkinci ilke; yeni-gelişim alanları, kentsel dönüşüm alanları ve/veya tarihi kent merkezi için strateji planlarında belirlenen vizyon'u mekansal ve sosyal anlamda yansıtacak tasarım kriterlerinden oluşan tematik stratejileri uygulamak. Üçüncü ilke; kentin tarihi kimliğini yansıtan sanatsal, ticari ve turistik hareket merkezleri yaratarak kentsel değeri aşınan ve yıpranan kent merkezindeki alanların ekonomik, sosyal ve mekansal anlamda yeniden-canlandırılmasını ve kalkınmasını sağlamak. Dördüncü ilke; kentsel ve tarihi çevre kalitesinin işlevsel ve estetik anlamda, organizasyonel düzeyden operasyonel düzeye kadar geliştirmek. Beşinci ilke; ekonomik teşvik programları ile tarihi korumaya yönelik aktivitelerin hızlanmasını desteklemek ve geniş bir kitleye yayılan tarihi koruma aktivitelerine yönelik toplumsal bilinçlendirme ve aktif katılımı sağlamak. Altıncı ilke; kentlerin veya kentsel alanların yapılı çevre kalitesinin işlevsel ve estetik anlamda, büyük ölçekten küçük ölçeğe kadar geliştirmek. Yedinci ilke; kentsel mekan'a özgü kimliğin vurgulandığı, tarihi koruma, sokak silueti ve tipolojik yapı cepheleri projeleri ve ticari-kültürel aktiveleri ile desteklenmiş, güçlü bir kentsel imaj ve yüksek standartlı kentsel hayat kalitesi yaratmak. Sekizinci ilke; kentsel alan'a özgü tarihi, kentsel ve mimari niteliklerin bağlamsal ve tematik bir yaklaşımla kurgulanarak kentsel mekan kalitesi ve kent kimliğini güçlendirmek. Dokuzuncu ilke; tarihi ve mimari bağlam ile uyumlu, tasarım çözümleri içeren, eklenti/dolgu yapılara dair mimari yaklaşımlar önermek. Son ilke; yaratıcılığı cesaretlendirmek, tasarım mükemmelliğini başarmak ve uygulanabilir ölçülerde, kesin sonuçlar sağlamak. Bu "kentsel tasarım ilkeleri"; kentsel koruma-geliştirme sürecine yönelik hazırlanan/kullanılan kentsel tasarım rehberi Dünya örnekleri kapsamındaki kentsel kalite-odaklı konuları kapsayan çok-boyutlu performans senaryosunu tanımlayarak, sürecin planlaması ve yönetimini kolaylaştırmaktadır.

Tanımlı amaçları ve hedefleri bulunan kentsel tasarım rehberlerinin kentler ve kentsel alanlar için sağladığı avantajlar arasında; kuramsal ve uygulama çerçevesi oluşumu, tasarım'da esneklik ve çeşitlilik sağlanması, tarihi çevrelerin korunması ve nitelikli gelişimi, kentsel ve tarihi süreklilik sağlanması, kentsel imaj ve atmosfer

yaratılması, desteklenmesi ve gelişimi, tanımlı ve bakımlı kentsel mekan yaratılması, yaşayan kent mekanlarının (yeniden) üretiminin desteklenmesi ve kentsel hayat kalitesinin geliştirilmesine yönelik konular bulunmaktadır. Bu nedenle; kentsel yenileme-geliştirme ve/veya koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetiminde çok-boyutlu çerçeveler ile kentsel mekan ve yaşam kalitesinin geliştirilmesini sağlayan Kentsel Tasarım Rehberleri, *performans-odaklı bütünleşik mekanizma tanımlayan stratejik bir planlama aracı* olarak kullanılmaktadır. Dünyanın farklı coğrafyalarında üretilen ve uygulamaya geçirilen kentsel tasarım rehberlerinin, amaç-hedef ve neden-sonuç ilişkilerindeki yöntemsel benzerlik ve kentsel bağlama özgü farklılıklar değerlendirildiğinde; kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlanması ve yönetimine ilişkin 'kentsel tasarım-temelli mantıksal bir sistem çerçevesi' bulunmaktadır.

Kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimine odaklanan kentsel tasarım rehberi Dünya örneklerinin 'kentsel tasarım-temelli mantıksal sistem çerçevesi' doğrultusunda geliştirilen yöntemler kapsamında ölçeklerarası ilişki bulunmaktadır. Küresel ölçekli yöntemler ile politik, ekonomik ve mekansal çerçevelere sahip politika ve ekonomi temelli bütünleşik stratejiler geliştirilmektedir, örn: *ulusal yeniden-yapılanma stratejileri, uluslararası tarihi koruma, tarihi ve kültürel miras koruma programlar, vb*. Ulusal ölçekli yöntemler ile strateji planları kapsamında kentsel koruma, gelişim ve değişim süreçleri üzerine bütünleşik bir çerçeve tanımlanmaktadır, örn: *sosyo-ekonomik kalkınma politikaları ve koruma/yenileme-geliştirme/koruma-geliştirme konuları arasında bağlantı sağlayan kentsel politikalar ve kentsel tasarım rehberleri vb. (esnek) planlama araçları*. Bölgesel ölçekli yöntemler ile strateji planları kapsamında ulusal ölçekli ve yerel ölçekli süreçler üzerine bağlantılı bir sistem çerçevesi tanımlanmaktadır, örn: *sürdürülebilir gelişim, koruma/yeniden-gelişim konuları ve kentsel tasarım rehberi*. Yerel ölçekli yöntemler ile strateji planları kapsamında ölçeklerarası ve disiplinlerarası konuları kapsayan bir uygulama çerçevesi tanımlanmaktadır: örn.: *kentsel proje-program ve kentsel tasarım rehberi*.

Kentsel koruma-gelişim-değişim sürecinin planlaması ve yönetimine odaklanan kentsel tasarım rehberi Dünya örnekleri, içerik ve kapsam bakımından koruma-geliştirme sürecini belirleyen ve ölçeklerarası biçimde etkin olan faktörler içermektedir. Makro/Ulusal ölçek; üst-ölçekli planların üretilmesi, stratejik plan çerçevesinde (vizyon-misyon-hedef) bütünlüğün sağlanması, kentsel büyüme ve değişim sürecinin yönetilmesi ve süreçteki aktörlerin katılım modellerinin belirlenmesine ilişkin hipotetik örgütsel faktörleri kapsamaktadır, örn.: *yönetim planı,*

performans programı, strateji planı, eylem planı, yatırım planı, vb. Mezo/Bölgesel ölçek; disiplinlerarası planlama ve tasarım kararlarının üst-ölçekli plan çalışmaları ile ölçeklerarası biçimde ilişkilendirilmesini sağlayan '(stratejik) mekansal faktörleri' kapsamaktadır, örn.: *yerleşim morfolojisi, yapı tipoloji, mimari programlar, cephe ve sokak siluetleri, vb*. Mikro/Yerel ölçek; tarihi koruma ve kentsel (yeniden) gelişim üzerine tasarım ilkeleri, kriterler ve standartlarının yaratıcı ve esnek biçimde uygulanmasını sağlayan '(tematik) eylemsel/operasyonel faktörleri' kapsamaktadır. örn.: *tarihi, doğal ve kültürel değer koruma kriterleri, koruma bölgeleri/SİT alanlarında kentsel gelişim kriterleri ve/veya arazi-geliştirme parametreleri, koruma alanlarında 'eklenti-dolgu kriterleri, vb*.

Kentsel koruma-gelişim-değişim süreçlerinin planlaması ve yönetimine odaklanan bu çalışmada; kentsel tasarım rehberi Dünya örnekleri kentsel dönüşüm kavramı, kentsel bağlam ve süreç içeriği bakımından üç farklı kategoride çözümlenmektedir.

- Dünya kentlerindeki mevcut planlama uygulamalarında bulunan kentsel koruma süreci odaklı kentsel tasarım rehberi örnekleri; kentsel değişim süreçlerine yönelik mekanizma-araç bağlantısı içermektedir. Dünya kentlerindeki örnekler; 'tarihi ve kentsel koruma', 'miras koruma' (Zeren, 1981; Zeren Gülersoy ve diğ., 2004-2008), 'koruyarak yenileme-geliştirme, 'iyileştirme', 'yeniden-canlandırma' (Fainstein ve Campbell, 1996a-b) konularına odaklanmaktadır (Şekil 2.2). Mevcut uygulama örnekleri; kentsel değişim sürecinde tarihi kent merkezlerinin ve çevre bölgelerindeki kentsel mekan imajının ve tarihi çevre kalitesinin korunması ve/veya korunarak geliştirilmesi amacına hizmet etmektedir. Bu amacın ardındaki sebep; ekonomik kalkınma sağlama, tarihi süreklilik yaratma (Fainstein ve Campbell, 1996a-b) ve 'kentsel mekan kalitesinin iyileştirilmesi' (Zeren Gülersoy ve diğ., 2005) gibi hedeflere dayanmaktadır. Bu hedefe ulaşmak için kullanılan yöntem ise; stratejik yaklaşımlar doğrultusunda bir dizi plan, politika, ilke ve yönetmelik oluşturarak, katılımcılık temelinde uygulanan bir süreç yönetimi olarak ortaya çıkmaktadır.
- Dünya kentlerindeki mevcut planlama uygulamalarında bulunan kentsel yenileme-geliştirme süreci odaklı kentsel tasarım rehberi örnekleri; kentsel büyüme ve gelişim süreçlerine yönelik mekanizma-araç bağlantısı içermektedir. Dünya kentlerindeki örnekler; 'kentsel gelişim', 'kentsel yeniden-gelişim' ve 'sürdürülebilir kalkınma' konularına, farklı tematik birleşimler doğrultusunda bütünleşik biçimde odaklanmaktadır (Şekil 2.2). Mevcut uygulama örnekleri; kentsel büyüme ve değişim sürecinde kent merkezi ve çevre bölgeler ile farklı arazi kullanımına sahip kentsel bölgelerde; kentsel mekan imajı ve karakterinin güçlendirilmesi, arazi (kullanım) geliştirme parametrelerinin yaratılması ve kentsel iyileştirme yaratılması amacına

hizmet etmektedir. Bu amacın ardındaki nedenler arasında; ekonomik kalkınma ve bölgesel gelişim sağlama, kentsel kimlik yaratma ve kentsel mekan kalitesinin iyileştirilmesi gibi hedefler bulunmaktadır. Bu hedefe ulaşmak için kullanılan yöntem ise; stratejik yaklaşımlar doğrultusunda çeşitli plan, politika, ilke ve standartların oluşturulduğu, katılımcılık ve girişimcilik temelinde uygulandığı bir süreç yönetimi olarak ortaya çıkmaktadır.

- Dünya kentlerindeki mevcut planlama uygulamalarında bulunan kentsel koruma-geliştirme süreci odaklı kentsel tasarım rehberi örnekleri; kentsel dönüşüm süreçlerine yönelik mekanizma-araç bağlantısı içermektedir. Dünya kentlerindeki örnekler; 'kentsel koruma' ve 'tarihi koruma', 'koruyarak yenileme', 'iyileştirme/sağlıklaştırma', 'yeniden-canlandırma', '(yeniden) gelişim' (Gürler, 2002) ve "sürdürülebilir kentsel gelişim"' (UN-HABITAT, 2009) konularına farklı tematik birleşimler doğrultusunda bütünleşik biçimde odaklanmaktadır (Şekil 2.2). Karma temalı mevcut uygulama örnekleri; kentsel koruma-gelişim-değişim süreçlerinde, tarihi/çağdaş kent merkezi ve çevresindeki bölgeleri ile farklı arazi kullanımına sahip kentsel bölgelerde, bir yandan kentsel mekan imajının ve tarihi çevre kalitesinin korunması ve/veya korunarak geliştirilmesi, diğer yandan karma arazi kullanıma dayalı kentsel gelişim ve kentsel kalite yükseltilmesine dayalı kentsel koruma parametrelerinin yaratılarak kentsel karakterin güçlendirilmesi amacına hizmet etmektedir. Bu amacın ardındaki neden; hem ekonomik kalkınma ve bölgesel gelişme sağlanması, hem kentsel mekan/yaşam kalitesinin korunarak geliştirilmesi, hem de tarihi süreklilik yaratılması gibi hedeflere dayanmaktadır (EU, 2011; UN, 2011). Bu hedeflere ulaşmak için kullanılan yöntem ise; bir yandan çeşitli plan, politika, çerçeve, yönetmelik, ilke ve standartlar temelinde oluşturulan 'analitik kararlar ile süreç planlama', diğer yandan katılımcılık ve girişimcilik temelinde uygulanan 'stratejik yaklaşımlar ile süreç yönetimi'ne odaklanmaktadır. Sistem-strateji tanımlayan disiplinlerarası ve ölçeklerarası nitelikli kentsel tasarım üst-çerçevesi kapsamında bütünleştirilmekte ve mekanizma-araç bağlantısı organizasyonel ve mekansal düzeylerde tasarlamaktır. Kentsel Tasarım Rehberlerinin üretimi ve kullanımında; bir yandan farklı coğrafyalara özgü kentsel planlama anlayışı/yaklaşımı diğer yandan sürecin tipine ve kentsel alana özgü problemler, potansiyeller ve dinamikler belirleyici olmaktadır.

3.3.2 Kentsel Tasarım Rehberleri: Türkiye/Istanbul'daki Strateji-temelli Planlama-Tasarım Uygulamaları

Türkiye'nin gelişmiş kentleri arasında küresel sıralamada rekabet eden Istanbul küresel kenti (GaWC, 1998-2010) kapsamında sınırlı sayıda kentsel tasarım rehberi

örneği bulunmaktadır. Türkiye'nin gelişmiş kentleri arasında küresel rekabet potansiyeline sahip metropoliten karakter gösteren Başkent Ankara ve İzmir küresel merkezleri (GaWC, 1998-2010) kapsamında Ankara özelinde kentsel tasarım rehberi örneğine erişilemezken, İzmir özelinde etapları devam eden bir adet 'kentsel tasarım rehberi' örneğine erişilmiştir. Türkiye'nin gelişmekte olan kentleri arasında küresel rekabet potansiyeli geliştirilmeye çalışan, metropoliten karakter gösteren Mersin ve Samsun gibi liman kentleri ile Bursa ve Malatya gibi sanayi kentleri vb. kentler (KENTGES, 2010) kapsamında sadece Mersin özelinde bir adet 'yapılaşma rehberine' erişilmiştir. Bu sınırlama doğrultusunda; küresel kentlerin tarihi kent merkezlerinde koruma-geliştirme süreçlerinin planlaması ve yönetimine odaklı kentsel tasarım rehberi örneklerinin organizasyonel ve mekansal düzeylerde karar ve katılım modelini çözümlemek üzere Istanbul özelinde hazırlanan ve kullanılan mevcut kentsel tasarım rehberi örnekleri arasından seçim yapılmıştır.

- Türkiye'nin en gelişmiş küresel kenti olan İstanbul kapsamında koruma/yenileme-geliştirme/koruma-geliştirme süreçleri üzerine üretilen ve kullanılan mevcut örnekler olarak; tarihi yarımada, boğaz köyleri ve kent-içi alan kategorilerinde kentsel tasarım rehberi örneklerine erişilmiştir. Bu örnekler sistem-strateji bakımından birbirinden farklı mantıksal çerçeveler ve kentsel tasarım yaklaşımları içermektedir.

Tarihi yarımada kategorisinde; koruma-odaklı "Eminönü Tipoloji Envanteri ve Kentsel Tasarım Rehberi" ve "Fatih Tipoloji Envanteri ve Kentsel Tasarım Rehberi" (IBB ve T.C. Fatih Belediyesi, 2005) yapı-temelli planlama süreci doğrultusunda tarihi kentsel karakteri koruma-temelli envanter ve ilke kararı-eksenli kentsel tasarım rehberi örnekleri bakımından önem kazanmaktadır. Tarihi yarımada kategorisindeki güncel çalışmalar kapsamında; koruma-odaklı süreç çalışması "Tarihi Yarımada Koruma Amaçlı İmar Planı-KAUİP ve Alan Yönetim Planı" yapı-temelli mekansal planlama ve süreç yönetim kapsamında kentsel mekan/yaşam kalitesinin geliştirilmesi hedeflenmektedir.[15] Bu nedenle; 'mekansal düzeyde organizasyonel planlama ve yönetim' bakımından önem kazanmakta ve 'süreklilik içinde gelişerek ilerleyen aşamada' devam etmektedir.

Boğaz köyleri kategorisinde; yenileme-geliştirme temalı "Ortaköy Meydanı ve Çevresi Kentsel Tasarım Projesi ve Çevre ve Cephe Düzenleme Tasarım Rehberi" (T.C. Beşiktaş Belediyesi ve İşözen, 1992) ile koruma-geliştirme temalı "Kuzguncuk Köyiçi Kentsel SİT Alanı Kentsel Tasarım Projesi ve Kentsel Tasarım Rehberi"[16]

---

[15] Kişisel görüşme doğrultusunda ulaşılan sentezdir [Bakınız Ek B içinde (Eken, 2012)].

[16] Boğaz köyleri kapsamında, Köyiçi Kentsel SİT Alanı KET Projesi ve KTR kategorisinde; aynı yöntemle hazırlanan diğer çalışmalar arasında Çengelköy ve Kandili örnekleri bulunmaktadır [T.C. Üsküdar Belediyesi ile görüşme sırasında aktarılan bilgidir; Bakınız Ek B içinde (Akyüz, 2012); (Demirkol Horasan, 2012)].

(T.C. Üsküdar Belediyesi ve İTÜ, 2008) çalışmaları yapı-temelli mekansal planlama-tasarım çerçevesi doğrultusunda kentsel karakter ve kentsel mekan kalitesi-odaklı, imar planı-temelli ve stratejik proje-temelli kentsel tasarım rehberi örnekleri bakımından önem kazanmaktadır. Boğaz köyleri kategorisinde erişilen Ortaköy örneği; yapı-temelli mekansal planlama çerçevesi doğrultusunda, yenileme-geliştirme odaklı kentsel proje kapsamında kalite-odaklı cephe ve zemin düzenleme uygulaması niteliğine sahip olması nedeniyle kentsel tasarım rehberi kategorisine uyum göstermemesine rağmen "Türkiye'de hazırlanan ve kullanılan ilk örnek" (Gürler, 2002) olma özelliğine sahip olduğu için değerlendirmeye dahil edilmektedir.[17]

Kent-içi alan kategorisinde; "Kısıklı Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı-KAUİP, Kentsel Tasarım Projesi ve Kentsel Tasarım Rehberi" (T.C. Üsküdar Belediyesi ve MSGSU, 2008) çalışması[18] yapı-temelli mekansal planlama-tasarım çerçevesi doğrultusunda kentsel karakter ve kentsel mekan kalitesi-odaklı imar planı-temelli kentsel tasarım rehberi örnekleri bakımından önem kazanmaktadır. Kent-içi alan kategorisinde erişilen "Nişantaşı-Teşvikiye ve Çevresi Kentsel Tasarım Projesi ve Yapı Adaları Çevre ve Cephe Düzenlemesi Tasarım Rehberi" çalışması[19] (T.C. Şişli Belediyesi ve İşözen, 1999) ve "Beşiktaş Strateji Planı 2005-2023" kapsamında "Beşiktaş İlçesi–Kentsel Kimlik: Kentsel Standartlar ve Tasarım İlkeleri" (T.C. Beşiktaş Belediyesi, 2006-2007) çalışması; yapı-temelli mekansal planlama-tasarım çerçevesi doğrultusunda kentsel kimlik ve kalite üzerine kentsel standart-temelli rehber ilkeler kapsaması ve kentsel tasarım rehberi kategorisine uyum göstermemesi nedeniyle değerlendirme dışında kalmaktadır. Kent-içi alan kategorisindeki diğer güncel çalışmalar kapsamında erişilen "Beşiktaş İlçesi Kentsel Dönüşüm ve Yenileme Stratejik Eylem Planı" (T.C. Beşiktaş Belediyesi, 2008-2009) çalışması; yapı-temelli kentsel yeniden gelişim-odaklı süreç planlama kapsamında arazi kullanım planı değişikliği ve konut üretimi hedeflenmektedir.[20] Bu nedenle; 'organizasyonel düzeyde mekansal süreç planlama bakımından stratejik proje-temelli bir uygulama niteliğinde bulunmakta ve 'duraksayarak ilerleyen orta aşamada' devam etmektedir.

Istanbul'da "1/5000 ölçekli Adalar Nazım İmar Plan çalışması" kapsamında, tarihi ve kültürel değere sahip kentsel alanların korunması ve geliştirilmesine odaklanan

---

[17] Kişisel görüşme doğrultusunda ulaşılan sentezdir [Bakınız Ek B içinde (T.C. Beşiktaş Belediyesi, 2002)].

[18] Kentiçi Alan kapsamında, Köyiçi SİT Alanı KET Projesi ve KTR kategorisinde; KAUİP yöntemi doğrultusunda hazırlanan diğer çalışmalar arasında Bulgurlu ve Burhaniye örnekleri bulunmaktadır [T.C. Üsküdar Belediyesi ile görüşme sırasında aktarılan bilgidir; Bakınız Ek B içinde (Sarıca, 2012)].

[19] Kent-içi alan kapsamında, Kentsel Alanlara yönelik KET Projeleri ve Tasarım Rehberleri kategorisinde; aynı yöntemle hazırlanan diğer çalışmalar arasında Osmanbey ve Çevresi ile Cumhuriyet-Halaskargazi Caddesi-Şişli Meydanı örnekleri bulunmaktadır [T.C. Şişli Belediyesi ile görüşme sırasında aktarılan bilgidir; Bakınız Ek B içinde (Köktürk, 2012); (Mercan, 2012); (Uğur, 2012)].

[20] Kişisel görüşme doğrultusunda ulaşılan sentezdir [Bakınız Ek B içinde (Gürkan Metin, 2012); (Özsoydan Gürgün, 2012)].

"1/1000 ölçekli Kentsel Tasarım Projesi ve Kentsel Tasarım Rehberi hazırlama" konusu 'nazım imar plan notunda ilke kararı' olarak "ilk defa" işlenmiştir.[21] Bu çalışma; yapı-temelli koruma-geliştirme-odaklı organizasyonel düzeyde mekansal planlama bakımından önem kazanmakta ve planlama süreci kapsamında 'başlangıç aşamasında kabul edilerek ilerleyen' biçimde devam etmektedir.

- Türkiye'nin küresel rekabet potansiyeline sahip gelişmiş kentlerinde koruma/yenileme-geliştirme/koruma-geliştirme süreçleri üzerine; Ankara kapsamında mevcut kentsel tasarım rehberi örneğine erişilemezken, İzmir kapsamında tarihi kent merkezi kategorisinde; Kemeraltı kentsel SİT alanı ve Kadifekale koruma alanının tamamını kapsayan "İzmir, Konak-Kemeraltı ve Çevresi KARİP 1.Etap, Kentsel Tasarım Rehberi, Tescilli ve Uyumlu Yapılar Listesi" (T.C. Konak Belediyesi ve DEU, 2005) ve Kemeraltı kentsel SİT alanı ve Kemeraltı Çarşısı ve Anafartalar Caddesini kapsayan "İzmir, Konak-Kemeraltı ve Çevresi 2.Etap 1.Bölge, Kentsel Tasarım Rehberi, Tescilli ve Uyumlu Yapılar Listesi" (T.C. Konak Belediyesi ve DEU, 2007) başlıklı örneklere erişilmiştir. Tez çalışmasının model önerisine yönelik Istanbul örneklerine odaklanılması nedeniyle İzmir-Kemeraltı örnekleri model önerisine yönelik analizlerde değerlendirme dışında kalmaktadır. Kentsel Tasarım Rehberi İzmir örneklerinin süreç bakımından genel özellikleri aşağıda açıklanmaktadır.

İzmir-Kemeraltı Kentsel Tasarım Rehberi örnekleri; 1978 yılında "kentsel ve 3.derece arkeolojik SİT alanı" ve 2007 yılında "yenileme alanı" ilan edilen bölge kapsamındaki tarihi çarşının eksi dokusunun kültür ve turizm temalı yeniden-canlandırılması amacı doğrultusunda "cephe düzenleme projesi" hazırlanması ve uygulanması sırasında kamu ve özel sektör kurumlarına mimari ilkeler ile yön gösterilmesi hedeflenmektedir (T.C. Konak Belediyesi ve DEU, 2005, 2007). Kentsel tasarım rehberi İzmir örnekleri; kamu sektörü liderlik modeli[22] (Şekil 3.1.1.b) ile yönetilmekte ve "Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına ait Katkı Payı" kapsamında tanımlanan ve İzmir Valiliği İl Özel İdaresi tarafından İzmir Büyükşehir Belediyesine aktarılan fon ile finanse edilmektedir (T.C. Konak Belediyesi ve DEU, 2005, 2007). '1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı' ile tanımlı '1/1000 ölçekli Koruma Amaçlı Revizyon İmar Planı-KARİP Değişikliği' sürecine altık oluşturan '1/500 ölçekli Kentsel Tasarım Projesi' ve 'Cephe Düzenleme Projesi' için yön gösterici olan "İzmir Kemeraltı 1. ve 2. Etap Kentsel Tasarım Rehberi" örnekleri; kentsel bağlamda

---

[21] Kişisel görüşme sırasında aktarılan bilgidir [Bakınız Ek B içinde (Meriç, 2012)].

[22] kamu sektörü: İzmir İl Özel İdaresi, İzmir 1 Nolu KTVK Bölge Kurulu, İzmir Büyükşehir Belediyesi, eğitim STK: İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, yerel STK: Tarihi Kemeraltı Esnaf Derneği.

KARİP kapsamında "yapılaşma koşulları" aranmayan "özel proje alanı" olarak tanımlanmakta ve kentsel kavram olarak "KARİP plan notu" ile hükme bağlanmaktadır. İzmir örnekleri kapsamında; arazi kullanım ve yapı tipolojisine göre "ticari yapılar", kentsel bölgenin karakterini oluşturan "tipik konutlar", "Türk mimari tarzına sahip yapılar", "erken Cumhuriyet dönemi yapılar", cephe düzenleme projesi ve kent mobilyaları ile ilgili önerilere altık oluşturan kapsayan "kentsel SİT alanı içindeki yapı elemanları"[23], "öneriler"[24] ve "tescilli ve uyumlu yapılar listesi" bulunmaktadır (T.C. Konak Belediyesi ve DEU, 2005). Yapı-temelli mimarlık-eksenli kentsel tasarım yaklaşımı ile hazırlanan kentsel yenileme-geliştirme süreci odaklı İzmir örnekleri; makro/ulusal ölçekte sosyo-ekonomik kalkınma hedefi ile belirlenen kentsel gelişim-odaklı organizasyonel uygulamalara, mezo/bölgesel ölçekte koruma-odaklı ekonomi politika çerçeveleri ve koruma politikaları ile plan yapım sürecine ve mikro/yerel ölçekte teknik şartname ile belirlenen proje yönetim sürecine dayalı planlama sistemi üzerinde bir çerçeve tanımlamaktadır. 'Yukarıdan aşağıya stratejik planlama çerçevesi'ne (Şekil 3.4) dayanan planlama sistemi doğrultusunda, mekansal düzeyde-MD çözüm-odaklı planlama kararları ile beraber mekansal düzeyde uygulama odaklı rehber ilkeler ve proje-eksenli [tasarım-operasyon etkileşimli] primitif stratejiler (Şekil 3.3) ile işlevlendirilmektedir. Kentsel yenileme-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi; 'Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı-KAUİP notu ile hükme bağlanmakta ve Anıtlar Kurulunda bilgi paftası kategorisinde onaylanabilen tipo-morfoloji ilkeler' ile sınırlı bırakılmaktadır.

- Türkiye'nin küresel rekabet potansiyeli geliştirilmeye çalışılan ve gelişmekte olan liman kentlerinde koruma/yenileme-geliştirme/koruma-geliştirme süreçlerine yönelik; Samsun kapsamında mevcut kentsel tasarım rehberi örneğine erişilemezken, Mersin kapsamında tarihi kent merkezi kategorisinde "Tarsus Tarihi Ticaret Merkezi Kentsel Tasarım Projesi ve Yapılaşma Rehberi" (T.C. Mersin Büyükşehir Belediyesi ve Mersin Üniversitesi, 2006) erişilmiştir. Tez çalışmasının model önerisine yönelik Istanbul örneklerine odaklanılması nedeniyle Mersin-Tarsus örneği model önerisine yönelik analizlerde değerlendirme dışında kalmaktadır. Mersin-Tarsus kentsel tasarım rehberi örneğinin süreç bakımından genel özellikleri aşağıda açıklanmaktadır.

---

[23] cumbalar, balkonlar, çıkma konsolları, kepenkler, söveler, dekoratif yatay profiller, bina girişleri, bina ve bahçe girişleri, pencere ve kapı parmaklıkları, bacalar, diğer dekoratif öğeler, cephe renkleri, saçaklar ve tenteler, sokak üstü örtüleri, ilan ve reklam panoları ile tabelalar, sokak mobilyalarına ilişkin öneriler.

[24] geleneksel dokuya uyum sağlayan yeni yapıların üretiminde, kentsel karakteri tanımlayan cephe silueti oluşturmak için; kentsel bağlama ve mimari ilkelere uyulması, ekonomik uygulama çözümleri ile kentsel ve görsel mekan kalitesinin aşınmaması için özel girişimcilere kamusal teşvik sağlanması, yapı-temelli yaklaşımlarda; koşul getirici, denetleyici ve yasaklayıcı negatif tutum yerine destekleyici ve kolaylaştırıcı pozitif tutumun sergilenmesi, vatandaşların koruma eylemlerine bilinçli ve gönüllü katılımı desteklenmektedir (T.C. Konak Belediyesi ve DEU, 2005).

Mersin-Tarsus Tarihi Ticaret Merkezi Yapılaşma Rehberi örneği[25]; tarihi ve kültürel değere sahip geleneksel kent merkezi çevresinde modern kent merkezi gelişimine dayanan arazi kullanım baskısı ile kentsel miras değeri aşınan çöküntü bölgesi kapsamında tarihi kent merkezinin rehabilitasyonu ve yeniden-canlandırılması amacı doğrultusunda kentin tarihi kimliğini güçlendiren ve kentsel sürekliliği sağlayan kentsel koruma-geliştirme odaklı "kentsel tasarım projesi" hazırlanması hedeflenmektedir (Ünlü, 2009). Kentsel Tasarım Rehberi Tarsus örneği; 2007-2008 yıllarında kamu-yönetimli kurumsal ortaklık modeli[26] (Şekil 3.2) ile yönetilmekte ve "Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına ait Katkı Payı" kapsamında tanımlanan ve Mersin Valiliği İl Özel İdaresi tarafından Tarsus Belediyesine aktarılan fon ile finanse edilmektedir.[27] İmar Planına alternatif oluşturan çerçevede "batı dünyasında sıklıkla kullanılan kentsel tasarım rehberi ya da tasarım rehberi (*urban design guideline*, *design guide* vb.) olarak adlandırılan" (Ünlü, 2009: 156). "Yapılaşma Rehberi"; kentsel bağlamda kamusal yetkilerle "özel proje alanı" olarak belirlenmekte ve kentsel kavram olarak 'Belediye meclis kararı ile onaylanarak, plan notu ile imar planına işlenerek'[26] 2009 yılında hükme bağlanmaktadır (Ünlü, 2009, s.156). Tarsus Kentsel Tasarım Projesi kapsamında; kentsel bağlam ile proje alanı arasında bağlantı kuran vizyon-misyona dayanan "kurgusal şema", bağlamsal, fiziksel ve işlevsel özellikler üzerine analiz-sentez yapılmasını sağlayan "alan araştırmaları", bütün-parça ilişkisine dayanan ilkeler, esaslar ve müdahalelere göre programlanan "karakter bölgeleri", tasarım yaklaşımı, planlama ilkeleri ve kararları belirleyen "yapılaşma rehberi" bulunmaktadır (Ünlü, 2009). Yapılaşma Rehberi kapsamında; alanın karakterinin ölçeklerarası ilkeler ile güçlendirilmesi için; karma arazi kullanımda çeşitliliğin sağlayan ve tasarım sürecine kullanıcının katılımı ilkelerini temel alan planlama-eksenli kentsel tasarım yaklaşımı geliştirilmekte ve kentsel bağlamı tanımlayan karakter bölgelerine özel süreç-odaklı mekansal düzey uygulama süreci üzerine planlama stratejileri tanımlanmaktadır (Ünlü, 2009). Yapı-temelli planlama-tasarım çerçevesi ile hazırlanan koruma-odaklı kentsel tasarım rehberi Mersin-Tarsus örneği; makro ölçekte sosyo-ekonomik kalkınma hedefi ile belirlenen kentsel gelişim-odaklı mekansal uygulamalara, mezo-ölçekte koruma-odaklı ekonomi politika çerçeveleri ile proje geliştirme sürecine ve mikro ölçekte protokol ile belirlenen proje-eksenli süreç yönetime olanak sağlayan üst-çerçeve tanımlamaktadır. 'Yukarıdan aşağıya (stratejik) planlama çerçevesi (Şekil

---

[25] Bu örneğin bağlı bulunduğu Kentsel Tasarım Projesi; Tarihi Kentler Birliği tarafından 2006 yılında düzenlenen "Tarihi ve Kültürel Mirası Koruma Proje ve Uygulamalarını Özendirme Yarışması"nda "Başarı Ödülü" almıştır.

[26] kamu sektörü: Mersin Belediyesi; STK: Mersin Üniversitesi, Mimarlık F., Şehir ve Bölge Planlama Bölümü.

[27] Kişisel görüşme sırasında aktarılan bilgidir [Bakınız Ek B içinde (Ünlü, 2011)].

3.4) doğrultusunda, mekansal düzeyde çözüm-odaklı planlama kararları ile beraber 'mekansal düzeyde organizasyonel süreç planlama' odaklı öneriler sunulmasına ve proje-eksenli [planlama-yapılandırma ve planlama-operasyon etkileşimli] kompleks stratejiler (Şekil 3.3) geliştirilmesine rağmen yapılaşma ilkeleri ve planlama stratejileri ile işlevlendirilmektedir. Koruma-geliştirme odaklı sürecin planlaması ve yönetimi; 'Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı-KAUIP olmadan önceliği ve geçerliliği olmayan ve Belediye meclis kararı ile hükme bağlanabilen süreç-odaklı "tasarım çerçevesi" (Ünlü, 2007) ile sınırlı bırakılmaktadır.

- Türkiye'nin küresel rekabet potansiyeli geliştirilmeye çalışılan ve gelişmekte olan sanayi kentlerinde koruma/yenileme-geliştirme/koruma-geliştirme süreçlerine yönelik; Bursa ve Malatya kapsamında mevcut kentsel tasarım rehberi örneklerine erişilememiştir.

Türkiye'deki tek küresel kent olan Istanbul kapsamında kent merkezindeki tarihi alanlara yönelik koruma/yenileme-geliştirme/koruma-geliştirme süreçlerine yönelik hazırlanan toplam beş adet kentsel tasarım rehberi uygulaması değerlendirilmektedir.

- Kentsel koruma odaklı süreç planlama ve yönetim konusundaki mevcut planlama uygulamalarında kullanılan kentsel tasarım rehberi örnekleri arasından; Istanbul Tarihi Yarımada kapsamında "Eminönü" ve "Fatih" ilçelerine yönelik hazırlanan "Tipoloji Envanteri ve Kentsel Tasarım Rehberi" (IBB, 2005) seçilmiştir.
- Kentsel yenileme-geliştirme odaklı süreç planlama ve yönetim konusundaki mevcut planlama uygulamalarında kullanılan kentsel tasarım rehberi örnekleri arasından; Istanbul-Boğaz Köyü (Avrupa) kapsamında "Ortaköy Meydanı ve Çevresi Kentsel Tasarım Projesi ve Çevre ve Cephe Düzenleme Rehberi" (T.C. Beşiktaş Belediyesi ve İşözen, 1992) seçilmiştir.
- Kentsel koruma-geliştirme odaklı süreç planlama ve yönetim konusundaki mevcut planlama uygulamalarına yönelik hazırlanan ve/veya kullanılan kentsel tasarım rehberi örnekleri arasından; Istanbul-Kent-içi Alan (Anadolu) kapsamında "Çamlıca, Kısıklı Köyiçi Kentsel SİT Alanı Kentsel Tasarım Projesi ve Kentsel Tasarım Rehberi" (T.C. Üsküdar Belediyesi ve MSGSÜ, 2008) ve Istanbul-Boğaz Köyü (Anadolu) kapsamında "Kuzguncuk Köyiçi Kentsel SİT Alanı Kentsel Tasarım Projesi ve Kentsel Tasarım Rehberi" (T.C. Üsküdar Belediyesi ve İTÜ, 2007) seçilmiştir.

Istanbul örnekleri ile ilgili mevcut durum değerlendirmesi: mantıksal analiz

Mevcut örnekler ile ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile açık uçlu sorularla yapılan yüz-yüze görüşmeler sırasında erişilen bilgiler doğrultusunda mevcut durum değerlendirmesi yapıldığında başlıca beş kategori ortaya çıkmaktadır:

- Ulusal kalkınma planlarında; kentsel gelişim konusuna odaklanan modellere dayanan çerçeveler ve ilke kararları geliştirilmekte, kentsel koruma konusuna odaklanan ulusal/uluslararası koruma sözleşmeleri ve kanunları doğrultusunda yasal düzenlemeler oluşturulmakta ve kültür-tarih temalı turizmi teşvik araçları politiko-ekonomik biçimde yapılandırılmakta, kentsel değişim konusuna odaklanan konularda ulusal kanunlar doğrultusunda yasal düzenlemeler oluşturulmakta ve 'proje yönetimi' temalı planlama araçları politiko-ekonomik biçimde yapılandırılmaktadır. Ulusal Kalkınma Planlarının merkezinde; 'arza dayalı kentsel gelişime odaklanan sosyo-ekonomik kalkınma hedefi' bulunması nedeniyle, 'kentsel koruma-gelişim-değişim konularını kapsayan kentsel dönüşüm süreci' ile 'kalkınma hedefine yönelik planlama uygulamaları' arasında öncelik sıralamasının henüz netleştirilmediğini düşündürtmektedir.
- Kentsel koruma-gelişim-değişim süreçlerini kapsayan konularda süreç ve çözüm odaklı yaklaşımlar üzerine üst-çerçeveler kapsayan strateji planları; mekansal düzey kentsel uygulamaların ve performans programların, organizasyonel düzey kurumsal yönetim konularına odaklanması nedeniyle bölüntülü bir süreç çerçevesi ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle; mekansal düzeye yönelik organizasyonel düzey bağlantılı çerçeveler kapsayan "Alan Yönetim Planı" (Ayrancı 2007, Zeren Gülersoy ve Ayrancı, 2011) süreç ve çözüm odaklı bütünleşik bir yöntem olarak önem kazanmaktadır.
- Kentsel gelişim-koruma arasında ikilem bulunmaktadır. Kentsel gelişim odaklı nazım imar planı ve uygulama imar planı –NİP ve UİP– kapsamında plan notları/hükümleri ile karar bağlanan kütle-mekan-alan ilişkileri vb. düzenlemelere odaklanan 'kentsel kodlar' kullanılmaktadır. Kentsel koruma amaçlı nazım imar ve uygulama imar planı –KANİP ve KAUİP– kapsamında plan hükümleri ile karara bağlanan parsel ölçeğinde zemin, cephe ve kütle vb. düzenlemelere odaklanan 'yapılaşma koşulları' kullanılmaktadır.Kentsel koruma-gelişim-değişim konularında kapsamlı ve bütünleşik çözümler sunan 'kentsel tasarım projelerinin ve kentsel tasarım rehberlerinin' uygulamalarda kullanılabilmesi gerektirmektedir. Proje kapsamında geliştirilen kentsel tasarım rehberlerinin planlama sistemi kapsamında uygulanması konusunda; Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı-KAUİP kapsamında plan notları ile hükme bağlama *-örn: Çamlıca-Kısıklı örneği-* ve Kentsel Tasarım Projesi kapsamında geliştirilen öneriler doğrultusunda koruma-amaçlı uygulama imar planı-KAUİP dışında rehber hazırlama *-örn: Kuzguncuk örneği-* konularını

kapsayan stratejik çözüm önerileri sunulmaktadır. İlk grupta bulunan öneriler; mevcut planlama sistemindeki problemlere 'çözüm-odaklı uzlaşmacı stratejiler ile uyum gösteren güncel ve operasyonel bir çerçeve' sağlamaktadır. İkinci gruptaki öneriler; mevcut planlama sistemindeki problemlere, 'süreç-çözüm odaklı yaratıcı stratejiler ile çözüm sunan ve potansiyel sistem açıklarını ortaya koyan vizyonel ve bütünleşik bir çerçeve' sağlamaktadır. Mevcut planlama mevzuatında; kentsel tasarımın tanımlanamaması nedeniyle 'kentsel tasarım çerçeveleri'nin karara bağlanmamış olması ve Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı-KAUİP kapsamında Kentsel Tasarım Projeleri ve Kentsel Tasarım Rehberlerinin 'bilgi paftası' kategorisinde onaylanması nedeniyle, operasyonel ve/veya vizyonel kentsel tasarım çerçevesine sahip kentsel tasarım rehberlerinin potansiyel performans değeri ortaya çıkamamaktadır. Bu nedenle; organizasyonel ve mekansal düzeylere yönelik disiplinlerarası ve ölçeklerarası stratejik çerçeveler kapsayan kentsel tasarım rehberleri, süreç ve çözüm odaklı bütünleşik bir yöntem geliştirmek bakımından önem kazanmaktadır.

- Mevcut planlama mevzuatındaki tanımlamaya göre hazırlanan kentsel tasarım projeleri kapsamında geliştirilen 'cephe ve zemin düzenlemesi üzerine öneriler', 'ilan-reklam-tabela, temizleme ve renk kodlamasına dayalı cephe boyama yoluyla cephe güzelleştirme yönetmelikler' ve 'kent mobilyaları, aydınlatma, vb. konular üzerine rehber ilkeler kapsayan yönetmelikler' doğrultusunda hazırlanan ve kullanılan operasyonel araçlar nedeniyle, kentsel tasarım rehberlerinin performans değeri konusunda çelişkiler oluşturulmaktadır.
- Türkiye'deki planlama sisteminde kentsel tasarım'ın tanımlanamaması ve süreç-çözüm odaklı kentsel tasarım rehberlerinin hazırlanması ve kullanımı konusunda çelişkiler bulunması nedeniyle; 'kent rehberi', 'tasarım katalogu' ve 'kentsel tasarım rehberi' terimlerinin birbirinden tamamen farklı kavramlar ve yaklaşımlar içerdiği konusunda kamusal ve toplumsal alanda farkındalık oluşturma ve bilinçlendirme ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

3.Bölüm Değerlendirmesi ve Sonuç

Sistem düşüncesi; planlama paradigması tarafından biçimlenen sistem çerçevelerinde planlama mekanizmaları ile planlama araçları arasında bağlantı kurulmasını sağlamaktadır. Sistem düşüncesindeki benzerlikler; aynı paradigmatik dönem içinde ortak bir sistem çerçevesine sahip ulusal/bölgesel/yerel özelliklere göre farklılaşan planlama-tasarım yaklaşımları ortaya çıkarmaktadır. Sistem düşüncesindeki farklılıklar ise; aynı paradigmatik dönem içinde ortak sistem çerçevelerinin farklı biçimde sistemleştirilmesine veya sistem çerçevesinde

tutarsızlık/çelişki oluşturan stratejik yaklaşımlar geliştirilmesine neden olmaktadır. Dünya kentlerindeki ve Türkiye/Istanbul'daki planlama uygulamalarında mantıksal olarak tespit edilen sistem düşüncesi doğrultusunda oluşan sistem çerçeveleri iki kategoride değerlendirilebilir (Şekil 3.10):

- Kent-temelli akıl yürütme teknikleri kapsayan sistem düşüncesi doğrultusunda, kentsel koruma-geliştirme sürecinin stratejik karar planlama sistemi ve analitik süreç yönetimi stratejileri üzerine süreç ve çözüm odaklı bütüncül çerçeveler ile sürdürülebilir kalkınma hedefleyen kalite-odaklı kentsel tasarım rehberleri kullanılmaktadır. Planlama sistemindeki parçala-böl-yönet modeli ile planlama sürecindeki bağla-birleştir-yönet modeli, bir sistem çerçevesinde birleştirilmektedir, *örn: sistem-temelli Dünya modeli uygulaması*.
- Rant-temelli akıl yürütme teknikleri kapsayan sistem düşüncesi doğrultusunda ise; kentsel koruma-geliştirme sürecinin stratejik karar planlama sistemi ve pragmatik süreç yönetimi stratejileri üzerine çözüm-odaklı parçacıl çerçeveler ile ekonomik kalkınma hedefleyen kontrol-odaklı kentsel tasarım rehberleri kullanılmaktadır, *örn: strateji-temelli Türkiye/Istanbul modeli uygulaması*.

Dünya kentlerindeki ve Türkiye/Istanbul'daki planlama uygulamalarında; kentsel tasarım rehberlerinin hazırlanması ve kullanımını sağlayan mekanizma-araç bağlantısına göre,kentsel dönüşüm süreçlerinin planlama ve yönetim modelleri iki kategoride değerlendirilebilir (Şekil 3.10):

- Bütünleşik kentsel koruma-geliştirme sürecinin analitik planlaması ve stratejik yönetimi; organizasyonel ve mekansal düzey planlama-tasarım uygulamalarına yönelik, ölçeklerarası birliktelik içinde işleyen, süreç-çözüm odaklı stratejik çerçevelere sahip mekanizma araçlarını kapsamaktadır.
- Bölüntülü kentsel koruma-geliştirme sürecinin stratejik planlaması ve pragmatik yönetimi; mekansal düzey planlama-tasarım uygulamalarına yönelik, planlama sistemi ve süreçlerinde hükme bağlanma biçimine göre yerel ölçekte işleyen, çözüm-odaklı stratejik ilkelere sahip planlama araçlarını kapsamaktadır.

Kentsel dönüşüm süreçleri üzerine sistem-strateji temelli planlama ve yönetim çerçevelerine göre çeşitlenen bu iki kategori kapsamındaki uygulamaların, ölçeklerarası birliktelik içinde ve kentsel tasarım çerçevesinde yürütülmesi; 'mekanizma-araç bağlantısı' sağlamaktadır. Yeni-işlevsel planlama-tasarım çerçevesi doğrultusunda; süreç planlama ve yönetime odaklı 'stratejik planlama' ve 'performans programlama' içeren bütünleşik modelin hazırlanması ve kullanımı için, işlevsel değer temelinde çoklu-kararlara dayalı analitik koordinasyon ve çoklu-katılıma dayalı stratejik kooperasyon tipi belirleyici olmaktadır.

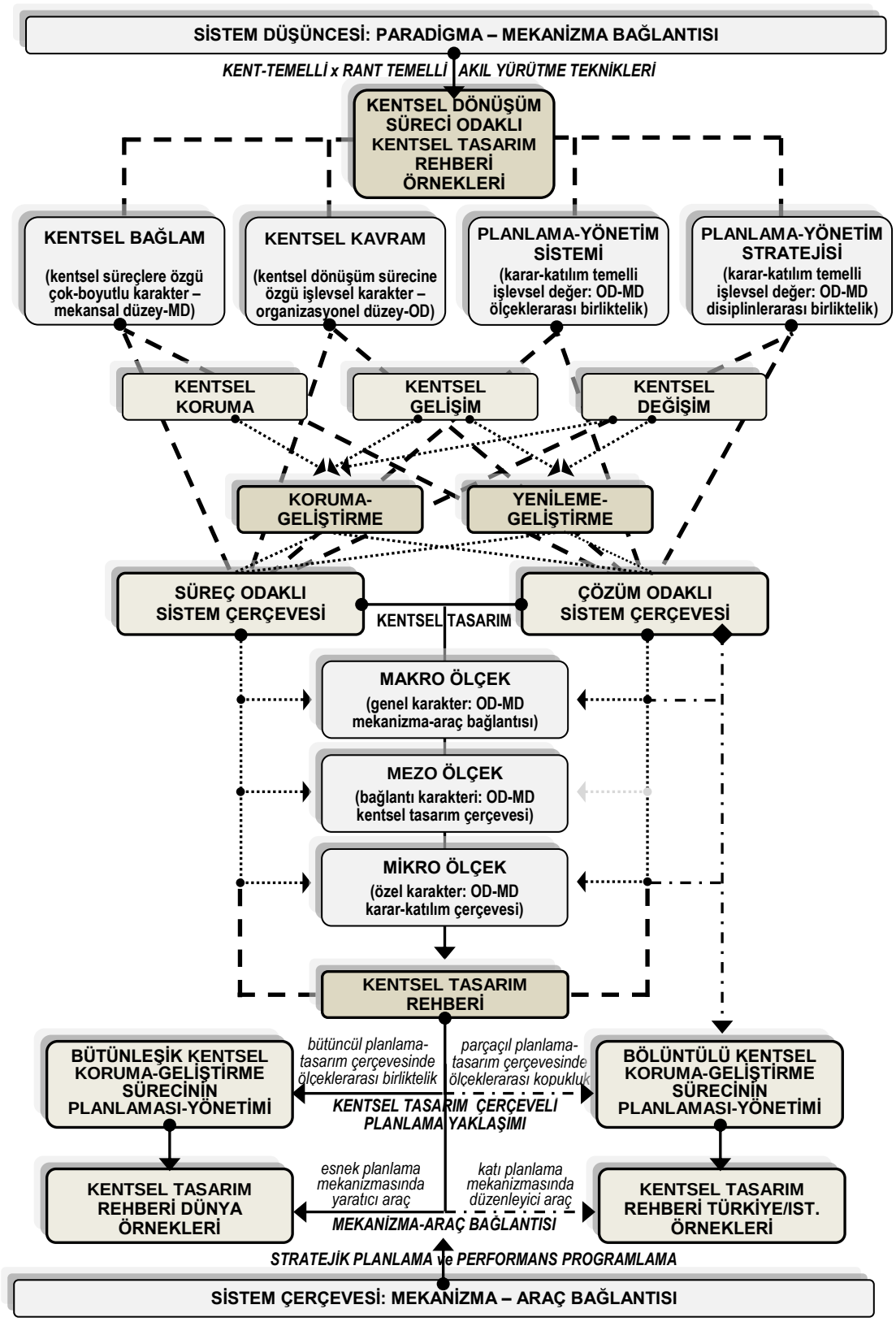

Şekil 3.10 : Bölüntülü/Bütünleşik kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi üzerine kentsel tasarım rehberlerinin mekanizma-araç bağlantısının karşılaştırması.[28]

[28] (Gürler, 2002-2009), (Gürler ve Zeren Gülersoy, 2009, 2010) ve (Zeren Gülersoy ve Gürler, 2011) kaynakları doğrultusunda ve Tez çalışmasının 2.-3.Bölümdeki çözümlemeleri kapsamında geliştirilmiştir.

Kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetiminde; mekanizma-araç bağlantısının niteliğine göre bölüntülü veya bütünleşik sistem çerçevesi oluşmaktadır. Planlama uygulamalarında sistem çerçevesinin kullanımında; stratejik planlama ve performans programlama yöntemine dayalı planlama-tasarım yaklaşımları önem kazanmaktadır. Kentsel tasarım rehberleri ise; sistem çerçevesindeki mekanizma-araç bağlantısının, organizasyonel ve mekansal düzey planlama uygulamalarında süreç ve çözüm odaklı kullanımı üzerine karar-katılım temelli yöntem çerçeveleri içermektedir.

- Stratejik Planlama yöntemi kapsamında; 'stratejik planlama çerçevesi'ne dayalı sistem modelleri ile primitif/kompleks/proaktif karakterli performans stratejileri içeren süreç kararlarında koordinasyon, 'analitik yönetim çerçevesi'ne dayalı katılımcı modeller ile işlevsel değere dayalı katılımcı stratejiler içeren süreç performansında kooperasyon ve karar-katılım temelli 'disiplinlerarası karakter' doğrultusunda mekanizma-araç bağlantısı sağlanmaktadır. Stratejik planlama yöntemi ile süreç planlama-yönetim konusunda amaç-hedef bağlantısına odaklanan 'strateji-temelli vizyonel planlama çerçevesi' oluşturulmaktadır.
- Performans Programlama yöntemi kapsamında; 'analitik planlama çerçevesi'ne dayalı planlama süreci kapsamında geri-beslemeli süreç işleyişinde koordinasyon, 'stratejik yönetim çerçevesi'ne dayalı planlama sistemi kapsamında etkileşimi işleyişinde kooperasyon ve karar-katılım temelli 'ölçeklerarası karakter' doğrultusunda mekanizma-araç bağlantısı sağlanmaktadır. Performans programlama yöntemi ile süreç planlama-yönetim konusunda vizyonel senaryo ve kapasite geliştirme bağlantısına odaklanan 'sistem-temelli revizyonel programlama çerçevesi' oluşturulmaktadır.
- Kentsel Tasarım Rehberleri kapsamında; makro/ulusal ölçekli kararlarda ölçeklerarası koordinasyon ile 'genel süreç karakteri', mezo/bölgesel ölçekli katılım stratejilerinde disiplinlerarası kooperasyon ile 'bağlantı karakteri' ve mikro/yerel ölçekli uygulamalarda işlevsel değer temelinde karar-katılım stratejileri ile ölçeklerarası ve disiplinlerarası 'özel süreç karakteri' belirlenmektedir. Kentsel tasarım rehberi ile vizyonel planlama ve revizyonel programlama çerçevelerini bütünleştirerek, mekanizma-araç bağlantısına odaklanan karakteristik işlevli sistem çerçevesinde birleştiren 'ölçeklerarası performans-odaklı süreç planlama-yönetim çerçevesi' hazırlanmakta ve kullanılmaktadır.

Kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetiminde; mekanizma-araç bağlantısı sağlayan performans-odaklı sistem çerçevesi sağlayan modeller, yeni-işlevsel planlama-tasarım yaklaşımlarında önem kazanmaktadır (Şekil 3.10).

4. KENTSEL KORUMA-GELİŞTİRME SÜRECİNİN ANALİTİK PLANLAMASI VE STRATEJİK YÖNETİMİ KAPSAMINDA MEKANİZMA-ARAÇ BAĞLANTISI: PERFORMANS ÖLÇME-DEĞERLENDİRME-PROGRAMLAMA MODELİ

Dünya kentlerindeki ölçeklerarası planlama sistemlerinde kullanılan farklı kentsel tasarım yaklaşımları ve çeşitli kentsel tasarım rehberleri; planlama süreci içinde stratejik planlama çerçevesi ve performans programlama çerçevesini birleştiren bir mekanizma-araç bağlantısı sağlamaktadır. Bu bağlantı; planlama-tasarım paradigması doğrultusunda çerçevelenen sistem düşüncesine dayalı süreç planlama-yönetim modeli kapsamında, organizasyonel ve mekansal düzeylerde sistem yaklaşımına dayalı planlama-tasarım uygulamaları gerçekleştirilmesi için kullanılmaktadır. Kentsel tasarım rehberleri; mekan-toplum konularına odaklanan sistem-strateji temelli süreç planlama ve yönetim çerçevesinde, karar-katılım temelli kural koyucu ve kural açıklayıcı bilgiler kapsamaktadır. Kentsel tasarım rehberleri kapsamında; kural koyucu bilgiler doğrultusunda kentsel kontrol-odaklı düzenleme çerçevesi ve kural açıklayıcı bilgiler doğrultusunda kentsel kalite-odaklı yaratıcılık çerçevesi, süreç ve çözüm odaklı biçimde birleştirilmektedir.

Planlama süreçlerinde stratejik planlama çerçevesi ile performans programlama çerçevesinin sistem düşüncesine dayanan karar-katılım temelli senaryo kapsamında birleştirilmesini sağlayan etken; sistem düşüncesinin somut/görünen mekan anlayışından, soyut/görünmez süreç anlayışına geçiş sağlayan 20.yy paradigma değişimidir. 20.yy paradigma değişimi ile ortaya çıkan sistem düşüncesi kapsamında; *gerçek/somut* mekan *[uygulamalı/mekanik]*, *olası/soyut* süreç *[deneysel/sistematik]*, bağlantısal *[mekan-süreç kapsamında holistik]*, eylemsel *[stratejik]*, *bağımsız*/ öz değere dayalı *[pragmatik]* ve *bağımlı*/işlevsel değere dayalı *[yeni-işlevsel]* akıl yürütme teknikleri bulunmaktadır (Morris, 1932). 1960'larda sistem düşüncesi doğrultusunda, "gelecek vizyonundaki olasılıklara dayalı biçimde geo-stratejik anlamda düşünülemeyeni düşünmek"; karar ve oyun kuramı yöntemlerine odaklanan geri-beslemeli bir senaryo tekniği olarak ortaya çıkmaktadır (Kahn, 1965, 1984). Bu senaryo tekniği; 1980'lerin ortasından kadar, kamu ve özel sektör kurumları tarafından "senaryo planlama" biçiminde geliştirilmekte (Wack, 1985) ve 1980'lerin ortasından sonra kentle ilgili tüm sektörler [kamu sektörü, özel sektör ve kurumsal sektör] tarafından yaygın biçimde kullanılmaktadır (Porter, 1990-

2008; Marr, 2008). 1960'lerden günümüze dönüşümsel sistem düşüncesi doğrultusunda kullanılan senaryo planlama yöntemi; kentsel süreçlerle ilgili stratejik planlama ve performans programlama yaklaşımlarını (Forrester 1969-1979; Rowe, 1983; Faludi, 1989; Mintzberg, 1994; Bertuglia ve diğ., 1994) dinamik biçimde birleştiren bir sistem çerçevesi (AlexanderC, 1964; Lang, 1994) oluşturulmasını sağlamaktadır. Bu nedenle; kentsel süreçlerin planlaması ve yönetimi konusunda, organizasyonel ve mekansal düzey kurallar ve öneriler ile ilgili mekanizma-araç bağlantısı oluşturulması için karar-katılım temelli bir sistem çerçevesinde kentsel tasarım rehberleri kullanılmaktadır.

Bu bölümde; bütünleşik kentsel koruma-geliştirme sürecinin analitik planlaması ve stratejik yönetimi konusunda, karma araştırma yapısında modelleme ile mevcut modeller çözümlenmekte, öneri geçiş modelleri geliştirilmekte ve süreç modeli önerisi sunulmaktadır.

- İlk olarak; mevcut modelleri çözümlemek ve öneri modelleri oluşturmak için öncelikle çalışma kapsamında geliştirilen 'karma yöntemli araştırma yapısına uygun teknik çözüm ve ölçeklerarası modelleme sistemi oluşturan çok-kriterli parametrik çerçeve' açıklanmaktadır. Teknik Çözüm kapsamında; çok-kriterli kararlarda analitik koordinasyon değerinin çözümlenmesini sağlayan karar kuramı ve çok-aktörlü katılımda stratejik kooperasyon değerinin çözümlenmesini sağlayan oyun kuramı ile ilgili karar-katılım temelli karma yöntemlerin kullanımı üzerine literatür özeti sunulmaktadır. Model Tasarımı kapsamında; çok-kriterli parametrik çerçeve temelinde işleyen karma göstergeler ve karma yöntem ölçekleri açıklanmaktadır. Kuram-uygulama geri-beslemeli karma göstergeler doğrultusunda ortak yapının modellenmesine odaklanan dört adımlı ilk bağlantılı aşama kapsamında; sayısallaştırma/karma dönüştürme doğrultusunda tersine tümevarımlı çözümleme, tersine işlevlendirme doğrultusunda mekanizma tasarımı, işlevsel değerin yeniden-ayarlanması, ileriye tümdengelimli çözümleme teknikleri bulunmaktadır. Nitelik-nicelik geri-beslemeli karma yöntem ölçekleri doğrultusunda karakteristik işlevin modellenmesine odaklanan dört adımlı ikinci bağlantılı aşama kapsamında; genel karakter, özel karakter, bağlantı karakteri ve işlev/kapasite dönüştürücü karakter ile ilgili kategorilendirilmiş değerler yer almaktadır. Modelleme sisteminde çok-kriterli parametrik çerçeve ortak biçimde kullanılmakta, işlevsel değer temelinde matris çözümlemeleri yapılmaktadır.
- İkinci olarak; mevcut ve öneri model çözümlemeleri kapsamındaki mekanizma-araç bağlantısı ile ilgili performans senaryoları üzerinden sistem çerçevesinin ana hatları belirtilmektedir. Dünya ve Türkiye/Istanbul'daki mevcut planlama

uygulamalarında kullanılan kentsel tasarım rehberi örneklerini hipotez doğrultusunda indirgeme/sınırlandırmasında tüm matris hücrelerinin açıklanması yerine mevcut ve öneri modellerin ana hatlarını açıklamayı sağlayan karakteristik değerlerin açıklanması tercih edilmiştir. Performans Senaryosu ile ilgili çözümlemelerde; genel karakter, bağlantı karakteri, özel karakter açıklanmakta ve performans karakteri ile ilgili ağaç-biçimli matris sunulmaktadır. Genel Karakter kapsamında; makro/ulusal ölçek çözümlemelerde sayısallaştırma matrisi ile ölçeklerarası planlama sisteminin bütüncül/parçacıl arasında değişkenlik gösteren planlama-tasarım çerçevesi çözümlenmiş ve ölçeklerarası sistem çerçevesinde paradigma-mekanizma bağlantısı açıklanmıştır, *örn: planlama-tasarım yaklaşımının işlevsel değer dağılımı; organizasyonel ve mekansal düzeylerde süreç planlama-yönetim çerçevesi*. Özel Karakter kapsamında; mikro/yerel ölçek çözümlemelerde disiplinlerarası çerçeve performans matrisi ile planlama uygulamalarındaki kentsel tasarım rehberlerinin performans kriterlerine göre başarı derecesi ölçülerek, etkisi büyük olandan küçük olana doğru sıralı biçimde değerlendirilmiş ve disiplinlerarası sistem çerçevesinde operasyonel uygulama açıklanmıştır, *örn: planlama-tasarım uygulamalarının işlevsel performans değeri; kentsel tasarım rehberlerinin ve performans kriterlerinin sıralaması; ikili karşılaştırma matrisindeki en iyi stratejiler, minimaks ve maksimin stratejiler*. Bağlantı Karakteri kapsamında; mezo/bölgesel ölçek çözümlemelerde mekanizma-araç bağlantısı ikili karşılaştırma matrisi ile süreç planlama-yönetim uygulamalarında kentsel tasarım rehberlerinin ölçeklerarası ve disiplinlerarası bağlantı sağlayan karakteristik işlevi ile ilgili stratejiler çözümlenmiştir ve bütünleşik sistem çerçevesinde mekanizma-araç bağlantısı açıklanmıştır, *örn: planlama-tasarım sistem çerçevesinin işlevsel değer dağılımı; ikili karşılaştırma matrislerindeki en iyi stratejiler, minimaks ve maksimin stratejiler*. Performans Karakteri kapsamında; süreç planlama-yönetim bakımından kentsel tasarım rehberlerinin sistematik yapısı ile ilgili yol haritası üzerinden avantaj ve dezavantajlar üzerine bağlantılar belirlenmiş ve holistik sistem çerçevesinde modellerin vizyonel yaklaşımı görselleştirilmiştir. Modellerin işlevsel performans değeri sabit tutularak, kentsel tasarım rehberleri kapsamındaki performans senaryosuna odaklanan karma etkili Revizyon Stratejileri geliştirilmiştir.

- Üçüncü olarak; mevcut ve öneri model çözümlemelerinin karşılaştırmalı değerlendirmesi yapılarak, modeller arasındaki performans-odaklı süreç yapısı bakımından benzerlik ve farklılıklar tespit edilerek (dönüşümsel) mekanizma tasarımı konusundaki kontrol şifresi oluşturan bağımlı ve bağımsız değişkenler

açıklanmaktadır. Mevcut durum senaryoları, Önerilen geçiş senaryoları ve Önerilen süreç senaryosu her aşama sonunda ortak süreç yapısı ve küresel-bölgesel farklılaşma bakımından çözümlenerek, değerlendirilmektedir. Ortak yapı kapsamında; performans-odaklı kriter doğrultusunda süreç karakterinde dönüşüm sağlayan faktörlerin tespiti ve açıklaması yapılmıştır. Küresel-bölgesel farklılaşma kapsamında; kentsel tasarım rehberlerinin sıralamasına göre kapasite ve performans farklılaşması üzerine hesaplamalar ve sınıflama üzerinden kategorik belirlemeler ve değerlendirmeler yapılmıştır.

Mevcut/uygulamalı modellerin analizi ve Öneri/deneysel modellerin sentezi kapsamında üç aşamlı bileşik bir süreç halinde dönüşen toplam altı farklı performans senaryosu oluşturulmuştur. İlk iki performans senaryosu; mevcut durumda mekanizma-araç bağlantısı ile gerçekleştirilen koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi ile ilgili ölçeklerarası sistem çerçevesine ve süreç yapısına odaklanmaktadır. Sistem-temelli Dünya modeli uygulaması kapsamındaki bütünleşik kentsel koruma-geliştirme sürecinin stratejik planlaması ve analitik yönetimine odaklanan performans senaryosu, ölçeklerarası birlikteliğe dayalı mekanizma-araç bağlantısı oluşturmaktadır. Strateji-temelli TR/Istanbul modeli uygulaması kapsamındaki bölüntülü kentsel koruma-geliştirme sürecinin stratejik planlaması ve pragmatik yönetimine odaklanan performans senaryosunda, ölçeklerarası kopukluk nedeniyle mekanizma-araç bağlantısı oluşamamakatadır.

Geriye kalan dört farklı performans senaryosundan ilk üçü İstanbul'a özgü mekanizma tasarımına odaklanmaktadır. Geçiş Modeli-1 kapsamındaki mekanizma konumlandırma, Geçiş Modeli-2 kapsamındaki mekanizma yapılandırma ve Geçiş Modeli-3 kapsamındaki mekanizma kalibrasyon senaryoları ile mikro/yerel ölçekten makro/ulusal ölçeğe doğru mekanizma-araç bağlantısında bütünleşme sağlanmaktadır.Sonuncu performans senaryosu; Dünya kentleri ve Türkiye/Istanbul uygulamalarında dönüşümsel mekanizma tasarımına odaklanmaktadır.Bütünleşik kentsel koruma-geliştirme sürencin analitik planlaması ve stratejik yönetimine odaklanan Süreç modeli kapsamındaki mekanizma çerçevesi senaryosu, ölçeklerarası etkileşime dayalı mekanizma-araç bağlantısı geliştirilmektedir.

Bu bölümde; mevcut planlama uygulamalarında kullanılan örnekler tersine tümevarım tekniği ile çözümlenerek modellenmektedir. Daha sonra mevcut örnekler üzerinden ileriye tümdengelim tekniği ile Geçiş modeli önerileri ve karakteristik işlevli Süreç modeli önerisinin geliştirilmektedir. Bütünleşik çözümlemeler; karakteristik işleve dayalı sıralama ve işlevsel değere dayalı oran ile ilgili hesaplamalar şekil ve çizelgeler üzerinden kontrol edilebilir.

4.1 Karma Yöntemli Araştırma Yapısı ve Ölçeklerarası Modelleme Sistemi

Kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi konusundaki mekanizma-araç bağlantısı üzerine bütünleşik bir model geliştirmek için; *süreç-odaklı* "üç-ayaklı bir araştırma yapısı" (Krathwhol, 1998; Creswell, 2003; 2007) tasarlanmıştır. Bu araştırma yapısında "eleştirel gerçekçi yöntem" (Bhaskar, 1998) ile kural açıklayıcı ve kural koyucu bilgi üretilmesini sağlayan "kapsamlı ve yoğun araştırma teknikleri" kullanılmıştır (Sayer, 1992). Dünya ve Türkiye'deki mevcut-olası-potansiyel durumla ilgili genel-özel-bağlantısal biçimde *süreç bütünü olarak model serisi üzerine* kapsamlı değerlendirme sağlayan bilgi-belge toplanmıştır. Mekanizma-araç bağlantısının ölçeklerarası performansına dayalı *süreç parçası olarak modeller üzerine* yoğun değerlendirme sağlayan bilgiler bir matris üzerinde *sayısal veri başlığı olarak* sınıflandırılmıştır.

Dünyada ve Türkiye'deki kentsel dönüşüm sürecinin planlaması ve yönetiminde kullanılan Kentsel Tasarım Rehberi uygulamaları ile ilgili bilgi-belgelerin toplanmasında; planlama-tasarım literatür taraması ve kentsel tasarım rehberleri ile ilgili elektronik kaynak taraması, mesleki deneyim ve akademik çalışmalar kapsamında teknik inceleme-gözlem-araştırmalar doğrultusundaki kişisel deneyim temelinde teknik bilgiye dayalı ön-tespitler ve resmi kurumlardaki kişiler ile açık uçlu sorularla yüzyüze ve telefonla görüşme temelinde araştırma teknikleri kullanılmıştır. 'Kentsel koruma-geliştirme sürecine yönelik planlama uygulamalarında kentsel tasarım rehberi hazırlama-kullanma konusu' üzerine; Türkiye/Istanbul'daki yerel yönetim kurumlarının çalışmaları ve yaklaşımları üzerine açık uçlu sorularla yapılan yüzyüze/telefon görüşmelerde, planlama mekanizmasının işleyişi ve planlama-tasarım araçlarının kullanımı doğrultusunda mekanizma-araç bağlantısı araştırılmıştır. Görüşmelerde; mekansal planlama odaklı yerel yönetim uygulama deneyimleri temelinde planlama kararları ve mekansal yönetim konusunda politika-ekonomi yaklaşımları üzerine diyalog kurulmuştur. Bu diyaloglarda; performans programı, stratejik plan, nazım/koruma imar planları ve yönetmelikler, kentsel projeler ve kentsel tasarım rehberleri vb. konularda süreçle ilgili genel bilgi, karar-katılım temelli yaklaşım, planlama süreci ve strateji geliştirme, bütçeleme ve hizmet alım tipleri vb. konularda çözümle ilgili özel bilgi içeren alanlarda hipotez *mantıksal olarak* test edilmiştir.

Türkiye'deki uygulamalarda; Istanbul ve diğer kentlere yönelik hazırlanan ve kullanılan kentsel tasarım rehberi ile ilgili elektronik tarama sonucu erişilen bilginin genişletilmesi amacıyla, Aralık 2011 ve Ocak 2012'de görüşmeler yapılmıştır.

Aralık 2011'deki yüzyüze görüşmelerde; yerel yönetim planlama uygulamalarında deneyimi olan ve kent-bölge ölçekli bilimsel araştırmalarda[29] aktif katılımda bulunan akademisyenler ile "Ankara'da Planlama-Tasarım Projeleri ve Kentsel Tasarım Rehberlerinin"[30] ve "Tarsus Tarihi Ticaret Kent Merkezi Kentsel Tasarım Projesi ve Yapılaşma Rehberinin"[31] güncel durumu konularında diyalog kurulmuştur.

Ocak 2012'de yüzyüze görüşme yapılan kurumlar/kişiler arasında; İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve İlçe Belediyeler kapsamındaki kamusal müdürlükler bulunmaktadır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi ile yapılan görüşme konularında kapsamlı diyalog kurularak, (1)"kurumsal yönetim, stratejik plan ve performans programı çalışmalarının güncel durumu ve kurumsal plan-program kapsamında kentsel dönüşüm süreci odaklı vizyon-misyon-hedeflerde stratejik yaklaşımlar",[32] (2) "planlama-tasarım alanındaki plan-proje çalışmalarının güncel durumu, planlama sürecinde işleyişi ve kentsel dönüşüm süreci odaklı kentsel tasarım proje çalışmaları (Haliç bölgesi, Beyoğlu Bölgesi-Sıraselviler, vb.),"[33] (3) "kentsel dönüşüm süreci odaklı uygulama-denetim ve plan-program-proje çalışmalarının güncel durumu"[34] konularında kapsamlı diyalog kurularak, mantıksal hipotez testi doğrultusunda bilgi-belge toplanmıştır. İstanbul İlçe Belediyeler kapsamında; Beşiktaş, Şişli, Fatih, Üsküdar ve Adalar Belediyeleri ile görüşülmüştür. İlçe Belediyelere bağlı müdürlük çalışanları ile "kentsel dönüşüm süreci odaklı plan-proje-program uygulamalarının güncel durumu" ve planlama uygulamalarında yönetim yetkisine sahip çalışanlar ile "karar-katılım temelli kurumsal stratejik yaklaşımlar ve süreç planlama-yönetim perspektifi" konularında kapsamlı bir diyalog kurulmuştur. İlçe Belediyeler kapsamında; (1) "Ortaköy ve Beşiktaş genelindeki çalışmaların planlama-yönetim süreci",[35] (2) "Nişantaşı-Teşvikiye, Osmanbey, Cumhuriyet-Halaskargazi Caddesi-Şişli Meydanı ve Çervesi ile ilgili çalışmaların planlama-yönetim süreci",[36] (3) "Fatih ve Eminönü Tipoloji Envanteri ve Kentsel Tasarım Rehberlerinin planlama-yönetim süreci",[37] (4) "Kısıklı ve Bulgurlu Köyiçi Kentsel SIT Alanı Koruma Amaçlı İmar Planı ve Kentsel Tasarım Rehberinin planlama-yönetim süreci"[38] ve "Boğaz Köylerine (*Kuzguncuk, Çengelköy vb.*) ve Kent merkezindeki Alanlara (*Kısıklı, Bulgurlu vb.*)

---

[29] örn: ODTÜ-KBAM; Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Merkezi/Ağı
[30] Prof. Dr. Baykan GÜNAY (Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, ODTÜ). ODTÜ-KBAM Toplantısı, Aralık 2011.
[31] Doç. Dr. Tolga ÜNLÜ (Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Mersin Üniv.). ODTÜ-KBAM Toplantısı, Aralık 2011.
[32] IBB, Mali Hizmetler Daire Başkanlığı, Strateji Geliştirme MD.; Abdullah PAKSOY (Stratejik Planlama Uzm.)
[33] IBB, Etüd ve Projeler Daire Başkanlığı, Kentsel Tasarım MD.; Çağatay DURMUŞ (Mimar, Proje ve İhale Kontrol Şefi).
[34] IBB, İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı, Koruma Uygulama ve Denetim-KUDEB Müd. kapsamındaki Koruma Bölge Kurulundan Şafak ERZENE (Y.Şehir Plancı) ve Alan Yönetimi Başkanlığından Gülayşe EKEN (Y.Şehir Plancı).
[35] T.C. Beşiktaş Belediyesi, Plan ve Proje Müdürlüğü; Özge GÜRKAN METİN (Y.Mimar-Restorasyon Uzm.; Proje ve İhale Kontrolörü) ve Gülşah ÖZSOYDAN GÜRGÜN (Y.Şehir Plancı; Proje ve İhale Kontrolörü).
[36] T.C. Şişli Belediyesi, Plan ve Proje Müdürlüğünden Tijen UĞUR (Şehir Plancı) ve Esin KÖKTÜRK (Harita Müh.) ve Belediye Başkan Danışmanı Necdet MERCAN (İktisat Uzm.).
[37] T.C. Fatih Belediyesi, İmar ve Şehircilik Müdürlüğü; Gülseren İLPER (Müdür Yardımcısı).
[38] T.C. Üsküdar Belediyesi, İmar ve Şehircilik Müdürlüğü; Hasan SARICA (Şehir Plancı).

yönelik plan-proje çalışmalarının planlama-yönetim süreci",[39] (5) "Istanbul Adalar 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı ve 1/1000 ölçekli Kentsel Tasarım Projesi ve Kentsel Tasarım Rehberi çalışmalarına yönelik planlama-yönetim süreci"[40] konularında detaylı bir diyalog kurularak, mantıksal hipotez testi doğrultusunda bilgi-belge toplanmıştır.

Ocak 2012'de telefonla görüşme yapılan kurumlar ve kişiler arasında; İstanbul Büyükşehir Belediyesine bağlı müdürlükler ve kurumsal sektör olarak sivil toplum kuruluşu bulunmaktadır. Bu telefon görüşmelerinde; "kentsel dönüşüm (koruma-gelişim-değişim) süreci odaklı plan-proje çalışmalarının güncel durumu" konusunda genel bir diyalog kurulmuştur. Istanbul Büyükşehir Belediyesine bağlı müdürlükler ile yapılan telefon görüşmeleri kapsamında; (1) "mekansal plan-proje odaklı çalışmalarda bütçe planlama-yönetim çalışmaları",[41] (2) "arazi-gayrimenkul geliştirme odaklı proje çalışmaları",[42] (3) "kentsel koruma süreci odaklı plan-proje çalışmalarının amacı-hedefi",[43] ve (4) "kentsel dönüşüm süreci odaklı planlama-tasarım çalışmaları, Tarihi yarımada kentsel tasarım rehberinin güncel durumu ve proje kapsamındaki ekonometrik araştırmaların planlama uygulamalarında güncel kullanım durumu"[44] konularında diyalog kurularak, kentsel çalışmalardaki amaç-hedef konusunda bilgi toplanmıştır. Kurumsal sektör ile telefon görüşmesi kapsamında; "kentsel dönüşüm süreçlerinde sivil toplumun örgütlenme biçimleri ve sivil toplum kuruluşlarının toplumsal bilinçlendirme faaliyetleri"[45] konularında diyalog kurularak, mekan-toplum etkileşimli çalışmalardaki amaç-hedef konusunda bilgi toplanmıştır.

Yüzyüze ve telefon görüşmesi ile kurulan bu diyalogların çalışma doğrultusunda değerlendirilmesi sonucunda; Ulusal kalkınma hedefleri, Bölgesel Kalkınma Ajansları kapsamında kentsel tasarım rehberi hazırlama hedefi ve Yerel Yönetimlerin planlama uygulamalarındaki hedefler arasındaki farklılaşma, mantıksal olarak tespit edilmiştir. Bu durum tespiti, çalışmanın problem tanımı ile örtüşmektedir.

Bilgi-Belge toplama sırasında elde edilen niteliksel veriler; koruma, yenileme-geliştirme, koruma-geliştirme kategorilerinde kentsel dönüşüm sürecinin tipi, Türkiye özelinde Istanbul kategorisinde ve Dünya genelinde Kuzey Amerika,

---

[39] T.C. Üsküdar Belediyesi, KUDEB Şefliği; Cengiz URKUN (Müdür), Mehmet AKYÜZ (Şehir Plancı; Müdür Yardımcısı) ve Dilek DEMİRKOL HORASAN (Arkeolog).
[40] İstanbul Adalar Belediyesi; Günseli MERİÇ (Y.Şehir Plancı).
[41] IBB, Projeler Daire Başkanlığı, Projeler Müdürlüğü (2011'den önce kurumun adı: Yatırım Planlama Müdürlüğü)
[42] IBB, Deprem Risk Yönetim ve Kentsel İyileştirme Daire Başkanlığı, Kentsel Dönüşüm ve Yeni Yerleşmeler MD.
[43] IBB, Tarihi Çevre Koruma Müdürlüğü.
[44] IBB-BİMTAŞ, İMP-Metropoliten Planlama ve Kentsel Tasarım Merkezi; Ulaş AKIN (Y.Şehir Plancı; Şef).
[45] Sivil Toplumu Geliştirme Merkezi-STGM, Ankara; Hatice KAPUSUZ (Uluslararası İlişkiler Uzm.; Proje Asistanı).

Avrupa, Asya, Okyanusya kategorilerinde kent/bölge ölçekli coğrafi gruplar, servis sektörü bakımından alfa, beta, gama ve delta nitelikli kentsel kategoriler içeren "küresel kent sıralaması" (GaWC, 1998-2010) göre 'çözüm-odaklı araştırma matrisi' üzerinde sınıflandırılmıştır. Süreç planlama ve yönetime odaklı araştırma yapısında; Türkiye/Istanbul ve Dünya kentlerindeki mevcut planlama uygulamalarında yer alan/kullanılan kentsel tasarım rehberi konusunda, genel toplamda 44 adet uygulama örneği kapsamında bilgiye ulaşılmıştır/erişilmiştir.

- Türkiye/Istanbul özelinde; Tarihi Yarımada–miras koruma bölgesinden 2 adet, Boğaziçi (ön görünüm) bölgesi 2 adet, Kentiçi alan/Boğaziçi (geri görünüm) bölgesinden 1 adet uygulama örneği seçilmiştir. Strateji-temelli Türkiye/Istanbul Modeli, toplam 5 adet uygulama örneği kapsamaktadır.
- Dünyadaki kentler kapsamında; Kuzey Amerika kıtasından 14 tanesi Amerika Birleşik Devletleri ve 3 tanesi Kanada olmak üzere toplam 17 adet, Avrupa kıtasından 10 tanesi Birleşik Krallık ve 1 tanesi Avrupa Birliği olmak üzere toplam 11 adet, Asya kıtasından Çin, Japonya, Malezya ve Singapur makro bölge-kentleri kapsamında toplam 5 adet, Okyanusya kıtasından 5 tanesi Avustralya ve 1 tanesi Yeni Zelanda olmak üzere toplam 6 adet uygulama örneği seçilmiştir. Sistem-temelli Dünya Modeli, toplam 39 adet uygulama örneği kapsamaktadır.

Seçilen örnekler arasında; küresel-bölgesel etkileşim, süreç tipi ve süreç planlama-yönetim yaklaşımı bakımından benzerlik ve farklılıklar, performans-odaklı kriterler doğrultusunda çözümlenerek, çok-kriterli parametrik çerçeve ile birlikte çalışan göstergeler ve ölçekler doğrultusunda modellenmiştir.

Problemin çözümü doğrultusunda kalitatif-kantitatif karma yöntem tercih edilmiştir. Karma yöntemler ile kuram-uygulama etkileşimi oluşturan 'olasılıklar' niceliksel ve niteliksel biçimde açıklanmaya çalışılmıştır. Sürecin analitik planlamasında çoklu-kararların koordinasyon değerini çözümlemek için çok-kriterli karar kuramı ve Sürecin stratejik yönetiminde çoklu-stratejiler içeren katılımın kooperasyon değerini çözümlemek için çok-aktörlü oyun kuramı kapsamındaki karma karakterli alt-yöntemler seçilmiştir.

Dünya kentleri ve Türkiye Istanbul'daki mevcut planlama uygulamalarında kullanılan kentsel tasarım rehberi örneklerinin, 'çok-kriterli parametrik çerçeve' kapsamında ve işlevsel değer temelinde performansını ölçmek, değerlendirmek ve mevcut uygulama modellerini oluşturmak için tümevarıma dayanan tersine çözümleme tekniği kullanılmıştır. Mevcut uygulamaların model olarak tersine çözümlemesi için; performans kriterleri doğrultusunda örnek uygulamalar sayısallaştırılarak, planlama

çerçevesini oluşturan işlevsel değer dağılımı hesaplanmıştır. Performans ölçümü sağlayan bu hesaplamada, örnek uygulamalara sabit sayısal değer atama ve performans kriterlerine model atıflı ağırlıklı değer atama işlemleri yapılmıştır. Mevcut modellerin karakteristik ve karşılaştırmalı işlevsel performans bakımından değerlendirmesi doğrultusunda çözümün tespit edilmesi için işlevsel performansa dayalı mekanizma tasarımı kapsamında değişken faktörler tespit edilmiştir.

Problemin çözümü doğrultusunda; "beklenti kuramına dayalı bağlantılı rasyonalite" (Kahneman ve Traversky, 1979; The Nobel Prize içinde Kahneman, 2002) ve "mekanizma tasarımı kuramına dayalı tersine çözümleme" (Myerson, 1991; Hurwicz, The Nobel Prize içinde Maskin ve Myerson, 2007) yaklaşımları kavramsal biçimde birleştirilmeye ve işlevsel değer temelinde bütünleşik bir süreç modeli geliştirilmeye çalışılmıştır. Planlama-tasarım alanında; kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi üzerine ölçeklerarası işlevsel performansa dayalı '*dönüşümsel* mekanizma tasarımı' kapsamında mekanizma-araç bağlantısına odaklanılmıştır. Süreç planlama ve yönetim uygulamalarına yönelik kentsel kalite-odaklı yeni-işlevsel yaklaşım ile yarı-esnek ve sürdürülebilir bir çerçeve geliştirmesi denenmiştir. Bütünleşik bir süreç modeli önerisi geliştirmek için; mevcut modellerdeki özgün performans oluşturan işlevsel değer dağılımı, öneri modeller kapsamında yeniden-ayarlanarak, mekanizma-araç bağlantısı dönüştürülmüştür.

Dünya kentlerindeki ve Türkiye/Istanbul'daki planlama uygulamalarına yönelik 'çok-kriterli parametrik çerçeve' kapsamında ve işlevsel değer temelinde performansını ölçmek, değerlendirmek ve öneri uygulama modelleri oluşturmak için tümdengelime dayanan ileriye çözümleme tekniği kullanılmıştır. Dünya kentlerinde 'mekanizma aracı' ve Türkiye/Istanbul'da 'operasyonel planlama aracı' olarak mevcut planlama uygulamalarında (süreçte) kullanılan mekanizma-araç bağlantılı modeller arasındaki performansa dayalı ölçeklerarası karakteristik değer [genel-özel karakteri] birbirine yakınlaştırılmıştır. Bu yakınlaştırma için; Türkiye/Istanbul'daki planlama uygulamalarında kullanılması önerilen mevcut örneklerin, mevcut kapasiteye dayalı performans potansiyelini geliştiren bir mekanizma-araç bağlantısı [bağlantı karakteri] tasarlanmıştır, *örn: mekanizma konumlandırma-yapılandırma-kalibrasyon önerileri*. Bütünleşik kentsel koruma-geliştirme sürecinin analitik planlaması ve stratejik yönetimi üzerine süreç modeli önerisinde; ölçeklerarası performansa dayalı mekanizma-araç bağlantısı sağlayan kentsel tasarım rehberleri ile kalite-odaklı mekanizma çerçevesi geliştirilmiştir. Mevcut ve öneri modellerin, ölçeklerarası işlevsel performansa dayalı dönüşümsel mekanizma tasarımı bakımından ortak

yapıları karşılaştırılmış ve süreç dönüştürücü performans kriterleri tespit edilerek, kentsel kalite bakımından önemi belirtilmiştir.

Kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması-yönetimi üzerine performans ölçme-değerlendirme-programlama modeli oluşturmak için tasarlanan araştırma yapısı ve modelleme sisteminde; karar-katılım temelli işlevsel değer temelinde ölçeklerarası performans kriterleri ile planlama çerçevesi ve performans senaryoları çözümlenmektedir. Mevcut ve öneri modellerdeki süreç planlama-yönetim üzerine koordinasyon ve kooperasyon değeri; mekanizma-araç arasındaki genel, özel ve bağlantı karakterine göre ölçeklerarası hesaplanmaktadır. Koruma-geliştirme ile kalkınma bağlantısı, kentsel kalite bakımından değerlendirilmektedir (Şekil 4.1)

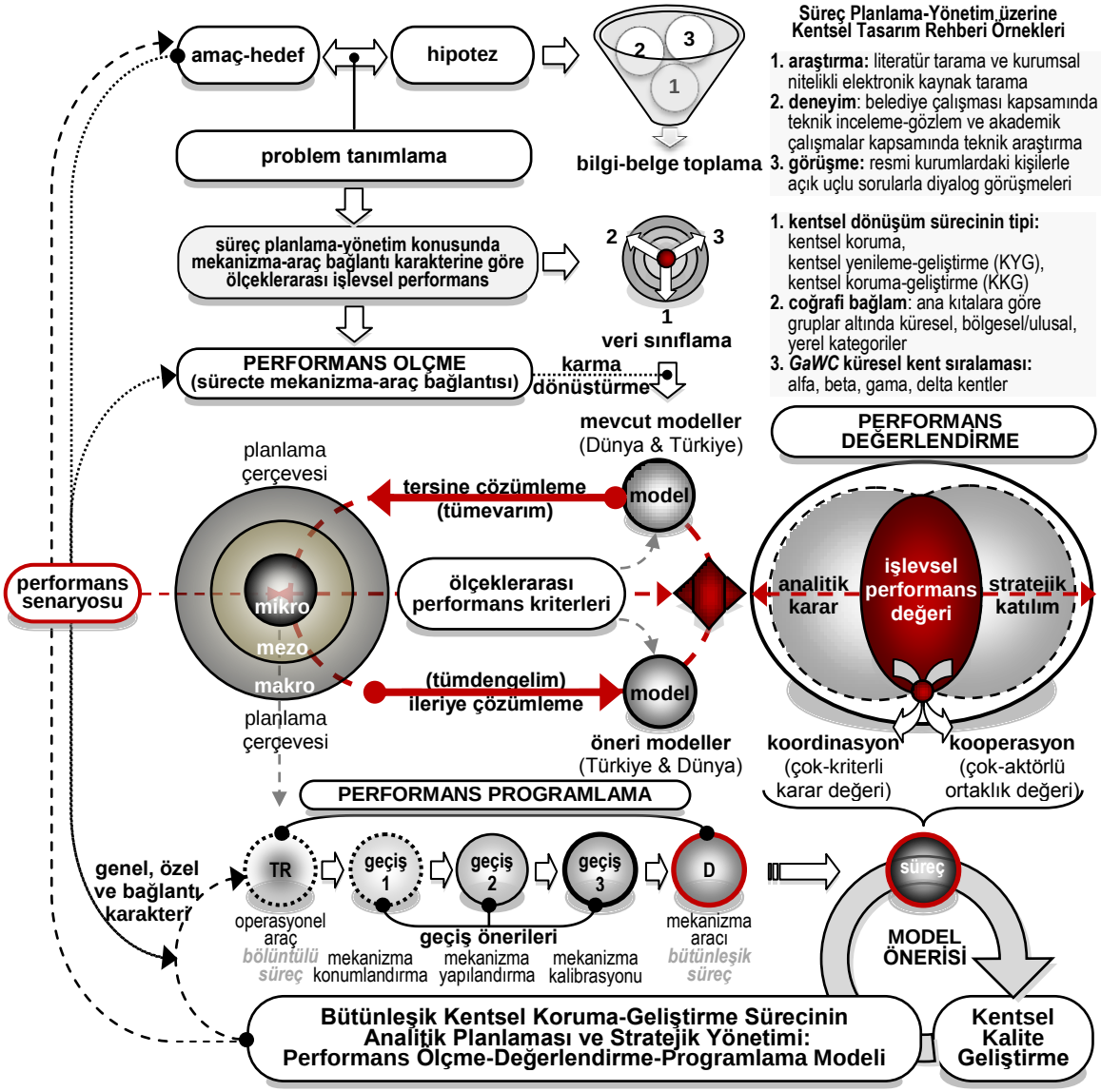

Şekil 4.1 : Çalışmanın araştırma yapısı ve model oluşturma sistemi – bağlantılı aşamalar ve etkileşimli teknik adımlar.

4.1.1 Teknik çözüm: karar-katılım temelli karma yöntemlerin kulanımı

Çalışma kapsamında mevcut modelleri çözümleyerek öneri modelleri oluşturmak için kullanılan karma yöntemlerin seçiminde; yeni-işlevsel planlama-tasarım paradigması kapsamındaki "işlevsel değer" kavramı (CABE-DETR, 2000; 2001) etkin olmuştur. Matematiksel bir terim olarak 'işlevsel değer' terimi; 'girdi-çıktı arasındaki çok-boyutlu mekanistik ilişki ile oluşan değer kümesi' anlamına gelmektedir (TDK, 2012; Collins, 2012). Karar-katılım temelline dayanan kuramlarda "işlevsel değer"; gerçek durum ile olası durum arasındaki fayda, değer veya süreç konusunda çok-boyutlu neden-sonuç ilişkisi sağlayan "karakteristik işlev" olarak tanımlanmaktadır (Rapoport, 1970; Heap ve Varoufakis, 1995; Belton ve Stewart, 2002; Checkland ve Poulter, 2006). Bu nedenle; 'işlevsel değer' ve 'karakteristik işlev' terimleri; kuram-uygulama etkileşiminde sayısal yönteme dayalı ortak bir alan yaratmaktadır, örn: *karar-katılım temelli yöntemlerin ekonomi, politika, sosyoloji, planlama-tasarım alanında kullanımı*. Ortak alan yaratan 'işlevsel değer' ve 'karakteristik işlev'; performans senaryosunun çözümlenmesinde karma yöntemlerin bağlantılı kullanımına olanak sağlamaktadır. Model çözümleme-oluşturma konusunda; çoklu-kararlarda koordinasyon ve çoklu-katılımda kooperasyon ile ortaya çıkan 'fayda/yarar *[utility]*' ve 'değer *[value]*' kesişiminde, bütünleşik biçimde bir 'işlevsel performans değeri *[value function of performance]*' bulunmaktadır. Ölçeklerarası nitelikli işlevsel performans değerine dayalı karaların analitik planlaması ve katılımın stratejik yönetimi konularını kapsayan modelleri çözümlemek ve yeniden-oluşturmak için; "çok-kuramlı karma yöntem tekniği" (Creswell, 2003) kapsamında, süreçte "işlevsel değer" yaratan kararlara dayalı süreç sistemi doğrultusunda "karakteristik işlev" tanımlayan katılıma dayalı süreç stratejileri bütünleşik biçimde kullanılmaktadır.

4.1.1.1 Karar kuramı: çok-kriterli kararlarda analitik koordinasyon

Karar kuramı; çok sayıda ve birbirleriyle çelişen seçim ve değerlendirmelerde uygulanan, karar verme süreci öncesinde veya sonrasında analitik biçimde karar desteklemek üzere alternatif bir yöntem olarak kullanılmaktadır (Rapoport, 1970; Heap ve Varoufakis, 1995; Triantaphyllou, 2000; Belton, 2002). Karar Kuramı; sistem kuramı ve operasyonel araştırma alanında 'analitik felsefe ve mantık' (Newton-Smith, 2000) çerçevesinde, 18.yy'da fayda kuramı ve değer kuramı temelinde kurulmuş, 19.yy'da süreç kuramı temelinde; politika, ekonomi, sosyoloji vb. alanlarda olasılık odaklı ilkeler ile geliştirilmiştir (Rosenberg, 2001).

- Fayda kuramı temelinde *Bernoulli* (1713; 1738a-b) tarafından, işlev değeri üzerinden hesaplanabilen koşullu olasılığa dayalı sabit etkili çıkarımsal ilkeler ile risk azatlımı konusunda aşamalı/stokastik ve deterministik çerçevede problem çözümü geliştirilmiştir, örn: *St.Petersburg* çekiliş paradoksu (Hald, 2004; Checkland ve Poulter, 2006). Fayda kuramına dayalı çözümlemeler; dinamik sistemlerde stratejik kararlara dayalı yukarıdan-aşağıya analitik yönetim şeması ile yapı-temelli ve hedef-odaklı mekanizma-araç bağlantısı sağlanması durumu ile örtüşmektedir, *örn: strateji-temelli Türkiye/Istanbul modeli* çözümlemesi.
- Değer kuramı temelinde *Bayes* (1764, 1793) tarafından, işlev değeri üzerinden koşullu ve tersine olasılığa dayalı karma etkili çıkarımsal kurallar ile hiyerarşik modeller ve hiper-parametreler ile en ayırt edici marjinal/yapısal benzerlik konusunda deterministik ve algoritmik çerçevede bütünsel çözümler, örn: sıklık, yoğunluk ve faktör ile hipotez testi; mekanik öğrenme (Hald, 2004; Checkland ve Poulter, 2006). Değer kuramına dayalı çözümlemeler; hiyerarşik sistemlerde analitik karara dayalı aşağıdan-yukarıya stratejik yönetim çerçevesi ile aktör-temelli ve performans-odaklı mekanizma-araç bağlantısı sağlanması durumu ile örtüşmektedir, *örn: sistem-temelli Dünya modeli çözümlemesi*.
- Süreç kuramı temelinde *Markov* (1877, 1880) tarafından, bileşik olasılığa dayalı sabit ve karma etkili çıkarımsal kurallar ile olasılık içeren/deterministik, aşamalı/stokastik veya işlemsel prosedür tanımlayan/algoritmik modellerin çözümlemesi ve süreç optimizasyon problemlerinin düzeltilerek, dinamik biçimde programlaması konusunda bir alt-yapı sağlanmıştır, örn: *Monte Carlo* simülasyon yöntemi (Howard, 1960; Hald, 2004; Checkland ve Poulter, 2006). Süreç kuramına dayalı çözümlemeler; etkileşimli sistemlerde mevcut ve önerilen durumlar arasında geçiş patikalarına dayalı bağlantılı yönetim çerçevesi konusunda yapı-aktör etkileşimli ve performans hedefine odaklı mekanizma-araç bağlantısı ile örtüşmektedir, *örn: Dünya modeli ve Geçiş modeli çözümlemeleri.*

Karar kuramı yöntemlerine temel oluşturan bu üç kuram; kapalı sistemlerde işlevsel değer üzerinden simetrik veya asimetrik biçimli [U tipi] lineer çözümleme yapılmasını sağlamaktadır (Checkland ve Poulter, 2006). 20.yy'ın ortasından sonra, "olasılıklı vizyona dayalı beklenti kuramı" kapsamında açık sistemlerde işlevsel değer üzerinden asimetrik biçimli [S tipi] dalgalı çözümleme teknikleri geliştirilmektedir (Kahneman ve Tversky, 1979; The Nobel Foundation içinde Kahneman, 2002). Beklenti kuramı; belirsiz sistemlerde olasılıklı durumlar üzerine rasyonel ve optimal karar çerçevesi sağlamaktadır (Kahneman ve Tversky, 1979) Bu durum; süreç planlama ve yönetim konusundaki temel problemin hipoteze dayalı çözümü ile örtüşmektedir, *örn: performans-odaklı Süreç modeli çözümlemesi.*

Karar Kuramının bir alt-yöntemi olarak kullanılan çok-kriterli karar kuramı, karma yöntemli tekniklere sahip "yumuşak sistem metodolojisi (Checkland, 1972)" olarak tanımlanmaktadır (Belton ve Stewart, 2002; Checkland ve Poulter, 2006; Faludi, 2012). Çok-kriterli karar kuramı *(MCDM)* çerçevesinde, performans senaryosu çözümleme ve oluşturma teknikleri, mekanizma-araç bağlantısındaki süreç-çözüm ilişkisine bağlı olarak çeşitlilik göstermektedir. Çok-kriterli karar kuramı kapsamında farklı tekniklere dayalı üç çeşit alt-yöntem bulunmaktadır: çok-amaçlı yarar kuramı *(MOUT)*, çok-atıflı yarar kuramı *(MAUT)* ve/veya çok-atıflı değer kuramı *(MAVT)*. Birinci alt-yöntem; süreç öncesinde karar oluşturmak ve süreç planlama-yönetimi amaç-hedef doğrultusunda çözümlemek için kullanılmaktadır. İkinci ve üçüncü alt-yöntem ise; süreç sırasında veya sonrasında karar geliştirmek ve süreci işlevsel değer doğrultusunda yeniden-geliştirerek çözümlemek amacıyla kullanılmaktadır (Triantaphyllou, 2000; Belton ve Stewart, 2002). Karar kuramının alt-yöntemleri kapsamında çok-kriterli analiz teknikleri kullanılmaktadır. Çok-Kriterli karar analiz tekniklerinden biri olan "çok-kriterli analitik hiyerarşi süreci analizi"; hipotez testine yönelik kriterler doğrultusunda "performans matrisi", "ikili karşılaştırma" ve "hassaslık analizi" ile analitik çözümleme teknikleri ve karar destekleme sistemi sağlayan, yaygın biçimde kullanılan, alternatif ve bütünleşik bir yöntem olarak tanımlanmaktadır (Saaty, 1980-2008; Triantaphyllou, 2000; Belton ve Stewart, 2002). Çalışmada ölçeklerarası işlevsel performans değerine dayalı (dönüşümsel) mekanizma tasarımı kapsamında mevcut kapasiteye dayalı performans geliştirme ihtiyacı bulunması nedeniyle 2. ve özellikle 3. alt-yöntem kapsamındaki kuramlarda tercih edilen "analitik hiyerarşi süreci (*AHP)*" (Saaty, 1980) çözümlemesi bir meta-analiz tekniği olarak kullanılmaktadır.

4.1.1.2 Oyun kuramı: çok-aktörlü katılımda stratejik kooperasyon

Oyun Kuramı, bir bireyin diğer bireylerin seçimlerine bağlı olarak rasyonel bir seçim yapıp, başarıya ulaşmasını sağlayan stratejik durumlardaki davranışları/yaklaşımları değerlendirmek üzere uygulamalı matematik'te "alternatif bir yöntem" olarak kullanılmaktadır (Rapoport,1970; Roth, 1989; Heap ve Varoufakis, 1995; Triantaphyllou, 2000; Belton ve Stewart, 2002). Mekansal planlama ve tasarım alanında "yumuşak sistem metodolojisi (Checkland, 1972)" olarak tanımlanmaktadır (Belton ve Stewart, 2002; Checkland ve Poulter, 2006). "20.yy Avrupa Planlamasının temelleri" kapsamında karar-katılım etkileşimi sağlayan yumuşak sistem metodolojisi bulunduğu belirtilmektedir (Faludi, 2012).

Oyun Kuramı; 17.yy politika felsefesi çerçevesinde ve ayar kuramı-temelli olasılıklar doğrultusunda, ulusal ölçekli sosyal anlaşma ve uzlaşma kuramlarına kuram-uygulama etkileşimli bir temel oluşturmaktadır. 18.yy ekonomi felsefesi çerçevesinde, olasılığa dayalı kararlardaki fayda ve değer kuramına dayalı yaklaşımların ve 19.yy'da süreç kuramına dayalı yaklaşımların gelişimine yöntemsel bir çerçeve sağlamaktadır. 20.yy öncesi paradigma gelişimi ve değişimi; politika, sosyoloji, planlama ve tasarım alanlarda birbiri ile etkileşimli biçimde gerçekleşen problemlerin çözümüne yönelik işlevsel niteliğe sahip süreç ve çözüm-odaklı yaklaşımları yapılandıran, stratejik çerçeveye bütünleşik bir temel oluşturmaktadır (Gürler, 2011). Oyun Kuramı; 20.yy'dan günümüze, birleşik alan kuramının bir yelpazesi biçiminde "bağlantısal kuantum felsefesi *[relational quantum philosophy]*" çerçevesinde *Neumann* ve *Morgenstein* (1944) tarafından bilim felsefesi çerçevesinde politika ve ekonomi alanında tanımlanarak, *Nash (1950-1996)* tarafından geliştirilmiştir (Carnap, 1995; Rosenberg, 2001). Oyun kuramı'nın mekansal planlama ve süreç tasarımı alanında kullanımı; 1960 öncesinde karar kuramı yöntemlerinde planlama-tasarım senaryosuna dayalı alternatif seçenekler geliştirilmesi ile birlikte başlamaktadır (Luce ve Raiffa, 1957). 1960 sonrası yaşanana paradigma değişimi ve gelişimi doğrultusunda farklılaşan rasyonel akıl yürütme biçimleri (Carnap, 1995; Rosenberg, 2001; Checkland ve Poulter, 2006) nedeniyle *mekansal planlama ve süreç tasarımı üzerine* karar-katılım temelinde *bütünleşik yaklaşımlar* gelişim göstermektedir (Faludi, 2012). Bu gelişim kapsamında; Markov tipi dinamik ***süreç*** programlama temelinde (Howard, 1960), "süreç merkezindeki karakteristik işlevin dönüşümü üzerine çok-aşamalı stokastik oyun" (Shapley, 1953; Schmeidler, 1969; Checkland ve Poulter, 2006) çerçeveleri ile kent planlama modelleri (BattySE,1977; BattyM ve Hutchinson, 1983-1986) ve bölge planlama modelleri (Stahl, 1982) ile geliştirilmektedir. 2000'lerde; karar-katılım temelli kentsel süreçlere yönelik, kuramsal altyapı destekli karar analizi içeren uygulama-odaklı oyun kuramına dayalı yöntemsel yaklaşımlarda, yoğunluk ve çeşitlenme gösteren hızlı bir gelişim yaşanmaktadır. 2000'lerin ortasından sonra; kentsel koruma-gelişim-değişim konularını bir sistem bütününde kapsayan kentsel dönüşüm süreçleri üzerine karar-katılım temelli planlama yaklaşımları gelişim göstermektedir. 2000'lerden günümüze karar-katılım temelli planlama kuramı-uygulamalarında; 'analitik karara dayalı stratejik yönetim' yaklaşımları yaygın biçimde kullanılmaktadır. Bu durum; bütünleşik kentsel koruma-geliştirme süreci üzerine karar-katılım temelli mekansal yöntemlerin, bilimsel bir temelde ve sürdürülebilir bir sistem çerçevesinde geliştirilerek ölçeklerarası biçimde kullanıldığını göstermektedir (Gürler, 2011).

Oyun Kuramının alt-yöntemleri olarak kullanılan iki veya çok aktörlü oyun kuramı yöntemi, karma yöntemli tekniklere sahip "yumuşak sistem metodolojisi" (Belton ve Stewart, 2002; Chekland ve Poulter, 2006; Faludi, 2012) temelinde "dinamik ve türetken oyun" (Başar ve Olsder, 1999) olarak tanımlanmaktadır. Farklı karakteristik işlev değerine dayanan oyunlar/*süreçler* kapsamında, olasılıklara dayanan durumlarla ilgili çeşitli alt-stratejiler geliştirilmesi amacıyla farklı bilimsel alanlarda yaygın biçimde kullanılmaktadır, örn: ekonomi, politika, sosyoloji, felsefe, matematik, planlama-tasarım, bilgisayar programlama vb. (Kuhn ve Tucker, 1950; Turocy ve V on Stengel, 2001; Walker, 2005; Webb, 2007). Oyun kuramı kapsamında; süreç ve karakteristik işlev değerine göre yöntemsel farklılaşma gösteren oyun tipleri, oyun çözümleme yaklaşımları ve oyun çözümleme teknikleri bulunmaktadır.

Çok-aktörlü oyun kuramı kapsamında; katılım modeli ve aktör stratejilerine göre farklılaşan başlıca üç çeşit stratejik oyun/*süreç* tipi bulunmaktadır: iki aktörlü, çok-aktörlü kooperatif ve çok-aktörlü rekabetçi oyunlar/*süreçler*. İki-aktörlü rekabetçi oyunlarda; neden-sonuç bakımından fayda sağlayan özel hedef temelinde, ayrık/*bölüntülü* olasılık konusunda net ve tek çözüm sağlayan süreç değeri üzerine odaklanılmaktadır (Rapoport,1970; Checkland ve Poulter, 2006). Bu nedenle, kayıp-kazanç durumlarına dayalı rekabetin işlevsel denge değeri (Nash, 1950-1966) doğrultusunda "uzlaşma stratejileri" (Neumann ve Morgenstein, 1944) geliştirilmektedir. Çok-aktörlü kooperatif oyunlarda; neden-sonuç bakımından değer yaratan ortak hedef temelinde, ortak/*bütünleşik* olasılık konusunda bulanık ve ortak çözüm sağlayan süreç değeri üzerine odaklanılmaktadır (Rapoport, 1970; Checkland ve Poulter, 2006). Bu nedenle; ortaklıkların süreç bakımından *işlevsel* değeri (Aumann ve Shapley, 1974) doğrultusunda aktör stratejilerinin güçlendirilmesi, hedef-odaklı alternatif stratejilerin geliştirilmesi (Shapley ve Schubik,1954) ve kooperatif stratejilerin etkileşimi ile oluşan süreç değeri (Shapley,1951-1968) doğrultusunda "tersine mekanizma tasarım" stratejileri (Myerson, 1991; The Nobel Prize içinde Hurwicz, Maskin ve Myerson, 2007) geliştirilmektedir. Çok-aktörlü rekabetçi oyunlarda; neden-sonuç değer yaratan ortak hedef kapsamında fayda sağlayan özel hedefler temelinde, hem *bütünleşik*, hem de *bölüntülü* olasılık konusunda bulanık ve değişken çözüm sağlayan süreç değeri üzerine odaklanılmaktadır (Rapoport, 1970; Checkland ve Poulter, 2006). Bu nedenle; belirsiz durumlara yönelik kooperasyon stratejileri (Myerson,1991) ve uzlaşma-ortaklık stratejilerine dayalı pazarlık modelleri (Harsanyi, 1963-1977) ile oluşan süreç değeri doğrultusunda "bağlantılı rasyonalite" stratejileri (Kahneman ve Traversky, 1979; The Nobel Prize içinde Kahneman, 2002) geliştirilmektedir.

Süreç planlama ve yönetim konusunda; karara dayalı stratejik vizyonun kategorik biçimde değerlendirilmesi için oyun tipleri tespit edilmekte ve ortak karara dayalı stratejik yönetim vizyonu kapsayan modellerin çözümlenerek yeniden-oluşturması için "çok-aktörlü kooperatif oyun" tipi tercih edilmektedir.

Çok-aktörlü oyun kuramı kapsamında; karakteristik işleve dayalı akıl yürütme tekniklerinde farklılık bulunması nedeniyle üç çeşit oyun/*süreç* çözümleme-değerlendirme yaklaşımı bulunmaktadır: bağımlı, bağımsız ve ortak çözümleme yaklaşımı . *Nash* tipi çözüm yaklaşımında; "bağımsız akıl yürütme" tekniğini kullanan bireysel katılımcılar arasında kişisel hedefe dayalı geçişsiz fayda/değer temelinde "saf/özgün veya karma stratejilerdeki denge durumu" (Nash,1950-1966) değerlendirilmektedir (Rapoport, 1970; Roth, 1989; Checkland ve Poulter, 2006). *Shapley* tipi çözüm yaklaşımında; "bağımlı akıl yürütme" tekniği kullanan toplumsal katılımcılar arasında ortak hedefe dayalı geçişli fayda/değer temelinde "ortaklık stratejilerinde kolektif güç durumu" (Shapley, 1951-1968) değerlendirilmektedir (Rapoport, 1970; Roth, 1989; Checkland ve Poulter, 2006). *Harsanyi* tipi çözüm yaklaşımında ise; bağımlı ve bağımsız akıl yürütme tekniklerini eş-zamanlı kullanan toplumsal katılımcılar arasındaki geçişli ve geçişsiz fayda/değer temelinde "ortak hedefe dayalı karma rekabet avantajı yaratan stratejiler" (Harsanyi,1963-1977) değerlendirilmektedir (Rapoport, 1970; Roth, 1988; Checkland ve Poulter, 2006). Süreç planlama ve yönetim konusunda; ortak karara dayalı stratejik yönetim vizyon ile ortaya çıkan modeli çözümlemek ve yeniden-oluşturmak için; "Shapley tipi çözümleme yaklaşımı" tercih edilmektedir. Süreci planlama ve yönetim konusunda mevcut ve önerilen modeller kapsamındaki süreç karakteri, "*Shapley* ve *Harsanyi* tipi çözüm yaklaşımı" doğrultusunda değerlendirilmekte ve karşılaştırılmaktadır, örn: *planlama uygulamalarında kullanılan mevcut örnekler üzerinden yapılan model çözümlemeleri kapsamında ortaya çıkan küresel-bölgesel farklılaşma, mekanizma-araç bağlantısında performansa dayalı mekanizma tasarımı öneren modeller kapsamında dönüşen süreç karakteri*.

Çok-aktörlü oyun kuramı kapsamında; karakteristik işleve dayalı neden-sonuç ilişkisinin hipotetik değerlendirmesinde farklılık bulunması nedeniyle üç çeşit oyun/*süreç* çözümleme-değerlendirme tekniği bulunmaktadır: ağaç biçimli, matris biçimli ve karakteristik işlev biçimli çözümleme teknikleri (Rapoport, 1970): "Ağaç biçimi oyun" çözümleme tekniğinde *[extensive form-game tree]*; tam bilgi kümesi ile oluşan sürecin stratejik yapısının açık ve net (Checkland ve Poulter, 2006) olması nedeniyle mantıksal olarak görünen ve temel aritmetik işlemler ile çözülebilen bir niteliğe sahiptir (Rapoport, 1970). "Beklenen çıktı" üzerine şans faktörünün

koşullarını etkileyen stratejilerin esneklik derecesi çözümlenmektedir (Neumann ve Morgenstein, 1944; Nash, 1950). “Matris biçimli oyun” çözümleme tekniğinde *[normal form-game matrix]*; sürecin stratejik yapısının bulanık ve bağlantılı (Checkland ve Poulter, 2006) olması nedeniyle gelişmiş aritmetik işlemler ile çözülebilen bir niteliğe sahiptir (Rapoport, 1970). “Ortak/Birleşik çıktı” üzerinden ortaklık modelleri analiz edilerek, ortaklık modeline ait toplam kooperasyon stratejisi çözümlenmektedir (Shapley, 1951-1968; Shapley ve Schubik, 1954; Roth, 1989). “Karakteristik işlev biçimli oyun” çözümleme tekniğinde *[characteristic function form-game strategy]*; sürecin stratejik yapısının kapalı ve bütünleşik (Checkland ve Poulter, 2006) olması nedeniyle sayısal işlemler yapılmadan görünmez bir niteliğe sahiptir (Rapoport, 1970). “Bağlantılı çıktı” üzerinden yatay kümelenmede en çok faydanın geliştirilmesini sağlayan “maks-min stratejiler” (Rapoport, 1970) ve dikey kümelenmede en az faydanın yükseltilmesini sağlayan “mini-maks stratejiler” (Rapoport, 1970) önem ve etkinlik bakımından karşılaştırılarak, sürece ait toplam koordinasyon stratejisi çözümlenmektedir (Harsanyi, 1963-1977; Myerson, 1991). Süreç planlama ve yönetim üzerine mevcut ve önerilen modellerin çözümlemesi kapsamında; performans ölçme-değerlendirme aşamalarında “matris tipi çözümleme tekniği” ve performans ölçme-programlama aşamalarında “karakteristik işlev tipi çözümleme tekniği” tercih edilmektedir. “Matrise dayalı senaryo çözümleme” (Rapoport, 1970); analitik karar değerinin çözümlenmesi amacıyla, süreçte etkin olan bağımlı, bağımsız ve kontrol değişkenleri üzerinden süreç stratejilerinin tersine ve ileriye çözümlenmesini sağlayan “analitik hiyerarşi süreci analiz yöntemi” (Saaty, 1980-2008) kapsamında bir meta-analiz tekniği olarak kullanılmaktadır. ‘Karakteristik işleve dayalı senaryo çözümleme’ (Rapoport, 1970) ise; stratejik katılım değerinin tespiti amacıyla, sürecin karakteristik işlev değerinde kodlanan ortaklık değeri üzerinden süreç stratejilerinin tersine ve ileriye çözümlenmesini sağlayan “ters-yüz oyun kuramı” (Myerson,1991; The Nobel Prize içinde Hurwicz, Maskin ve Myerson, 2007) kapsamında bir meta-oyun tekniği olarak kullanılmaktadır.

4.1.2 Model tasarımı: çok-kriterli parametrik çerçevenin kullanımı

Planlama uygulamalarında Kentsel Tasarım Rehberlerinin hazırlanması ve kullanımı konusunda paradigma-mekanizma-araç arasındaki (işlevsel) değer ilişkisini ortaya koyan ölçeklerarası ve disiplinlerarası bağlantılar önem kazanmaktadır. Planlama paradigması ile birlikte tanımlanan planlama çerçevesi, süreç planlama ve yönetim üzere karar ve katılım konularını kapsayan planlama mekanizması ortaya koymaktadır. Bu mekanizma doğrultusunda koruma-geliştirme sürecinin planlaması

ve yönetimi konusunda kentsel tasarım rehberlerinin işlevsel performansı biçimlenmektedir. Bu nedenle; kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimine odaklanan planlama uygulamalarında tanımlı kentsel tasarım rehberleri üzerinden, işlevsel değerde kesişen bağlantılar ile oluşan performans senaryoları çözümlenerek okunabilmekte ve yeniden-oluşturulabilmektedir. Kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi konusunda kentsel tasarım rehberlerinin 'işlevsel değerde kesişen bağlantılı performansını ölçmek-değerlendirmek-programlamak' amacıyla; 'çok-kriterli parametrik çerçeve' tasarlanmıştır. Bu çerçeve; 'karma-yöntemli araştırma yapısı' ve 'karma-yöntemli model çözümleme yapısı' için ortak bir temel oluşturmaktadır.

'Karma-yöntemli araştırma yapısı' kapsamında; kuram, uygulama ve yöntemi birleştirmek amacıyla "kalitatif-kantitatif karma yöntemler" (Karthwohl, 1998; Creswell, 2003, 2007) kullanılmaktadır. Süreç planlama ve yönetim konusunda model atıflı çözümleme ve yeniden-oluşturma için yapısal bir çerçeve sağlamaktadır. Çok-Kriterli çerçeve kapsamında; "ölçeklerarası kademeli birliktelik" (Faludi, 1973; Ersoy, 2000, 2006) doğrultusunda çok-atıflı kriterleri kapsayan 'çok-atıflı ölçeklerarası performans parametreleri' eş-merkeze sahip/konsantrik bir yapıda yerleştirilmiştir ve analitik hiyerarşi ilkesi doğrultusunda belirlenen 'çok-atıflı performans kriterleri' stratejik bir yapıda dizilmiştir. 'Çok-atıflı ölçeklerarası performans parametreleri' kapsamında dizilen 'çok-atıflı performans kriterleri'; planlama uygulamalarında 'ölçeklerarası bağlantı' ve 'kentsel kalite' oluşturmayı hedefleyen mevcut/tasarlanan performansını ölçmek-değerlendirmek-programlamak amacıyla tasarlanmıştır. Performans parametreleri; karma-yöntemli model çözümleme yapısına dayalı bir sistem içinde tanımlanmaktadır. Bu nedenle; makro/ulusal, mezo/bölgesel, mikro/yerel ölçek işlevsel performans değeri ile farklı bir karakter yapısı tanımlayan kategorik aralıklar ile ölçmek amacıyla kullanılmaktadır. 'Çok-kriterli parametrik çerçeve; tersine tümevarım ve ileriye tümdengelim teknikleri doğrultusunda iki farklı biçimde kullanılmaktadır: parametrik çerçeve ile örtüşen 'kuram-uygulama geri-beslemeli niteliksel göstergeler' ve parametrik model ile örtüşen 'niceliksel-niteliksel geri-beslemeli karma yöntem ölçekleri'. Performans kriterleri; karma-yöntemli araştırma yapısına dayalı bir sistem içinde tanımlanmaktadır. Bu nedenle; bağımlı, bağımsız ve kontrol değişkenlerini, ortak süreç yapısı üzerinden açıklamak ve kategorik orantılar ile ölçmek-değerlendirmek-programlamak amacıyla kullanılmaktadır.

'Karma-yöntemli model çözümleme yapısı' kapsamında; süreç planlama ve yönetim konusunda organizasyonel ve mekansal düzeyleri kapsayan ölçeklerarası

mekanizma-araç bağlantısını, karar-katılım temelinde birleştirmek amacıyla; ‘karar kuramı’ ve ‘oyun kuramı’ ile ilgili alt-yöntemler işlevsel değer temelinde bütünleşik biçimde kullanılmaktadır. Süreç planlama ve yönetim konusunda model yapısını ve model karakterini çözümleme ve yeniden-oluşturma için yöntemsel bir çerçeve sağlamaktadır.

Kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi üzerine çok-kriterli kararlarda koordinasyon sağlayan işlevsel değeri çözümlemek için; ‘çok-kriterli karar verme yöntemi kapsamında bulunan çok-atıflı işlev/değer kuramının bir alt-yöntemi olan analitik hiyerarşi süreci analizi’ (Saaty, 1980-2008; Triantaphyllou, 2000) kullanılmaktadır. Bu alt-yöntemin ardındaki ‘stratejik mantığa dayalı analitik biçimde araçsal akı-yürütme’ (Heap ve Varoufakis, 1995; Belton ve Stewart, 2000; Rosenberg, 2001); araştırma yapısına temel oluşturan ‘çok-kriterli parametrik çerçeve’nin parçadan bütüne işleyen karakteristik tasarımında kullanılmaktadır (Creswell, 2003; 2007). Alt-yöntem kapsamındaki aksiyomatik kurallarla tanımlı formüller; model çözümleme yapısına temel oluşturan çoklu-kararlarda koordinasyon sağlayan ‘karakteristik işlev’ ile ilgili sayısal işlemlerde kullanılmaktadır. Bu işlemler ile; ölçeklerarası işlevsel değer dağılımına dayalı olarak modelin genel karakteri, mikro/yerel ölçek işlevsel performans değerine dayalı olarak özel karakter ve mezo/bölgesel ölçek karşılaştırmalı performans değeri ile bağlantı karakteri çözümlenmektedir.

Kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi üzerine çok-aktörlü katılımda kooperasyon sağlayan işlevsel değeri çözümlemek için; ‘transfer edilebilir işleve dayalı oyun olarak da bilinen çok-aktörlü oyun kuramı kapsamında bulunan, sıfır-toplamlı-olmayan kooperatif oyun yönteminde bir çözüm tipi olan *Shapley* çözümü’ (Shapley, 1951-1968; Roth, 1988) kullanılmaktadır. Bu alt-yöntemin ardındaki ‘analitik mantığa dayalı biçimde stratejik araçsal akıl yürütme’ (Heap ve Varoufakis,1995; Belton ve Stewart,2000; Rosenberg, 2001); araştırma yapısına temel oluşturan ‘çok-kriterli parametrik çerçeve’nin bütünden parçaya işleyen karakteristik tasarımını sağlamaktadır (Creswell, 2003; 2007). Alt-yöntem kapsamındaki aksiyomatik kurallarla tanımlı formüller; model çözümleme yapısına temel oluşturan çoklu-katılımda kooperasyon sağlayan ‘karakteristik işlev’ ile ilgili sayısal işlemlerde kullanılmaktadır. Bu işlemler ile; ölçeklerarası işlevsel değer dağılımı ile katılım modeli, mikro/yerel ölçek işlevsel performans değeri kapsamında ‘süreç aktörleri’nin oluşturduğu ortaklık değeri ve mezo/bölgesel ölçek karşılaştırmalı performans değeri ile aktör stratejilerinin bağlantı gücü çözümlenmektedir.

Çok-Kriterli parametrik çerçeve: organizasyonel ve mekansal düzey kriterler

Süreç planlama ve yönetim konusunda kentsel tasarım rehberinin karşılaştırmalı performans değerlendirmesini yapmak amacıyla; "ölçeklerarası kademeli birliktelik ilkesi" (Faludi, 1999; Ersoy, 2000) doğrultusunda, makro/ulusal, mezo/bölgesel, mikro/yerel ölçekli parametreler kapsamında ölçeklerarası işleyebilen performans kriterleri belirlenmiştir. Performans kriterlerinin ölçeklerarası dizilim çerçevesi; eş-merkezde sahip/konsantrik bir yapıda tasarlanmıştır. Bu nedenle; makro/ulusal ölçekte 2 üst-kriter *(organizasyonel düzey-OD ve mekansal düzey-MD)*, mezo/bölgesel ölçekte toplam 6 kriter (*sistem-yapı-aktör;strateji-ilke-araç)* ve mikro/yerel ölçekte toplam 24 kriter bulunmaktadır. Parametrik çerçevenin kademelendirmesinde; makro/ulusal ölçekten yerel/ölçeğe dizilen ve mikro/yerel ölçekten makro/ulusal ölçeğe çözülebilen performans kriterleri ile ölçeklerarası işleyebilen bir yapı oluşturulmuştur.

- **Organizasyonel düzey kriterler: planlama sistemi, süreç yapısı, süreç aktörleri**

Makro/Ulusal ölçekli performans üst-kriteri – 1; kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi konusunda hem planlama çerçevesi hem de karar-katılım koşullarını ulusal ölçekte belirleyen planlama aracının/mekanizmasının işlevsel performansına odaklanmaktadır. 'Organizasyonel Düzey' performans üst-kriteri; mezo/bölgesel ölçekte yapı-aktör ilişkilerinin, planlama sistemi kapsamında düzenlenmesi kuralını (Chadwick, 1971; Faludi, 1973; CABE, 2000, 2001) tanımlamaktadır. Kentsel tasarım rehberinin hazırlanması ve kullanımı üzerine; makro/ulusal ölçekten başlayarak mezo/bölgesel ve mikro/yerel ölçekli karar-katılım konusunu kapsayan biçimde süreç-odaklı organizasyonel planlama uygulamalarının planlaması ve yönetiminde koordinasyon sağlanması, bu üst-kriter için başlıca göstergedir. Organizasyonel Düzey performans üst-kriterinin planlama uygulamasındaki etkinliği; mezo/bölgesel ölçekli toplam 3 adet kriterin ve mikro/yerel ölçekli toplam 12 adet alt-kriterin kentsel tasarım rehberi kapsamındaki dağılımına bağlı olarak, işlevsel performansı ölçme-değerlendirme-programlama amacı ile kullanılmaktadır.

Mezo/Bölgesel ölçekli organizasyonel düzey performans kriteri–1; süreç planlama-yönetim konusunda planlama mekanizmasının kapsamını belirleyen sistem yaklaşımını sorgulamaktadır. 'Planlama Sistemi' kriteri; mezo/bölgesel ölçek ile etkileşimde bulunan mikro/yerel ölçekte yapı ve aktör temelli süreç planlama-yönetim yaklaşımı ve katılım modelinin, planlama süreci kapsamında düzenlenmesi kuralını (Altshuler, 1965; Chadwick, 1971; Healey ve diğ., 2001) tanımlamaktadır. Karar ve katılım süreçlerini kapsayan planlama uygulamalarında "kademeli birliktelik

ilkesi" (Faludi, 1973; Ersoy, 2000, 2006) bu kriter için öncelikli göstergedir. 'Planlama Sistemi' kriteri kapsamında 4 adet mikro/yerel ölçek performans alt-kriterleri bulunmaktadır.

1. Planlamada ölçeklerarası birlikteliği ölçmek için; süreçlerinin planlı ve/veya karma yönetimine odaklanan 'planlama süreci' alt-kriteri kapsamında otoriter, hiyerarşik, stratejik ve bağlantılı planlama yaklaşımları vb. göstergeler tanımlanmıştır.
2. Planlamada yapı-aktör ilişkisini ölçmek için çok-aktörlü katılım modeli oluşturulmasına odaklanan 'katılım modeli' alt-kriteri kapsamında liderlik, ortaklık ve büyük ortaklık modelleri vb. göstergeler tanımlanmıştır.
3. Süreç planlama ve yönetim uygulamalarında kamu sektörü liderliğini ölçmek için 'yapı-temelli süreç planlama-yönetim yaklaşımı' alt-kriteri kapsamında kamusal nitelikli kentsel politikalar, yasal çerçeveler ve yukarıdan-aşağıya planlama çerçevesine sahip otoriter planlama uygulamaları vb. göstergeler tanımlanmıştır.
4. Süreç planlama ve yönetim uygulamalarında farklı katılımı tiplerinin etkinliğini ölçmek için 'aktör-temelli süreç planlama-yönetim yaklaşımı' alt-kriteri kapsamında toplumsal nitelikli kamusal programlar, girişimci/rekabetçi/yaratıcı çerçeveler ve farklı tipteki stratejik planlama yaklaşımına sahip çerçeveler ile karma planlama uygulamaları vb. göstergeler tanımlanmıştır.

Mezo/Bölgesel ölçekli organizasyonel düzey performans kriteri – 2; süreç planlama-yönetim konusunda planlama mekanizmasını tanımlayan yapı-temelli planlama yaklaşımını sorgulamaktadır. '(Organizasyonel) Süreç Yapısı' kriteri; mezo/bölgesel ölçek ile etkileşimde bulunan mikro/yerel ölçekte koruma ve koruma-geliştirme odaklı süreç yaklaşımlarının ve küresel rekabet avantajının, organizasyonel süreç planlama-yönetim çerçevesi kapsamında koordine edilmesi kuralını (Faludi, 1973-2008; Ersoy, 1996-2006) tanımlamaktadır. Karar ve katılım süreçlerinin kapsayan planlama uygulamalarında 'yapısal bütünlük ilkesi'nin bulunması, bu kriter için öncelikli göstergedir. 'Yapı kriteri' kapsamında 4 adet mikro/yerel ölçek performans alt-kriteri bulunmaktadır.

5. Organizasyonel süreçlerde ölçeklerarası stratejik bağlantıyı ölçmek için 'organizasyonel süreç planlama-yönetim çerçevesi' alt-kriteri kapsamında; planlama uygulamalarında üst-ölçekli planlar arasında bağlantı kurulması ve yapı-aktör ilişkisinin bağlantılı biçimde tanımlanması vb. göstergeler tanımlanmıştır.

6. Küresel-bölgesel farklılaşmanın planlama uygulamalarını etkisini ölçmek için 'küresel rekabet avantajı' alt-kriteri kapsamında; küreselleşme sıralamasındaki konumu (GaWC, 1998-2010), ekonomik canlanma ve kentsel kalkınma sağlamak doğrultusunda sektörel ekonomi politikaları hazırlanması ve kümelenmeler oluşturulması vb. göstergeler tanımlanmıştır.
7. Tarihi-kültürel-kentsel miras koruma uygulamalarında kentsel kaliteyi yükseltme ve sosyo-ekonomik kalkınma konularındaki performansını ölçmek için 'koruma odaklı süreç planlama-yönetim çerçevesi' alt-kriteri kapsamında miras koruma çerçeveleri, miras potansiyelinin geliştirilmesi ve/veya miras kalitesinin güçlendirilmesi vb. planlama uygulamaları gösterge olarak tanımlanmıştır.
8. Kentsel dönüşüm uygulamalarında kentsel kaliteyi yükseltme ve sosyo-ekonomik kalkınma konularındaki performansını ölçmek için 'koruma-geliştirme odaklı süreç planlama-yönetim çerçevesi' alt-kriteri kapsamında, kentsel dönüşüm çerçeveleri, kentsel koruma-gelişim-değişim potansiyelinin geliştirilmesi ve/veya kentsel potansiyelin güçlendirilmesi üzerine planlama uygulamaları gösterge olarak tanımlanmıştır.

Mezo/Bölgesel ölçekli organizasyonel düzey performans kriteri – 3; süreç planlama-yönetim konusunda planlama mekanizması tanımlayan aktör-temelli planlama yaklaşımını sorgulamaktadır. '(Organizasyonel) Süreç Aktörleri' kriteri; mezo/bölgesel ölçek ile etkileşimde bulunan mikro/yerel ölçekte kamusal, sektörel, kurumsal, kentsel nitelikli toplumsal ve bireysel katılımcıların, planlama süreçlerine katılımı kuralını (Healey, 1997) tanımlamaktadır. Karar ve katılım süreçlerinin kapsayan planlama uygulamalarında 'ortak kararlara dayalı toplumsal hedefler doğrultusunda çok-aktörlü katılım' ilkesinin bulunması, bu kriter için öncelikli göstergedir. 'Süreç Aktörleri' kriteri kapsamında 4 adet mikro/yerel ölçek performans alt-kriterleri bulunmaktadır:

9. Karar-katılım süreçlerinin yapı-temelli biçimde planlanması-yönetimi üzerine performansı ölçmek için 'kamu sektörü' alt-kriteri kapsamında ulusal/bölgesel/yerel ölçekli planlama kurumları, merkezi/yerel yönetim ve uzmanlaşmış komisyonlar vb. göstergeler tanımlanmıştır.
10. Karar-katılım süreçlerinin aktör-temelli biçimde planlanması-yönetimi üzerine performansı ölçmek için 'özel sektör' alt-kriteri kapsamında küresel/bölgesel/yerel ölçekli kuruluşlar ve sektör-odaklı tematik konsorsiyumlar vb. göstergeler tanımlanmıştır.

11. Karar-katılım süreçlerinin toplum-temelli biçimde planlanması-yönetimi üzerine performansı ölçmek için ‘kurumsal sektör’ alt-kriteri kapsamında sivil toplum kuruluşları, girişimci inisiyatifler, üniversiteler, vakıflar-dernekler, meslek odaları vb. göstergeler tanımlanmıştır.
12. Karar-katılım süreçlerinin toplum-temelli biçimde planlanması-yönetimi üzerine performansı ölçmek için ‘yerel halk’ alt-kriteri kapsamında kentsel alanda yaşayanlar ve kentsel alanı kullananlar vb. göstergeler tanımlanmıştır.

- **Mekansal düzey kriterler: planlama stratejisi, çözüm ilkeleri, çözüm araçları**

Makro/Ulusal ölçek performans üst-kriteri – 2; kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi konusunda uygulama çerçevesine göre karar-katılım koşullarını makro/ulusal ölçekte belirleyen planlama aracının/mekanizmanın işlevsel performansına odaklanmaktadır. ‘Mekansal Düzey’ performans üst-kriteri ile mezo/bölgesel ölçekte mekansal ilke ve uygulama araçlarının planlama stratejileri kapsamında uygulanması kuralı (Faludi, 2000) tanımlanmaktadır. Kentsel tasarım rehberinin hazırlanması ve kullanımı üzerine; makro/ulusal ölçekten başlayarak mezo/bölgesel ve mikro/yerel ölçekli karar-katılım konusunu kapsayan biçimde çözüm-odaklı mekansal planlama uygulamalarının planlaması ve yönetiminde kooperasyon sağlanması, bu üst-kriter için başlıca göstergedir. ‘Mekansal Düzey’ performans üst-kriterinin planlama uygulamasındaki etkinliği; mezo/bölgesel ölçekli toplam 3 adet kriterin ve mikro/yerel ölçekli toplam 12 adet alt-kriterin kentsel tasarım rehberi kapsamındaki dağılımına bağlı olarak ölçülmektedir.

Mezo ölçekli mekansal düzey performans kriteri – 4; süreç planlama-yönetim konusunda planlama mekanizmasının kapsamını belirleyen stratejik planlama yaklaşımı sorgulamaktadır. ‘Planlama Stratejisi’ kriteri; mezo/bölgesel ölçek ile etkileşimde bulunan mikro/yerel ölçekte politika, ekonomi ve mekan temelli süreç stratejilerinin, çözüm-odaklı uygulama süreci kapsamında yürütülmesi kuralını (UN, 2000,2009, 2011) tanımlamaktadır. Karar ve katılım süreçlerini kapsayan planlama uygulamalarında “bütünleşik planlama ilkesi”nin bulunması bu kriter için öncelikli göstergedir. ‘Planlama Stratejisi kriteri’ kapsamında 4 adet mikro/yerel ölçek performans alt-kriteri bulunmaktadır.

13. Mekansal süreçlerde ölçeklerarası stratejik bağlantıyı ölçmek için ‘uygulama sürecinin planlama-yönetim stratejisi’ alt-kriteri kapsamında politik-ekonomik-sosyal-mekansal bağlantı kurulması, amaç-hedef-eylem üzerine strateji geliştirmesi vb. göstergeler tanımlanmıştır.
14. Karar-katılım süreçlerinde politik-sosyal-mekansal bütünleşik uygulama stratejileri ve politikalarının performansını ölçmek için ‘politika-temelli süreç

planlama-yönetim stratejileri' alt-kriteri kapsamında koruma, yenileme-geliştirme, koruma-geliştirme üzerine kentsel politikalar, kararlar, programlar, teşvikler vb. göstergeler tanımlanmıştır.

15. Karar-katılım süreçlerinde ekonomik-sosyal-mekansal bütünleşik uygulama stratejileri ve politikalarının performansını ölçmek için 'ekonomi-temelli süreç planlama-yönetim stratejileri' alt-kriteri kapsamında koruma, yenileme-geliştirme, koruma-geliştirme üzerine ekonomi politikaları, teşvik ve vergi indirimi, sektörel hizmet gücü vb. göstergeler tanımlanmıştır.
16. Karar-katılım süreçlerinde bütünleşik uygulama stratejilerinin performansını ölçmek için 'mekan-temelli süreç planlama-yönetim stratejileri' alt-kriteri kapsamında biçim-karakter, kentsel kimlik-imaj, yaşam-mekan kalitesi konularında mekansal stratejiler oluşturulması vb. göstergeler tanımlanmıştır.

Mezo/Bölgesel ölçekli mekansal düzey performans kriteri – 5; süreç planlama-yönetim konusunda planlama mekanizmasının kapsamını belirleyen stratejik yaklaşımı sorgulamaktadır. '(Mekansal) Çözüm İlkeleri' kriteri; planlama, kentsel tasarım, mimarlık ve peyzaj mimarisi temelli mekansal ilkelerin, çözüm-odaklı uygulama süreci kapsamında stratejik yaklaşımlarla geliştirilmesi kuralını (EU-ESDP, 1999) tanımlamaktadır. Karar ve katılım süreçlerini kapsayan planlama çerçevelerinde "çoklu-stratejiler" geliştirilmesi ve planlama uygulamalarında "disiplinlerarası birliktelik ilkesi" bulunması bu kriter için öncelikli göstergedir. '(Mekansal) Çözüm İlkeleri' kriteri kapsamında 4 adet mikro/yerel ölçek performans alt-kriteri bulunmaktadır.

17. Süreç planlama-yönetim üzerine ölçeklerarası sistemde stratejik planlama çerçevesinin performansını ölçmek için 'planlama ilkeleri' alt-kriteri kapsamında miras-koruma odaklı uluslararası/ulusal/bölgesel/yerel koruma çerçeveleri, karma-temalı uygulamalarda ulusal/bölgesel/yerel ölçekli mekansal gelişim stratejileri ve bölgesel/yerel arazi kullanım kararları, (yeniden)gelişim odaklı bölgesel/yerel planlama biçimleri, kentsel karakter, kent silueti, vb. göstergeler tanımlanmıştır.
18. Süreç planlama-yönetim üzerine ölçeklerarası ve disiplinlerarası sistemde stratejik planlama yaklaşımının performansını ölçmek için 'kentsel tasarım ilkeleri' alt-kriteri kapsamında miras-koruma odaklı uluslararası/ulusal/bölgesel/yerel koruma-geliştirme stratejileri, karma-temalı uygulamalarda ulusal/bölgesel/yerel ölçekte kentsel dokuda dolgu, (yeniden)gelişim-odaklı uygulamalarda kentleşme biçimleri, kamusal mekanların tasarımı, kentsel

karakter-siluet, kentsel kimlik-imaj, kentsel oranlar, kent silueti-sokak silueti, vb. göstergeler tanımlanmıştır.

19. Süreç planlama-yönetim üzerine stratejik sistemde mekansal planlama yaklaşımının performansını ölçmek için 'mimarlık ilkeleri' alt-kriteri kapsamında miras koruma-odaklı uygulamalarda uluslararası/ulusal/bölgesel/yerel ölçekli restorasyon-renovasyon-restitüsyon stratejileri, karma-temalı uygulamalarda bölgesel/yerel ölçekte miras dokusunda dolgu, (yeniden)gelişim-odaklı uygulamalarda yapılaşma biçimleri, yapısal oranlar, cephe silueti, vb. göstergeler tanımlanmıştır.
20. Süreç planlama-yönetim üzerine stratejik sistemde açık ve yeşil alan planlama yaklaşımının performansını ölçmek için 'peyzaj mimarisi ilkeleri' alt-kriteri kapsamında miras/kültürel-koruma odaklı uygulamalarda uluslararası/ulusal/ bölgesel/yerel ölçekli çevre koruma stratejileri, karma-temalı uygulamalarda ulusal/bölgesel/yerel ölçekli ekolojik koruma ve ÇED, yeşil kuşaklar ve koridorlar, (yeniden)gelişim-odaklı uygulamalarda yeşil alanların ve kamusal mekanların sert-yumuşak peyzaj tasarımı, vb. göstergeler tanımlanmıştır.

Mezo/Bölgesel ölçekli mekansal düzey performans kriteri – 6; süreç planlama-yönetim konusunda planlama mekanizmasının kapsamını belirleyen araçsal yaklaşımı sorgulamaktadır. '(Mekansal) Çözüm Araçları' kriteri'; stratejik plan-proje, tematik program ve tematik yönetmelikleri kapsayan ilke kararları doğrultusunda araçsal yaklaşımın geliştirilmesi kuralını (EU-ESDP, 1999) tanımlamaktadır. Karar ve katılım süreçlerini kapsayan planlama çerçevelerinde uygulamaya yönelik "çoklu-kararlar" geliştirilmesi ve planlama uygulamalarında "senaryo programlama' ilkesi (Faludi, 2000), bu kriter için öncelikli göstergedir. 'Uygulama Aracı' kriteri kapsamında 4 adet mikro/yerel ölçek performans alt-kriteri bulunmaktadır.

21. Mekansal uygulamalarda ölçeklerarası bütünleşik bağlantıyı ölçmek için 'ilke kararları' alt-kriteri kapsamında; süreç planlama-yönetim üzerine operasyonel kararlar, organizasyonel düzeyde planlanan ve yönetilen sürecin mekansal düzeyde sürdürülmesine yönelik stratejik kararlar, uygulama çerçeveleri vb. göstergeler tanımlanmıştır.
22. Mekansal uygulamalarda ölçeklerarası stratejik bağlantıyı ölçmek için 'stratejik plan-proje' alt-kriteri kapsamında üst-ölçekli planlar (strateji planı, performans programı, strüktür planı, yönetim planı), imar planları (nazım, imar planı, uygulama imar planı, koruma amaçlı imar/uygulama planı) ve tematik planlar (kentsel koruma planı, (yeniden)gelişim planı, arazi kullanım planı, kentsel tasarım projeleri) vb. göstergeler tanımlanmıştır.

23. Mekansal uygulamalarda disiplinlerarası stratejik bağlantıyı ölçmek için ‘tematik program’ alt-kriteri kapsamında bütünleşik kentsel kalkınma programı, kentsel koruma programları (tarihi/kültürel/kentsel miras koruma), kentsel yenileme-geliştirme programları (*kentsel gelişim ve kentsel değişim odaklı birleşik programlar, ‘kentsel gelişim temelinde ekonomik kalkınma odaklı bölüntülü kentsel dönüşüm’ programları*) koruma-geliştirme programları (*kentsel koruma, gelişim ve değişim odaklı birleşik programlar, ‘kentsel koruma temelinde sürdürülebilir kalkınma odaklı bütünleşik kentsel dönüşüm’ programları*), vb. göstergeler tanımlanmıştır.
24. Mekansal uygulamalarda ölçeklerarası operasyonel bağlantıyı ölçmek için ‘tematik yönetmelik’ alt-kriteri kapsamında kentsel süreçlerle ilgili yönetmelikler, koruma/(yeniden)gelişim/karma-temalı uygulama yönetmelikleri, koruma mekanizmaları vb. göstergeler tanımlanmıştır.

Ölçeklerarası performans kriterleri ve göstergeleri; kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi üzerine kentsel tasarım rehberi üzerine analitik karar ve stratejik katılım modeli geliştirmek için kalitatif-kantitatif araştırma yöntemlerine dayalı çözümleme ve hesaplamada kullanılmıştır. Makro/Ulusal ölçekte; planlama uygulamalarının paradigma-mekanizma bağlantısında planlama-tasarım çerçevesi çözümlenerek, ölçeklerarası birliktelik doğrultusunda bütünleşik performansı hesaplanmıştır. Ulusal ölçekli sistem çerçevesi kapsamında organizasyonel ve mekansal düzey temelinde paradigma-mekanizma etkileşimi ile ilgili genel karakter açıklanmıştır. Mezo/Bölgesel ölçekte; planlama uygulamalarını sistem-strateji bağlantısında bütünleşik süreç planlama çerçevesi çözümlenerek, stratejik planlama çerçevesi doğrultusunda ölçeklerarası bağlantılı performansı hesaplanmıştır. Bölgesel ölçekli sistem çerçevesi kapsamında planlama sistemi ve planlama stratejisi temelinde mekanizma-araç etkileşimi ile ilgili bağlantı karakteri açıklanmıştır. Mikro/Yerel ölçekte; planlama uygulamalarının mekanizma-işlev bağlantısında kentsel tasarım rehberi çerçevesi çözümlenerek, disiplinlerarası birliktelik doğrultusunda araçsal performansı hesaplanmıştır. Yerel ölçekli sistem çerçevesi kapsamında karar-katılım temelinde planlama aracı ve planlama uygulaması etkileşimi ile ilgili özel karakter açıklanmıştır.

4.1.2.1 Ortak yapı: kuram-uygulama geri-beslemeli karma göstergeler

‘Parametrik Çerçeve’ ile örtüşen ‘kuram-uygulama geri-beslemeli niteliksel göstergeler’; ölçeklerarası kriterlerinin sayısal modeli, işlevsel değer dağılımı ve işlevsel performans değeri konusunda kuramsal yöntem temelli kurallar/formüller

kullanılarak, performans modelinin [niceliksel-niteliksel karma] yapısının oluşturulmasını ve çözümlenmesini sağlamaktadır. 'Karma araştırma göstergeleri' ile mevcut modellerin yapısı parametrik biçimde çözümlenmekte ve yeniden-oluşturulmaktadır. Senaryo doğrultusunda mevcut/tasarlanan modelin performans ölçme-değerlendirme-programlaması konusunda kullanılan karma-yöntemli teknikler arasında; mantık kuralları, tümevarım-tümdengelime dayalı analiz-sentez, aralıklı ve/veya orantısal değer ölçümü-değerlendirmesi-ayarlaması, karakteristik işleve dayalı matris ve hesaplamalar vb. bulunmaktadır. Mevcut ve öneri model çözümlemelerinde kullanılan işlevsel değer temelli hesaplamalar; kapasite ile performans arasındaki değişen durumlar ile ilgili kural tanımlayıcı ve kural koyucu çerçeveleri mekanizma-araç bağlantısını ortaya koymaktadır.

Karma-yöntemli tekniklere dayanan kurallar ve formüller; mevcut/öneri model ile ilgili uygulamalı ve deneysel açıklama yapılması amacıyla dört farklı biçimde kullanılmaktadır: sayısallaştırma, tersine tümevarımlı çözümleme tekniği ile model oluşturma, işlevsel performans değer dağılımının yeniden-ayarlanması ile süreç karakterini dönüştürme ve ileriye tümdengelimli çözümleme tekniği ile model oluşturma. Mevcut örneklerini sayısallaştırma ve öneri model için işlevsel değeri yeniden-ayarlama aşamalarında, performans modelinin hedef odaklı vizyonu doğrultusunda "araçsal akıl yürütme" tekniklerine (Camhis, 1979) dayanan sübjektif değerlendirmeler (Karthwohl, 1998; Creswell, 2003) önem kazanmaktadır. Tümdengelim-tümevarıma dayalı çözümleme aşamalarında; parametrik çerçevenin tasarımı/niteliği, kuram temelli yöntem teknikleri kapsamında kullanılan kurallar veya kurala dayalı formüllerin (hedef odaklı) kullanımı ve matrisleri değerlendirmek için kullanılan yönteme dayalı stratejiler ve seçilen/tasarlanan karma yöntemli ölçekler önem kazanmaktadır. Bu çözümleme aşamalarında; performans modelinin hedef odaklı vizyonu doğrultusunda "kuram-uygulama sınırlarında bağlantılı akıl yürütme" tekniklerine (Carnap, 1995; Rubenstein, 1998) dayanan hem objektif hem de sübjektif değerlendirmeler (Karthwohl, 1998; Creswell, 2003) belirleyici olmaktadır. Çok-kriterli parametrik çerçeve temelinde ve Bağlantılı Aşama-1 kapsamında bulunan 'kuram-uygulama geri-beslemeli niteliksel göstergeler' ile niceliksel model yapısı çözümleme ve yeniden-oluşturma konusunda Teknik Adım-1, 2, 3 ve 4 ile ilgili açıklamalar aşağıda sırasıyla yer almaktadır (Şekil 4.2-4.3-4.4 ve Şekil 4.1.).

Bağlantılı aşama-1/Teknik adım-1.1: sayısallaştırma – karma dönüştürme

Dünya kentleri ve Türkiye/Istanbul'daki kentsel tasarım rehberi örneklerinin 'üç-bileşenli bulanık mantık kuralı' (Putnam, 1957; Zadeh,1963-1996) ile sayısallaştırılması ile işlevsel değer dağılımı ölçülmektedir. Performans ölçme ile

ilgili karar kuramı kapsamındaki analitik hiyerarşi süreci analiz tekniğine dayalı sayısallaştırma kuralı kullanılmaktadır. Örneklerin standart bir içeriğe sahip olmaması nedeniyle, sayısallaştırma için "üç bileşenli bulanık mantık (köprüsü)" kuralı (Putnam, 1957; Zadeh,1963-1996) ile içerik taraması yapılmıştır. Bu kural; "üç-değişkenli değere dayalı mantık" ile analitik karar (Putnam, 1957) ve "sistem çerçevesinde belirsizliğin yönetimine dayalı bulanık mantık" ile stratejik seçimler (Zadeh, 1992) yapılmasını sağlamaktadır. Performans ölçme-değerlendirme-programlama modelinde; örneklerin içeriklerinde bulunan nitelikler bu 'mantık köprüsü kuralı' doğrultusunda niceliksel değere dönüştürülmektedir (4.1). Mevcut planlama uygulamalarında kullanılan kentsel tasarım rehberlerinin; 'içerikte kriter yok' ise 0, 'içerikte kriter belirsiz' ise 0,5, 'içerikte kriter var' ise 1 değeri verilerek, performans kriterlerine göre 'sabit sayısal değeri (SSD)' elde edilmektedir.

$$kriter \rightarrow yok_{(-)}: \mathbf{0};\ belirsiz_{(\approx)}: \mathbf{0,5};\ var_{(+)}: \mathbf{1} \qquad \textbf{(4.1)}$$

Sabit sayısal değer; *excel* programında hazırlanan/yazılan matris üzerine işlenen sayısal değerler toplanarak hesaplanmıştır (Şekil 4.2). Satır toplamı ile kentsel tasarım rehberlerinin, sütün toplamı ile performans kriterlerinin ve genel toplam ile mevcut modelin sabit sayısal değeri elde edilmiştir (performans tespiti). Sabit sayısal değerler (SSD); tersine tümevarım ve ileriye tümdengelim çözümleme tekniği ile yapılan performans ölçme-değerlendirme işlemleri için sayısal alt-yapı sağlamaktadır. Ölçeklerarası işlevsel değer dağılımının yeniden-ayarlanması aşamasında (performans programlama işlemi) ise; mevcut kentsel tasarım rehberi örneklerinin, önerilen performans senaryosuna dayalı içerik revizyonu konusunda niteliksel-niceliksel karma yöntemli bir çerçeve sağlamaktadır.

sayısallaştırma matrisi	performans üst-kriteri-1												performans üst-kriteri-2												$\sum_{SSD}$ (KTR)
	kriter-1				kriter-2				kriter-3				kriter-4				kriter-5				kriter-6				
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	
örnek 1																									SSD
örnek 2																									
örnek 3																									
...																									
örnek (n)																									
$\sum_{SSD(KRİTER)}$	SSD																								$\sum_{SSD}$ (MODEL)

Şekil 4.2 : Performans ölçme ve programlama için kullanılan sayısallaştırma matrisi – mekanik çerçeve.[46]

[46] karar-katılım bakımından bulanık-köprülü sayısal alt-yapı ve işlevsel değer dağılımı bakımından bütünleşik alt-yapı sağlayan 'sabit sayısal değer [SSD]' için işlem çerçevesi.

Bağlantılı aşama-1/Teknik adım-1.2: tersine tümevarımlı çözümleme

Planlama uygulamalarında kullanılan mevcut örneklerin 'tersine tümevarım çözümleme tekniği' (Heap ve Varoufakis, 1995; Creswell, 2007) ile vizyon-misyona dayalı mevcut performans senaryosu kapsayan uygulamalı modellerin performans ölçümü ve program değerlendirmesi yapılmaktadır. Performans ölçme ve değerlendirme ile ilgili karar kuramı ve oyun kuramı kapsamındaki yönteme dayalı teknikler ile tanımlı kurallar kullanılmaktadır. Karar kuramı yöntemindeki kurallar [kuram-temelli aksiyomlar ve kural tanımlayan formüller] doğrultusunda; bulanık mantık köprüsü ile sayısal sistem kurulumu, performans matrisi ile işlevsel performans değerine sahip etki alanı ve öncelik sıralaması ve ikili karşılaştırma matrisi ile bağlantılı performans değerine sahip kriterlerin etkileşim gücü/indeksi elde edilmektedir. 'Tersine tümevarımlı çözümleme' kapsamındaki karar kuramı-temelli kurallar aşağıda işlem sırasına göre açıklanmaktadır.

- Analitik karara dayalı sayısal sistem kurulumu; "bir sayıdan belirlenen sayıya kadar pozitif veya negatif doğal sayılı tüm kriterlerin aritmetik toplamı 1'e eşittir" aksiyomuna dayanmaktadır (Rapoport, 1970; Triantaphyllou, 2000; Belton ve Stewart, 2002). Bu kural aşağıdaki aksiyom[47] ile açıklanmaktadır (4.2).

$$\sum_{i=1}^{n} w_i = 1 \qquad \textbf{(4.2)}$$

Model kapsamında sayısal sistem kurulumu kuralı/formülü; değişken dağılım gösteren model atıflı kriterlerin işlevsel değerini tespit etmek için kullanılmaktadır. Sayısallaştırma ile elde edilen 'sabit sayısal değerler' 1'lik sayısal sistem içinde orantısal olarak hesaplanarak, kentsel tasarım rehberlerini üzerine mevcut/öneri model kapsamındaki performans kriterlerinin oluşturduğu 'işlevsel performans değer dağılımı'nın çözümlenmesini sağlamaktadır.

- İşlevsel performans değeri aşamasında; kentsel tasarım rehberi örneğinin 'sabit sayısal değeri' ile performans kriterinin 'işlevsel performans değeri' arasında çarpma işlemi yapılarak, işlevsel performans değeri hesaplanmaktadır. Bu çalışmanın hipotezine dayalı mevcut/tasarlanan modellerin yapısını çözümleme ve yeniden-oluşturma için kullanılan bu işlem kuralı, karar kuramı literatüründe aksiyomlar ile tanımlı formül nitelikli kurallara dayanmaktadır (4.3.a, 4.3.b).

$$A *_{AHP.score} = max_1 \sum_{J=1}^{n} a_{ij}\, \mathrm{w_j}\,, \mathrm{for\ i} = 1,2,3 \ldots \mathrm{m} \qquad \textbf{(4.3.a)}$$

$$A_m, C_n\,(W_n) = a_{\mathrm{i}j\,(m\,x\,n)} \qquad \textbf{(4.3.b)}$$

---

[47] ∑:*sum:* aritmetik toplam. n : *natural numbers*: doğal sayı/belirlenen miktarda kriter. i : *variable*: değişken kriter. w: *weight* : kriterin mevcut/tasarlanan model atıflı ağırlıklı değeri.

Bu aksiyomlar;[48] alternatif olarak değerlendirilen planlama uygulaması örnekleri ile aritmetik toplamda 1 değerine sahip, performans odaklı karar kriterlerini kapsayan satır-sütün dizilimli bir matris tanımlamaktadır (Şekil 4.3). Satırda yer alan kentsel tasarım rehberi örneklerinin sabit sayısal değeri ile sütunda yer alan performans kriterlerinin mevcut durum atıflı sabit ağırlık değerinin çarpımı ile üç çeşit sayısal değer elde edilmektedir: yatay kümelenme toplamında planlama uygulamalarında mevcut/tasarlanan örnek uygulamaların, dikey kümelenme toplamında mekanizma-araç bağlantılı performans kriterlerinin ve sayısal matrisin genel toplamında mevcut/tasarlanan modellerin işlevsel performans değeri. Bu işlem kuralı; "mxn" matris (örnek uygulama değeri x kriter değeri) ile işlevsel performans değeri hesaplama olarak özetlenebilir (Rapoport, 1970; Triantaphyllou, 2000; Belton ve Stewart, 2002). Bu durum; çoklu-kararlarda koordinasyon sağlayan işlevsel değerin tespitinde, planlama kararı kapsayan kentsel tasarım rehberlerinin performans değeri üzerine karma bilgi sağlamaktadır (performans ölçme-değerlendirme-programlama).

- İşlevsel performans değerine göre önem-öncelik sıralaması aşamasında; matris yatay ve dikey kümelenmeleri iki teknik kurala[49] dayalı biçimde çözümlenmektedir (Şekil 4.3). Matris satırlarının yatay kümelenmesindeki toplam sayısal değer, analitik hiyerarşi süreci-karar analizi kuralına göre büyükten-küçüğe doğru dizilerek sıralanmaktadır (4.4.a). Modelde planlama aracının performans etki değeri ve planlama mekanizmasındaki araçların işleyiş bakımından başarı sırası tespit edilmektedir. Matris sütunlarının dikey kümelenmesindeki toplam sayısal değer, analitik hiyerarşi süreci-hassaslık analizi kuralına göre küçükten-büyüğe doğru dizilerek sıralanmaktadır (4.4.b). Modelde performans kriterlerinin etki değeri ve planlama mekanizmasında kriterlerin işleyiş bakımından başarı sırası tespit edilmektedir (Rapoport, 1970; Triantaphyllou, 2000; Belton ve Stewart, 2002).

kentsel tasarım rehberlerinin önem sırası; $\boldsymbol{A_{max.1} \geq A_{max.2} \geq A_{maks.3} \ldots \geq A_m}$ **(4.4.a)**

performans kriterlerinin önem sırası ; $\mathbf{C_{max.1} \geq C_{max.2} \geq C_{maks.3} \ldots \geq C_m}$ **(4.4.b)**

Süreç planlama-yönetim konusunda karar kuramı temelli kurallar ve oyun kuramı temelli stratejiler ile sıralamada eşleştirilerek iki biçimde kullanılmaktadır. Karar kuramı kapsamındaki analitik hiyerarşi analizi tekniği olan "büyükten-küçüğe sıralama kuralı" ile oyun kuramı kapsamındaki "maks-min strateji" eşleştirilmektedir.

---

[48] A: *alternative* = kentsel tasarım rehberi. AHP_{score} : analitik hiyerarşi süreci analiz puanı (göreceli performans değeri). C: *criteria* = ölçeklerarası nitelikli kriterler. W: *weight* = kriterin mevcut durum atıflı sabit ağırlık değeri (sayısallaştırma ile elde edilen sabit sayısal değer). a: *analysis* = çok-kriterli karar analizi. i ve j: *imaginary decision units* = deneysel karar birimi. m & i : *imaginary decision value in the rows* = matris satırındaki kritere ait sayısal ağırlık değeri. n & j : *imaginary decision value in the columns* = matris sütunundaki kritere ait sayısal ağırlık değeri.

[49] A: *alternative* : kentsel tasarım rehberi. C: *preference* : karar tercihi. M: *multi-criteria set* : ölçeklerarası kriterler.

Bu bağlantı; araç-mekanizma koordinasyonu bakımından en faydalı kararı kapsayan örnek uygulamayı seçmek için kullanılmaktadır. Oyun kuramı kapsamındaki "min-maks strateji" ile analitik hiyerarşi analiz tekniği; ikili karşılaştırma aşamasında kullanılan "küçükten-büyüğe sıralama kuralı" eşleştirilmektedir. Performans değerlendirme konusunda kullanılan maks-min ve min-maks stratejiler; performans analizi aşamasında elde edilen kriterlerin etkinlik değeri ile ikili karşılaştırma analizi aşamasında elde edilen kriterlerin güç değeri arasında hassaslık analizi yapılarak, karar sistemine dayalı stratejiler üretilmesini sağlamaktadır (Rapoport, 1970; Heap ve Varoufakis, 1995; Triantaphyllou, 2000; Belton ve Stewart, 2002). Bu bağlantı; mekanizma-araç koordinasyonu bakımından en az faydalı olan karar kriterini tespit edip, model kapsamında revizyon veya yapısal nitelikli stratejileri geliştirmek için kullanılmaktadır.

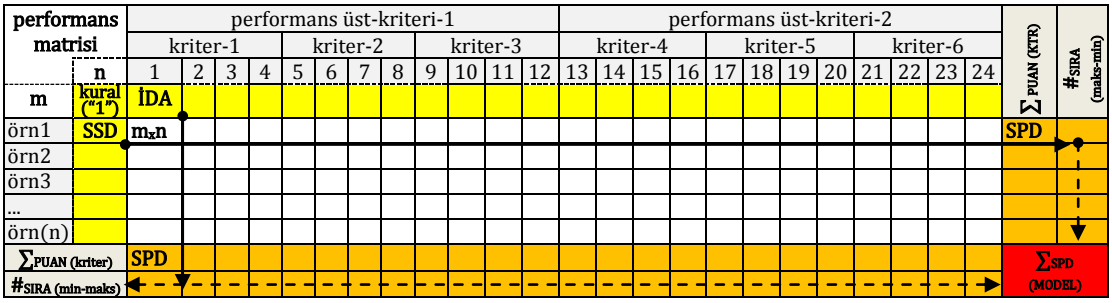

Şekil 4.3 : Performans ölçme ve değerlendirme için kullanılan performans matrisi – mekanik çerçeve.[50]

- Karşılaştırmalı performans değeri aşamasında; bir performans kriterinin değeri ile diğer performans kriterinin değeri arasında bölme işlemi yapılarak, karşılaştırmalı performans değeri hesaplanmaktadır. Bu çalışmanın hipotezine dayalı mevcut/tasarlanan model yapısını çözümleme ve yeniden-oluşturma ile ilgili kullanılan bu işlem kuralı, karar kuramı literatürü kapsamında aksiyomlar ile tanımlı formül nitelikli kurallara dayanmaktadır. Bu kural aşağıdaki aksiyom ile açıklanmaktadır (4.5).

$$\boldsymbol{C_i}\,(\boldsymbol{w_i})\,,\ \boldsymbol{C_j}\,(\boldsymbol{w_j}) = \boldsymbol{C_{i,J}}\,(\boldsymbol{w_{i/j}}) \qquad \textbf{(4.5)}$$

Bu aksiyom; sadece karar kriterlerini kapsayan satır-sütün dizilimli bir matris tanımlamaktadır (Şekil 4.4). Model atıflı matris kapsamında satırda ve sütunda yer alan performans kriterlerinin, işlevsel performans değerlerinin birbirine orantılanması ile üç çeşit sayısal değer elde edilmektedir: hücresel bazda ikili/ilişkili, yatay-dikey

[50] karar-katılım bakımından karakteristik işlev biçimli bütünleşik çözümleme sağlayan, KTR örneklerinin 'sabit sayısal değeri (SSD)' ve kriterlerin 'işlevsel değer ağırlığı (İDA)' ile hesaplanan 'sabit performans değeri (SPD)' ve 'önem-öncelik sıralaması ($\#_{SIRA}$)' için sabit işlem çerçevesi.

kümelenmede toplam/parçasal ve sayısal matrisin genel toplamında/bütünsel olarak mevcut/tasarlanan modellerin karşılaştırmalı performans değeri. Bu işlem kuralı, "n/n" matris (kriter değeri / kriter değeri) ile karşılaştırmalı performans değeri hesaplama olarak özetlenebilir (Rapoport, 1970; Triantaphyllou, 2000; Belton ve Stewart, 2002). Bu durum; çoklu-kararlarda koordinasyon sağlayan işlevsel değerin karşılaştırmasında, planlama kararlarının analitik performans değeri üzerine karma bilgi sağlamaktadır (performans ölçüm-değerlendirme-programlama).

- Karşılaştırmalı performans değerine göre güç sıralaması aşamasında; karar kriterlerin güçlerini ölçmek için matrisin yatay ve dikey kümelenmeleri ile beraber matrisin (iç) hücreleri çözümlenmektedir (Şekil 4.4). İşlevsel performans değerinin öncem-öncelik sıralamasındaki kullanım şekli bu aşamada da kullanılarak, planlama mekanizmasında araçların işleyişi üzerine karar kriterlerinin birbiri üzerindeki güç sıralaması tespit edilmektedir. Matris hücrelerindeki sayısal değerler ise, karar kriterleri temelinde katılım yapısını etkileyen stratejilerin çözümlenmesi ile ilgili kullanılmaktadır. Bu aşamada ortaya çıkan sayısal değerler, çok değişken dağılım göstermesi nedeniyle, anlamlı/standart bir çözüme ulaşabilmek için kategorik aralıklı ölçek kullanılması gerekmektedir. Bu nedenle; analitik hiyerarşi süreci analizinde bir çözümleme tekniği olarak kullanılan "Saaty Skalası" (Saaty, 1980-2008) ile 0-9 aralıkları arasında göreceli değer atanmaktadır (Heap ve Varoufakis, 1995; Triantaphyllou, 2000; Belton ve Stewart, 2002). Bu kısım, 'niteliksel göstergeler ile karma model yapısını çözümleme ve oluşturma' konusunu ile sınırlandırıldığı için; Saaty skalasının modelde kullanımı, 'karma yöntemli ölçekler ile model karakterini çözümleme ve oluşturma' konusu altında açıklanmaktadır.

karşılaştırma matrisi		performans üst-kriteri-1												performans üst-kriteri-2												∑ PUAN (KTR)	#SIRA (maks-min)
		kriter-1				kriter-2				kriter-3				kriter-4				kriter-5				kriter-6					
	n	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24		
n	kural ("1")	İDA																									
1	İDA	n/n	4	2	3																			4	0,2	GPD	
2		2	1	3	8	0,1																		7	1		
3		0,05	5	1	0,3	9	5																5	2	9		
...		...	...	...	...	....	....																	...			
24		6	1	7	4	0,9																	3	0,5	1		
∑PUAN (kriter)		GPD																								∑ GPD (MODEL)	
#SIRA (min-maks)																											

Şekil 4.4 : Performans ölçme ve değerlendirme için kullanılan karşılaştırma matrisi – mekanik çerçeve.[51]

[51] karar-katılım bakımından karakteristik işlev biçimli bütünleşik çözümleme sağlayan, performans kriterlerinin 'işlevsel değer ağırlığı (İDA)' ile hesaplanan 'karşılaştırmalı/göreceli performans değeri (GPD)' ve 'güç sıralaması ($\#_{SIRA}$)' için göreceli işlem çerçevesi. "Saaty Skalası"na göre performans kriterlerinin kategorilendirilmesine yönelik işlem hücreler üzerinde sembolik biçimde örnek gösterimi.

Oyun kuramı yöntemindeki kurallar --*oyun kuram-temelli aksiyomlar ve kural tanımayan formüller*-- doğrultusunda; kararla bütünleşik katılım konusunda işlevsel değerin tespitinde ve işlevsel değerlerin karar-katılım temelli çakıştırılmasında, sürecin ortaklık değerinin ölçümü ve değerlendirmesinde ve süreçle ilgili aktör stratejilerinin değerlendirmesi ve programlamasında kullanılmaktadır. Bu nedenle; karar kuramı-analitik hiyerarşi süreci analizi ile elde edilen işlevsel performans ve karşılaştırmalı performans değerleri, oyun kuramı yöntemindeki kurallar ve tersine mekanizma kuramı temelinde tersine çalıştırılarak çözümlenmektedir (Şekil 4.5 ve Şekil 4.11).

Bağlantılı aşama-1/teknik Adım-2: tersine işlevlendirme-mekanizma tasarımı

Planlama uygulamalarında kullanılması önerilen deneysel modellerin geliştirilmesinde; "mekanizma tasarımı kuramı" (Howard, 1971; Myerson, 1989; The Nobel Prize içinde Hurwicz, Maskin ve Myerson, 2007) doğrultusunda oyun kuramı kapsamındaki aksiyomatik kuralların 'tersine işlevlendirme tekniği' kullanılmaktadır. Performans ölçme, değerlendirme ve programlama ile ilgili karar kuramı ve oyun kuramı kapsamındaki yönteme dayalı teknikler ile tanımlı kurallar birlikte kullanılmaktadır. Oyun kuramı yöntemindeki kuram-temelli aksiyomlar ve kural-tanımlayıcı formüller doğrultusunda; işlevsel değer temelinde süreç planlama-yönetim konusunda çoklu-kararlarda analitik koordinasyon ve çoklu-katılımda stratejik kooperasyon sağlayan değerler, aktör stratejileri ve süreç değeri odaklı ortaklık modeli ve ikili karşılaştırma matrisi ile bağlantılı performans değerine sahip model-atıflı stratejilerin etkileşim gücü/indeksi elde edilmektedir.

Çok-aktörlü kooperatif oyun kuramı ile ilgili "Shapley çözümü" (Shapley, 1951-1968; Roth, 1989) kapsamında, kuram-temelli aksiyomlar ve kural tanımlayan formüller doğrultusunda kullanılan karakteristik işlev temelli yöntemin temel ilkeleri tanımlanmıştır. Bu ilkeler; "mekanizma tasarımı" (Howard, 1971; Myerson, 1989; The Nobel Prize içinde Hurwicz, Maskin ve Myerson, 2007) konusunda 'tersine işlevlendirme' yoluyla yapılan yönteme dayalı sayısal işlemler konusunda mantıksal çerçeve sağlamaktadır. Bu mantıksal çerçeve; süreç planlama-yönetim konusunda işlevsel değerin çakıştırılması ve tersine işlevlendirilmesi doğrultusunda 'ileriye çözümleme tekniği'ne dayalı model önerileri geliştirmek için 'kuram-uygulama geri-beslemeli yöntem' konusunda alt-yapı oluşturmaktadır. *Shapley* çözümü kapsamında başlıca beş aksiyom bulunmaktadır: (1) etkinlik kuralı, (2) simetri kuralı, (3) etkisiz oyuncu kuralı (4) kümelenerek toplanma kuralı, (5) ortaklık uyumu kuralı (Shapley, 1953; Roth, 1988).

1. "etkinlik kuralı/*efficiency*": süreç içinde yer alan aktörlerin ortak hedef doğrultusundaki toplam işlevsel değeri $[\sum v_i(u)]$ ile çoklu-stratejiler arasında kooperasyon sağlayan süreç değeri $[v(N)]$ birbirine eşittir. Süreç değerinin $[V]$; süreçte aktif olan tüm aktörleri $[G^N]$ kapsaması nedeniyle süreç kapsamındaki çoklu-stratejilerde koordinasyon sağlayan çoklu-karar katsayısı/regresyon değeri $[R \text{ veya } \Gamma \text{ veya } R]$ oluşturmaktadır (4.6.a; Shapley, 1953; Roth,1988 içinde Shapley,1953: 33; Roth içinde Kalai ve Samet,1988: 89).

$$\sum_{i \in N} \boldsymbol{v_i}\ (\boldsymbol{u}) = \boldsymbol{v}(\boldsymbol{N}),\quad \boldsymbol{v}\ \in\ \boldsymbol{G^N} \rightarrow \Re\ veya\ \boldsymbol{\Gamma} \qquad \textbf{(4.6.a)}$$

Bir sürecin 'performans değerini $[\varphi]$, 'sürece katılan aktörlerin oluşturduğu alt süreçler $[G^N]$ belirler. 'Sürecin performans değerini $[\varphi]$ ile 'aktör stratejilerinin (toplam) değeri $[G^N]$ birbirine eşittir. Süreç içindeki aktör stratejileri ile oluşan 'performans değeri $[\varphi]$, aynı zamanda 'sürecin işlevsel değerinde $[f(x)=y]$' belirleyici olan 'çoklu-karar katsayısı/regresyon değeri $[R^2]$ ile bağlantılıdır (4.6.b; Roth, 1988; Heap ve Varoufakis, 1995; Belton ve Stewart, 2002).

$$\boldsymbol{\varphi} = \boldsymbol{G^N} \rightarrow\ \Re\ veya\ \boldsymbol{\Gamma} \qquad \textbf{(4.6.b)}$$

Bu aksiyomatik kurallar; model-atıflı süreç ve aktör stratejileri ile oluşan çoklu-karar katsayısına dayalı koordinasyon değerinin $[R^2]$ tersine işlevlendirilerek hesaplanmasını sağlamaktadır. Bu hesaplama için aşağıdaki denklem, mantıksal olarak tersine işlevlendirilerek formül[52] olarak kullanılabilir (4.6.c).

$$\boldsymbol{R^2} katsayısının\ tersine\ işlevlendirilmesi;\ \sqrt{\boldsymbol{R^2}} = \boldsymbol{R}\ \rightarrow\ \boldsymbol{\Gamma} \qquad \textbf{(4.6.c)}$$

2. "simetri kuralı/*symmetry*": sürecin ortak hedefi doğrultusunda oluşturulan kooperatif strateji $[S]$ dışında, sürece farklı işlevsel değerlere atayan farklı aktörlerin alt-stratejileri $[v_i(u) \text{ ve } v_j(u)]$ birbirine eşittir / simetriktir. Çünkü sürecin kooperatif stratejisi; farklı aktörlerin atadığı işlevsel değerleri birleşik biçimde $[v(S \cup i) \text{ ve } v(S \cup j)]$ kapsamaktadır (4.7.a; Shapley, 1953; Roth,1988: 33, 89).

$$\boldsymbol{v_i}(\boldsymbol{u}) = \boldsymbol{v_j}(\boldsymbol{u})\ ,\ \ \boldsymbol{S} \notin \boldsymbol{i_{\&}j}\ ,\ \boldsymbol{v}\ (\boldsymbol{S} \cup \boldsymbol{i}) = \boldsymbol{v}(\boldsymbol{S} \cup \boldsymbol{j}) \qquad \textbf{(4.7.a)}$$

Bu aksiyomatik kurallar; model-atıflı süreç ve çok-kriterli stratejiler ile oluşan analitik hiyerarşiye dayalı ölçeklerarası işlevsel değerin $[y=f(x)]$ tersine işlevlendirilerek hesaplanmasını sağlamaktadır (4.7.b; ipucu: aksiyomatik kural 1, 3, 4, 5).

$$\boldsymbol{y} = \boldsymbol{f}\ (\boldsymbol{x})\ denkleminin\ tesine\ işlevlendirilmesi;\ \boldsymbol{f}\ (\boldsymbol{x}) = \boldsymbol{y} \qquad \textbf{(4.7.b)}$$

---

[52] R^2: *multiple-regression* :çoklu-regresyon; çoklu-karar katsayı kökü *(çoklu-kararlarda koordinasyon ile ilgili işlevsel değer = kararın değeri = R^2).* Γ: *regression* = regresyon; karar bağlantı katsayısı *(çoklu-stratejilerde kooperasyon ile ilgili işlevsel değer = oyunun değeri = Γ).*

Süreç planlama-yönetim konusundaki çoklu-kriterlerin oluşturduğu ölçeklerarası performans değeri *[f(x$_n$)=y]*, çoklu-stratejilerin oluşturduğu kişilerarası ve disiplinlerarası performans değeri *[v(S$_n$)=F(∑P$_n$)]* birbirine geçişli biçimde karar-katılım temelinde hesaplanmasını sağlamaktadır[53] (4.7.c; ipucu: aksiyomatik kurallar; 4.9.a, 4.10.c ve 4.10.d).

$$\boldsymbol{v}\,(\boldsymbol{S_{24}}) = \boldsymbol{F}\,\{\textstyle\sum_{\boldsymbol{S}}\boldsymbol{P1},+\sum_{\boldsymbol{S}}\boldsymbol{P2}\,,+\,\sum_{\boldsymbol{S}}\boldsymbol{P3}+\,\sum_{\boldsymbol{S}}\boldsymbol{P4}\} \qquad \textbf{(4.7.c)}$$

3. "geçersiz veya gerçek olmayan etkisiz oyuncu kuralı/*null or dummy player*": toplam kooperatif strateji kapsamında, herhangi bir aktörün süreçteki göreceli işlevsel değeri*[v$_i$(u)]* ile (herhangi diğer aktörün veya kendi) sabit değeri *[v(i)]* birbirine eşit ise göreceli değere sahip olan aktif/etkili, sabit değere sahip olan pasif/etkisizdir. Çünkü kooperatif strateji kapsamındaki çok-atıflı değer; sürecin kooperatif strateji değeri *[v(S)]* ile herhangi bir aktörün sabit değerinin*[v(i)]* toplamını birleşik biçime kapsamaktadır. Kooperatif sürecin birleşik değerine; strateji kullanarak etkin katılımda bulunan aktör geçerli/gerçek oyuncu, strateji kullanmayarak etkisiz kalan aktör geçersiz/gerçek olmayan oyuncu olarak değerlendirilmektedir (Shapley, 1953; Roth,1988: 33, 89). Bu kural aşağıdaki aksiyom ile açıklanmaktadır (4.8.a).

$$\boldsymbol{v_i(u)} = \boldsymbol{v(i)},\quad \textstyle\sum \boldsymbol{i} \in \boldsymbol{S}\ \ ,(\boldsymbol{S}\cup\boldsymbol{i}) = \boldsymbol{v(S)} + \boldsymbol{v(i)} \qquad \textbf{(4.8.a)}$$

Süreç değeri oluşturan ortaklık modellerinin olasılık hesaplamasında (4.8.b); süreçte yer alan aktörlerin oluşturduğu etkin ortaklık modellerinden, etkisiz aktör veya etkisiz ortaklık modeli elenerek, çıkarılmaktadır (Shapley, 1953; Roth, 1988; Heap ve Varoufakis, 1995; Belton ve Stewart, 2002).

$$\boldsymbol{v} = \boldsymbol{2^N} \rightarrow\ \Re,\ \ \mathbf{N}\colon\{\mathbf{1},\mathbf{2},\mathbf{3}\ldots\mathbf{n}\},\mathbf{G^N} = \mathbf{2^n} - \mathbf{1} \qquad \textbf{(4.8.b)}$$

Dünya kentlerindeki ve Türkiye/Istanbul'daki mevcut planlama uygulamalarında kullanılan kentsel tasarım rehberi örnekleri, süreç planlama ve yönetim bakımından gerçekleşmiş bir süreci ifade etmektedir. Bu nedenle; süreçteki aktör sayısı değişik olsa bile ortaklık modeli olasılıklarından sadece biri gerçekleşmiştir. Ortaklık modelinin gerçekleşme olasılığını hesaplamak için teknik aksiyom (4.8.b) temelinde; aktör stratejilerinin toplam olasılık sayısını bulmak için kombinasyon hesaplaması[54] yapılmıştır (4.8.c; ipucu: aksiyom 4.10.c ve 4.10.d). Aktör stratejilerinin çözümlenen mevcut/öneri model atıflı gerçekleşme olasılığının oranını bulmak için; toplam

---

[53] y: olasılıklı yoğunluk değeri / işlevsel değer. f : *function* = fonksiyon / işlev. f (x) : *probability function* : değişkenin işlevsel değeri (ölçeklerarası performans değeri). v (S) : stratejinin işlevsel değeri. F : *cumulative function* : kümülatif işlev. F(∑$_S$P$_i$) : oyuncunun/aktörün süreç içindeki stratejilerinin toplam işlevsel değeri.

[54] C : *combination* : kombinasyon hesaplaması. P : *permutation* :permütasyon hesaplaması.
! : *factorial* : faktöriyel hesaplaması. S : *strateji oluşturan kriter sayısı.* n : *strateji oluşturan aktör sayısı.*

olasılık sayısı içinde tek gerçekleşen ortaklık modeli üzerine oran hesaplaması yapılmıştır (4.8.d; ipucu: aksiyom 4.10.a ve 4.10.b).

$$\boldsymbol{C(s,n) = \binom{s}{n} = \binom{s}{s-n} = \frac{P\,(s,n)}{n!} = \frac{s!}{n!(s-n)!} = C(s,n)\ adet\ olasılık} \quad \textbf{(4.8.c)}$$

$$\boldsymbol{\frac{1}{C(s,n)} * 100 = olasılık\ gerçekleşme\ \%} \quad \textbf{(4.8.d)}$$

4. "kümelenerek toplanma kuralı/*law of aggregation*": Kooperatif süreç içinde yer alan farklı aktörler tarafından kullanılan tekli-stratejilerin $[\alpha_v(v)\ ve\ \beta_w(w)]$ kümelenerek toplanan değeri ile süreçte kullanılan çoklu-stratejilerin değeri $[v(\alpha_v+\beta_w)]$ birbirine eşittir (Shapley, 1953; Roth, 1988 içinde Shapley, 1953: 33). Kooperatif süreçte kullanılan stratejiler; kümülatif biçimde toplanarak, bütünleşik bir değer ortaya çıkarmaktadır. İşlevsel değer temelinde birleşik nitelikli ve geçişli işlem yapılmasını sağlayan bu kural; "toplanabilirlik/*additivity*" (Roth içinde Kalai ve Samet, 1988: 89) veya "lineer doğrusallık/*linearity*" (Heap ve Varoufakis, 1995) olarak da tanımlanan, aksiyomatik bir kuraldır (4.9.a).

$$\boldsymbol{v\,(\alpha_v + \beta_w) = \alpha_v\ (v) + \beta_w(w)} \quad \textbf{(4.9.a)}$$

Kümelenerek toplanma kuralına göre; süreç değeri oluşturan kriterlerin toplamı ile süreç aktörlerinin strateji olarak kullandığı kriterlerin toplam değeri birbirine eşittir. Bu kural (aksiyom-4); geçişli işlevsel değere sahip bir oyun/süreç tanımlanması nedeniyle tersine işlevlendirmeye dayalı sayısal işlemler için bir altyapı tanımlamaktadır. Bu kural; eş-tanımlama doğrultusunda bağlantılı olarak iki farklı biçimde ve karar-katılım temelli bütünleşik bir çerçevede kullanılmaktadır. İlk çerçevede, "lineer doğrusallık kuralı" olarak kullanıldığında; ölçeklerarası performans değeri ve çoklu-karar katsayısının tersine işlevlendirilerek (4.6.c., 4.7.b, 4.7.c) hesaplanmasını sağlamaktadır. İkinci çerçevede, "toplanabilirlik kuralı" olarak kullanıldığında; karşılaştırmalı performans matrisinin tersine işlevlendirilerek aktör stratejileri ve ortaklık değerinin hesaplanmasına (4.9.b)[55] ve performans matrisinin güç indeksi olarak kullanılmasına (Şekil 4.1.2.1.d) olanak sağlamaktadır.

$$\boldsymbol{v\,(S_{c1} + \cdots + S_{c24}) = (\sum_S P_1)\ + (\sum_S P_2)\ + (\sum_S P_3)\ + (\sum_S P_4)} \quad \textbf{(4.9.b)}$$

5. "ortaklık uyumu kuralı/*partnership consistency*": bütünleşik süreç oluşturan stratejinin işlevsel değerine göre kooperatif süreç stratejisinin durumsal olasılığı $[u_s/S]$; ortaklık oluşturmayan etkisiz aktörler dışındaki tüm aktör stratejileri ile oluşan

---

[55] *v*: *value* = işlevsel değer. S_{cn} : parametrik çerçevede yer alan süreç kriterlerin strateji olarak kullanım değeri. $\sum_s P_n$: oyuncu/aktör stratejilerinin toplam işlevsel değeri. $v(S_n)$:m*odel atıflı aktör stratejilerinin süreçteki toplam işlevsel değeri.*

ortaklık modellerini kapsamaktadır (4.10.a; Roth içinde Kalai ve Samet, 1988: 89). Kooperatif süreç sisteminde, etkisiz/pasif/mevcut olmayan stratejiler yerine etkili/aktif/mevcut olan stratejiler kullanılarak, ortak karara dayalı biçimde ortak katılım sağlayan ve süreçle ilgili ortak hedef üzerine yoğunlaşan olası ortaklık modelleri kurulmaktadır.

$$\{\, \boldsymbol{u_s} \mid \boldsymbol{S} \in \boldsymbol{2^n}\{\emptyset\}\,\} \qquad \textbf{(4.10.a)}$$

Bir sürecin "performans değeri *[φ]*, ortak faydaya dayanan stratejinin çarpan etkisine eşdeğerdir ve bu değer ortak fayda yaratan stratejinin karakteristik işlevsel değeri ile tanımlanan, performans-odaklı süreç değeri ortaya çıkarmaktadır (4.10.b; Roth, 1988; Heap ve Varoufakis, 1995; Belton ve Stewart, 2002).

$$\boldsymbol{\varphi} = (\mathbf{u} * \mathbf{s}) = \boldsymbol{\varphi}\,(\mathbf{u_s}) \qquad \textbf{(4.10.b)}$$

"Çok-oyunculu sıfır-toplamlı-olmayan kooperatif oyun" kuramının "karakteristik işlevsel değeri/*characteristic function value*" (Shapley, 1968: 12-13) ve "koalisyon [ortaklık] değeri/*Shapley value*" (Shapley, 1951-1953; Roth içinde Shapley, 1988: 35) arasındaki bağlantıda; ölçeklerarası kritere dayalı stratejiler, 'sürecin performans değeri *[φ]*, belirleyici olmaktadır (4.10.c ve 4.10.d).

$$\boldsymbol{y} = \boldsymbol{F}\,(\boldsymbol{c}, \boldsymbol{l}) \rightarrow \mathrm{y} = \mathrm{F}\,(\mathrm{m}, \mathrm{n});\ \ \boldsymbol{v}(\boldsymbol{S}) = \boldsymbol{F}\left(\textstyle\sum_{\boldsymbol{S}} \boldsymbol{c_i}, \sum_{\boldsymbol{S}} \boldsymbol{l_i}\right) \rightarrow \mathrm{v(S)} = \mathrm{F}\left(\textstyle\sum_{\mathrm{S}} \mathrm{m_i}, \sum_{\mathrm{S}} \mathrm{n_i}\right) \qquad \textbf{(4.10.c)}$$

$$\boldsymbol{\varphi}(\boldsymbol{c}) = \textstyle\sum_{\boldsymbol{S}:\boldsymbol{i}\,\notin\,\boldsymbol{S}} \frac{|\boldsymbol{S}|!(\boldsymbol{n}-\mathbf{1}-|\boldsymbol{S}|)!(\boldsymbol{c}(\boldsymbol{S}\cup\{\boldsymbol{i}\})-\boldsymbol{c}(\boldsymbol{S}))}{\boldsymbol{n}!} \qquad \textbf{(4.10.d)}$$

Aksiyomlar (4.10.c ve 4.10.d); planlama uygulamalarında mevcut çerçeveler kullanılmaması durumunda veya uygulanmamış bir süreç öncesinde tersine işlevlendirme gerektirmeyen durumlarda; matematiksel denemelerle süreç planlama-yönetim modeli oluşturmak için oyun kuramı temelli formüldür. Bu çalışmada; mevcut uygulamalar üzerinden performans-odaklı model çözümlemesi yapılarak, işlevsel değer temelinde öneri uygulamalar üzerine performans programlaması yapılmaktadır. Gerçekleşen uygulama modellerine dayalı biçimde mekanizma-araç bağlantısında dönüşüm sağlayan deneysel model önerileri geliştirilmektedir. Bu nedenle; matematiksel uygulama modellerine dayalı deneysel modellere yoğunlaşan aksiyomlar (4.10.c ve 4.10.d) kapsamındaki kompleks işlemler yerine, *Shapley* çözümündeki yalın işlemler tercih edilmektedir. Beşinci aksiyomatik kural; *Shapley* çözümüne, *Kalai* ve *Samet* (Roth içinde 1988) tarafından katkıda bulunulan bir kuraldır.

Oyun kuramına dayalı aksiyomatik kurallar; süreç planlama öncesinde kullanılabileceği gibi, süreç sırasında veya sonrasında da kullanılabilir (Rapoport, 1970). Mantıksal çerçeve oluşturan aksiyomatik kurallar; ölçeklerarası performansa

dayalı bütünleşik süreç planlama-yönetim konusunda iki konuda yönteme dayalı bir altyapı sağlamaktadır: mekanizma-araç bağlantısında koordinasyon-kooperasyon oluşturma ve toplum-temelli katılım ve disiplinlerarası ekip çalışması sağlama. Bu kurallar doğrultusunda; çoklu karma yöntemlerin ortak alan yarattığı karar ve oyun kuramı-temelli kuralların 'tersine işlevlendirilmesi/*inverse function*' ile performans ölçme-değerlendirme-programlama konusunda karar-katılım temelli ve bağlantılı bir çözümleme yolu oluşmaktadır. Karar kuramı yöntemindeki işlevsel değer hesaplamalarını yapmak için *excel* programı ve bu programın geri planında otomatik işleyen SPSS istatistik programı kullanılmıştır. Oyun kuramı yöntemindeki işlevsel değer hesaplamalarını yapmak için yöntem kapsamındaki '(işlevsel) değer' konusunda çakışan kuram-temelli kurallar, 'formül' olarak tersine işlevlendirilerek çalıştırılmıştır. Mevcut planlama uygulamaları; 'gerçekleştirilmiş bir süreç' anlamına geldiğinden, oyun kuramı kapsamında 'sonuç alınmış bir oyun' olarak kabul edilmiştir. Oyun kuramı kapsamında bu tip süreçler; kentsel tasarım rehberi içeriğinde 'belirsiz' bulunan kriterler olması nedeniyle "stratejik stabiliteye sahip eksik bilgili dinamik oyun" (Heap ve Varoufakis, 1995) olarak değerlendirilmektedir. 'Çok-kriterli parametrik çerçeve'de 'süreç aktörleri' kriteri bulunması nedeniyle, oyun kuramı kapsamındaki 'ortaklık değeri' ve 'aktör stratejileri' ile ilgili işlevsel değerler mantığa dayalı biçimde otomatik olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle; karar kuramı yöntemi ile oluşturulan matrisler, oyun kuramı yöntemindeki tersine çözümleme için temel oluşturmaktadır. Süreç planlama-yönetim konusunda; performans matrisindeki işlevsel değer, 'katılımcı aktörlerin kurduğu ortaklık değeri' ve karşılaştırma matrisindeki göreceli performans değerleri, 'aktör stratejilerinin güç indeksi' anlamına gelmektedir (Şekil 4.5).

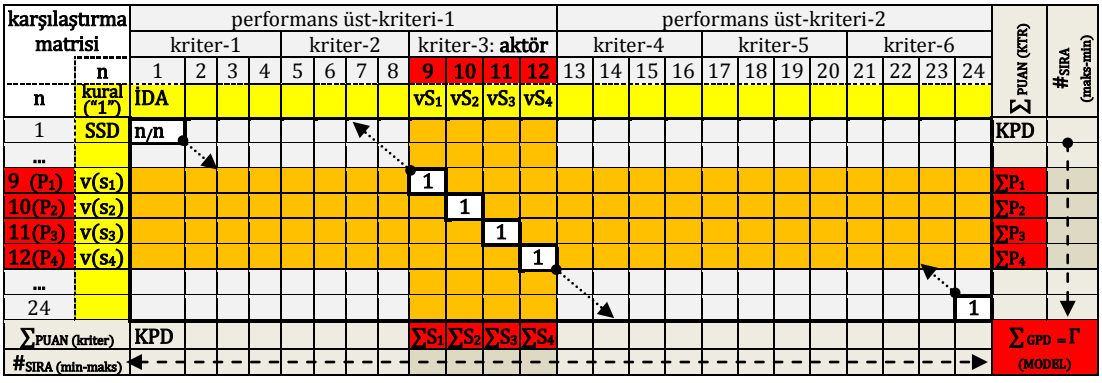

Şekil 4.5 : Performans programlama ve değerlendirme için tersine işlevlendirilen karşılaştırma matrisi – mekanik çerçeve.[56]

[56] karar-katılım temelli KPD matrisi ve güç sıralamasına odaklanan "Saaty skalası" ile birlikte kullanılmıştır.

Bağlantılı aşama-1/Teknik adım-3: *işlevsel değerin yeniden-ayarlaması*

Mevcut modeller arasındaki işlevsel değer farkını İstanbul'a özgü modeller ile karma karakterli Dünya modeline yakınlaştırmak amacıyla, 'dönüşümsel mekanizma tasarımı'na dayanan performans senaryosu kapsamında süreç planlama-yönetim model önerilerinin değer dağılımının yeniden-ayarlanarak, işlevsel performans değeri dönüştürülmektedir. Değer dağılımının yeniden-ayarlanması; ölçeklerarası performansa dayalı öneri modellerin işlevsel değer temelinde mekanizma-araç bağlantısının karakteri ile ilgili performans vizyonuna göre sayısal biçimde programlanarak yeniden-oluşturulmasını sağlamaktadır. Bu nedenle çok-kriterli parametrik çerçeve kapsamında tasarlanan'kuram-uygulama geri-beslemeli niteliksel göstergeler' (Bağlantılı Aşama-1)/'işlevsel değer dağılımının dönüştürülmesi' (Teknik Adım-1.2) üzerine yapılan işlemler --tersine işlevlendirme ile tersine mekanizma tasarımı nedeniyle-- sonraki aşamalarda bağlantılı biçimde yapılmaktadır. Çok-kriterli parametrik çerçeve kapsamında; "niceliksel-niteliksel geri beslemeli karma yöntem ölçekleri" (Bağlantılı Aşama-2) / 'sayısal değer dağılımının yeniden-ayarlanması' (Teknik Adım-3) kısmında anlatılan biçimde yeniden-ayarlanmaktadır. Ardından Çok-kriterli parametrik çerçeve kapsamında "kuram-uygulama geri-beslemeli niteliksel göstergeler" (Bağlantılı Aşama-1)/'sayısallaştırma (Teknik Adım-1) doğrultusunda analitik hiyerarşi süreci analizi (Teknik Adım-1.2 ve 1.3)' ile ilgili kurallar doğrultusunda yapılan işlemler, öneri modeller için tekrarlanmaktadır.

Bağlantılı aşama-1/Teknik adım-4: ileriye tümdengelimli çözümleme

Planlama uygulamalarında kullanılması önerilen mevcut örneklerin "ileriye tümdengelim çözümleme tekniği" (Heap ve Varoufakis, 1995; Creswell, 2007) ile revizyona dayalı öneri performans senaryosu kapsayan deneysel modellerin performans programlaması ve değerlendirilmesi yapılmaktadır. Değer dağılımının yeniden-ayarlanması; ölçeklerarası performansa dayalı öneri modellerin işlevsel değer temelinde mekanizma-araç bağlantısının karakteri ile ilgili performans vizyonuna göre kuram-uygulama etkileşimli karma yöntem temelinde programlanarak yeniden-oluşturulmasını sağlamaktadır. Bu nedenle çok-kriterli parametrik çerçeve kapsamında tasarlanan 'kuram-uygulama geri-beslemeli niteliksel göstergeler' (Bağlantılı Aşama-1)/analitik hiyerarşi süreci analizi (Teknik Adım-1.2 ve 1.3), çok-aktörlü süreç çözümü (Teknik Adım 2) üzerine yapılan performans programlama işlemleri (Teknik Adım 3) --tersine işlevlendirme ile tersine mekanizma tasarımı nedeniyle— 'karar-katılım temelinde karakteristik işlev' ve "niceliksel-niteliksel geri beslemeli karma yöntem ölçekleri" (Bağlantılı Aşama-2) ile etkileşimli biçimde yapılmaktadır.

4.1.2.2 Karakter: nitelik-nicelik geri-beslemeli karma yöntem ölçekleri

'Parametrik Çerçeve' ile örtüşen 'niceliksel-niteliksel geri-beslemeli karma yöntem ölçekleri', ölçeklerarası kriterlerinin model kapsamındaki işlevsel değer dağılımı ve işlevsel performans değeri konusunda aralık ve orantı tanımlayarak kategoriler oluşturulmasını sağlamaktadır. 'Karma yöntem ölçekleri' ile mevcut modellerin karakteri parametrik biçimde çözümlenmekte ve öneri modeller yeniden-oluşturulmaktadır. Senaryo doğrultusunda mevcut/tasarlanan modelin performans ölçme-değerlendirme-programlaması konusunda kullanılan karma-yöntem ölçekleri arasında; kategorik biçimde kademelendirilen *Likert* tipi skalalar ve *Saaty* skalası; yüzdelik/orantısal hesaplamalar; ortalama/eşik değerine göre orantısal değerlendirmeler vb. bulunmaktadır. Karma-yöntem ölçekleri; mevcut/öneri model ile ilgili tanımlayıcı ve çıkarımsal açıklama yapılması amacıyla dört farklı biçimde kullanılmaktadır: genel karakter, özel karakter, bağlantı karakteri ve dönüşüm karakteri konularında performans ölçme-değerlendirme-programlama. Çok-kriterli parametrik çerçeve temelinde ve Bağlantılı Aşama-2 kapsamında bulunan 'niceliksel-niteliksel geri-beslemeli karma yöntem ölçekleri' ile karma model karakteri çözümleme ve yeniden-oluşturma konusunda Teknik Adım-1, 2, 3 ve 4 ile ilgili açıklamalar aşağıda sırasıyla yer almaktadır.

Bağlantılı aşama-2/Teknik adım-1: genel karakter [ulusal ölçekli çerçeve]

Kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması-yönetimi konusunda çözümlenen mevcut/öneri modellerin 'genel karakteri' üzerine performans ölçme-değerlendirme için 'işlevsel mekanizma değişkenliği üzerine 5-noktalı *Likert* tipi skala' tasarlanmıştır. Kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması-yönetimi üzerine planlama uygulamalarındaki mekanizma-araç bağlantısının çözümlendiği mevcut/öneri modellerin 'işlevsel performans değer dağılımı' arasında 'karakteristik işlev' bakımından farklılaşma ortaya çıkmaktadır. Sürecin organizasyonel ve mekansal düzeylerini [OD ve MD] kapsayan ölçeklerarası işlevsel değer dağılımında ortaya çıkan bu farklılaşma; her modele mekanizma-araç bağlantısına dayalı işlevsel performans [f(x)] konusunda 'genel karakter' atamaktadır. Bu 'genel karakter'; sürecin karakteristik işlevini tanımlamakta ve karar-katılım konularında işlevsel değere dayalı olarak performansın ölçülmesi-değerlendirilmesi-programlanmasını kolaylaştırmaktadır. Mevcut/öneri modellerin stratejik planlama çerçevesinde işleyen mekanizma-araç bağlantısında 'değişkenlik' ortaya çıkmaktadır. Bu değişkenliğin karşılaştırmalı değerlendirmesinde; organizasyonel ve mekansal düzey kriterler başta olmak üzere ölçeklerarası işlevsel değer dağılımındaki fark oranları

hesaplanarak [performans ölçümü], ‘mekanizma-araç bağlantısındaki işlevsel değer değişkenliği’ kategoriler altında değerlendirilmektedir [performans değerlendirme].

Mevcut/öneri modellerin ölçeklerarası işlevsel değer dağılımı, performans değeri ve değişkenlik oranını sınıflamak için “Likert skalası” (Likert, 1932; Kratwohl, 1998) temel alınarak ‘beş-noktalı göreceli değer derecelendirme skalası’ geliştirilmiştir. Bu skala --*aralık tanımlayan orantısal ölçek*--; kentsel tasarım rehberlerinin genel karakterinin ölçülerek kategorilendirilmesi ve senaryo vizyonunun değerlendirilmesi için kullanılmaktadır. Modellerin genel karakterindeki değişkenlik üzerine performans ölçümü-değerlendirmesi sağlayan ‘performans skalasında’; araç, mekanizma tasarımı, mekanizma kategorileri altında toplam beş farklı derece oluşturulmuştur. Bu kategorilerin genel tanımından önce, değer dağılımındaki oranlar üzerine genel karakterin özel anlamı *[mekanizma-araç bağlantısı]* ve özel karakterin genel anlamı *[vizyon]* açıklanmaktadır.

Model atıflı genel karakter içeren ölçeklerarası işlevsel değer dağılımı kapsamındaki süreç planlama-yönetim konusundaki organizasyonel ve mekansal düzeylerin sayısal değeri; performans senaryoları kapsamında ayrı niteliklere sahip özel bir anlam tanımlamaktadır. Model atıflı genel karakter üzerine özel anlam; ‘mekanizma-araç bağlantısı’ ile ilgili planlama paradigmanın tespit edilmesinde ve performans değerlendirilmesinde [*analitik ve stratejik bakımdan*] kullanılmaktadır. Performans ölçme-değerlendirme amacıyla tasarlanan ‘işlevsel mekanizma değişkenliği üzerine ‘5-noktalı Likert tipi skala’ ile mekanizma-araç bağlantısı doğrultusunda; süreç karakteri, planlama mekanizmasının niteliği ve performans senaryosunun karar-katılım niteliği tanımlanmaktadır (Şekil 4.6).

- Süreç planlama-yönetim modelinin ölçeklerarası işlevsel değer dağılımında, daha büyük orana sahip olan organizasyonel (OD) veya mekansal (MD) düzey üst-kriterler belirleyici olmaktadır. Süreç planlama ve yönetimle ilgili karar alınan katman olan ‘organizasyonel düzey’in işlevsel değer oranı daha büyük (OD>MD değeri) ise; ‘stratejik karara dayalı analitik katılım’ durumu nedeniyle ‘mekansal düzeyde organizasyonel süreç planlama-yönetim’ ile ‘bölüntülü süreç karakteri’ oluşmaktadır. Süreç planlama ve yönetimle ilgili katılım gösterilen katman olan ‘mekansal düzey’in işlevsel değer oranının daha büyük (OD<MD değeri) ise; ‘analitik karara dayalı stratejik katılım’ durumu nedeniyle ‘organizasyonel düzeyde mekansal süreç planlama-yönetim’ ile ‘bütünleşik süreç karakteri’ oluşmaktadır.
- Süreç’te organizasyonel ve mekansal düzey kriterlerin ölçeklerarası işlevsel değer dağılımı 50-50 oranı ile eşit durumda –*dengede*-- olsaydı; süreç planlama ve yönetim konusunda ‘analitik-stratejik anlamda eş-nitelikli karar-katılım yapısı’

oluşması nedeniyle planlama mekanizması ve araçları tamamen 'nötr' niteliğe sahip olurdu.[57] Ancak, mevcut planlama uygulamalarında, mekanizma-araç bağlantısı bakımından nötr bir durum oluşmamaktadır. Bu nedenle, mevcut ve önerilen modellerin performans senaryoları kapsamındaki organizasyonel ve mekansal düzeylerin birbirine oranında 'nötr' nitelik (%100 oranı) referans alınarak; sürecin genel karakteri doğrultusunda planlama mekanizması ve araçlarının 'performans karakteri' açıklanmakta ve yeniden-tanımlanmaktadır. Sürecin karar-katılım yapısına göre belirlenen genel karakter kapsamındaki mekanizma-araç bağlantısının 'performans karakteri'ni ölçmek için '5-noktalı *Likert* tipi skala' tasarlanması nedeniyle, eşikler 1/5 oranında (%20 oranında) aralıkla belirlenmiş ve eşik sınırı 4/5 oranı (%80 oranı) olarak kabul edilmiştir. Bu doğrultuda, katı ve esnek arasında kalan yarı-esnek nitelik için %80 oranı, planlama mekanizmasının 'performans karakteri' bakımından eşik anlamına gelmektedir. Modellerde organizasyonel ve mekansal düzeylerin birbirine oranına göre planlama mekanizmasının niteliği; %80 oranı altında ise 'katı', %80 ile %100 oranı arasında ise 'yarı-esnek', %100 oranı üzerinde ise 'esnek' olarak sınıflandırılmaktadır. Planlama mekanizması üzerine bu sınıflandırma, modeller kapsamındaki mekanizma-araç bağlantısına (bağlantı gücüne) göre işlevsel performans değerinin etki alanında (özel karakterinde) farklı biçimde değerlendirilebilmektedir.

- Ölçeklerarası işlevsel değer dağılımında 49-51 oranı ile "karma etkili" durum; 'yarı-esnek planlama mekanizması' kapsamında işleyen bir 'planlama aracı' olduğunu göstermektedir.[58] Süreç planlama ve yönetim konusunda 'stratejik karara dayalı analitik katılım yapısı' oluşması nedeniyle 'mekansal düzeyde organizasyonel süreç planlama-yönetim bakımından stratejik' nitelik göstermektedir.[59] Bu durum; 'yukarıdan-aşağıya stratejik planlama çerçevesi'ne dayanan performans senaryosuna sahip model kapsamındaki mekanizma-araç bağlantısı ile ilgili 'stratejik işlevsel bir paradigma'nın egemen olduğu anlamına gelmektedir, *örn: Türkiye/Istanbul'a özgü III.Geçiş Modeli önerisi*.
- Ölçeklerarası işlevsel değer dağılımında 51-49 oranı ile "sabit etkili" durum; 'esnek planlama mekanizması' kapsamında işleyen bir 'mekanizma aracı' olduğunu göstermektedir.[60] Süreç planlama ve yönetim konusunda 'analitik karara dayalı stratejik katılım' yapısı oluşması nedeniyle 'organizasyonel düzeyde mekansal

---

[57] (OD): 0,50; (MD): 0,50, oran hesaplaması: (0,50 / 0,50 x 100) = %100.

[58] mekanizma - oran hesaplaması: (0,49 / 0,51 x 100) = % 96,1 > eşik oran % 80 ve < nötr oran %100. araç - vizyon: süreç planlama-yönetim konusunda ulusal ölçekte planlama sistemi-stratejileri bütünleşme süreci.

[59] performans üst-kriterlerinin 'ağırlıklı değer' karşılaştırması: OD (w: 0,49) < MD (w: 0,51) → MD stratejik değer.

[60] mekanizma - oran hesaplaması: (0,51 / 0,49 x 100) = %104 > eşik oran % 80 ve > nötr oran %100. araç - vizyon: bütünleşik süreç planlama-yönetim.

süreç planlama-yönetim bakımından stratejik' nitelik göstermektedir.[61] Bu durum; 'aşağıdan-yukarıya veya bağlantılı stratejik planlama çerçevesi'ne dayanan performans senaryosuna sahip model kapsamındaki mekanizma-araç bağlantısı ile ilgili 'stratejik işlevsel veya yeni-işlevsel bir paradigma'nın egemen olduğu anlamına gelmektedir *örn: Dünya Modeli çözümlemesi ve Süreç Modeli önerisi kapsamındaki negentropik süreç karakterine dayalı olumlu performans etkisi (çarpan etkisi).*

- Ölçeklerarası işlevsel değer dağılımında 49-51 oranı altında ve 51-49 oranı üzerinde bulunan tüm durumlar; süreç planlama-yönetim konusunda 'analitik ve stratejik' bakımdan değişken bir 'karar-katılım' yapısı oluşması nedeniyle, organizasyonel ve mekansal düzeylerde 'bütünleşik anlamda işlevsel bakımdan stratejik' nitelik göstermemektedir. İşlevsel değer dağılımı bakımından 49-51 oranı altındaki durumda; 'stratejik karara dayalı analitik katılım' yapısında sistem-strateji açığı bulunması nedeniyle 'organizasyonel düzeyde mekansal süreç planlama-yönetim' konusunda işlevsel performans sağlanamamaktadır.[62] Bu durum; mevcut/önerilen model kapsamında mekanizma-araç bağlantısı ile ilgili işlevsel bir paradigma problemi veya paradigma gelişimi yaşandığı anlamına gelmektedir. *örn: Türkiye/Istanbul Modeli çözümlemesi ve Türkiye/Istanbul'a özgü I. ve II. Geçiş Modelleri önerisi*. İşlevsel değer dağılımı bakımından 51-49 oranı üstündeki durumda; 'analitik karara dayalı stratejik katılım' yapısında sistem-strateji tıkanması bulunması nedeniyle 'organizasyonel düzeyde mekansal süreç planlama-yönetim' konusunda işlevsel performans sağlanamamaktadır.[63] Bu durum; mevcut/önerilen model kapsamında mekanizma-araç bağlantısı ile ilgili işlevsel bir paradigma problemi veya paradigma değişimi yaşandığı anlamına gelmektedir. *örn: Türkiye/Istanbul modelinin Dünya modelinin tam tersi biçimde çalışması nedeniyle oluşan entropik süreç karakterine dayalı olumsuz performans etkisi (yıpranma etkisi).*

Model atıflı özel karakter içeren ölçeklerarası işlevsel değer dağılımı kapsamındaki süreç planlama-yönetim konusundaki performans senaryolarına ayrı niteliklere sahip genel bir anlam tanımlamaktadır. Model atıflı özel karakter üzerine genel anlam; 'mekanizma-araç bağlantısı' ile ilgili performans senaryosunun vizyonunun tespit edilmesinde ve karar-katılım temelli performans değerlendirilmesinde kullanılmaktadır. Performans ölçme-değerlendirme amacıyla tasarlanan 'işlevsel

---

[61] performans üst-kriterlerinin 'ağırlıklı değer (w)' karşılaştırması: OD (w:0,51) > MD (w:0,49) → OD stratejik değer.
[62] kanıt – 'ağırlıklı değer (w)' karşılaştırması: OD (w: 0,49) **<** MD (w: 0,51).
[63] kanıt – 'ağırlıklı değer (w)' karşılaştırması: OD (w: 0,51) **>** MD (w: 0,49).

mekanizma değişkenliği üzerine '5-noktalı Likert tipi skala' ile araç, mekanizma tasarımı ve mekanizma kategorileri altında toplam beş farklı performans vizyonu tanımlanmaktadır (Şekil 4.6).

kategori	**ARAÇ**	**MEKANİZMA TASARIMI**			**MEKANİZMA**
anlam	koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetim üzerine stratejik planlama çerçevelerinde değişkenlik				
model	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**
model atıflı değer dağılımı	**OD: 0,43–MD:0,57**	**OD:0,45– MD:0,55**	**OD:0,47–MD:0,53**	**OD:0,49 – MD:0,51**	**OD:0,51 – MD:0,49**
ölçeklerarası işlevsel değer	**f (x): +, +, +**	**f (x): +, +, +**	**f (x): +, +, +**	**f (x): +, -** (E), **-**	**f (x): -, - , -**
	KATI MEKANİZMA, ENTROPİK İŞLEV	**YARI-ESNEK MEKANİZMA, ENTROPİK İŞLEV**	**YARI-ESNEK MEKANİZMA, ENTROPİK İŞLEV**	**YARI-ESNEK MEKANİZMA, SİNTROPİK İŞLEV**	**ESNEK / YARI-ESNEK MEKANİZMA, NEGENTROPİK İŞLEV**
	operasyonel planlama aracı	**mekanizma konumlandırma**	**mekanizma yapılandırma**	**mekanizma kalibrasyonu**	**mekanizma aracı / çerçevesi**
OD-MD oran	%75,4	% 82	%89	%96	%104
değişkenlik (oran farkı)	(negentropik dönüşüm için performans açığı: %29 fark oranı)	aşamalı fark oranı: %7 toplam fark oranı: %7	aşamalı fark oranı: %7 toplam fark oranı: %14	aşamalı fark oranı: %7 toplam fark oranı: %21	aşamalı fark oranı: %8 toplam fark oranı: %29
	SENARYO VİZYONU	SENARYO VİZYONU	SENARYO VİZYONU	SENARYO VİZYONU	SENARYO VİZYONU
mekanizma durumu	sistem-strateji açığı	süreç aktörleri ile çözüm araçları arasında bağlantı	süreç yapısı ile çözüm ilkeleri arasında bağlantı	planlama sistemi ile planlama stratejileri arasında bağlantı	sistem-strateji bağlantısı
karar	bölüntülü süreç planlama-yönetim	mikro/yerel ölçekte bütünleşen KKG süreci	mezo/bölgesel ölçekte bütünleşen KKG süreci	makro/ulusal ölçekte bütünleşen KKG süreci	bütünleşik süreç planlama-yönetim
katılım	kamusal liderlik modeli: otoriter / ilkel stratejilere dayalı baskın ortaklık	kamusal liderlik modeli: primitif stratejilere dayalı belirleyici ortaklık	kamusal liderlik modeli: kompleks stratejilere dayalı etkili ortaklık	kamusal liderlik modeli: proaktif stratejilere dayalı güçlü ortaklık	büyük koalisyon modeli: kompleks/proaktif stratejilere dayalı kooperatif ortaklık
araç durumu	düzen x kalite ikilemli operasyonel planlama aracı	yerel ölçekte aktör-araç ile bütünleşen mekanizmanın planlama aracı	bölgesel ölçekte yapı-ilke ile bütünleşen mekanizmanın planlama aracı	ulusal ölçekte sistem-strateji ile bütünleşen mekanizmanın planlama aracı	kalite odaklı mekanizma aracı / mekanizma çerçevesi
	mevcut kapasiteye dayalı etkisiz performans	mekanizma-araç bağlantısı konusunda bütünleşme süreci: mevcut kapasiteye dayalı işlevsel performans potansiyelini geliştirme			mevcut/önerilen kapasiteye dayalı etkin performans
analiz-sentez	**TÜRKİYE MODELİNİN ANALİZİ**	**GEÇİŞ MODELİ ÖNERİLERİ**			**DÜNYA MODELİNİN ANALİZİ ve SÜREÇ MODELİ ÖNERİSİ**

Şekil 4.6 : Model çözümlemelerinde stratejik planlama çerçeveleri kapsamında işlevsel mekanizma değişkenliği üzerine '5-noktalı göreceli değer derecelendirme skalası'.

- Kategori-I: araç [operasyonel planlama aracı]. Ölçeklerarası işlevsel performans değer dağılımında organizasyonel ve mekansal düzey üst-kriterlerin birbirine oranının %75,4 aralığında bulunması nedeniyle; planlama mekanizması 'katı' ve planlama araçları 'mekansal uygulama odaklı operasyonel planlama aracı' niteliğine sahiptir.[64] Her ölçekte işlevsel değerin pozitif (+) olması nedeniyle 'entropik süreç karakteri' ortaya çıkmaktadır. Dünya modeline göre mekanizma-araç bağlantısı bakımından %29 performans açığı bulunmaktadır. Bu durum; mekanizma tasarım ihtiyacını ortaya çıkarmakta ve uzun vadede aşamalı bir yapıda dönüşümsel mekanizma tasarımı yapılması gerektiği anlamına gelmektedir.

[64] Kategori-I; (OD): 0,43 ve (MD): 0,57. OD-MD oran: (0,43 / 0,57 x 100) = %75,4 < eşik oran: % 80. OD<MD değeri, vizyon: bölüntülü süreç planlama-yönetim.

- Kategori-II: mekanizma tasarımı [mekanizma konumlandırma]. ölçeklerarası işlevsel performans değer dağılımında organizasyonel ve mekansal düzey üst-kriterlerin birbirine oranı %82 aralığında bulunması nedeniyle; planlama mekanizması 'yarı-esnek' ve planlama araçları 'mekansal uygulama odaklı süreç aktörleri ile bütünleşen çözüm-odaklı planlama aracı' niteliğine sahiptir.[65] Her ölçekte işlevsel değerin pozitif (+) olması nedeniyle 'entropik süreç karakteri' ortaya çıkmaktadır. Mekanizma dönüşüm sürecinde mekanizma-araç bağlantısı bakımından; önceki modele göre %7 ve Dünya modeline göre %22 fark oranı ile performans açığı bulunmaktadır. Bu durum; mevcut kapasiteye dayalı performans potansiyelinin yerel ölçekte geliştirilmekte olduğunu ve mekanizma tasarımına devam edilmesi gerektiği anlamına gelmektedir.
- Kategori-III: mekanizma tasarımı [mekanizma yapılandırma]. Ölçeklerarası işlevsel performans değer dağılımında organizasyonel ve mekansal düzey üst-kriterlerin birbirine oranı %89 aralığında bulunması nedeniyle; planlama mekanizması 'yarı-esnek' ve planlama araçları 'mekansal uygulama odaklı süreç yapısı ile bütünleşen ilke-odaklı planlama aracı' niteliğine sahiptir.[66] Her ölçekte işlevsel değerin pozitif (+) olması nedeniyle 'entropik süreç karakteri' ortaya çıkmaktadır. Mekanizma dönüşüm sürecinde mekanizma-araç bağlantısı bakımından; önceki modele göre %7, Türkiye/Istanbul modeline göre %14 ve Dünya karma modeline göre % 15 fark oranı ile performans açığı bulunmaktadır. Bu durum; mevcut kapasiteye dayalı performans potansiyelinin bölgesel ölçekte geliştirilmekte olduğunu ve mekanizma tasarımına devam edilmesi gerektiği anlamına gelmektedir.
- Kategori-IV: mekanizma tasarımı [mekanizma kalibrasyonu]. Ölçeklerarası işlevsel performans değer dağılımında organizasyonel ve mekansal düzey üst-kriterlerin birbirine oranı %96 aralığında bulunması nedeniyle; planlama mekanizması 'yarı-esnek' ve planlama araçları 'mekansal uygulama odaklı sistem ile bütünleşen stratejik bir planlama aracı' niteliğine sahiptir.[67] İşlevsel performans değerinin mikro/yerel ve mezo/bölgesel ölçeklerde negatif (-) ve makro/ulusal ölçekte pozitif (+) olması nedeniyle 'sintropik süreç karakteri' ortaya çıkmaktadır. Mekanizma dönüşüm sürecinde önceki modele göre %7, Türkiye/Istanbul modeline göre %21 ve Dünya karma modeline göre % 8 fark oranı ile performans açığı bulunmaktadır. Bu durum; mevcut kapasiteye dayalı performans potansiyelinin ulusal ölçekte

---

[65] Kategori-II; (OD): 0,45 ve (MD): 0,55. OD-MD oran: (0,45 / 0,55 x 100) = %82 > eşik oran: %80. OD < MD değeri; vizyon: mikro/yerel ölçekte 'süreç aktörü – çözüm aracı' arasında bütünleşme.

[66] Kategori-III; (OD): 0,47 ve (MD): 0,53. OD-MD oran: (0,47 / 0,53 x 100) = %89 > eşik oran: %80. OD < MD değeri; vizyon: mezo/bölgesel ölçekte 'süreç yapısı – çözüm ilkeleri' arasında bütünleşme.

[67] Kategori-IV; (OD): 0,49 ve (MD): 0,51. OD-MD oran: (0,49 / 0,51 x 100) = %96 > eşik oran: %80. OD<MD değeri; vizyon: makro/ulusal ölçekte 'planlama sistemi – planlama stratejileri' arasında bütünleşme.

geliştirilmekte olduğunu ve mekanizma tasarımına devam edilirken, (49-51 oranı ile karma etkili durum nedeniyle) mekanizma-araç bağlantısı konusunda stratejik bir seçim yapılması gerektiği anlamına gelmektedir.

- Kategori-V: mekanizma [mekanizma aracı/mekanizma çerçevesi]. Ölçeklerarası işlevsel performans değer dağılımında organizasyonel ve mekansal düzey üst-kriterlerin birbirine oranı %104 aralığında bulunması nedeniyle; planlama mekanizması 'esnek' ve planlama araçları 'organizasyonel süreç odaklı mekanizma aracı' niteliğine sahiptir.[68] Her ölçekte işlevsel değerin negatif (-) olması nedeniyle 'negentropik süreç karakteri' ortaya çıkmaktadır. Türkiye/Istanbul'a özgü mekanizma dönüşüm sürecinde önceki modele göre %8 ve toplamda %29 fark oranı bulunması nedeniyle mekanizma-araç bağlantısı konusunda mekanizma tasarım sürecinin tamamlandığı anlamına gelmektedir. Bu durum; Türkiye/Istanbul'daki mekanizma-araç bağlantısının mevcut kapasiteye dayalı performans potansiyeli bakımından Dünya karma modeli ile aynı genel karaktere sahip olduğunu göstermektedir. Ancak, Dünya karma modelindeki neo-liberal paradigmaya dayanan esnek planlama mekanizması, Türkiye/Istanbul'da miras değerlerin korunması ve geliştirilmesi bakımından risk taşımaktadır. Bu nedenle; dönüşümsel mekanizma tasarımı ile aynı genel karaktere sahip yeni bir model önerilmektedir. Süreç modeli önerisi kapsamında; genel karakter sabit tutularak, performans senaryosunun vizyonu ile tanımlı özel karakter doğrultusunda işlevsel değer dağılımı yeniden-ayarlanmaktadır. Süreç modelinin vizyonu; bütünleşik süreç planlama-yönetim konusunda neo-liberal paradigmaya dayanan yarı-esnek planlama mekanizmasının çerçevesi olarak kentsel tasarım rehberleri üzerine odaklanmaktadır. Paradigma ile tanımlanan mekanizma-araç bağlantısını kendi yapısında taşıyan Süreç modeli nedeniyle, süreç planlama-yönetim konusunda dönüşümsel mekanizma tasarımı süreklilik kazanmaktadır.

Bağlantılı aşama-2/Teknik adım-2: özel karakter [yerel ölçekli çerçeve]

Kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması-yönetimi konusunda çözümlenen mevcut/öneri modellerin 'özel karakteri' üzerine performansını ölçmek-değerlendirmek için 'küresel-bölgesel performans farklılaşması üzerine 5-noktalı *Likert* tipi skala' tasarlanmıştır. Planlama uygulamalarındaki mevcut kentsel tasarım rehberlerinin işlevsel performans değeri kapsamında, küresel-bölgesel sıralama bakımından performans farklılaşması ortaya çıkmaktadır. Küresel-bölgesel

[68] Kategori-V; (OD): 0,51 ve (MD): 0,49. OD-MD oran: (0,51 / 0,49 x 100)= %104 > eşik oran:%/80; nötr oran: %100. OD>MD değeri; vizyon: bütünleşik süreç planlama-yönetim.

performans farklılaşmanın karşılaştırmalı değerlendirmesinde; kentsel tasarım rehberlerinin performans sıralamasındaki 'fark oranı' hesaplanarak, 'göreceli performans değer derecelendirmesi' yapılmıştır. Kentsel tasarım rehberi örneğinin fark oranını [$f_{\#}\%$] ölçümü; küresel ve bölgesel performans sıralamaları [$p_{\#}$] arasındaki sayısal basamak farkı yüz ile çarpılarak, kentsel tasarım örneğinin sabit işlevsel performans değerine [f_{KTR}] bölünerek hesaplanmıştır[69] (4.11).

$$\boldsymbol{y_{KTR} = f\,(x)\ \rightarrow\ KTR_{\#}\% = \left(P_{\#\,küresel} - P_{\#\,bölgesel}\right) x\ 100 / fark_{KTR}} \qquad \textbf{(4.11)}$$

Bu fark oranı doğrultusunda, kentsel tasarım rehberlerinin küresel-bölgesel performans farklılaşmasının ölçülerek kategorilendirilmesi için "Likert skalası" (Likert, 1932; Kratwohl, 1998) temel alınarak '5-noktalı göreceli değer derecelendirme skalası' geliştirilmiştir. Bu karşılaştırmalı performans skalasında; sabit, değişken ve dinamik kategori olmak üzere toplam yedi farklı derece oluşturulmuştur (Şekil 4.7).

kategori	**SABİT**	**DEĞİŞKEN**					**DİNAMİK**
genel anlam	tutarlılık	küresel-bölgesel performans sıralamasında kademeli değişkenlik					özgünlük
derece	**I**	**II**		**III**		**IV**	**V**
fark oranı	**%0**	**%0-15**	**%15-25**	**%25-%35**	**%35-50**	**%50-100**	**%100 üzeri**
	mutlak aynı	çekinik fark	güçsüz fark	etkili fark	güçlü fark	baskın fark	mutlak fark
farklılaşma	**DEĞİŞKEN YOK**	**AZ DEĞİŞKEN**		**DEĞİŞKEN**		**ÇOK DEĞİŞKEN**	**AŞIRI DEĞİŞKEN**
küresel-bölgesel durum	$P_{küresel}$: eşit $P_{bölgesel}$: eşit	$P_{küresel}$: baskın $P_{bölgesel}$: çekinik	$P_{küresel}$: baskın $P_{bölgesel}$: etkili	$P_{küresel}$: güçlü $P_{bölgesel}$: etkili	$P_{küresel}$: güçlü $P_{bölgesel}$: rekabetçi	$P_{küresel}$: çekinik $P_{bölgesel}$: baskın	$P_{küresel}$: çekinik $P_{bölgesel}$: mutlak
uygulama	KESİN LİDERLİK	KURESEL LİDERLİK	KURESEL KARAKTER	KURESEL ETKİLEŞİM	BOLGESEL ETKİLEŞİM	BOLGESEL KARAKTER	BOLGESEL LİDERLİK
özel anlam	küresel sürece özgü durum	küresel/bölgesel/yerel koşullarda mekanizma-araç bağlantısı bakımından değişkenlik gösteren durum					yerel sürece özgü durum
uygulama	mevcut durumda (olumlu veya olumsuz) benzer bir uygulama bulunmuyor ise BÖLGESEL/YEREL ÖZELLİK						

Şekil 4.7 : Küresel-bölgesel performans farklılaşması üzerine '5-noktalı göreceli değer derecelendirme skalası'.

- Kategori-I: değişken yok. Küresel-bölgesel performans farkı yaratan değişken bulunmaması nedeniyle eşit performans statüsüne ve %0 fark oranına sahip kentsel tasarım rehberi örnekleri, işlevsel performans bakımından 'kesin liderlik' göstermektedir.
- Kategori-II: az değişken. İlk çeyrek %0-25 arası fark oranı sınırlarında kademeli değişkenlik göstererek farklılaşmaktadır. İşlevsel performans bakımından; %0-15 arası fark oranına sahip örnek uygulamalar 'küresel liderlik' gösterirken, %15-25

[69] $f_{\#}\%$: mevcut örneklerin işlevsel değerine göre küresel-bölgesel sıralamasında performans fark oranı.
$KTR_{\#}\%$: mevcut planlama uygulamalarında kullanılan kentsel tasarım rehberi örneklerinin etkinlik sıralamasına göre küresel-bölgesel performans etkisinin yüzdelik oranı.
$P_{\#\,küresel}$: mevcut örneğin işlevsel performans değerine göre küresel sıralamadaki konumu.
$P_{\#\,bölgesel}$: mevcut örneğin işlevsel performans değerine göre bölgesel sıralamadaki konumu.
$fark_{KTR}$: planlama uygulamalarında mevcut örnek olarak kentsel tasarım rehberinin işlevsel performans değeri.

arası fark oranına sahip uygulamalar ‘, işlevsel performans bakımından ‘küresel liderlik’ göstermektedir. %15-25 arası fark oranına sahip örnek uygulamalar ise işlevsel performans bakımından ‘küresel karakter’ göstermektedir.

- Kategori-III: değişken. İkinci çeyrek %25-50 arası fark oranı sınırlarında kademeli değişkenlik göstererek farklılaşmaktadır. %25-35 arası fark oranına sahip örnek uygulamalar, işlevsel performans bakımından ‘küresel etkileşim’ göstermektedir. %35-50 arası fark oranına sahip örnek uygulamalar ise işlevsel performans bakımından ‘bölgesel etkileşim’ göstermektedir.
- Kategori-IV: çok değişken. Üçüncü ve dördüncü çeyrek %50-100 arası fark oranı sınırlarında kademeli değişkenlik göstererek farklılaşmaktadır. Küresel performans bakımından çekinik, bölgesel performans bakımından baskın öneme sahip etkinlik değişkenlik ‘bölgesel karakter’ göstermektedir.
- Kategori-V: aşırı değişken. küresel performansta çekinik ve bölgesel performansta baskın fark yaratan değişkenler bulunması nedeniyle kente özgü performans statüsüne ve %100 üzerinde fark oranına sahip kentsel tasarım rehberi örnekleri, işlevsel performans bakımından ‘bölgesel liderlik’ göstermektedir.

Sabit kategori kapsamında bulunan planlama uygulamaları; kentsel tasarım rehberi örneklerinin işlevsel performansı ‘mutlak aynı’ kalarak, küresel-bölgesel sıralamada denge durumu olması nedeniyle ‘tutarlılık’ göstermektedir. Değişken kategoriler kapsamında bulunan planlama uygulamalarında kentsel tasarım rehberi örneklerinin işlevsel performansı çekinikten baskına farklılaşarak, küresel-bölgesel sıralamada etkileşimli durum olması nedeniyle ‘kademeli değişkenlik’ ortaya çıkarmaktadır. Dinamik Kategori kapsamında bulunan bölgeye özgü planlama uygulamalarında kentsel tasarım rehberi örneklerinin işlevsel performansı ‘mutlak fark’ göstererek, küresel-bölgesel sıralamada özgün durum olması nedeniyle ‘bölgesel/yerel özellik tanımlamaktadır. Performans farklılaşması üzerine bu kategoriler; sistem-temelli Dünya modeli ve strateji-temelli Türkiye/Istanbul modeli uygulamalarının çözümlemesi kapsamında; hem modellerin kendi içinde, hem de modeller arasında karşılaştırmalı değerlendirme için kullanılmaktadır (Şekil 4.7).

Bağlantılı aşama-2/Teknik adım-3: bağlantı karakteri [bölgesel ölçekli çerçeve]

Kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması-yönetimi konusunda çözümlenen mevcut/öneri modellerin ‘bağlantı karakteri’ üzerine performansını ölçmek-değerlendirmek için “Saaty Skalası” (Saaty, 1980-2008; Triantaphyllou, 2000; Belton ve Stewart, 2002) kullanılmıştır. Çok-kriterli karar kuramının bir alt-yöntemi olan ‘analitik hiyerarşi süreci *[AHP]’* analizinin ikili karşılaştırma aşamasında, bir kriterin diğeri üzerine önem-öncelik bakımından etkisi ölçülmektedir. Bu ölçümlerde;

araştırma kapsamındaki sabit ve göreceli performans değeri hesaplanan kriterlerin, birbirine oranlanarak hipotez doğrultusunda kriterlerin önem-etkinlik bakımından gücü üzerine göreceli bir değer atanmaktadır. “Saaty skalası” ile tanımlı bu değer; 10 aralıklı standart bir parametre kapsamında bulunan ve 1-9 aralığında dağılım gösteren, tamsayılı bir değerdir (Saaty, 1980-2008). Göreceli değer atama işlemi; karşılaştırmalı değerlendirme ile ilgili, önem-öncelik bakımından güç belirleyen niceliksel işlemleri kolaylaştırmaktadır (Triantaphyllou, 2000; Belton ve Stewart, 2002) ve anlam-tutarlılık bakımından açıklama veya çıkarım kapsayan değerlendirmeler ile ilgili niteliksel işlemleri bir sisteme yerleştirmektedir (Krathwohl, 1998; Creswell, 2003).

Bu yöntem-temelli analiz tekniği *[AHP]*; süreç planlama-yönetim konusundaki model çözümlemesinde; mevcut/öneri modellerin bağlantı karakterini, karar kuramı yöntemine dayanan işlemlerle hesaplamak ve karar-oyun kuramını birleştiren karma yöntemli temelde birbirine dönüştürmek için kullanılmaktadır. Kısaca; karar yöntemi kapsamındaki “ikili karşılaştırma matrisi”, oyun kuramı yönteminde “güç indeksi” olarak kullanılmaktadır. Karar ve Oyun kuramı yöntemlerinin birbirine atıfla bütünleşik çözümleme tekniği (Belton ve Stewart, 2002); “matris biçimli (meta) oyun” (Rapoport, 19970) temelinde, karar ve katılım konusundaki bağlantı karakteri oluşturan performans değerlerinin tersine ve eş işlevlendirme yapılmasını ve göreceli değerlerin birbirine atıfla kullanmasını sağlamaktadır, *mantıksal örn.: ‘kök’ sözcüğünün düz ve ters okunuşu sırasında değişmeden sabit kalan anlam*. Kök sözcüğü; modellerdeki karar-katılım temelli uygulamaların ‘sistem düşüncesi’ anlamında düşünülmüştür. Çoklu-kararlarda koordinasyona dayalı gerçekleştirilen planlama uygulaması ‘sonuç alınmış oyun’ anlamına geldiğinden; çoklu-karar katsayısı’nın *[R^2]* karekökü, oyun kuramı kapsamında çoklu-karar etkinliğine dayalı çok-aktörlü katılımda kooperasyon sağlayan ortaklık değeri anlamında, sayısal olarak kullanılmaktadır. Tersine mekanizma kuramı kapsamındaki kural ve formüller, ‘sistem düşüncesinden operasyonel sistem uygulamalarına yansıyan mekanizma-araç bağlantısını çözümlemek için bu tip bir karma yöntem mantığı ile çalıştırılmıştır.

Analitik hiyerarşi analiz tekniği *[AHP]*; model atıflı performans senaryolarının ölçümü-değerlendirmesi aşamasında, süreç planlama ve yönetim ile ilgili mekanizma-araç bağlantısı üzerine karar-katılım temelli çözümlemeler yapılmasını sağlamaktadır. Süreç planlama ve yönetim konusunda çoklu-kararlarda koordinasyon sağlayarak, mekanizma-araç üzerine bağlantı karakteri oluşturan performans kriterleri tespit edilerek, bağlantı gücü değerlendirilmektedir. Süreç planlama ve yönetim konusunda çoklu-katılımda koordinasyon sağlayan performans kriterleri ve

mekanizma-araç bağlantı karakterini destekleyen performans kriterleri olarak ‘süreç aktörleri’nin ortaklık kapsamındaki analitik/stratejik gücü değerlendirilmektedir.

Süreç planlama-yönetim konusunda; *Saaty* skalası temel alınarak tasarlanan ve ‘karar-katılım bakımından bağlantı gücü skalası’ kapsamında karşılaştırması yapılan performans kriterlerine, toplamda 10 farklı değer aralığında güç tanımlayan göreceli değer atanmaktadır. Bu göreceli değer aralıkları; model atıflı açıklama bakımından özel anlama sahip, sayısal karakterler ifade etmektedir. *Saaty* skalası kapsamındaki göreceli değer aralıklarından; 5 tanesi ‘sabit değer karakteri’, 4 tanesi ‘değişken değer karakteri’ ve 1 tanesi ‘bulanık değer karakteri’ taşımaktadır. Süreç planlama-yönetim üzerine model çözümlemelerinde; ‘sabit ve değişken değer karakteri’ üzerinden açıklama/çıkarım yapılmaktadır ve ‘bulanık değer karakteri’ üzerinden açıklama/çıkarım yapılması [ileri araştırmalar] konusunda alt-araştırma alanları tanımlamaktadır (Saaty, 1980-2008; Triantaphyllou, 2000; Belton ve Stewart, 2002).

- *Sabit karakterli önem* [1, 3, 5, 7, 9]; performans kriterlerinin karşılaştırmalı değerlendirmesinde tek tamsayılarla ifade edilen rasyonel değerlerdir. Bir kriterin diğeri üzerine önemini; kademeli etkileşimde içinde ölçmek ve karşılaştırmalı değerin sabit/değişmez niteliğini değerlendirmek için atanan, ana değerler olarak tanımlanmaktadır. Sabit karakterli önem değeri; tanımlayıcı veya çıkarımsal açıklama konusunda “net bilgi” sağlamaktadır.
- *Değişken karakterli önem* [2, 4, 6, 8]; performans kriterlerinin karşılaştırmalı değerlendirmesinde çift tamsayılarla ifade edilen rasyonel değerlerdir. Bir kriterin diğeri üzerine önemini; kademeli etkileşimde içinde ölçmek ve karşılaştırmalı değerin değişken niteliğinin değerlendirmek için atanan, ara değerler olarak tanımlanmaktadır. Değişken karakterli önem değeri; tanımlayıcı veya çıkarımsal açıklama konusunda “detay bilgi” sağlamaktadır.
- *Bulanık karakterli önem* [değer$<$0]; performans kriterlerinin karşılaştırmalı değerlendirmesinde sıfır ve sıfırın altındaki basamaklı sayılarla ifade edilen rasyonel değerlerdir. Bu değerler; “bulanık mantık teknikleri ile ayrıca sorgulanması gereken alt-araştırma alanları” olarak tanımlanmaktadır. Bulanık karakterli önem değeri; tanımlayıcı veya çıkarımsal açıklama konusunda ‘bulanık/net olmayan’ bilgi içermektedir.

Kentsel tasarım rehberi örneklerinin kentsel koşulların değişken olması nedeniyle net bilgi kapsamaması; ‘bulanık karar’ (Saaty, 1980-2008) içeren, ‘eksik bilgili dinamik oyun’ (Rapoport, 1970; Heap ve Varoufakis, 1995; Belton ve Stewart, 2002) ve ‘matris üzerine görünmez’ olmasına rağmen karakteristik işlev biçimli oyun’ kategorisinde hesaplanabilen (Rapoport, 1970) nitelikte bir ‘bulanık bağlantılı

mekanizma-araç etkileşimi' ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle; Mevcut/önerilen modeller kapsamındaki bulanık önem; planlama uygulamalarında işlevsel değeri olan ve karar-katılım bakımından 'karakteristik işlev değeri' nedeniyle netliği görünmez olan 'bulanık bağlantılı mekanizma-araç etkileşimi'ne sahip 'bulanık bağlantı gücü'nü ifade etmektedir. Karar-katılım temelli yöntemlerdeki tanımlamalar ve tespitler birleştirildiğinde; 'bulanık önem'e sahip mekanizma-araç bağlantısının belirli bir dereceye kadar netleştirme imkanı oluşmaktadır. Çünkü; koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi konusunda (tasarlanan) performans kriterleri; ölçeklerarası işlevsel performans bakımından 'bulanık bağlantı gücü'nü ölçebilmektedir. Modellerdeki mezo/bölgesel ölçekli ikili karşılaştırma matrisinin karma-yöntemli değerlendirmesi ve radar analizi ile görselleştirilmesi; planlama uygulamalarında bulanık ve net bir arada bulunan, mekanizma-araç etkileşiminin bağlantı karakterini ortaya koymaktadır.

"Saaty skalası" (Saaty, 1980-2008; Triantaphyllou, 2000; Belton ve Stewart, 2002) temelinde tasarlanan 'karar-katılım bakımından mekanizma-araç bağlantı karakteri skalası'(Şekil 4.8) kapsamında yer alan sayısal değerlerin oluşturduğu anlam ve kümelenme [kategorik sınıflama]; karma-yöntemli ve karşılaştırmalı performans değerlendirme aşamasında aşağıdaki biçimde kullanılmaktadır.

"SAATY SKALASI" (Saaty, 1980; 2008).		**Koruma-Geliştirme Sürecinin Planlaması ve Yönetimi konusunda 'karar-katılım bakımından Bağlantı Gücü Skalası'**	
göreceli değer atama	**açıklama**	**süreç planlama-yönetim modeli çözümlemelerinde karar-katılım bakımından önem-öncelik sıralaması**	**kriterlerin model atıflı etkileşim karakteri (bağlantı gücü)**
1	iki kriterin birbirine EŞİT ÖNEMİ.	her iki performans kriteri karar-katılım bakımından EŞİT ÖNEM sahip	LİDER KÜME
2	bir kriterin diğeri üzerine eşit dereceye yakın güçsüz önemi	bir performans kriteri karar-katılım bakımından diğeri üzerinde eşit dereceye yakın güçsüz öneme sahip	
3	bir kriterin diğeri üzerine GÜÇSÜZ ÖNEMİ	bir performans kriteri karar-katılım bakımından diğeri üzerinde eşit dereceye yakın GÜÇSÜZ ÖNEMe sahip	BELİRLEYİCİ KÜME
4	bir kriterin diğeri üzerine ortalama güç derecesinde önemi	bir performans kriteri karar-katılım bakımından diğeri üzerinde ortalama güç derecesinde öneme sahip	
5	bir kriterin diğeri üzerine GÜÇLÜ ÖNEMi	bir performans kriteri karar-katılım bakımından diğeri üzerinde eşit dereceye yakın GÜÇLÜ ÖNEMe sahip	ETKİN KÜME
6	bir kriterin diğeri üzerine baskın dereceye yakın güçlü önemi	bir performans kriteri karar-katılım bakımından diğeri üzerinde güçlü dereceye yakın baskın öneme sahip	
7	bir kriterin diğeri üzerine BASKIN ÖNEMi	bir performans kriteri karar-katılım bakımından diğeri üzerinde eşit dereceye yakın BASKIN ÖNEMe sahip	DESTEKLEYİCİ KÜME
8	bir kriterin diğeri üzerine mutlak dereceye yakın baskın önemi	bir performans kriteri karar-katılım bakımından diğeri üzerinde mutlak dereceye yakın baskın öneme sahip	
9	bir kriterin diğeri üzerine MUTLAK ÖNEMi	bir performans kriteri karar-katılım bakımından diğeri üzerinde eşit dereceye yakın MUTLAK ÖNEMe sahip	ÇEKİNİK KÜME
sabit değer < 0	*BULANIK ÖNEM* bulanık mantık teknikleri ile ayrıca sorgulanması gereken alt-araştırma alanları	kentsel tasarım rehberinin içeriğinde net bilgi kapsamaması ve kentsel koşulların değişken olması nedeniyle; performans kriterleri, ölçeklerarası işlevsel performans bakımından bulanık bağlantı gücüne sahip	İLERİ ARAŞTIRMA İLE SORGULANMASI GEREKEN KÜME

Şekil 4.8 : "Saaty Skalası (Saaty, 1980)" temelinde, süreç planlama-yönetim üzerine 'karar-katılım bakımından mekanizma-araç bağlantı karakteri skalası'.

- "Eşit önem [1]": süreç planlama-yönetim üzerine karar-katılım bakımından her iki kriterin eşit öneme sahip olduğunu göstermektedir. Model atıflı biçimde mekanizma-araç etkileşimine dayanan bağlantı karakteri bakımından; "eşit önem" ve "eşit öneme yakın güçsüz önem"e sahip performans kriterlerinden oluşan 'Lider Küme [1-2]' tanımlamaktadır.
- "Güçsüz önem [3]": koruma-geliştirme sürecinin planlaması-yönetimi üzerine karar-katılım bakımından, bir kriterin diğeri üzerinde "güçsüz önem"e sahip olduğunu göstermektedir. Model atıflı biçimde mekanizma-araç etkileşimine dayanan bağlantı karakteri bakımından; "güçsüz önem" ve "ortalama güç değerinde önem"e sahip performans kriterlerinden oluşan 'Belirleyici Küme [3-4]' tanılamaktadır.
- "Güçlü önem [5]": koruma-geliştirme sürecinin planlaması-yönetimi üzerine karar-katılım bakımından bir kriterin diğeri üzerinde "güçlü önem"e sahip olduğunu göstermektedir. Model atıflı biçimde mekanizma-araç etkileşimine dayanan bağlantı karakteri bakımından; "güçlü önem" ve "güçlü dereceye yakın baskın önem" arasında bağlantı gücüne sahip performans kriterlerinden oluşan 'Etkin Küme [5-6]' tanımlamaktadır.
- "Baskın önem [7]": koruma-geliştirme sürecinin planlaması-yönetimi üzerine karar-katılım bakımından bir kriterin diğeri üzerinde "baskın önem"e sahip olduğunu göstermektedir. Model atıflı biçimde mekanizma-araç etkileşimine dayanan bağlantı karakteri bakımından; "güçlü önem" ve "güçlü dereceye yakın baskın önem" arasında bağlantı gücüne sahip performans kriterlerinden oluşan 'Destekleyici Küme [7-8]' tanılamaktadır.
- "Mutlak önem [9]": koruma-geliştirme sürecinin planlaması-yönetimi üzerine karar-katılım bakımından "mutlak önem"e sahip olduğunu göstermektedir. Model atıflı biçimde mekanizma-araç etkileşimine dayanan bağlantı karakteri bakımından; biri "mutlak", diğeri "çekinik" bağlantı gücüne sahip performans kriterlerinden oluşan 'Çekinik Küme [9]' tanımlamaktadır.

Bağlantılı aşama-2/Teknik adım-4: işlev ve kapasite dönüştürücü karakter [dönüşümsel çerçeve]

Kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması-yönetimi konusunda çözümlenen mevcut/öneri modellerin 'dönüştürücü işlevsel karakteri' üzerine performansını ölçmek-değerlendirmek için üzerine '5-noktalı *Likert* tipi skala' tasarlanmıştır. Mevcut ve önerilen planlama mekanizmasında kullanılan planlama aracının; işlevsel değer dağılımı ve revizyon stratejilerine göre mevcut kapasiteye dayalı performans kullanımı, mevcut/uygulamalı durum ve önerilen/deneysel durum analizi kapsamında model atıflı biçimde çözümlenmektedir. Modellerin işlevsel değer dağılımında; süreç karakterini ve mekanizma-araç bağlantısının performansını

etkileyen kriterler, 'dönüşümsel mekanizma tasarımı' çerçevesinde yeniden-ayarlanmaktadır. Böylece, süreç planlama-yönetime odaklı kentsel tasarım rehberlerinin hazırlanması-kullanılması konusundaki kriterlerin işlevsel değerini kapsayan 'çok-kriterli parametrik çerçeve'; öneri modellerde tasarlanan performans senaryosuna bağlı biçimde dönüştürülmekte ve mekanizmanın-araç bağlantısını kapsayan performans senaryosu programlanmaktadır.

Sistem-temelli Dünya modeli ile strateji-temelli Türkiye/Istanbul modeli kapsamında işlevsel değere dayalı biçimde birbirinin tersi olan iki tip 'karakteristik işlev' ortaya çıkmaktadır: 'kentsel kalite bakımından çarpan etkiye sahip, negentropik işlevli bütünleşik süreç planlama-yönetime dayalı Dünya modeli' ve 'kentsel kalite bakımından yıpranma etkisine sahip entropik işlevli bölüntülü süreç planlama-yönetime dayalı Türkiye/Istanbul modeli'. Bu iki modelden süreç planlama ve yönetim bakımından anlamlı ve tutarlı olan Dünya modeli referans alınarak, öneri modellerin performans senaryosu geliştirilmektedir. Bu nedenle; Türkiye/Istanbul modelini, Dünya modeline yakınlaştırarak planlama uygulamalarında performansa dayalı mekanizma-araç bağlantısını bir sistem içinde kurmak [*mekanizma tasarımı*] ve performans-odaklı Süreç modeli önerisini, mekanizma-araç bağlantısı bakımından sistemli işleyişe sahip bir yapıda sunmak [*dönüşümsel mekanizma tasarımı*] için işlevsel değer dağılımı performans senaryosuna bağlı biçimde yeniden-ayarlanmaktadır. İşlevsel performans değer dağılımını yeniden-ayarlamak için; üç aşamalı işlem yapılmıştır. Önce, Dünya ve Türkiye/Istanbul modellerinin işlevsel değer dağılımında en az farka sahip performans kriterleri $[P_{min.fark}]$ tespit edilmiştir. Sonra, mekanizma dönüşümüne dayalı performans senaryolarının vizyonunda öngörülen 'özgün değere' $[P_{katalizör}]$ dayalı olarak katsayılar belirlenmiştir. Daha sonra, en az fark oranına sahip performans kriterinin değeri ile performans senaryosundaki vizyonu temsil eden 'işlev atıflı ve değişken senaryolu, katsayı değeri' ile çarpılmıştır. Böylece; öneri modellerdeki performans değer dağılımı 'mekanizma dönüşümü' sağlayan bir sistem bütünü içinde ve aşamalı olarak yeniden-hesaplanmıştır. Performans senaryolarında işlevsel değerin yeniden ayarlanması ve sayısal sistem kurulmasını ile ilgili yukarıdaki 'işlem adımları', aşağıdaki 'formül/formüle dayalı kural'[70] ile özetlenebilmektedir (4.12).

$$\mathbf{P_{(mekanizma\ dönüşümü)} = P_{(min.\ fark)} \times P_{(katalizör)}} \qquad \mathbf{(4.12)}$$

[70] $P_{(mekanizma\ dönüşümü)}$ = mekanizma dönüştürücü işlevsel performans değeri [sistem çerçevesi]
$P_{(min.fark)}$ = alt-kriterlerde minimum fark yaratan işlevsel performans değeri [performans-odaklı dönüşüm katsayısı]
$P_{(katalizör)}$ = mekanizma dönüştürücü performans sağlayan çarpan değer [sistem düşüncesi]

Dünya modeli ile Türkiye/Istanbul modeli arasında ortaya çıkan işlevsel değer farkını yeniden-ayarlamak için ölçeklerarası performans kriterleri, dönüşümsel mekanizma tasarımı çerçevesinde kullanılmaktadır.

- Mevcut modellerin organizasyonel ve mekansal düzeylerini (OD ve MD) kapsayan makro/ulusal ölçeği temsil eden üst-kriterler arasındaki işlevsel değer farkı 6 birimdir (±0,02).[71] Bu fark; üç aşamalı geçiş modellerinin makro/ulusal ölçek üst-kriterleri arasında her bir modelde 2 birim (±0,02) arttırılarak "dengeli dağılım kuralı" (Rapoport, 1970) içinde yeniden-ayarlanmaktadır.
- Mevcut modellerin organizasyonel ve mekansal düzeyleri altında bulunan mezo/bölgesel ölçeği temsil eden kriterler arasındaki işlevsel değer farkı değişkendir. 'Organizasyonel düzey' kapsamında; 'planlama sistemi' kriterinde 5 birim, 'süreç yapısı' kriterinde 1 birim, 'süreç aktörleri' kriterinde 2 birim fark bulunmaktadır. 'Mekansal düzey' kapsamında; 'planlama stratejisi' kriterinde 4 birim, 'çözüm ilkeleri' ve 'çözüm araçları' kriterinde 6 birim fark bulunmaktadır. Değişkenlik gösteren farklar nedeniyle; "min-maks strateji" olarak bilinen 'minimum fark kapsamında eşitlik sağlayan maksimum değer' kuralı (Rapoport, 1970) organizasyonel ve mekansal düzeylerde eşit bölünerek, 0,5 birimlik bir sabit değer elde edilmektedir.[72] 'senaryo vizyonundaki karar-katılım kuralı' içinde bu sabit değer temelindeki katsayılı değerler (katalizör) ile öneri modellerin işlevsel değer dağılımı yeniden-ayarlanmaktadır.
- Mevcut modellerin mezo/bölgesel ölçek kriterler altında bulunan mikro /yerel ölçeği temsil eden alt kriterler arasındaki sayısal anlamda işlevsel değer dağılımı arasındaki fark çok değişkendir. Bu nedenle; "min-maks strateji" (Rapoport, 1970) ile en az fayda / etki değeri yaratan alt-kriterlerin işlevsel değeri, önerilen performans senaryolarındaki vizyonlara dayalı olarak değişken karakterli katsayılı değerler [katalizör] ile öneri modellerin işlevsel değer dağılımı yeniden ayarlanmaktadır. Mikro/yerel ölçek ile ilgili işlevsel değer dağılımının ayarlanması ayrı bir dönüştürücü değer [katalizör] sınıflaması gerektirmektedir.

Koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi üzerine öneri modellerdeki performans kriterlerinin işlevsel değerini yeniden-ayarlamak, dönüştürücü etki yaratan katalizör değerini ölçmek, kategoriler altında değerlendirmek ve performans senaryosuna göre model programlamak için '5-noktalı *Likert* tipi skala dönüştürücü değer dağılımı ayarlama skalası' hazırlanmıştır. Bu skala kapsamında; ölçeklerarası performansa dayalı toplam üç farklı grupta sınıflandırılan dönüştürücü çarpan değer

---

[71] Dünya Modeli ve Türkiye/Istanbul Modeli; OD fark: (0,51 - 0,43)= +0,06; MD farkı: (0,49 - 0,53) = -0,06.
[72] performans programlama için sabit değer hesaplaması; 1birim → 0,001 değeri / 2 üst-kriter = 0,005 değeri.

[katalizör] kategorileri bulunmaktadır: etkili çarpan, güçlü çarpan, baskın çarpan. Katalizör değerler; mevcut modelin işlevsel değeri üzerine model atıflı biçimde eklenerek, işlevsel değer dağılımında düzenleyici, konumlandırıcı veya yapılandırıcı karaktere sahip bir dönüştürücü işleve sahip öneri model sunulmasını sağlamaktadır (Şekil 4.9).

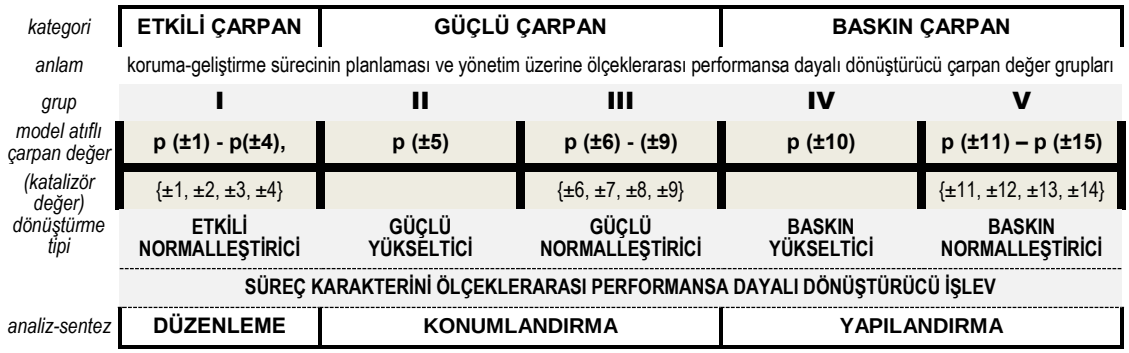

Şekil 4.9 : Dönüşümsel mekanizma tasarımı temelinde performans programlama üzerine '5-noktalı dönüştürücü değer dağılımı ayarlama skalası'.

- 'Etkili çarpan' grubu kapsamında; sadece bir kategoriye ait 1-4 birim aralığında değişken karakter gösteren katsayılı değerler [katalizör] bulunmaktadır. 1-4 birim arasındaki katalizör değerler;[73] mevcut modelin işlevsel değeri üzerine model atıflı biçimde eklenerek daha düzenli bir işlevsel değer dağılımı sağlamaktadır. Bu grup altında yer alan 'kategori-I: etkili normalleştirici' kapsamındaki katalizör değerler; öneri modellerin işlevsel performans değer dağılımını 'mekanizma konumlandırma' senaryo vizyonuna göre 'düzenleme' yapılarak yeniden-ayarlanmasını sağlamaktadır.
- 'Güçlü çarpan' grubu kapsamında; iki kategori altında, 5-9 birim aralığında değişken karakter gösteren katsayılı değerler [katalizör] bulunmaktadır. Bu grup kapsamında; 'kategori-II: güçlü yükseltici' altına yer alan 5 birimlik katalizör değer ve 'kategori-III: güçlü normalleştirici' altında yer alan 6-9 birim arasında değişkenlik gösteren katalizör değerler bulunmaktadır.[74] Her iki kategori kapsamındaki katalizör değerler; 'mekanizma tasarımı'na dayalı performans vizyonuna göre 'konumlandırma' yapılarak, öneri modellerin işlevsel performans değer dağılımının yeniden-ayarlanmasını sağlamaktadır. Tüm öneri modellerinde ve özellikle Süreç modelinde; işlevsel değer dağılımının yeniden-ayarlanmasında II.kategori [güçlü yükseltici etkiye sahip katalizör değer] sıklıkla kullanılmaktadır.

---

[73] etkili çarpan; alt-kriterlere atanan 0,001-0,004 aralığındaki değerler.
[74] güçlü çarpan; alt-kriterlere atanan 0,005 değer (kategori-II) ve 0,006-0,009 aralığındaki değer (kategori-III).

- ‘Baskın çarpan’ grubu kapsamında; iki grup altında ve 10-15 birim aralığında değişken karakter gösteren katsayılı değerler [katalizör] bulunmaktadır. Bu grup kapsamında; ‘kategori-IV: baskın yükseltici’ altına yer alan 10 birimlik katalizör değer () ve ‘kategori-V:baskın normalleştirici’ altında yer alan 11-15 birim arasında değişkenlik gösteren katalizör değerler bulunmaktadır.[75] Her iki kategori kapsamındaki katalizör değerler; mekanizma tasarımı’na dayalı performans vizyonuna göre ‘yapılandırma’ yapılarak, öneri modellerin işlevsel performans değer dağılımının yeniden-ayarlanmasını sağlamaktadır. Tüm modellerin ve özellikle Süreç modeli önerisinin, işlevsel değer dağılımını ayarlamak için IV.kategori [baskın yükseltici etkiye sahip katalizör değer] kullanılmaktadır. Türkiye/Istanbul’a özgü geçiş modellerinde mekanizma konumlandırma senaryosunda ve mekanizma kalibrasyonu ardından karma karakterli Dünya modelindeki senaryoya geçiş adımında; işlevsel değer dağılımının yeniden ayarlanması için V.kategori [baskın normalleştirici etkiye sahip katalizör değer] kullanılmaktadır. Mekanizma kalibrasyonu ardından Dünya veya Süreç Modeline geçişin stratejik bir seçim olması, işlevsel performans değerinin programlaması [senaryo] bakımından ayrı bir önem taşımaktadır.

Dönüşümsel mekanizma tasarımı çerçevesinde süreç planlama-yönetim modeli ile ilgili işlevsel performans değerinin yeniden-ayarlanarak programlanması; model-atıflı senaryolar kapsamında revizyon stratejileri geliştirilmesi sağlamaktadır. Revizyon stratejileri; mekanizma-araç bağlantısı kapsamında kapasiteye dayalı işlevsel performans değerlerini dönüştürmektedir. Mekanizma-araç bağlantısındaki model-atıflı dönüşüm; performans etkileşim karakterinde; planlama-tasarım araçları bakımından kapasite farklılaşması ve planlama-tasarım uygulamaları bakımından küresel-bölgesel farklılaşma ortaya çıkarmaktadır.

Model-atıflı revizyon stratejileri ile mekanizma-araç bağlantısı bakımından ‘performans etkileşim karakteri’ dönüşmektedir. Planlama mekanizmasında işleyen aracın ‘kapasite farklılaşma oranı’nı ölçmek ve değerlendirmek için; öneri modeldeki göreceli sayısal değerden [GSD], mevcut/öneri modeldeki sabit sayısal değer [SSD] çıkarılarak ‘performans etki farkı’ tespit edilmiş ve oran hesaplaması yapılmıştır. ‘Performans etkileşim karakterindeki kapasite farklılaşması’ ile ilgili işlem adımı; aşağıdaki formül/formüle dayalı kural ile özetlenebilmektedir (4.13).

$$\mathbf{P_{(kapasite\ etki\ farkı)} = puan\ farkı_{(GPD\text{-}SPD)} \times 100 \,/\, modeldeki\ puanı_{(GPD)}} \quad \mathbf{(4.13)}$$

[75] baskın çarpan; alt-kriterde 0,010 ile tanımlı değer (kategori-IV) & 0,010-0,015 aralığındaki değerler (kategori-V).

Model-atıflı revizyon stratejileri ile mekanizma-araç bağlantısı bakımından 'performans önem karakteri' dönüşmektedir. Planlama mekanizmasında işleyen aracının 'küresel-bölgesel farklılaşma oranı'nı ölçmek ve değerlendirmek için; mevcut/öneri modeldeki küresel sıralamadaki etki derecesinden [küresel sıra], mevcut/öneri modeldeki bölgesel sıralamadaki etki derecesi [bölgesel sıra] çıkarılarak 'performans etkileşim farkı' tespit edilmiş ve oran hesaplaması yapılmıştır. 'Performans etkileşim karakterindeki küresel-bölgesel farklılaşma' ile ilgili işlem adımı; aşağıdaki formül/formüle dayalı kural ile özetlenmektedir (4.14).

$$\mathbf{P_{(küresel\text{-}bölgesel\ fark)} = sıra\ farkı\ _{(küresel\text{-}bölgesel)}\ x\ 100\ /\ modeldeki\ puanı\ _{(GPD)}} \quad \mathbf{(4.14)}$$

Mevcut ve öneri modeller arasında ortaya çıkan işlevsel değer temelli performans etkileşim karakterine göre; revizyon stratejilerinin etkisini ölçmek ve performans senaryosundaki mevcut/önerilen kapasiteye dayalı yeniden-ayarlanan mekanizma-araç bağlantısını kategoriler altında değerlendirmek için '5-noktalı *Likert* tipi dönüştürücü kapasite ayarlama skalası' hazırlanmıştır. Bu skala kapsamında; ölçeklerarası performansa dayalı toplam üç farklı grupta sınıflandırılan dönüştürücü kapasiteye dayalı performans-odaklı revizyon kategorileri bulunmaktadır: kapasite azaltımı, sabit kapasite, kapasite geliştirme. Performans-odaklı revizyon stratejileri; mevcut veya önerilen modeldeki işlevsel değer sabit tutularak, dönüşümsel mekanizma tasarımı çerçevesinde önerilmiştir (sabit etkili modelde, karma etkili revizyon stratejileri geliştirilmiştir). Revizyon stratejileri ile işlevsel performans değerinde; yeniden-düzenleme, sabitleme/normalleştirme veya yeniden-yapılandırma karakteri bakımından dönüştürücü işleve sahip öneri modellerinin çözümlenmesini sağlamaktadır (Şekil 4.10).

kategori	**KARMA ETKİLİ KAPASİTE AZALTIMI**		**SABİT-KARMA ETKİLİ MEVCUT/ÖNERİLEN KAPASİTE KULLANIMI**	**KARMA ETKİLİ KAPASİTE GELİŞTİRME**	
anlam	koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetim üzerine ölçeklerarası performansa dayalı dönüştürücü revizyon grupları				
grup	**I**	**II**	**III**	**IV**	**V**
model atıflı revizyon ile puan farkı	**p (-5,5) ile (-3,0) birim**	**p (-3,0) ile (-0,5) birim**	**p farkı (±0,0) birim**	**p (+0,5) – p (+3,0) birim**	**p (+3,0) – p (+4,5) birim**
(performans değeri) dönüştürme tipi	{SPD > GPD}	{SPD > GPD}	{SPD = GPD}	{SPD < GPD}	{SPD < GPD}
	GÜÇLÜ DÜZENLEME	**ETKİLİ AZALTIM**	**KARAR-KATILIM TEMELLİ NORMALLEŞTİRME**	**ETKİLİ YÜKSELTME**	**GÜÇLÜ YAPILANDIRMA**
	mekanizma-araç bağlantısı bakımından ölçeklerarası performans değerinin yeni-işlevsel planlama ve tasarım araçlarına transfer edilmesi		mekanizma-araç bağlantısı kapsamında ölçeklerarası performans değerinin odaklanması	mekanizma-araç bağlantısı bakımından ölçeklerarası performans değerinin yeni-işlevsel planlama ve tasarım araçlarında güçlendirilmesi	
	MEKANİZMA-ARAÇ BAĞLANTISInın ÖLÇEKLERARASI PERFORMANSA DAYALI DÖNÜŞTÜRÜCÜ İŞLEV				
analiz-sentez	**YENİDEN-DÜZENLEME**		**SABİTLEME**	**YENİDEN-YAPILANDIRMA**	

Şekil 4.10 : Dönüşümsel mekanizma temelinde performans odaklı revizyon stratejileri üzerine '5 noktalı dönüştürücü kapasite ayarlama skalası".

- ‘Kapasite Azaltımı’ grubu kapsamında; performans etki değeri bakımından -5,0 ile -0,5 birim aralığında, değişken karakter gösteren iki kategori bulunmaktadır. -5,0 ile -3,0 birim aralığında ‘kategori-I: güçlü düzenleme’ ve -3,0 ile -0,5 birim aralığında ‘kategori-II: etkili azaltım’ niteliklerinde, ‘karma etkili performans kapasitesi sağlayan revizyon stratejileri’geliştirilmiştir. ‘Kapasite azaltarak yeniden-düzenleme önerilerinin oluşturulmasını sağlayan revizyon stratejileri’; mekanizma-araç bağlantısı bakımından, ölçeklerarası performans değerinin dönüşümsel mekanizma çerçevesi kapsamında yeni-işlevsel planlama ve tasarım araçlarına transfer edilmesine odaklanmaktadır.
- ‘Mevcut/Önerilen Kapasite’ grubu kapsamında; performans etki değeri bakımından ±0,0 birim ile sabit karakter gösteren bir kategori bulunmaktadır. Bu kategoride; ‘kategori-III: karar-katılım temelli normalleştirme’ niteliklerinde, ‘sabit ve karma etkili performans kapasitesi sağlayan revizyon stratejileri’ geliştirilmiştir. ‘Kapasite sabitleyerek model-atıflı normalleştirme önerilerinin oluşturulmasını sağlayan revizyon stratejileri’; mekanizma-araç bağlantısı kapsamında, ölçeklerarası performans değerinin, dönüşümsel mekanizma çerçevesi kapsamında mevcut/önerilen kapasite ile kullanılmasına odaklanmaktadır.
- ‘Karma etkili Kapasite Geliştirme’ grubu kapsamında; performans etki değeri bakımından +0,5 ile +4,5 birim aralığında, değişken karakter gösteren iki kategori bulunmaktadır. +0,5 ile +3,0 birim aralığında ‘kategori-IV: etkili yükseltme’ ve +3,0 ile +4,5 birim aralığında ‘kategori-V: güçlü yapılandırma’ niteliklerinde; ‘karma etkili performans geliştirme kapasitesi sağlayan revizyon stratejileri’ geliştirilmiştir. ‘Kapasite yükselterek yeniden-yapılandırma önerilerinin oluşturulmasını sağlayan revizyon stratejileri’; mekanizma-araç bağlantısı bakımından, ölçeklerarası performans değerinin dönüşümsel mekanizma çerçevesi kapsamında yeni-işlevsel planlama ve tasarım araçlarının güçlendirilmesine odaklanmaktadır.

Model çözümlemede bağlantılı kullanım adımları: işlevsel performans temelinde mekanizma-araç bağlantısı üzerine model çözümleme yapısı

Kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması-yönetimi üzerine performans ölçme-değerlendirme-programlama modeli için tasarlanan çok-kriterli parametrik çerçeve; karar-katılım temelli işlevsel değer temelinde ve tersine-ileriye çözümlemelerde bağlantılı biçimde kullanılmaktadır. Çok-kriterli parametrik çerçeve; karma-yöntemli araştırma yapısı ve model çözümleme yapısı için kilit karakter taşımaktadır. Araştırma yapısı kapsamında; ‘kuram-uygulama geri-beslemeli karma göstergeler ile çok-atıflı performans kriterleri’ ve ‘niteliksel-niceliksel geri-beslemeli karma yöntem ölçekleri ile çok-atıflı ölçeklerarası performans parametreleri’ tanımlanarak, ‘çerçeve' modeli’ parametrik biçimde tasarlanmıştır. Model çözümleme yapısı kapsamında;

'çok-kriterli kararlarda koordinasyon' ve 'çok-aktörlü katılımda kooperasyon' sağlayan değer üzerine tersine ve ileriye hesaplamalar ile karar kuramı ve oyun kuramı temelli aksiyomatik kurallar ve formüle dayalı teknik kurallar doğrultusunda analiz-sentez yapılarak, 'çerçeve modeli' yeni-işlevsel biçimde çözümlenmektedir.

Mevcut ve öneri modellerin çözümlemelerinde; ölçeklerarası planlama çerçevesi kapsamında karakteristik işlevsel değere odaklanılarak; mekanizma-araç etkileşimli işlevsel değer, senaryo vizyonuna dayalı ölçeklerarası performans-odaklı işlevsel değer, karar-katılım etkileşimli karşılaştırmalı değer ve revizyon stratejilerine dayalı dönüştürülen işlevsel değer üzerine karar-katılım temelli performans ölçme-değerlendirme-programlama yapılmaktadır.[76] Türkiye/Istanbul ve Dünya kentleri örnekleri üzerinden yapılan mevcut model çözümlemesi ve öneri modellerin test edilmesi için kuram-temelli yöntemsel hesaplama işlemleri ile analiz-sentez yapılmaktadır. Performans-odaklı vizyonel senaryolar ve revizyon stratejileri kapsamında; karma yöntem ölçekleri doğrultusunda aralık ve oran ile kategorilendirilen karakteristik değer çözümlemeleri, stratejik biçimde farklılaşan değişken değer çözümlemeleri ve analitik biçimde oluşan ortak yapı çözümlemeleri yapılmaktadır.[77] Planlama uygulamalarındaki mevcut duruma dayalı problemler ve potansiyeller doğrultusunda, önerilen duruma dayalı performans ve kapasite geliştirme ile ilgili sistem-strateji temelli modeller geliştirilmektedir.

Ölçeklerarası performans-odaklı ve mekanizma-araç bağlantılı süreç planlama-yönetim modellerinde; koruma-geliştirme süreci ve sürdürülebilir kalkınma arasındaki ilişkinin, kapasite-performans-uygulanabilirlik bakımından kentsel kalite ile bağlantısı değerlendirilmektedir. İşlevsel performans temelinde mekanizma-araç bağlantısı üzerine performans-odaklı model çözümleme yapısı; bağlantılı ve karma yöntem adımları ile tasarlanmıştır. Çok-kriterli parametrik çerçeveye sahip karma yöntem adımları ile mevcut modeller tersine ve öneri modeller ileriye çözümlenerek, mekanizma-araç bağlantısı üzerine dönüşümsel mekanizma tasarımı çerçevesine sahip performans ölçme-değerlendirme-programlama modeli sunulmuştur (Şekil 4.11). (Dönüşümsel) mekanizma tasarımı çerçevesine dayanan performans-odaklı model önerisinde; ikisi mevcut, dördü öneri olmak üzere toplam altı farklı model çözümlenmektedir.[78]

---

[76] *sayısallaştırma matrisi* ile işlevsel değer dağılımı, *performans matrisi* ile ölçeklerarası performans değeri, *ikili karşılaştırma matrisi* ile karşılaştırmalı performans değeri ve model-atıflı dönüştürülen işlevsel değer 'yeniden-ayarlama matrisi' ile dönüşümsel değere dayalı stratejiler, sistem çerçevesi içinde çözümlenmektedir.

[77] *Likert* tipi skalalar ve *Saaty* skalası ile karakteristik değerler, 'karşılaştırmalı çizelgeler' ile değişken değerler, 'karşılaştırmalı şemalar' ile ortak yapı çözümlemeleri; analitik ve stratejik biçimde kategorilendirilmektedir.

[78] gerçek durumu yansıtan mevcut/uygulamalı modellerde 'operasyonel sistem uygulaması' ve olası durumları yansıtan öneri/deneysel modellerde 'dönüşümsel sistem düşüncesi' üzerine performans-odaklı senaryolar ve revizyon stratejileri çözümlenmektedir.

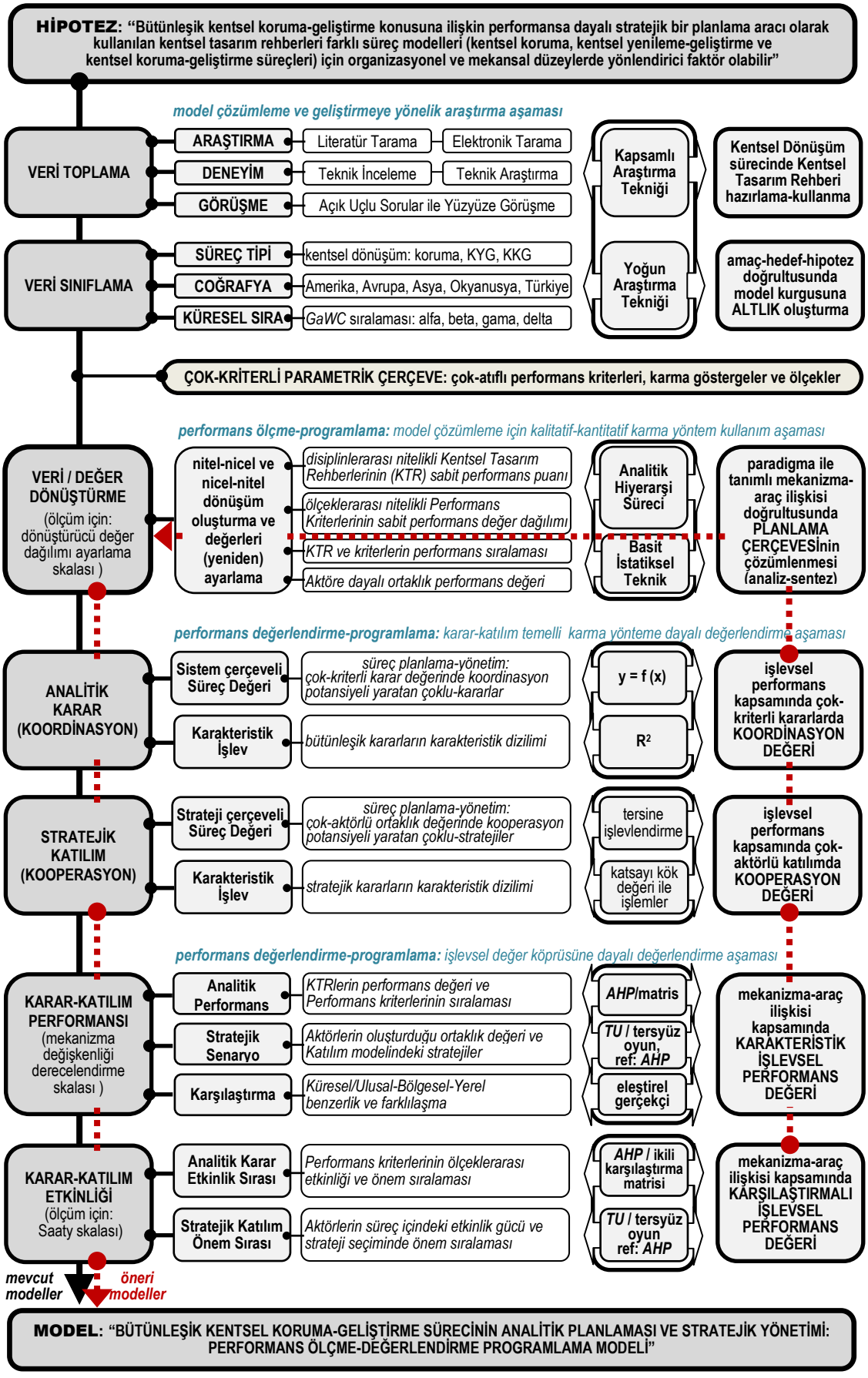

Şekil 4.11 : Model çözümlemede bağlantılı kullanım adımları – karakteristik işlev.

4.2 Mevcut Modellerin Tersine Çözümlemesi: Mekanizma-Araç Bağlantısı üzerine Ölçeklerarası Performans Senaryoları

Bu alt-bölümde; Dünya kentlerindeki ve Türkiye/Istanbul'daki planlama uygulamalarında yer alan kentsel tasarım rehberi örnekleri üzerinden tersine tümevarım tekniği ile mevcut durum tespiti doğrultusunda senaryo çözümlemesi sağlayan süreç modelleri oluşturulmuştur. Mevcut durumdaki stratejik planlama çerçevesine dayanan 'operasyonel sistem uygulamaları' modellenmiştir. Mevcut durumda gerçekleştirilen planlama uygulamaları kapsamındaki kentsel tasarım rehberleri; iki farklı performans senaryosu içermektedir. Sistem-temelli karakteristik işleve sahip Dünya modeli kapsamında; ölçeklerarası birliktelik içinde etkileşimli biçimde yürütülen bütünleşik kentsel koruma-geliştirme sürecinde kentsel tasarım rehberleri, esnek planlama mekanizmasının aracı olarak kullanılmaktadır. Dünya kentlerindeki mevcut/uygulamalı model oluşturan örnekler kapsamında ortak olan nokta; süreç planlama-yönetim bakımından 'organizasyonel sistem düşüncesi'ne dayalı 'ortak bir süreç yapısı' oluşmasıdır. Bu süreç yapısı nedeniyle; kentsel tasarım rehberleri planlama sisteminde tutarlı biçimde tanımlanmaktadır. Sabit etkili süreç yapısı içinde kullanılan kalite-odaklı kentsel tasarım rehberleri kapsamında; karar-katılım temelli holistik ve sinerjik bir yaklaşım ortaya çıkarmaktadır. Strateji-temelli karakteristik işleve sahip Türkiye/Istanbul modeli kapsamında; ölçeklerarası kopukluk içinde etkileşim sağlanamadan yürütülen bölüntülü kentsel koruma-geliştirme sürecinde kentsel tasarım rehberleri, katı planlama mekanizmasının operasyonel aracı olarak kullanılmaktadır. Türkiye/Istanbul'daki mevcut/uygulamalı model oluşturan örnekler kapsamında ortak olan nokta; süreç planlama-yönetim bakımından 'mekansal strateji düşüncesi'ne dayalı 'ortak bir çözüm yapısı' oluşmasıdır. Bu çözüm yapısı nedeniyle; kentsel tasarım rehberleri planlama sisteminde değişken biçimde tanımlanmaktadır. Karma etkili süreç yapısı içinde kullanılan kontrol-odaklı kentsel tasarım rehberleri kapsamında; pragmatik ve eklektik bir yaklaşım ortaya çıkarmaktadır. Bu performans senaryoları kapsamında çözümlenen uygulama örneklerinden ilki kentsel kalite-odaklı mekanizma aracı olarak koruma-kalkınma etkileşiminde kent-temelli sürdürülebilirlik sağlarken, ikincisi kentsel kontrol-odaklı planlama aracı olarak ekonomi temelinde koruma-kalkınma ikilemi ortaya çıkarmaktadır. Mevcut/Uygulamalı örneklerin model çözümlemesi; sistem düşüncesine dayalı planlama uygulamaları arasında hem sistem çerçeveleri, hem de küresel-bölgesel farklılaşma bakımından sistem yaklaşımlarında süreç karakterini değiştiren büyük farklar olduğunu göstermektedir.

4.2.1 Sistem-temelli Dünya modeli: Bütünleşik sürecin stratejik planlaması ve analitik yönetimi – kalite-odaklı mekanizma aracı

Dünya Modeli kapsamında; bütünleşik süreç planlama ve yönetim konusunda bir mekanizma aracı olarak hazırlanan ve kullanılan kentsel tasarım rehberleri; negentropik süreç karakteri üreten işlevsel değer temelinde kuram, uygulama ve yöntemi ölçeklerarası performansa dayalı biçimde birleştirilmektedir. Bu nedenle; stratejik / yeni işlevsel planlama-tasarım paradigması ile mekanizma aracı olarak kentsel tasarım rehberleri arasında esnek planlama mekanizmasında işleyen yapı-temelli düzenleyici sistem ve mekan-temelli yaratıcı stratejiler ile süreç ve çözüm bağlantılı ilişkiler kurulmaktadır. Sürecin organizasyonel düzey planlama sistemi ve mekansal düzey planlama stratejileri ile sürecin planlaması ve yönetimi konusunda kentsel tasarım rehberlerine, sürdürülebilir bir performans atanmaktadır.

Kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi üzerine;çözüm ilkelerine odaklanan süreç yapısı–planlama stratejileri arasında ölçeklerarası birliktelik içinde işleyen bir mekanizma aracı senaryosu bulunmaktadır. Bu senaryo; karar-katılım odaklı işlevsel performans sistemi kapsamında disiplinlerarası uygulama çerçevesini mezo/bölgesel ölçek üzerinden etkinleştirilmesine odaklanmaktadır. Ortak hedefe dayalı toplumsal kararlarda koordinasyon ve toplum-temelli katılımda kooperasyon oluşturulmasını sağlayan kent-temelli düşünce sisteminin kurulması amaçlanmakta ve karar-katılım temelli planlama uygulamalarında sistem-strateji bütünlüğüne sahip, kalite-odaklı uygulamaların gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir. Ölçeklerarası birliktelik içinde işleyen mezo/bölgesel ölçek üzerinden işleyen kentsel tasarım çerçevesi ile oluşan mekanizma-araç bağlantısı nedeniyle, disiplinlerarası uygulamalara yönelik holistik ve sinerjik bir sistem çerçevesi tanımlanmaktadır (Şekil 4.12).

Sürdürülebilir ekonomik kalkınma odaklı bütünleşik süreç planlama-yönetim üzerine negentropik süreç karakterine dayalı mekanizma-araç bağlantısı ile performans kapasitesi geliştirilerek, kullanılmaktadır. Mevcut “tasarım-planlama-yapılandırma” stratejisi (Şekil 3.1) kapsamında; süreç planlama-yönetim üzerine kentsel tasarım eksenli modeller kamusal yapı tarafından kural açıklayıcı biçimde sistemleştirilmektedir. Bu nedenle; biçim-düzen odaklı ile yapı-sistem odaklı süreç planlama-yönetim üzerine kentsel tasarım eksenli planlama yaklaşımı çerçevesinde sistem-odaklı stratejiler ile yapı-aktör ilişkilerinin organizasyonunda dayalı performans senaryosu oluşturulmaktadır. Ayrıca, planlama sisteminde kentsel tasarımın tanımlı olması ve kentsel tasarım rehberi hazırlama-kullanma konusunda

DÜNYA MODELİ UYGULAMASI: MEKANİZMA ARACI (karma senaryo çözümlemesi)

İŞLEVSEL PERFORMANS DEĞER DAĞILIMI (kalitatif-kantitatif karma yöntemde nitelik-nicelik)

model	makro ölçek	mezo ölçek	mikro ölçek	mikro	mezo	makro	model
süreç planlama-yönetim üzerine kentsel tasarım rehberleri: analitik karar ve stratejik katılım	organizasyonel düzey	planlama sistemi	1. planlama süreci	0,050	0,17	0,51	1
			2. katılım modeli	0,030			
			3. yapı-temelli süreç planlama-yönetim yaklaşımı	0,060			
			4. aktör-temelli süreç planlama-yönetim yaklaşımı	0,030			
		süreç yapısı	5. organizasyonel süreç planlama-yönetim çerçevesi	0,050	0,18		
			6. küresel rekabet avantajı	0,040			
			7. koruma odaklı süreç planlama-yönetim çerçevesi	0,040			
			8. koruma-geliştirme odaklı süreç planlama-yönetim çerçevesi	0,050			
		süreç aktörleri	9. kamu sektörü	0,060	0,16		
			10. özel sektör	0,040			
			11. kurumsal sektör	0,025			
			12. yerel halk	0,035			
	mekansal düzey	planlama stratejisi	13. mekansal süreç planlama-yönetim stratejisi	0,050	0,18	0,49	
			14. politika-temelli süreç planlama-yönetim stratejisi	0,035			
			15. ekonomi-temelli süreç planlama-yönetim stratejisi	0,035			
			16. mekan-temelli süreç planlama-yönetim stratejisi	0,060			
		çözüm ilkeleri	17. planlama ilkeleri	0,050	0,19		
			18. kentsel tasarım ilkeleri	0,060			
			19. mimarlık ilkeleri	0,050			
			20. peyzaj mimarisi ilkeleri	0,030			
		çözüm araçları	21. süreç-çözüm odaklı ilke kararları	0,050	0,12		
			22. stratejik plan-proje	0,040			
			23. tematik program	0,010			
			24. tematik yönetmelik	0,020			

GENEL KARAKTER
(süreç planlama-yönetim bakımından planlama mekanizmasının ölçeklerarası işlevsel değer dağılımı: PERFORMANS KAPASİTESİ)

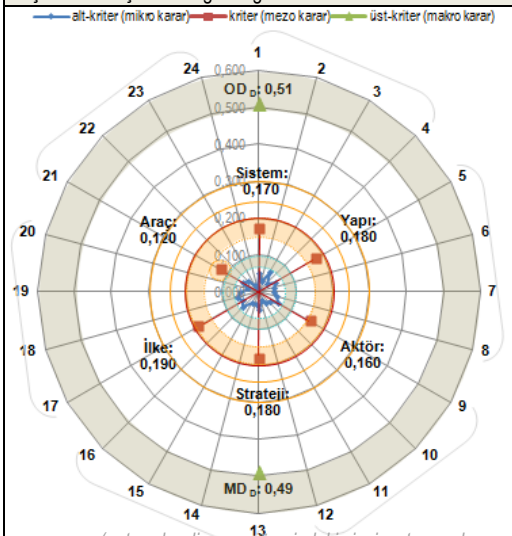

(not: radar diagramı üzerindeki çizgi ve taramalar performans senaryosuna göre eklenmiştir).

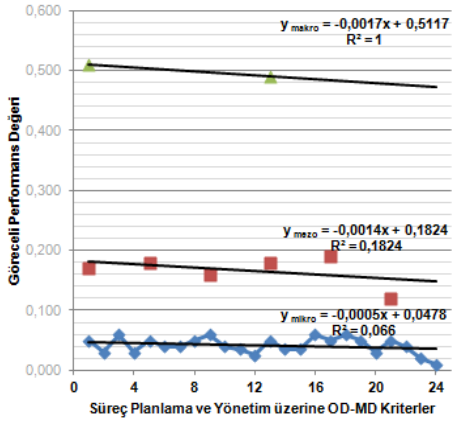

sürdürülebilir kalkınma odaklı bütünleşik süreç planlama-yönetim ve negentropik süreç karakteri

ÖZEL KARAKTER
(kentsel tasarım rehberi bakımından planlama mekanizmasının mikro ölçek işlevsel performansı: PERFORMANS ETKİ ALANI)

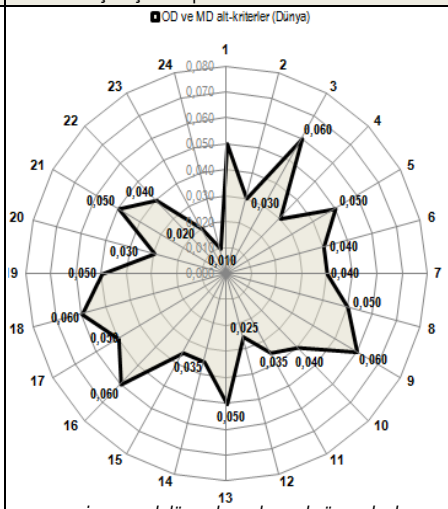

organizasyonel düzeyde mekansal süreç planlama ve yönetim (yapı-strateji bağlantılı asimetrik düzen ve hiyerarşik bağlantı)

BAĞLANTI KARAKTERİ
(ölçeklerarası çapraz kriterler bakımından planlama mekanizmasının mezo ölçek işlevsel performansı: BAĞLANTI GÜCÜ)

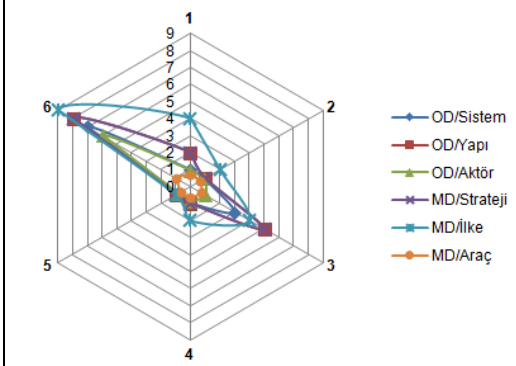

çarpan etkili ve kalite-odaklı mekanizma aracı (kalite anahtarı)

Şekil 4.12 : Dünya modeli–Bütünleşik süreç için esnek ve yaratıcı mekanizma aracı (işlevsel değer dağılımı ve performans karakteri).

bilimsel çalışmalar yapılması nedeniyle planlama mekanizması üzerine "kompleks ve proaktif stratejiler" (Şekil 3.1) bulunmaktadır. Talep yönetim stratejileri geliştirilmektedir. Talep yönetimine dayalı planlama sistemi ve yönetim stratejileri tarafından belirlenen sürdürülebilir kentsel kalkınma odaklı bir planlama paradigması mevcuttur. Kentsel dönüşüm odaklı stratejik planlama sistemi koruma-gelişim-değişim süreçlerini yönelik çoklu-çerçeveler kullanılmaktadır. Ölçeklerarası planlama sisteminde; uluslararası/ulusal ölçekte kentsel dönüşüm yasaları, ekonomik-politik-mekansal temellerde ölçeklerarası sistemleri mevcut, ulusal ölçekte koruma-geliştirme yaklaşımı, kentsel tasarım, kentsel tasarım rehberi tanımlıdır. Dünya modeli uygulamasında; organizasyonel düzeyde 0,51 ve mekansal düzeyde 0,49 değerinde işlevsel performans nedeniyle %104,1 oranında performans etki değeri oluşmaktadır.[79] Bu nedenle; esnek planlama mekanizmasında stratejik bir mekanizma aracı olarak kentsel tasarım rehberleri ile organizasyonel düzeyde mekansal süreç planlama-yönetim yapılmaktadır.

Bütünleşik süreç planlama-yönetim hedefli mekanizma aracı senaryosunun organizasyonel düzeyinde (Şekil 4.12); "aşağıdan-yukarıya stratejik planlama yaklaşımı" (Şekil 3.5) ve "bağlantılı stratejik planlama yaklaşımı" (Şekil 3.6) ile stratejik karar planlama sisteminde yapı ve aktör temelli süreç planlama-yönetim çerçevelerinde kentsel dönüşüm odaklı sistem yaklaşımları kullanılmaktadır. "Büyük ortaklık modeli" ve "Rekabetçi ortaklık modeli" (Şekil 3.2 içinde 5 ve 6) kapsamında sistem çerçevesi tanımlayan süreç ve çözüm odaklı sistem-strateji temelli politikalar ile kentsel koruma-geliştirme süreci üzerine kurumsal ve toplumsal aktif katılım sağlanmaktadır. Politika ve ekonomi temelli süreç planlama-yönetim yaklaşımları kapsamında; merkezi/yerel yönetimler, kamu-özel sektör ortaklıkları, kamu-kurumsal sektör ortaklıkları, ulusal/bölgesel/yerel planlama-yönetim kuruluşları, girişimci veya yaratıcı strateji çerçeveleri kullanan katılımcılar ile oluşan büyük ortaklık ve/veya rekabetçi ortaklık modelleri (Şekil 3.2 içinde 5, 6, 5-6.b ve 5-6.c) desteklenmektedir.

Bütünleşik süreç planlama-yönetim senaryosunun mekansal düzeyinde (Şekil 4.12); bağlantılı kentsel tasarım stratejilerinden oluşan bütünleşik sistem çerçevesinde kentsel tasarım odaklı ilkeler ile disiplinlerarası "proaktif stratejiler" (Şekil 3.1) geliştirilmektedir. Koruma-gelişim-değişim süreçlerine odaklanan kentsel dönüşüm odaklı planlar,[80] programlar,[81] kentsel tasarım çerçeveleri ve esnek yönetmelikler doğrultusunda; organizasyonel düzeyde mekansal süreç planlama-yönetim

---

[79] Dünya Modeli; (OD): 0,51 ve (MD): 0,49; oran: (0,51 / 0,49 x 100 =104,082) = %104,1.
[80] örn: stratejik plan, strüktür planı, *masterplan*, genel/özel plan, konsolide/birleştirici plan vb.
[81] örn:vizyon-temelli performans programı, miras koruma programı, ekonomik kalkınma programı, vb.

çerçevelerini planlama sisteminde stratejik biçimde tanımlayan ve planlama süreçlerinde ölçeklerarası biçimde birleştiren, kentsel tasarım rehberleri hazırlanmakta ve kullanılmaktadır. Yapı-temelli planlama süreçlerinde tanımlanan strateji-temelli araçlarda performans-odaklı bütünleşik ilke kararları oluşturulmaktadır. Stratejik plan çerçeveleri ile tanımlanan ve performans-odaklı hedeflerle geliştirilen bütünleşik ilke kararları doğrultusunda kalite-odaklı uygulamalar gerçekleştirilmektedir.

Bütünleşik süreç planlama-yönetim senaryosunun (mekanizma aracı) süreç bakımından karakteristik işlevi üç başlık altında özetlenebilir (Şekil 4.12):

- Genel karakter: Bütünleşik süreç planlama-yönetim üzerine ölçeklerarası birliktelik sağlayan planlama-tasarım çerçevesi nedeniyle mezo/bölgesel ölçek üzerinden işleyen, mikro/yerel ölçek ile makro/ulusal ölçek arasında etkileşim sağlayan mekanizma-araç bağlantısı oluşmaktadır. Bu nedenle; negentropik süreç karakterinin etkisi yükseltilmekte ve mikro/yerel ölçekli performans kapasitesi etkinleştirilmektedir.
- Özel karakter: organizasyonel düzeyde mekansal süreç planlama-yönetime dayalı performans etki alanı kapsamında yapısal planlama stratejisi bakımından eş-bağlantı oluşturulmakta ve farklı ölçeklerde hiyerarşik bağlantı sağlayan asimetrik süreç yapısında kalite-odaklı kentsel tasarım rehberleri kullanılmaktadır.
- Bağlantı karakteri: organizasyonel düzeyde süreç yapısı ve mekansal düzeyde planlama stratejileri arasındaki ölçeklerarası bağlantı nedeniyle, disiplinlerarası etkileşim bakımından mezo/bölgesel ölçekli bağlantı gücü oluşturulmakta ve çözüm ilkelerine dayalı planlama-tasarım çerçeveleri sağlayan aktör-temelli planlama araçlarının kullanımı desteklenmektedir.

Sistem-temelli Dünya modeli kapsamında kentsel tasarım rehberi hazırlama süreci: sayısallaştırma matrisinde ölçeklerarası performans kriterlerinin sıralaması

Dünya kentlerindeki mevcut planlama uygulamalarında yer alan Kentsel Tasarım Rehberi örneklerinin, ölçeklerarası performans değerinin sıralaması; süreç planlama ve yönetim aşamalarında sabit kalırken, performans kriterlerinin etkinlik sıralamasında değişkenlik bulunmaktadır. Bu değişkenlik; ölçeklerarası birliktelik gösteren performans etkisi nedeniyle bağımlı ve bağımsız karaktere sahip kriterlerin, hazırlama süreci bakımından karakteristik işlev oluşturduğu anlamına gelmektedir. Dünya modeli kapsamındaki 24 alt-kriterin sabit performans değerine göre önem-öncelik sıralamasında; toplam 20 grup etrafında kümelenen, 2 grup bağımlı kriter ve 18 adet bağımsız performans etkisi oluşturan kriterler ile tanımlanabilen çoklu-karar dizilimi bulunmaktadır (Çizelge 4.1).

Çizelge 4.1 : Dünya Modeli – mekanizma aracı çözümlemesi: sayısallaştırma matrisi ve bütüncül planlama çerçevesi (kaynak: Ek A içinde 2-6).

SAYISALLAŞTIRMA MATRİSİ: DÜNYA MODELİ-ÖRN. UYGULAMALAR			üst-kriter	Organizasyonel Düzey Performans Kriterleri [OD]												Mekansal Düzey Performans Kriterleri [MD]												DÜNYA MODELİ	
			kriter	Planlama Sistemi				Süreç Yapısı				Süreç Aktörleri				Planlama Stratejisi				Çözüm İlkeleri				Çözüm Araçları				SPD puan	sıra (max-min)
			GaWC | alt-kriter	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24		
KORUMA	US/NY	**New York**	A12, A++	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	0.5	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	0.5	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	0.5	0.0	**21,50**	**2**
	US/LA	**Los Angeles**	A10, A, B+, A	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	0.5	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	0.0	1.0	1.0	1.0	0.5	**22,00**	**1**
	US/MD	**Chestertown**	D1, CHSS, G+	1.0	0.5	1.0	0.0	0.5	0.0	1.0	0.5	1.0	0.0	0.0	0.0	1.0	0.0	0.0	1.0	0.0	1.0	1.0	1.0	1.0	0.0	0.0	1.0	**12,50**	18
	CAN/ON	**Toronto**	B9, A, A-, A-	1.0	0.0	1.0	0.0	1.0	0.0	1.0	0.5	1.0	0.5	0.0	0.0	0.5	0.5	0.0	1.0	0.5	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	0.0	0.0	**13,50**	16
	CAN/ON	**Ottawa**	NA, SS, HSS, G-	0.5	0.0	1.0	0.5	1.0	0.5	1.0	0.5	1.0	0.5	1.0	0.0	0.5	0.0	0.5	1.0	1.0	1.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.0	**12,50**	18
	UK	**Liverpool**	SS, HSS, CSS	0.5	0.0	1.0	1.0	0.5	1.0	1.0	0.5	1.0	1.0	0.0	0.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	0.0	0.5	1.0	1.0	0.0	1.0	**17,00**	10
	EU	**RESCUE**	*macro region*	1.0	0.5	1.0	0.5	1.0	1.0	1.0	0.5	1.0	1.0	0.5	0.5	1.0	1.0	1.0	1.0	0.5	0.5	0.5	0.5	1.0	0.5	0.5	0.5	**18,00**	8
	JP	**Machizukuri**	*macro region*	1.0	1.0	0.5	1.0	1.0	0.5	1.0	0.5	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	0.5	0.5	0.5	0.5	1.0	1.0	0.5	1.0	**20,00**	**4**
	PRC	**Mekanizmalar**	*macro region*	1.0	1.0	1.0	0.5	1.0	0.5	1.0	0.5	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	0.5	0.5	0.5	0.5	1.0	1.0	0.5	1.0	**20,00**	**4**
YENİLEME-GELİŞTİRME	US/CA	**San Jose**	na,CSS,CHSS,G+	0.5	0.5	1.0	0.5	0.5	0.5	0.0	1.0	1.0	1.0	0.0	1.0	0.5	0.0	0.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	0.0	0.0	**15,00**	13
	US/CA	**San Diego**	na, G, G-, B-	0.5	0.5	1.0	0.5	0.5	0.5	0.0	1.0	0.5	0.5	0.0	0.5	0.5	0.5	0.5	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	0.0	0.0	0.0	**13,50**	16
	US/TX	**Austin**	na, CSS, B-, G-	1.0	0.5	1.0	0.5	1.0	1.0	0.0	1.0	1.0	0.0	1.0	0.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	**20,00**	**4**
	US/SE	**Seattle-SLU**	G,A&B-,G+,B,G+	1.0	0.5	1.0	0.5	1.0	0.5	0.5	1.0	1.0	1.0	0.0	1.0	1.0	0.5	0.5	0.5	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	0.0	0.5	**18,00**	8
	US/AZ	**Scottsdale**	na, CHSS, G	1.0	0.5	1.0	0.5	1.0	1.0	0.5	1.0	1.0	1.0	1.0	0.5	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	0.0	**21,00**	**3**
	CAN/ON	**Kingston**	na, SS	1.0	0.5	1.0	0.5	1.0	1.0	0.0	1.0	1.0	1.0	0.5	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	0.0	1.0	0.0	0.0	0.0	**17,50**	9
	UK	**Newcastle**	na, SS-HSS (x2)	1.0	0.5	1.0	0.5	1.0	0.5	0.5	1.0	1.0	1.0	0.0	0.5	1.0	0.5	0.5	1.0	0.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	0.0	0.0	**16,50**	11
	UK	**Newcastle-WR**	na, SS-HSS (x2)	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	0.5	0.5	1.0	1.0	0.5	1.0	1.0	1.0	0.5	0.5	1.0	0.0	1.0	1.0	0.0	1.0	1.0	0.0	0.0	**17,50**	9
	UK	**Bridgnorth**	---	1.0	1.0	1.0	0.0	0.5	0.0	0.0	1.0	1.0	0.0	0.0	1.0	0.5	0.5	0.5	1.0	1.0	0.0	1.0	1.0	0.0	1.0	0.0	0.0	**13,00**	17
	UK	**Coventry**	---	1.0	0.5	1.0	0.5	1.0	1.0	0.0	1.0	1.0	0.5	0.0	0.5	1.0	0.5	0.5	1.0	1.0	1.0	0.0	0.0	1.0	1.0	0.0	0.5	**15,50**	12
	UK	**Southampton**	na,SS,HSS,SS,G-	1.0	0.5	1.0	0.0	1.0	1.0	0.0	1.0	1.0	1.0	1.0	0.5	1.0	0.5	0.5	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	0.0	0.0	0.0	**17,00**	10
	HKSAR	**Hong Kong**	A10, A+	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	0.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	0.5	0.5	1.0	1.0	1.0	1.0	**22,00**	**1**
	MY	**Kuala Lumpur**	C4, A-, A-, A	1.0	0.5	1.0	0.5	1.0	1.0	0.5	1.0	1.0	0.0	0.0	0.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	0.0	**18,50**	7
	AU	**Newcastle**	na, SS, HSS	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	0.5	1.0	1.0	0.0	0.5	1.0	0.5	0.5	0.5	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	0.0	0.0	**18,50**	7
	AU	**Melbourne-SY**	C6, A-, A-, B+	1.0	0.5	1.0	1.0	1.0	0.5	0.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	0.5	0.5	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	0.0	0.0	**19,00**	6
KORUMA-GELİŞTİRME	US/MN	**Mankato**	---	0.5	0.0	1.0	0.0	0.5	0.5	1.0	1.0	1.0	0.5	0.0	0.5	0.5	0.0	0.0	1.0	0.0	1.0	1.0	0.0	1.0	0.0	0.0	0.0	**11,00**	19
	US/OR	**Portland**	na,G-,HSS,G,G+	1.0	0.5	1.0	0.5	1.0	0.5	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	0.5	1.0	0.0	0.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	0.0	0.0	**18,00**	8
	US/FL	**Tampa-Ybor**	na, HSS, G	1.0	0.5	1.0	0.5	1.0	0.5	1.0	1.0	1.0	0.5	0.0	0.5	1.0	0.5	0.5	1.0	1.0	0.0	1.0	1.0	1.0	1.0	0.0	0.0	**16,50**	11
	US/FL	**Tampa-Fort L.**	---	0.5	0.5	1.0	0.0	0.5	1.0	1.0	1.0	1.0	0.5	0.5	0.5	1.0	0.5	0.5	1.0	1.0	1.0	1.0	0.0	1.0	0.0	0.0	0.0	**15,00**	13
	US/SE	**Othello**	G,A&B-,G+,B,G+	1.0	0.5	1.0	0.5	1.0	0.5	1.0	1.0	1.0	1.0	0.0	1.0	1.0	0.5	0.5	1.0	1.0	0.0	1.0	0.0	1.0	0.0	0.0	1.0	**16,50**	11
	US/IN	**Fort W.**	na,G-,SS,HSS,G	1.0	0.5	1.0	0.5	1.0	0.5	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	0.5	0.5	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	0.0	0.0	**19,50**	**5**
	UK	**Essex**	*London: (A++)*	0.5	0.0	1.0	0.0	0.5	0.0	1.0	1.0	1.0	0.0	1.0	0.0	0.5	1.0	0.5	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	0.0	0.0	1.0	**15,00**	13
	UK	**Sheffield**	na, SS	1.0	0.5	1.0	0.5	1.0	0.5	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	0.5	1.0	0.0	0.0	1.0	0.0	1.0	1.0	1.0	1.0	0.0	1.0	1.0	**18,00**	8
	UK/SCOT	**Dundee**	*region. sub-centre*	0.5	0.5	1.0	0.0	0.5	0.0	1.0	1.0	1.0	0.0	0.0	0.0	1.0	0.0	0.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	0.0	1.0	**14,50**	14
	IR	**Wexford, NRT**	*historic port city*	0.5	0.5	1.0	0.0	0.5	0.5	1.0	1.0	1.0	0.0	0.0	0.0	1.0	0.5	0.5	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	0.0	1.0	0.0	0.0	**14,00**	15
	SR	**Singapore City**	A10, A+	1.0	0.5	1.0	0.5	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	0.5	0.5	0.5	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	0.5	0.5	1.0	1.0	0.0	0.0	**18,50**	7
	NZ	**New Zealand**	*macro region*	1.0	0.5	1.0	0.5	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	0.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	0.0	1.0	0.0	**20,00**	**4**
	AU/VIC	**Peterborough**	*2nd admin.county*	1.0	0.5	1.0	0.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	0.0	0.0	0.0	**19,50**	**5**
	AU/QLD	**Brisbane-KG**	D2,G+,G,G+,B-	1.0	0.5	1.0	0.5	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	0.5	0.5	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	0.0	0.0	**20,00**	**4**
	AU/CAN	**Canberra-GP**	na, SS,SS,HSS	1.0	0.5	1.0	0.5	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	0.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	0.0	0.0	**20,00**	**4**
mikro		**performans puanı**		**34,5**	**21,0**	**38,5**	**18,5**	**34,0**	**26,0**	**27,0**	**34,5**	**38,5**	**26,5**	**19,5**	**24,0**	**35,0**	**24,0**	**23,5**	**38,0**	**32,0**	**34,5**	**33,5**	**28,0**	**36,0**	**27,5**	**8,0**	**13,0**	ölçeklerarası toplam puan:	
		oran		*0.051*	*0.031*	*0.057*	*0.027*	*0.050*	*0.038*	*0.040*	*0.051*	*0.057*	*0.039*	*0.025*	*0.036*	*0.052*	*0.036*	*0.035*	*0.056*	*0.047*	*0.051*	*0.050*	*0.041*	*0.053*	*0.041*	*0.012*	*0.019*		
		normalleştirme		***0.050***	***0.030***	***0.060***	***0.030***	***0.050***	***0.040***	***0.040***	***0.050***	***0.060***	***0.040***	***0.025***	***0.035***	***0.050***	***0.035***	***0.035***	***0.060***	***0.050***	***0.060***	***0.050***	***0.030***	***0.050***	***0.040***	***0.010***	***0.020***	∑SPD:	
mezo		**performans puanı**		**112,5**				**121,5**				**108,5**				**120,5**				**128,0**				**84,5**				**675,50**	
		oran - normalleştirme		*0.167 → 0.170*				*0.180*				*0.161 → 0.160*				*0.178 → 0.180*				*0.189 → 0.190*				*0.125 → 0.130*				(1,000)	
makro		**performans puanı**		**342,500**												**333,000**													
		oran - normalleştirme		*0.507 → 0.510*												*0.493 → 0.490*													

Bağımlı performans etkisi oluşturan alt-kriterler; bütünleşik süreç planlama-yönetim konusunda, 'sistem-temelli yapı-aktör ilişkisinde süreç-çözüm odaklı çerçeve ilkeler'e odaklanmaktadır. Bu kategori kapsamında; iki grup çoklu-karar dizilimi bulunmakta ve toplamda %26,7 oranında performans etki değeri oluşmaktadır (Çizelge 4.1).[82] ilk grupta; 'sistem-temelli süreç planlama-yönetim yaklaşımına odaklanan kamu sektörü tarafından' süreç sinerjik biçimde başlatılmakta ve %11,4 oranında etki değeri ile 'süreç-odaklı sistem çerçevesinde yap-temelli yaklaşımlar' geliştirilmektedir. İkinci grupta; 'sistem-temelli planlama sürecinde kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması-yönetimine odaklanan kentsel tasarım çerçevesi' tanımlanmakta ve %15,3 oranındaki etki değeri ile süreç-çözüm odaklı alt-yapı çerçeveleri oluşturulmaktadır.

Bağımsız performans etkisi oluşturan alt-kriterler; 'sistem çerçevesinin, koruma-odaklı mekan-temelli uygulama stratejileri ile desteklenmesi'ni sağlamaktadır. Bu kategori kapsamında; geriye kalan 18 adet alt-kriter ile iki grup tekli-karar dizilimi oluşmakta, performans değeri %1-2-%5,6 oran aralıklarında değişim göstermekte ve mevcut uygulama modeli toplamında %69,7 oranında performans etki değeri ortaya çıkmaktadır (Çizelge 4.1).[83] İlk grupta; 'süreç planlama-yönetim stratejilerine odaklanan ilke kararları' doğrultusunda ölçeklerarası bağlantı oluşturulmakta ve %16,1 oranında etki değeri ile 'mekansal düzeyde organizasyonel süreç planlama-yönetim çerçevesi' tanımlanmaktadır. İkinci grupta; 'süreç planlama-yönetim stratejilerinde çeşitlenme yaratan stratejik hedefler' doğrultusunda mekanizma-araç bağlantısı oluşturulmakta ve %53,6 oranında etki değeri ile 'organizasyonel ve mekansal düzeylerde bütünleşik planlama sisteminde, kalite-odaklı mekanizma aracı' geliştirilmektedir.

Mekanizma-araç bağlantısının disiplinlerarası uygulama karakteri; 'süreç-çözüm odaklı kentsel tasarım rehberi hazırlama sürecine' odaklanan 'sistem-temelli stratejik planlama çerçevesi' doğrultusunda ve süreç öncesinde oluşturulmaktadır. Sistem-temelli Dünya Modeli kapsamındaki kentsel tasarım rehberi hazırlama sürecinde 20 adet çoklu-karar dizilimi oluşması nedeniyle; organizasyonel ve mekansal düzeylerde bütünleşik süreç planlama-yönetim konusunda %83,3 oranında karar-katılım faaliyeti gösterilmektedir.[84] Hazırlama süreci kapsamındaki

---

[82] Bağımlı Performans Etkisi oluşturan Kriterler. $\sum_{BAĞIMLI\ ETKİ}$ oran: (%11,4 + %15,3) = % 26,7
1.grup, sıra 1; puan: 38,5; oran: (38,5 x 100 / 675,5) = %5,7; $\sum_{BAĞIMLI-1}$ oran: (%5,7 x 2 adet kriter) = %11,4.
2.grup: sıra 3; puan: 34,5 oran: (34,5 x 100 / 675,5) = %5,1; $\sum_{BAĞIMLI-2}$ oran: (%5,1 x 3 adet alt-kriter) = %15,3.

[83] Bağımsız Performans Etkisi oluşturan alt kriterler. puan aralığı: 8,0 - 38,0 ; oran aralığı: %1,2-%5,6.
1.grup, sıra 2-3-4; puan: 38,0-36,0-35,0; oran: %5,6, %5,3, %5,2; $\sum_{BAĞIMSIZ-1}$ oran: %16,1.
2.grup: sıra 6-20; puan aralığı: 34,0-8,0 (15 adet alt-kriter), $\sum_{BAĞIMSIZ2}$ oran: %53,6.

[84] Dünya modeli-KTR hazırlama sürecindeki faaliyet oranı: (20/24x100=83,333) = % 83,3.

organizasyonel ve mekansal süreçlerin planlaması-yönetimi konusundaki çoklu-kararlar, planlama mekanizmasında ortalamanın altında olan 1,2 değerinde eşit önem-etkinlik göstermekte ve %60 oranında ağırlığı bulunmaktadır.[85] Bu durum; bütünleşik süreç planlama-yönetim bakımından, esnek planlama mekanizmasında ortalamanın altında faaliyet gösterilmesine rağmen, ortalamanın üstünde sistem-temelli performans etki alanı oluşturulduğunu göstermektedir. Başka bir deyişle, negentropik süreç karakteri taşıyan planlama mekanizmasında ortalamanın üstünde enerji harcanması doğrultusunda, kentsel tasarım rehberleri ile organizasyonel düzey ağırlıklı mekansal bir uygulama yapılması hedeflenmektedir.[86] Ölçeklerarası birlikteliği olan esnek planlama mekanizmasında, organizasyonel düzeyde mekansal süreç planlama-yönetime odaklı 'mekanizma aracı' olarak kentsel tasarım rehberi hazırlama hedefi nedeniyle, planlama uygulamalarında performans kazancı ortaya çıkmaktadır (Çizelge 4.1).

Sistem-temelli Dünya modeli kapsamında kentsel tasarım rehberi uygulama süreci: performans matrisinde ölçeklerarası performans kriterlerin sıralaması

Sistem-temelli Dünya modeli uygulamasındaki holistik yaklaşım nedeniyle; mekanizma-araç bağlantısı bakımından ölçeklerarası birliktelik sağlayan alt-kriterler, toplam 8 sıra altında kümelenmektedir.[87] Performans kriterlerinin sıralaması; işlevsel performans bakımından 5 kategori ile sınıflanabilen 8 alt-grup altında toplanmaktadır. Performans sıralamasındaki puan bakımından değişken olan kategoriler altında, etki değeri ve öncelik oranı bakımından eşit değere sahip performans kriterleri ile oluşan alt-gruplar bulunması; çoklu-kararların birer süreç stratejisi olarak kullanıldığını ve dizilimin süreç sistemi niteliğine sahip olduğunu göstermektedir (Çizelge 4.2). Bu durum; uygulama örneklerinde planlama sistemi bakımından farklılıklar olsa bile, süreç planlama-yönetim çerçevesi bakımından benzerlikler olabileceğine işaret etmektedir.

Bütünleşik süreç planlama-yönetimde 'yapı ve aktör temelli planlama sistemi üzerine stratejik ilkeler'e odaklananan ilk kategori (Çizelge 4.2: 1.-2.sıra) kapsamında, sistem-strateji temelli bağlantı sağlanmakta ve toplamda %59 oranında performans etki değeri oluşmaktadır. [88] ilk alt-grupta (1.sıra); 'aktör-temelli planlama sistemi kapsamında stratejik ilkeler' kullanılmaktadır. Uygulamalarda; 'yapı-temelli süreç planlama-yönetim yaklaşımına odaklanan planlama sistemi kapsamında

---

85 OD-MD genel ort. (24/12)=2; Dünya modeli OD-MD ort. (24/20)=1,2 , [1,2<2]; OD-MD oran (1,2x100/2)=%60.

86 model kapsamında karma yöntem bağlantılı kanıt; harcanan enerji = %83,3 oranında karar katılım faaliyeti, OD ağırlıklı MD uygulama = %60 ağırlık oranına sahip 1,2 değerinde eşit önem-etkinlik.

87 performans matrisinde; dikey kümeleneme ile oluşan sıralama (GPD $_{KRİTER}$): kriterlerin katılım-temelli başarısı.

88 $\sum_{KATEGORİ-1}$ oran: (%24+%39) = %59.
sıra 1. puan: 40,530 / 675,5; kriter: 4 adet; $\sum_1$ oran: [(40,530x4)/(675,5)x100] = %24; oran: (24/4) = %6.
sıra 2. puan: 33,775 / 675,5; kriter: 7 adet; $\sum_2$ oran: [(33,775x7)/(675,5)x100] = %35; oran: (35/7) = %5.

Çizelge 4.2 : Dünya Modeli - mekanizma aracı çözümlemesi: işlevsel performans matrisi.

PERFORMANS MATRİSİ: DÜNYA MODELİ-MEKANİZMA ARACI			üstkriter	Organizasyonel Düzey Performans Kriterleri [OD, w: 0,510]												Mekansal Düzey Performans Kriterleri [MD, w: 0,490]												DÜNYA MODELİ		
			kriter	Planlama Sistemi [w: 0,170]				Süreç Yapısı [w: 0,180]				Süreç Aktörleri [w: 0,160]				Planlama Stratejisi [w: 0,180]				Çözüm İlkeleri [w: 0,190]				Çözüm Araçları [w: 0,130]				GPD	sıra	sıra
			altkriter	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	puan	küresel	bölge
			değer	0,050	0,030	0,060	0,030	0,050	0,040	0,040	0,050	0,060	0,040	0,025	0,035	0,050	0,035	0,035	0,060	0,050	0,060	0,050	0,030	0,050	0,040	0,010	0,020			
KORUMA	US/NY	New York	21,50	1.075	0.645	1.290	0.645	1.075	0.860	0.860	1.075	1.290	0.860	0.538	0.753	1.075	0.753	0.753	1.290	1.075	1.290	1.075	0.645	1.075	0.860	0.215	0.430	21,50	2	US 2
	US/LA	Los Angeles	22,00	1.100	0.660	1.320	0.660	1.100	0.880	0.880	1.100	1.320	0.880	0.550	0.770	1.100	0.770	0.770	1.320	1.100	1.320	1.100	0.660	1.100	0.880	0.220	0.440	22,00	1	US 1
	US/MD	Chestertown	12,50	0.625	0.375	0.750	0.375	0.625	0.500	0.500	0.625	0.750	0.500	0.313	0.438	0.625	0.438	0.438	0.750	0.625	0.750	0.625	0.375	0.625	0.500	0.125	0.250	12,50	18	US 11
	CAN/ON	Toronto	13,50	0.675	0.405	0.810	0.405	0.675	0.540	0.540	0.675	0.810	0.540	0.338	0.473	0.675	0.473	0.473	0.810	0.675	0.810	0.675	0.405	0.675	0.540	0.135	0.270	13,50	16	CAN 2
	CAN/ON	Ottawa	12,50	0.625	0.375	0.750	0.375	0.625	0.500	0.500	0.625	0.750	0.500	0.313	0.438	0.625	0.438	0.438	0.750	0.625	0.750	0.625	0.375	0.625	0.500	0.125	0.250	12,50	18	CAN 3
	UK	Liverpool	17,00	0.850	0.510	1.020	0.510	0.850	0.680	0.680	0.850	1.020	0.680	0.425	0.595	0.850	0.595	0.595	1.020	0.850	1.020	0.850	0.510	0.850	0.680	0.170	0.340	17,00	10	Eur. 3
	EU	RESCUE	18,00	0.900	0.540	1.080	0.540	0.900	0.720	0.720	0.900	1.080	0.720	0.450	0.630	0.900	0.630	0.630	1.080	0.900	1.080	0.900	0.540	0.900	0.720	0.180	0.360	18,00	8	Eur. 1
	JP	Machizukuri	20,00	1.000	0.600	1.200	0.600	1.000	0.800	0.800	1.000	1.200	0.800	0.500	0.700	1.000	0.700	0.700	1.200	1.000	1.200	1.000	0.600	1.000	0.800	0.200	0.400	20,00	4	As. 2
	PRC	Mekanizmalar	20,00	1.000	0.600	1.200	0.600	1.000	0.800	0.800	1.000	1.200	0.800	0.500	0.700	1.000	0.700	0.700	1.200	1.000	1.200	1.000	0.600	1.000	0.800	0.200	0.400	20,00	4	As. 2
YENİLEME-GELİŞTİRME	US/CA	San Jose	15,00	0.750	0.450	0.900	0.450	0.750	0.600	0.600	0.750	0.900	0.600	0.375	0.525	0.750	0.525	0.525	0.900	0.750	0.900	0.750	0.450	0.750	0.600	0.150	0.300	15,00	13	US 9
	US/CA	San Diego	13,50	0.675	0.405	0.810	0.405	0.675	0.540	0.540	0.675	0.810	0.540	0.338	0.473	0.675	0.473	0.473	0.810	0.675	0.810	0.675	0.405	0.675	0.540	0.135	0.270	13,50	16	US 10
	US/TX	Austin	20,00	1.000	0.600	1.200	0.600	1.000	0.800	0.800	1.000	1.200	0.800	0.500	0.700	1.000	0.700	0.700	1.200	1.000	1.200	1.000	0.600	1.000	0.800	0.200	0.400	20,00	4	US 4
	US/SE	Seattle-SLU	18,00	0.900	0.540	1.080	0.540	0.900	0.720	0.720	0.900	1.080	0.720	0.450	0.630	0.900	0.630	0.630	1.080	0.900	1.080	0.900	0.540	0.900	0.720	0.180	0.360	18,00	8	US 6
	US/AZ	Scottsdale	21,00	1.050	0.630	1.260	0.630	1.050	0.840	0.840	1.050	1.260	0.840	0.525	0.735	1.050	0.735	0.735	1.260	1.050	1.260	1.050	0.630	1.050	0.840	0.210	0.420	21,00	3	US 3
	CAN/ON	Kingston	17,50	0.875	0.525	1.050	0.525	0.875	0.700	0.700	0.875	1.050	0.700	0.438	0.613	0.875	0.613	0.613	1.050	0.875	1.050	0.875	0.525	0.875	0.700	0.175	0.350	17,50	9	CAN 1
	UK	Newcastle	16,50	0.825	0.495	0.990	0.495	0.825	0.660	0.660	0.825	0.990	0.660	0.413	0.578	0.825	0.578	0.578	0.990	0.825	0.990	0.825	0.495	0.825	0.660	0.165	0.330	16,50	11	Eur. 4
	UK	Newcastle-WR	17,50	0.875	0.525	1.050	0.525	0.875	0.700	0.700	0.875	1.050	0.700	0.438	0.613	0.875	0.613	0.613	1.050	0.875	1.050	0.875	0.525	0.875	0.700	0.175	0.350	17,50	9	Eur. 2
	UK	Bridgnorth	13,00	0.650	0.390	0.780	0.390	0.650	0.520	0.520	0.650	0.780	0.520	0.325	0.455	0.650	0.455	0.455	0.780	0.650	0.780	0.650	0.390	0.650	0.520	0.130	0.260	13,00	17	Eur. 9
	UK	Coventry	15,50	0.775	0.465	0.930	0.465	0.775	0.620	0.620	0.775	0.930	0.620	0.388	0.543	0.775	0.543	0.543	0.930	0.775	0.930	0.775	0.465	0.775	0.620	0.155	0.310	15,50	12	Eur. 5
	UK	Southampton	17,00	0.850	0.510	1.020	0.510	0.850	0.680	0.680	0.850	1.020	0.680	0.425	0.595	0.850	0.595	0.595	1.020	0.850	1.020	0.850	0.510	0.850	0.680	0.170	0.340	17,00	10	Eur. 3
	HKSAR	Hong Kong	22,00	1.100	0.660	1.320	0.660	1.100	0.880	0.880	1.100	1.320	0.880	0.550	0.770	1.100	0.770	0.770	1.320	1.100	1.320	1.100	0.660	1.100	0.880	0.220	0.440	22,00	1	As. 1
	MY	Kuala Lumpur	18,50	0.925	0.555	1.110	0.555	0.925	0.740	0.740	0.925	1.110	0.740	0.463	0.648	0.925	0.648	0.648	1.110	0.925	1.110	0.925	0.555	0.925	0.740	0.185	0.370	18,50	7	As. 3
	AU	Newcastle	18,50	0.925	0.555	1.110	0.555	0.925	0.740	0.740	0.925	1.110	0.740	0.463	0.648	0.925	0.648	0.648	1.110	0.925	1.110	0.925	0.555	0.925	0.740	0.185	0.370	18,50	7	Oc. 4
	AU	Melbourne-SY	19,00	0.950	0.570	1.140	0.570	0.950	0.760	0.760	0.950	1.140	0.760	0.475	0.665	0.950	0.665	0.665	1.140	0.950	1.140	0.950	0.570	0.950	0.760	0.190	0.380	19,00	6	As. 3
KORUMA-GELİŞTİRME	US/MN	Mankato	11,00	0.550	0.330	0.660	0.330	0.550	0.440	0.440	0.550	0.660	0.440	0.275	0.385	0.550	0.385	0.385	0.660	0.550	0.660	0.550	0.330	0.550	0.440	0.110	0.220	11,00	19	US 12
	US/OR	Portland	18,00	0.900	0.540	1.080	0.540	0.900	0.720	0.720	0.900	1.080	0.720	0.450	0.630	0.900	0.630	0.630	1.080	0.900	1.080	0.900	0.540	0.900	0.720	0.180	0.360	18,00	8	US 6
	US/FL	Tampa-Ybor	16,50	0.825	0.495	0.990	0.495	0.825	0.660	0.660	0.825	0.990	0.660	0.413	0.578	0.825	0.578	0.578	0.990	0.825	0.990	0.825	0.495	0.825	0.660	0.165	0.330	16,50	11	US 8
	US/FL	Tampa-Fort L.	15,00	0.750	0.450	0.900	0.450	0.750	0.600	0.600	0.750	0.900	0.600	0.375	0.525	0.750	0.525	0.525	0.900	0.750	0.900	0.750	0.450	0.750	0.600	0.150	0.300	15,00	13	US 9
	US/SE	Othello	16,50	0.825	0.495	0.990	0.495	0.825	0.660	0.660	0.825	0.990	0.660	0.413	0.578	0.825	0.578	0.578	0.990	0.825	0.990	0.825	0.495	0.825	0.660	0.165	0.330	16,50	11	US 8
	US/IN	Fort W.	19,50	0.975	0.585	1.170	0.585	0.975	0.780	0.780	0.975	1.170	0.780	0.488	0.683	0.975	0.683	0.683	1.170	0.975	1.170	0.975	0.585	0.975	0.780	0.195	0.390	19,50	5	US 5
	UK	Essex	15,00	0.750	0.450	0.900	0.450	0.750	0.600	0.600	0.750	0.900	0.600	0.375	0.525	0.750	0.525	0.525	0.900	0.750	0.900	0.750	0.450	0.750	0.600	0.150	0.300	15,00	13	Eur. 6
	UK	Sheffield	18,00	0.900	0.540	1.080	0.540	0.900	0.720	0.720	0.900	1.080	0.720	0.450	0.630	0.900	0.630	0.630	1.080	0.900	1.080	0.900	0.540	0.900	0.720	0.180	0.360	18,00	8	Eur. 1
	UK/SCOT	Dundee	14,50	0.725	0.435	0.870	0.435	0.725	0.580	0.580	0.725	0.870	0.580	0.363	0.508	0.725	0.508	0.508	0.870	0.725	0.870	0.725	0.435	0.725	0.580	0.145	0.290	14,50	14	Eur. 7
	IR	Wexford, NRT	14,00	0.700	0.420	0.840	0.420	0.700	0.560	0.560	0.700	0.840	0.560	0.350	0.490	0.700	0.490	0.490	0.840	0.700	0.840	0.700	0.420	0.700	0.560	0.140	0.280	14,00	15	Eur. 8
	SR	Singapore	18,50	0.925	0.555	1.110	0.555	0.925	0.740	0.740	0.925	1.110	0.740	0.463	0.648	0.925	0.648	0.648	1.110	0.925	1.110	0.925	0.555	0.925	0.740	0.185	0.370	18,50	7	As. 3
	NZ	New Zealand	20,00	1.000	0.600	1.200	0.600	1.000	0.800	0.800	1.000	1.200	0.800	0.500	0.700	1.000	0.700	0.700	1.200	1.000	1.200	1.000	0.600	1.000	0.800	0.200	0.400	20,00	4	Oc. 1
	AU/VIC	Peterborough	19,50	0.975	0.585	1.170	0.585	0.975	0.780	0.780	0.975	1.170	0.780	0.488	0.683	0.975	0.683	0.683	1.170	0.975	1.170	0.975	0.585	0.975	0.780	0.195	0.390	19,50	5	Oc. 2
	AU/QLD	Brisbane-KG	20,00	1.000	0.600	1.200	0.600	1.000	0.800	0.800	1.000	1.200	0.800	0.500	0.700	1.000	0.700	0.700	1.200	1.000	1.200	1.000	0.600	1.000	0.800	0.200	0.400	20,00	4	Oc. 1
	AU/CAN	Canberra-GP	20,00	1.000	0.600	1.200	0.600	1.000	0.800	0.800	1.000	1.200	0.800	0.500	0.700	1.000	0.700	0.700	1.200	1.000	1.200	1.000	0.600	1.000	0.800	0.200	0.400	20,00	4	Oc. 1
mikro	performans puanı			33,775	20,265	40,530	20,265	33,775	27,020	27,020	33,775	40,530	27,020	16,888	23,643	33,775	23,643	23,643	40,530	33,775	40,530	33,775	20,265	33,775	27,020	6,755	13,510	ölçeklerarası toplam puan (∑ GPD): 675,50		
	sıralama (max-min)			2	5	1	5	2	3	3	2	1	3	6	4	2	4	4	1	2	1	2	5	2	3	8	7			
mezo	performans puanı			114,835				121,590				108,080				121,590				128,345				81,060						
	sıralama (max-min)			3				2				4				2				1				5						
makro	performans puanı			344,505												330,995														
	sıralama (max-min)			1												2														

süreç aktörü olarak kamu sektörü' tarafından süreç başlatılmakta (%12) ve 'mekan-temelli süreç planlama-yönetim stratejilerine odaklanan planlama stratejisi olarak çözüm-odaklı kentsel tasarım ilkeleri' kullanılmaktadır (%12). Süreç planlama-yönetim konusunda; organizasyonel ve mekansal düzeylerde sistem-strateji bütünlüğüne sahip yeni-işlevsel kentsel tasarım çerçevesinin bilinçli ve aktif biçimde kullanılması ile %24 oranında bütünleşik süreç değeri oluşturulmaktadır. İkinci alt-grupta (2.sıra); 'yapı-temelli planlama sistemi kapsamında stratejik ilkeler' kullanılmaktadır. 'Sistem-temelli planlama süreci kapsamında koruma-geliştirme odaklı süreç planlama-yönetim çerçevelerine odaklanan organizasyonel süreç yapısı' oluşturulmaktadır' (%15). 'Uygulama sürecinin planlaması-yönetimine odaklanan planlama stratejisi' geliştirilmekte ve 'çözüm aracı olarak planlama ve mimarlık ağırlıklı bütünleşik ilke kararları' oluşturulmaktadır (%20). Süreç-çözüm odaklı kentsel tasarım çerçevesi doğrultusunda, bütünleşik ilke kararlarını destekleyen aktör-temelli planlama stratejilerinin sürdürülmesi nedeniyle %35 oranında performans etkisi gösteren mekansal düzeyde organizasyonel süreç planlama-yönetim gerçekleştirilmektedir.

Süreç planlama-yönetim modelinde; kalkınma-odaklı mekanizma-araç bağlantısı sağlayan ikinci kategoride (Çizelge 4.2: 3.sıra); 'yapı-aktör etkileşimli çözüm araçları geliştirilmesi'ne odaklanılmaktadır. 'Koruma-odaklı süreç planlama-yönetim çerçevesi' temelinde 'küresel rekabet avantajı'na odaklanan süreç yapısı kapsamında kamu-özel sektör ortaklık modeli' kurulmakta (%12) ve 'çözüm aracı olarak stratejik plan-proje' hazırlanmaktadır (%4). Sürdürülebilir kentsel kalkınma hedefi doğrultusunda, kalite-odaklı uygulamalarda yönelik planlama stratejilerinde ölçeklerarası birliktelik kurulması nedeniyle %16 oranında performans etkisi gösteren organizasyonel düzeyde mekansal süreç planlama-yönetim gerçekleştirilmektedir. [89]

Bütünleşik süreç planlama-yönetimde 'yapı ve aktör etkileşimli çözüm araçları üzerine stratejiler'e odaklanan üçüncü kategori (Çizelge 4.2: 4-5.sıra) kapsamında, ölçeklerarası bağlantı sağlanmakta ve toplamda %19,5 oranında performans etkisi oluşmaktadır.[90] İlk alt-grupta (4.sıra); 'aktör-temelli planlama stratejileri' konusunda ölçeklerarası bağlantı kurulmaktadır. 'Süreç aktörü olarak yerel halkın katılımı' ile toplum-temelli planlama stratejileri oluşturulmakta (%3,5), 'politika ve ekonomi

---

[89] $\sum_{KATEGORİ-2=}$ sıra 3. puan: 27,020 / 675,5; kriter: 4 adet; $\sum_3$ oran: [(27,020x4)/(675,5)x100]=%16; oran: (16/4)=%4.

[90] $\sum_{KATEGORİ-3}$ oran: (%10,5+%9) = %19,5.
sıra 4. puan: 23,643 / 675,5; kriter: 3 adet; $\sum_4$ oran: [(23,643x3)/(675,5)x100]=%10,5; oran:(10,5/3)=%3,5.
sıra 5. puan: 20,265 / 675,5; kriter: 3 adet; $\sum_5$ oran: [(20,265x3)/(675,5)x100]=%9,0; oran: (9,0/3) =%3,0.

temelli planlama stratejileri doğrultusunda süreç planlama-yönetim çerçevesi' desteklenerek geliştirilmektedir (%7). Stratejik çerçevelerin toplum-temelli katılım temelinde (yeniden)yapılandırılarak bütünleştirilmesi doğrultusunda, %10,5 oranında mekansal düzeyde organizasyonel süreç planlama-yönetim sağlanmaktadır. İkinci alt-grupta (5.sıra); 'yapı-temelli çözüm ilkeleri' konusunda ölçeklerarası bağlantı kurulmaktadır. 'Aktör-temelli süreç planlama-yönetim yaklaşımı kapsamında çok-aktörlü katılım temelinde süreç modeli' oluşturulmakta (%6) ve 'çözüm-odaklı sürdürülebilir kentsel kalkınma ilkeleri' geliştirilmektedir (%3). Sürdürülebilir kentsel kalkınma çerçeveleri ile ilgili toplum-temelli katılım modellerinin geliştirilerek bütünleştirilmesi doğrultusunda, %9 oranında organizasyonel düzeyde mekansal süreç planlama-yönetim sağlanmaktadır.

Süreç planlama-yönetim modelinde; kalite-odaklı mekanizma-araç bağlantısı sağlayan dördüncü kategoride (Çizelge 4.2: 6.sıra); 'performans-odaklı süreç aktörünün organizasyonel düzeyde tanımlanması'na odaklanılmaktadır. 'Kurumsal sektörün sistem-strateji temelli geliştirilerek (yeniden)yapılandırılması' %2,5 oranında etki oluşturmasına rağmen, modelin kümülatif bağlantı gücü bakımından önem taşımaktadır. Çoklu-kararlarda koordinasyon oluşturan kooperatif stratejilerin uygulanmasını sağlayan kentsel tasarım çerçevesinin, bölge ölçeğinde bağlantılı biçimde yürütülmesi nedeniyle organizasyonel düzeyde süreç planlama-yönetim gerçekleştirilmektedir.[91]

Bütünleşik süreç planlama-yönetimde 'mekansal düzey çözüm araçları'na odaklanan beşinci ve son kategori (Çizelge 4.2: 7.-8.sıra) kapsamında; kontrol-odaklı uygulamalar yapılmakta ve toplamda %3 oranında performans etki değeri oluşmaktadır.[92] Uygulamalarda; 'kalite-odaklı çözüm aracı olarak tematik yönetmelikler kullanılması' nedeniyle çok-aktörlü katılım temelinde koordinasyon değeri (%2) ve 'kalkınma-odaklı çözüm aracı olarak tematik programların desteklenmesi' nedeniyle çok-kriterli karar temelinde kooperasyon değeri (%1) geliştirilmektedir. Karar-katılım temelli çözüm araçlarının uygulamalarda kullanılmasını sağlayan bütünleşik süreç çerçevesinin, yerel ölçekte etkin biçimde yürütülmesi nedeniyle mekansal düzeyde organizasyonel süreç planlama-yönetim gerçekleştirilmektedir.

---

[91] $\sum_{KATEGOR-4=}$ sıra 6.puan: 16,888/675,5; kriter: 3 adet; $\sum_6$ oran:[(16,888x1)/(675,5)x100]=%2,5;oran:(2,5/1)=%2,5.

[92] $\sum_{KATEGOR-5=}$ oran: (%2+%1) = %3.
sıra 7. puan: 13,510 /675,5; kriter: 3 adet; $\sum_7$ oran: [(13,510x1)/(675,5)x100]=%2,0; oran: (2,0/1)=%2,0.
sıra 8. puan: 6,755 / 675,5; kriter: 1 adet; $\sum_8$ oran: [(6,755x1)/(675,5)x100] =%1,0; oran: (1,0/1) = %1,0.

Dünya modelindeki süreç planlama-yönetim üzerine 'mekanizma aracının' toplam 675,5/936 puan performans etki-önem değeri kapsamında toplam 8 grup performans öncelik sırasına sahip çoklu-karar dizilimi olması nedeniyle, planlama mekanizması tarafından her çoklu-karar grubuna %12,5 önem oranına sahip 84,4puan önem değeri atanmaktadır.[93] Bütünleşik süreç planlama-yönetime odaklı kentsel tasarım rehberlerinin işlevsel karakteri kapsamında büyük ortaklık modelinin kullanılması, çoklu-karar diziliminde önem ve öncelik oranının artmasını *sağlamaktadır*. Dünya kentlerindeki mevcut planlama uygulamalarındaki kentsel tasarım rehberleri tam kapasite performans etki-önem değeri ile kullanılmış olsa idi (maks. performans değerine sahip olası model gerçekleşmiş olsa idi), süreç planlama-yönetim konusunda çoklu-karar dizilimi bakımından %12,5 önem oranı doğrultusunda her kategorik gruba 117,0 puan önem değeri atanmış olabilirdi.[94] (Çizelge 4.1-4.2). Gerçekleşen ve olası durum karşılaştırıldığında; kentsel tasarım rehberi hazırlama-kullanma konusunda performans önem oranı değişmeden sabit kalırken, çoklu-karar gruplarının performans etkisi kooperatif değer artmaktadır.

Dünya kentlerindeki mevcut uygulamalarda 'mekanizma aracı' olarak kullanılan kentsel tasarım rehberleri; toplam 24 performans alt-kriterinden 8 grup çoklu-karar dizilimi oluşturması nedeniyle, esnek planlama mekanizmasında %33,3 oranında çoklu-karar koordinasyonu sağlamaktadır.[95] Organizasyonel ve mekansal süreçlerin planlamasın-yönetimi konusundaki çoklu-kararlar, planlama mekanizmasında ortalamanın üzerinde olan 3 değerinde eşit etkinlik-önem göstermekte ve %150 oranında ağırlığı bulunmaktadır.[96] Bu durum; organizasyonel ve mekansal düzeylerdeki süreçleri planlama-yönetme bakımından esnek nitelikli bir planlama mekanizmasında az enerji ile ortalamanın çok üzerinde faaliyet gerçekleştirildiğini göstermektedir. Başka bir deyişle; negentropik süreç karakteri taşıyan planlama mekanizmasında ortalamanın altında enerji harcanmasına rağmen, kentsel tasarım rehberleri ile mekansal düzey ağırlıklı organizasyonel uygulama yapılmaktadır.[97] Ölçeklerarası birlikteliği olan planlama mekanizmasında bütünleşik süreç planlama-yönetime odaklı 'mekanizma aracı' olarak kentsel tasarım rehberi kullanılması nedeniyle, planlama uygulamalarında performans kazancı ortaya çıkmaktadır.

---

[93] gerçekleşen model – toplam değer: 675,5 puan; kategorik grup sayısı: 8 adet; performans değeri (675,5/8)=84,375 puan; alt-kriter grubunun performans etki oranı: (84,4/675,5x100)=12,494 ≈ %12,5.

[94] olası model – maks. toplam değer: (24puanx39 adet örn.)=936,0 puan; kategorik grup sayısı: 8 adet; performans etki değeri: (936,0/8)=117,0 puan; grubun performans etki oranı: (117/936x100) = %12,5.

[95] oran hesaplaması: (8/24x100=33,333) = % 33,3.

[96] OD-MD genel ort.: (24/12)=2; Dünya modeli OD-MD ort. (24/8)=3 [3>2]; OD-MD (3x100/2)=%150.

[97] model kapsamında karma yöntem bağlantılı kanıt; harcanan enerji = %33,3 oranında karar-katılım faaliyeti, %150 oranında ağırlığa sahip karar-katılım etkinliği.

Kentsel tasarım rehberlerini hazırlama süreci, uygulamalı kullanım konusunda performans etkisini bakımından rehberlere sabit performans değeri atanmasını sağlamaktadır, ancak uygulamalı kullanımda performans önem sıralamasındaki çoklu-karar dizilimi değişmektedir. Dünya kentlerindeki kentsel tasarım rehberi hazırlama sürecinde toplam 20 çoklu-karar dizilimi ile %83,3 oranında karar katılım; faaliyeti doğrultusunda %60 oranında ağırlıklı etki-önem sahip performans oluşmasına karşılık (Çizelge 4.1), uygulama sürecinde 8 grup çoklu karar dizilimi ile %33,3 oranında karar-katılım faaliyeti doğrultusunda %150 oranında ağırlıklı etki-öneme sahip performans gerçekleştirilmektedir (Çizelge 4.2). Negentropik süreç karakteri ortaya çıkaran planlama sistemindeki sistem-strateji bütünlüğü nedeniyle süreç planlama-yönetime odaklı kentsel tasarım rehberlerinin kullanılması sırasında performans bakımından hem daha az enerji harcanmakta, hem de kentsel kalite bakımından 'çarpan etkisi' yaratılmaktadır. Kentsel tasarım rehberi hazırlama-kullanma aşamalarında organizasyonel süreç aktörü olarak aktif toplumsal katılım tanımlıdır. Geçiş modellerinde, katılımcı planlama çerçevesindeki kentsel süreçlere aktif toplumsal katılım anlayışı aşamalı biçimde geliştirilmektedir.

Sistem-temelli Dünya modeli kapsamında süreç planlama-yönetim yaklaşımı: performans matrisinde kentsel tasarım rehberlerinin sıralaması

Dünya modeli kapsamındaki kentsel tasarım rehberi uygulama süreci aşamasında; işlevsel performans etki değerine göre sıralama[98] planlama mekanizması ile atanan uygulama kapasitesi oranı ve rehberin potansiyeli kullanım oranını ortaya koymaktadır. Dünya modeli çözümlemesindeki performans matrisi kapsamında; işlevsel performans bakımından uygulama örnekleri toplam 19 kategori altında gruplanmaktadır. Bu kategoriler planlama uygulamalarında mekanizma-araç bağlantısının başarı derecelerini ortaya koymaktadır. Uygulama örneklerinin performans sıralamasında 6 kategorik grup oluşmakta ve farklı kıtalardaki uygulama örnekleri benzer alt-gruplar altında kümelenmektedir. Alt-gruplar puan bakımından eşdeğer olmasına rağmen, içerik bakımından farklı planlama-tasarım yaklaşımları taşımakta ve değişken etkili performans değerleri oluşturmaktadır (Çizelge 4.2). Bu durum; uygulama örneklerinde sistem-temelli süreç planlama-yönetim çerçevesinde performans bakımından benzerlikler olsa bile, planlama yaklaşımları arasında küresel-bölgesel farklılaşma olabileceğine işaret etmektedir.

[98] performans matrisinde; yatay kümeleneme ile oluşan sıralama (GPD_{KTR}): uyg. örneklerinin başarı derecesi.

Bütünleşik/sürdürülebilir kentsel kalkınmaya odaklanan ilk kategori kapsamında; Kuzey Amerika, Asya ve Okyanusya yaklaşımlarının benzer nitelik gösterdiği bir sistem yaklaşımı oluşturmaktadır. Bu kategori; ilk 5 sırada kümelenen toplam 12 adet esnek mekanizma aracı kapsamaktadır (min. 19,5-maks. 22,0puan).

- 1.sırada; ödüllü uygulamalar olan koruma süreci odaklı ABD/*Los Angeles-Broadway* örneği ve yenileme-geliştirme odaklı Çin/Hong Kong örneği yer almaktadır (puan: 22,0; kapasite oranı: %91,7; potansiyel kullanımı: %100). *Los Angeles* ve *Hong Kong* örnekleri, sivil toplum kurumları sunulan "en iyi uygulama" dalında ödül almıştır (Gürler, 2005a-b). *Los Angeles* uygulaması toplam dört ödül almıştır. Amerikan Plancılar Birliği-*LA* şubesi tarafından 2008 yılında "yürünebilirlik kontrol listesi" ve 2009 yılında "kent merkezi tasarım standartları ve rehberi" konusunda "büyük ölçekli uygulamada mükemmeliyet ödülleri"ne layık görülmüştür. Amerikan Mimarlar Birliği-*LA* şubesi; 2008 yılında "kent merkezi tasarım standartları ve rehberi" konusunda "en başarılı kentsel tasarım ekibi" dalında ve Güney *California* Eyalet Yönetimleri Birliği tarafından 2009 yılında "en iyi uygulama" dalında Birlik Başkanı özel ödüllerine layık görülmüştür (CLA-DCP-UDS, 2008-2009; LA-DPC ve diğ., 2009; Gürler, 2005a). Her iki uygulama kapsamında; kamu kurumları içinde tanımlanan kentsel tasarımla ilgili bölümler, politika-temelli kurumsal gelişim süreci doğrultusunda müdürlükler özel birimlere veya daire başkanlıklarına dönüştürülmekte ve enstitüler kurulmaktadır, örn: ulusal ölçekli "*Hong Kong* Kentsel Tasarım Daire Başkanlığı" (Gürler, 2005b; HKSG, 2003-2010), "*LA* Şehir Planlama Müdürlüğü-Kentsel Tasarım Stüdyosu" (Gürler, 2005a; LA-DCP ve diğ., 2009); ulusal ve uluslararası ölçekli "Kentsel Tasarım Enstitüsü" (IFUD, 1978; HKUID, 2010)". Bu uygulamalarda ortak bileşen olarak; planlama sürecinde süreklilik yaratan süreç kararlarında 'kurumlararası koordinasyon-kooperasyon sağlayan ekip çalışması' ve planlama uygulamalarında 'bilinçli toplumsal katılım' faktörü bulunmaktadır (Gürler, 2005 a-b; HKSG, 2003-2010; LA Conservancy, 2002; The Conservancy Association ve diğ., 2003; RMJM-HKSG-Designscape, 2002).[99]

- 2.sırada; ödüllü uygulama olan koruma süreci odaklı ABD/*New York City* örneği yer almaktadır (puan: 21,5 ve kapasite oranı: %89,6). Politika-ekonomi-mekan odaklı stratejik politikalar ile tanımlanan Ulusal Vizyon-odaklı Yerel Strateji Planına dayanan kentsel tasarım çerçevesi kapsamında rekabet avantajı yaratan bütünleşik ilkeler geliştirilmektedir. *New York* uygulaması kapsamında revize edilen "Vizyon 2020: *New York* Bütüncül Kıyı Bölgesi Planı (1992, rev.2011)", toplam iki ödül almıştır. Ulusal ölçekte toplumsal farkındalık ve kurumsal danışmanlık hedefiyle

[99] Veri kümesi için bakınız EK A içinde (UDG Los Angeles, 1999-2011) ve (UDG Hong Kong, 1998-2011).

eğitime odaklanan *Waterfront Centre* tarafından "kıyı planlamasında mükemmeliyet ödülüne (2011)" ve Amerikan Plancılar Birliği tarafından "ölçeklerarası bütüncül planlamada mükemmeliyet dalında *Daniel Burnham* ulusal planlama ödülüne (2012)" layık görülmüştür (NYCG-DCP, 1992-2012). Stratejik planlar ve performans-odaklı konsolide planlar arasında bağlantı sağlayan "bütünleşik kentsel kalkınma" hedefi doğrultusunda toplum-temelli katılımın yaygınlaştırılması için kentsel tasarım rehberlerinin kullanılması hedeflenmektedir (NPS, 1983; NPS-TPS, 2003; NYS-OPRHP, 2009; NYC-DoT, 2009).[100]

- 3.sırada; yenileme-geliştirme süreci odaklı ABD/*Scottsdale* örneği ile Kuzey Amerika yaklaşımındaki mekansal uygulama yönetimi önem kazanmaktadır (puan: 21,0; kapasite oranı: %87,5). "*Miami South Beach*'in çöl versiyonu" olarak tanımlanan metropoliten merkez, "Kent Biçimi 2020, *Scottsdale* Vizyonu (1995)" kapsamındaki izleme-değerlendirme süreçleri ile ortak toplumsal değerler doğrultusunda uygulanan kentsel tasarım rehberleri güncellenmektedir (Scottsdale CC, 2001-2011).[101]

- 4.sırada; Asya ve Okyanusya yaklaşımlarında koruma kavramına odaklanan uygulamalar bulunmaktadır, örn: koruma süreci odaklı Japonya/*Machizukuri Yönetmeliği* ve Çin/*Koruma Mekanizması Uygulamaları*, yenileme-geliştirme süreci odaklı ABD/*Austin* örneği ve koruma-geliştirme süreci odaklı Yeni Zelanda/Ulusal Strüktür Planı, Avustralya/*Brisbane-Kelvin Groove* ve *Canberra-Glebe Park* örnekleri (puan: 20,0; kapasite oranı: %83,3). Toplum-temelli ve mekan-odaklı hedeflerde ölçeklerarası etkinliğe sahip *Machizukuri Yönetmeliği* ile ilgili uygulama yöntemi dünyanın farklı ülkelerinde araştırılmaktadır (Hein, 2001; Hohn, 1997; Issarahthummon, 2003-2004; Kidokoro, 2008; Kwai, 2009; Miyanshi, 2006; Nishimura, 2005; Sorensen, 2002-2007; Watanabe, 2006).[102]Ulusal ölçekli Çin *Koruma Mekanizmaları* ile uluslararası ölçekli *UNESCO* Dünya miras programı kapsamındaki ortak hedefli operasyonel uygulamalarda, koruma ve yönetim odaklı küresel stratejiler içeren kentsel tasarım rehberi kapsamındaki bütünleşik ilkeler ile eş-güdüm sağlanmaktadır (CAB&MHN, 2009-2011; Chung, 2009; Heping, 2010; Min, 2005; MCA&EF, 1999-2011; MND&PRC-CG, 2007-2011; WB, 2011; WB&UDLG, 2011; UCI, 2011; Womack, 1991-2002),[103] örn: "*Macao* tarihi kent merkezi (UNESCO, 2005)" kapsamındaki uygulamaların başarı değerlendirmesi (UNESCO, 2011). Okyanusya ülkelerinde; 'kentsel koruma-geliştirme süreçlerine yönelik doğal kaynakların yönetimine ve kentsel kaliteye

[100] Veri kümesi için bakınız EK A içinde (UDG New York, 1982-2011).
[101] Veri kümesi için bakınız EK A içinde (UDG Scottsdale, 2001-2011).
[102] Veri kümesi için bakınız EK A içinde (UDG Japan-Machizukuri, 1997-2011).
[103] Veri kümesi için bakınız EK A içinde (UDG China-Historic Preservation, 1978, 2005-2011).

odaklı makro-ölçekli strüktür planları' ve 'sürdürülebilir kalkınma eylem programı doğrultusunda kentsel koruma-geliştirme sürecine yönelik mikro-ölçekli stratejik yaklaşımlar' kapsamında 'performans-odaklı' kentsel tasarım rehberleri kullanılmaktadır (NZ-MoE,1991, 2001-2011; QLD-Brisbane CC, 2004-2011; Carroll ve diğ., 2007; ACT-TAMS, 2002-2011).[104]

– 5.sırada; Kuzey Amerika ve Avustralya yaklaşımlarında kentsel dönüşüm kavramı ve süreç çerçevesi bakımından farklılaşan; yenileme-geliştirme süreci odaklı ABD/*Fort Wayne* ve koruma-geliştirme süreci odaklı Avustralya/*Peterborough* örnekleri yer almaktadır (puan: 19,5; kapasite oranı: %81,25). Bölgesel ekonomik kalkınma hedefleyen ve kentsel imaj-karakteri güçlendiren stratejik plan ve bütünleşik ilke kararları arasında ölçeklerarası bağlantı sağlayan "kentsel tasarım çerçevesi" ve 'kentsel tasarım standartları' kullanılmaktadır (CHFW, 2002-2011; GAC, 1998-2011; VIC-MSC, 1991,2000, 2005-2011).[105]

Mekanizma-araç bağlantısı bakımından değişkenlik gösteren ikinci kategoride; Okyanusya uygulamaları kapsamındaki Avustralya planlama yaklaşımı bulunmaktadır. 6.sırada yer alan yenileme-geliştirme süreci odaklı Avustralya/*Melbourne-South Yarra* örneği; esnek planlama aracı bakımından eşik değerin altında bulunmaktadır (puan: 19,0; kapasite oranı: %79,2 < eşik değer: %80). Kentsel politikalar ve kompleks karakterli planlama-tasarım stratejileri kapsayan "kentsel tasarım çerçevesi" doğrultusunda hazırlanan stratejik eylem planları ve tematik projeler ile bütünleşik ilke kararları uygulanmaktadır (Wong, 2007).[106]

Stratejik uygulamalara odaklanan üçüncü kategori kapsamında; Asya ve Okyanusya yaklaşımlarının baskın olduğu, Kuzey Amerika ve Avrupa yaklaşımlarının benzer nitelik gösterdiği, Birleşik Krallık yaklaşımının önem kazandığı bir sistem yaklaşımı oluşturmaktadır. Bu kategori; sonraki 5 sıra altında kümelenen, toplam 14 adet yarı-esnek mekanizma aracı kapsamaktadır (maks.puan:18,5 - min.puan:16,5).

– 7.sırada; Asya ve Okyanusya yaklaşımlarından oluşan, yenileme-geliştirme süreci odaklı Malezya/*Kuala Lumpur* Ulusal Strateji Planı uygulaması ve Avustralya/*Newcastle* örneği ile koruma-geliştirme süreci odaklı Singapur Ulusal Vizyon-odaklı Yerel Strateji Planı çerçevesinde Kentsel Tasarım Planı uygulaması yer almaktadır (puan: 18,5; kapasite oranı: %77,1). Kentsel yenileme-geliştirme süreçlerine yönelik uygulamalarda; 'makro-ölçekli strateji planları' ve 'mikro-ölçekli

---

[104] Veri kümesi için bakınız EK A içinde (UDG New Zealand,1991, 2001-2011; UDG Brisbane-KG, 2004-2011; UDG Canberra-GP, 2002-2011).
[105] Veri kümesi için bakınız EK A içinde (UDG Fort Wayne, 1998-2011; UDG Peterborough, 1991, 2000-2011).
[106] Veri kümesi için bakınız EK A içinde (UDG Melbourne-SY, 2002, 2005-2011).

stratejik plan çerçeveleri' kapsamında kentsel tasarım rehberleri kullanılmaktadır (Kuala Lumpur CH, 1984-2011; NSWG, 2005; NSWG-PI-UR, 2010; SG-URA, 1998-2011; Wu, 2009; Yuen, 1998).[107]

- 8.sırada; Avrupa ve ABD yaklaşımlarından oluşan, koruma süreci odaklı AB/*RESCUE* rehberi, yenileme-geliştirme süreci odaklı ABD/*Seattle-South Lake Union* örneği ile koruma-geliştirme süreci odaklı ABD/*Portland* ve Birleşik Krallık/*Sheffield* örnekleri yer almaktadır (puan: 18,0; kapasite oranı: %75). Avrupa Birliği ülkelerinde 2002-2005 yılları arasında AB-5.Çerçeve programı kapsamında araştırma projesi olarak başlatılan *RESCUE*, kültürel miras ve sürdürülebilirlik temalı eylem stratejisi doğrultusunda 'bütünleşik kentsel koruma-geliştirme yaklaşımı' ile ilgili politik çerçevelerin yeniden-düzenlenmesine temel oluşturmaktadır (EC-RESCUE, 2004).[108] Amerika ve Avrupa uygulamalarında; "sürdürülebilir kentsel kalkınma" (Seattle CC-DPD-SLU, 2005-2011)[109] ve "bütünleşik kentsel kalkınma" (Sheffield CC-DPD, 2000-2011)[110] odaklı "kentsel tasarım çerçevesi" kapsamındaki ölçeklerarası strateji doğrultusunda koruma ve gelişim konusunda kentsel mekan ve yaşam kalitesi odaklı disiplinlerarası ilkeler uygulanmaktadır.

- 9.sırada; Kanada ve Birleşik Krallık yaklaşımlarında yenileme-geliştirme süreci üzerine benzer çerçeve oluşturan, Kanada/*Kingston* ve Birleşik Krallık/*Newcastle-Walker Riverside* örnekleri yer almaktadır (puan: 17,5; kapasitesi oranı: %72,9) Vizyon-odaklı stratejik eylem planı kapsamında kentsileuti ve sokaksiluetinin geliştirilmesini sağlayan politika-temelli "kentsel tasarım çerçeveleri", toplum-temelli konsolide planlar (Kingston CH, 2001-2011)[111] ve tasarımda esnekliğin desteklendiği stratejik çerçevelerle (Newcastle CC-WR, 2002-2010; Crilly, 2004)[112] güncellenmektedir.

- 10.sırada; Avrupa yaklaşımlarında koruma kavramı ile farklı çerçeve oluşturan, koruma süreci odaklı Birleşik Krallık/*Liverpool* örneği ve yenileme-geliştirme süreci odaklı *Southampton* örneği yer almaktadır (puan:17,0; kapasite oranı: %70,8). Bölgesel gelişim ve ekonomik kalkınmaya odaklanan stratejik planlar ve birleştirici gelişim planlarına dayanan "kentsel tasarım çerçevesi" kapsamındaki stratejik politikalar, bölgeleme kararları ve kentsel tasarım standartları doğrultusunda planlamada esneklik ve tasarımda yaratıcılık sağlayan uygulamalar gerçekleştirilmektedir (Liverpool CC, 2000-2011; RUDI, 2009-2011; Southampton CC, 1998-2011).[113] Kültürel

---

[107] Veri kümesi için bakınız EK A içinde (UDG Kuala Lumpur, 1984-2011; UDG Newcastle-AU, UDG Singapur, 1998-2011).
[108] Veri kümesi için bakınız EK A içinde (UDG EC-RESCUE, 2002-2011)
[109] Veri kümesi için bakınız EK A içinde (UDG Seattle-SLU, 1998-2011)
[110] Veri kümesi için bakınız EK A içinde (UDG Sheffield, 2000-2011)
[111] Veri kümesi için bakınız EK A içinde (UDG Kingston, 2000-201)
[112] Veri kümesi için bakınız EK A içinde (UDG Newcastle-WR, 2002-2011)
[113] Veri kümesi için bakınız EK A içinde (UDG Liverpool, 2000-2011); UDG Southampton, 1999-2011).

miras ve yaratıcılık odaklı sanayi-sonrası kent olan *Liverpool*, kentsel karakter bakımından "Avrupa Kültür Başkenti (2008)" ve "Dünya Miras Listesinde tarihi liman kenti (2009)" olarak listelenmesine rağmen, mega-projeler nedeniyle miras listesinden çıkarılması tartışılmaktadır (Liverpool CC, 2000-2011; UNESCO, 2011-2012).

– 11.sırada; Avrupa ve Amerika yaklaşımlarında kentsel dönüşüm kavramı bakımından farklılaşan ve uygulamalarda ortak çerçeve sağlayan, yenileme-geliştirme süreci odaklı Birleşik Krallık/*Newcastle upon Tyne* örneği ve koruma-geliştirme süreci odaklı ABD/*Tampa-Ybor City* ve *Seattle-Othello* örnekleri yer almaktadır (puan: 16,5; kapasitesi oranı: %68,8). Birleşik Krallık yaklaşımında, yenileme-geliştirme sürecine odaklanan strateji planı ve ilke kararlarına dayanan "kentsel tasarım çerçevesi" kapsamında; koruma-odaklı kentsel gelişim parametrelerinin güçlendirilmekte ve arazi kullanım planı doğrultusunda alt-ölçekli projeler geliştirilmektedir (Newcastle CC, 2000-2011; Newcastle Quayside-UDC).[114] ABD ve Birleşik Krallık yaklaşımlarında; koruma-geliştirme sürecine odaklanan bölge karakteri ile uyumlu esnek kentsel tasarım standartları oluşturulmakta ve doğal-tarihi mirasa dayalı kentsel-bölgesel kimlik geliştirilmektedir (Tampa CC-BLC, 2003-2010; Tampa CC-CPD, 1986-2011; OCHP-DHR-Florida, 2007-2011; Seattle CC-DPD, 2006-2011).[115]

Mekanizma-araç bağlantısı bakımından değişken olan dördüncü kategoride; Avrupa uygulamaları kapsamındaki Birleşik Krallık planlama yaklaşımı bulunmaktadır. 12.sırada yer alan yenileme-geliştirme süreci odaklı Birleşik Krallık/*Coventry* örneği; eşik değerler dışında etki değeri oluşturması nedeniyle, katı mekanizma aracı niteliğine sahiptir (puan: 15,5; kapasite oranı: %64,6, eşik aralığı: min%75,4-maks: %104). "Bütünleşik Kalkınma Planı (1993, rev.2001)" ve "planlama politikaları revizyonu (2004)" doğrultusunda "*Coventry* Yerel Kalkınma Planı ve Şeması (2004)" kapsamında planlama ek-rehberi olarak hazırlanan tasarım rehberleri doğrultusunda, koruma süreci odaklı mekansal gelişim direktifleri ve ek-politikalar" kullanılmaktadır. Stratejik politikalar ve kentsel tasarım standartları kapsayan "kentsel tasarım çerçevesi" doğrultusunda planlama ilke kararları uygulanmaktadır (Coventry CC, 2001-2011).[116]

Kalite-odaklı uygulamalara odaklanan beşinci kategori kapsamında; Kuzey Amerika ve Avrupa yaklaşımının baskın olduğu, İskoçya ve İrlanda yaklaşımlarının benzer nitelik gösterdiği, Kanada ve Birleşik Krallık yaklaşımının önem kazandığı stratejik

[114] Veri kümesi için bakınız EK A içinde (UDG Newcastle-UK, 2000-2011).
[115] Veri kümesi için bakınız EK A içinde (UDG Tampa-Ybor, 1986-2011); UDG Seattle-Othello, 1993-2011).
[116] Veri kümesi için bakınız EK A içinde (UDG Coventry, 2001-2011).

bir yaklaşımı oluşmaktadır. Bu kategori; sonraki 5 sıra altında kümelenen, toplam 8 adet kontrol-odaklı planlama aracı kapsamaktadır (maks.puan:15,00 - min.puan:13,00).

- 13.sırada; Amerika ve Avrupa yaklaşımlarında mekansal sürdürülebilirlik bakımından ortak çerçeve oluşturan ve uygulamalarda farklılaşan, yenileme-geliştirme süreci odaklı ABD/*California-San Jose* ve koruma-geliştirme süreci odaklı ABD/*Tampa-Fort Lauderdale* ve Birleşik Krallık/*Essex* örnekleri yer almaktadır (puan:15,0; kapasite oranı: %62,5). Yenileme-geliştirme odaklı stratejik vizyon ve imar planına dayanan "kentsel tasarım çerçevesi" doğrultusunda; "Silikon vadisinin merkezinde tarihi kent" olarak tanımlanan *San Jose* ile ilgili proje uygulama etkilerinin azaltılması ve mekansal, sosyo-ekonomik yeniden-canlandırma ile tanımlı kent parçaları yaratılması için; tasarım esnekliği sağlayan, kalite-odaklı kentsel standartlar geliştirilmektedir (San Jose CC, 2010; San Jose CC-DPBCE, 2003-2011).[117] Koruma-geliştirme odaklı stratejik vizyon ve sürdürülebilir kalkınma hedefine dayanan "kentsel tasarım çerçevesi" doğrultusunda; "Amerika'nın Venediği" olarak tanımlanan ulusal ölçekte tescilli tarihi mahalle olan *Fort Lauderdale* ile ilgili arazi kullanım planı geliştirilmekte ve ölçeklerarası stratejiler içeren planlama-tasarım ilke kararları doğrultusunda yatırım planları uygulanmaktadır (Fort Lauderdale CC, 2003-2011).[118] Koruma-geliştirme odaklı mekansal gelişim stratejisine dayanan "kentsel tasarım çerçevesi" doğrultusunda; Londra bağlantılı "miras değeri taşıyan kentsel yerleşim" olarak tanımlanan *Essex* ile ilgili ölçeklerarası stratejiler ve bütünleşik ilke kararları geliştirilmekte ve bölge-ölçekli mahalle planlama kapsamında kentsilueti ve sokaksilueti ile ilgili uygulamalar esnek biçimde yönlendirilmektedir. (Essex CC, 1973-2005).[119]

- 14.sırada; operasyonel çerçeve oluşturan koruma-geliştirme süreci odaklı Birleşik Krallık/İskoçya/*Dundee* örneği yer almaktadır (puan:14,5; kapasite oranı: %60,4). "S*anayi-sonrası* tarihi liman kenti" ile ilgili strateji planı ve arazi kullanım planına dayanan "kentsel tasarım çerçevesi" doğrultusunda, koruma-gelişim odaklı kentsel gelişim parametrelerinin oluşturulması ve kentsel kalite-odaklı ilke kararlarının ölçeklerarası biçimde uygulanması sağlanmaktadır (Dundee CC, 2001-2011).[120]

- 15.sırada; vizyonel çerçeve oluşturan, koruma-geliştirme süreci odaklı İrlanda/*New Ross Town* örneği yer almaktadır (puan: 14,0; kapasite oranı: %58,3). "S*anayi-sonrası* tarihi liman kenti" ile ilgili strateji planı ve arazi kullanım planına dayanan "kentsel tasarım çerçevesi" doğrultusunda, yeniden-canlanma odaklı

---

[117] Veri kümesi için bakınız EK A içinde (UDG San Jose, 1999-2011).
[118] Veri kümesi için bakınız EK A içinde (UDG Tampa-Fort Lauderdale [Tampa-Fort L.], 2003-2011).
[119] Veri kümesi için bakınız EK A içinde (UDG Essex, 1973-2011).
[120] Veri kümesi için bakınız EK A içinde (UDG Dundee, 2001-2011).

kentsel gelişim vizyonunun oluşturulması ve kentsel kalite-odaklı ilke kararlarının disiplinlerarası biçimde uygulanması sağlanmaktadır (Wexford CC-NRT, 2004-2010).[121]

- 16.sırada; Kuzey Amerika yaklaşımlarında koruma kavramı ile ortak çerçeve oluşturan ve uygulamalarda farklılaşan, koruma süreci odaklı Kanada/*Toronto* örneği ve yenileme-geliştirme süreci odaklı ABD/*San Diego* örneği yer almaktadır (puan: 13,5; kapasite oranı: %56,3). "Çağdaş Başkent" olarak tanımlanan ulusal ölçekli miras kenti *Toronto* kapsamında; ölçeklerarası stratejik çevreye dayanan politika-temelli yaklaşımlar doğrultusunda, tarihi-kültürel mirasın korunması ve kentsel kalite-imaj ile ilgili kontrol-odaklı disiplinlerarası stratejiler ve kalite-odaklı ilkeler geliştirilmektedir (Toronto CH, 2003-2011).[122] İdari bölge merkezi olan *San Diego* kapsamında; ölçeklerarası stratejik çerçeveye dayanan Kentsel Tasarım Planı doğrultusunda, kentsel imaj-karakterin güçlendirilmesi ile ilgili kontrol-odaklı disiplinlerarası tasarım kodları ve kalite-odaklı ilkeler geliştirilmektedir (San Diego CC, 2002-2011).[123]

- 17.sırada; operasyonel çerçevede vizyonel ilkeler oluşturan, yenileme-geliştirme süreci odaklı Birleşik Krallık/*Bridgnorth* örneği yer almaktadır (puan: 13,0; kapasite oranı: %54,2). Doğal-tarihi mirasa sahip kent merkezi ilgili bölgesel ve yerel ölçekli strateji gelişim planlarına dayanan ek-planlama kriterleri ve ek-tasarım ilkeleri doğrultusunda, kentsel iyileştirme odaklı kentsel gelişim vizyonunun oluşturulması ve kalite-odaklı kentsel tasarım standartlarının uygulanması sağlanmaktadır (BE Group, 2009; Shropsire C-Bridgnorth DC, 1996-2011; TEP-EEC, 2010).[124]

Kontrol-odaklı uygulamalara odaklanan altıncı ve son kategori kapsamında; Kuzey Amerika yaklaşımlarında yönetmelikler temelinde 'operasyonel planlama çerçevesi' oluşmaktadır. Bu kategori; son 2 sıra altında kümelenen, toplam 3 adet uygulama aracı kapsamaktadır (maks.puan:12,50 – min. puan: 11,00).

- 18.sırada; stratejik çerçevede kontrol-odaklı vizyonel ilkeler oluşturan, koruma süreci odaklı ABD/*Chestertown* ve Kanada/*Ottawa* örnekleri yer almaktadır (puan: 12,5; kapasite oranı: %52,1). "Koloni tipi tarihi kent *Chestertown*" ile ilgili yerel ölçekli strateji planına dayanan "bütünleşik kentsel tasarım çerçevesi" doğrultusunda, kentsel koruma-odaklı yönetmelik ve kentsel kalite-odaklı ilke kararları ile uygulamalarda çeşitlilik desteklenmektedir (Chestertown CC, 2001-2011; Chestertown

[121] Veri kümesi için bakınız EK A içinde (UDG Wexford-NRT, 1998-2011).
[122] Veri kümesi için bakınız EK A içinde (UDG Toronto, 2003-2011).
[123] Veri kümesi için bakınız EK A içinde (UDG San Diego, 2002-2011).
[124] Veri kümesi için bakınız EK A içinde (UDG Bridgnorth, 1999-2011).

TC-HDC, 2002).[125] "Ulusal Başkent *Ottawa*" ile ilgili ölçeklerarası vizyonel planlar ve kentsel gelişimin yönetimi stratejisine dayanan "koruma komisyonu çerçevesi" doğrultusunda, ölçeklerarası kontrol-odaklı planlama-tasarım stratejileri ve kalite-odaklı kentsel tasarım ilkeleri ile yönetmelikler geliştirilmektedir (Canada NCC, 1999-2011; Ottawa CH, 2004-2007).[126]

– 19. ve son sırada; stratejik çerçevede kontrol-odaklı operasyonel ilkeler oluşturan, yenileme-geliştirme süreci odaklı ABD/*Mankato* örneği yer almaktadır (puan: 11,0; kapasite oranı: %45,8). Akıllı kentsel gelişim sürecinde "mavi yeryüzü" olarak tanımlanan ve "mikropolitan" olarak sınıflandırılan tarihi-kültürel miras kenti *Mankato* ile ilgili yerel ölçekli strateji planlarına dayanan "kentsel tasarım çerçevesi" doğrultusunda, bölgesel kontrol-odaklı kentsel tasarım standartları ve kalite-odaklı kentsel tasarım ilkeleri ile yönetmelikler geliştirilmektedir (CHMankato-CDC, 1990-2011; Envision, 2006-2010).[127]

Kentsel Tasarım Rehberlerinin mikro/yerel ölçekte toplam performans etki değeri: 675,5 / 936 puan ile %72,2 oranında mekanizma aracının toplam kapasite kullanımı olduğunu göstermektedir.[128] Dünya kentlerindeki mevcut planlama uygulamalarında yer alan 39 adet kentsel tasarım rehberlerinin tamamının aktif olması, %100 oranında planlama mekanizmasının toplam potansiyelinin kullanıldığı göstermektedir (Çizelge 4.2).[129] Bu durum; Dünya kentlerinde mevcut modeli oluşturan planlama mekanizmasının potansiyelini geliştirmek yerine değiştirerek, planlama uygulamalarında süreç planlama-yönetime odaklı kentsel tasarım rehberlerinin kapasite kullanım oranı ve işlevsel performans etki değerinde artış gerçekleşebileceğini ortaya koymaktadır.

Sistem çerçevesi temelinde Dünya Modeli Uygulaması (kalite-odaklı mekanizma aracı): performans senaryosu–süreç karakteri–karşılaştırmalı performans matrisinde kriterler

Performans Senaryosu: Holistik ve sinerjik planlama-tasarım paradigması doğrultusunda, bütünleşik koruma-geliştirme sürecinin planlaması-yönetiminde; esnek ve stratejik mekanizma aracı olarak kentsel tasarım rehberleri kullanılmaktadır, örn: *Los Angeles*, *Hong Kong*, *New York*.

Genel Karakter (Şekil 4.12): Talep yönetimine dayalı kentsel gelişim vizyonu ve sürdürülebilir/bütünleşik kentsel kalkınma hedefi nedeniyle, yeni-işlevsel planlama-

---

[125] Veri kümesi için bakınız EK A içinde (UDG Chestertown, 2001-2011)
[126] Veri kümesi için bakınız EK A içinde (UDG Ottawa, 1999-2011).
[127] Veri kümesi için bakınız EK A içinde (UDG Mankato, 1990-2011).
[128] mikro/ölçekli performans etki değeri; oran hesaplaması: (675,5 / 936,0 x 100) = %72,2.
[129] mikro/yerel ölçekli potansiyelin kullanımı; oran hesaplaması: (39 adet örn. / 39 adet aktif uyg. x 100) = %100,0.

tasarım uygulamalarında kent-temelli yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu durum; bütünleşik süreç planlama-yönetim çerçevesi doğrultusunda negentropik süreç karakterine sahip performans kapasitesi oluşmaktadır.[130] Dünya Modelinin genel karakteri; bütünleşik süreç planlama-yönetimde mekanizma aracı (esnek ve yaratıcı) biçiminde özetlenebilir. Ölçeklerarası işlevsel performans bakımından genel karakter kapsamında aşağıdaki konularda analiz-sentez yapılabilmektedir. [131]

- Makro/Ulusal ölçekte; stratejik/yeni-işlevsel planlama-tasarım paradigması kapsamında kentsel dönüşüm sürecine odaklı planlama mekanizması,
- Mezo/Bölgesel ölçekte; organizasyonel ve mekansal düzeylerde birleşik nitelikli stratejik planlama çerçevesi doğrultusunda ölçeklerarası birliktelik sağlayan planlama-tasarım yaklaşımı,
- Mikro/Yerel ölçekte; ortak hedeflere dayalı toplumsal kararlar doğrultusunda analitik kararın koordinasyonu ve ortak hedefler doğrultusunda stratejik katılımda kooperasyon.

Bağlantı Karakteri (Şekil 4.12): sistem-temelli Dünya modeli kapsamındaki mekanizma-araç bağlantısının bölgesel ölçekte; 'organizasyonel düzey planlama sistemi' (sıra3) temelinde 'süreç-odaklı yapısal planlama stratejileri' ile kontrol edilmesi nedeniyle, 'çözüm ilkeleri' arasında bağlantı sağlayan 'aktör-temelli çözüm aracı' doğrultusunda netleştirilmesi 'performans-odaklı süreç kontrol stratejisi' olarak kullanılmaktadır. Bu strateji; bölgesel ölçekte %22 ve ulusal ölçekte %69,5 oranında, negentropik süreç karakteri yaratmaktadır (Çizelge 4.3).[132] Planlama sisteminin merkezinde tanımlanan stratejik işlevsel/yeni-işlevsel kentsel tasarım yaklaşımları ve aşağıdan-yukarıya stratejik planlama çerçevesinde ölçeklerarası birliktelik içinde kullanılan esnek planlama mekanizmasının aracı [kalite anahtarı]; süreç-odaklı yaratıcı uygulamalarda kentsel kalite-odaklı çarpan etkisi oluşturmaktadır.[133]

---

[130] değer dağılımı: OD: 0,51 ve MD: 0,49. makro/ulusal ölçek performans değeri y_{makro}= - 0,0017x+0,5117, R^2=1.

[131] Dünya Modeli; mekanizma-araç bağlantısın performans etki gücü; (OD-MD) oranı: (0,51 / 0,49 x 100) ≈ % 104.
planlama sistemi (0,17) / planlama stratejisi (0,18); oran: (0,17 / 0,18 x 100 = 94,44) ≈ % 94.
süreç yapısı (0,18) / çözüm ilkeleri (0,19); oran: (0,18 / 0,19 x 100 = 94,74) ≈ % 95.
süreç aktörü (0,16) / çözüm aracı (0,12); oran: (0,16 / 0,12 x 100 = 133,33) ≈ %133.

[132] Sıra 3. Saaty skalası: 1, mezo ort.: [(13,8+10,5/2)/86,7]→%22 , makro ort.: [(42,3+35,9/2)/86,7]→%69,5.

[133] değer dağılımı: yapı & strateji: 0,18; sistem: 0,17; aktör: 0,16; ilke: 0,19; araç: 0,12.mezo/bölgesel ölçek performans değeri] y_{mezo}= -0,0014x+0,1824, R^2=0,1824.

Çizelge 4.3 : Dünya Modeli – mekanizma aracı çözümlemesi: mezo/bölgesel ölçek ikili karşılaştırma matrisi.

KARŞILAŞTIRMA MATRİSİ: SİSTEM-TEMELLİ DÜNYA MODELİ (MEKANİZMA ARACI)			Organizasyonel Düzey			Mekansal Düzey			KPD mezo ölçek		KPD makro ölçek	
			sistem	yapı	aktör	strateji	ilke	araç	∑puan	sıra (max-min)	∑puan	sıra (max-min)
performans kriterleri		değer (1)	0,170	0,180	0,160	0,180	0,190	0,120				
OD	planlama sistemi	0,170	1	0,944	3	0,944	0,895	7	13,784	3	42,292	2
	süreç yapısı	0,180	2	1	5	1	0,947	8	17,974	2		
	süreç aktörleri	0,160	0,941	0,889	1	0,889	0,842	6	10,561	4		
MD	planlama stratejisi	0,180	2	1	5	1	0,947	8	17,947	2	44,368	1
	çözüm ilkeleri	0,190	4	2	4	2	1	9	22,000	1		
	çözüm araçları	0,120	0,706	0,667	0,750	0,667	0,632	1	4,421	5		
mezo ölçek	∑karşılaştırmalı performans puanı		10,467	6,500	18,750	6,500	5,263	39,000	esnek planlama mekanizması. kalite-odaklı yaratıcı araç		MD'de OD süreç planlama-yönetim (çözüm odaklı uyg.)	
	performans sıralaması (max-min)		3	4	2	4	5	1				
	performans sıralaması (min-max)		3	2	4	2	1	5				
makro ölçek	∑karşılaştırmalı performans puanı		35,897			50,763			OD'de MD süreç planlama-yönetim (süreç odaklı uyg.)		∑ KPD MODEL: 86,660	
	performans sıralaması (max-min)		2			1						
	performans sıralaması (min-max)		1			2						

Özel Karakter (Şekil 4.12): Sistem-temelli Dünya modeli kapsamındaki mekanizma-araç bağlantısının mikro/yerel ölçekte; organizasyonel düzeyde mekansal süreç planlama-yönetim; yerel ölçekli uygulamalarda, yapı-strateji bağlantılı asimetrik düzen oluşturmakta ve sinerjik bağlantı sağlamaktadır.[134] Bölgesel ölçekli uygulamalarda; kentsel tasarım çerçevesinin 'organizasyonel düzey planlama sistemi' (sıra3) temelinde yürütülmesi, bölgesel-yerel ölçekler arasında %25,5 oranında gizli bağlantı gücü oluşturan (ve bilinçli şekilde kulanılan) performans-odaklı kontrol stratejisi olarak yer almaktadır (Çizelge 4.3 ve Çizelge 4.4).[135] Kamu sektörü tarafından belirlenen 'koruma-geliştirme sürecine odaklı kentsel tasarım çerçevesi' kapsamındaki bütünleşik ilke kararları, planlama süreçlerinde yürütülmekte ve katılım modeli belirlenmektedir (skala:1; Çizelge 4.4). Yerel ölçekli uygulamalarda; kentsel tasarım çerçevesinin etkinleştirilmesini sağlayan başlıca üç grup altında toplanan toplam dört adet performans-odaklı kontrol stratejisi bulunmaktadır: 'bölgesel ölçekli stratejik plan-proje', 'neo-liberal kentleşme süreçlerinde küresel rekabet avantajı sağlayan koruma-odaklı süreç çerçevesi' ve 'yerel ölçekli süreç aktörü olarak özel sektör' (sıra6, %21,2; Çizelge 4.4).[136] Özel sektör tarafından hazırlanan bölgesel ölçekli stratejik plan-projelerin; yerel ölçekli uygulamalarda etkinleştirilmesini sağlayan en güçlü kriterler arasında, süreç aktörü olarak yerel halk ve kentsel tasarım çerçevesindeki mekan-temelli süreç planlama-yönetim stratejileri yer almaktadır (Skala: 2; Çizelge 4.4).

[134] Dünya Modeli / Özel Karakter. [mikro/yerel ölçek performans değeri]. $y_{mikro} = -0{,}0005x+0{,}0478$; $R^2= 0{,}0660$.
[135] Dünya Modeli – mikro/yerel ölçek mekaniza-araç bağlantısı. ort.oran: [(271,9+261,9/2) x 100/1580,7)]= %25,5.
[136] Dünya Modeli –mikro/yerel ölçek kontrol stratejileri. ort.oran: [(53,2+62,25/2)x100/1580,7]= %5,3→x4=%21,2..

Çizelge 4.4 : Dünya Modeli – mekanizma aracı çözümlemesi: mikro / yerel ölçek ikili karşılaştırma matrisi.

KARŞILAŞTIRMA MATRİSİ: DÜNYA MODELİ KALİTE-ODAKLI MEKANİZMA ARACI			makro	Organizasyonel Düzey Performans Kriterleri [OD, w: 0,510]												Mekansal Düzey Performans Kriterleri [MD, w: 0,490]												DÜNYA MODELİ					
			mezo	Planlama Sistemi [w: 0,170]				Süreç Yapısı [w: 0,180]				Süreç Aktörleri [w: 0,160]				Planlama Stratejisi [w: 0,180]				Çözüm İlkeleri [w: 0,190]				Çözüm Araçları [w: 0,130]				mikro puan (max-min)	sıra	mezo	sıra	makro	sıra
			mikro	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24						
			değer	0,050	0,030	0,060	0,030	0,050	0,040	0,040	0,050	0,060	0,040	0,025	0,035	0,050	0,035	0,035	0,060	0,050	0,060	0,050	0,030	0,050	0,040	0,010	0,020						
Organizasyonel Düzey	planlama sistemi	planlama süreci	0,050	1	7	0,833	7	1	4	4	1	0,833	4	8	5	1	5	5	0,833	1	0,833	1	7	1	4	9	9	88,333	4	271,876	3	795,286	1
		katılım modeli	0,030	0,600	1	0,500	1	0,600	0,750	0,750	0,600	0,500	0,750	3	0,857	0,600	0,857	0,857	0,500	0,600	0,500	0,600	1	0,600	0,750	9	6	32,771	9				
		yapı-temelli süreç yaklaşımı	0,060	3	8	1	8	3	6	6	3	1	6	8	7	3	7	7	1	3	1	3	8	3	6	9	7	118,000	3				
		aktör temelli süreç yaklaşımı	0,030	0,600	1	0,500	1	0,600	0,750	0,750	0,600	0,500	0,750	3	0,857	0,600	0,857	0,857	0,500	0,600	0,500	0,600	1	0,600	0,750	9	6	32,771	9				
	süreç yapısı	organizasyonel süreç çerçevesi	0,050	1	7	0,833	7	1	4	4	1	0,833	4	8	5	1	5	5	0,833	1	0,833	1	7	1	4	9	9	88,333	4	238,200	5		
		küresel rekabet avantajı (GaWC)	0,040	0,800	4	0,667	4	0,800	1	1	0,800	0,667	1	6	2	0,800	2	2	0,667	0,800	0,667	0,800	4	0,800	1	9	8	53,267	6				
		koruma odaklı süreç çerçevesi	0,040	0,800	4	0,667	4	0,800	1	1	0,800	0,667	1	6	2	0,800	2	2	0,667	0,800	0,667	0,800	4	0,800	1	9	8	53,267	6				
		koruma-gelistirme süreç çerçevesi	0,050	1	7	0,833	7	1	4	4	1	0,833	4	8	5	1	5	5	0,833	1	0,833	1	7	1	4	9	9	88,333	4				
	süreç aktörleri	kamu sektörü	0,060	3	8	1	8	3	6	6	3	1	6	8	7	3	7	7	1	3	1	3	8	3	6	9	9	120,000	1	240,210	4		
		özel sektör	0,040	0,800	4	0,667	4	0,800	1	1	0,800	0,667	1	6	2	0,800	2	2	0,667	0,800	0,667	0,800	4	0,800	1	9	8	53,267	6				
		kurumsal sektör	0,025	0,500	2	0,417	2	0,500	0,625	0,625	0,500	0,417	0,625	1	0,714	0,500	1	1	0,417	0,500	0,417	0,500	2	0,500	0,625	9	4	29,810	10				
		yerel halk	0,035	0,700	2	0,583	2	0,700	0,875	0,875	0,700	0,583	0,875	5	1	0,700	1	1	0,583	0,700	0,583	0,700	2	0,700	0,875	9	7	37,133	8				
Mekansal Düzey	planlama stratejisi	uygulama süreci stratejisi	0,050	1	7	0,833	7	1	4	4	1	0,833	4	8	5	1	5	5	0,833	1	0,833	1	7	1	4	9	9	88,333	4	288,872	2	785,432	2
		politika-temelli süreç stratejisi	0,035	0,700	2	0,583	2	0,700	0,875	0,875	0,700	0,583	0,875	5	1	0,700	1	1	0,583	0,700	0,583	0,700	2	0,700	0,875	9	7	40,733	7				
		ekonomi-temelli süreç stratejisi	0,035	0,700	2	0,583	2	0,700	0,875	0,875	0,700	0,583	0,875	5	1	0,700	1	1	0,583	0,700	0,583	0,700	2	0,700	0,875	9	7	40,733	7				
		mekan-temelli süreç stratejisi	0,060	3	8	1	8	3	6	6	3	1	6	8	7	3	7	7	1	3	1	3	8	3	6	9	9	119,072	2				
	çözüm ilkeleri	planlama	0,050	1	7	0,833	7	1	4	4	1	0,833	4	8	5	1	5	5	0,833	1	0,833	1	7	1	4	9	9	87,383	5	328,488	1		
		kentsel tasarım	0,060	3	8	1	8	3	6	6	3	1	6	8	7	3	7	7	1	3	1	3	8	3	6	9	9	120,000	1				
		mimarlık	0,050	1	7	0,833	7	1	4	4	1	0,833	4	8	5	1	5	5	0,833	1	0,833	1	7	1	4	9	9	88,333	4				
		peyzaj mimarisi	0,030	0,600	1	0,500	1	0,600	0,750	0,750	0,600	0,500	0,750	3	0,857	0,600	0,857	0,857	0,500	0,600	0,500	0,600	1	0,600	0,750	9	6	32,771	9				
	çözüm araçları	ilke kararları	0,050	1	7	0,833	7	1	4	4	1	0,833	4	8	5	1	5	5	0,833	1	0,833	1	7	1	4	9	9	88,333	4	168,071	6		
		stratejik plan-proje	0,040	0,800	4	0,667	4	0,800	1	1	0,800	0,667	1	6	2	0,800	2	2	0,667	0,800	0,667	0,800	4	0,800	1	9	8	53,267	6				
		tematik program	0,010	0,200	0,333	0,167	0,333	0,200	0,250	0,250	0,200	0,167	0,250	0,400	0,286	0,200	0,286	0,286	0,167	0,200	0,167	0,200	0,333	0,200	0,250	1	0,500	6,824	12				
		tematik yönetmelik	0,020	0,400	0,667	0,333	0,667	0,400	0,500	0,500	0,400	0,333	0,500	0,800	0,571	0,400	0,571	0,571	0,333	0,400	0,333	0,400	0,667	0,400	0,500	8	1	19,648	11				
mikro	karşılaştırma puanı			27,200	109,000	16,667	109,000	27,200	62,250	62,250	26,250	16,667	62,250	134,600	78,143	27,200	78,143	78,143	15,739	27,200	16,667	27,200	109,000	27,200	62,250	207,000	173,500	Karşılaştırmalı performans değeri (∑ KPD MODEL): 1580,717					
	sıra (max-min & min-max)			7; 4	4;7	9;2	4;7	7; 4	6;5	6;5	8;3	9;2	6;5	3;8	5;6	7;4	5;6	5;6	10;1	7;4	9;2	7;4	4;7	7;4	6;5	1;10	2;9						
mezo	karşılaştırma puanı			261,867				177,950				291,660				199,224				180,067				469,950									
	sıra (max-min & min-max)			maks-min: 3 ; min-maks: 4				maks-min: 6 ; min-maks: 1				maks-min: 2 ; min-maks: 5				maks-min: 4 ; min-maks: 3				maks-min: 5 ; min-maks: 2				maks-min: 1 ; min-maks: 6									
makro	karşılaştırma puanı			731,476												894,241																	
	sıra (max-min & min-max)			maks-min: 2 ; min-maks: 1												maks-min: 1 ; min-maks: 2																	

Genel Değerlendirme: stratejik planlama ve analitik yönetim odaklı mekanizma aracı

Karakteristik İşlev (Çizelge 4.2): Stratejik planlama çerçevesi doğrultusunda sürdürülebilir kentsel kalkınma odaklı stratejik işlevsel planlama-tasarım yaklaşımı nedeniyle (OD-MD bağlantı kapasitesi: %104) organizasyonel düzeyde mekansal süreç planlama-yönetim çerçevesi aktiftir. Karar-katılım temelli bütüncül planlama çerçevesinde, süreç-çözüm odaklı ve ölçeklerarası birliktelik içinde işleyen bütünleşik süreç planlama-yaklaşımı geliştirilmektedir (sistem-strateji bağlantı kapasitesi: %94). Planlama uygulamalarında; kentsel tasarım-odaklı süreç planlama-yönetim çerçevesi kullanılmaktadır (yapı-ilke bağlantı kapasitesi: %95). Kentsel kalite-odaklı uygulamalarda, esnek ve yaratıcı mekanizma aracı olarak kentsel tasarım rehberleri kullanılmaktadır (aktör-araç bağlantı kapasitesi: %133).

Mekanizma-Araç bağlantısında ölçeklerarası birliktelik (Çizelge 4.3 ve Çizelge 4.4): Makro/ulusal ölçekte organizasyonel düzeyde mekansal süreç planlama-yönetim çerçevesine bağlanarak başlamakta, mezo/bölgesel ölçekte 'planlama sistemi' doğrultusunda ölçeklerarası bağlantısı geliştirilmekte ve mikro/yerel ölçekte 'organizasyonel düzeyde koruma ve rekabet odaklı yapı-aktör etkileşimi' doğrultusunda 'mekansal düzeyde stratejik plan proje' ile disiplinlerarası stratejiler kullanılmaktadır.

Karar-katılım temelli süreç karakteri (Şekil 4.12); kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması-yönetimine odaklanan süreç-odaklı uygulamalarda "büyük ortaklık" ve "rekabetçi ortaklık" modelleri (Şekil 3.2 içinde 5 ve 6) tercih edilmektedir. Sürdürülebilir/Bütünleşik kentsel kalkınma hedefi nedeniyle koruma-geliştirme sürecine dayalı çoklu-kararlarda koordinasyon ve çok-aktörlü katılımda kooperasyon modeline dayalı toplum-temelli katılım nedeniyle 'kalite-odaklı çarpan etkisi' oluşmaktadır.

Sistem-temelli Dünya Modeli uygulaması; bütünleşik kentsel koruma-geliştirme sürecinin stratejik planlaması ve analitik yönetimi konusunda, kalite-odaklı mekanizma aracı olarak kentsel tasarım rehberlerine odaklanmaktadır. Mekanizma-araç bağlantısı bakımından; planlama sisteminde; ölçeklerarası birliktelik ve planlama süreçlerinde bütüncül çerçeveler bulunmaktadır. Bu nedenle; Dünya modeli kapsamındaki kentsel tasarım rehberleri, kent-temelli sistem düşüncesine dayalı biçimde esnek ve yaratıcı bir mekanizma aracı olarak kullanılmaktadır. Dünya modeli kapsamındaki mekanizma aracı ile ilgili mezo/bölgesel ve mikro/yerel ölçeklerdeki ikili karşılaştırma analizleri sonucunda hazırlanan ölçeklerarası performans karakteri üzerine genel değerlendirme sentezlenerek, görsel biçimde sunulmaktadır (Şekil 4.13).

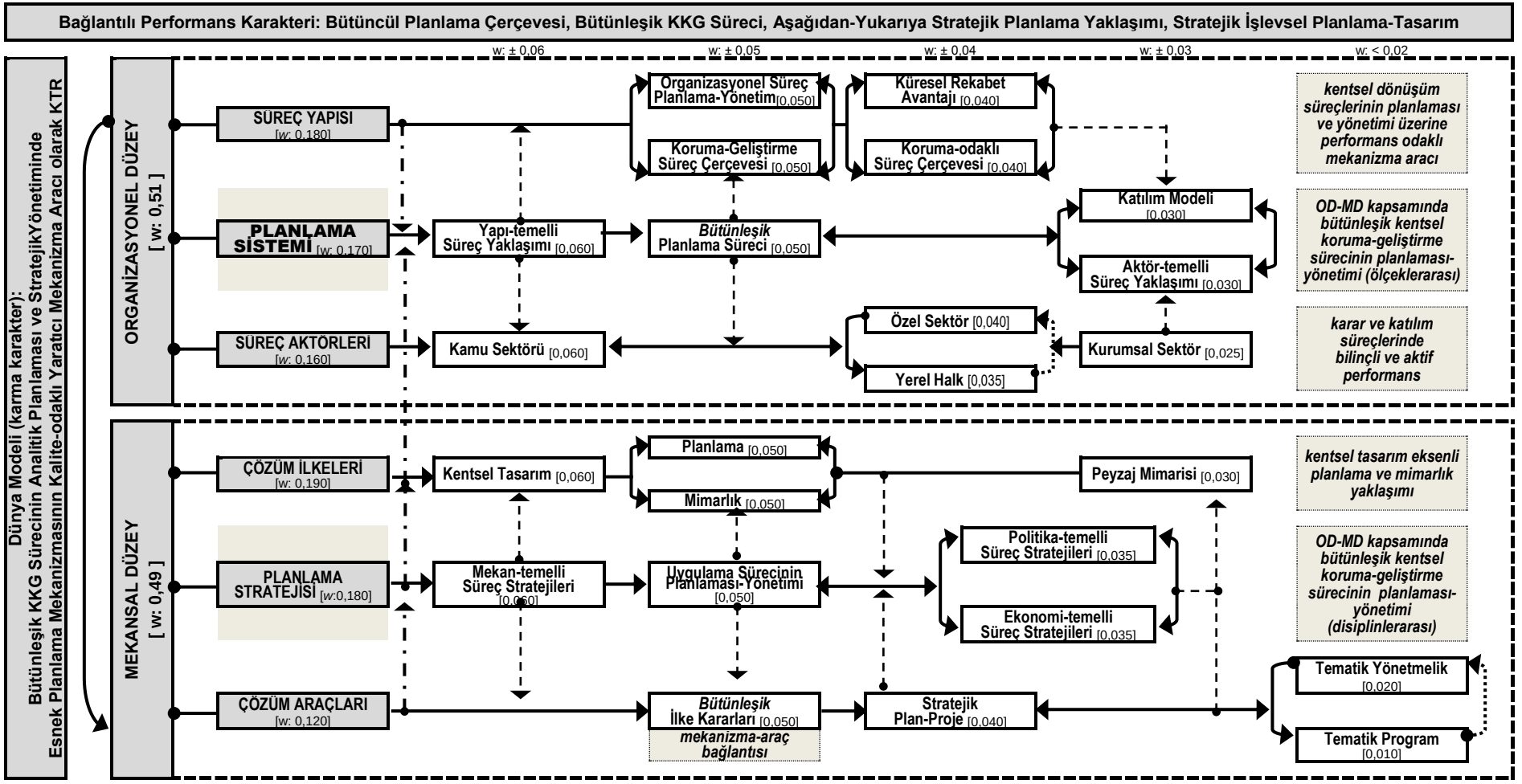

Şekil 4.13 : Dünya modeli – Bütünleşik kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi üzerine esnek ve yaratıcı kalite-odaklı mekanizma aracı olarak kentsel tasarım rehberleri (genel değerlendirme).

4.2.2 Strateji-temelli TR/Istanbul modeli: Bölüntülü sürecin stratejik planlaması ve pragmatik yönetimi–kontrol-odaklı operasyonel araç

Strateji-temelli Türkiye/Istanbul Modeli kapsamında; bölüntülü süreç planlama ve yönetim konusunda operasyonel bir araç olarak hazırlanan ve kullanılan kentsel tasarım rehberleri; entropik süreç karakteri üreten işlevsel değer temelinde kuram, uygulama ve yöntemi makro/ulusal ve mikro/yerel ölçekli ayrık performansa dayalı biçimde bağlanmaya çalışılmaktadır. Bu nedenle; modern/stratejik işlevsel planlama-tasarım paradigması ile operasyonel araç olarak kentsel tasarım rehberleri arasında katı planlama mekanizmasında işleyen yapı-temelli yönlendirici sistem ve mekan-temelli düzenleyici stratejiler ile bütçe-plan/proje bağlantılı ilişkiler kurulmaktadır. Sürecin organizasyonel düzey planlama sistemi ve mekansal düzey planlama stratejileri ile sürecin planlaması ve yönetimi konusunda kentsel tasarım rehberlerine, koruma-gelişim ikilemini barındıran kalkınma odaklı bir performans atanmaktadır.

Kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi üzerine çözüm-odaklı mekansal uygulama süreçlerine ilişkin politika-temelli operasyonel araç senaryosu bulunmaktadır. Bu senaryo; kentsel gelişim-odaklı stratejik planlama sistemi kapsamında makro/ulusal ölçekli karar çerçeveleri ile mikro/yerel ölçekli uygulama çerçevesi arasında etkileşim sağlayan planlama-tasarım uygulamaları gerçekleştirilmesine odaklanmaktadır. Kamusal hedeflere dayalı kararlarda koordinasyon ve kontrollü katılımda kooperasyon problemleri nedeniyle performans-odaklı uygulamalarda stratejik hedeflere ulaşma güçlüğü ortaya çıkmaktadır. Bu problem; rant-temelli düşünce sisteminde stratejik karar çerçevesi yerine pragmatik bir uygulama çerçevesi oluşturmakta ve karar-katılım temelli planlama uygulamalarında sistem-strateji açıkları ortaya çıkarmaktadır. Ölçeklerarası kopukluk içinde işleyen makro/ulusal, mezo/bölgesel ve mikro/yerel ölçekli politika-temelli mekansal çerçeveler nedeniyle, disiplinerarası uygulamalara yönelik pragmatik ve eklektik bir uygulama çerçevesi tanımlanmaktadır (Şekil 4.14).

“Kentsel dönüşüm” kavramında çelişkiler mevcuttur. “Ölçeklerarası kademeli birliktelik” (Ersoy, 2000; 2006) ve “tasarım-planlama-operasyon”a dayalı süreç planlama-yönetim üzerine “primitif strateji” tanımı henüz net değildir (Şekil 3.1). Arza dayalı planlama sistemi ve yönetim stratejileri tarafından belirlenen ekonomik kalkınma odaklı bir planlama paradigması mevcuttur (BYKP I-IX, 1962-2006; KENTGES, 2010) ve koruma odaklı planlama yaklaşımı oluşturulmaktadır (DPT, 1997-2011). Kentsel gelişim ve kentsel koruma odaklı stratejik planlama sistemi koruma-kalkınma ikilemine dayalı biçimde tanımlıdır. Uluslararası/ulusal ölçekte kentsel

TÜRKİYE / ISTANBUL MODELİ: OPERASYONEL ARAÇ (strateji-temelli senaryo çözümlemesi)							
İŞLEVSEL PERFORMANS DEĞER DAĞILIMI (kalitatif-kantitatif karma yöntemde nitelik-nicelik)							
model	**makro ölçek**	**mezo ölçek**	**mikro ölçek**	**mikro**	**mezo**	**makro**	**model**
süreç planlama-yönetim üzerine kentsel tasarım rehberleri: analitik karar ve stratejik katılım	**organizasyonel düzey**	**planlama sistemi**	1. planlama süreci	**0,016**	**0,12**	**0,43**	**1**
			2. katılım modeli	**0,016**			
			3. yapı-temelli süreç planlama-yönetim yaklaşımı	**0,080**			
			4. aktör-temelli süreç planlama-yönetim yaklaşımı	**0,008**			
		süreç yapısı	5. organizasyonel süreç planlama-yönetim çerçevesi	**0,024**	**0,17**		
			6. küresel rekabet avantajı	**0,016**			
			7. koruma odaklı süreç planlama-yönetim çerçevesi	**0,072**			
			8. koruma-geliştirme odaklı süreç planlama-yönetim çerçevesi	**0,058**			
		süreç aktörleri	9. kamu sektörü	**0,080**	**0,14**		
			10. özel sektör	**0,024**			
			11. kurumsal sektör	**0,036**			
			12. yerel halk	**0,000**			
	mekansal düzey	**planlama stratejisi**	13. mekansal süreç planlama-yönetim stratejisi	**0,008**	**0,14**	**0,57**	
			14. politika-temelli süreç planlama-yönetim stratejisi	**0,036**			
			15. ekonomi-temelli süreç planlama-yönetim stratejisi	**0,016**			
			16. mekan-temelli süreç planlama-yönetim stratejisi	**0,080**			
		çözüm ilkeleri	17. planlama ilkeleri	**0,075**	**0,25**		
			18. kentsel tasarım ilkeleri	**0,050**			
			19. mimarlık ilkeleri	**0,080**			
			20. peyzaj mimarisi ilkeleri	**0,045**			
		çözüm araçları	21. süreç-çözüm odaklı ilke kararları	**0,060**	**0,18**		
			22. stratejik plan-proje	**0,048**			
			23. tematik program	**0,024**			
			24. tematik yönetmelik	**0,048**			

a. GENEL KARAKTER
(süreç planlama-yönetim bakımından planlama mekanizmasının ölçeklerarası işlevsel değer dağılımı: PERFORMANS KAPASİTESİ)

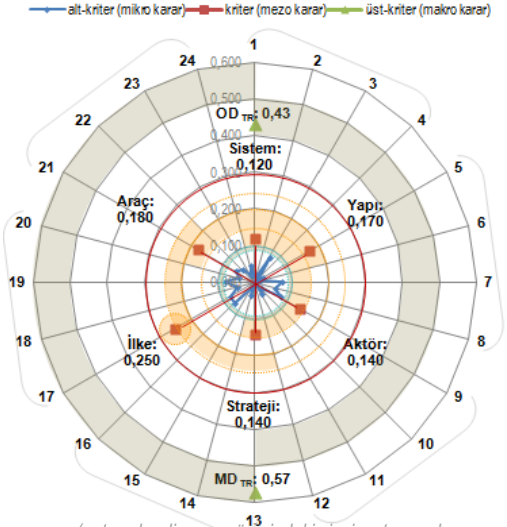

(not: radar diagramı üzerindeki çizgi ve taramalar performans senaryosuna göre eklenmiştir).

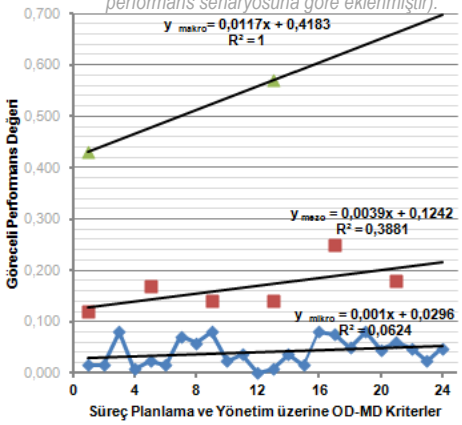

ekonomik kalkınma odaklı bölüntülü süreç planlama-yönetim ve entropik süreç karakteri

b. ÖZEL KARAKTER
(kentsel tasarım rehberi bakımından planlama mekanizmasının mikro ölçek işlevsel performansı: PERFORMANS ETKİ ALANI)

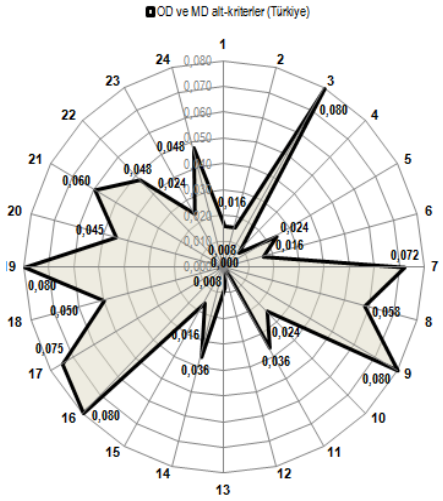

mekansal düzeyde organizasyonel süreç planlama ve yönetim (simetrik x asimetrik: aktör-strateji bağlantılı düzensizlik (bulanık)

c. BAĞLANTI KARAKTERİ
(ölçeklerarası çapraz kriterler bakımından planlama mekanizmasının mezo ölçek işlevsel performansı: BAĞLANTI GÜCÜ)

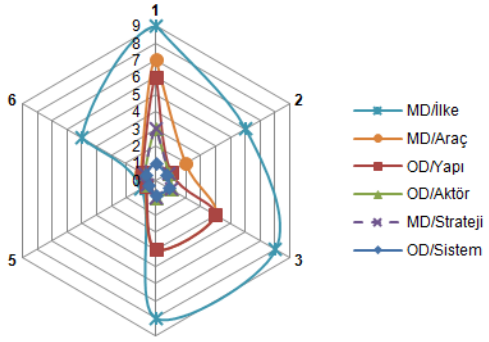

yıpranma etkili düzen-odaklı operasyonel araç (uygulama şablonu)

Şekil 4.14 : Türkiye/*Istanbul* modeli–Bölüntülü süreç için katı ve düzenleyici operasyonel araç (işlevsel değer dağılımı ve performans karakteri).

koruma yasaları mevcut, ulusal ölçekte kentsel dönüşüm yasası hazırlanmakta ancak kentsel değişim yasaları tanımsızdır. Mevcut "tasarım-planlama-operasyon" stratejisi (Şekil 3.1) kapsamında; süreç planlama-yönetim üzerine davranış modellerinin kamusal yapı tarafından kural koyucu biçimde sistemleştirilmektedir. Bu nedenle; biçim-düzen odaklı ile yapı-sistem odaklı süreç planlama-yönetim üzerine mimarlık ve planlama eksenli kentsel tasarım yaklaşımının parça-bütün ilişkisine dayalı performans senaryosunda çelişki oluşmaktadır. Ayrıca, planlama sisteminde yapılanma aşamasında kentsel tasarımın tanımlan(a)maması (Tekeli, 1994; Çubuk, 2009) ve kentsel tasarım rehberi hazırlama-kullanma konusunda bilimsel yöntem olmaması (KENTGES, 2010) nedeniyle planlama mekanizması üzerine "primitif strateji" (Şekil 3.1) oluşturulmaya çalışılmaktadır.

Operasyonel araç senaryosunun organizasyonel düzeyinde (Şekil 4.14); "yukarıdan-aşağıya stratejik planlama yaklaşımı" (Şekil 3.4) ile stratejik karar planlama sisteminde yapı-temelli süreç planlama-yönetim çerçevelerinde çözüm-odaklı uygulama yaklaşımları kullanılmaktadır. "Kamusal liderlik modeli" (Şekil 3.2 içinde 5 ve 6) kapsamında uygulama çerçevesi tanımlayan çözüm-odaklı ve mekan-temelli politikalar ile kentsel koruma süreci üzerine kurumsal katılım sağlanmaktadır. Mekan-temelli uygulama sürecinin planlaması-yönetimine odaklanan yaklaşımlar kapsamında; merkezi/yerel yönetimler, kamu-kurumsal sektör ortaklıkları ve kamu-özel sektör ortaklıkları ile oluşturulan ve yerel halkın karar süreçlerinde dahil edilmeden uygulama sürecine katılımı desteklenen "kamusal liderlik modeli" (Şekil 3.2 içinde 1) tercih edilmektedir. Bu ortaklık modeli kapsamında; düzenleyici ve girişimci strateji çerçeveleri ile çözüm-odaklı uygulamalar gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır.

Operasyonel araç senaryosunun mekansal düzeyinde (Şekil 4.14); parçalı kentsel tasarım stratejilerinden oluşan kapsamlı sistem çerçevesinde mimarlık eksenli ve planlama ağırlıklı kentsel tasarım ilkeleri ile disiplinlerarası "primitif stratejiler" (Şekil 3.1) geliştirilmektedir. Koruma süreçlerine odaklanan, koruma-gelişim ikilemi içeren ve kentsel dönüşüm konusunda çelişkiler yaratan kentsel uygulamalar gerçekleştirilmektedir. Bu uygulamalarda; kanunlar,[137] programlar,[138] planlar[139], projeler[140] ve katı/düzenleyici yönetmelikler[141] doğrultusunda mekansal düzeyde organizasyonel süreç planlama-yönetim çerçeveleri, planlama sisteminde stratejik biçimde tanımlanmaya çalışılmakta ve planlama gündeminde mekan-temelli

[137] örn: *kentsel koruma kanunu, koruma-kullanma dengesine odaklanan kanun, kentsel dönüşüm kanunu vb*
[138] örn: *bütçe-odaklı performans programı, miras koruma programı, ekonomik kalkınma programı, vb.*
[139] örn: *stratejik plan, imar planı, koruma planı vb.*
[140] örn: *kentsel tasarım projesi, tematik projeler vb.*
[141] örn: *plan notları ile hükme bağlanan uyg. planları, politika-temelli ilke kararları ile oluşan tematik yönetmelikler.*

uygulamalar gerçekleştirilmesini sağlayan kentsel tasarım rehberleri hazırlanmaktadır. Hazırlanan kentsel tasarım rehberleri, politika-temelli çerçevelerde tanımlandığı takdirde kullanılmaktadır. Yapı-temelli planlama yaklaşımlarında tanımlanan mekan-temelli araçlarda, çözüm-odaklı bölüntülü ilke kararları oluşturulmaktadır. Stratejik plan çerçeveleri ile tematik biçimde tanımlanan ve bütçe-odaklı hedeflerle geliştirilen bölüntülü ilke kararları doğrultusunda kontrol-odaklı uygulamalar gerçekleştirilmektedir.

Türkiye/Istanbul modeli kapsamında; bölüntülü süreç planlama-yönetime odaklanan strateji-temelli vizyonel planlama çerçevesindeki, operasyonel araç senaryosunun süreç bakımından karakteristik işlevi üç başlık altında özetlenebilir (Şekil 4.14):

- Genel karakter: Bölüntülü süreç planlama-yönetim üzerine ölçeklerarası kopukluk içeren planlama-tasarım çerçevesi nedeniyle mezo/bölgesel ölçek üzerinden planlama mekanizması tanımlanmadan, mikro/yerel ölçek ile makro/ulusal ölçek arasında çelişkili uygulamalar gerçekleştirilen planlama araçları kullanılmaktadır. Başka bir deyişle, ölçeklerarası kopukluk nedeniyle mekanizma-araç bağlantısı sağlanamamakta ve organizasyonel düzeyde mekansal süreç planlama-yönetim çerçevesi geliştirilememektedir. Bu nedenle; entropik süreç karakterinin etkisi yükseltilmekte ve mikro/yerel ölçekli performans kapasitesi etkinleşememektedir.
- Özel karakter: mekansal düzeyde organizasyonel süreç planlama-yönetim dayalı performans etki alanı kapsamında farklı ölçeklerde değişken bağlantı sağlayan asimetrik süreç yapısında kontrol-odaklı kentsel tasarım rehberleri kullanılmaktadır.
- Bağlantı karakteri: mekansal düzeyde çözüm ilkeleri ve organizasyonel düzeyde süreç yapısı arasındaki pragmatik bağlantı nedeniyle, disiplinlerarası etkileşim bakımından mikro/yerel ve makro/ulusal ölçekli kararlarda çelişki bulunmakta, mezo/bölgesel ölçekli bağlantı gücü tanımlanamamakta ve çözüm ilkelerine dayalı planlama-tasarım çerçeveleri sağlayan yapı-temelli planlama araçları ile ölçeklerarası süreçler kontrol edilememektedir.

Türkiye/Istanbul modeli çerçevesinde bölüntülü kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması-yönetimi ile ilgili çözümlemelerde; ölçeklerarası performans kriterlerinin işlevsel değeri ölçülerek, değerlendirilmektedir. Ölçeklerarası kopukluk nedeniyle oluşan parçacıl planlama-tasarım çerçevesinin karakteristik işlevi; kentsel tasarım rehberi hazırlama sürecine odaklanan ‘sayısallaştırma matrisi’ (Çizelge 4.5) ve kentsel tasarım rehberi uygulama sürecine odaklanan ‘performans matrisi’ (Çizelge 4.6) üzerinden çözümlenmektedir.

Çizelge 4.5 : Türkiye/Istanbul Modeli – operasyonel araç çözümlemesi: sayısallaştırma matrisi ve parçacıl planlama çerçevesi (kaynak: Ek A/1).

SAYISALLAŞTIRMA MATRİSİ: TR/ISTANBUL MODELİ- ÖRN. UYGULAMALAR		üstkriter	Organizasyonel Düzey Performans Kriterleri [OD]												Mekansal Düzey Performans Kriterleri [MD]												TR / IST. MODELİ	
		kriter	Planlama Sistemi				Süreç Yapısı				Süreç Aktörleri				Planlama Stratejisi				Çözüm İlkeleri				Çözüm Araçları				SPD (puan)	sıra (max-min)
		altkriter	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24		
KORUMA	Tarihi Yarımada	**Eminönü**	C4, A-	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,5	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	1,0	0,5	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0	1,0	**9,00**	**4**
KORUMA	Tarihi Yarımada	**Fatih**	C4, A-	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,5	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	1,0	0,5	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0	1,0	**9,00**	**4**
KORUMA	Kentiçi (GG)	**Kısıklı**	C4, A-	0,5	0,5	1,0	0,0	0,0	0,5	1,0	0,5	1,0	0,5	1,0	0,0	0,0	1,0	0,5	1,0	1,0	0,5	1,0	1,0	0,5	1,0	0,5	0,5	**15,00**	**2**
KYG	Boğaziçi(ÖG)	**Ortaköy**	C4, A-	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,5	1,0	1,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,5	1,0	1,0	0,5	0,5	1,0	0,5	0,0	1,0	0,0	0,5	**11,50**	**3**
KKG	Boğaziçi(ÖG)	**Kuzguncuk**	C4, A-	0,5	0,5	1,0	0,5	0,5	0,5	1,0	1,0	1,0	0,5	1,0	0,0	0,5	0,5	0,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,0	**17,00**	**1**
mikro		**performans puanı**	**1,0**	**1,0**	**5,0**	**0,5**	**1,5**	**1,0**	**4,5**	**3,5**	**5,0**	**1,5**	**2,0**	**0,0**	**0,5**	**2,0**	**1,5**	**5,0**	**4,5**	**3,0**	**5,0**	**2,5**	**3,5**	**3,0**	**1,5**	**3,0**	**ölçeklerarası toplam puan:**	
		oran	*0,016*	*0,016*	*0,081*	*0,008*	*0,024*	*0,016*	*0,073*	*0,057*	*0,081*	*0,024*	*0,033*	*0,000*	*0,008*	*0,033*	*0,024*	*0,081*	*0,073*	*0,049*	*0,081*	*0,041*	*0,057*	*0,049*	*0,024*	*0,049*		
		normalleştirme	*0,016*	*0,016*	*0,080*	*0,008*	*0,024*	*0,016*	*0,072*	*0,058*	*0,080*	*0,024*	*0,036*	*0,000*	*0,008*	*0,036*	*0,016*	*0,080*	*0,075*	*0,050*	*0,080*	*0,045*	*0,060*	*0,048*	*0,024*	*0,048*		
mezo		**performans puanı**	**7,5**				**10,5**				**8,5**				**9,0**				**15,0**				**11,0**				**(∑SPD):**	
		oran - normalleştirme	*0,122 → 0,120*				*0,171 → 0,170*				*0,138 → 0,140*				*0,146 → 0,140*				*0,244 → 0,250*				*0,179 → 0,180*				**61,50**	
makro		**performans puanı**	**26,5**												**35,0**													
		oran - normalleştirme	*0,431 → 0,430*												*0,569→ 0,570*													

Çizelge 4.6 : Türkiye/Istanbul Modeli – operasyonel araç çözümlemesi: işlevsel performans matrisi.

PERFORMANS MATRİSİ: TR/ISTANBUL MODELİ- (OPERASYONEL PLANLAMA ARACI)		üstkriter	Organizasyonel Düzey Performans Kriterleri [OD, w: 0,430]												Mekansal Düzey Performans Kriterleri [MD, w: 0,570]												TR / IST. MODELİ	
		kriter	Planlama Sistemi [w: 0,120]				Süreç Yapısı [w: 0,170]				Süreç Aktörleri [w: 0,140]				Planlama Stratejisi [w: 0,140]				Çözüm İlkeleri [w: 0,250]				Çözüm Araçları [w: 0,180]				GPD (puan)	sıra (max-min)
		altkriter	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24		
		değer	*0,016*	*0,016*	*0,080*	*0,008*	*0,024*	*0,016*	*0,072*	*0,058*	*0,080*	*0,024*	*0,036*	*0,000*	*0,008*	*0,036*	*0,016*	*0,080*	*0,075*	*0,050*	*0,080*	*0,045*	*0,060*	*0,048*	*0,024*	*0,048*		
KORUMA	Tarihi Yarımada	**Eminönü**	**9,00**	0,144	0,144	0,720	0,072	0,216	0,144	0,648	0,522	0,720	0,216	0,324	0,000	0,072	0,324	0,144	0,720	0,675	0,450	0,720	0,405	0,540	0,432	0,216	0,432	**9,00**	**4**
KORUMA	Tarihi Yarımada	**Fatih**	**9,00**	0,144	0,144	0,720	0,072	0,216	0,144	0,648	0,522	0,720	0,216	0,324	0,000	0,072	0,324	0,144	0,720	0,675	0,450	0,720	0,405	0,540	0,432	0,216	0,432	**9,00**	**4**
KORUMA	Kentiçi (GG)	**Kısıklı**	**15,00**	0,240	0,240	1,200	0,120	0,360	0,240	1,080	0,870	1,200	0,360	0,540	0,000	0,120	0,540	0,240	1,200	1,125	0,750	1,200	0,675	0,900	0,720	0,360	0,720	**15,00**	**2**
KYG	Boğaziçi(ÖG)	**Ortaköy**	**11,50**	0,184	0,184	0,920	0,092	0,276	0,184	0,828	0,667	0,920	0,276	0,414	0,000	0,092	0,414	0,184	0,920	0,863	0,575	0,920	0,518	0,690	0,552	0,276	0,552	**11,50**	**3**
KKG	Boğaziçi(ÖG)	**Kuzguncuk**	**17,00**	0,272	0,272	1,360	0,136	0,408	0,272	1,224	0,986	1,360	0,408	0,612	0,000	0,136	0,612	0,272	1,360	1,275	0,850	1,360	0,765	1,020	0,816	0,408	0,816	**17,00**	**1**
mikro		**performans puanı**	**0,984**	**0,984**	**4,920**	**0,492**	**1,476**	**0,984**	**4,428**	**3,567**	**4,920**	**1,476**	**2,214**	**0,000**	**0,492**	**2,214**	**0,984**	**4,920**	**4,613**	**3,075**	**4,920**	**2,768**	**3,690**	**2,952**	**1,476**	**2,952**	**ölçeklerarası toplam puan:**	
		sıra (max-min)	**11**	**11**	**1**	**12**	**10**	**11**	**3**	**5**	**1**	**10**	**9**	**N/A**	**12**	**9**	**11**	**1**	**2**	**6**	**1**	**8**	**4**	**7**	**10**	**7**		
mezo		**performans puanı**	**7,380**				**10,455**				**8,610**				**8,610**				**15,375**				**11,070**				**(∑GPD):**	
		sıra (max-min)	**4**				**3**				**4**				**4**				**1**				**2**				**61,50**	
makro		**performans puanı**	**26,445**												**35,055**													
		sıra (max-min)	**2**												**1**													

Strateji-temelli TR/Ist. modeli kapsamında kentsel tasarım rehberi hazırlama süreci: sayısallaştırma matrisinde ölçeklerarası performans kriterlerinin sıralaması

Türkiye/Istanbul'daki mevcut planlama uygulamalarında yer alan Kentsel Tasarım Rehberi örneklerinin ölçeklerarası performans değerinin sıralaması, süreç planlama ve yönetim aşamalarında sabit kalırken, performans kriterlerinin etkinlik sıralamasında değişkenlik bulunmaktadır. Bu değişkenlik; ölçeklerarası kopukluk gösteren performans etkisi nedeniyle hazırlama süreci öncesinde bağımlı karaktere sahip kriterlerin, hazırlama süreci sırasında bağımsız karaktere dönüşen karakteristik işlev oluşturduğu anlamına gelmektedir. TR/Istanbul modeli kapsamındaki 24 alt-kriterin sabit performans değerine göre önem-öncelik sıralamasında; toplam 10 grup altında kümelenen, 8 grup bağımlı, 1 adet bağımsız ve 1 adet geçersiz performans etkisi oluşturan çoklu-karar dizilimi bulunmaktadır (Çizelge 4.5).

Bağımlı performans etkisi oluşturan alt-kriterler; süreç planlama-yönetim konusunda 'strateji-temelli mekansal uygulamalarda çözüm-odaklı operasyonel ilkeler'e ve 'sistem-temelli organizasyonel uygulamalarda süreç-odaklı operasyonel araçlara' odaklanması nedeniyle bölüntülü süreç planlama-yönetim yaklaşımı ortaya çıkarmaktadır. Bu kategori kapsamında; 8 grup altında kümelenen 22 adet alt-kriter ile çoklu-karar dizilimi oluşmakta, performans değeri %1,6 ile %32,5 oran aralıklarında değişim göstermekte ve mevcut uygulama modeli toplamında %93,7 oranında etki değeri oluşmaktadır (Çizelge 4.5).[142]

Bağımsız performans etkisi oluşturan alt-kriter; 'mekansal düzeyde çözüm-odaklı peyzaj mimarisi ilkeleri', %4,1 oranında performans etki değeri oluşmaktadır (Çizelge 4.5).[143] Bölgesel ölçekten yerel ölçeğe doğru tanımlanmayan planlama mekanizması nedeniyle, organizasyonel düzeyde süreç-odaklı çerçeveler geliştirilememektedir, örn: *sürdürülebilir kentsel kalkınma, kentsel bölgelerde ekolojik çevrenin korunması, kentsiluetinde yeşil alanların ve sokaksiluetinde tescilli/tescilsiz anıt ağaçların korunması, vb. konulardaki problemler*.

Geçersiz performans etkisi oluşturan alt-kriter; 'organizasyonel düzeyde süreç-odaklı aktör olarak yerel halk' %0,0 oranında geçersiz/tanımsız karakterli sabit performans etki değeri oluşturmaktadır (Çizelge 4.5).[144] Ölçeklerarası planlama sisteminde tanımlanamayan toplum-temelli katılım nedeniyle, mekansal düzeyde çözüm-odaklı stratejik çerçeveler geliştirilememektedir, örn: *karar süreçlerine yerel halkın katılımı*.

---

[142] Bağımlı Performans Etkisi oluşturan alt-kriterler.sıra 1-2-3-4-6-7-8-9. $\sum_{\text{BAĞIMLI ETKİ}}$ oran = $\sum_{\text{1-2-3-4-6-7-8-9}}$: %93,7.
[143] Bağımlı Performans Etkisi oluşturan alt-kriter.sıra: 5. oran =$\sum_{\text{BAĞIMSIZ ETKİ}}$ oran = (2,5 x 100 / 61,5) = %4,1.
[144] Geçersiz Performans Etkisi oluşturan alt-kriter. sıra: N/A=10 ; puan: 0,0 ; oran=$\sum_{\text{GEÇERSİZ ETKİ}}$ oran =N/A= %0,0.

Kentsel tasarım rehberi hazırlama süreci kapsamındaki toplam 10 grup altında kümelenen çoklu-kararlar dizilimi; bölüntülü süreç planlama-yönetim çerçevesi oluşturmaktadır (Çizelge 4.5).

- 1.sırada; 'yapı-temelli süreç yaklaşımına odaklanan planlama sistemi kapsamında süreç aktörü olarak kamu sektörü' tarafından organizasyonel süreç başlatılmaktadır. 'Mekan-temelli süreç planlama-yönetim stratejilerine odaklanan planlama stratejisi doğrultusunda çözüm-odaklı mimarlık ilkeleri' geliştirilmektedir. *kanıt: KAUİP temelinde hazırlanan veya Proje-temelli geliştirilen kentsel tasarım rehberleri, örn: Kısıklı uygulaması veya Kuzguncuk uygulaması.*
- 2.sırada; 'koruma-odaklı süreç planlama yönetim çerçevesine odaklanan organizasyonel süreç yapısı' doğrultusunda 'mekansal çözüm-odaklı planlama ilkeleri' kapsayan kentsel tasarım rehberleri hazırlanmaktadır, *kanıt: KAUİP çalışması kapsamında tanımlanan kentsel tasarım projeleri ve proje-temelli geliştirilen kentsel tasarım rehberleri, örn: Kısıklı uygulaması.*
- 3.sırada; 'koruma-geliştirme odaklı süreç planlama-yönetim çerçevesine odaklanan süreç yapısı' ve 'çözüm aracı olarak süreç-çözüm odaklı ilke kararları' doğrultusunda kentsel tasarım rehberlerinin kullanımı belirlenmektedir.
- 4.sırada; 'çözüm-odaklı kentsel tasarım ilkeleri' kapsayan 'çözüm aracı olarak stratejik plan-proje' hazırlanarak, plan hükmü ile tanımlı olan 'tematik yönetmelikler' doğrultusunda mekansal süreç planlama-yönetim çerçevesi tanımlanmaktadır.
- 5.sırada; 'çözüm-odaklı peyzaj mimarisi ilkeleri' doğrultusunda mekansal düzey süreç planlama-yönetim çerçevesinde, sürdürülebilir kentsel kalkınma hedefine yönelik doğal çevrenin korunmasına yönelik hazırlıklar yapılmaktadır.
- 6.sırada; 'organizasyonel süreç aktörü olarak kurumsal sektör' tarafından 'politika-temelli süreç planlama-yönetim stratejilerine odaklanan mekansal planlama stratejisi' geliştirilmektedir.
- 7.sırada; 'organizasyonel süreç planlama-yönetim çerçevesine odaklanan süreç yapısı' doğrultusunda 'süreç aktörü olarak özel sektör' etkin olmaktadır. 'Ekonomi-temelli süreç planlama-yönetim stratejilerine odaklanan mekansal planlama stratejisi' doğrultusunda 'çözüm aracı olarak tematik programlar' geliştirilmektedir.
- 8.sırada; 'planlama süreci' ve 'katılım modeli'ne odaklanan planlama sistemi ile küresel rekabet avantajına odaklanan süreç yapısı geliştirilmeye çalışılmaktadır.
- 9.sırada; 'aktör-temelli süreç planlama-yönetim yaklaşımına odaklanan organizasyonel süreç yapısı' ve 'uygulama süreci planlama-yönetim stratejilerine odaklanan mekansal planlama stratejisi' güçlendirilememektedir.
- 10.sırada; 'organizasyonel süreç aktörü olarak yerel halk', karar-katılım temeli alt-süreçlerde tanımsız kalması nedeniyle 'geçersiz oyuncu' niteliğine sahiptir.

Mekanizma-araç bağlantısının disiplinlerarası uygulama karakteri; 'çözüm odaklı kentsel tasarım rehberi hazırlama sürecine' odaklanan 'strateji-temelli planlama çerçevesi' doğrultusunda süreç öncesinde oluşturulmakta ve süreç sırasında değiştirilmektedir. Strateji-temelli Türkiye/Istanbul Modeli kapsamındaki kentsel tasarım rehberi hazırlama sürecinde 10 adet çoklu-karar dizlimi oluşması nedeniyle; organizasyonel ve mekansal düzeylerde bütünleşik süreç planlama-yönetim konusunda %41,7 oranında karar-katılım faaliyeti gösterilmektedir.[145] Hazırlama süreci kapsamındaki organizasyonel ve mekansal süreçlerin planlaması-yönetimi konusundaki çoklu-kararlar, planlama mekanizmasında ortalamanın üstünde 2,4 değerinde etkinlik önemi göstermekte ve %120 oranında ağırlığı bulunmaktadır.[146] Bu durum; süreç planlama-yönetme bakımından katı planlama mekanizmasında ortalamanın üstünde faaliyet gösterilmesine rağmen organizasyonel düzeyde mekansal süreç planlama-yönetim gerçekleştirilemediğini göstermektedir. Başka bir deyişle, entropik süreç karakteri taşıyan planlama mekanizmasında ortalamanın altında enerji harcanmasına rağmen, kentsel tasarım rehberleri ile mekansal düzey ağırlıklı organizasyonel bir uygulama yapılması hedeflenmektedir.[147] Ölçeklerarası birlikteliği olmayan katı planlama mekanizmasında, mekansal düzeyde organizasyonel süreç planlama-yönetime odaklı 'operasyonel araç' olarak kentsel tasarım rehberi hazırlama hedefi nedeniyle, planlama uygulamalarında performans kaybı ortaya çıkmaktadır. Bölüntülü süreç planlama-yönetim'e odaklanan parçacıl planlama çerçevesi doğrultusunda operasyonel araç ortaya çıkaran 'strateji düşüncesi' konusundaki önem-etkinlik sıralaması; Geçiş Modelleri kapsamındaki revizyonel çerçevelerdeki farklılaşmayı açıklamak için temel olarak kullanılmaktadır (Çizelge 4.5)

Strateji-temelli TR/Ist. modeli kapsamında kentsel tasarım rehberi uygulama süreci: performans matrisinde ölçeklerarası kriterlerin sıralaması

Strateji-temelli Türkiye/Istanbul Modeli uygulamasındaki pragmatik yaklaşım nedeniyle mikro/yerel ölçekli uygulamalarda mekanizma-araç bağlantısı bakımından ölçeklerarası kopukluk yaratan alt-kriterler, toplam 13 sıra altında kümelenmektedir. Performans kriterlerinin sıralamasında ölçeklerarası kopukluk yaratan başlıca iki darboğaz ile üç kategorik grup oluşmakta ve farklı ölçeklerde çelişki yaratan performans kriterleri birbiri ile bağlantılı oluşturamayan alt-gruplar altında kümelenmektedir (Çizelge 4.6). Performans sıralamasındaki alt-gruplar puan bakımından değişken olmasına rağmen, ölçeklerarası performans bakımından

---

[145] Süreç planlama-yönetim konusunda SPD $_{KRİTER}$ oranı: [(10/24)x100=41,666] ≈ % 41,7.

[146] OD-MD genel ort.: (24/12)=2; TR/Ist Modeli OD-MD ort. (24/10)=2,4; 1,8>2; OD-MD oran (2,4x100/2) = %120.

[147] model kapsamında karma yöntem bağlantılı kanıt; harcanan enerji = %41,7 oranında karar katılım faaliyeti, MD ağırlıklı OD uygulama = %120 ağırlık oranına sahip 2,4 değerinde etkinlik önemi (eşik: 2).

tersine kümülatif etkili performans değerleri oluşturmaktadır. Bu durum; uygulama örneklerinde strateji çerçevesi bakımından benzerlikler olsa bile, süreç planlama-yönetim çerçevesi bakımından farklılıklar olabileceğini göstermektedir.

Bütünleşik süreç planlama-yönetim konusunda 'stratejik karar-odaklı alternatif sistem çerçeveleri'ne odaklanan ilk kategori (Çizelge 4.6: 1.-3.sıra) kapsamında; tersine stratejiler kullanılması nedeniyle sistem açığı yaratılmakta ve toplamda %46,7 oranında performans etki değeri oluşmaktadır.[148] 'Sistem-strateji temelli aktör ilkeleri'ne odaklanan ilk alt-grupta (1.sıra), %32 oranında performans değeri oluşturmaktadır. Uygulamalarda; 'organizasyonel düzeyde yapı-temelli süreç planlama-yönetim yaklaşımına odaklanan süreç aktörü olarak kamu sektörü tarafından sürecin başlatılması' (%16) ve 'mekan-temelli süreç planlama-yönetim stratejilerine odaklanan çözüm-odaklı mimarlık ilkelerinin kullanılması' (%16) eşit öneme sahiptir. 'Süreç-çözüm odaklı yapısal ilkeler'e odaklanan ikinci ve üçüncü alt-grupta (2.-3.sıra); %14,7 oranında performans değeri oluşturmaktadır. Uygulamalarda; mekansal süreç planlama-yönetime odaklanan 'çözüm-odaklı planlama ilkeleri'nin kullanılması (2.sıra: %7,5) ve/veya organizasyonel süreç planlama-yönetime odaklanan 'koruma odaklı süreç planlama-yönetim çerçevesi' ile süreç yapısının oluşturulması (3.sıra: %7,2), 'sistem-strateji temelli aktör ilkeleri'ne göre değişkenlik göstermektedir. Ulusal ölçekte ekonomik kalkınma – yerel ölçekte koruma ikilemi ve mekan-süreç etkileşimi bakımından aktör-stratejilerindeki değişkenlik nedeniyle bölüntülü süreç planlama-yönetim yaklaşımı ortaya çıkarmakta ve kentsel tasarım rehberlerinin kullanımı farklılaşmaktadır.

Süreç planlama-yönetim modelinde; kalkınma-odaklı mekanizma-araç bağlantısı bakımından kopukluk yaratan ikinci kategoride (Çizelge 4.6: 4.-5.sıra); 'çözüm-odaklı süreç yapısı'na odaklanılmaktadır. Bu kategoride, iki alt-grup bulunmakta ve %11,8 oranında performans değeri oluşturmaktadır.[149] Uygulamalarda; mekansal düzeyde organizasyonel 'çözüm aracı olarak bütünleşik ilke kararları' (4.sıra: %6) doğrultusunda 'koruma-geliştirme odaklı süreç planlama-yönetim çerçevesi'ne odaklanan organizasyonel süreç yapısının oluşturulması (Çizelge 4.6: 5.sıra, %5,8) çelişkili ve değişken bir durum ortaya çıkarmaktadır. Ulusal ölçekte koruma-kalkınma ikilemine dayalı biçimde oluşturulan alternatif sistem çerçeveleri, 'çözüm-odaklı süreç yapısı' bakımından farklı olasılıklara sahip alternatif ilke kararları

---

[148] Kategori-1: stratejik karar odaklı alternatif sistem çerçeveleri; $\sum_{KATEGORİ-1}$ oran: (%32 + %7,5 + %7,2) = %46,7.
sıra 1. puan: 4,920 / 61,5; oran: (4,920 / 61,5 x100) = %8 ; $\sum_1$ oran: (%8 x 4 adet alt-kriter) = %32,0
sıra 2. puan: 4,613 / 61,5; oran = $\sum_2$ oran: (4,613 / 61,5 x 100) ≈ %7,5.
sıra 3. puan: 4,428 / 61,5; oran = $\sum_3$ oran: (4,428 / 61,5 x 100) = %7,2.

[149] Kategori-2: kalkınma-odaklı mekanizma-araç bağlantısı (darboğaz); $\sum_{KATEGORİ-2}$ oran: (%6,0 + %5,8) = %11,8.
sıra 4. puan: 3,690 / 61,5; oran = $\sum_4$ oran: (3,690 / 61,5 x 100) = %6,0.
sıra 5. puan: 3,567 / 61,5; oran = $\sum_5$ oran: (3,567 / 61,5 x 100) = %5,8.

geliştirilmesine yol açmaktadır. Ulusal ölçekte tanımlanamayan kentsel tasarım ilkelerinden oluşan sistem çerçevesinin uygulamada kullanılamaması nedeniyle bölgesel ölçek üzerinden kontrol edilemeyen bölüntülü süreç planlama-yönetim yaklaşımı oluşmaktadır.

Süreç planlama-yönetim modelinde; ‘‘stratejik araç-odaklı alternatif sistem ilkeleri’ne odaklanan üçüncü kategori (Çizelge 4.6: 6.-8.sıra) kapsamında; ölçeklerarası kontrol sağlanamamakta ve %19,1 oranında performans değeri oluşmaktadır.[150] Strateji-temelli çözüm araçlarına odaklanan çerçevede; mekansal düzeyde organizasyonel süreç planlama-yönetim sağlayan ‘çözüm aracı olarak stratejik plan-proje ve tematik yönetmelik’ (7.sıra) doğrultusunda %9,6 oranında sabit etkili performans değeri oluşturmaktadır. Sistem-temelli çözüm ilkelerine odaklanan bu strateji; bütünleşik kalkınma-odaklı koruma-geliştirme süreci üzerine kentsel tasarım çerçevesi (6.sıra: %5) ve sürdürülebilir kalkınma-hedefli koruma-geliştirme süreci üzerine kentsel-doğal çevre etkileşimine odaklanan planlama çerçevesi (8.sıra: %4,5) doğrultusunda %9,5 oranında performans değeri oluşturmaktadır. Bu durum; mekansal düzeyde organizasyonel süreç planlama-yönetim konusunda çeşitli ikilemler (örn: koruma-kalkınma, mekan-süreç, kentsel kalite-kentsel düzen vb. ikilemler) taşıyan çözüm ilkeleri konusunda stratejik çözüm aracı geliştirilmesini güçleştirmektedir. Bölgesel ölçekte kentsel tasarım çerçevesinin, ölçeklerarası ve disiplinlerarası biçimde tanımlan(a)maması; ‘stratejik araç-odaklı sistem ilkeleri’nin netleştirilmesini olasılıksız duruma getirmektedir.

Süreç planlama yönetim-modelinde kontrol-odaklı bağlantı sağlayan mekanizma aracı ile ilgili strateji çerçevesinde kopukluk yaratan dördüncü kategoride (Çizelge 4.6: 9-10.sıra); ‘yapı-aktör etkileşimli stratejik araç’lara odaklanılmakta ve %14,4 oranında performans değeri oluşturmaktadır.[151] İlk alt-grup kapsamında; ‘organizasyonel süreç aktörü olarak kurumsal sektör’ tarafından ‘politika-temelli süreç planlama-yönetime odaklanan planlama stratejileri’nin geliştirilememesi (9.sıra: %7,2) nedeniyle, ‘strateji-temelli sistem çerçevesi’ tanımlanamamakta ve büyük ortaklık modeli oluşturulamamaktadır. İkinci alt-grup kapsamında; kooperatif strateji kapsamında; ‘organizasyonel süreç planlama-yönetimle ilgili sistem çerçevesinin özel sektör tarafından mekansal düzey tematik program doğrultusunda geliştirilmesi’ (10.sıra: %7,2) nedeniyle ‘sistem-temelli strateji çerçevesi’

---

[150] Kategori-3: ölçeklerarası bağlantı durumu. $\sum_{KATEGOR-3}$ oran: (%5,0 + %9,6 + %4,5) = %19,1.
sıra 6. puan: 3,075 / 61,5 ; oran = $\sum_{6}$ oran: (3,075 / 61,5 x100) = %5,0.
sıra 7. puan: 2,952 / 61,5 ; oran: (2,952 / 61,5 x 100) = %9,6 ; $\sum_{7}$ oran: (%4,8 x 2 adet alt-kriter) = % 9,6.
sıra 8. puan: 2,768 / 61,5 ; oran = $\sum_{8}$ oran (2,768 / 61,5 x100) ≈ %4,5.

[151] Kategori-4: (kontrol-odaklı) mekanizma-araç bağlantısı. $\sum_{KATEGORİ-4}$ oran: (%7,2 + %7,2) = %11,8.
sıra 9. puan: 2,214 / 61,5 ; oran: (2,214 / 61,5 x 100) = %3,6 ; $\sum_{9}$ oran: (%3,6 x 2 adet alt-kriter) = %7,2.
sıra 10. puan: 1,476 / 61,5 ; oran: (1,476 / 61,5 x 100) = %2,4 ; $\sum_{10}$ oran: (%2,4 x 3 adet alt-kriter) = %7,2.

tanımlanamamakta ve rekabetçi ortaklık modeli oluşturulamamaktadır. Bütünleşik süreç planlama-yönetim konusunda; her iki strateji toplamda eşit etki oranına sahip olmasına rağmen, özel sektör (%2,4) yerine kurumsal sektör (%3,6) tarafından geliştirilen stratejik araçların performans-odaklı kontrol sağlaması daha güçlü bir etkiye sahiptir.

Bölüntülü süreç planlama yönetim çerçevesinde 'sistem-strateji temelinde mekansal uygulamalara' odaklanan beşinci ve son kategori kapsamında (Çizelge 4.6: 11.-13.sıra); kalite-odaklı uygulamalar yapılamamakta ve %8,0 oranında performans değeri oluşturmaktadır.[152] İlk alt-grup kapsamında (11.sıra); 'sistem-temelli planlama süreci kapsamında katılım modeli' (%3,2) ve 'strateji-temelli ekonomik süreçler kapsamında rekabet modeli' (%3,2) arasındaki çelişki nedeniyle, organizasyonel düzeyde mekansal süreç planlama-yönetim sağlayan bir sistem çerçevesi oluşturulamaması % 6,4 oranında tersine performans değeri ortaya çıkarmaktadır. İkinci alt-grup kapsamında (12.sıra); 'aktör-temelli süreç planlama-yönetim yaklaşımına odaklanan planlama sistemi'nde katılımcı çerçeveler geliştirilememesi, %1,6 oranında tersine performans değeri ortaya çıkarmaktadır. Son olarak, üçüncü alt-grup kapsamında (13.sıra); 'organizasyonel süreç aktörü olarak yerel halk'ın tanımsız kalması (%0,0) nedeniyle toplum-temelli katılımın geliştirilememesi, mekanizma-araç bağlantısında esneklik ve yaratıcılık bakımından çelişkiler oluşturmakta, kontrol-odaklı uygulamalarda belirsiz ve kalite-odaklı uygulamalarda etkisiz bir performans ortaya çıkarmaktadır.

Türkiye/Istanbul modelindeki süreç planlama-yönetim üzerine 'operasyonel araç' toplam 61,5 / 120,0 puan performans etki değeri kapsamında toplam 13 grup performans öncelik sırasına sahip çoklu-karar dizilimi olması nedeniyle, planlama mekanizması tarafından her çoklu-karar grubuna %7,7 önem oranına sahip 4,7 puan önem değeri atanmaktadır (Çizelge 4.6).[153] Bütünleşik süreç planlama-yönetime odaklı kentsel tasarım rehberlerinin işlevsel karakteri kapsamında 3-aktörlü kamu yönetimli liderlik modelinin kullanılması, çoklu-karar diziliminde önem ve öncelik oranında ilk öncelik sırasına ulaşmayan bir artış sağlamaktadır. Türkiye/Istanbul'daki mevcut planlama uygulamalarındaki kentsel tasarım rehberleri tam kapasite performans etki-önem değeri (120 puan) ile kullanılmış olsa idi, çoklu-karar diziliminin (13 grup) süreç planlama-yönetim konusunda her çoklu-karar

---

[152] Kategori-5: (kalite-odaklı) mekansal uygulamalar. $\sum_{KATEGORI-5}$ oran: (%9,6 + %0,8 + %0,0) = %19,1.
sıra11. puan: 0,984 / 61,5 ; oran: (0,984 / 61,5 x 100) = %1,6 ; $\sum_{11}$ oran: (%1,6 x 4 adet alt-kriter) = %6,4.
sıra12. puan: 0,492 / 61,5 ; oran: (0,492 / 61,5 x 100) = %0,8 ; $\sum_{12}$ oran: (%0,8 x 2 adet alt-kriter) = %1,6.
sıra13. puan: 0,000 / 61,5 ; oran = $\sum_{13}$ oran: (0,000 / 61,5 x 100) = N/A → %0,0.

[153] GPD $_{GERÇEKLEŞEN\ MODEL}$: 61,5 puan; strateji grubu: 13 adet →(61,5/13)≈ 4,7 puan→ (4,7/61,5x100)≈ %7,7.

grubuna %7,7 önem oranı doğrultusunda 9,2 puan önem değeri atanmış olabilirdi.[154] Gerçekleşen ve olası durum karşılaştırıldığında; kentsel tasarım rehberi hazırlama-kullanma konusunda performans önem oranı değişmeden sabit kalırken, çoklu-karar gruplarının performans önem etki-değeri artmaktadır. Parçacıl planlama çerçevesine dayanan bölüntülü süreç planlama-yönetim konusunda entropik karakteri taşıyan planlama mekanizması sabit kaldığı sürece, çoklu-kararların önem değeri artışının etkisi değişmemektedir.

Türkiye/Istanbul'daki mevcut uygulamalarda 'operasyonel araç' olarak kullanılan kentsel tasarım rehberlerinde, toplam 24 adet performans alt-kriterinden 13 grup çoklu-karar dizilimi oluşturması nedeniyle, organizasyonel ve mekansal düzey süreçlerin birlikte planlaması ve yönetimi konusunda %54,2 oranında karar-katılım faaliyeti gösterilmektedir (Çizelge 4.6).[155] Organizasyonel ve mekansal süreçlerin planlamasın-yönetimi konusundaki çoklu-kararlar, planlama mekanizmasında ortalamanın altında olan 1,8 değerinde eşit etkinlik-önem göstermekte ve ortalamanın çok üstünde %90 oranında ağırlığı bulunmaktadır.[156] Bu durum; organizasyonel ve mekansal düzeylerdeki süreçleri planlama-yönetme bakımından katı nitelikli bir planlama mekanizmasında ortalamanın altında faaliyet ile mekansal düzeyde organizasyonel süreç planlama-yönetim gerçekleştirilmeye çalışıldığını göstermektedir. Başka bir deyişle; entropik süreç karakteri taşıyan planlama mekanizmasında ortalamanın üstünde enerji harcanmasına (%54,2 oranında karar-katılım faaliyetine) rağmen, kentsel tasarım rehberleri ile mekansal düzey ağırlıklı organizasyonel uygulama (1,8>2 değerinde eşit önem-etkinlik) yapılmaktadır. Ölçeklerarası birlikteliği olmayan planlama mekanizmasında bölüntülü süreç planlama-yönetime odaklı 'operasyonel araç' olarak kentsel tasarım rehberi kullanılması nedeniyle, planlama uygulamalarında performans kaybı ortaya çıkmaktadır.

Kentsel tasarım rehberlerini hazırlama süreci, uygulamalı kullanım konusunda performans etkisini bakımından rehberlere sabit performans değeri atanmasını sağlamaktadır, ancak uygulamalı kullanımda performans önem sıralamasındaki çoklu-karar dizilimi değişmektedir. Türkiye/Istanbul'da kentsel tasarım rehberi hazırlama sürecinde 10 grup çoklu-karar dizilimi ile %41,7 oranında karar-katılım faaliyeti gösterilmesine rağmen (Çizelge 4.5), uygulama sürecinde 13 grup çoklu karar dizilimi ile %54,2 oranında karar-katılım faaliyetleri gerçekleşmektedir (Çizelge

---

[154] GPD $_{\text{OLASI MODEL}}$: maks.(24puan x5örn)=120 puan; strateji grubu: 13adet→(120/13)= 9,2puan→(9,2/120x100)≈%7,7.
[155] karar-katılım temelli ve uygulama odaklı etkin faaliyet; oran hesaplaması: [(13/24)x100 = 54,167] = % 54,2.
[156] OD-MD genel ortalama: (24/12)=2. TR-Istanbul modeli OD-MD ortalaması (24/13)=1,8;
OD-MD eşik değerlendirmesi: 1,8>2; OD-MD ağırlık (1,8x100/2)= % 90.

4.6).[157] Entropik süreç karakteri ortaya çıkaran planlama mekanizmasındaki sistem-strateji açıkları nedeniyle süreç planlama-yönetime odaklı kentsel tasarım rehberlerinin kullanılması sırasında performans bakımından; hem daha çok enerji harcanmakta, hem de kentsel kalite bakımından "yıpranma etkisi"nin önüne geçilememektedir.

Kentsel tasarım rehberi hazırlama-kullanma aşamalarında organizasyonel süreç aktörü olarak yerel halkın aktif katılımı tanımlı değildir. Geçiş modellerinde, yerel halkın kontrollü biçimde kentsel süreçlere aktif katılımını yönlendirme ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.Gecekondu gelişim sürecinde halkın plansız ve aktif katılımı nedeniyle mülkiyet düzenine dayalı mekansal uygulamalar düzensiz bir kentleşme modeli yarattığı (Keleş, 1984-2010; Tekeli, 1994) ve Koruma Kanunu öncesinde koruma alanlarında hızlı bir tahrip süreci yaşandığı için; kamu sektörü plansız gelişmeleri kontrol altında tutmak ve mekansal düzen sağlamak amacıyla yerel halk, planlı ancak pasif katılım modelinde yönlendirmektedir (BYKP I-IX, 1962-2006; KENTGES, 2010). Mülkiyet hakkı yerel halkta olmasına rağmen, uygulama kararı kamu sektörü tarafından belirlenmektedir. Yerel halkın mülkiyet hakkı konusunda sivil inisiyatif toplulukları ve yerel halkın kentlilik hakkı konusunda meslek odaları kategorisindeki sivil toplum kuruluşları da "kamu yararı" uygulama kararlarına itiraz ederek, "yürütmenin durdurulması" veya "plan iptali" ile yargıya başvurmaktadır. Kısaca; mekansal uygulamalarda uzlaşıl(a)mamaktadır.[158] Bu nedenle, yerel halkın süreçlere katılımındaki ikilemli durumu değiştiren kararlar/uygulamalara yönelik öneriler geliştirebilmek için; aktörlerin bilinçlendirilmesi ve gecekondulaşma sürecindeki yerel halkın aktif katılım dinamiğini, kentleşme süreçlerinde tersine çalıştırma düşüncesi ortaya çıkmaktadır.[159] Kuzguncuk ve Beşiktaş örnekleri kapsamındaki koruma-geliştirme sürecinde "kentsel mekanı sahiplenerek bağlanma davranışı/*topophilia* (Tuan,1974)" doğrultusunda yerel halkın aktif katılım bilinci tespit edilmiştir (Gürler, 2002). Beşiktaş ilçesinde Ortaköy dışında Bebek, Kuruçeşme, Arnavutköy gibi Boğazköyü olan semtlerde aktif katılma gönüllü semt girişimleri olduğu gözlemlenmiştir.[160] Ayrıca, Boğazköyü olan Kuzguncuk semtindeki halkın, bilinçli ve aktif katılıma gönüllü olması nedeniyle 'sistem-strateji etkileşimi' oluşturulabilir.[161]

---

[157] Sabit performans değeri ($SPD_{KRİTER}$), oran: [(10 adet grup / 24adet kriter) x 100 = 41,667] ≈ %41,7.
göreceli performans değeri ($GPD_{KRİTER}$), oran: [(13 adet grup / 24 adet kriter) x 100 = 54,167] ≈ %54,2.

[158] Literatür taramasına dayalı karşılaştırmalı araştırmalar, Belediye deneyimi ve Kişisel gözlem ile yapılan tespittir.

[159] Dönüşümsel mekanizma tasarımına dayalı kişisel bir öneri olan bu düşünce; Türkiye/Istanbul modeli ile Dünya modeli arasındaki işlevsel değer temelinde birbirine yakınlaştırmak ve karakteristik işlev temelinde geliştirmek amacıyla Geçiş Modelleri ve Süreç Modeli önerilerinde kullanılan kuram-temelli yöntemler doğrultusunda tersine tümevarım ve ileriye tümdengelim teknikleri ile çözümlenmiştir.

[160] Mesleki deneyim çerçevesinde ulaşılan sentezdir. [Bakınız Özgeçmiş içinde Belediye Deneyimi, 2004-2009]

[161] T.C. Üsküdar Belediyesi ile kişisel görüşme doğrultusunda ulaşılan sentezdir [T.C. Üsküdar Belediyesi]

Strateji-temelli TR/Ist. modeli kapsamında kontrol-odaklı uygulama yaklaşımı: performans matrisinde kentsel tasarım rehberlerinin sıralaması

Türkiye/Istanbul modeli çözümlemesindeki performans matrisi kapsamında; kriterlerin ağırlığına göre uygulama örnekleri puan bakımından 4 kategori oluşturmasına rağmen, ölçeklerarası performans ve uygulamadaki tanımı/tanımsızlığı/geçersizliği nedeniyle farklı kategoriler altında gruplanmaktadır (Çizelge 4.6; örneklerin veri kümesi için bakınız Ek A içinde 1). Bu durum; strateji-temelli planlama uygulamaları kapsamında oluşan mekanizma-araç bağlantısındaki çelişkileri ve ölçeklerarası birliktelik konusundaki belirsizliği ortaya koymaktadır.

Sistem-temelli kentsel tasarım çerçevesi ile stratejik temelde uygulamalara odaklanan ilk kategoride; Boğaziçi Bölgesi (ön görünüm alanı) kapsamında, mekansal politika-temelli KAUİP stratejisinden sonra, kentsel tasarım-temelli yaklaşımların tanımlanamadığı *Kuzguncuk* örneği yer almaktadır. Koruma-geliştirme süreci odaklı "Kuzguncuk Köyiçi Kentsel SİT Alanı Kentsel Tasarım Projesi ve Kentsel Tasarım Rehberi (2007)" örneği; 17,0 / 24.0 puan ile planlama mekanizması bakımından %70,8 oranında kapasiteye sahip olmasına rağmen, planlama uygulamalarında %0 oranında potansiyel kullanım değeri atanmaktadır. *Kuzguncuk* örneği kapsamındaki proje ve rehber; 2007 yılında tamamlanmasına rağmen 2011 yılında Anıtlar Kurulu tarafından "bilgi paftası" kategorisinde onayı ile karara bağlanması nedeniyle, mekansal uygulamalara yönelik kamusal inisiyatife dayalı başvuru belgesi olarak arşivlenmektedir. İşlevsel değer bakımından mekansal düzeyde mevcut kapasiteye dayalı performans potansiyeli kullanıl(a)mamaktadır.

Sistem-temelli planlama çerçevesi ile stratejik uygulamalara odaklanan ikinci kategoride; mekansal politika-temelli KAUİP stratejisi ile kentsel tasarım-temelli yaklaşımların tanımlanabildiği, Kentiçi / Boğaziçi Bölgesi (geri görünüm alanı) kapsamındaki *Kısıklı* örneği yer almaktadır. Koruma süreci odaklı "Çamlıca-Kısıklı Köyiçi Kentsel SİT Alanı Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı ve Kentsel Tasarım Rehberi (2008)" örneği; 15,0/24,0 puan ile planlama mekanizması bakımından %62,5 oranında kapasiteye sahip olmasına rağmen, planlama uygulamalarında %100 oranında potansiyel kullanım değerine sahiptir. *Kısıklı* örneği kapsamındaki plan-proje ve rehber; 2006 yılında tamamlanmasına rağmen 2010 yılında Anıtlar Kurulu tarafından KAUİP hükmü kategorisinde onayı ile karara bağlanması nedeniyle uygulamalı olarak kullanılmaktadır. İşlevsel değer bakımından mekansal düzeyde mevcut kapasitesi kullanılmakta ancak potansiyeli geliştiril(e)memektedir.

Strateji-temelli kentsel tasarım çerçevesi ile stratejik temelde mekansal uygulamalara odaklanan üçüncü kategoride; KAUİP ile ilgili politika-temelli planlama

stratejisinden önce kentsel tasarım projesi-temelli yaklaşımların tanımlanabildiği Boğaziçi Bölgesi (ön görünüm alanı) kapsamındaki örnek yer almaktadır. Yenileme-geliştirme süreci odaklı "Ortaköy Meydanı ve Çevresi Kentsel Tasarım Projesi ve Çevre ve Cephe Düzenleme Tasarım Rehberi (1999)"; 11,5 / 24,0 puan ile planlama mekanizması bakımından %47,9 oranında kapasiteye sahip olmasına rağmen, planlama uygulamalarında %100oranından %0 oranına aşamalı biçimde azaltılan potansiyel kullanım değerine sahiptir. *Ortaköy* örneği kapsamındaki proje ve rehber; 1992 yılında İlçe Belediye tarafından uygulaması yapılan, uygulama sonrasında ruhsatlandırma işlemlerinde kontrol belgesi olarak uygulamalı olarak kullanılan bir niteliğe sahiptir. Güncel durumda ise "proje çalışması" olarak arşivlenmektedir.

Strateji-temelli kentsel tasarım çerçevesi ile analitik temelde mekansal uygulamalara odaklanan dördüncü ve son kategoride; mekansal politika-temelli KAUİP stratejisindeki değişkenlik nedeniyle, koruma-temelli yaklaşımların bulanıklaştığı *Tarihi Yarımada (miras koruma bölgesi)* kapsamındaki örnekler yer almaktadır. Önceki adı "Tarihi Yarımada Tipoloji Envanteri ve Kentsel Tasarım Rehberi (2005)" olan, Koruma süreci odaklı "Fatih ve Eminönü Tipoloji Envanteri ve Kentsel Tasarım Rehberleri" örnekleri; 9,0 / 24,0 puan ile planlama mekanizması bakımından %37,5 oranında kapasiteye sahip olmasına rağmen, planlama uygulamalarında %100'den %0 oranına aşamalı biçimde azaltılan potansiyel kullanım değerine sahiptir. *Eminönü* ve *Fatih* örnekleri; Tarihi Yarımada KAUİP iptaline bağlı olarak, kentsel tasarım rehberinin hükümsüz kalması nedeniyle, mekansal uygulamalara yönelik kamusal inisiyatife dayalı başvuru belgesi olarak arşivlenmektedir. Bu kategoride; Tarihi Yarımada kapsamında miras değerlerin bölgesel ölçekte korunması ve alt-karakter bölgelerinde tasarım uygulamalarının koruma-geliştirme kriterleri doğrultusunda yönlendirilmesine odaklanılmaktadır. KAUİP iptali öncesinde kamu yönetiminin kurumsal yeniden-yapılanması sırasında iki ilçe belediye birleştirilmesine rağmen, KAUİP iptali sonrasında tarihi yarımada kentsel tasarım rehberinin iki alt-bölgeye ayrılması ise hem organizasyonel hem de mekansal düzeylerde çelişki içeren bir durum ortaya çıkarmaktadır.

Kentsel Tasarım Rehberlerinin mikro/yerel ölçekte toplam performans etki değerine göre; %51,25 oranında toplam kapasite kullanımı olduğunu ve %48,75 oranında mevcut kapasiteye dayalı performans potansiyeline geliştirme olasılığı bulunduğunu göstermektedir. Mevcut planlama uygulamalarında yer alan 5 adet kentsel tasarım rehberinden sadece 1 tanesinin (*Kısıklı* örneğinin) planlama uygulamalarında aktif olması, planlama mekanizmasının toplam potansiyelinin %20 oranında kullanıldığını ve %80 oranında mevcut potansiyele dayalı geliştirilme olasılığı bulunduğunu

ortaya koymaktadır. Bu durum; Türkiye/Istanbul'da mevcut modeli oluşturan planlama mekanizmasının potansiyeli geliştirildiği takdirde, planlama uygulamalarında süreç planlama-yönetime odaklı kentsel tasarım rehberlerinin kapasite kullanım oranı ve performans etki değerinde işlevsel artış gerçekleşebileceğini ortaya koymaktadır. [162]

Strateji Çerçevesi temelinde TR/Ist. modeli uygulaması (kontrol-odaklı operasyonel araç): performans senaryosu–süreç karakteri–karşılaştırmalı performans matrisinde kriterler

Performans Senaryosu: Pragmatik ve eklektik planlama-tasarım paradigması doğrultusunda, bölüntülü koruma-geliştirme sürecinin planlaması-yönetimi konusunda planlama sistemi ve stratejilerinde çelişkiler oluşturan değişkenlik bulunmaktadır. Planlama sisteminde imar planları ile hükme bağlanan kentsel tasarım rehberleri, katı ve operasyonel planlama aracı olarak kullanılmaktadır, *örn: Kısıklı uygulaması*. Imar planı iptal edildiğinde geçerliliği ve önceliği kalmayan, yarı-esnek ve operasyonel planlama aracı olarak hazırlanan kentsel tasarım rehberlerinin mevcut kapasitesi geliştirilememektedir, *örn: Fatih ve Eminönü uygulamaları kapsamında bölgelerine göre tipo-morfolojik kentsel kod oluşturulması*. Plan-Proje kapsamında ek olarak sunulan kentsel tasarım rehberleri, (yarı)esnek ve stratejik mekanizma aracı olarak planlama sisteminde tanımlanamamakta ve planlama stratejisi olarak kullanılamamaktadır, *örn: Kuzguncuk uygulaması kapsamında süreç ve çözüm odaklı stratejiler sunulmasına rağmen, planlama sisteminde bilgi paftası olarak tanımlanması*.

Genel Karakter (Şekil 4.14): Arz yönetimine dayalı kentsel gelişim vizyonu ve ekonomik kalkınma hedefi nedeniyle, planlama-tasarım uygulamalarında rant-temelli yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu durum; bölüntülü süreç planlama-yönetim çerçevesi doğrultusunda entropik süreç karakterine sahip performans karakteri oluşmaktadır.[163] TR/Istanbul Modeli Uygulamasının genel karakteri; *bölüntülü süreç planlama-yönetimde operasyonel araç (katı ve uygulayıcı)* biçiminde özetlenebilir. TR/Istanbul modeli mevcut durum ile ilgili makro/ulusal ölçekte süreç planlama-yönetim karakterinin, ölçeklerarası işlevsel performans bakımından mekanizma-araç bağlantısı ile ilgil üç kategori altında analiz-sentez yapılabilmektedir: Makro/Ulusal ölçekte; modern/stratejik işlevsel planlama-tasarım paradigması kapsamında arz-

---

[162] Gerçekleşen Model – $\sum_{UYG.\ MODEL}$: 61,5 puan; alt-kriter grup sayısı: 13 adet; alt-kriter grubunun performans değeri $_{ORT}$: (61,5/13 = 4,731) ≈ 4,7 puan; alt-kriter grubunun ort. performans oranı: (4,7/61,5x100=7,64) ≈ %7,6. Olası Model – $\sum_{MAKS.\ MODEL}$: (24 puan x 5 adet örn.)=120 puan; alt-kriter grup sayısı: 13 adet; ort. performans değeri: (120,0/13) ≈ 9,2 puan; alt-kriter grubunun ort. performans oranı: (9,2/120x100) ≈%13.
∑ kapasite kullanım oranı: [61,5 / 120,0)x100] = %51,25, ∑ kapasite geliştirme oranı: (100 – 51,25) = %48,75.
∑ potansiyel kullanım oranı: [(1/5)x100]= %20; ∑ potansiyel geliştirme oranı: (100-20) = %80.

[163] TR/Istanbul Modeli – Genel Karakter. Performans üst-kriterlerinin değer dağılımı; (OD): 0,47 ve (MD): 0,53. Makro/Ulusal ölçek performans değeri; y_{makro}= - 0,117x+0,4183, R^2=1.

odaklı kentsel gelişim sürecine dayanan planlama mekanizması (BYKP-IX, 2006; KENTGES, 2010) nedeniyle çelişkiler oluşmaktadır. Mezo/Bölgesel ölçekte; organizasyonel ve mekansal düzeylerde ayrık nitelikli stratejik planlama çerçevesi doğrultusunda mezo/bölgesel ölçeğin tanımlanamadığı, makro/ulusal-mikro/yerel ölçekler arasında ilişki kurmaya çalışan planlama-tasarım yaklaşımı ortaya çıkmaktadır, Mikro/Yerel ölçekte; kamusal hedeflere dayalı otoriter kararlar doğrultusunda analitik kararlar koordine edilememesi ve kurumsal hedefler doğrultusunda stratejik katılımda kooperasyon sağlanamamaktadır. Bu nedenle; mekansal düzeyde organizasyonel süreç planlama-yönetim çerçevesi oluşturulamamaktadır. Başka bir deyişle; strateji-temelli Türkiye/Istanbul Modeli kapsamında; bölüntülü kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi üzerine katı ve düzenleyici bir operasyonel araç olarak kentsel tasarım rehberleri değişken biçimde hazırlanmakta ve kullanılmaktadır.

Bağlantı Karakteri (Şekil 4.14): Türkiye/Istanbul modeli kapsamındaki mekanizma-araç bağlantısının mezo/bölgesel ölçekte; 'organizasyonel düzey süreç yapısı' (sıra3) üzerinden aktör-temelli yapısal stratejiler ile kontrol edilmesine rağmen 'çözüm ilkeleri ile çözüm araçları arasında bağlantı sağlayan 'yapı-temelli süreç stratejileri' doğrultusunda netleştirilmeden kullanılması, 'performans-odaklı kontrol stratejisi' olarak kullanılmaktadır (Çizelge 4.7). Bu strateji; bölgesel ölçekte %24,4 ve ulusal ölçekte %63,5 oranında, entropik süreç etkisi yaratmaktadır.[164]

Çizelge 4.7 : Türkiye/Istanbul Modeli – operasyonel araç çözümlemesi: mezo/bölgesel ölçek ikili karşılaştırma matrisi.

KARŞILAŞTIRMA MATRİSİ: STRATEJİ-TEMELLİ TR/IST. MODELİ (OPERASYONEL ARAÇ)			Organizasyonel Düzey			Mekansal Düzey			KPD mezo ölçek		KPD makro ölçek	
			sistem	yapı	aktör	strateji	ilke	araç	∑puan	sıra (max-min)	∑puan	sıra (max-min)
performans kriterleri		değer (1)	0,120	0,170	0,140	0,140	0,250	0,180				
OD	planlama sistemi	0,120	1	0,706	0,857	0,857	0,480	0,667	4,567	5	28,353	2
	süreç yapısı	0,170	6	1	4	4	0,680	0,994	16,624	3		
	süreç aktörleri	0,140	3	0,824	1	1	0,560	0,778	7,161	4		
MD	planlama stratejisi	0,140	3	0,824	1	1	0,560	0,778	7,161	4	62,881	1
	çözüm ilkeleri	0,250	9	6	8	8	1	5	37,000	1		
	çözüm araçları	0,180	7	2	4	4	0,720	1	18,720	2		
mezo ölçek	∑karşılaştırmalı performans puanı		29,000	11,353	18,857	18,857	4,000	9,167	katı planlama mekanizması. kontrol-odaklı operasyonel araç		MD'de OD süreç planlama-yönetim (çözüm odaklı uyg.)	
	performans sıralaması (max-min)		1	3	2	2	5	4				
	performans sıralaması (min-max)		5	3	4	4	1	2				
makro ölçek	∑karşılaştırmalı performans puanı		59,210			32,024			OD'de MD süreç planlama-yönetim (süreç odaklı uyg.)		∑ KPD MODEL: 91,234	
	performans sıralaması (max-min)		1			2						
	performans sıralaması (min-max)		2			1						

Planlama sisteminde tanımlanamayan modern/stratejik işlevsel kentsel tasarım yaklaşımları ve yukarıdan-aşağıya stratejik planlama çerçevesinde ölçeklerarası birliktelik içinde kullanılamayan katı planlama mekanizmasının operasyonel araçları

[164] Sıra 3. Saaty skalası: 1, mezo ort.: [(16,6+11,35/2)/91,2]→%24,4 , makro ort.: [(28,35+59,2/2)/91,2]→%63,5.

[uygulama şablonları]; çözüm-odaklı uygulamalarda kentsel kontrol-odaklı yıpranma etkisi oluşturmaktadır.[165] Türkiye'deki planlama sisteminde tanımlanamamasına rağmen Istanbul'daki uygulamalarda ortaya çıkan mezo/bölgesel ölçek planlama mekanizmasında; çözüm-odaklı mimarlık ilkeleri doğrultusunda hazırlanan çözüm-odaklı mekansal araçlar, organizasyonel süreç yapısına göre düzenlenmektedir. Organizasyonel süreç aktörlerinme dayalı mekansal planlama stratejisi üretilmesine temel sağlayan organizasyonel planlama sistemi bulunmaktadır. Bu durum sistem-strateji açığı yaratmaktadır.

Özel Karakter (Şekil 4.14): Strateji-temelli Türkiye/Istanbul modeli kapsamındaki mekanizma-araç bağlantısının mikro/yerel ölçekte; mekansal düzeyde organizasyonel süreç planlama ve yönetime odaklanan süreç aktörü-planlama stratejisi strateji arasındaki simetrik ve asimetrik bağlantılı düzensizlik nedeniyle eklektik bağlantılar ortaya çıkmaktadır.[166] Bölgesel ölçekli uygulamalarda; kentsel tasarım rehberlerinin 'organizasyonel düzey süreç yapısı' içinde yürütülmesi, bölgesel-yerel ölçekler arasında %20,4 oranında gizli bağlantı gücü oluşturan (ve netleştirilemeyen) 'performans-odaklı kontrol stratejisi' olarak yer almaktadır.[167] Mikro/yerel ölçekli uygulamalarda; süreç planlama-yönetime odaklanan kentsel tasarım rehberlerinin etkinleştirilmesini sağlayan başlıca üç adet 'performans-odaklı kontrol stratejisi' bulunmaktadır: mekansal düzey çözüm aracı olarak 'stratejik plan-proje' ve 'tematik yönetmelik' (sıra8, %13) aktif olmakta, ancak 'organizasyonel süreç aktörü olarak yerel halk' (sıra N/A, %0) planlama sistemi dışında bırakılmaktadır.[168] Yerel ölçekte %13,2 oranında mekanizma-araç bağlantı gücüne sahip olan ilk iki kontrol stratejisi kapsamında en güçlü kriterler olarak; 'koruma-geliştirme odaklı süreç çerçevesi' ve sistem-strateji temelinde netleştirilmeyen 'kentsel tasarım ilkeleri' (skala: 2) yer almaktadır.[169] Yerel ölçekte %0 oranında mekanizma-araç bağlantı gücü ile geçersiz nitelik taşıyan üçüncü ve son kontrol stratejisi kapsamında yerel halkın sürece katılımı konusunda tüm kriterlerin tanımsız olması ise; ortak fayda yaratmayan ve sürecin işlevsel değerinin aşındıran bir karakter ortaya çıkmaktadır, örn: 'kamu sektörü liderliğinde bölüntülü ortalık modeli'. Bu durum; mekanizma-araç bağlantısında, sistem-strateji temelli çelişkiler yaratmaktadır (Çizelge 4.8).

---

165 TR/Istanbul Modeli – Bağlantı Karakteri. kriterlerin değer dağılımı; (sistem): 0,12; (yapı): 0,17; (aktör & strateji): 0,14; (ilke): 0,25; (araç): 0,18. Mezo/Bölgesel ölçek performans değeri; y_{mezo}= 0,0039x+0,1242; R^2= 0,3881.

166 TR-Ist. Modeli – Özel karakter; mikro/yerel ölçek (GPD_{MODEL}). y_{mikro}= 0,001x+0,0297; R2=0,0649.

167 TR-Ist. Modeli – mikro/yerel ölçek mekanizma-araç bağlantısı. oran: [(264,2+116,8/2)/1574,9x100] = % 20,4

168 sıra 8: stratejik plan-proje ve yönetmelik. mikro ort. oran: [(80,3+43,6/2) / 1574,9 x 100)] ≈ %6,5 →x2 = %13. sıra N/A: yerel halk. oran: = %0 etki gücü; ortak fayda yaratmayan ve sürecin işlevsel değerini aşındıran karakter atanmaktadır.

169 KKG-odaklı süreç çerçevesi & kentsel tasarım ilkeleri = (82,6+43,6/2)/1579,4 x 100) = %6,6 →x2= %13,2.

Çizelge 4.8 : Türkiye/Istanbul Modeli – operasyonel araç çözümlemesi: mikro/yerel ölçek ikili karşılaştırma matrisi.

KARŞILAŞTIRMA MATRİSİ: TR / ISTANBUL MODELİ (OPERASYONEL ARAÇ)		makro	Organizasyonel Düzey Performans Kriterleri [OD, w: 0,430]												Mekansal Düzey Performans Kriterleri [MD, w: 0,570]										TR / ISTANBUL MODELİ					
		mezo	Planlama Sistemi [w: 0,120]				Süreç Yapısı [w: 0,170]				Süreç Aktörleri [w: 0,140]				Planlama Stratejisi [w:0,140]				Çözüm Ilkeleri [w: 0,250]				Çözüm Araçları [w: 0,180]				mikro puan	sıra	mezo	sıra	makro	sıra
		mikro	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	max-min					
		değer	0,016	0,016	0,080	0,008	0,024	0,016	0,072	0,058	0,080	0,024	0,036	0,000	0,008	0,036	0,016	0,080	0,075	0,050	0,080	0,045	0,060	0,048	0,024	0,048						
Organizasyonel Düzey	planlama sistemi																															
	planlama süreci	0,016	1	1	0,200	6	0,667	1	0,222	0,276	0,200	0,667	0,444	0	6	0,444	1	0,200	0,213	0,320	0,200	0,356	0,267	0,333	0,667	0,333	22,009	12				
	katılım modeli	0,016	1	1	0,200	6	0,667	1	0,222	0,276	0,200	0,667	0,444	0	6	0,444	1	0,200	0,213	0,320	0,200	0,356	0,267	0,333	0,667	0,333	22,009	12	175,023	6		
	yapı-temelli süreç yaklaşımı	0,080	9	9	1	9	8	9	2	3	1	8	6	0	9	6	9	1	2	5	1	5	3	5	8	5	124,000	2				
	aktör temelli süreç yaklaşımı	0,008	0,500	0,500	0,100	1	0,333	0,500	0,111	0,138	0,100	0,333	0,222	0	1	0,222	0,500	0,100	0,107	0,160	0,100	0,178	0,133	0,167	0,333	0,167	7,005	13				
	süreç yapısı																															
	organizasyonel süreç çerçevesi	0,024	4	4	0,300	7	1	8	0,333	0,414	0,300	1	0,667	0	7	0,667	4	0,300	0,320	0,480	0,300	0,533	0,400	0,500	1	0,500	43,014	10				
	küresel rekabet avantajı (GaWC)	0,016	1	1	0,200	6	0,667	1	0,222	0,276	0,200	0,667	0,444	0	6	0,444	1	0,200	0,213	0,320	0,200	0,356	0,267	0,333	0,667	0,333	22,009	12	264,191	3		
	koruma odaklı süreç çerçevesi	0,072	8	8	0,900	9	7	8	1	2	0,900	7	6	0	9	0,162	8	0,900	0,960	3	0,900	5	2	4	7	4	102,722	4			667,248	2
	koruma-geliştirme süreç çerçevesi	0,058	8	8	0,725	9	7	8	0,806	1	0,725	7	5	0	9	5	8	0,725	0,773	2	0,725	3	0,967	2	7	2	96,446	6				
	süreç aktörleri																															
	kamu sektörü	0,080	9	9	1	9	8	9	6	3	1	8	6	0	9	6	9	1	2	5	1	5	3	5	8	5	128,000	1				
	özel sektör	0,024	4	4	0,300	7	1	4	0,333	0,414	0,300	1	0,667	0	7	0,667	4	0,300	0,320	0,480	0,300	0,533	0,400	0,500	1	0,500	39,014	11				
	kurumsal sektör	0,036	6	6	0,450	8	4	6	0,500	0,621	0,450	4	1	0	8	1	6	0,450	0,480	0,720	0,450	0,800	0,600	0,750	4	0,750	61,021	9	228,034	4		
	yerel halk	0,000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,000	NA				
Mekansal Düzey	planlama stratejisi																															
	uygulama süreci stratejisi	0,008	0,500	0,500	0,100	1	0,333	0,500	0,111	0,138	0,100	0,333	0,222	0	1	0,222	0,500	0,100	0,107	0,160	0,100	0,178	0,133	0,167	0,333	0,167	7,005	13				
	politika-temelli süreç stratejisi	0,036	6	6	0,450	8	4	6	0,500	0,621	0,450	4	1	0	8	1	6	0,450	0,480	0,720	0,450	0,800	0,600	0,750	4	0,750	61,021	9				
	ekonomi-temelli süreç stratejisi	0,016	1	1	0,200	6	0,667	1	0,222	0,276	0,200	0,667	0,444	0	6	0,444	1	0,200	0,213	0,320	0,200	0,356	0,267	0,333	0,667	0,333	22,009	12	214,034	5		
	mekan-temelli süreç stratejisi	0,080	9	9	1	9	8	9	2	3	1	8	6	0	9	6	9	1	2	5	1	5	3	5	8	5	124,000	2			907,624	1
	çözüm ilkeleri																															
	planlama	0,075	8	8	0,938	9	7	8	2	0,272	0,938	7	6	0	9	6	8	0,938	1	4	0,938	5	3	5	7	5	112,022	3				
	kentsel tasarım	0,050	7	7	0,625	9	6	7	0,694	0,862	0,625	6	3	0	9	3	7	0,625	0,667	1	0,625	2	0,833	2	6	2	82,557	7	394,354	1		
	mimarlık	0,080	9	9	1	9	8	9	2	3	1	8	6	0	9	6	9	1	2	5	1	5	3	5	8	5	124,000	2				
	peyzaj mimarisi	0,045	7	7	0,563	9	5	7	0,625	0,776	0,563	5	3	0	9	3	7	0,563	0,600	0,900	0,563	1	0,750	0,938	5	0,938	75,776	9				
	çözüm araçları																															
	ilke kararları	0,060	8	8	0,750	9	7	8	0,833	2	0,750	7	5	0	9	5	8	0,750	0,800	2	0,750	3	1	3	7	3	99,633	5				
	stratejik plan-proje	0,048	7	7	0,600	9	6	7	0,667	0,828	0,600	6	3	0	9	3	7	0,600	0,640	0,960	0,600	2	0,800	1	6	1	80,294	8	299,236	2		
	tematik program	0,024	4	4	0,300	7	1	4	0,333	0,414	0,300	1	0,667	0	7	0,667	4	0,300	0,320	0,480	0,300	0,533	0,400	0,500	1	0,500	39,014	11				
	tematik yönetmelik	0,048	7	7	0,600	9	6	7	0,667	0,828	0,600	6	3	0	9	3	7	0,600	0,640	0,960	0,600	2	0,800	1	6	1	80,294	8				
mikro	karşılaştırma puanı		125,00	125,00	12,500	171,00	97,333	129,00	22,403	24,427	12,500	97,333	64,222	0,000	171,00	58,384	125,00	12,500	17,067	39,300	12,500	47,978	25,883	43,604	97,333	43,604	∑ KDP MİKRO SÜREÇ: 1574,872					
	sıra (max-min & min-max)		3;12	3;12	14;1	1;14	4;11	2;13	12;3	11;4	14;1	4;11	5;10	NA	1;14	6;9	3;12	14;1	13;2	9;6	14;1	7;8	10;5	8;7	4;11	8;7						
mezo	karşılaştırma puanı		433,500				273,163				174,056				366,884				116,844				210,425									
	sıra (max-min & min-max)		maks-min: 1 ; min-maks: 6				maks-min: 3 ; min-maks: 4				maks-min: 5; min-maks: 2				maks-min: 2 ; min-maks: 5				maks-min: 6 ; min-maks: 1				maks-min: 4 ; min-maks: 3									
makro	karşılaştırma puanı		880,719												694,154																	
	sıra (max-min & min-max)		maks-min: 1 ; min-maks: 2												maks-min: 2 ; min-maks: 1																	

Genel Değerlendirme: stratejik planlama-pragmatik yönetim odaklı operasyon aracı

Karakteristik İşlev (Çizelge 4.6): Kapsamlı-aşamalı planlama çerçevesi doğrultusunda ekonomik kalkınma-odaklı klasik/stratejik işlevsel planlama-tasarım yaklaşımı (OD-MD bağlantı kapasitesi: %89) nedeniyle mekansal düzeyde organizasyonel süreç planlama-yönetim çerçevesi aktiftir. (Alternatif) karar-odaklı etki gücü nedeniyle çözüm-odaklı ve ölçeklerarası kopukluk içeren bölüntülü süreç planlama-yönetim yaklaşımı geliştirilmektedir (sistem-strateji bağlantı kapasitesi: %86). Planlama uygulamalarında; mimarlık-planlama ağırlıklı süreç planlama-yönetim çerçevesi kullanılmaktadır (yapı-ilke bağlantı kapasitesi: %68). Kentsel kontrol-odaklı planlama uygulamalarında, katı ve düzenleyici operasyonel araç olarak kentsel tasarım rehberleri kullanılmaktadır (aktör-araç bağlantı kapasitesi: %78).

Mekanizma-Araç bağlantısındaki Ölçeklerarası Kopukluk (Çizelge 4.7 ve 4.8); Makro/ulusal ölçekte 'koruma-odaklı organizasyonel süreç çerçevesi' ve mikro/yerel ölçekte 'rekabet-odaklı mekansal uygulama çerçevesi' arasındaki koruma-kalkınma ikilemine dayalı biçimde başlamakta, sistem-strateji açıkları taşıyan 'süreç yapısı' üzerinden ölçeklerarası bağlantı sağlanmaya çalışılmakta, ulusal-bölgesel ölçekli ilke kararları doğrultusunda mezo/bölgesel ölçekli 'stratejik plan-proje' ve 'tematik yönetmelikler' ile mikro/yerel ölçekte 'toplum-temelli katılıma dayanan kooperatif stratejiler' yerine 'yapı-temelli yaklaşıma dayanan aktör-temelli stratejiler' kullanılmaktadır.

Karar-katılım temelli Süreç karakteri (Şekil 4.14): süreç planlaması-yönetimine odaklanan çözüm-odaklı uygulamalarda, "kamu sektörü liderliğinde bölüntülü ortaklık modeli" (Şekil 3.2 içinde 1, 4 ve 5-6.a-b-c) tercih edilmektedir. Ekonomik kalkınma hedefi nedeniyle koruma-kalkınma ikilemine dayalı kamusal kararlarda koordinasyon eksikliği ve kamusal liderliğe dayalı aşamalı katılım ve sınırlayıcı katılımsızlık nedeniyle 'kontrol-odaklı yıpranma etkisi' oluşmaktadır.

Türkiye/Istanbul Modeli uygulaması; Bölüntülü kentsel koruma-geliştirme sürecinin stratejik planlaması ve pragmatik yönetimi konusunda, kontrol-odaklı mekanizma aracı olarak kentsel tasarım rehberlerine odaklanmaktadır. Mekanizma-araç bağlantısı bakımından; planlama sisteminde ölçeklerarası kopukluk ve planlama süreçlerinde parçacıl çerçeveler bulunmaktadır. Bu nedenle; Türkiye/Istanbul modeli kapsamındaki kentsel tasarım rehberleri, rant-temelli sistem düşüncesine dayalı biçimde katı ve düzenleyici bir operasyonel uygulama aracı olarak kullanılmaktadır. Türkiye/Istanbul modeli kapsamındaki operasyonel araç ile ilgili mezo/bölgesel ve mikro/yerel ölçeklerdeki ikili karşılaştırma analizleri sonucunda hazırlanan ölçeklerarası performans karakteri üzerine genel değerlendirme sentezlenerek görsel biçimde sunulmaktadır (Şekil 4.15).

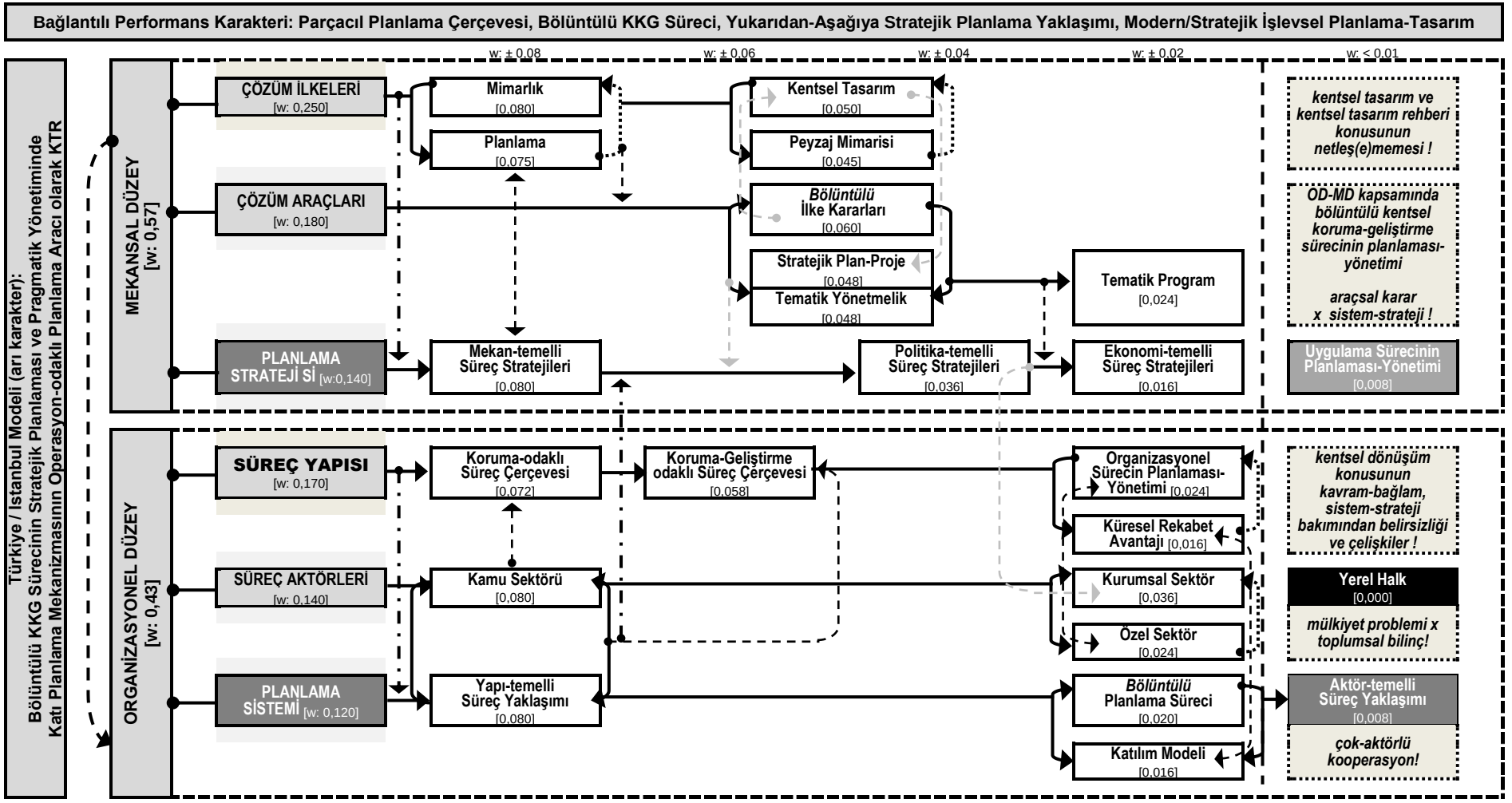

Şekil 4.15 : Türkiye/Istanbul Modeli – Bölüntülü kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi üzerine katı ve düzenleyici operasyonel araç olarak kontrol-odaklı kentsel tasarım rehberleri (genel değerlendirme).

4.2.3 Mevcut model çözümlemesi üzerine karşılaştırmalı değerlendirme

Türkiye'den ve Dünyadan seçilen mevcut modellerin tersine çözümlenmesi doğrultusunda, süreç planlama ve yönetim konusunda kentsel tasarım rehberlerinin analitik karar ve stratejik katılım bakımından işlevsel performans değeri ve süreç karakteri üzerine kalitatif-kantitatif karma yöntemli çözümlemeler yapılmıştır. Bütünleşik süreç modeli ile ilgili öneri model(ler)in ileriye çözümlemesini yapmak amacıyla karşılaştırmalı mevcut durum analizi yapılması hedeflenmiştir.

Bu kapsamda başlıca iki çeşit karşılaştırmalı değerlendirme yapılmaktadır:

- Birinci tip kapsamında; Türkiye/Istanbul ve Dünya modellerinin işlevsel performans değerlerine göre genel ve özel karakterinin karşılaştırmalı biçimde değerlendirilmektedir (Çizelge 4.9). Mevcut örnekler kapsamındaki işlevsel değer dağılımı ve önem-etkilik sıralaması ölçeklerarası biçimde gruplandırılarak; Türkiye/Istanbul modeli ile Dünya modeli arasındaki süreç yapısındaki benzerlikler-farklılıklar açıklanmaktadır. Uygulamalı modeller ile ilgili genel karaktere dayalı açıklama; önem-etkinlik sıralaması ile çıkarımsal araştırma tekniğine dayanmaktadır. Mekanizma-araç bağlantısı üzerine 'çerçeve modelinde planlama-tasarım paradigmasının farklılaşması' konusunda süreç planlama-yönetim ile ilgili ortak yapı çözümlenmektedir.
- İkinci tip kapsamında; Türkiye/Istanbul ve Dünya modeli kapsamındaki kentsel tasarım rehberi örneklerinin işlevsel performans fark oranına göre karşılaştırmalı biçimde değerlendirilmektedir (Çizelge 4.10 ve Çizelge 4.11). Mevcut örnekler kıta bazında gruplandırılarak; Türkiye/Istanbul modeli, Dünya modeli ve iki model arasındaki hiyerarşik sıralamayı etkileyen küresel-bölgesel yaklaşımlardaki benzerlik-farklılıklar ile kategorik biçimde açıklanmaktadır. Uygulamalı modeller ile ilgili özel karaktere dayalı açıklama; oran ve aralık ölçekleri ile çıkarımsal araştırma tekniğine dayanmaktadır. Mekanizma-araç bağlantısı üzerine 'planlama çerçevesinde uygulama yaklaşımının farklılaşması' konusunda süreç planlama-yönetim ile ilgili değişken yapı çözümlenmektedir.

Süreç planlama-yönetim konusundaki karşılaştırmalı değerlendirmeler; genel ve özel karakter ile ilgili kural açıklayıcı ve bağlantı karakteri ile ilgili kural tanımlayıcı bir nitelik taşımaktadır. Tümavarıma dayalı tersine çözümleme ile oluşturulan mevcut modeller üzerinden, tümdengelime dayalı ileriye çözümleme ile öneri model(ler)in geliştirilmesi amacıyla yapılan karşılaştırmalı değerlendirme (Çizelge 4.9; Çizelge 4.10; Çizelge 4.11); süreç planlama-yönetim konusunda dönüşümsel mekanizma tasarımına altlık oluşturmaktadır.

Çizelge 4.9 : Dünya Modeli ve Türkiye/Istanbul Modeli kapsamındaki ölçeklerarası işlevsel değer dağılımının, süreç planlama ve yönetim bakımından performans-odaklı ortak yapısı (uygulamalı model)

STRATEJİ-TEMELLİ TR/ISTANBUL MODELİ								**SİSTEM-TEMELLİ DÜNYA MODELİ**							
ölçeklerarası performans kriterleri ile ölçüm								ölçeklerarası performans kriterleri ile ölçüm							
işlevsel değer dağılımı			performans değerlendirme alt-kriterleri (mikro ölçek)	iç sıra	önem ve etkinlik sıralaması			İşlevsel değer dağılımı			performans değerlendirme alt-kriterleri (mikro ölçek)	iç sıra	önem ve etkinlik sıralaması		
makro	mezo	mikro		mikro #1-24	mikro #1-4	mezo #1-3	makro #1-2	makro	mezo	mikro		mikro #1-24	mikro #1-4	mezo #1-3	makro #1-2
OD **0,47**	sistem **0,12**	**0,016**	planlama süreci	***9***	*2*	*3*	*2*	OD **0,51**	sistem **0,17**	**0,050**	planlama süreci	***2***	*2*	*2*	*1*
		0,016	katılım modeli	*9*	*2*					**0,030**	katılım modeli	*5*	*3*		
		0,080	yapı-temelli süreç	*1*	*1*					**0,060**	yapı-temelli süreç	*1*	*1*		
		0,008	aktör-temelli süreç	*10*	*3*					**0,030**	aktör-temelli süreç	*5*	*3*		
	süreç yapısı **0,17**	**0,024**	org. süreç	*8*	*3*	*1*			süreç yapısı **0,18**	**0,050**	org. süreç	*2*	*1*	*1*	
		0,016	rekabet avantajı	*9*	*4*					**0,040**	rekabet avantajı	*3*	*2*		
		0,072	koruma süreci	*2*	*1*					**0,040**	koruma süreci	*3*	*2*		
		0,058	KKG süreci	*3*	*2*					**0,050**	KKG süreci	*2*	*1*		
	süreç aktörleri **0,14**	**0,080**	kamu sektörü	*1*	*1*	*2*			süreç aktörleri **0,16**	**0,060**	kamu sektörü	*1*	*1*	*3*	
		0,024	özel sektör	*8*	*3*					**0,040**	özel sektör	*3*	*2*		
		0,036	kurumsal sektör	*7*	*2*					**0,025**	kurumsal sektör	*6*	*3*		
		0,000	yerel halk	---	---					**0,035**	yerel halk	*4*	*4*		
MD **0,53**	strateji **0,14**	**0,008**	uyg. süreç	*10*	*4*	*3*	*1*	MD **0,49**	strateji **0,18**	**0,050**	uyg. süreç	*2*	*2*	*2*	*2*
		0,036	politika temelli süreç	*6*	*2*					**0,035**	politika temelli süreç	*4*	*3*		
		0,016	ekon. temelli süreç	***9***	*3*					**0,035**	ekon. temelli süreç	***4***	*3*		
		0,080	mekan temelli süreç	*1*	*1*					**0,060**	mekan temelli süreç	*1*	*1*		
	çözüm ilkeleri **0,25**	**0,075**	planlama	*2*	*2*	*1*			çözüm ilkeleri **0,19**	**0,050**	planlama	*2*	*2*	*1*	
		0,050	kentsel tasarım	*4*	*3*					**0,060**	kentsel tasarım	***1***	***1***		
		0,080	mimarlık	***1***	***1***					**0,050**	mimarlık	*2*	*2*		
		0,045	peyzaj mimarisi	*5*	*4*					**0,030**	peyzaj mimarisi	*5*	*3*		
	çözüm araçları **0,18**	**0,060**	İlke kararları	*3*	*1*	*2*			çözüm araçları **0,12**	**0,050**	İlke kararları	*2*	*1*	*3*	
		0,048	stratejik plan-proje	*4*	*2*					**0,040**	stratejik plan-proje	*3*	*2*		
		0,024	tematik program	*8*	*3*					**0,010**	tematik program	*8*	*4*		
		0,048	tematik yönetmelik	*4*	*2*					**0,020**	tematik yönetmelik	*7*	*3*		
PERFORMANS DEĞERLENDİRMESİ								**PERFORMANS DEĞERLENDİRMESİ**							
süreç karakteri ve işlevsel değer	entropik süreç karakterine dayalı işlevsel performans: bölüntülü süreç planlama ve yönetim operasyonları							süreç karakteri ve işlevsel değer	negentropik süreç karakterine dayalı işlevsel performans: bütünleşik süreç planlama ve yönetim mekanizması						
	$y_{makro} = 0{,}117x+0{,}4183$; $R^2=1$								$y_{makro} = -0{,}0017x+0{,}5117$, $R^2=1$						
	$y_{mezo} = 0{,}0039x+0{,}1242$; $R^2= 0{,}3881$								$y_{mezo} = -0{,}0014x+0{,}1824$; $R^2= 0{,}1824$						
	$y_{mikro} = 0{,}001x+0{,}0297$; $R^2=0{,}0649$								$y_{mikro} = -0{,}0005x+0{,}0478$;, $R^2= 0{,}0660$						
ölçeklerarası performans etkisi	ekonomik kalkınma hedefi nedeniyle koruma-gelişim ikilemine dayalı kamusal kararlarda koordinasyon eksikliği ve kamusal liderliğe dayalı aşamalı/sınırlı katılım. bölüntülü süreç planlama yönetim nedeniyle "yıpranma etkisi"							ölçeklerarası performans etkisi	sürdürülebilir ve bütünleşik kentsel kalkınma nedeniyle koruma-geliştirme sürecine dayalı çoklu-kararlarda koordinasyon ve çok-aktörlü katılımda kooperasyon bütünleşik süreç planlama ve yönetim nedeniyle "çarpan etkisi"						
	OD-MD: 0,47/0,53 = 0,887= **% 89** stratejik planlama çerçevesi (aşamalı)								**OD-MD:** 0,51/0,49 =1,041= **% 104** stratejik planlama çerçevesi (stratejik işlevsel)						
	sistem-strateji: 0,12 /0,14=0,857= **% 86** operasyonel çözüm-odaklı bölüntülü süreç planlama-yönetim yaklaşımı								**sistem-strateji**: 0,17 / 0,18 = 0,944= **% 94** sürdürülebilir süreç-odaklı bütünleşik süreç planlama-yönetim yaklaşımı						
	yapı-ilke: 0,17 / 0,25= 0,680 = **% 68** oranında güç süreç planlama-yönetimde mimarlık ve planlama								**yapı-ilke:** 0,18/0,19 =0,947= **% 95** oranında güç süreç planlama-yönetimde kentsel tasarım						
	aktör-araç: 0,14 / 0,18= 0,778 = **% 78** katı nitelikli planlama aracı								**aktör-araç:** 0,16 / 0,12 = 1,333 = **% 133** esnek nitelikli mekanizma aracı						

NOT: *model çözümlemeleri üzerine karşılaştırma çizelgesinde sarı renk ile işaretlenen 'ölçeklerarası performans kriterleri' kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi üzerine performans modelleri arasında ortak yapı oluşturmaktadır.*

Mevcut Model Çözümlemelerinin Karşılaştırmalı Değerlendirmesi

Dünya ve Türkiye modellerin süreç planlama ve yönetim üzerine işlevsel karakter bakımından kentsel tasarım rehberinin genel özellikleri; ölçeklerarası işlevsel performans değerlerine göre farklılıklar içermektedir.

1. Genel karakter: ölçeklerarası işlevsel performans bakımından özellikleri
2. Özel Karakter: analitik kararlarda koordinasyon yapısı ve stratejik katılımda kooperasyon yapısı bakımından karşılaştırmalı özellikleri
3. Ortak Süreç Yapısı: performans-odaklı kontrol şifreleri

Mevcut modellerin genel karakter karşılaştırması: süreç planlama-yönetimde ölçeklerarası düzeyde performans-odaklı kontrol

Makro/Ulusal Ölçek'te kavram-bağlam ilişkisi ile belirlenen paradigma-mekanizma bağlantısı bakımından karşılaştırmasında; sistem-temelli Dünya modeli kapsamındaki işlevsel performans değer dağılımı, strateji-temelli TR/Istanbul modeli kapsamındaki değer dağılımına oranla daha 'stratejik' bir karakteristik işlev taşımaktadır.[170] Dünya Modeli kapsamındaki örnekler; bütünleşik süreç planlama ve yönetim üzerine esnek ve yaratıcı biçimde planlama mekanizmasının aracı olarak kullanılması nedeniyle kalite-odaklı negentropik süreç karakteri oluşmaktadır. TR/Istanbul modeli kapsamındaki örnekler; bölüntülü süreç planlama ve yönetim üzerine katı ve düzenleyici bir operasyonel planlama aracı olarak kullanılması nedeniyle kontrol-odaklı entropik süreç karakteri ortaya çıkmaktadır.[171] Bu durum; kent-temelli sistem düşüncesine dayalı yeni-işlevsel planlama-tasarım çerçevesinde koruma-geliştirme süreçlerine toplum-temelli katılım ile rant-temelli strateji düşüncesine dayalı modern/stratejik işlevsel planlama-tasarım çerçevesinde kentsel geliştirme-değiştirme süreçlerinde sınırlayıcı kamusal liderlik yaklaşımları arasında fark ve mekanizma-araç bağlantısında koruma-kalkınma ikilemi oluşturmaktadır.

Mezo/ Bölgesel Ölçek'te sistem-strateji ilişkisi ile belirlen analitik karar ve stratejik katılım bağlantısı bakımından karşılaştırmasında; Dünya modelinde ölçeklerarası birliktelik içinde işleyen mekanizma-araç bağlantısı oluşturulmasına rağmen, Türkiye/Istanbul modelinde ölçeklerarası kopukluk olması nedeniyle mekanizma-araç bağlantısı sağlanamamaktadır. Sistem-temelli Dünya Modelinde bölgesel ölçek üzerinden yürütülen mekanizma-araç bağlantısına karşılık Strateji-temelli TR/Istanbul Modelinde bölgesel ölçekte ölçeklerarası birliktelik ve planlama sisteminde mekanizma-araç bağlantısı belirsizlik içermektedir.

---

[170] Dünya Modeli [(OD): 0,51, (MD): 0,49] ve Türkiye/Istanbul Modeli [(OD):0,47; (MD): 0,53].

[171] Dünya Modeli (y_{makro}= -0,0017x+0,5117, R^2=1) ve Türkiye/Istanbul Modeli (y_{makro}= 0,0017x+0,4183, R^2=1).

Mikro/Yerel Ölçek'te işlev-mekanizma ilişkisi ile belirlenen işlevsel performans bağlantısı bakımından karşılaştırmasında; Dünya modelinde tüm örnekler planlama uygulamalarında kullanılabilmesine rağmen, Türkiye/Istanbul modelinde bu durum çok değişken bir karaktere sahiptir. Sistem-temelli Dünya Modelindeki mekanizma-araç bağlantısı stratejik planlama süreçleri içinde revizyonlar ile geliştirilirken, Strateji-temelli TR/Istanbul Modelinde mekanizma-araç bağlantısı stratejik planlama süreçleri içinde tanımlanamamakta ve geliştirilememektedir.

Mevcut modellerin özel karakter karşılaştırması: süreç planlama-yönetimde disiplinlerarası düzeyde performans-odaklı kontrol

Makro/Ulusal ölçekte farklılık: mevcut modellerde organizasyonel planlama sistemi ile mekansal planlama stratejisi birbirinin tam tersine işleyen bir süreç planlama ve yönetim mekanizması ortaya çıkarmaktadır. Dünya modelinde; organizasyonel düzey karar-katılım doğrultusunda mekansal düzey karar-katılım yönlendirilmekte ve sistem-strateji bakımından 'stratejik süreç karakteri'ne bağlı olarak uygulamaya geçirilmektedir (OD: 0,51 ve MD: 0,49). Dünya modelinde; organizasyonel düzeyde mekansal süreç planlama ve yönetim konusundaki planlama mekanizması, stratejik planlama çerçevesine bağlı olarak uygulamada düzenli biçimde işlemektedir, *kanıt: çarpan etkisi yaratan negentropik süreç karakteri doğrultusunda bütünleşik süreç planlama-yönetim, örn: farklı süreç tiplerine yönelik hazırlanan-kullanılan esnek-yaratıcı nitelikli kentsel tasarım rehberlerinin planlama uygulamalarında kullanımı*. Türkiye modelinde ise; mekansal düzey karar-katılım doğrultusunda organizasyonel düzey karar-katılım yönlendirilmekte ve sistem-strateji bakımından 'operasyonel süreç karakteri'ne bağlı olarak uygulamaya geçirilmektedir (OD: 0,47 ve MD: 0,53). Türkiye modelinde; mekansal düzeyde organizasyonel süreç planlama-yönetim konusundaki planlama mekanizması, stratejik planlama çerçevesine bağlı olarak çalışmakta ancak uygulamada düzensiz biçimde işlemektedir, *kanıt: yıpranma etkisi yaratan entropik süreç karakteri doğrultusunda bölüntülü süreç planlama-yönetim, örn: farklı süreç tiplerine yönelik hazırlanan kullanılan kentsel tasarım rehberlerinin planlama uygulamalarındaki çifte ikileme dayalı çelişkili durumu*. Dünya ve Türkiye modeli kapsamındaki süreç planlama ve yönetim odaklı planlama mekanizmasının farklı biçimde işlemesi; hem süreç karakterine entropik/negentropik değer atamakta, hem de kentsel tasarım rehberlerinin işlevsel performans potansiyelini katı-düzenleyici/esnek-yaratıcı biçimde etkilemektedir, *örn: farklı süreç tiplerine yönelik hazırlanan kentsel tasarım rehberlerinden plan hükmüne bağlananların (katı-düzenleyici nitelikli Kısıklı örneği) ve plan hükmü kuralından önce proje kapsamında üretilenlerin (esnek-düzenleyici nitelikli Ortaköy örneği) kullanılması, plan hükmü kaldırılanların (katı-yaratıcı nitelikli Fatih ve Eminönü örnekleri) ve proje kapsamında*

üretilenlerin kullanılmaması (esnek-yaratıcı nitelikli Kuzguncuk örneği) durumunu kapsayan planlama uygulamalarındaki çifte ikilem.

Mezo/Bölgesel ölçekte benzerlik ve farklılık: Mevcut modellerdeki genel benzerlik ve farklılık; ölçeklerarası performansa dayalı planlanama mekanizmasının sistem ve strateji bakımından makro/ulusal ve mikro/yerel ölçeklerde bağlantılı biçimde işlemesini sağlayan mezo/bölgesel ölçekte ortaya çıkmaktadır. Mevcut modellerdeki temel benzerlik; süreç planlama ve yönetim bakımından organizasyonel düzey süreç yapısı ve mekansal düzey çözüm ilkeleri, modellerin genel karakterini belirleyen işlevsel performans dağılımında önem bakımından ilk sırada yer almasıdır (%100 oranında benzer durum). Ancak, bu benzerlik işlevsel performans dağılımında etki bakımından farklı oranlarda bulunmaktadır. Dünya modelindeki 'süreç yapısı' ve 'çözüm ilkeleri' kategorisindeki performans kriterlerinin işlevsel değer dağılımındaki ağırlığı nedeniyle; performans dengesi %95 oranında etkili olan, negentropik süreç karakteri ortaya çıkmaktadır.[172] Bu durum; koruma-geliştirme sürecine odaklı planlama mekanizmasının bir aracı olarak kullanılan esnek ve yaratıcı nitelikli kentsel tasarım rehberlerinin, kentsel kalitenin korunarak geliştirilmesi bakımından çarpan etki gücüne sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Türkiye modelindeki 'süreç yapısı' ve 'çözüm ilkeleri' kategorisindeki performans kriterlerinin işlevsel değer dağılımındaki ağırlığı nedeniyle; süreç planlama-yönetim konusundaki performans dengesi %68 oranında etkili olan, entropik süreç karakteri ortaya çıkmaktadır.[173] Bu durum; koruma-geliştirme sürecine odaklı operasyonel bir planlama aracı olarak kullanılan kentsel tasarım rehberlerinin, kentsel kalitenin korunarak geliştirilmesi bakımından yıpratıcı etki gücüne sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Süreç planlama ve yönetime odaklı kentsel tasarım rehberlerinin işlevsel performans değeri bakımından; Dünya modelinde mekansal düzey çözüm ilkeleri ile organizasyonel düzeyde ağırlığa sahip organizasyonel süreç yapısı yönlendirilmektedir, örn: *planlama sisteminde tanımlı çerçeveler ile hazırlanan, kurumsal ilkeler ve toplumsal katılım ile işleyen kentsel tasarım rehberi örnekleri*. Türkiye modelinde ise; mekansal düzeyde ağırlığa sahip çözüm ilkeleri ile organizasyonel süreç yapısı oluşturulmaya çalışılmaktadır, örn: koruma amaçlı imar planları kapsamında hazırlanan-kullanılan kentsel tasarım rehberleri. Mevcut modellerdeki temel farklılık; Dünya modelinde ölçeklerarası performansa dayalı planlama mekanizması mezo ölçekte tanımlı iken, Türkiye modelinde mezo ölçeğin kendisi tanımsızdır. Bu farklılık; tez çalışması kapsamında tanımlanan problem ve

[172] Dünya Modeli – yapı (w): 0,18, ilke (w): 0,19, denge oranı hesaplaması: (0,18 / 0,19 x 100 = 94,7) ≈ %95.
[173] TR/Istanbul Modeli – yapı (w):0,17, ilke (w): 0,25, denge oranı hesaplaması: (0,17 / 0,25 x 100) = % 68,0.

hipotez testi yoluyla bütünleşik model önerisi geliştirme konusu ile ilgili dört durumu tanımlamaktadır: planlama sisteminde ölçeklerarası kademeli birliktelik sorunu (Ersoy, 2000, 2006), kentsel tasarımın tanımlan(a)maması (KENTGES, 2010), kentsel tasarım rehberinin hazırlanması-kullanımı ile ilgili yöntemlerin geliştiril(e)memesi (KENTGES, 2010) ve 'plan hükmüne bağlanmayan kentsel tasarım rehberlerinin planlama sisteminde tanımlanamaması'.[174]

Mikro/Yerel ölçekte benzerlik ve farklılık: Mevcut modellerdeki karakteristik benzerlik ve işlevsel farklılık; planlama araçlarının ölçeklerarası performansa dayalı bir mekanizma kapsamında dinamik biçimde kullanılmasını sağlayan mikro ölçekte ortaya çıkmaktadır. Mevcut modellerdeki temel benzerlik, mikro ölçekte bir çeşit şifre/ortak yapı oluşturmaktadır. Mevcut model çözümlemelerinde; organizasyonel düzey planlama sistemi planlama sistemi %75 oranına ve organizasyonel süreç aktörleri %25 oranında benzer durum oluştururken, organizasyonel süreç yapısı %0 oranı ile benzemez/farklı durum ortaya çıkarmaktadır. Mevcut model çözümlemelerinde mekansal düzey kapsamında çözüm araçları %75, planlama stratejisi %50 ve çözüm ilkeleri %25 oranında benzer durum oluşturmaktadır.

Mevcut Modellerin ortak yapı çözümlemesi: performans-odaklı kontrol şifreleri

Süreç planlama ve yönetim bakımından mevcut modellerin genel karakterine göre karşılaştırmalı performans ölçümü ve değerlendirmesinde; kriterlerin önem-etkinlik sıralamasına göre ortak bir yapıda oluşturan az sayıda kriter tespit edilmiştir. 'Kontrol değişkeni' niteliği taşıyan bu kriterlerin oluşturduğu yapı; işlevsel performans dağılımının yeniden-yaralanması yoluyla 'ölçeklerarası performansa dayalı dönüşümsel mekanizma tasarımı' yapmak için altlık oluşturmaktadır. Mevcut modellerde 'ortak yapı' oluşturan kontrol değişkenleri aşağıda açıklanmaktadır.

Orta Yapı oluşturan Makro/Ulusal ölçek performans kriterlerinin ölçeklerarası karakteristik işlev bakımından önem-etkinlik kümelenmesinde (Çizelge 4.9); organizasyonel ve mekansal düzeyler tamamen birbirine zıt biçimde dizilim göstermektedir (kontrol kriterleri)[175]. TR/Istanbul modelinde; ölçeklerarası birliktelik sistemi bakımından ilk stratejik hata bu ölçekte yapılmaktadır, *kanıt*: *Türkiye/Istanbul'da 'bölüntülü süreç planlama-yönetim'e odaklı 'strateji düşüncesi' karşılık Dünya'da 'bütünleşik süreç planlama-yönetim' üzerinde 'sistem düşüncesi'*. Makro ölçekli performans değer dağılımındaki kontrol değişkenleri; dönüşümsel mekanizma tasarımı kapsamında bir modelin diğerine dönüşme potansiyelini oranlı

---

[174] Mesleki Deneyim [Bakınız Özgeçmiş içinde Belediye Deneyimi, 2004-2009]ve Kişisel görüşmeler doğrultusunda ulaşılan sentezdir. [Bakınız Ek B içinde (Akyüz, 2012); (Demirkol Horasan, 2012); (Meriç, 2012)].

[175] Şekil 4.2.3.1'de "makro ölçek / sıra (#1-2)" başlıklı sütun kapsamındaki performans kriterleri.

biçimde çözümlemeye olanak sağlamaktadır. TR/Istanbul ve Dünya modeli çözümlemeleri arasında ortak dizilime sahip bir üst-kriter bulunmaması ve birbirinin tersine işlemesi nedeniyle, planlama mekanizmasının mevcut kapasite geliştirmeye dayalı kendiliğinden dönüşme potansiyeli % 0 oranında tespit edilmiştir.[176]

Ortak Yapı oluşturan Mezo/Bölgesel ölçek performans kriterleri: ölçeklerarası karakteristik işlev bakımından önem-etkinlik kümelenmesinde (Çizelge 4.9); 'organizasyonel süreç yapısı' ve 'mekansal çözüm ilkeleri' her iki modelde de ilk sırada yer almaktadır (kontrol kriterleri). Mezo ölçekli performans değer dağılımındaki kontrol değişkenleri, dönüşümsel mekanizma tasarımı kapsamında bir modelin diğerine dönüşme potansiyelini oranlı biçimde çözümlemeye olanak sağlamaktadır. Mevcut model çözümlemeleri arasında ortak dizilime sahip 2 kriter (süreç yapısı ve çözüm ilkeleri) bulunmaması ve birbirine eş biçimde işlemesi nedeniyle, planlama mekanizmasının mevcut kapasitenin değerlendirmesine dayalı kendiliğinden dönüşme potansiyeli % 33,3 oranında tespit edilmiştir. [177]

Türkiye/Istanbul'da mevcut strateji-temelli model uygulaması ile Dünyadaki mevcut sistem-temelli model uygulaması arasında Ortak Yapı oluşturan Mikro/Yerel ölçek performans kriterlerinin, ölçeklerarası karakteristik işlev bakımından önem-etkinlik kümelenmesinde, ortak yapı oluşturan kriterler aşağıda açıklanmaktadır.

- Organizasyonel Düzey kontrol kriterleri olarak;1.sırada 'yapı-temelli süreç planlama yaklaşımı' ve 'kamu sektörü'; 2.sırada 'planlama süreci', 3.sırada 'aktör-temelli süreç planlama yaklaşımı' yer almaktadır. Türkiye/Istanbul modeli ile Dünya modeli arasında ortak dizilime sahip 4 adet kriter bulunması nedeniyle, mikro/yerel ölçekli organizasyonel düzey planlama mekanizmasının mevcut kapasite geliştirilmesine dayalı kendiliğinden dönüşme potansiyeli % 33,3 oranında tespit edilmiştir.[178] Türkiye'de mezo/bölgesel ölçek tanımlı olmamasına rağmen, organizasyonel düzeyde tanımlanmadan işleyen bir planlama mekanizmasının mevcut olması nedeniyle Dünya modelindeki süreç karakterine dönüşme potansiyeli bulunmaktadır (Çizelge 4.9).

- Mekansal Düzey kontrol kriterleri olarak; 1.sırada 'mekan-temelli süreç planlama-yönetim stratejileri' ve 'çözüm odaklı ilke kararları'; 2. sırada çözüm odaklı biçimde 'planlama ilkeleri' ve 'stratejik plan-proje'; 3.sırada 'ekonomi-temelli süreç planlama-yönetim stratejileri' (kontrol kriterleri) yer almaktadır. *kanıt: stratejik plan-proje yoluyla süreç planlama-yönetim konusunda üretilen kentsel tasarım rehberlerinin;*

---

[176] Şekil 4.2.3.1'de makro/ulusal ölçek sıralama (makro#1-2) başlıklı sütun. oran: (0 / 2 x 100) = % 0.
[177] Şekil 4.2.3.1'de mezo/bölgesel ölçek sıralama (mezo#1-6) başlıklı sütun. oran: (2 / 6 x x100) = % 33,3.
[178] Şekil 4.2.3.1'de mikro/yerel ölçek sıralama (mikro#1-4) başlıklı sütun kapsamındaki Organizasyonel Düzey (OD) performans kriterleri. oran: (4 adet ortak kriter / 12 x 100 = 33,333) = % 33,3.

Türkiye/Istanbul modelinde bütçe performansına ve plan hükmüne, Dünya modelinde kentsel performansa ve kentsel kaliteye dayalı olması. Türkiye/Istanbul modeli ile Dünya modeli arasında ortak dizilime sahip 5 adet kriter bulunması nedeniyle, mikro/yerel ölçekli mekansal düzey planlama mekanizmasının mevcut kapasite geliştirilmesine dayalı kendiliğinden dönüşme potansiyeli %41,7 oranında tespit edilmiştir[179]. Türkiye'de mezo/bölgesel ölçek tanımlı olmamasına rağmen, mekansal düzeyde tanımlanmadan işleyen bir planlama mekanizması mevcut olması nedeniyle Dünya modelindeki süreç karakterine dönüşme potansiyeli bulunmaktadır (Çizelge 4.9).

- Organizasyonel ve Mekansal Düzeyler ölçeklerarası performans kriterlerinin karakteristik işlev bakımından önem-etkinlik kümelenmesinde[180] üç çeşit ortak yapı şifresi oluşmaktadır. Bağımlı kriterler kapsamında; 1.sıradaki çoklu-kararlar dizilimi 'yapı-temelli süreç planlama-yönetim yaklaşımı', 'kamu sektörü', 'mekan-temelli süreç planlama-yönetim stratejileri'ni birbirine bağlayan 'çözüm odaklı ilke kararları' ile ortak bir şifre oluşturmaktadır. Kontrol kriterleri kapsamında; 2.sıradaki çoklu-karar dizilimi 'çözüm-odaklı planlama ilkeleri' 'planlama süreci' ve 'stratejik plan-proje' ile bağlanan 'çözüm odaklı planlama ilkeleri' ortak bir şifre oluşturmaktadır. Bağımsız kriterler kapsamında; 5.sıradaki 'peyzaj mimarisi ilkeleri' ve 8.sıradaki 'tematik program', süreç planlama-yönetim bakımından çözüm odaklı ortak şifreyi desteklemektedir (Çizelge 4.9).

Mevcut durumda; Türkiye/Istanbul ve Dünya modeli kapsamındaki uygulamalar arasında ortak dizilime sahip 6 adet kriter bulunması nedeniyle, mikro/yerel ölçekli bütünleşik planlama mekanizmasının mevcut kapasite geliştirilmesine dayalı kendiliğinden dönüşme potansiyeli %25 oranında tespit edilmiştir.[181] Türkiye'de mezo/bölgesel ölçek tanımlı olmamasına rağmen, organizasyonel ve mekansal düzeylerde bütünleşik biçimde tanımlanmadan işleyen bir planlama mekanizması mevcut olması nedeniyle Dünya modelindeki süreç karakterine dönüşme potansiyeli bulunmaktadır. Sürecin organizasyonel ve mekansal düzeylerini birbirine bağlayan mezo/bölgesel ölçeğin tanımlanması, mevcut planlama mekanizmasının kapasitenin geliştirilmesi konusunda daha az oranda potansiyel içermektedir. Ancak, kentsel kalite-odaklı kentsel tasarım rehberlerinin çarpan etkisini yükselten bir işlevsel performans değeri yaratma kapasitesi halihazır durumda mevcut bulunmaktadır.

---

[179] Şekil 4.2.3.1'de mikro/yerel ölçek sıralama (mikro#1-4) başlıklı sütun kapsamındaki Mekansal Düzey (MD) performans kriterleri. oran hesaplaması (5 adet ortak kriter /12 x 100 = 41,666) = % 41,7.

[180] Şekil 4.2.3.1'de mikro/yerel ölçek (mikro#1-24) başlıklı sıralama sütun kapsamındaki Organizasyonel ve Mekansal Düzey (OD ve MD) performans kriterleri. oran: (adet ortak kriter / 24 x 100 =)

[181] Şekil 4.2.3.1'de Dünya Modeli ile TR/Istanbul Modeli arasında ortak dizilime sahip mikro/yerel ölçek performans kriterleri. oran hesaplaması (6 adet ortak dizilimli kriter / 24 adet performans kriteri x 100 = 25,000) = %25.

Başka bir deyişle, çözüm, problemin içinde yer almaktadır. Bu durumda, entropik'ten negentropik süreç karakterine dönüşümü sağlayan performans değer dağılımının yeniden ayarlanması sayesinde; hem ölçeklerarası performansa dayalı planlama mekanizması, hem de süreç planlama-yönetimde mekanizma aracı olarak kullanılan kentsel tasarım rehberlerini hazırlama-kullanma olasılığı oluşturmaktadır. Böylece; planlama mekanizmasındaki süreç planlama-yönetim konusundaki mevcut kapasitenin geliştirilmesine dayalı biçimde çarpan etkiye sahip kentsel tasarım rehberleri ile kentsel kalite korunarak-geliştirilebilir. Bu olasılık; model önerilerini geliştirme nedeni ve model önerilerini çözümleme sonucu bakımından önem taşımaktadır.

Ölçeklerarası bağlantı faktörü sağlayan performans kriteri: Her iki modelin ölçeklerarası performans değer dağılımında; sayısal olarak tamamen aynı işlevsel değere sahip bir kriter bulunmamaktadır. Sayısal olarak birbirine en yakın işlevsel değere sahip kriter; süreç planlama ve yönetim konusunda mekansal düzey planlama stratejileri kapsamında yer alan 'politika-temelli süreç planlama stratejileri' kriteri bulunmaktadır. Bu kriter; Türkiye modelinde 0,36 ve Dünya modelinde 0,35 ağırlığında işlevsel değere sahiptir.

Süreç planlama ve yönetime odaklanan kentsel tasarım rehberlerinin işlevsel performansı konusunda; organizasyonel ve mekansal düzeyi birlikte çalıştıran ölçeklerarası genel karakter etkin olmaktadır. Dünya ve Türkiye modellerinin, süreç planlama ve yönetim konusunda işlevsel karakter bakımından genel özellikleri; coğrafi ortama, sürecin tipine ve kentin küreselleşme sıralamasındaki konumuna görece ile farklılıklar içermektedir. Bu nedenle; planlama uygulamalarındaki mevcut kentsel tasarım rehberi örneklerinin işlevsel karakter bakımından ortak/değişken özelliklerinin karşılaştırılması; küresel-bölgesel sıralamasındaki performans etkinliği üzerinden yapılmaktadır. Genelleme nedeniyle, değerlendirme dışında kalan örneklere özgü değişken durumlar sonraki kısım altında karşılaştırmalı biçimde değerlendirilmektedir.

Mevcut uygulamalarda küresel-yerel performans farklılaşması: kentsel tasarım rehberlerinin sıralaması ve karşılaştırmalı değerlendirmesi

Süreç planlama ve yönetim bakımından mevcut modellerin özel karakterine göre karşılaştırmalı performans ölçümü ve değerlendirmesinde; kentsel tasarım rehberlerinin küresel-yerel sıralamasındaki basamak farkına göre karşılaştırmalı bir yapıda performans farklılaşması tespit edilmiştir. 'Kentsel tasarım rehberlerinin küresel/genel ve yerel/kendi bölgesine özgü performans etkisinde değişkenliği karşılaştırmalı biçimde değerlendirilmesini sağlayan bu yapı; işlevsel performans

dağılımının yeniden-ayarlanması yoluyla 'ölçeklerarası performansa dayalı dönüşümsel revizyon stratejisi' geliştirmek için altlık oluşturmaktadır. Planlama uygulamalarında yer alan mevcut modellerde 'küresel-yerel performans farklılaşması' oluşturan sabit-değişken-dinamik kategoriler önce 'strateji-temelli Türkiye/Istanbul modeli' sonra 'sistem-temelli Dünya modeli' kapsamında karşılaştırmalı biçimde açıklanmaktadır.

Strateji-temelli Türkiye/Istanbul modeli kapsamındaki uygulama örneklerinin karşılaştırmalı değerlendirmesi: performans-odaklı küresel-bölgesel farklılaşma

Türkiye/Istanbul modeli kapsamındaki kentsel tasarım rehberi örnekleri; ikisi Tarihi Yarımada-miras koruma bölgesi kapsamında tarihi alan (Eminönü ve Fatih), ikisi Boğaziçi bölgesi-ön görünüm alanı kapsamında Boğaz köyü (Ortaköy ve Kuzguncuk) ve biri Boğaziçi bölgesi-geri görünüm alanı kapsamında kentiçi tarihi alan (Kısıklı) olmak üzere farklı süreç tiplerinde toplam 5 adet örnek uygulamayı kapsamaktadır. Kentsel tasarım rehberi örneklerinin çok-kriterli analitik hiyerarşi analizinde; 24 tavan puanı ile sınırlanan sıralamada, en yüksek 17 puan ile koruma-geliştirme süreci odaklı *Kuzguncuk* örneği (Boğaziçi bölgesi-ön görünüm alanı) ve en düşük 9 puan ile koruma süreci odaklı *Eminönü* ve *Fatih* örnekleri (Tarihi Yarımada-miras koruma bölgesi) yer almaktadır. Kentsel tasarım rehberi örneklerinin bölgesel puan sıralamasında; Türkiye/Istanbul modeli toplamında %47,1 performans fark oranında bir değişkenlik bulunmaktadır.[182] Kentsel tasarım rehberi Istanbul örneklerinin küresel-bölgesel puan sıralamasında sabit kalan bir uygulama bulunmamaktadır. Boğaziçi bölgesi ön görünüm ve geri görünüm alanı uygulamaları kademeli değişkenlik göstererek bölgesel sıralamada yükselmektedir, örn: *Kuzguncuk* ve *Kısıklı*. Boğaziçi bölgesi ön görünüm alanı kapsamındaki *Ortaköy* uygulaması; dinamik değişkenlik göstererek bölgesel sıralamada yükselmekte, küresel sıralamada Kuzey Amerika yaklaşımındaki koruma-odaklı uygulamalara benzeyen bir kapasite gelişim potansiyeli taşımakta, ancak ABD yaklaşımındaki yenileme-geliştirme odaklı uygulamalara benzeyen bir performans etkisi ortaya çıkarmaktadır. Tarihi yarımada uygulamaları, süreç bakımından küresel sıralamada benzersiz olması nedeniyle ayrık değişkenlik göstererek, bölgesel sıralamada etkisiz bir performansa sahiptir, örn: Eminönü ve Fatih. Türkiye/Istanbul modeli kapsamındaki örneklerinin, işlevsel performans fark oranı ve sırasına göre karşılaştırmalı değerlendirmesini kapsayan kategoriler (Çizelge 4.10) aşağıda sırasıyla açıklanmaktadır.

[182] TR/Ist. Modeli – sıra 1: Kuzguncuk; maks-min puan farkı:8, oran: (8 x 100 / 17,0)= % 47,1.

1.sırada yer alan Boğaziçi bölgesi-ön görünüm alanı kapsamındaki *Kuzguncuk* örneğinin ölçeklerarası işlevsel performansı; bölge odaklı planlama-tasarım yaklaşımının planlama sistemindeki etkinliği bakımından değişkenlik göstermektedir. Koruma-geliştirme süreci odaklı Üsküdar-Kuzguncuk Köyiçi Kentsel SİT Alanı kapsamındaki örnek uygulama; 17,0 puan performans etki değeri ve %52,9 performans fark oranı ile 'çok değişken' karakter göstermekte, özgün bölgesel sıralamada ilk olmasına karşın küresel sıralamada 9 basamak göreceli düşüş göstermektedir. *Kuzguncuk* örneği; mevcut durumdaki 'organizasyonel düzey planlama sistemi' ve 'mekansal düzey planlama stratejileri' nedeniyle resmi prosedürde "bilgi paftası" olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle, Bütünleşik süreç planlama ve yönetim konusunda Kuzguncuk örneğinin mevcut kapasitesine dayalı potansiyeli kullanıl(a)mamakta ve geliştiril(e)memektedir. *Kuzguncuk* örneği ile küresel sıralamada puan bakımından aynı konumda olan örnekler arasında; Birleşik Krallıkta kullanılan koruma süreci odaklı *Liverpool* örneği ve yenileme-geliştirme süreci odaklı *Southampton* örneği bulunmaktadır. Puan bakımından *Kuzguncuk* örneği ile eş-konumda bulunan Dünya örnekleri %41,2 performans farkı ile 'değişken' karakter göstermekte ve özgün bölgesel sıralamalarında 7 basamak yükselmektedir. TR/Istanbul modelindeki *Kuzguncuk* örneği; kentsel bölge odaklı kademeli değişkenlik ile küresel olarak çekinik, bölgesel olarak baskın biçimde farklılaşarak 'bölgesel karakter' ortaya çıkarmaktadır, *kanıt/örn: plan hükmüne bağlanmadığı için kullanıl(a)mayan kentsel tasarım rehberleri*. Dünya modelindeki *Liverpool* ve *Southampton* örnekleri ise; yerelden küresele etkinleşen kademeli değişkenlik ile bölgesel olarak 'rekabetçi' ve küresel olarak 'güçlü' biçimde farklılaşarak 'bölgesel etkileşim' oluşturmaktadır. (Çizelge 4.10).

Yaklaşık olarak son 15 yıllık dilimde (GaWC, 1998-2010); küresel kent sıralamasında[183] yer edinmeye çalışan *Liverpool* ve *Southampton* kentlerinde kullanılan kentsel tasarım rehberleri, yerelden küresele etkinleşen bölge odaklı bir anlayış ile hazırlanmakta ve kullanılmaktadır. Küresel rekabet gücüne sahip Istanbul'da ise; yerel ölçekte kentsel bölge odaklı bir anlayış ile hazırlanan kentsel tasarım rehberleri etkin biçimde kullanıl(a)mamakta ve küresel anlamda pasif kalmaktadır. Bu durum; küresel-bölgesel etkileşim konusunda büyük bir çelişkiyi ortaya koyarken, diğer yandan süreç planlama-yönetim konusunda daha pro-aktif bir süreç modeline ihtiyaç olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu ihtiyaç doğrultusunda;

[183] GaWC (1998-2010) sıralamasında; *Liverpool (UK)* dalgalı aşamalarla servis sektörü bakımından "yüksek yeterlik" seviyesine erişmekte, *Southampton (UK)* dalgalı aşamalarla "gama-" seviyesine yükselmekte ve *Istanbul (TR)* "gama" seviyesinden "alfa-" seviyesine doğru yükselerek gelişim göstermektedir.

mekansal düzeyde süreç planlama-yönetim ile ilgili yapısal çerçeveye ve mevcut kapasite potansiyeline sahip *Kuzguncuk* örneği, ayrı bir öneme sahip bulunmaktadır.

2.sırada yer alan *Kısıklı* örneğinin ölçeklerarası işlevsel performansı; küresel-bölgesel yaklaşımın planlama stratejilerindeki etkinliği bakımından değişkenlik göstermektedir. Koruma süreci odaklı Istanbul/Kent Merkezi: Üsküdar-Çamlıca-Kısıklı Köyiçi Kentsel SİT Alanı kapsamındaki örnek uygulama; 15,0 puan performans etkisi ve %73,3 performans fark oranı ile 'çok değişken' karakter göstermekte ve bölgesel sıralamada ikinci olmasına karşın küresel sıralamada 11 basamak göreceli düşüş göstermektedir. Kısıklı örneği ile küresel sıralamada puan bakımından aynı konumda olan örnekler arasında yenileme-geliştirme süreci odaklı ABD/*California-San Jose* ve koruma-geliştirme süreci odaklı ABD/*Florida-Tampa-Fort Lauderdale* örnekleri bulunmaktadır. Puan bakımından eş-konumda bulunan Dünya örnekleri %26,7 performans farkı ile "değişken" karakter göstermekte ve bölgesel sıralamada 4 basamak yükselmektedir. TR/Istanbul modelindeki *Kısıklı* örneği; kentsel bölge odaklı kademeli değişkenlik ile küresel olarak çekinik, bölgesel olarak baskın biçimde farklılaşan bir 'bölgesel karakter' ortaya çıkarmaktadır, *kanıt/örn: plan hükmüne bağlanarak kullanılan ve plan iptal edildiği takdirde hükümsüz kalarak kullanıl(a)mayan kentsel tasarım rehberleri*. Dünya modelindeki *San Jose ve Fort Lauderdale* örnekleri; yerelden küresele güçlenen kademeli değişkenlik ile bölgesel olarak 'etkili' karakter taşımakta ve küresel olarak 'güçlü' biçimde farklılaşarak 'küresel etkileşim' oluşturmaktadır (Çizelge 4.10).

Süreç planlama ve yönetime odaklı planlama aracı hazırlama-kullanma bakımından üç nedenle ortak bir faktör yaratmamaktadır. Istanbul modelindeki sabit etkili süreç tipi ile Dünya modelindeki karma etkili süreç tipi karşılaştırması, süreç planlama ve yönetim üzerine mekanizma işlevi bakımından uyumsuzluk göstermektedir. Çünkü, Türkiye/Istanbul modelinde mezo/bölgesel ölçek henüz işlememektedir. Ancak, koruma sürecinin kentsel gelişim ve kentsel değişim ile sistem ve strateji bakımından bağlantılandırılması üzerine ipuçları taşımaktadır. TR/Istanbul ve Dünya modelleri kapsamındaki organizasyonel düzey planlama sistemi ile mekansal düzey planlama stratejileri, mikro/yerel ölçekte benzer biçimde çalışmamaktadır. Ancak, süreç planlama ve yönetim üzerine mekanizma tasarımı bakımından; süreç karakteri ile işlevsel performansın, ölçeklerarası kademeli bağlanımı ve dönüşümsel değer ayarlaması konusunda önbilgi sağlamaktadır. Küresel kent sıralamasında;[184] küresel rekabet avantajına sahip Istanbul ile küresel rekabet avantajını arttırmaya çalışan

[184] GaWC (1998-2010) sıralamasında; küresel servisler hizmetleri bakımından *CA/San Jose (US)* "gama+" seviyeye ve *FL/Tampa (US)* "gama" seviyeye yükselirken, *Istanbul (TR)* "gama" seviyesinden "alfa-" seviyesine doğru yükselerek, rekabet avantajı bakımından küresel gelişim göstermektedir.

San Jose ve *Tampa* kentleri için hazırlanan-kullanılan kentsel tasarım örneklerinde, süreç planlama ve yönetim üzerine sistem ve strateji makro ölçekte benzer biçimde çalışmamaktadır.

3.sırada yer alan Boğaziçi bölgesi-ön görünüm alanı kapsamındaki *Ortaköy* örneğinin ölçeklerarası işlevsel performansı; küresel-bölgesel yaklaşımının planlama sistemi ve stratejilerindeki etkinliği bakımından değişkenlik göstermektedir. Yenileme-geliştirme süreci odaklı Istanbul/Boğaz Köyü: Beşiktaş-Ortaköy Meydanı ve Çevresi kapsamındaki örnek uygulama; 11,5 puan performans etkisi ve %134,8 performans fark oranı ile "aşırı değişken" karakter göstermekte ve bölgesel sıralamada üçüncü olmasına karşın küresel sıralamada 15,5 basamak göreceli düşüş göstermektedir. 1992 yılında proje-bazlı biçimde uygulamada olan Ortaköy örneğindeki stratejik yaklaşım; ilçe Belediyesinin çalışmalarında iki biçimde geliştirilmiştir: teknik çalışmalar doğrultusunda alt-alanlara yönelik 'tip kesit'[185] ve stratejik plan çalışması doğrultusunda belirtilen mekansal hedeflere ulaşmak için 'kentsel tasarım ilkeleri ve standartları'.[186] Bu çalışmalar güncel durumda; mekansal uygulamalar üzerine ihale şartnamesi hazırlama aşamalarında teknik bilgi desteği ve uygulama plan-projelerinin teknik kontrolü için kullanılmaktadır.[187] Ortaköy örneği ile küresel sıralamada puan bakımından aynı konumda olan örnek olmaması nedeniyle, puan bakımından üst ve alt sıradaki Dünya örnekleri değerlendirilmiştir. Ortaköy örneğine göre, 12,5 puanlık performans etkisi ile üst sırada en yakın biçimde konumlanan mevcut Dünya örnekleri arasında; koruma odaklı süreç planlama ve yönetim performansı bakımından dinamik değişkenlik gösteren iki örnek bulunmaktadır. 2004 yılından itibaren uygulamada olan Kanada/*Ontario-Ottawa* örneği; %120 performans fark oranı ile 'aşırı değişken' karakter göstermekte ve kendi bölgesel sıralamasında 15 basamak yükselmektedir. 2001 yılından itibaren uygulamada olan ABD/*Maryland-Chestertown* örneği; %56 performans fark oranı ile 'çok değişken' karakter göstermekte ve kendi bölgesel sıralamasında 7 basamak yükselmektedir. Ortaköy örneğine göre, 11 puanlık performans etkisi ile alt-sırada en yakın biçimde konumlanan mevcut uygulama olarak bir Dünya örneği bulunmaktadır. Yenileme-geliştirme süreci odaklı ABD/*Minnesota-Mankato* örneği; %63,6 performans fark oranı ile "çok değişken" karakter göstermekte ve kendi bölgesel sıralamasında 7 basamak yükselmektedir. TR/Istanbul modelindeki *Ortaköy* örneği; kentsel alan odaklı dinamik değişkenlik ile küresel olarak 'çekinik' ve

---

[185] Kişisel görüşme sırasında aktarılan bilgidir [Bakınız Ek B içinde (T.C. Beşiktaş Belediyesi, 2002)].

[186] T.C. Beşiktaş Belediyesi kapsamında 2006-2007 yılları arasında Prof. Dr. İbrahim ŞANLI danışmanlığında ekip çalışması çerçevesinde yürütülen *Stratejik Planlama* Çalışmasına dayalı mesleki deneyim (Bakınız Özgeçmiş).

[187] Kişisel görüşme ile ulaşılan sentez bilgidir [Bakınız Ek B içinde (Gürkan Metin, 2012), (Özsoydan Gürgün, 2012)].

bölgesel olarak 'mutlak' biçimde farklılaşarak 'bölgesel liderlik' göstermektedir, *kanıt: Türkiye'de 1990'larda hazırlanan ve kullanılan ilk uygulama olması*. Dünya modelindeki Kanada/*Ottawa* ile *Ortaköy* örneği; küresel-bölgesel performans farklılaşması bakımından aynı kategoride bulunduğu için planlama sistemi bakımından benzemekte, ancak performans etkisinde artış ve performans fark oranında düşüş bakımından değişiklik içermektedir.[188] Başka bir deyişle, ABD/*Chestertown* ve *Mankato* örnekleri - kademeli değişkenlik ile küresel olarak 'çekinik' ve bölgesel olarak 'baskın' biçimde farklılaşarak 'bölgesel karakter' oluşturmaktadır. 1990'lı yıllarda kullanılan ve güncellenerek uygulamada olan *Mankato* örneği; küresel-bölgesel performans farklılaşması bakımından ayrı kategoride bulunmasına rağmen planlama stratejisi bakımından benzemekte, ancak performans etkisi ve performans fark oranı bakımından *Ortaköy* örneğindeki bölgesel etkinliğe ulaşamamaktadır (Çizelge 4.10).[189]

4. ve son sırada yer alan Tarihi Yarımada-miras koruma bölgesindeki uygulamaların ölçeklerarası işlevsel performansı; parçacıl yapısı nedeniyle benzersiz bir durum ortaya çıkarmaktadır. Koruma süreci odaklı *Eminönü* ve *Fatih* örnekleri; 9,0 puan performans etki değeri ve % -44,4 performans fark oranı ile 'ayrık değişken' karakteri göstermekte ve karşılaştırılamaz biçimde 'bölgesel özellik' taşımaktadır. Özgün bölgesel sıralamada dördüncü olmasına karşın, küresel sıralamada mevcut olan benzer bir planlama uygulaması bulunmamaktadır. Koruma amaçlı imar planı iptali nedeniyle hükümsüz kalan *Eminönü* ve *Fatih* örnekleri; mevcut durumda kullanıl(a)mamakta ve ilçe belediyenin performans programında kentsel tasarım rehberleri oluşturma-geliştirme hedefi bulunmasına rağmen yasal çerçevedeki önem sıralamasında ve stratejik plan çerçevesindeki öncelik sıralamasında bulunmamaktadır (T.C.Fatih Belediyesi-Performans Programı, 2011).[190] Bu bakımdan; organizasyonel düzeyde mekansal süreç planlama-yönetim ile ilgili yapısal çerçeveye ve mevcut kapasite potansiyeline sahip "Tarihi Yarımada Alan Yönetim Planı" ayrı bir önem taşımamaktadır (Çizelge 4.10).

Strateji-temelli Türkiye/Istanbul modeli kapsamındaki tüm kentsel tasarım rehberi örneklerinin küresel-bölgesel performans farklılaşması; bölge-odaklı değişkenlik göstermekte ve kentsel tasarım rehberleri ne bölgesel ne de küresel düzeyde etkin olamamaktadır (Çizelge 4.10). Türkiye/Istanbul modelinde; kentsel kontrol-odaklı düzenin sağlanmasına yönelik mekansal düzeyde operasyonel planlama aracı olarak kullanılan kentsel tasarım rehberleri, kentsel kalite-odaklı uygulamaların

[188] performans değeri ve farklılaşma oranı; Ortaköy: 11,5 puan ve %134,8 fark, Ottawa: 12,5 puan ve %120 fark.
[189] performans değeri ve farklılaşma oranı; Ortaköy: 11,5 puan ve %134,8 fark, Mankato: 11 puan ve %63,6 fark.
[190] Kişisel görüşme doğrultusunda ulaşılan sentez bilgidir [Bakınız Ek B içinde (İper, 2012)].

gerçekleştirilmesine yönelik organizasyonel düzeyde mekanizma aracı olarak kullanılamamaktadır. Planlama sisteminde bölgesel ölçekte kentsel tasarım çerçevesinin ve yerel ölçekte kentsel tasarım rehberlerinin tanımlanması gerekmektedir. Sistem-temelli Dünyada modelinde; kentsel kalitenin korunması ve geliştirilmesinde mekanizma aracı olarak kullanılan kentsel tasarım rehberleri; İstanbul'da özellikle Boğaziçi Bölgesi ve Tarihi Yarımada-miras koruma bölgesi için ayrı bir önem taşımaktadır.

Çizelge 4.10 : TR/Istanbul Modeli örneklerinin karşılaştırmalı değerlendirmesi: işlevsel performans değerine göre küresel-bölgesel farklılaşma.

coğrafi ortam	süreç tipi	örnek uygulama	puan	bölgesel sıra	küresel sıra	GaWC (2010)	basamak farkı(#)	fark oranı(%)	performans fark değerlendirmesi		
									grup	nitelik	kategori
TR/IST: Boğaziçi (öngörünüm)	**KKG**	**Kuzguncuk**	**17,0**	**1**	**10**	**alfa-**	**9**	**52,9**	**IV - çok değişken (%50+)**	**bölgesel karakter**	**bölge odaklı kademeli değişkenlik**
Avrupa (Birleşik Krallık)	koruma	Liverpool	17,0	3	10	yüksek yeterlik	7	41,2	III - değişken (%35-50)	bölgesel etkileşim	etkileşimli ve kademeli değişkenlik
	KYG	Southampton									
TR/IST: Kentiçi (gerigörünüm)	**koruma**	**Kısıklı**	**15,0**	**2**	**13**	**alfa-**	**11**	**73,3**	**IV - çok değişken (%50+)**	**bölgesel karakter**	**bölge odaklı kademeli değişkenlik**
Amerika (ABD)	KYG	CA/San Jose	15,0	9	13	gama+	4	26,7	III - değişken (%25-35):	küresel etkileşim	küresel odaklı kademeli değişkenlik
	KYG	FL/Tampa-Fort Lauderdale				(gama)					
TR/IST: Boğaziçi (öngörünüm)	**KYG**	**Ortaköy**	**11,5**	**3**	**18,5**	**alfa-**	**15,5**	**134,8**	**IV - aşırı değişken (%100+):**	**bölgesel liderlik**	**bölge odaklı dinamik değişkenlik**
Amerika (Kanada)	koruma	ON / Ottawa	12,5	3	18	gama-	15	120,0	V - aşırı değişken (%100+)	bölgesel liderlik	bölge odaklı dinamik değişkenlik
Amerika (ABD)	koruma	MD / Chestertown	12,5	11	18	gama+	7	56,0	IV - çok değişken (%50+)	bölgesel karakter	bölge odaklı kademeli değişkenlik
	KYG	MN / Mankato	11,0	12	19	(yeterlik)	7	63,6			
TR/IST: Tarihi Yarımada	**koruma**	**Eminönü ve Fatih**	**9,0**	**4**	**0**	**alfa-**	**-4**	**-44,4**	**! - ayrık değişken**	**bölgesel özellik**	ayrık/parçacıl değişkenlik
Dünya	---	mevcut değil	0,0	0	0	---	0	0	**---**	**---**	*benzersiz*

Sistem-temelli Dünya modeli kapsamındaki uygulama örneklerinin karşılaştırmalı değerlendirmesi: performans-odaklı küresel-bölgesel farklılaşma

Dünya kentlerinde kentsel dönüşüm süreçlerinin planlaması ve yönetimde kullanılan kentsel tasarım rehberleri; işlevsel performansa bakımından genel bir karaktere sahip olsa da, planlama sistemi ve stratejilerine göre çeşitlenen planlama mekanizmasının özel karakteri doğrultusunda uygulamada farklılaşmaktadır (Çizelge 4.11).

- Kuzey Amerika kıtasındaki örneklerinin performans farklılaşması iki farklı süreç karakteri ortaya koymaktadır: 'koruma süreci ve yenileme-geliştirme süreci' odaklı ABD uygulamaları küresel ölçekte kademeli bölgesel etkileşim oluşturan bir süreç karakteri gösterirken, 'koruma süreci' odaklı Kanada uygulamaları bölgesel ölçekte yerel etkileşim oluşturan bir süreç karakteri göstermektedir. Makro/Ulusal ölçekte uzun vadeli stratejik planlar ve mezo/bölgesel ölçekte orta vadeli kentsel tasarım çerçevesi doğrultusunda politika ve ekonomi temelli stratejik uygulamalar

Çizelge 4.11 : Dünya Modeli örneklerinin karşılaştırmalı değerlendirmesi: işlevsel performans değerine göre küresel-bölgesel farklılaşma.

coğrafi ortam	süreç tipi	örnek uygulama	puan	bölgesel sıra	küresel sıra	GaWC (2010)	basamak farkı(#)	fark oranı(%)	performans fark değerlendirmesi		
									grup	nitelik	kategori
KUZEY AMERİKA **Amerika Birleşik Devletleri – ABD (US)**	**koruma**	**CA/Los Angeles**	**22,0**	**1**	**1**	**alfa**	**0**	**0**	**I.sabit/ değişmez** (%0)	**kesin lider**	**sabit/mutlak tutarlılık**
	koruma	**NY/New York**	**21,5**	**2**	**2**	**alfa++**	**0**				
	KYG	**AZ/Scottsdale**	**21,0**	**3**	**3**	**gama**	**0**				
	KYG	**TX/Austin**	**20,0**	**4**	**4**	**gama-**	**0**				
	KYG	**IN/Fort Wayne**	**19,5**	**5**	**5**	**gama**	**0**				
	KYG	WA/Seattle-SLU	18,0	6	8	gama+	2	11,1	II - az değişken (%0-15)	küresel lider	küresel odaklı ve bölge duyarlı kademeli değişkenlik
	KKG	OR/Portland									
	KKG	FL/Tampa-Ybor	16,5	7	11	gama	4	24,2	II - az değişken (%15-25)	küresel karakter	
	KKG	WA/Seattle-Othello				gama+					
	KYG	CA/San Jose	15,0	8	13	gama+	5	33,3	III - değişken (%25-35)	küresel etkileşim	
	KKG	FL/Tampa-Fort Lauderdale				gama					
	KYG	CA/San Diego	13,5	9	16	beta-	7	51,9	IV - çok değişken (%50+)	bölgesel karakter	
	koruma	MD/Chestertown	12,5	10	18	gama+	8	64,0			
	KKG	MN/Mankato	11,0	11	19	yeterlik		72,7			
KUZEY AMERİKA **Kanada**	**KYG**	**ON/Kingston**	**17,5**	**1**	**9**	**yeterlik**	**8**	**45,7**	III - değişken (%35-50):	bölgesel etkileşim	kademeli değişkenlik
	koruma	ON/Toronto	13,5	2	16	alfa-	14	103,7	V - aşırı değişken (%100+)	bölgesel liderlik	bölge odaklı dinamik değişkenlik
	koruma	ON/Ottawa	12,5	3	18	gama-	15	120,0			
AVRUPA **AB (EU) ve Birleşik Krallık (UK)**	**koruma**	**EU-RESCUE uyg.**	**18,0**	**1**	**8**	**makro bölge**	**7**	**38,9**	III - değişken (%35-50)	bölgesel etkileşim	bölge odaklı kademeli değişkenlik
	KKG	**UK/Sheffield**				**yeterlik**					
	KYG	UK/Newcastle – Walker Riverside	17,5	2	9	yüksek yeterlik	7	40,0			
	koruma	UK/Liverpool	17,0	3	10	yüksek yeterlik	7	41,2			
	KYG	UK/Southampton				gama-					
	KYG	UK/Newcastle – Newcastle City	16,5	4	11	yüksek yeterlik	7	42,4			
	KYG	UK/Coventry	15,5	5	12	*tarihi kent*	7	45,2			
	KKG	UK/Essex	15,0	6	13	*(Londra: alfa)*	7	46,7			
	KKG	UK/SCOT/Dundee-Dundee City	14,5	7	14	*alt bölge merkezi*	7	48,3			
	KKG	UK/IR/Wexford – New Ross Town	14,0	8	15	*tarihi liman kenti*	7	50,0	III-IV sınırında: potansiyel	bölgesel etkileşimli lider.	
	KYG	UK/Shropshire-Bridgnorth Town	13,0	9	17	*tarihi kent*	8	61,5	IV - çok değişken (%50+)	bölgesel karakter	
ASYA **Çin (PRC), Japonya (JP), Malezya (MY), Singapur (SR)**	**KYG**	**PRC/HK SAR – Hong Kong City**	**22,0**	**1**	**1**	**alfa+**	**0**	**0**	**I - sabit/ değişmez** (%0)	**kesin lider**	**sabit/mutlak tutarlık**
	koruma	PRC/Koruma Mekanizmaları uyg	20,0	2	4	makro bölge	2	10,0	II - az değişken (%0-15)	küresel lider	küresel odaklı kademeli değişkenlik
	koruma	JP/Machizukuri Yönetmeliği uyg.				makro bölge					
	koruma	MY/Kuala Lumpur-Strüktür Planı 2020	18,5	3	7	alfa	4	21,6	II - az değişken (%15-25)	küresel karakter	
	KYG	SR/Singapur Kenti				alfa-					
OKYANUSYA **Yeni Zelanda (NZ)** ve **Avustralya (AU)**	**KKG**	**NZ/Yeni Zelanda Ulusal Strateji Planı**	**20,0**	**1**	**4**	**makro bölge**	**3**	**15,0**	II - az değişken (%0-15-(%15-25) sınırında: potansiyel	küresel karakterli lider	küresel odaklı kademeli değişkenlik
	KKG	**AU/QL/Brisbane-Kelvin Groove**				**beta-**					
	KKG	**AU/Canberra-Glebe Park**				**yüksek yeterlik**					
	KKG	AU/VIC/Peterborough	19,5	2	5	*yönetsel eyalet*	3	15,4	II - az değişken (%15-25)	küresel karakter	
	KYG	AU/VIC/Melbourne-South Yarra	19,0	3	6	alfa-	3	15,8			
	koruma	AU/NSW/Newcastle	18,5	4	7	yüksek yeterlik	3	16,2			

gerçekleştirilmektedir. ABD uygulamaları kapsamında; *Los Angeles*, *New York*, *Scottsdale*, *Austin* ve *Fort Wayne* örnekleri küresel-yerel performans farklılaşmasında mutlak tutarlılık göstermesi nedeniyle kesin lider olarak öne çıkmaktadır

- Avrupa kıtasındaki örnekler; koruma süreci-odaklı *Avrupa Birliği* uygulamaları ve koruma-geliştirme ve yenileme-geliştirme süreçlerini kapsayan kentsel dönüşüm-odaklı *Birleşik Krallık* uygulamaları kapsamındaki performans farklılaşması; bölgesel ölçekte küresel etkileşim oluşturan süreç karakteri göstermektedir. Makro-bölge ölçeğinde uzun vadeli stratejik planlar ve bölgesel ölçekte orta vadeli kentsel tasarım çerçevesi doğrultusunda politika temelli mekansal uygulamalar gerçekleştirilmektedir.
- Asya kıtasındaki örnekler; koruma ve yenileme-geliştirme süreci-odaklı uygulamalar kapsamındaki performans farklılaşması nedeniyle küresel ölçekte bölgesel etkileşim oluşturan bir süreç karakteri göstermektedir. Ulusal ölçekte uzun vadeli plan-program-yönetmelikler ve yerel ölçekte etkileşim oluşturan bölgesel ölçekli kentsel tasarım çerçevesi doğrultusunda politika ve ekonomi ile desteklenen karar-katılım temelli uygulamalar gerçekleştirilmektedir. Asya uygulamaları kapsamında *Hong Kong* örneği küresel-yerel performans farklılaşmasında mutlak tutarlılık göstermesi nedeniyle kesin lider olarak öne çıkmaktadır.
- Okyanusya kıtasındaki örnekler; koruma-geliştirme süreci-odaklı uygulamalar kapsamındaki performans farklılaşması nedeniyle küresel ölçekte bölgesel etkileşime sahip, toplum-temelli ve katılımcı bir süreç karakteri göstermektedir.

Kuzey Amerika / ABD: koruma ve yenileme-geliştirme ağırlıklı sistem-strateji

Kuzey Amerika kıtası,kentsel tasarım rehberi ABD örnekleri; kentsel dönüşüm süreçlerine yönelik kullanılan toplam 14 adet planlama-tasarım uygulamasını kapsamaktadır. Çok-kriterli analitik hiyerarşi süreci analizinde, Dünya modeli toplamında 24 tavan puan değeri ile sınırlanan sıralamada; en yüksek 22 puan değerindeki performans etkisi ile koruma süreci odaklı *Los Angeles-Broadway* ve en düşük 11 puan değerindeki performans etkisi ile yenileme-geliştirme süreci odaklı Minnesota-Mankato örnekleri yer almaktadır. Dünya modeli kapsamındaki kentsel tasarım rehberi ABD örneklerinin performans fark oranında toplam %50 değişkenlik bulunmaktadır.[191] ABD uygulama örneklerinin küresel-bölgesel puan sıralamasında; ilk 5 örnek küresel-bölgesel performans bakımından değişkenlik göstermeden sabit kalırken, sonraki 9 örnek küreselleşme odaklı ve bölge duyarlı performans bakımından kademeli değişkenlik göstererek bölgesel sıralamada kademeli biçimde

[191] Dünya Modeli – ABD uygulama örnekleri; maks-min puan farkı: 11, oran hesaplaması: (11 x 100 / 22) = % 50.

yükselmektedir. ABD uygulamalarında; performans bakımından bölge odaklı biçimde dinamik değişkenlik gösteren örnek bulunmamaktadır (Çizelge 4.11).

İlk beş sırada yer alan kentsel tasarım rehberi ABD örneklerinin işlevsel performansı; ölçeklerarası planlama mekanizması ve küresel-bölgesel denge odaklı planlama-tasarım yaklaşımının, planlama sistemi ve stratejilerindeki etkinliği bakımından tutarlılık göstermektedir (Çizelge 4.11). Bu uygulamalarda;

1. koruma süreci odaklı *California / Los Angeles – Broadway* örneği; 22,0 puan
2. koruma süreci odaklı *New York/New York City* örneği; 21,5 puan
3. yenileme-geliştirme süreci odaklı *Arizona/Scottsdale* örneği; 21,0 puan
4. yenileme-geliştirme süreci odaklı *Texas/Austin* örneği; 20,0 puan
5. koruma-geliştirme süreci odaklı *Indianapolis/Fort Wayne* örneği, 19,5 puan

değerlerindeki performans etkisi ile sıralamada yer almaktadır. Bu uygulama örnekleri; performans etkisi doğrultusunda hem küresel hem de bölgesel sıralamada %0 performans fark oranı ile 'mutlak aynı' kalmaktadır. Küresel-bölgesel performans bakımından eşit öneme sahip biçimde 'kesin lider' karakteri bakımından değişmez niteliğe sahip bulunmakta ve oluşturduğu tutarlılık nedeniyle 'sabit etkili faktör' haline gelmektedir (Çizelge 4.11). *New York* "alfa++" ve *Los Angeles* "alfa" kategorisinde rekabet avantajına sahip küresel kent, *Scottsdale* ile *Fort Wayne* "gama" ve *Austin* "gama-" kategorisinde rekabet eden küresel kentlerdir (GaWC, 1998-2010).

6.sırada yer alan kentsel tasarım rehberi ABD örneklerinin işlevsel performansı; küreselleşme odaklı kademeli değişkenlik göstermektedir. Yenileme-geliştirme süreci odaklı *Washington/Seattle–South Lake Union --Güney Göl Birliği--* ve koruma-geliştirme süreci odaklı *Oregon/Portland* örnekleri; 18,0 puan değerindeki performans etkisi doğrultusunda %11,1 performans fark oranı ile 'az değişkenlik' göstermekte ve bölgesel sıralamada 2 basamak yükselmektedir. Güney Göl Birliği ve *Portland* örnekleri; küresel olarak 'baskın' ve bölgesel olarak 'çekinik' biçimde farklılaşarak 'küresel lider' niteliği kazanmaktadır (Çizelge 4.11). *Seattle* ve *Portland* "gama+" kategorisinde rekabet eden küresel kentlerdir (GaWC, 1998-2010).

7.sırada yer alan kentsel tasarım rehberi ABD örneklerinin işlevsel performansı; küreselleşme odaklı kademeli değişkenlik göstermektedir. Koruma-geliştirme süreci odaklı *Florida/Tampa-Ybor City* ve *Washington/Seattle-Othello* örnekleri; 16,5 puan değerindeki performans etkisi doğrultusunda %18,2 performans fark oranı ile 'az değişkenlik' göstermekte ve bölgesel sıralamada 3 basamak yükselmektedir. *Ybor* ve *Othello* örnekleri; küresel olarak baskın ve bölgesel olarak etkili biçimde farklılaşarak 'küresel karakter' ortaya koymaktadır (Çizelge 4.11). *Seattle* "gama+" ve *Tampa* "gama" kategorisinde rekabet eden küresel kentlerdir (GaWC, 1998-2010).

8.sırada yer alan kentsel tasarım rehberi ABD örneklerinin işlevsel performansı; bölge duyarlı küreselleşme temelinde kademeli değişkenlik göstermektedir. Yenileme-geliştirme süreci odaklı *California/San Jose* ve koruma-geliştirme süreci odaklı *Florida/Tampa-Fort Lauderdale* örnekleri; 15,0 puan değerindeki performans etkisi doğrultusunda %26,7 performans fark oranı ile 'değişkenlik' göstermekte ve bölgesel sıralamada 4 basamak yükselmektedir. *San Jose* ve *Fort Lauderdale* örnekleri; küresel olarak 'güçlü' ve bölgesel olarak 'etkili' biçimde farklılaşarak 'küresel etkileşim' karakteri taşımaktadır (Çizelge 4.11). *San Jose* "gama+" ve *Tampa* "gama" kategorisinde rekabet eden küresel kentlerdir (GaWC, 1998-2010).

Son üç sırada yer alan kentsel tasarım rehberi ABD örneklerinin işlevsel performansı; bölge odaklı küreselleşme temelinde dinamik değişkenlik göstermektedir (Çizelge 4.11).

9.sırada yer alan yenileme-geliştirme süreci odaklı *California/San Diego* örneği; 13,5 puan değerindeki performans etkisi doğrultusunda %51,9 performans fark oranı ile 'çok değişkenlik' göstermekte ve bölgesel sıralamada 7 basamak yükselmektedir. *San Diego* örneği; küresel olarak 'çekinik' ve bölgesel olarak 'baskın' biçimde farklılaşarak 'bölgesel karakter' ortaya koymaktadır (Çizelge 4.11). *San Diego*; "beta-" kategorinde küresel bir kenttir (GaWC, 1998-2010).

10.sırada yer alan; koruma süreci odaklı *Maryland/Chestertown* örneği; 12,5 puan değerindeki performans etkisi doğrultusunda %64 performans fark oranına sahiptir. 11. ve 12./son sırada yer alan koruma-geliştirme süreci odaklı *Minnesota/Mankato* örneği; 11,0 puan değerindeki performans *etkisi* doğrultusunda % 72,7 performans fark oranına sahiptir. *Chestertown* ve *Mankato* örnekleri performans fark oranı bakımından 'çok değişkenlik' göstermekte ve bölgesel sıralamada 8 basamak yükseltmektedir. Dünyadaki mevcut uygulama örnekleri arasında son sıralarda bulunan *Chestertown* ve *Mankato* örnekleri; ABD uygulamalarında küresel performans bakımından 'çekinik', bölgesel performans bakımından 'baskın' olması nedeniyle koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi bakımından 'bölgesel karakter' taşımaktadır (Çizelge 4.11). *Maryland* "gama+" kategorisinde rekabet eden küresel kent ve *Minnesota* "yeterlik" kategorisinde rekabet avantajını yükseltmeye çalışan endüstri sonrası sanayi kentidir (GaWC, 1998-2010).

Kuzey Amerika / Kanada: koruma ağırlıklı sistem-strateji

Kuzey Amerika kıtası, kentsel tasarım rehberi Kanada örnekleri; koruma ve yenileme-geliştirme süreçlerine yönelik kullanılan olan toplam 3 adet planlama-tasarım uygulamasını kapsamaktadır. Kanada uygulamalarında koruma-geliştirme sürecine yönelik bir uygulamaya erişilememesi nedeniyle; yöntem olarak kentsel

koruma ile kentsel gelişimin birlikte çözümlendiği, koruma-gelişim-değişim kavramlarını kapsayan koruma-geliştirme süreçlerinin koruma-temelinde çözümlendiği ortaya çıkmaktadır. Dünya modeli toplamında çok-kriterli analitik hiyerarşi süreci analizine göre 24 tavan puanına ile sınırlanan sıralamada; en yüksek 17,5 puan ile yenileme-geliştirme süreci odaklı *Ontario-Kingston* ve en düşük 12,5 puan ile koruma-odaklı *Ontario-Ottawa* örnekleri yer almaktadır. Kanada uygulama örneklerinin bölgesel puan sıralamasında %28,6 değişkenlik bulunmaktadır. Kanada örnekleri; küresel-bölgesel performans farklılaşması sıralamasında değişkenlik göstererek kademeli ve dinamik biçimde hareketlenirken, bölgesel sıralamada performans farkı oranı bakımından ters orantılı biçimde yükselmektedir. En yüksek puanlı örnek uygulama 8 basamak birden yükselirken, en düşük puanlı uygulama 15 basamak birden yükselmektedir (Çizelge 4.11).

İlk sırada yer alan kentsel tasarım rehberi Kanada örneklerinin işlevsel performansı; bölge duyarlı kademeli değişkenlik göstermektedir. Yenileme-geliştirme süreci *odaklı Ontario/Kingston* örneği; 17,5 puanlık performans etkisi doğrultusunda %45,7 performans fark oranı 'değişkenlik' göstermekte ve bölgesel sıralamada 8 basamak yükselmektedir. *Kingston* örneği; küresel performans bakımından 'güçlü' ve bölgesel performans bakımından 'rekabetçi' biçimde farklılaşarak 'bölgesel etkileşim' içinde bulunmaktadır (Çizelge 4.11). *Kingston*; 'servis sektörü bakımında yeterlik' gösteren ve küresel rekabet avantajını yükseltmeye çalışan küresel kenttir (GaWC, 1998-2010).

Son iki sırada yer alan kentsel tasarım rehberi Kanada örneklerinin işlevsel performansı; bölge odaklı küreselleşme temelinde dinamik değişkenlik göstermektedir. 2.sırada bulunan koruma süreci odaklı *Ontario/Toronto* örneği; 13,5 puan değerindeki performans etkisi doğrultusunda %103,7 performans fark oranı ile bölgesel sıralamada 14 basamak yükselmektedir. 3. ve son sırada bulunan koruma süreci odaklı *Ontario/Ottawa* örneği; 12,5 puanlık performans etkisi doğrultusunda %120 performans fark oranı ile bölgesel sıralamada 15 basamak yükselmektedir. Her iki örnek uygulama; performans farklılaşması bakımından 'dinamik değişkenlik' göstermekte ve özgün sıralamada üst konuma yerleşmektedir. *Toronto* ve *Ottawa* kentsel tasarım rehberi örnekleri; Kanada'ya özgü planlama-tasarım uygulamalarında küresel performans bakımından 'çekinik', bölgesel performans bakımından 'mutlak' olması nedeniyle koruma odaklı süreçlerin planlaması ve yönetimi bakımından 'bölgesel liderlik' niteliğine sahiptir (Çizelge 4.11). *Toronto* "alfa-" kategorisinde rekabet avantajına sahip bir kent iken, *Ottawa* "gama-" kategorisinde rekabet avantajını yükseltmeye çalışan bir kenttir (GaWC, 1998-2010).

Avrupa kıtası: koruma ve koruma-geliştirme ağırlıklı sistem-strateji

Avrupa kıtasındaki kentsel tasarım rehberi örnekleri; on tanesi Birleşik Krallık ve bir tanesi Avrupa Birliği olmak üzere farklı süreç tiplerine yönelik toplam 11 adet örnek uygulamayı kapsamaktadır. Uygulama örneklerinin çok-kriterli analitik hiyerarşi analizinde 24 tavan puanına göre sıralamada en yüksek 18 puan ile AB-*RESCUE* ve Birleşik Krallık-*Sheffield* örnekleri, en düşük 13 puan ile Birleşik Krallık-*Bridgnorth* örneği yer almaktadır. Uygulama örneklerinin bölgesel puan sıralamasında % 27,8 değişkenlik bulunmaktadır. Uygulama örneklerinin küresel-bölgesel puan sıralaması değişkenlik göstererek dinamik biçimde hareketlenirken, bölgesel sıralamada puan farkı bakımından tutarlı biçimde çoğunlukla 7 basamak birden yükselmektedir (Çizelge 4.11).

İlk yedi sırada yer alan kentsel tasarım rehberi Avrupa örneklerinin işlevsel performansı; bölge duyarlı kademeli değişkenlik göstermektedir. İlk ikili sıra eş puana sahip Avrupa Birliği ve Birleşik Krallık örnekleri kapsaması nedeniyle 'karma nitelik' ve sonraki beşli sıra sadece Birleşik Krallık örneklerini kapsaması nedeniyle 'özgün nitelik' taşımaktadır. Bu grupta yer alan tüm uygulama örnekleri; bölgesel sıralamada 7 basamak yükselmekte ve küresel sıralamada güçlü, bölgesel sıralamada rekabetçi olması nedeniyle 'bölgesel etkileşim' göstermektedir. İlk ikili sırada 'karma nitelikli' biçimde yer alan Avrupa ve Birleşik Krallık kapsamındaki uygulama örnekleri, süreç planlama-yönetim konusundaki performans etkisi bakımından 'makro-bölge duyarlılık yaratan performans farklılaşması' ortaya çıkarmaktadır (Çizelge 4.11).

1.sırada karma nitelikli biçimde yer alan koruma süreci odaklı AB-*RESCUE* uygulaması ve koruma-geliştirme süreci odaklı Birleşik Krallık/Sheffield örneği; 18,0 puan değerindeki performans etkisi doğrultusunda, %38,9 performans fark oranı ile bölgesel sıralamada 7 basamak yükseltmektedir. AB makro bölgesine odaklanan *RESCUE* uygulaması [mekanizma aracı] ve küresel kent gelişim sürecinin ilk aşamasındaki kent kategorisinde bulunan *Sheffield* örneği, çok-kriterli analitik hiyerarşi süreci çözümlemesine göre Dünyadaki mevcut uygulamalar arasında ilk 10 içinde yer almasına rağmen bölgesel sıralamada ilk sıraya yerleşmektedir. Avrupa kıtasına özgü karma nitelikli uygulama örnekleri; küresel-bölgesel performans sıralaması bakımından 'bölgesel etkileşim' karakteri taşımaktadır. Sonraki beşli sırada 'özgün nitelikli' biçimde yer alan Birleşik Krallık uygulama örnekleri; süreç planlama-yönetim konusundaki performans etkisi bakımından, 'bölge duyarlı performans farklılaşması' ortaya çıkarmaktadır (Çizelge 4.11).

2.sırada bulunan koruma ve koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi bakımından mevcut uygulamalardaki yenileme-geliştirme süreci odaklı *Newcastle-Walker Riverside* örneği; 17,5 puan değerindeki performans etkisi doğrultusunda %40 performans fark oranına sahiptir. AB-makro bölgesinde yer alan *Newcastle*-UK; "servis sektörü bakımından yüksek yeterlik" gösteren ve küresel rekabet avantajını yükseltmeye çalışan tarihi kenttir (GaWC, 1998-2010).

3.sırada bulunan koruma süreci odaklı *Liverpool* ve yenileme-geliştirme süreci odaklı *Southampton* örnekleri; 17,5 puan değerindeki performans etkisi doğrultusunda %41,2 performans fark oranına sahiptir (Çizelge 4.11). *Southampton*; "gama-" kategorisinde küresel rekabet avantajını yükseltmeye çalışan tarihi liman kentidir (GaWC, 1998-2010).

4.sırada bulunan yenileme-geliştirme süreci odaklı *Newcastle-Newcastle City* örneği; 16,5 puan değerindeki performans etkisi doğrultusunda %42,4 performans fark oranına sahiptir (Çizelge 4.11). *Newcastle-UK* "servis sektörü bakımından yüksek yeterlik" gösteren ve küresel rekabet avantajını yükseltmeye çalışan tarihi kenttir (GaWC, 1998-2010).

5.sırada bulunan yenileme-geliştirme süreci odaklı Coventry örneği; 15,5 puan değerindeki performans etkisi doğrultusunda %45,2 performans fark oranına sahiptir (Çizelge 4.11). *Coventry*; ulusal/bölgesel ölçekli kent dinamikleri ile etkileşimde bulunan "tarihi kenttir", *Birmingham* ve Londra gibi küresel kent dinamikleri ile çevrelenen "sınır kenttir" (GaWC, 1998-2010, Coventry CC, 2001-2011).

6.sırada bulunan koruma-geliştirme süreci odaklı *Essex* örneği; 15,0 puan değerindeki performans etkisi doğrultusunda %46,7 performans fark oranına sahiptir. *Essex*; bölgesel/yerel ölçekli kentsel dinamikler ile etkileşimde bulunan "alt-bölge" ve Londra gibi küresel kent dinamikleri içinde bulunan "tarihi kenttir" (GaWC, 1998-2010; Essex CC, 1973-2005). Yedinci sırada bulunan koruma-geliştirme süreci odaklı İskoçya/*Dundee* örneği; 14,5 puan değerindeki performans etkisi doğrultusunda %48,3 performans fark oranına sahiptir (Çizelge 4.11). *Dundee*; "alt-bölge merkezi" niteliğine sahip "sanayi sonrası tarihi liman kenttir" (Dundee CC, 2001-2011).

Son iki sırada yer alan kentsel tasarım rehberi İrlanda ve Birleşik Krallık örnekleri, süreç planlama ve yönetim konusundaki performans etkisi bakımından; koruma-geliştirme süreçlerine yönelik 'bölge duyarlı performans farklılaşması' ve yenileme-geliştirme süreçlerine yönelik 'bölge odaklı performans farklılaşması' ortaya çıkarmaktadır (Çizelge 4.11).

8.sırada bulunan koruma-geliştirme süreci odaklı İrlanda/*Wexford-New Ross Town* örneği; 14,0 puan değerindeki performans etkisi doğrultusunda %50,0 performans fark oranı ile bölgesel sıralamada 7 basamak yükselmektedir. Bu uygulama; bıçak sırtı niteliğinde, kırılma noktası yaratması nedeniyle 'bölgesel etkileşimli liderlik' niteliğine sahiptir (Çizelge 4.11). *New Ross Town;* "çok-kültürlü ve tarihi liman kentidir" (Wexford CC-NRT, 2004-2011). İrlanda uygulama örneği; *kentsel tasarım yaklaşım bakımından proaktif bir kapasiteye sahiptir.*

9. ve son sırada bulunan yenileme-geliştirme süreci odaklı *Bridgnorth* örneği; 13,0 puan değerindeki performans etkisi doğrultusunda %61,5 performans fark oranı ile bölgesel sıralamada 8 basamak yükselmektedir. Bu uygulama; 'bölgesel karakterli' nitelik taşımaktadır (Çizelge 4.11). *Bridgnorth*; küresel/bölgesel ölçekli kent dinamikleri ile etkileşimde bulunan doğal ve tarihi miras değeri barındıran "tarihi kenttir" (Shropshire C-Bridgnorth DC, 1999-2011).

Asya kıtası: koruma ve yenileme-geliştirme ağırlıklı sistem-strateji

Asya kıtasındaki mevcut kentsel tasarım rehberi örnekleri; 2 tanesi Çin, 1 tanesi Japonya, 1 tanesi Malezya ve 1 tanesi Singapur olmak üzere koruma ve yenileme-geliştirme süreç tiplerine yönelik toplam 11 adet örnek uygulamayı kapsamaktadır. Uygulama örneklerinin çok-kriterli analitik hiyerarşi analizinde 24 tavan puanına göre sıralamada en yüksek 22 puan ile Çin-*Hong Kong* Özel Yönetim Bölgesi ve en düşük 18,5 puan ile Malezya-*Kuala Lumpur* Kenti ve Singapur-Singapur Kenti örnekleri yer almaktadır. Uygulama örneklerinin bölgesel puan sıralamasında % 15,9 değişkenlik bulunmaktadır. Kentsel tasarım rehberi örneklerinin küresel-bölgesel puan sıralamasında ilk sıra değişkenlik göstermeden sabit kalırken, sonraki 4 örnek değişkenlik göstererek bölgesel sıralamada puan farkı bakımından tutarlı biçimde; önce 2, sonra 4 basamak birden yükselmektedir (Çizelge 4.11).

1. sırada; Yenileme-geliştirme süreci odaklı Çin/Hong Kong Özel Yönetim Bölgesi – *Hong Kong* örneği; 22 puan değerindeki performans etkisi ve % 0 performans fark oranı ile hem küresel hem de bölgesel sıralamada 'kesin liderlik' niteliği taşımaktadır (Çizelge 4.11). *Hong Kong*; "alfa+" kategorisinde rekabet avantajına sahip küresel kenttir (GaWC, 1998-2010).

2.sırada, koruma süreci odaklı Çin/*Koruma Mekanizmaları* uygulaması ve Japonya/*Machizukuri Yönetmeliği* uygulaması; 20 puan değerindeki performans etkisi doğrultusunda %10 performans fark oranı ile 'küresel liderlik' göstermekte ve bölgesel sıralamada 2 basamak yükselmektedir (Çizelge 4.11). Çin ve Japonya; küresel kentler barındıran 'makro bölge' niteliğine sahiptir (GaWC, 1998-2010).

3. sırada, koruma süreci odaklı Malezya/*Kuala Lumpur Kenti-KL Strüktür Planı 2020* uygulaması ve yenileme-geliştirme süreci odaklı Singapur/Singapur Kenti örneği; 18,5 puan değerindeki performans etkisi doğrultusunda %21,6 performans fark oranı ile 'küresel karakter' ortaya koymakta ve bölgesel sıralamada 4 basamak yükselmektedir (Çizelge 4.11). *Kuala Lumpur*- "alfa" kategorisinde ve Singapur "alfa-" kategorisinde rekabet avantajına sahip küresel kentlerdir (GaWC, 1998-2010).

Asya kıtasındaki mevcut kentsel tasarım rehberi örnekleri; makro-bölgeler ve küresel kent sıralamasında rekabet avantajı yaratan kentler kategorisine yönelik 'esnek planlama mekanizmasının bir aracı' olarak hazırlanmakta ve kullanılmaktadır. Dünyadaki Modeli kapsamında Asya kıtasındaki mevcut uygulama örneklerinin sıralamasında; *Hong Kong* birinci sırada, Çin ve Japon mekanizma araçları ilk 5, Malezya ve Singapur'daki mekanizma araçları ilk 10 içinde yer almaktadır (Çizelge 4.11). Özellikle *Hong Kong* örneğinin yenileme-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi konusunda küresel-bölgesel performans bakımından eşit öneme sahip mevcut planlama uygulamalarının "kesin liderlik" karakteri göstermesi, süreç planlama-yönetim üzerine kentsel tasarım rehberi modeli bakımından emsal teşkil etmektedir. *Hong Kong* örneği; performans fark oranına göre sıralamada birinci konumda bulunmaktadır (Çizelge 4.11). Bu kentsel tasarım rehberi uygulamalarının küresel-bölgesel performans sıralaması bakımından "bölgesel etkileşim" karakteri göstermesi; koruma ve koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi bakımından mevcut uygulamalardaki organizasyonel düzey planlama sistemi ve mekansal düzey planlama stratejilerinin küresel bağlamda etki ve önem bakımından tutarlı bir yaklaşım olduğunu kanıtlamaktadır.

Okyanusya kıtası: koruma-geliştirme ağırlıklı sistem-strateji

Okyanusya kıtasındaki Kentsel tasarım rehberi örnekleri; 1 tanesi Yeni Zelanda ve 5 tanesi Avustralya olmak üzere farklı süreç tiplerine yönelik toplam 6 adet örnek uygulamayı kapsamaktadır. Kentsel tasarım rehberi örneklerinin çok-kriterli analitik hiyerarşi analizinde 24 tavan puanına göre sıralamada en yüksek 20 puan ile Yeni Zelanda *Ulusal Strateji Planı*, Avustralya/*Brisbane-Kelvin Groove*, *Canberra-Glebe Park* ve en düşük 18,5 puan ile Avustralya/ *New South Wales-Newcastle* örnekleri yer almaktadır. Kentsel tasarım rehberi örneklerinin bölgesel puan sıralamasında % 7,5 değişkenlik bulunmaktadır.[192] Kentsel tasarım rehberi örneklerinin küresel-bölgesel puan sıralaması değişkenlik göstererek dinamik

[192] Dünya Modeli – OKYANUSYA Uyg. Örnekleri; maks-min puan farkı:1,5, oran hesaplaması: (1,5x100/20)= %7,5.

biçimde hareketlenirken, bölgesel sıralamada puan farkı bakımından tutarlı biçimde 3 basamak birden yükselmektedir (Çizelge 4.11).

1.sırada, koruma-geliştirme süreci odaklı Yeni Zelanda/Ulusal Strateji Planı uygulaması, Avustralya/*Queensland-Brisbane*, *Kelvin Groove* örneği ve Avustralya/*Canberra-Glebe Park* örneği; 20 puan değerindeki performans etkisi doğrultusunda %15 performans fark oranı ile küresel performans bakımından baskın ve bölgesel performans bakımından çekinik etki sınırında olması nedeniyle, bölgesel sıralamada 'küresel karakterli liderlik' göstermektedir (Çizelge 4.11). Küresel kentler içeren 'makro bölge' kategorisinde bulunan *Yeni Zelanda*, "rekabet avantajını yükseltmeye çalışan 'beta-" tipi kent olan *Queensland* (GaWC, 1998-2010) ve "servis sektörü bakımından yüksek yeterlik" gösteren başkent statüsüne sahip "tarihi kent" olan *Canberra* (ACT-TAMS, 2002-2011) süreç planlama-yönetim bakımından benzer nitelikler taşımaktadır. Bu uygulama örnekleri; bıçak sırtı niteliğinde kırılma noktası yaratmaktadır, *kanıt:%15 performans fark oranı*.

2.sırada yer alan koruma-geliştirme süreci odaklı Avustralya/*Victoria-Peterborough* örneği; 19,5 puan değerindeki performans etkisi doğrultusunda %15,4 performans fark oranına sahiptir. *Peterborough* kenti; Avustralya'nın ikinci yönetsel eyaletidir (LGA-SA, 2007-2011; VIC-Moyne Shire C, 2005-2011; Bakınız EK A içinde UDG Peterborough, 1991, 2000-2011). 3.sırada yer alan yenileme-geliştirme süreci odaklı Avustralya/*Melbourne-South Yarra* örneği; 19,0 puan değerindeki performans etkisi doğrultusunda % 15,8 performans fark oranına sahiptir. *Melbourne*; "alfa-" kategorisinde rekabet avantajına sahip küresel kenttir (GaWC, 1998-2010). 4.sırada yer alan koruma süreci odaklı Avustralya/*New South Wales-Newcastle* örneği; 18,5 puan değerindeki performans etkisi doğrultusunda % 16,2 performans fark oranına sahiptir. *Newcastle-AU*; "servis sektörü bakımından yüksek yeterlilik" gösteren tarihi kenttir (GaWC, 1998-2010; NSWG-Newcastle, 2003-2011). *Peterborough*, *South Yarra* ve *Newcastle* örnekleri; küresel performans bakımından 'baskın' ve bölgesel performans bakımından 'etkili' olması nedeniyle 'az değişkenlik göstererek' bölgesel sıralamada 'küresel karakter' taşımaktadır (Çizelge 4.11).

Mevcut modeller kapsamındaki uygulama örneklerinin küresel-bölgesel performans farklılaşması üzerine genel değerlendirme:

Özgün karakterli Türkiye/Istanbul Modeli ve karma karakterli Dünya Modelinin karşılaştırması sonucunda; küresel bir kent olan İstanbul'a özgü kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması-yönetimi üzerine ölçeklerarası performansa dayalı bütünleşik bir süreç modeli geliştirilmesi için Geçiş Modelleri oluşturulması ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Süreç planlama ve yönetim üzerine ölçeklerarası performansa

dayalı ‘dönüşümsel mekanizma tasarımı’ gerekmektedir. Bu nedenle; süreç planlama ve yönetim bakımından işlevsel performans değerine sahip kentsel tasarım rehberlerinin hazırlanması ve kullanılması için ‘dönüşümsel mekanizma tasarımı’na odaklanan üç aşamalı geçiş modeli önerileri ve bir süreç modeli önerisi geliştirilmiştir.

Karakteristik işlevli Süreç modeli ise; ‘organizasyonel ve mekansal düzeylerde süreç planlama-yönetim üzerine stratejik temelde ölçeklerarası bağlantılı süreç yapısına dönüşümü sağlamaktadır. Bu nedenle;

- makro/ulusal ölçekte arz-odaklı süreç planlama-yönetim ile ilgili strateji çerçevesini oluşturmak ve mikro/yerel ölçekte kontrol-odaklı planlama aracı tanımlamak için; organizasyonel süreç aktörleri ile mekansal uygulama araçları arasında bütünleşme sağlayan planlama mekanizmasının konumlandırılması (Geçiş Modeli-1)
- mezo/bölgesel ölçekte arz-talep dengesine odaklanan süreç planlama-yönetim ile ilgili sistem-strateji çerçevesi geliştirmek ve mezo/bölgesel ölçekte kalite-odaklı planlama aracı kullanabilmek için; organizasyonel süreç yapısı ile mekansal çözüm ilkeleri arasında bütünleşme sağlayan planlama mekanizmasının yapılandırılması (Geçiş Modeli-2)
- mikro/yerel ölçekte talep-odaklı süreç planlama-yönetim ile ilgili sistem çerçevesini oluşturmak ve makro/ulusal ölçekte performans-odaklı planlama aracını tanımlamak için; organizasyonel planlama sistemi ile mekansal planlama stratejileri arasında bütünleşme sağlayan planlama mekanizmasının kalibrasyonu (Geçiş Modeli-3)

önerilmiştir.

Ölçeklerarası performans-odaklı süreç planlama-yönetim çerçevesinin işlevsel değer temelinde bütünleştirilmesi için; ‘süreç-odaklı organizasyonel sistem’ ve ‘çözüm-odaklı mekansal stratejiler’ arasında karar-katılım temelli bağlantılı kurulmaktadır. Strateji-temelli Türkiye/Istanbul modelinin işlevsel değer dağılımının ölçeklerarası performansa dayalı biçimde yeniden-ayarlanması ile; sistem-temelli Dünya modelindeki genel/stratejik karakteri yakalamak ve Türkiye/Istanbul’un özgün/dinamik karakterine uygun ve Dünya modelinden daha etkin bir Süreç modeli geliştirmek hedeflenmiştir.

4.3 Geçiş Modellerinin İleriye Çözümlemesi: Mekanizma-Araç Bütünleşmesi üzerine Ölçeklerarası Performans Senaryoları

Bu alt-bölümde; Dünya kentlerindeki ve TR/Istanbul'daki planlama uygulamalarında yer alan kentsel tasarım rehberi örnekleri üzerinden ileriye tümdengelim tekniği ile önerilen durum senaryoları doğrultusunda bileşik yapıda aşamalı çözümleme sağlayan Geçiş Modelleri oluşturulmuştur. Önerilen durumdaki 'vizyonel sistem çerçevesine dayalı revizyonel program çerçevesi' modellenmiştir. Mevcut uygulamalar üzerinden deneysel olarak geliştirilen Geçiş Modeli önerileri; mikro/yerel ölçekten makro/ulusal ölçeğe tersine stratejik bütünleşme sağlayan üç farklı performans senaryosu içermektedir: mekanizma konumlandırma, mekanizma yapılandırma ve mekanizma kalibrasyon. Performans senaryoları kapsamında revize edilen uygulama örnekleri, yarı-esnek planlama aracı niteliğine sahiptir. Mevcut/Uygulamalı örneklerin model çözümlemesi; sistem düşüncesine dayalı planlama uygulamaları arasında hem sistem çerçeveleri hem de küresel-bölgesel yaklaşımlar bakımından farklılıklar olduğunu göstermektedir. Sistem-temelli Dünya modeli kapsamındaki, stratejik karar planlama ve analitik süreç yönetim çerçeveleri doğrultusunda kalite-odaklı mekanizma aracı olarak kentsel tasarım rehberleri kullanılmaktadır. Strateji-temelli TR/Istanbul modeli kapsamında ise stratejik karar planlama sistemindeki çelişkiler nedeniyle pragmatik süreç yönetim stratejileri doğrultusunda kontrol-odaklı operasyonel araç olarak kentsel tasarım rehberleri kullanılmaktadır. Bu farkın kapatılarak, modellerin birbirine yakınlaştırılması için sistem-strateji bakımından karar-katılım temelli bir mekanizma-araç bağlantısı tasarlanmasını gerekmektedir. Bu nedenle; mekanizma tasarımı çerçevesinde; Istanbul'a özgü üç aşamalı (re)vizyonel senaryo kapsayan Geçiş Modellerinde; mekanizma konumlandırma çerçevesi ile mikro/yerel ölçekte süreç aktörleri-çözüm araçları, mekanizma yapılandırma çerçevesi ile mezo/bölgesel ölçekte süreç yapısı-çözüm ilkeleri ve mekanizma kalibrasyonu çerçevesi ile makro/ulusal ölçekte planlama sistemi-planlama stratejileri arasında bütünleşme sağlayan mekanizma-araç bağlantısı oluşturulmaktadır. Önerilen/deneysel modeller ile ilgili üç aşamalı süreç, dönüşümsel mekanizma tasarımı çerçevesinde mevcut/uygulamalı modeller arasındaki işlevsel değer farkının yakınlaştırılmasını sağlamaktadır. Böylece, sistem-temelli Dünya modeline veya performans-odaklı Süreç modeline geçilmesi konusunda stratejik karar seçimi yapılabilmesi için; karar-katılım temelli alternatif senaryo geliştirilmesine, yeni-işlevsel bir altyapı hazırlamaktadır. Bu altyapı; analitik karar planlama sistemi ve stratejik süreç yönetim stratejilerine odaklanan performans-odaklı model için sistem düşüncesine dayalı bir çerçeve sağlamaktadır.

4.3.1 Geçiş modeli önerisi-I: mikro/yerel ölçekte süreç aktörü-çözüm aracı bütünleştiren mekanizma konumlandırma senaryosu

I.Geçiş modeli önerisi kapsamında; mikro/yerel ölçekli süreç planlama-yönetim konusunda bir planlama aracı olarak geliştirilen kentsel tasarım rehberleri, entropik süreç karakteri üreten işlevsel değer temelinde kuram, uygulama ve yöntemi bütünleştiren biçimde mezo/bölgesel ölçeğe bağlanmaya çalışılmaktadır. Bu nedenle, stratejik işlevsel planlama-tasarım paradigması ile planlama aracı olarak kentsel tasarım rehberleri arasında, katı planlama mekanizmasında işleyen aktör-temelli katılımcı sistem ve mekan-temelli stratejik araçlar ile mikro/yerel ölçekte bütünleşme sağlayan ilişkiler kurulmaktadır. Sürecin organizasyonel düzey süreç aktörleri ile mekansal düzey çözüm araçlarını bütünleştiren sistem çerçevesi ile stratejik planlama ve analitik yönetim sağlayan kentsel tasarım rehberlerine, koruma süreci odaklı bir performans değeri atanmaktadır.Kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetim üzerine süreç aktörleri-çözüm araçları arasında bağlantılı bir mekanizma konumlandırma senaryosu önerilmektedir. Bu senaryo; karar-katılım odaklı işlevsel performans sistemi kapsamında mikro/yerel ölçek bütünleşme stratejisi ile disiplinlerarası uygulama çerçevesinin geliştirmesine odaklanılmaktadır. Kamusal hedeflere dayalı kararlarda koordinasyon ve katılımda kooperasyon oluşturulmasını sağlayan düşünce sisteminin kurulması amaçlanmakta ve sistem-strateji açıklarının kapatılmasında ilk adım olan süreç yapısının oluşturulması hedeflenmektedir (Şekil 4.16). Arz yönetimine dayalı planlama sistemi ve yönetim stratejileri tarafından belirlenen ekonomik kalkınma-odaklı planlama paradigmasında, koruma-gelişim ikilemini ortadan kaldırmak için; kentsel dönüşüm süreçlerini koruma-gelişim-değişim kategorilerinde tanımlayan stratejik planlama sistemi yeniden-yapılanmaktadır [Bölüm 2-3]. “Tasarım-konumlandırma-operasyon” stratejisi (Şekil 3.1) kapsamında kentsel dönüşüm sürecinin planlaması-yönetimi üzerine kentsel tasarım eksenli planlama modelleri, kamusal yapı tarafından kural koyucu biçimde sistemleştirilmektedir. Bu nedenle; biçim ve düzen odaklı süreç planlama-yönetim kapsamında mimarlık ağırlıklı planlama eksenli kentsel tasarım yaklaşımı çerçevesinde sistem-odaklı uygulama süreci organize edilmektedir. Bu durum; kentsel dönüşüm süreçlerinde süreç yapısı ile çözüm araçları arasında bağlantıya dayalı bütünleşme süreci kapsamında kurumsal dönüşüm sağlayan bir performans senaryosu oluşturulmaktadır. Bu senaryo doğrultusunda; planlama sisteminde kentsel tasarımın konumlandırılması ve kentsel tasarım rehberi hazırlama-kullanma konusunda “stratejik işlevsel kentsel tasarım

GEÇİŞ MODELİ - I: MEKANİZMA KONUMLANDIRMA (önerilen senaryonun ileriye çözümlemesi)							
İŞLEVSEL PERFORMANS DEĞER DAĞILIMI (kalitatif-kantitatif karma yöntemde nitelik-nicelik)							
model	makro ölçek	mezo ölçek	mikro ölçek	mikro	mezo	makro	model
süreç planlama ve yönetim üzerine kentsel tasarım rehberleri: analitik karar ve stratejik katılım	organizasyonel düzey	planlama sistemi	1. planlama süreci	0,020	0,125	0,45	1
			2. katılım modeli	0,015			
			3. yapı-temelli süreç planlama-yönetim yaklaşımı	0,075			
			4. aktör-temelli süreç planlama-yönetim yaklaşımı	0,015			
		süreç yapısı	5. organizasyonel süreç planlama-yönetim çerçevesi	0,030	0,180		
			6. küresel rekabet avantajı	0,020			
			7. koruma odaklı süreç planlama-yönetim çerçevesi	0,065			
			8. koruma-geliştirme odaklı süreç planlama-yönetim çerçevesi	0,065			
		süreç aktörleri	9. kamu sektörü	0,075	0,145		
			10. özel sektör	0,025			
			11. kurumsal sektör	0,035			
			12. yerel halk	0,010			
	mekansal düzey	planlama stratejisi	13. mekansal süreç planlama-yönetim stratejisi	0,020	0,150	0,55	
			14. politika-temelli süreç planlama-yönetim stratejisi	0,035			
			15. ekonomi-temelli süreç planlama-yönetim stratejisi	0,020			
			16. mekan-temelli süreç planlama-yönetim stratejisi	0,075			
		çözüm ilkeleri	17. planlama ilkeleri	0,070	0,230		
			18. kentsel tasarım ilkeleri	0,050			
			19. mimarlık ilkeleri	0,065			
			20. peyzaj mimarisi ilkeleri	0,045			
		çözüm araçları	21. süreç-çözüm odaklı ilke kararları	0,055	0,170		
			22. stratejik plan-proje	0,050			
			23. tematik program	0,025			
			24. tematik yönetmelik	0,040			

GENEL KARAKTER
(süreç planlama-yönetim bakımından planlama mekanizmasının ölçeklerarası işlevsel değer dağılımı: PERFORMANS KAPASİTESİ)

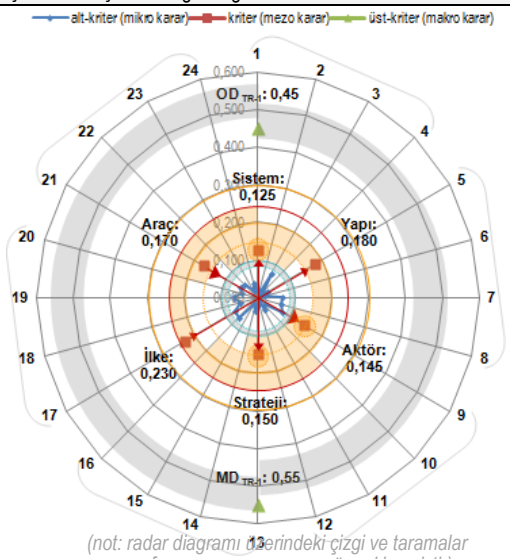

(not: radar diagramı üzerindeki çizgi ve taramalar performans senaryosuna göre eklenmiştir).

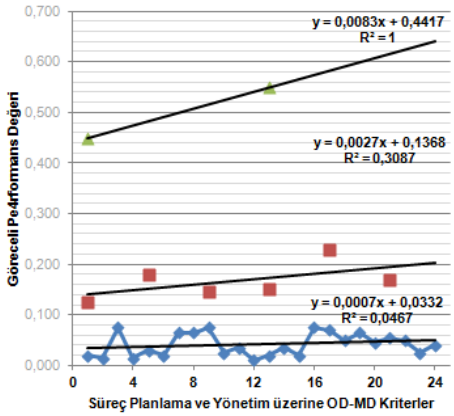

mikro (yerel) ölçekte mekanizma bütünleşme aşaması ve entropik süreç karakteri

ÖZEL KARAKTER
(kentsel tasarım rehberi bakımından planlama mekanizmasının mikro ölçek işlevsel performansı: PERFORMANS ETKİ ALANI)

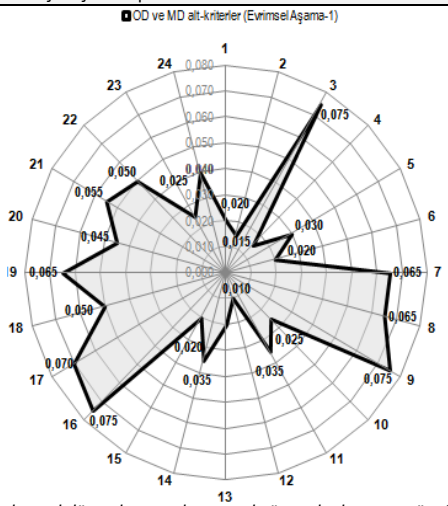

mekansal düzeyde organizasyonel süreç planlama ve yönetim (asimetrik düzen ve hiyerarşik bağlantı)

BAĞLANTI KARAKTERİ
(ölçeklerarası çapraz kriterler bakımından planlama mekanizmasının mezo ölçek işlevsel performansı: BAĞLANTI GÜCÜ)

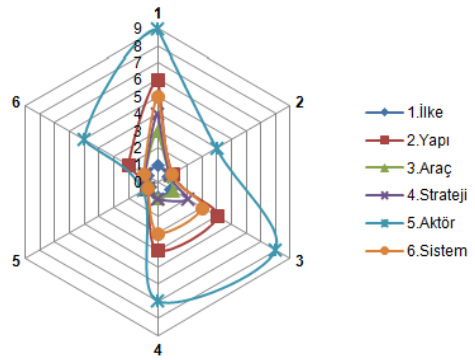

'süreç aktörleri '– 'çözüm araçları' bağlantısı ile bütünleşme süreci

Şekil 4.16 : I.Geçiş Modeli–mikro/yerel ölçekte 'mekanizma konumlandırma' (işlevsel değer dağılımı ve mekanizma-araç bütünleşme karakteri).

yaklaşımı"nın tanımlanması nedeniyle planlama mekanizması üzerine "primitif stratejiler" (Şekil 3.1) geliştirilmektedir. Mekanizma konumlandırma senaryosunun organizasyonel düzeyinde (Şekil 4.16); "yukarıdan-aşağıya stratejik planlama yaklaşımı" (Şekil 3.2) ile stratejik karar planlama sisteminde yapı-temelli süreç planlama-yönetim çerçevesi geliştirilmektedir. "Kamusal liderlik modeli" (Şekil 3.2 içinde 1) kapsamında sistem çerçevesi tanımlayan süreç ve çözüm odaklı tematik politikalar ile kentsel koruma-geliştirme süreci üzerine kurumsal ve toplumsal bilinçlendirme oluşturulmakta ve planlama çerçevesi üzerine bilinçlendirilen yerel halkın karar-katılım temelli planlama süreçlerine kontrollü katılımı sağlanmaktadır. Aktör-temelli süreç planlama-yönetim yaklaşımları kapsamında; merkezi yönetimde aktif politika üreticiler, yerel yönetim ortaklıkları, kurumsal sektör (yarı-kurumsal bölgesel/yerel yönetim kuruluşları, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları vb.) katılımı ve özel sektör girişimleri ile oluşan "büyük ortaklık modeli" (Şekil 3.2 içinde 5) desteklenmektedir. Mekanizma konumlandırma senaryosunun mekansal düzeyinde (Şekil 4.16); parçalı kentsel tasarım stratejilerinden oluşan kapsamlı sistem çerçevesinde planlama ve mimarlık ilkeleri ile disiplinerarası "primitif stratejiler" (Şekil 3.1) geliştirilmektedir. Koruma ve/veya koruma-gelişim amaçlı uygulama imar planları ile alan yönetim planları arasındaki mekansal düzeyde organizasyonel süreç planlama-yönetim çerçevelerini planlama sisteminde tanımlayan ve planlama süreçlerinde birleştiren kentsel tasarım rehberleri hazırlanmakta ve kullanılmaktadır. Yapı-temelli planlama süreçlerinde tanımlanan aktör-temelli araçlarda kentsel alanlar ve kentsel karakter ile ilgili ilke kararları oluşturulmaktadır. Stratejik plan çerçevesinde plan notları ve/veya proje ilkeleri ile tanımlanan ve yönetmelikler yoluyla düzenlenen bütünleşik ilke kararları doğrultusunda kontrol-odaklı uygulamalar gerçekleştirilmektedir. Mekanizma konumlandırma senaryosunun süreç bakımından karakteristik işlevi üç başlık altında özetlenebilir (Şekil 4.16):

- Genel karakter: Süreç planlama-yönetim üzerine süreç aktörleri-çözüm araçları arasında bütünleşme sağlayan planlama-tasarım çerçevesi nedeniyle mikro/yerel ölçek ile makro/ulusal ölçek arasında ölçeklerarası hiyerarşi oluşturan mekanizma-araç bağlantısı oluşmaktadır. Bu nedenle; entropik süreç karakterinin etkisi azaltılmakta ve mikro/yerel ölçekli performans kapasitesi yükseltilmektedir.
- Bağlantı karakteri: organizasyonel düzeyde süreç aktörleri ve mekansal düzeyde çözüm araçları arasındaki mikro/ölçekli bütünleşme süreci nedeniyle, ölçeklerarası etkileşim bakımından mezo/bölgesel ölçekli bağlantı gücü oluşturulmakta ve süreç yapısına dayalı planlama-tasarım ilkeleri sağlayan aktör-temelli planlama araçlarının kullanımı desteklenmektedir.

- Özel karakter: mekansal düzeyde organizasyonel süreç planlama-yönetime dayalı performans etki alanı oluşturulmakta ve farklı ölçeklerde hiyerarşik bağlantı sağlayan asimetrik süreç yapısında kontrol-odaklı kentsel tasarım rehberleri kullanılmaktadır.

Mekanizma konumlandırma(TR-1) çerçevesinde bütünleşen süreç planlama-yönetim ile ilgili çözümlemelerde; ölçeklerarası performans kriterlerinin işlevsel değeri ölçülerek, programlanmaktadır. Ölçeklerarası bütünleşme sağlayan planlama-tasarım çerçevesinin karakteristik işlevi; kentsel tasarım rehberi hazırlama sürecine odaklanan 'sayısallaştırma matrisi' ve kentsel tasarım rehberi uygulama sürecine odaklanan 'performans' matrisi' (Çizelge 4.12 ve 4.13) üzerinden çözümlenmektedir.

I.Geçiş Modelinde önerilen mekanizma konumlandırma odaklı bütünleşme çerçevesi: mekanizma-araç bağlantısının disiplinlerarası uygulama karakteri

I.Geçiş Modeli çözümlemesi kapsamında; uygulama örneklerinin performans değeri sabit tutularak, mekanizma konumlandırma senaryosuna göre performans kriterleri sayısal-temelde programlanmıştır. Mekanizma konumlandırma senaryosu kapsamında; 'aşağıdan-yukarıya stratejik planlama yaklaşımı' ile tanımlanan vizyonel sistem çerçevesinde, süreç planlama-yönetim konusunda 'yukarıdan-aşağıya doğru işleyen mekanizma-araç bağlantısı' oluşturulmaktadır. Yerel ölçekten ulusal ölçeğe doğru süreç aktörleri-çözüm araçları arasında bütünleşme sağlayan mekanizma konumlandırma senaryosu nedeniyle ölçeklerarası birliktelik bakımından değişkenlik gösteren performans kriterleri, bağımlı ve bağımsız stratejilerden oluşan toplam 13 grup altında kümelenmektedir. Bu değişkenlik; mekansal düzeyde organizasyonel süreç planlama-yönetim sağlayan süreç-çözüm odaklı yarı-esnek bir planlama çerçevesi tanımlamaktadır. Disiplinlerarası uygulama karakterinde; sıralamada 8 grup altında kümelenen 18 adet alt-kriter (sıra 1,3,5,8,10,11,12) ile %73 oranında bağımsız performans etki değeri ve sıralamada farklı önem-etkinlik gösteren 6 adet alt-kriter (sıra 2,4,6,7,9,13) ile %25 oranında bağımsız performans etki değeri oluşmaktadır. Yerel ölçekten ulusal ölçeğe bütünleşme sağlayan aktör-araç etkileşimli mekanizma konumlandırma senaryosunun disiplinlerarası uygulama karakteri; başlıca beş kategori altında gruplara ayrılmaktadır (Çizelge 4.12).

– 'Bütünleşik planlama çerçevesi'ne odaklanan mekanizma-araç bağlantısının, 'stratejik planlama ilkeleri' ile tanımlanmasına odaklanan ilk kategori (Çizelge 4.12: 1.-2.sıra); 22,0 oranında performans etki değerine sahiptir. İlk aşamada; 'organizasyonel süreç aktörü olarak kamu sektörü' tarafından uygulama süreci başlatılmakta ve 'mekan-temelli süreç planlama-yönetim stratejilerine odaklanan planlama stratejisi' kullanılmaktadır (1.sıra: %15,0). İkinci aşamada; 'çözüm-odaklı

Çizelge 4.12 : I.Geçiş Modeli – mekanizma konumlandırma çözümlemesi: işlevsel performans matrisi.

PERFORMANS MATRİSİ: TR-1: MEKANİZMA KONUMLANDIRMA			üstkriter	Organizasyonel Düzey Performans Kriterleri [OD, w: 0,450]												Mekansal Düzey Performans Kriterleri [MD, w: 0,550]												GEÇİŞ MODELİ-1		
			kriter	Planlama Sistemi [w: 0,125]				Süreç Yapısı [w: 0,180]				Süreç Aktörleri [w: 0,145]				Planlama Stratejisi [w: 0,150]				Çözüm İlkeleri [w: 0,230]				Çözüm Araçları [w: 0,170]				GPD (puan)	sıra	puan farkı
			alt-kriter	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24			
			değer	0,020	0,015	0,075	0,015	0,030	0,020	0,065	0,065	0,075	0,025	0,035	0,010	0,020	0,035	0,020	0,075	0,070	0,050	0,065	0,045	0,055	0,050	0,025	0,040			
KORUMA	Tarihi Yarımada	Eminönü	9,00	0,180	0,135	0,675	0,135	0,270	0,180	0,585	0,585	0,675	0,225	0,315	0,090	0,180	0,315	0,180	0,675	0,630	0,450	0,585	0,405	0,495	0,450	0,225	0,360	9,00	4	0
KORUMA	Tarihi Yarımada	Fatih	9,00	0,180	0,135	0,675	0,135	0,270	0,180	0,585	0,585	0,675	0,225	0,315	0,090	0,180	0,315	0,180	0,675	0,630	0,450	0,585	0,405	0,495	0,450	0,225	0,360	9,00	4	0
KORUMA	Kentiçi (GG)	Kısıklı	15,00	0,300	0,225	1,125	0,225	0,450	0,300	0,975	0,975	1,125	0,375	0,525	0,150	0,300	0,525	0,300	1,125	1,050	0,750	0,975	0,675	0,825	0,750	0,375	0,600	15,00	2	0
KYG	Boğaziçi(ÖG)	Ortaköy	11,50	0,230	0,173	0,863	0,173	0,345	0,230	0,748	0,748	0,863	0,288	0,403	0,115	0,230	0,403	0,230	0,863	0,805	0,575	0,748	0,518	0,633	0,575	0,288	0,460	11,50	3	0
KKG	Boğaziçi(ÖG)	Kuzguncuk	17,00	0,340	0,255	1,275	0,255	0,510	0,340	1,105	1,105	1,275	0,425	0,595	0,170	0,340	0,595	0,340	1,275	1,190	0,850	1,105	0,765	0,935	0,850	0,425	0,680	17,00	1	0
mikro		performans puanı		1,230	0,923	4,613	0,923	1,845	1,230	3,998	3,998	4,613	1,538	2,153	0,615	1,230	2,153	1,230	4,613	4,305	3,075	3,998	2,768	3,383	3,075	1,538	2,460	ölçeklerarası toplam puan: 61,50		
mikro		sıra (max-min)		11	12	8	12	9	11	3	3	1	10	8	13	11	8	11	1	2	5	3	6	4	5	10	7			
mezo		performans puanı		7,688				11,070				8,918				9,225				14,145				10,455						
mezo		sıra (max-min)		6				2				5				4				1				3						
makro		performans puanı		27,675												33,825														
makro		sıra (max-min)		2												1														

Çizelge 4.13 : I.Geçiş Modeli – mekanizma konumlandırma çözümlemesi: yeniden-ayarlama, sayısallaştırma ve revizyon stratejileri.
(organizasyonel düzeyde süreç aktörleri ve mekansal düzeyde çözüm araçları arasında yarı-esnek bütünleşme sağlayan revizyon stratejileri)

SAYISALLAŞTIRMA MATRİSİ: TR-1: UYGULAMALAR			üstkriter	Organizasyonel Düzey Performans Kriterleri [OD]												Mekansal Düzey Performans Kriterleri [MD]												GEÇİŞ MODELİ-1		
			kriter	Planlama Sistemi				Süreç Yapısı				Süreç Aktörleri				Planlama Stratejisi				Çözüm İlkeleri				Çözüm Araçları				RPD (puan)	sıra	puan farkı
			altkriter	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24			
KORUMA	Tarihi Yarımada	Eminönü	C4, A-	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,5	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,5	0,5	0,5	0,0	1,0	0,0	0,0	0,5	7,50	4	-1,5
KORUMA	Tarihi Yarımada	Fatih	C4, A-	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,5	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,5	0,5	0,5	0,0	1,0	0,0	0,0	0,5	7,50	4	-1,5
KORUMA	Kentiçi GG)	Kısıklı	C4, A-	0,5	0,5	1,0	0,0	0,0	0,5	1,0	1,0	1,0	0,5	1,0	0,0	0,5	1,0	0,5	1,0	1,0	0,5	1,0	1,0	0,5	1,0	0,5	0,5	16,00	2	+1,0
KYG	Boğaziçi(ÖG)	Ortaköy	C4, A-	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,5	0,0	1,0	1,0	0,5	0,0	0,0	0,5	0,5	1,0	0,5	1,0	0,5	1,0	0,5	0,0	1,0	0,0	0,5	12,00	3	+0,5
KKG	Boğaziçi(ÖG)	Kuzguncuk	C4, A-	1,0	0,5	0,5	1,0	1,0	0,5	1,0	1,0	0,5	0,5	1,0	0,5	0,5	0,5	0,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,5	18,50	1	+1,5
mikro		performans puanı		1,5	1,0	4,5	1,0	2,0	1,5	4,0	4,0	4,5	1,5	2,0	0,5	1,5	2,0	1,5	4,5	4,0	3,0	4,0	2,5	3,5	3,0	1,5	2,5	ölçeklerarası toplam puan: 61,50 (1,000)		
mikro		oran		0,024	0,016	0,073	0,016	0,033	0,024	0,065	0,065	0,073	0,024	0,033	0,008	0,024	0,033	0,024	0,073	0,065	0,049	0,065	0,041	0,057	0,049	0,024	0,041			
mikro		normalleştirme		0,020	0,015	0,075	0,015	0,030	0,020	0,065	0,065	0,075	0,025	0,035	0,010	0,020	0,035	0,020	0,075	0,070	0,050	0,065	0,045	0,055	0,050	0,025	0,040			
mezo		performans puanı		8,0				11,5				8,5				9,5				13,5				10,5						
mezo		oran-normalleştirme		0,130 → 0,125				0,187 → 0,180				0,138→ 0,145				0,154 → 0,150				0,220 → 0,230				0,171→ 0,170						
makro		performans puanı		28,0												33,5														
makro		oran-normalleştirme		0,455→ 0,450												0,545→ 0,550												1,000 = 1,000		
Lejant				performans kriterlerinin etkinliği azaltılmakta (-0,5)								performans kriterlerinin etkinliği sabit tutulmakta								performans kriterlerinin etkinliği arttırılmakta (+0,5)								revizyon stratejileri		

mekansal planlama ilkeleri', bütünleşik süreç planlama-yönetim ile ilişkilendirilmektedir (2.sıra: %7,0).İlk kategori[193] kapsamında; stratejik planlama çerçevesi kapsamında süreç-çözüm odaklı alt-çerçeveler birleştirilerek, süreç-mekan etkileşimi üzerine yapısal ilkelere dayalı bağlantı kurulmaktadır.

– 'Bütünleşik süreç çerçevesi'ne odaklanan mekanizma-araç bağlantısının, 'stratejik işlevsel kentsel tasarım yaklaşımı kapsamındaki süreç-çözüm odaklı ilkeler' ile süreç yapısı üzerinden yürütülmesine odaklanan ikinci kategori (Çizelge 4.12: 3.-5.sıra), %35 oranında performans etki değerine sahiptir.[194] Kentsel dönüşüm konusunda 'koruma ve koruma-geliştirme odaklı süreç planlama-yönetim çerçevelerine odaklanan organizasyonel süreç yapısı' birleştirilerek, 'çözüm-odaklı mimarlık ilkeleri'nin kullanılmaktadır (3.sıra: %19,5). Planlama-Tasarım konusunda; 'çözüm aracı olarak bütünleşik ilke kararları' oluşturulmakta (4.sıra: %5,5) ve 'çözüm-odaklı kentsel tasarım ilkeleri' doğrultusunda 'çözüm aracı olarak stratejik plan-proje' geliştirilmektedir (5.sıra: %10,0). *İkinci kategori kapsamında; süreç çerçeveleri ile kentsel tasarım çerçevesi arasında stratejik ilkelere dayalı bağlantı kurulmaktadır*.

– 'Operasyonel süreç çerçevesi'ne odaklanan mekanizma-araç bağlantısının, 'yapı-temelli vizyonel bir yaklaşım' ile geliştirilmesine odaklanan üçüncü kategori (Çizelge 4.12: 6.-8.sıra), %18,5 oranında performans etki değerine sahiptir.[195] Sürdürülebilir kentsel kalkınma hedefi doğrultusunda 'çözüm-odaklı peyzaj ilkeleri' güçlendirilmektedir (6.sıra: %4,5). Süreç-odaklı hedefler doğrultusunda 'mekansal çözüm aracı olarak tematik yönetmelik' oluşturulmaktadır (7.sıra: %4,0). Yapı-temelli süreç planlama-yönetim yaklaşımına odaklanan planlama sistemi' temelinde, 'süreç aktörü olarak kurumsal sektör' tarafından 'politika-temelli planlama stratejileri' içeren süreç-çözüm odaklı planlama araçları tanımlanmaktadır (8.sıra: %10,5). *Üçüncü kategori kapsamında; sistem-strateji temelli vizyonel çerçeve ile aktör-araç etkileşimli operasyonel çerçeve arasında bağlantı kurulmaktadır*.

– 'Organizasyonel ve Mekansal düzeylerde süreç planlama-yönetim çerçevelerini birleştiren süreç-çözüm odaklı sistem çerçevesi' geliştirilmesi için; 'sistem-temelli planlama süreci kapsamında strateji-temelli süreç planlama-yönetim programları'

---

[193] TR-1; mekanizma konumlandırma. 1.Kategori: 3 alt-kriter, $\sum_{KATEGORİ-1}$ performans etki oranı: (15+14)= %22,0.
sıra1. performans puanı: 4,613; etki oranı: (4,613/61,5x100)= %7,5; $\sum_{SIRA-1}$ oran: (7,5 x 2 kriter) = %15,0.
sıra2. performans puanı: 4,305; etki oranı: (4,305/61,5x100)= %7,0; $\sum_{SIRA-2}$ oran: (7,0 x 1 kriter) = %7,0.

[194] TR-1; mekanizma konumlandırma. 2.Kategori: 6 alt-kriter; $\sum_{KATEGORİ-2}$ performans etki oranı: (19,5+5,5+10)= %35.
sıra 3. performans puanı: 3,988; etki oranı: (3,988/61,5x100) = %6,5; $\sum_{SIRA-3}$ oran: (6,5 x 3 kriter) = %19,5.
sıra 4. performans puanı: 3,383; etki oranı: (3,383/61,5x100)= %5,5; $\sum_{SIRA-4}$ oran: (5,5 x 1 kriter) = %5,5.
sıra 5. performans puanı: 3,075; etki oranı: (3,075/61,5x100) = %5,0; $\sum_{SIRA-5}$ oran: (5,0 x 2 kriter) = %10,0.

[195] TR-1; mekanizma konumlandırma. 3.Kategori: 5 alt-kriter; $\sum_{KATEGORİ-3}$ performans etki oranı: (4,5+4+10,5)= %18,5.
sıra 6. performans puanı: 2,768; etki oranı: (2,768/61,5x100) = % 4,5; $\sum_{SIRA-6}$ oran: (4,5 x 1 kriter) = %4,5.
sıra 7. performans puanı: 2,460; etki oranı: (2,460/61,5x100) = % 4,0; $\sum_{SIRA-7}$ oran: (4,0 x 1 kriter) = %4,0.
sıra 8. performans puanı: 2,153; etki oranı: (2,153/61,5x100) = % 3,5; $\sum_{SIRA-8}$ oran: (3,5 x 3 kriter) = %10,5.

oluşturulmasına odaklanan dördüncü kategori (Çizelge 4.12: 9.-11.sıra), %16 oranında odaklanan organizasyonel süreç yapısı' doğrultusunda operasyonel sistem çerçevesi performans etki değerine sahiptir.[196] 'Süreç planlama-yönetim çerçevesine tanımlanmaktadır (9.sıra: %3). 'Organizasyonel süreç aktörü olarak özel sektör' (%2,5) tarafından 'mekansal çözüm aracı olarak tematik program' (%2,5) geliştirilmesi nedeniyle operasyonel sistem çerçevesinde organizasyonel düzeyde süreç planlama-yönetim konusunda girişimci stratejiler oluşturulmaktadır (sıra10: %5). 'Sistem-temelli planlama süreci' kapsamında 'küresel rekabet avantajına odaklanan süreç yapısı'nın geliştirilmesi (%4) ve 'uygulama süreci odaklı süreç planlama-yönetim stratejisinin ekonomi-temelli planlama stratejileri' ile desteklenmesi (%4) nedeniyle operasyonel sistem çerçevesinde mekansal düzeyde süreç planlama-yönetim konusunda yaratıcı stratejiler oluşturulmaktadır (sıra11, %8). *Dördüncü kategoride; sistem-strateji temelli operasyonel çerçeve ile yapı-aktör etkileşimli revizyonel çerçeve arasında bağlantı kurulmaktadır.*

- 'Operasyonel süreç çerçevesi'ne odaklanan mekanizma-araç bağlantısının, 'aktör-temelli revizyonel bir yaklaşım' ile desteklenmesine odaklanan 'beşinci ve son kategori (Çizelge 4.12: 12.-13.sıra), toplamda %4 oranında performans etki değerine sahiptir. 'Aktör-temelli süreç planlama-yönetim yaklaşımı' kapsamında 'kurumsal ortaklık modelleri' (12.sıra; %3) ve 'toplum-temelli ortaklık modeli' (13.sıra; %1) geliştirilmektedir.[197] *Son kategoride, katılımcı çerçeveler geliştirilmektedir.*

Mekanizma Konumlandırma çerçevesine odaklanan I.Geçiş modeli kapsamında; %98 oranında toplam performans kapasitesi ve %2 oranında önerilen kapasiteyi yükselterek geliştirme ve performans potansiyelini yeniden-yapılandırma olasılığı bulunmaktadır. Kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması-yönetimi üzerine mekanizma konumlandırma modelinde 61,5/120 puanlık performans değeri kapsamında 13 adet çoklu-kararlarda koordinasyon sağlayan performans etki grubu oluşması nedeniyle, planlama mekanizması tarafından her gruba ortalama 4,7 puan ve %7,7 oranında performans önem değeri atanmaktadır. Mikro/yerel ölçekte aktör-araç bütünleşmesi sağlayan mekanizma konumlandırma odaklı süreç planlama-yönetim modelinde; kentsel tasarım rehberlerinin işlevsel karakteri kapsamında 4-aktörlü büyük ortaklık modelinde kamusal liderlik geliştirilmesi, koordinasyon sağlayan işlevsel değer bakımından 1.sırada öncelik göstermektedir. I.Geçiş modeli

---

[196] TR-1; mekanizma konumlandırma. 4.Kategori: 7 alt-kriter; $\sum_{KATEGORİ-4}$ performans etki oranı: (3 +5 +8) = %16,0.
sıra 9. performans puanı: 1,845; etki oranı: (1,845/61,5x100) = % 3,0; $\sum_{SIRA-9}$ oran: (3,0 x 1 kriter) = %3,0.
sıra 10. performans puanı: 1,538; etki oranı: (1,538/61,5x100) = %2,5; $\sum_{SIRA-10}$ oran: (2,5 x 2 kriter) = %5,0.
sıra 11. performans puanı: 1,230; etki oranı: (1,230/61,5x100) = %2,0; $\sum_{SIRA-11}$ oran: (2,0 x 4 kriter) = %8,0.

[197] TR-1; mekanizma konumlandırma. 5.Kategori: 3 alt-kriter. $\sum_{KATEGORİ-5}$ performans etki oranı: (3,0+1,0)= %4,0.
sıra 12. performans puanı: 0,923; etki oranı: (0,923/61,5x100)= %1,5; $\sum_{SIRA-12}$ oran: (1,5x2kriter) = %3,0.
sıra 13. performans puanı: 0,615; etki oranı: (0,615/61,5x100)= %1,0; $\sum_{SIRA-13}$ oran: (1,0x1kriter) = %1,0

kapsamında ‘yarı-esnek planlama aracı’ olarak kullanılması önerilen kentsel tasarım rehberlerinde, toplam 24 adet performans alt-kriterinden 13 grup çok-kriterli karar dizilimi oluşması nedeniyle, organizasyonel ve mekansal düzey süreçlerin birlikte planlaması ve yönetimi konusunda %54,2 oranında karar-katılım faaliyeti gösterilmektedir. Süreç planlama-yönetim konusunda, yarı-esnek mekanizma-araç bağlantısında organizasyonel süreç sistemi ve mekansal süreç stratejisi arasında eşik 1,8 değerinde eşite yakın dengeli etkinlik-önem göstermekte ve %90,0 oranında ağırlığı bulunmaktadır. Bu durum; kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması-yönetimi üzerine; süreç aktörleri ile çözüm araçları arasında bütünleşmesi sağlayan mekanizma konumlandırma senaryosunda; yarı-esnek mekanizma-araç bağlantısı konusunda ortalama/eşik değer ile denge içinde faaliyet gerçekleştirildiğini göstermektedir (Çizelge 4.12). Başka bir deyişle; entropik süreç karakteri taşıyan planlama mekanizmasında dengeli enerji harcanması (%54,2 oranında karar-katılım faaliyeti) nedeniyle, kentsel tasarım rehberleri ile mekansal düzey ağırlıklı organizasyonel uygulama etkin biçimde yapılabilmektedir (1,8<2 değerinde eşit önem-etkinlik). Dönüşümsel mekanizma tasarımının ilk adımı olarak mikro/yerel ölçekte bütünleşen planlama mekanizmasında; aktör-araç etkileşimli süreç planlama-yönetime odaklı ‘yarı-esnek planlama aracı’ olarak kullanılması önerilen kentsel tasarım rehberi nedeniyle, planlama uygulamalarında performans kazancı ortaya çıkmaktadır. [198]

I.Geçiş Modelinde önerilen mekanizma konumlandırma odaklı revizyonel stratejiler: kentsel tasarım rehberleri örneklerinde mevcut kapasite gelişimi

I.Geçiş modelinde önerilen revizyon stratejileri; tersine çözümleme ile işlevsel değerin yeniden-ayarlanması ve bu doğrultuda işlevsel değer dağılımının yeniden hesaplanması sonrasında yapılan mikro ölçek analiz-sentez yapılmasını sağlayan performans matrisi tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Geçiş Modeli-I çözümlemesi [mekanizma konumlandırma] kapsamında; süreç aktörleri-çözüm araçları arasında yarı-esnek bütünleşme sağlayan işlevsel değer dağılımına göre; kentsel tasarım rehberi örneklerinin sıralaması sabit kalırken, performans etki değeri değişkenlik göstermektedir. Mekanizma konumlandırma (TR-1) senaryosuna göre, mekanizma-araç bağlantısı üzerine yerel ölçekte aktör-araç bütünleşmesi sağlayan revizyon stratejileri aşağıda açıklanmaktadır (Çizelge 4.13).

---

[198] ∑ performans etki oranı (22+35+21+16+4)=%98, geriye kalan performans etki oranı (100-98)=%2
alt-kriter ort. puan: (61,5 puan /13 sıra= 4,731) ≈ 4,7; alt-kriter ort. oranı: (4,731/61,5x100=7,693) ≈ %7,7
alt-kriter doğrultusunda karar-katılım faaliyet oranı: (13alt-kriter / maks. 24 alt-kriter x 100)= %54,2.
TR-1 OD-MD eşik:(24/13)=1,8; TR/Ist. OD-MD eşik:(24/13)=1,8 [1,8< 2]; oran: (1,8x100/2)=%90,0.

- 1.sırada; stratejik bütünleşme vizyonu sağlayan sistem-temelli uygulamalara odaklanan, Boğaziçi Bölgesi (ön görünüm alanı) kapsamındaki koruma-geliştirme süreci odaklı *Kuzguncuk* örneği yer almaktadır. Revizyon stratejileri doğrultusunda; planlama sisteminde süreç-temelli yaklaşımlara yönelik yasal altyapı geliştirilmekte, bölgesel ölçek üzerinden ulusal-yerel etkileşim sağlayan stratejik plan çerçevelerinin kentsel bölge dinamiklerine duyarlı biçimde oluşturulmakta ve yerel halkın karar süreçlerine katılımı desteklenerek, mekansal süreçlerin planlaması-yönetimine başlanmaktadır. Revizyonel program çerçevesi kapsamında; *Kuzguncuk* örneğinin, 18,5/24,0puan değerinde performans etkisi göstermesi nedeniyle; TR/Istanbul modeline göre %8,1 oranında kapasitesi geliştirilmekte ve performans potansiyeli %70,8'den %77,1 oranına yükseltilmektedir (Çizelge 4.13).[199] I.Geçiş modelinde 1.sırada yer alan *Kuzguncuk* örneği ile Dünya modelinde 7.sırada yer alan koruma-geliştirme süreci odaklı *Singapur-Ulusal Vizyon-odaklı Yerel Strateji Planı*, koruma süreci odaklı Malezya/*Kuala Lumpur-Ulusal Strateji Planı* ve Avustralya/*Newcastle, ulusal-yerel ölçeklerarasında etkileşim sağlayan Stratejik Plan Çerçeveleri*; aynı puan ve sıra kategorisinde kümelenmektedir.
- 2.sırada; stratejik uygulamalara odaklanan, Kentiçi alan/Boğaziçi Bölgesi (geri görünüm alanı) kapsamındaki koruma süreci odaklı *Kısıklı* örneği yer almaktadır. Revizyon stratejileri doğrultusunda; planlama sisteminde koruma-odaklı süreç çerçevesinde kuram-uygulama bütünlüğü sağlanarak koruma-geliştirme odaklı süreç planlama-yönetim yaklaşımlarının geliştirilmekte ve uygulama sürecinin planlaması-yönetimi üzerine süreç-odaklı altyapı geri-beslemeli biçimde desteklenmektedir. Revizyonel program çerçevesi kapsamında; *Kısıklı* örneğinin 16,0/24,0 puanlık performans etkisi göstermesi nedeniyle; TR/Istanbul modeline göre mevcut kapasitesi %6,25 oranında geliştirilmekte ve performans potansiyeli %62,5'dan %66,7 oranına yükseltilmektedir (Çizelge 4.13).[200] I.Geçiş modelinde 2.sırada yer alan *Kısıklı* örneği (16,0 puan) ile Dünya modelindeki diğer örneklerin karşılaştırmasında; 11.sırada yer alan yenileme geliştirme süreci odaklı Birleşik Krallık/*Newcastle* örneği ve koruma-geliştirme süreci odaklı ABD/*Tampa-Ybor City* ve *Seattle-Othello* örnekleri 16,5 puan ile daha yüksek, 12.sırada yer alan yenileme-geliştirme süreci odaklı Birleşik Krallık/*Coventry* örneği 15,5 puan ile daha düşük sırada kümelenmektedir.

---

[199] Geçiş Modeli-1, sıra1: Kuzguncuk (Üsküdar, Boğaziçi Bölgesi (Ön Görünüm Alanı), Istanbul); puan: 18,5 / 24,0.
TR-0 (17,0 x 100 / 24)= %70,8 kapasite; TR (1-0): +1,5 fark → (+1,5 x 100 / 18,5= 8,11) = %8,1 kapasite geliştirme.
TR-1 (18,5 x 100 / 24)= %77,1 kapasite doğrultusunda bölgesel ölçekli performans potansiyelini geliştirme.

[200] Geçiş Modeli-1, sıra2: Kısıklı (Çamlıca-Üsküdar, Kentiçi Bölge (Geri Görünüm Alanı), Istanbul); puan:16,0 / 24,0.
TR-0 (15,0 x 100 / 24)= %62,5 kapasite; TR (1-0): +1,0 fark →(+1,0 x 100 / 16,0) = %6,25 kapasite geliştirme.
TR-1 (16,0 x 100 / 24)= %66,7 kapasite doğrultusunda kent-bölge ölçeklerarasında bağlantılı performans potansiyelini geliştirme.

- 3.sırada; stratejik uygulamalara odaklanan, Boğaziçi Bölgesi (ön görünüm alanı) kapsamındaki, yenileme-geliştirme süreci odaklı *Ortaköy* örneği yer almaktadır. Revizyon stratejileri doğrultusunda: stratejik plan-program kapsamında kentsel tasarım çerçevesi oluşturulmakta, küresel rekabet avantajı ile ilgili neo-liberal girişimler planlama süreci ile kontrol altına alınmakta ve koruma-geliştirme odaklı süreç yaklaşımı doğrultusunda uygulama sürecinin yönetimi için mekan-süreç etkileşimli planlama stratejileri kullanılmaktadır. Revizyonel program çerçevesi kapsamında; *Ortaköy* örneğinin 12,0/24,0puanlık performans etki değeri göstermesi nedeniyle; TR/Istanbul modeline göre %4,2 oranında kapasitesi geliştirilmekte ve performans potansiyeli %47,9'dan %50 oranına yükseltilmektedir (Çizelge 4.13).[201] I.Geçiş modelinde 3.sırada yer alan *Ortaköy* örneği (16,5 puan) ile Dünya modelindeki diğer örneklerin karşılaştırmasında; 18.sırada yer alan koruma süreci odaklı Kanada/*Chestertown* örneği 12,5 puan ile daha yüksek ve 19.sırada yer alan yenileme-geliştirme süreci odaklı ABD/*Mankato* örneği 11,0 puan ile daha düşük sırada kümelenmektedir.
- 4. ve son sırada; sistem-temelli analitik bütünleşme vizyonu doğrultusunda stratejik uygulamalara odaklanan; koruma süreci odaklı *Tarihi Yarımada (miras koruma bölgesi)* örnekleri yer almaktadır. Uygulamaya yönelik revizyon yerine, koruma-odaklı süreç planlama-yönetim konusunda mekanizma aracı olacak nitelikte bütünleşik ilkeler kapsayan ön çalışmalar yapılmakta, yönetmeliklere bağlanmadan sistem-temelinde yürütülebilecek bütünleşik ilkeler kapsayan çözüm araçları tanımlanmakta ve mekansal stratejik planlama çerçevesinde tanımlanabilecek süreç-odaklı kentsel tasarım stratejileri ile ilgili politik altyapı oluşturulmaktadır. Revizyonel program çerçevesi kapsamında; *Eminönü* ve *Fatih* örneklerinin 11,0/24,0puanlık performans etki değeri göstermesi nedeniyle, TR/Istanbul modeline göre %13,6 oranında kapasitesi geliştirilmekte ve performans potansiyeli %37,5'den %31,3 oranına azaltılmaktadır (Çizelge 4.13).[202] I. Geçiş modeli ile Dünya modeli arasında performans değeri bakımından *Tarihi Yarımada örnekleri* ile aynı puan kategorisinde kümelenen benzer bir örnek bulunmamaktadır.

[201] Geçiş Modeli-1, sıra 3: Ortaköy (Beşiktaş, Boğaziçi Bölgesi (Ön Görünüm Alanı), Istanbul). puan: 12,0 / 24,0.
TR-0 (11,5 x 100 / 24) = %47,9 kapasite; TR (1-0): +0,5 fark → (+0,5 x 100 / 12,0=4,17) = %4,2.
TR-1 (12,0 x 100 / 24) = %50,0 kapasite doğrultusunda yerel ölçekli performans potansiyelini geliştirme.

[202] Geçiş Modeli-1, sıra 4: Eminönü ve Fatih (Fatih / Tarihi Yarımada / Istanbul). puan: 7,5.
TR-0 (9,0x100/24)=% 37,5 kapasite; TR (1-0): -1,5 fark; (-1,5 x 100 / 24) = %6,25 kapasite azaltım.
TR-1 (7,5x100/24)= % 31,25 kapasite azaltım doğrultusunda performans potansiyelini geri çekerek geliştirme.

I.Geçiş modeli-mekanizma konumlandırma temelinde performans-odaklı sistem çerçevesi: performans senaryosu–süreç karakteri–karşılaştırmalı performans değeri

Performans Senaryosu: Mekanik ve stratejik planlama-tasarım paradigması doğrultusunda stratejik işlevsel planlama-tasarım yaklaşımı kullanılmakta ve stratejik karar planlama çerçevesi doğrultusunda analitik süreç yönetim çerçevesi oluşturulmaktadır. makro-mikro bağlantı nedeniyle mezo bütünleşme senaryosuna odaklanan mekanizma konumlandırma çerçevesinde; kamusal hedeflere dayalı kararlarda koordinasyon ve sınırlı katılımda kooperasyon oluşturulması amaçlanmaktadır ve sistem-strateji açıklarının kapatılması hedeflenmektedir. Koruma-geliştirme sürecinin planlaması-yönetimine odaklanan kentsel tasarım rehberleri, yarı-esnek planlama aracı olarak kullanılmaktadır.

Genel Karakter (Şekil 4.16): Makro/Ulusal ölçekte süreç planlama-yönetim bakımından; organizasyonel düzeyde 0,45 ve mekansal düzeyde 0,55 değerinde işlevsel performans nedeniyle %81,9 oranında bağlantılı performans kapasitesi bulunmaktadır. Makro ulusal ölçekli stratejik planlama çerçevesi doğrultusunda mikro/yerel ölçekli uygulamalar kapsamında süreç-çözüm odaklı stratejik ilkeler tanımlayan mekanizma-araç bağlantısı oluşturulmaktadır. Katı planlama mekanizmasında tanımlı bir planlama aracı olarak kentsel tasarım rehberleri ile mekansal düzeyde süreç planlama-yönetim yapılmaktadır. Makro/ulusal ölçekte entropik süreç karakteri devam etmektedir.[203]

Bağlantı Karakteri (Şekil 4.16): Bölgesel ölçekte süreç planlama-yönetim bakımından; süreç aktörleri-çözüm araçları arasında %85,3; planlama stratejisi-planlama sistemi arasında %83,3, süreç yapısı-çözüm ilkeleri arasında %78,3 oranlarında bağlantı kapasitesi bulunmaktadır. Mekanizma-araç bağlantısı bakımından; aktör-araç bağlantısı en yüksek oranda performans kapasitesi taşımasına rağmen, performans-odaklı kontrol sağlayabilecek diğer bağlantılar daha düşük oranda bulunmaktadır. Bu durum, aktör-araç arasında bağlantı kurmanın süreç performansı bakımından öncelikli bir 'maks-min strateji' olduğunu göstermektedir. Makro/Ulusal ölçekli kararlar doğrultusuda mikro/ulusal ölçekte mekanizma konumlandırma çerçevesi nedeniyle, ölçeklerarası bütünleşme sürecinde mezo/bölgesel ölçek önem kazanmaktadır. Mezo/bölgesel ölçekteki bağlantı kapasitesinin oran aralığı ve Makro/ulusal ölçekte yukarıdan-aşağıya stratejik planlama çerçevesi kullanılması nedeniyle, kentsel tasarım rehberleri yarı-esnek ve düzenleyici bir nitelik taşımaktadır. Bağlantı karakterinde; 'performans-odaklı kontrol stratejisi'

[203] Geçiş Modeli-1/Genel Karakter (makro/ulusal ölçek süreç planlama-yönetim). OD (0,45) ve MD: (0,55). OD-MD performans oranı: (0,45/0,55x100= 81,818)= %81,9. performans değeri y_{makro}= 0,0083x+0,4417, R^2:1.

bulunmaması nedeniyle, ‘senaryo-odaklı bütünleşme stratejisi’ geçerli olmaktadır. Bölgesel ölçekte mekanizma-araç bağlantısı sağlamak için; ‘aktör-temelli mekansal planlama stratejileri’ ve ‘yapı-temelli organizasyonel çözüm araçları’ (skala:2) kapsayan ‘stratejik süreç yapısı’nın (skala:6), ‘çözüm-odaklı ilkeler doğrultusunda planlama sisteminde’ tanımlanması (skala:9) ‘performans-odaklı bütünleşme stratejisi’ olarak kullanılmaktadır (Çizelge 4.14). Bölgesel ölçek üzerinde ulusal-yerel bütünleşme sağlayan bu stratejiler; ‘bulanıklık yaratan mekan-süreç ikilemi’ ve ‘yıpranma etkisi yaratan entropik süreç karakteri’ konularına sistem-temelli çözümlere odaklanmakta ve I.Geçiş modeli ardından ‘süreç yapısı–çözüm ilkeleri’ arasındaki ölçeklerarası bağlantının güçlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Çizelge 4.14 : I.Geçiş Modeli – mekanizma konumlandırma çözümlemesi: mezo/bölgesel ölçek ikili karşılaştırma matrisi.

KARŞILAŞTIRMA MATRİSİ: I.GEÇİŞ MODELİ ÇÖZÜMLEMESİ (TR-1):MEKANİZMA KONUMLANDIRMA			Organizasyonel Düzey			Mekansal Düzey			KPD mezo ölçek		KPD makro ölçek	
			sistem	yapı	aktör	strateji	ilke	araç	∑puan	sıra (max-min)	∑puan	sıra (max-min)
performans kriterleri		*değer (1)*	*0,125*	*0,180*	*0,145*	*0,150*	*0,230*	*0,170*				
OD	**planlama sistemi**	*0,125*	**1**	0,694	0,862	0,833	0,543	0,735	**4,669**	6	**29,707**	2
	süreç yapısı	*0,180*	**6**	**1**	**4**	**4**	0,783	**2**	**17,783**	2		
	süreç aktörleri	*0,145*	**3**	0,806	**1**	0,967	0,630	0,853	**7,256**	**5**		
MD	**planlama stratejisi**	*0,150*	**4**	0,833	**2**	**1**	0,652	0,882	**9,368**	4	**57,051**	1
	çözüm ilkeleri	*0,230*	**9**	**4**	**8**	**7**	**1**	**5**	**34,000**	1		
	çözüm araçları	*0,170*	**5**	0,944	**3**	**3**	0,739	**1**	**13,684**	**3**		
mezo ölçek	∑karşılaştırmalı performans puanı		**28,000**	**8,278**	**18,862**	**16,800**	**4,348**	**10,471**	**mikro ölçekte aktör-araç bütünleşmesi**		*MD'de OD süreç planlama-yönetim (çözüm odaklı uyg.)*	
	performans sıralaması (max-min)		1	5	**2**	3	6	**4**				
	performans sıralaması (min-max)		6	2	**5**	4	1	**3**				
makro ölçek	∑karşılaştırmalı performans puanı		**55,140**			**31,618**			*OD'de MD süreç planlama-yönetim (süreç odaklı uyg.)*		**∑ KPD SÜREÇ: 86,758**	
	performans sıralaması (max-min)		1			2						
	performans sıralaması (min-max)		2			1						

Özel Karakter (Şekil 4.16): Mekanizma konumlandırma çerçevesine odaklanan I.Geçiş modeli; mikro/yerel ölçekteki uygulamalara odaklanan mekansal düzeyde organizasyonel süreç planlama-yönetim çerçevesi doğrultusunda aktör-araç bağlantılı asimterik düzen oluşturmakta ve ölçeklerarasında hiyerarşik bağlantı sağlamaktadır.[204] Bölgesel-Yerel ölçeklerarasında bağlantı sağlayan performans odaklı kontrol stratejisi bulunmaması nedeniyle, ‘planlama sistemi temelindeki aktör-araç bağlantılı bütünleşme stratejileri’ tercih edilmektedir. Yerel ölçekli uygulamalarda; ‘çözüm-odaklı peyzaj ilkeleri kapsayan sürdürülebilir kentsel kalkınma hedefleri’ (sıra9, skala: 1, %6,15) doğrultusunda ‘ilke kararları’ ve ‘stratejik plan-proje’ arasında bağlantı kurulması, ‘performans-odaklı kontrol stratejisi’ olarak kullanılmaktadır (Çizelge 4.15).[205]

[204] Geçiş Modeli-1; Özel Karakter (mikro/yerel ölçek performans çözümlemesi).
Performans oranı; mezo-mikro ölçekler arasında bağlantılı kontrol stratejileri (271,8x100/1580,7)= %15,8 ve bağlantı gücü: %17,2. Performans oranı; mikro ölçekte etkin kontrol stratejileri (53,2x100/1580,7)=%29,6 ve etki gücü: %3,4. Performans değeri; y_{mikro} = 0,0007x + 0,0332, R2: 0,0467.

[205] TR-1.mikro/yerel ölçekli kontrol stratejisinin bağlantı gücü. ort.oran: [(77,1+45,9/2) x 100/1626,4)]= %6,15.

Çizelge 4.15 : I.Geçiş Modeli – mekanizma konumlandırma çözümlemesi: mikro/yerel ölçek ikili karşılaştırma matrisi.

KARŞILAŞTIRMA MATRİSİ: TR-1: MEKANİZMA KONUMLANDIRMA		makro	Organizasyonel Düzey Performans Kriterleri [OD, w: 0,450]												Mekansal Düzey Performans Kriterleri [MD, w: 0,550]												GEÇİŞ MODELİ – I (TR / IST)					
		mezo	Planlama Sistemi [w: 0,125]				Süreç Yapısı [w: 0,180]				Süreç Aktörleri [w: 0,145]				Planlama Stratejisi [w: 0,150]				Çözüm İlkeleri [w: 0,230]				Çözüm Araçları [w: 0,170]				mikro puan max-min	sıra	mezo	sıra	makro	sıra
		mikro	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24						
		değer	0,020	0,015	0,075	0,015	0,030	0,020	0,065	0,065	0,075	0,025	0,035	0,010	0,020	0,035	0,020	0,075	0,070	0,050	0,065	0,045	0,055	0,050	0,025	0,040						
Organizasyonel Düzey [OD, w: 0,450]	planlama sistemi	planlama süreci	0,020	1	3	0,267	3	0,667	1	0,308	0,308	0,267	0,800	0,571	6	1	0,571	1	0,267	0,286	0,400	0,308	0,444	0,364	0,400	0,800	0,500	23,526	14	177,816	6	700,112	2
		katılım modeli	0,015	0,750	1	0,200	1	0,500	0,750	0,231	0,231	0,200	0,600	0,429	4	0,750	0,429	0,750	0,200	0,214	0,300	0,231	0,333	0,273	0,300	0,600	0,375	14,645	15				
		yapı-temelli süreç yaklaşımı	0,075	8	9	1	9	7	8	2	2	1	7	6	9	8	6	8	1	2	4	2	5	4	4	7	5	125,000	1				
		aktör temelli süreç yaklaşımı	0,015	0,750	1	0,200	1	0,500	0,750	0,231	0,231	0,200	0,600	0,429	4	0,750	0,429	0,750	0,200	0,214	0,300	0,231	0,333	0,273	0,300	0,600	0,375	14,465	15				
	süreç yapısı	organizasyonel süreç çerçevesi	0,030	4	6	0,400	6	1	4	0,462	0,462	0,400	2	0,857	7	4	0,857	4	0,400	0,429	0,600	0,462	0,667	0,545	0,600	2	0,750	47,890	12	291,587	3		
		küresel rekabet avantajı (GaWC)	0,020	1	3	0,267	3	0,667	1	0,308	0,308	0,267	0,800	0,571	6	1	0,571	1	0,267	0,286	0,400	0,308	0,444	0,364	0,400	0,800	0,500	23,526	14				
		koruma odaklı süreç çerçevesi	0,065	8	9	0,867	9	6	8	1	1	0,867	7	5	9	8	0,114	8	0,867	0,929	3	1	4	2	3	7	5	107,642	5				
		KKG odaklı süreç çerçevesi	0,065	8	9	0,867	9	6	8	1	1	0,867	7	5	9	8	5	8	0,867	0,929	3	1	4	2	3	7	5	112,529	4				
	süreç aktörleri	kamu sektörü	0,075	8	9	1	9	7	8	2	2	1	7	6	9	8	6	8	1	2	4	2	5	4	4	7	5	125,000	1				
		özel sektör	0,025	3	5	0,333	5	0,833	3	0,385	0,385	0,333	1	0,714	7	3	0,714	3	0,333	0,357	0,500	0,385	0,556	0,455	0,500	1	0,625	38,408	13	230,709	4		
		kurumsal sektör	0,035	5	6	0,467	6	2	5	0,538	0,538	0,467	4	1	8	5	1	5	0,467	0,500	0,700	0,538	0,778	0,636	0,700	4	0,875	59,205	11				
		yerel halk	0,010	0,500	0,667	0,133	0,667	0,333	0,500	0,154	0,154	0,133	0,400	0,286	1	0,500	0,286	0,500	0,133	0,143	0,200	0,154	0,222	0,182	0,200	0,400	0,250	8,097	16				
Mekansal Düzey [MD, w: 0,550]	planlama stratejisi	uygulama süreci stratejisi	0,020	1	3	0,267	3	0,667	1	0,308	0,308	0,267	0,800	0,571	6	1	0,571	1	0,267	0,286	0,400	0,308	0,444	0,364	0,400	0,800	0,500	23,526	14	230,539	5	926,261	1
		politika-temelli süreç stratejisi	0,035	5	6	0,467	6	2	5	0,538	0,538	0,467	4	1	8	5	1	5	0,467	0,500	0,700	0,538	0,778	0,636	0,700	4	0,875	59,205	11				
		ekonomi-temelli süreç stratejisi	0,020	1	3	0,267	3	0,667	1	0,308	0,308	0,267	0,800	0,571	6	1	0,571	1	0,267	0,286	0,400	0,308	0,444	0,364	0,400	0,800	0,500	23,526	14				
		mekan-temelli süreç stratejisi	0,075	8	9	1	9	7	8	2	2	1	7	6	9	8	6	8	1	2	4	2	5	4	4	7	5	124,281	2				
	çözüm ilkeleri	planlama	0,070	8	9	0,933	9	6	8	2	0,228	0,933	7	6	9	8	6	8	0,933	1	4	2	5	3	4	7	5	120,028	3	397,625	1		
		kentsel tasarım	0,050	7	8	0,667	8	2	7	0,769	0,769	0,667	6	4	9	7	4	7	0,667	0,714	1	0,769	2	0,909	1	6	3	87,931	8				
		mimarlık	0,065	8	9	0,867	9	6	8	1	1	0,867	7	5	9	8	5	8	0,867	0,929	3	1	4	2	3	7	5	112,529	4				
		peyzaj mimarisi	0,045	6	7	0,600	7	4	6	0,692	0,692	0,600	5	3	9	6	3	6	0,600	0,643	0,900	0,692	1	0,818	0,900	5	2	77,138	9				
	çözüm araçları	ilke kararları	0,055	7	8	0,733	8	5	7	0,846	0,846	0,733	6	5	9	7	5	7	0,733	0,786	2	0,846	2	1	2	6	4	96,524	6	298,097	2		
		stratejik plan-proje	0,050	7	8	0,667	8	5	7	0,769	0,769	0,667	6	4	9	7	4	7	0,667	0,714	1	0,769	2	0,909	1	6	3	90,931	7				
		tematik program	0,025	3	5	0,333	5	0,833	3	0,385	0,385	0,333	1	0,714	7	3	0,714	3	0,333	0,357	0,500	0,385	0,556	0,455	0,500	1	0,625	38,408	13				
		tematik yönetmelik	0,040	6	7	0,533	7	3	6	0,615	0,615	0,533	5	2	9	6	2	6	0,533	0,571	0,800	0,615	0,889	0,727	0,800	5	1	72,234	10				
mikro	karşılaştırma puanı		115,000	143,667	13,333	143,667	74,667	115,000	18,846	17,074	13,333	93,800	64,714	178,000	115,000	59,828	115,000	12,615	17,071	36,100	18,846	45,889	30,273	36,100	93,800	54,750						
	sıra (max-min&min-max)		3;14	2;15	15;2	2;15	5;12	3;14	12;5	13;4	15;2	4;13	6;11	1;16	3;14	7;10	3;14	16;1	14;3	10;7	12;5	9;8	11;6	10;7	4;13	8;9						
mezo	karşılaştırma puanı		415,667				225,586				349,848				302,443				117,906				214,923				∑ KPD MİKRO SÜREÇ: 1626,373					
	sıra (max-min&min-max)		maks-min: 1 ; min-maks: 6				maks-min: 4 ; min-maks: 3				maks-min: 2 ; min-maks: 5				maks-min: 3 ; min-maks: 4				maks-min: 6 ; min-maks: 1				maks-min: 5 ; min-maks: 2									
makro	karşılaştırma puanı		991,101												635,272																	
	sıra (max-min&min-max)		maks-min: 1 ; min-maks: 2												maks-min: 2; min-maks: 1																	

Genel Değerlendirme: I.Geçiş Modelinde mikro-makro ölçeklerarası bütünleşme sağlayan 'aktör-araç etkileşimli' mekanizma konumlandırma

Karakteristik İşlev (Çizelge 4.13): Yukarıdan-aşağıya stratejik planlama çerçevesi sürdürülebilir kentsel kalkınma odaklı klasik/stratejik işlevsel planlama-tasarım yaklaşımı (OD-MD bağlantı kapasitesi: %82) nedeniyle mekansal düzeyde organizasyonel süreç planlama-yönetim çerçevesi aktiftir. Operasyonel çözüm-odaklı ve ölçeklerarası bütünleşme sağlayan süreç planlama-yönetim yaklaşımı oluşturulmaktadır (sistem-strateji bağlantı kapasitesi: %83,3). Süreç planlama-yönetim çerçevesinde, mimarlık ağırlıklı ve planlama-eksenli kentsel tasarım yaklaşımına kullanılmaktadır (yapı-ilke bağlantı kapasitesi: %78,2). Kentsel kontrol-odaklı stratejik uygulamalarda, katı ve düzenleyici planlama aracı olarak kentsel tasarım rehberleri kullanılmaktadır (aktör-araç bağlantı kapasitesi: %85,2). Mekanizma-araç bağlantısında ölçeklerarası bütünleşme (Çizelge 4.14 ve Çizelge 4.15); Makro/ulusal ölçekte organizasyonel süreç planlama-yönetim çerçevesi ile mikro/yerel ölçekte mekansal süreç planlama-yönetim çerçevesi birleştirilerek başlamakta, mezo/bölgesel ölçekte 'aktör-araç' arasındaki ölçeklerarası bütünleşme sürecini güçlendiren mekan-süreç etkileşimli ve kentsel bölge odaklı stratejik plan-projeler kapsamında kentsel tasarım çerçevesi oluşturulmakta, mevcut planlama araçlarının kapasitesi geliştirilmektedir. Karar-Katılım temelli Süreç Karakteri (Şekil 4.16); süreç planlama-yönetime odaklanan mekan-süreç etkileşimli uygulamalarda "büyük ortaklık modeli" tercih edilmektedir (Şekil 3.2 içinde 5). Sürdürülebilir kalkınma hedefi nedeniyle kamusal kararlarda koordinasyon ve toplumsal katılımda sınırlı kooperasyon sağlanabilmesi için yerel halkın sürece katılımı desteklenerek, süreç aktörleri – çözüm araçları arasında bütünleşme sağlanmaktadır.

Istanbul'a özgü I.Geçiş Modeli önerisi; kentsel koruma-geliştirme sürecinin stratejik planlaması ve analitik yönetimi konusunda; mikro ölçekten makro ölçeğe doğru bütünleşen mekanizma konumlandırma senaryosuna odaklanmaktadır. Mekanizma-araç bağlantısı bakımıdan; planlama sisteminde mikro/yerel ölçek ile mezo/bölgesel ölçek arasında birliktelik sağlanmakta ve planlama süreçlerinde kademeli biçimde bütünleşen çerçeveler ile revizyon stratejileri geliştirilmektedir. Bu nedenle; I.Geçiş modeli kapsamındaki kentsel tasarım rehberleri; kent-temelli sistem düşüncesine dayalı biçimde organizasyonel düzeyde süreç aktörleri ile mekansal düzeyde çözüm araçları arasında bütünleşme sağlayan bir planlama aracı olarak kullanılması önerilmektedir. I.Geçiş modeli kapsamındaki mekanizma konumlandırma senaryosu ile ilgili mezo/bölgesel ve mikro/yerel ölçeklerdeki ikili karşılaştırma analizleri sonucunda hazırlanan ölçeklerarası performans karakteri üzerine genel değerlendirme sentezlenerek görsel biçimde sunulmaktadır (Şekil 4.17)

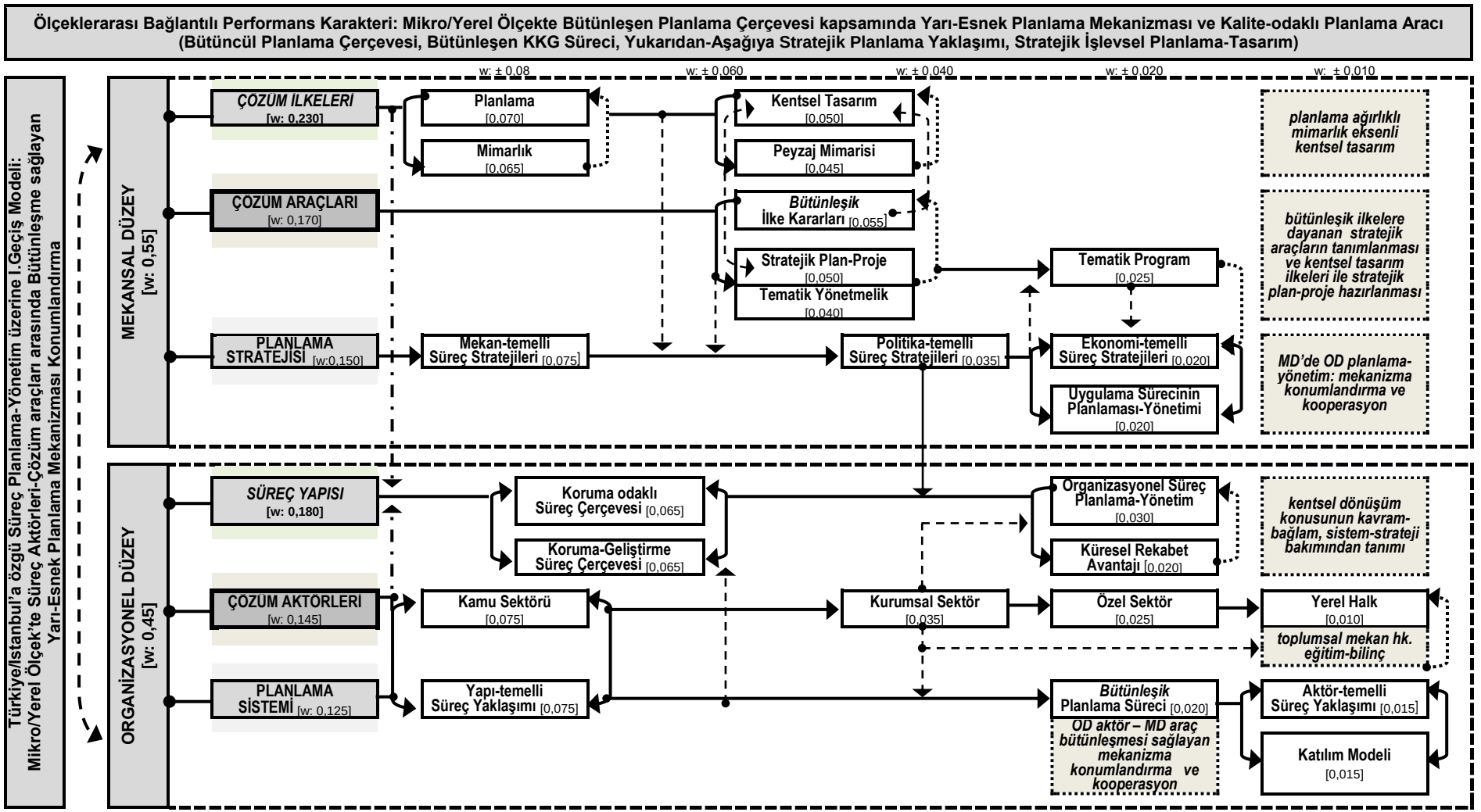

Şekil 4.17 : I.Geçiş Modeli – mikro/yerel ölçekte aktör-araç bütünleşmesi sağlayan 'mekanizma konumlandırma' (genel değerlendirme).

4.3.2 Geçiş modeli önerisi-II: mezo/bölgesel ölçekte süreç yapısı-çözüm ilkesi bütünleştiren mekanizma yapılandırma senaryosu

II.Geçiş modeli önerisi kapsamında; mezo/bölgesel ölçekli süreç planlama-yönetim konusunda bir planlama aracı olarak geliştirilen kentsel tasarım rehberleri, entropik süreç karakterini azaltan işlevsel değer temelinde kuram, uygulama ve yöntemi bütünleştiren biçimde mikro/yerel ve makro/ulusal ölçekler arasında bağlantının yeniden-yapılandırılmaktadır. Bu nedenle, stratejik işlevsel planlama-tasarım paradigması ile planlama aracı olarak kentsel tasarım rehberleri arasında, yarı-esnek planlama mekanizmasında işleyen yapı-temelli süreç sistemi ve mekan-temelli stratejik ilkeler ile mezo/bölgesel ölçekte bütünleşme sağlayan mekanizma-araç bağlantısı kurulmaktadır. Sürecin organizasyonel düzey süreç yapısı ile mekansal düzey çözüm ilkelerini bütünleştiren sistem çerçevesi ile stratejik planlama ve analitik yönetim sağlayan kentsel tasarım rehberlerine, koruma-gelişim süreci odaklı bir performans değeri atanmaktadır.Kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi üzerine süreç yapısı-çözüm ilkeleri arasında bağlantılı bir mekanizma yapılandırma senaryosu önerilmektedir. Bu senaryo; karar-katılım odaklı işlevsel performans sistemi kapsamında mezo/bölgesel ölçek bütünleşme stratejisi ile mekanizma-araç bağlantısının karakterini geliştirme üzerine odaklanmaktadır. Bu nedenle, kamusal hedeflere dayalı kararlarda koordinasyon ve katılımda kooperasyon sağlanması amaçlanmakta ve sistem-strateji yapısının oluşturulması hedeflenmektedir (Şekil 4.18). Arz-talep dengesine dayalı planlama sistemi ve yönetim stratejileri tarafından belirlenen, ekonomik kalkınma-odaklı planlama paradigmasında kentsel dönüşüm süreçlerini*;* koruma-gelişim-değişim biçiminde kategorilendirerek, organize eden ‘stratejik planlama sistemi’ yeniden-yapılanmaktadır [Bölüm 2-3]. “Tasarım-yapılandırma-operasyon” stratejisi (Şekil 3.1) kapsamında kentsel dönüşüm sürecinin planlaması-yönetimi üzerine kentsel tasarım eksenli planlama modelleri kamusal yapı tarafından kural koyucu biçimde sistemleştirilmektedir. Bu nedenle; biçim ve düzen odaklı süreç planlama-yönetim kapsamında planlama-ağırlıklı mimarlık-eksenli kentsel tasarım yaklaşımı çerçevesinde sistem-odaklı uygulama süreci organize edilmektedir. Bu durum; kentsel dönüşüm süreçlerinde, süreç yapısı ve çözüm ilkeleri arasında arasında bağlantıya dayalı bütünleşme süreci kapsamında stratejik bir mekanizma dönüşümü sağlayan bir performans senaroyusu oluşturulmaktadır Bu senaryo doğrultusunda; planlama sisteminde kentsel tasarımın yapılandırılması ve kentsel tasarım rehberi hazırlama-kullanma konusunda “stratejik işlevsel kentsel tasarım yaklaşımı”nın geliştirilmesi nedeniyle planlama mekanizması üzerine “kompleks stratejiler”

GEÇİŞ MODELİ - II: MEKANİZMA YAPILANDIRMA (önerilen senaryonun ileriye çözümlemesi)

İŞLEVSEL PERFORMANS DEĞER DAĞILIMI (kalitatif-kantitatif karma yöntemde nitelik-nicelik)

model	makro ölçek	mezo ölçek	mikro ölçek	mikro	mezo	makro	model
süreç planlama-yönetim üzerine kentsel tasarım rehberleri: analitik karar ve stratejik katılım	organizasyonel düzey	planlama sistemi	1. planlama süreci	0,030	0,140	0,47	1
			2. katılım modeli	0,020			
			3. yapı-temelli süreç planlama-yönetim yaklaşımı	0,070			
			4. aktör-temelli süreç planlama-yönetim yaklaşımı	0,020			
		süreç yapısı	5. organizasyonel süreç planlama-yönetim çerçevesi	0,035	0,180		
			6. küresel rekabet avantajı	0,025			
			7. koruma odaklı süreç planlama-yönetim çerçevesi	0,060			
			8. koruma-geliştirme odaklı süreç planlama-yönetim çerçevesi	0,060			
		süreç aktörleri	9. kamu sektörü	0,070	0,150		
			10. özel sektör	0,030			
			11. kurumsal sektör	0,035			
			12. yerel halk	0,015			
	mekansal düzey	planlama stratejisi	13. mekansal süreç planlama-yönetim stratejisi	0,030	0,160	0,53	
			14. politika-temelli süreç planlama-yönetim stratejisi	0,035			
			15. ekonomi-temelli süreç planlama-yönetim stratejisi	0,025			
			16. mekan-temelli süreç planlama-yönetim stratejisi	0,070			
		çözüm ilkeleri	17. planlama ilkeleri	0,060	0,215		
			18. kentsel tasarım ilkeleri	0,055			
			19. mimarlık ilkeleri	0,060			
			20. peyzaj mimarisi ilkeleri	0,040			
		çözüm araçları	21. süreç-çözüm odaklı ilke kararları	0,055	0,155		
			22. stratejik plan-proje	0,045			
			23. tematik program	0,025			
			24. tematik yönetmelik	0,030			

GENEL KARAKTER
(süreç planlama-yönetim bakımından planlama mekanizmasının ölçeklerarası işlevsel değer dağılımı: PERFORMANS KAPASİTESİ)

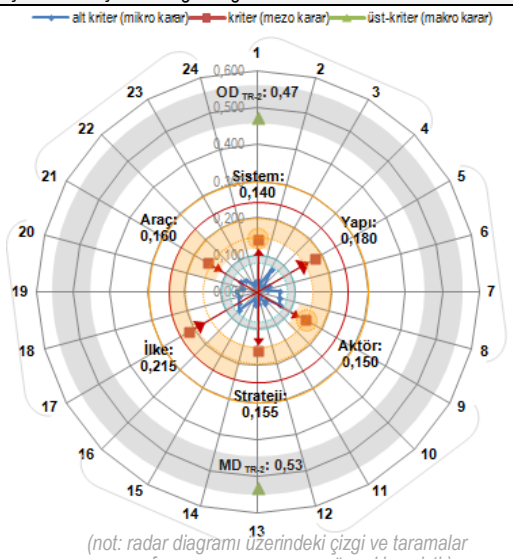

(not: radar diagramı üzerindeki çizgi ve taramalar performans senaryosuna göre eklenmiştir).

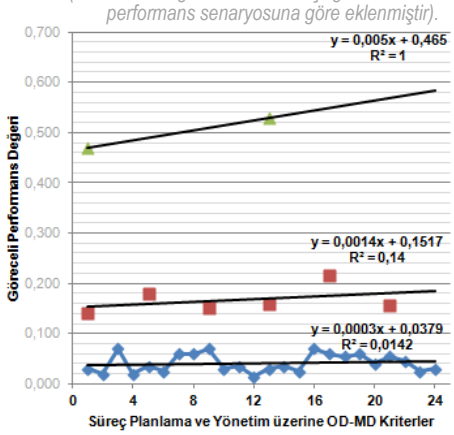

mezo (bölgesel) ölçekte mekanizma bütünleşme aşaması ve entropik süreç karakteri

ÖZEL KARAKTER
(kentsel tasarım rehberi bakımından planlama mekanizmasının mikro ölçek işlevsel performansı: PERFORMANS ETKİ ALANI)

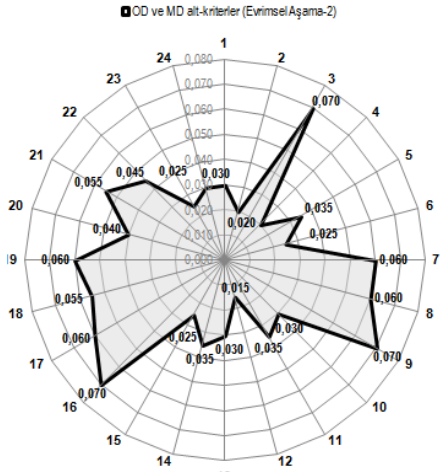

mekansal düzeyde organizasyonel süreç planlama ve yönetim (asimetrik düzen ve hiyerarşik bağlantı)

BAĞLANTI KARAKTERİ
(ölçeklerarası çapraz kriterler bakımından planlama mekanizmasının mezo ölçek işlevsel performansı: BAĞLANTI GÜCÜ)

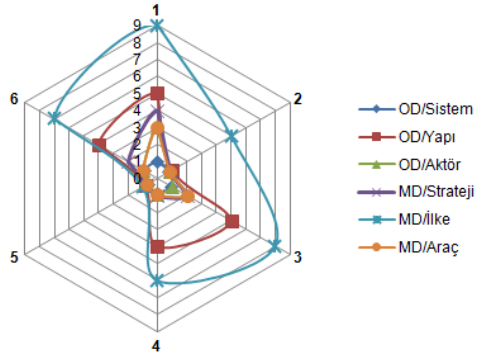

'süreç yapısı' ve 'çözüm ilkeleri' bağlantısının bütünleşme süreci

Şekil 4.18 : II.Geçiş Modeli–mezo/bölgesel ölçekte 'mekanizma yapılandırma' (işlevsel değer dağılımı ve mekanizma-araç bütünleşme karakteri).

(Şekil 3.1) geliştirilmektedir. Mekanizma yapılandırma senaryosunun organizasyonel düzeyinde (Şekil 4.18); "aşağıdan-yukarıya stratejik planlama yaklaşımı" (Şekil 3.5) ile stratejik karar planlama sisteminde yapı-temelli süreç planlama-yönetim çerçevesi geliştirilmektedir. "Sürdürülen liderlik modeli" (Şekil 3.2 içinde 1-2, 5-6.b ve c) kapsamında sistem çerçevesini geliştirerek güçlendiren süreç ve çözüm odaklı tematik politikalar ile kentsel koruma-geliştirme süreci üzerine kurumsal ve toplumsal bilinçlendirme oluşturulmakta ve süreç planlama çerçevesi üzerine bilinçlendirilen yerel halkın planlama süreçlerine kontrollü katılımı sağlanmaktadır. Yapı-temelli süreç planlama-yönetim yaklaşımları kapsamında; merkezi yönetimde aktif politika üreticiler, yerel yönetim ortaklıkları, kurumsal sektör (yarı-kurumsal bölgesel/yerel yönetim kuruluşları, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları vb.) katılımı, özel sektör girişimleri ve yereal halk temsilcileriile oluşan "büyük ortaklık modeli" (Şekil 3.2 içinde 5) desteklenmektedir. Mekanizma yapılandırma senaryosunun mekansal düzeyinde (Şekil 4.18); yelpaze biçimli kentsel tasarım stratejilerinden oluşan stratejik sistem çerçevesinde planlama ve mimarlık eksenli kentsel tasarım ilkeleri ile ölçeklerarası "kompleks stratejiler" (Şekil 3.1) geliştirilmektedir. Koruma ve/veya koruma-gelişim amaçlı stratejik planlar ile alan yönetim planları arasındaki mekansal düzeyde organizasyonel süreç planlama-yönetim çerçevelerini planlama sisteminde revize eden ve planlama süreçlerinde birleştiren kentsel tasarım rehberleri hazırlanmakta ve kullanılmaktadır. Yapı-temelli planlama süreçlerinde tanımlanan kentsel tasarım çerçevesi ile kentsel bölgeler ve kentsel siluet ile ilgili ilke kararları oluşturulmaktadır. Kentsel tasarım çerçevesinde sratejik planlar ile tanımlanan ve tematik yönetmelikler yoluyla düzenlenen bütünleşik ilke kararları doğrultusunda süreç ve çözüm odaklı uygulamalar gerçekleştirilmektedir. Mekanizma yapılandırma senaryosunun süreç bakımından karakteristik işlevi üç başlık altında özetlenebilir (Şekil 4.18):

- Genel karakter: Süreç planlama-yönetim üzerine süreç yapısı-çözüm ilkeleri arasında bütünleşme sağlayan planlama-tasarım çerçevesi nedeniyle mezo/bölgesel ölçekte yapılandırılan ve ölçeklerarası birliktelik içinde işleyen mekanizma-araç bağlantısı oluşmaktadır. Bu nedenle; entropik süreç karakterinin etkisi azaltılmakta ve bölgesel ölçekli performans kapasitesi yükseltilmektedir.
- Bağlantı karakteri: organizasyonel düzeyde süreç yapısı ve mekansal düzeyde çözüm ilkeleri arasındaki mezo/bölgesel ölçekli bütünleşme süreci nedeniyle, ölçeklerarası etkileşim bakımından mezo/bölgesel ölçekli bağlantı gücü yükseltilmekte ve sistem-strateji temelli planlama-tasarım ilkeleri sağlayan yapı-temelli sistem çerçevelerinin kullanımı desteklenmektedir.

- Özel karakter: mekansal düzeyde organizasyonel süreç planlama-yönetime dayalı performans etki alanı genişletilmekte ve farklı ölçeklerde stratejik bağlantı sağlayan asimetrik süreç yapısında süreç-çözüm odaklı araçlar kullanılmaktadır.

Mekanizma yapılandırma (TR-2) çerçevesinde bütünleşen süreç planlama-yönetim ile ilgili çözümlemelerde; ölçeklerarası performans kriterlerinin işlevsel değeri ölçülerek, programlanmaktadır. Ölçeklerarası bütünleşme sağlayan planlama-tasarım çerçevesinin karakteristik işlevi; kentsel tasarım rehberi hazırlama sürecine odaklanan 'sayısallaştırma matrisi' ve kentsel tasarım rehberi uygulama sürecine odaklanan 'performans' matrisi' (Çizelge 4.16 ve 4.17) üzerinden çözümlenmektedir.

II.Geçiş Modelinde önerilen mekanizma yapılandırma odaklı bütünleşme çerçevesi: mekanizma-araç bağlantısının disiplinlerarası uygulama karakteri

II.Geçiş Modeli çözümlemesi kapsamında; uygulama örneklerinin performans değeri sabit tutularak, mekanizma yapılandırma senaryosundaki işlevsel değer dağılımına göre performans kriterleri sayısal-temelde programlanmıştır. Mekanizma yapılandırma senaryosu kapsamında; 'bağlantılı stratejik planlama yaklaşımı' ile tanımlanan vizyonel sistem çerçevesinde, süreç planlama-yönetim konusunda birlikte çalışan iki tip mekanizma araç bağlantısı oluşturulmaktadır: (1) bölgesel ölçekten ulusal ölçeğe doğru 'aşağıdan-yukarıya işleyen mezo-makro bağlantı' ve (2) bölgesel ölçekten yerel ölçeğe doğru 'yukarıdan-aşağıya işleyen mezo-mikro bağlantı'. Bölgesel ölçekte süreç yapısı-çözüm ilkeleri arasında bütünleşme sağlayan mekanizma yapılandırma senaryosu nedeniyle ölçeklerarası birliktelik bakımından bağımlı ve bağımsız stratejilerden oluşan performans kriterleri toplam 9 grup altında kümelenmektedir. Bu değişkenlik; mezo/bölgesel ölçek üzerinden işleyen yarı-esnek bir planlama çerçevesi tanımlamaktadır. Disiplinlerarası uygulama karakterinde; 6 grup altında kümelenen 21 adet alt-kriter (sıra 1,2,5,6,7,8) ile %72 oranında bağımlı performans etkisi ve sıralamada farklı önem-etkinlik gösteren 3 adet alt-kriter (sıra 3,4,9) ile %30 oranında bağımsız performans etki değeri oluşmaktadır. Bölgesel ölçekte, ölçeklerarası bütünleşme sağlayan yapı-ilke etkileşimli mekanizma yapılandırma senaryosunun disiplinlerarası uygulama karakteri; başlıca 5 grup altında kategorilere ayrılmaktadır (Çizelge 4.16).

– 'Bütünleşik planlama çerçevesi'ne odaklanan mekanizma-araç bağlantısının, 'sistem-strateji temelinde süreç-odaklı geliştirilerek', yapılandırılmasını sağlayan ilk grup stratejiler (Çizelge 4.16: 1.sıra), toplamda %21 oranında performans etki değerine sahiptir.[206]

[206] TR-2; mekanizma yapılandırma. 1.Grup: 3 alt-kriter; $\sum_{GRUP-1}$ performans etki oranı= $\sum_{SIRA-1}$ oran= %21,0. sıra1. performans puanı: 4,305; etki oranı: (4,305/61,5x100)= %7,0; $\sum_{SIRA-1}$ oran: (7,0 x 3 kriter) = %21,0.

Çizelge 4.16 : II.Geçiş Modeli – mekanizma yapılandırma çözümlemesi: işlevsel performans matrisi.

PERFORMANS MATRİSİ: (TR-2): MEKANİZMA YAPILANDIRMA		üstkriter	Organizasyonel Düzey Performans Kriterleri [OD, w: 0,470]												Mekansal Düzey Performans Kriterleri [MD, w: 0,530]												II.GEÇİŞ MODELİ		
		kriter	Planlama Sistemi [w: 0,140]				Süreç Yapısı [w: 0,180]				Süreç Aktörleri [w: 0,150]				Planlama Stratejisi [w: 0,160]				Çözüm Ilkeleri [w: 0,215]				Çözüm Araçları [w: 0,155]				GPD (puan)	sıra (#)	puan farkı
		altkriter	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24			
		değer	0.030	0.020	0.070	0.020	0.035	0.025	0.060	0.060	0.070	0.030	0.035	0.015	0.030	0.035	0.025	0.070	0.060	0.055	0.060	0.040	0.055	0.045	0.025	0.030			
KORUMA	Tarihi Yarımada	Eminönü	9,00	0,270	0,180	0,630	0,180	0,315	0,225	0,540	0,540	0,630	0,270	0,315	0,135	0,270	0,315	0,225	0,630	0,540	0,495	0,540	0,360	0,495	0,405	0,225	0,270	9,00	4	0
KORUMA	Tarihi Yarımada	Fatih	9,00	0,270	0,180	0,630	0,180	0,315	0,225	0,540	0,540	0,630	0,270	0,315	0,135	0,270	0,315	0,225	0,630	0,540	0,495	0,540	0,360	0,495	0,405	0,225	0,270	9,00	4	0
KYG	Kentiçi (GG)	Kısıklı	15,00	0,450	0,300	1,050	0,300	0,525	0,375	0,900	0,900	1,050	0,450	0,525	0,225	0,450	0,525	0,375	1,050	0,900	0,825	0,900	0,600	0,825	0,675	0,375	0,450	15,00	2	0
KYG	Boğaziçi (ÖG)	Ortaköy	11,50	0,345	0,230	0,805	0,230	0,403	0,288	0,690	0,690	0,805	0,345	0,403	0,173	0,345	0,403	0,288	0,805	0,690	0,633	0,690	0,460	0,633	0,518	0,288	0,345	11,50	3	0
KKG	Boğaziçi (ÖG)	Kuzguncuk	17,00	0,510	0,340	1,190	0,340	0,595	0,425	1,020	1,020	1,190	0,510	0,595	0,255	0,510	0,595	0,425	1,190	1,020	0,935	1,020	0,680	0,935	0,765	0,425	0,510	17,00	1	0
mikro		performans puanı	1,845	1,230	4,305	1,230	2,153	1,538	3,690	3,690	4,305	1,845	2,153	0,923	1,845	2,153	1,538	4,305	3,690	3,383	3,690	2,460	3,383	2,768	1,538	1,845	ölçeklerarası toplam puan (∑GPD):		
		sıralama (max-min)	6	8	1	8	5	7	3	3	1	6	5	9	6	5	7	1	3	2	3	5	2	4	7	6			
mezo		performans puanı	8,610				11,070				9,225				9,840				13,223				9,533				61,50		
		sıralama (max-min)	6				2				5				3				1				4						
makro		performans puanı	28,905												32,595														
		sıralama (max-min)	2												1														

Çizelge 4.17 : II.Geçiş Modeli – mekanizma yapılandırma çözümlemesi: yeniden-ayarlama, sayısallaştırma ve revizyon stratejileri

(organizasyonel düzeyde süreç yapısı ve mekansal düzeyde çözüm ilkeleri arasında yarı-esnek bütünleşme sağlayan revizyon stratejileri).

SAYISALLAŞTIRMA MATRİSİ: (TR-2): REVİZYON UYG.		üstkriter	Organizasyonel Düzey Performans Kriterleri [OD]												Mekansal Düzey Performans Kriterleri [MD]												II.GEÇİŞ MODELİ		
		kriter	Planlama Sistemi				Süreç Yapısı				Süreç Aktörleri				Planlama Stratejisi				Çözüm Ilkeleri				Çözüm Araçları				RPD (puan)	sıra (#)	puan farkı
		altkriter	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24			
KORUMA	Tarihi Yarımada	Eminönü	C4, A-	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,5	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,5	0,5	0,5	0,0	1,0	0,0	0,0	0,5	7,50	4	-1,5
KORUMA	Tarihi Yarımada	Fatih	C4, A-	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,5	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,5	0,5	0,5	0,0	1,0	0,0	0,0	0,5	7,50	4	-1,5
KYG	Kentiçi (GG)	Kısıklı	C4, A-	0,5	0,5	1,0	0,0	0,0	0,5	1,0	1,0	1,0	0,5	1,0	0,0	0,5	1,0	0,5	1,0	1,0	0,5	1,0	1,0	0,5	1,0	0,5	0,5	16,00	2	+1,0
KYG	Boğaziçi (ÖG)	Ortaköy	C4, A-	0,5	0,0	0,5	0,0	1,0	0,5	0,0	1,0	1,0	1,0	0,0	0,5	0,5	0,5	1,0	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,0	1,0	0,0	0,0	11,50	3	+0,0
KKG	Boğaziçi (ÖG)	Kuzguncuk	C4, A-	1,0	0,5	0,5	1,0	1,0	0,5	1,0	1,0	0,5	0,5	1,0	0,5	1,0	0,5	0,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,5	19,00	1	+2,0
mikro		performans puanı	2,0	1,0	4,0	1,0	2,0	1,5	4,0	4,0	4,5	2,0	2,0	1,0	2,0	2,0	1,5	4,5	3,5	3,0	3,5	2,5	3,5	3,0	1,5	2,0	ölçeklerarası toplam puan (∑RPD):		
		oran	0,033	0,016	0,065	0,016	0,033	0,024	0,065	0,065	0,073	0,033	0,033	0,016	0,033	0,033	0,024	0,073	0,057	0,049	0,057	0,041	0,057	0,049	0,024	0,033			
		normalleştirme	0,030	0,020	0,070	0,020	0,035	0,025	0,060	0,060	0,070	0,030	0,035	0,015	0,030	0,035	0,025	0,070	0,060	0,055	0,060	0,040	0,055	0,045	0,025	0,030			
mezo		performans puanı	8,0				11,5				9,5				10,0				12,5				10,0				61,50		
		oran - normalleştirme	0,130 → 0,140				0,187 → 0,180				0,154 → 0,150				0,163→ 0,160				0,203 → 0,215				0,163→ 0,155						
makro		performans puanı	29,0												32,5												(1,000)		
		oran - normalleştirme	0,472 → 0,470												0,578→ 0,530												1,000 = 1,000		
Lejant			performans kriterlerinin etkinliği azaltılmakta (-0,5)								performans kriterlerinin etkinliği sabit tutulmakta								performans kriterlerinin etkinliği arttırılmakta (+0,5)								revizyon stratejileri		

NOT: *Türkiye/Istanbul'daki planlama uygulamalarında mevcut örnekler ile ilgili önerilen II.Geçiş Modelinin performans matrisinde göreceli ve toplam puan değerler sabit tutulmaktadır (sabit etkili işlevsel değer).*
Tersine işlevlendirilen sayısallaştırma matrisinde ise örnek uygulamaların toplam sabit performans değeri (∑SPD) sabit tutulup, göreceli performans değeri (GPD) revizyon içeriğine göre dönüşmektedir (karma etkili işlevsel değer).

‘Yapı-temelli süreç planlama-yönetim yaklaşımına odaklanan organizasyonel süreç yapısı kamu sektörü tarafından başlatılmakta’ (%14) ve ‘mekan-temelli süreç planlama-yönetime odaklanan planlama stratejileri’ geliştirilmektedir (%7).

- ‘Bütünleşik süreç çerçevesi’ne odaklanan mekanizma-araç bağlantısının, ‘yapı-ilke temelinde çözüm-odaklı geliştirilerek’ yapılandırılmasını sağlayan ikinci kategorideki stratejiler (Çizelge 4.16: 2.-3.sıra), toplamda %35,5 oranında çok-kriterli performans etkisine sahiptir.[207] Süreç planlama-yönetim çerçevesini oluşturmak için (2.sıra: %30,0); ‘koruma ve koruma-geliştirme odaklı süreç planlama-yönetim çerçevelerine odaklanan süreç yapısı’nın (%12,0) yeniden-tanımlanmasını sağlayan ‘çözüm-odaklı planlama ve mimarlık ilkeleri’ (%12,0) doğrultusunda ‘çözüm-odaklı *bütünleşik* ilke kararları’ (%6,0) geliştirilmektedir. Organizasyonel düzey süreç yapısının operasyonel sistem çerçevesinde yürütülmesi için; ‘çözüm-odaklı kentsel tasarım ilkeleri’ (3.sıra: %5,5) ile süreç çerçevesi birleştirilmektedir. *II.Kategori kapsamında; koruma-gelişim-değişim odaklı kentsel dönüşüm süreçlerinin planlaması ve yönetimi hedefiyle kentsel tasarım çerçevesi kullanılmaktadır.*
- ‘Mekansal düzeyde bütünleşik süreç planlama-yönetim çerçevesi’ne odaklanan mekanizma-araç bağlantısının, ‘yapı-temelli çerçevelerle dönüştürülmesi’ni sağlayan üçüncü kategorideki stratejiler (Çizelge 4.16: 4.-5.sıra), toplamda %20,5 oranında performans etkisine sahiptir.[208] Bütünleşik planlama çerçevesine yönelik kentsel tasarım çerçevesi ile birleştirilen ‘stratejik plan-proje’ (4.sıra: %4,5) hazırlanmakta ve planlama süreçlerinde mekan-süreç etkileşimine göre güncellenerek geliştirilmektedir. Bütünleşik süreç çerçevesine yönelik (5.sıra: %16,0); ‘süreç aktörü olarak kurumsal sektör’ tarafından ‘süreç planlama-yönetim çerçevesine odaklanan organizasyonel süreç yapısı’ yeniden-tanımlanmakta (%8,0) ve ‘sürdürülebilir kalkınma hedefine odaklanan çözüm-odaklı peyzaj mimarisi ilkeleri’ doğrultusunda ‘politika-temelli süreç planlama-yönetim stratejilerine odaklanan planlama stratejisi’ geliştirilmektedir (%8,0). *III.Kategori kapsamında; kentsel tasarım çerçevesinin, operasyonel sistem uygulamalarında yürütülebilmesi için mekan ve süreç bakımından mekanizma-araç bağlantısı sağlayan sistem-strateji temelli kentsel politikalarda üretilmektedir.*
- ‘Organizasyonel düzeyde bütünleşik süreç planlama-yönetim çerçevesi’ne odaklanan mekanizma-araç bağlantısının, ‘aktör-temelli çerçevelerle dönüştürülmesi’ni sağlayan dördüncü kategorideki stratejiler (Çizelge 4.16:

---

[207] TR-2; mekanizma yapılandırma. 2.Grup: 6 alt-kriter; $\sum_{GRUP-2}$ performans etki oranı: (27,5 + 6,0) = %35,5.
sıra2. performans puanı: 3,383; etki oranı: (3,383/61,5x100) = %6,0; $\sum_{SIRA-2}$ oran: (6,0 x 5 kriter) = %30,0.
sıra3. performans puanı: 3,690; etki oranı: (3,690/61,5x100) = %5,5; $\sum_{SIRA-3}$ oran: (5,5 x 1 kriter) = %5,5.

[208] TR-2; mekanizma yapılandırma. 3.Grup: 5 alt-kriter; $\sum_{GRUP-3}$ performans etki oranı: (4,5 + 14,0) = %20,5
sıra4. performans puanı: 2,768; etki oranı: (2,768/61,5x100) = %4,5; $\sum_{SIRA-4}$ oran: (4,5 x 1 kriter) = %4,5.
sıra5. performans puanı: 2,153; etki oranı: (2,153/61,5x100) = %4,0; $\sum_{SIRA-5}$ oran: (4,0 x 4 kriter) = %16,0.

6.-7.sıra), toplamda %19,5 oranında performans etkisine sahiptir. [209]Operasyonel uygulamalara yönelik çerçeveler kapsamında (6.sıra: %12,0); 'sistem-temelli planlama süreci' kapsamında 'süreç aktörü olarak özel sektör' (%6,0) tarafından 'uygulama sürecinin planlaması-yönetimine odaklanan planlama stratejisi' doğrultusunda 'çözüm aracı olarak tematik yönetmelik' geliştirilmektedir (%6,0). Vizyonel uygulamalara yönelik çerçeveler kapsamında (7.sıra: %7,5); 'küresel rekabet avantajı yaratan süreç yapısı'na (%2,5). odaklanan 'ekonomi-temelli süreç planlama-yönetim stratejilerine odaklanan planlama stratejisi' doğrultusunda 'çözüm aracı olarak tematik program' geliştirilmektedir (%5,0).

- Bütünleşik süreç planlama-yönetim çerçevesinde 'katılımcı yaklaşımlar'ın geliştirilmesine odaklanan beşinci ve son kategorideki stratejiler (Çizelge 4.16: 8.-9.sıra), toplamda %5,5 oranında performans etkisine sahiptir.[210] 'aktör-temelli süreç planlama-yönetim yaklaşımına odaklanan süreç yapısı' kapsamında 'katılım modelleri' oluşturulmakta (8.sıra: %4,0) ve 'süreç aktörü olarak yerel halk'ın katılımı (9.sıra: %1,5) kapsamında katılımcı yaklaşımlar geliştirilmektedir. Son kategori kapsamında; yapı ve aktör-temelli çerçeveler konusunda kurumsal ve toplumsal yeniden-yapılanma ile büyük ortaklık modelinin güçlendirilmesi hedeflenmektedir.

Mekanizma Yapılandırma çerçevesine odaklanan II.Geçiş modeli kapsamında; %102 oranında toplam performans kapasitesi ve %-2,0 oranında önerilen kapasiteyi azaltarak geliştirme ve performans potansiyelini yeniden-yapılandırma olasılığı bulunmaktadır.[211] Kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması-yönetimi üzerine mekanizma yapılandırma modelinde 61,5/120 puanlık performans değeri kapsamında 9 adet çoklu-kararlarda koordinasyon sağlayan performans etki grubu oluşması nedeniyle, planlama mekanizması tarafından her gruba ortalama 6,8 puan ve %11,1 oranında performans önem değeri atanmaktadır.[212] Mezo/bölgesel ölçekte yapı-ilke bütünleşmesi sağlayan mekanizma yapılandırma odaklı süreç planlama-yönetim modelinde; kentsel tasarım rehberlerinin işlevsel karakteri kapsamında 4-aktörlü büyük ortaklık modelinde kamusal liderlik geliştirilmesi, koordinasyon sağlayan işlevsel değer bakımından 1.sırada öncelik göstermektedir. II.Geçiş modeli kapsamında 'yarı-esnek planlama aracı' olarak kullanılması önerilen kentsel tasarım rehberlerinde, toplam 24 performans alt-kriterinden 9 grup çok-kriterli karar dizilimi

---

[209] TR-2; mekanizma yapılandırma. 4.Grup: 7 alt-kriter; $\sum_{GRUP-4}$ performans etki oranı: (12,0 + 7,5) = %19,5
sıra6. performans puanı: 1,845; etki oranı: (1,845/61,5x100) = %3,0; $\sum_{SIRA-6}$ oran: (%3,0x4 kriter) = %12,0.
sıra7. performans puanı: 1,538; etki oranı: (1,538/61,5x100) = %2,5; $\sum_{SIRA-7}$ oran: (%2,5x3 kriter) = %7,5.

[210] TR-2; mekanizma yapılandırma. 5.Grup: 3 alt-kriter; $\sum_{GRUP-5}$ performans etki oranı: (4,0+1,5) = %5,5
sıra8. performans puanı: 1,230; etki oranı: (1,230/61,5x100) = %2,0; $\sum_{GRUP-8}$ oran: (2,0 x 2 kriter) = % 4,0.
sıra9. performans puanı: 0,923; etki oranı: (0,923/61,5x100) = %1,5; $\sum_{GRUP-8}$ oran: (1,5 x 1 kriter) = %1,5.

[211] ∑ performans etki oranı (21+35,5+20,5+19,5+5,5)=%102, geriye kalan performans etki oranı (100-102)=%-2,0.

[212] ort. performans puanı $_{MİKRO\ GRUP}$: (61,5puan / 9sıra) ≈ 6,8; ort. etki oranı $_{MİKRO\ GRUP}$: (6,8 /61,5 x100) = %11,1.

oluşması nedeniyle, organizasyonel ve mekansal düzey süreçlerin birlikte planlaması ve yönetimi konusunda %37,5 oranında karar-katılım faaliyeti gösterilmektedir.[213] Süreç planlama-yönetim konusunda, yarı-esnek mekanizma-araç bağlantısında organizasyonel süreç sistemi ve mekansal süreç stratejisi arasında eşik 2,7 değerinde mekansal düzey odaklı organizasyonel etkinlik-önem göstermekte ve %135 oranında ağırlığı bulunmaktadır.[214] Bu durum; kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması-yönetimi üzerine; süreç yapısı ile çözüm ilkeleri arasında bütünleşme sağlayan mekanizma yapılandırma senaryosunda; yarı-esnek mekanizma-araç bağlantısı konusunda ortalama/eşik değer ile denge içinde faaliyet gerçekleştirildiğini göstermektedir. Başka bir deyişle; entropik süreç karakteri taşıyan planlama mekanizmasında dengeli enerji harcanması (%50 oranında karar-katılım faaliyeti) nedeniyle, kentsel tasarım rehberleri ile mekansal düzey ağırlıklı organizasyonel uygulama (2,7>2 değerinde MD ağırlıklı önem-etkinlik) etkin biçimde yapılabilmektedir (Çizelge 4.16). Dönüşümsel mekanizma tasarımının ilk adımı olarak mikro/yerel ölçekte bütünleşen planlama mekanizmasında; aktör-araç etkileşimli süreç planlama-yönetime odaklı 'yarı-esnek planlama aracı' olarak kullanılması önerilen kentsel tasarım rehberi nedeniyle, planlama uygulamalarında performans kazancı ortaya çıkmaktadır.

II.Geçiş Modelinde önerilen mekanizma yapılandırma odaklı revizyonel stratejiler: kentsel tasarım rehberi örneklerinde mevcut kapasite geliştirme

II. Geçiş Modeli çözümlemesi (mekanizma yapılandırma) kapsamında süreç yapısı-çözüm ilkeleri arasında yarı-esnek bütünleşme sağlayan işlevsel değer dağılımına göre; kentsel tasarım rehberi örneklerinin sıralaması sabit kalırken, performans etki değeri değişkenlik göstermektedir. II.Geçiş modeli kapsamındaki mekanizma yapılandırma senaryosuna göre, mekanizma-araç bağlantısı üzerine mezo/bölgesel ölçekte süreç yapısı-çözüm ilkesi arasında bütünleşme sağlayan revizyon stratejileri aşağıda açıklanmaktadır (Çizelge 4.17).

- 1.sırada; strateji-temelli bütünleşik kentsel kalkınma uygulamalarında sistem çerçevesi oluşturulmasına odaklanan Boğaziçi bölgesi (ön görünüm alanı) kapsamındaki koruma-geliştirme süreci odaklı *Kuzguncuk* örneği yer almaktadır. Politika-temelli kentsel tasarım çerçevesinde bütünleşik ilke kararlarının geliştirilmesine odaklanan süreç-odaklı revizyon stratejileri doğrultusunda; planlama sisteminde katılım modelleri ile tanımlanan süreç-temelli yaklaşımlara yönelik yasal altyapı geliştirilmekte, yerel halkın katılım süreçlerine yönelik (bilinçlendirilerek) desteklenmekte ve koruma-gelişim odaklı süreç planlama-yönetim çerçevesi

[213] süreç planlama-yönetim üzerine karar-katılım temelli faaliyet oranı: (9 sıra / maks. 24 alt-kriter x 100) = %37,5.
[214] OD-MD denge eşiği: (24/12)= 2, TR-0 modeli OD-MD: (24/9)= 2,7 → (2,7>eşik: 2,0), oran: (2,7x100/2)= %135.

doğrultusunda organizasyonel ve mekansal düzeylerde bütünleşik uygulama süreçleri yürütülmektedir. Revizyonel program çerçevesi kapsamında; *Kuzguncuk* örneğinin 19,0 puan performans değeri göstermesi nedeniyle; TR/Istanbul modeline göre %10,5 ve I.Geçiş modeline göre %2,6 oranında kapasitesi geliştirilmektedir. Mevcut kapasite geliştirme ile %70,8'den %77,1 oranına yükseltilen performans potansiyeli, mekanizma yapılandırma senaryosunda %79,2 oranına ulaşmaktadır (Çizelge 4.17).[215] II.Geçiş modelinde 1.sırada yer alan koruma-geliştirme süreci odaklı *Kuzguncuk* örneği ile Dünya modelinde 6.sırada yer alan yenileme-geliştirme süreci odaklı Avustralya/*Melbourne-South Yarra* örneği ile aynı puan ve sıra kategorisinde kümelenmektedir.

- 2.sırada; strateji-temelli bütünleşik planlama uygulamalarda sistem çerçevesi oluşturulmasına odaklanan Boğaziçi bölgesi (geri görünüm alanı) kapsamındaki koruma süreci odaklı *Kısıklı* örneği yer almaktadır. Stratejik plan-temelli kentsel tasarım çerçevesinde bütünleşik ilke kararlarının geliştirilmesine odaklanan çözüm-odaklı revizyon stratejisi doğrultusunda; planlama sisteminde katılımcı bir çerçevede kamusal liderlik modeli tanımlanmakta ve yapı-temelli süreç çerçevesinde koruma ve koruma-geliştirme süreçlerine yönelik mekansal uygulamalarda alt-süreçlerin yürütülmektedir. Revizyonel program çerçevesi kapsamında: *Kısıklı* örneğinin 16,0/24,0puanlık performans etki değeri göstermesi nedeniyle; TR/Istanbul modeline göre %6,25 oranında kapasitesi geliştirilmekte ve I.Geçiş modeline göre %0 oranı ile kapasitesi geliştirme yerine performans etki değeri sabitlenmektedir. Mevcut kapasite geliştirme ile %62,5'den %66,7 oranına yükseltilen performans potansiyeli sabit tutularak, yeniden-yapılandırılan performans kapasitesinin kullanılması önerilmektedir (Çizelge 4.17).[216] Geçiş modellerinde 2.sırada yer alan *Kısıklı* örneği ile Dünya modelindeki diğer örnekler arasında puan ve sıra bakımından benzerlik/farklılık içeren durum sabit kalmaktadır.
- 3.sırada; strateji-temelli mekansal düzeyde organizasyonel planlama uygulamalarında sistem çerçevesi oluşturulmasına odaklanan Boğaziçi Bölgesi (ön görünüm alanı) kapsamında yenileme-geliştirme süreci odaklı *Ortaköy* örneği yer almaktadır. Revizyon stratejileri doğrultusunda; küresel rekabet avantajı ile ilgili girişimler planlama süreci temelinde kontrol edilmekte, koruma-geliştirme odaklı süreç çerçevesi doğrultusunda uygulama sürecinin planlaması-yönetimi üzerine

---

[215] Geçiş Modeli-2, sıra1: Kuzguncuk (Üsküdar, Boğaziçi (Ön Görünüm Alanı), Istanbul). puan: 19,0 / 24,0.
TR-0 (17,0 x 100 / 24)= %70,8 kapasite; TR (2-0): +2,0 fark → (+2,0 x 100 / 19,0=10,53)= %10,5 kapasite geliştirme
TR-1 (18,5 x 100 / 24)= %77,1 kapasite; TR (2-1): +0,5 fark → (+0,5 x 100 / 19,0= 2,63) = %2,6 kapasite geliştirme
TR-2 (19,0 x 100 / 24)= %79,2 kapasite ile bölge-ölçekli performans potansiyelini geliştirme.

[216] Geçiş Modeli-2, sıra2: Kısıklı (Çamlıca-Üsküdar, Kentiçi Alan (Geri Görünüm Alanı), Istanbul). puan: 16,0 / 24,0.
TR-0 (15,0 x 100 / 24)= %62,5 kapasite; TR (2-0):+1,0 fark → (+1,0 x 100 / 16,0)= %6,25 kapasite geliştirme
TR-1=TR-2 (16,0 x 100 / 24)= %66,7 kapasite; TR (2-1): ±0,0 fark; potansiyel geliştirme yerine kapasite sabitleme.

mekansal stratejiler geliştirilmekte ve yapı-temelli süreç çerçevesi kapsamında özel sektör ve yerel halkın katılımının teşvik edilmektedir. Revizyonel program çerçevesi kapsamında; *Ortaköy* örneğinin 11,5 puan değerinde performans etkisi nedeniyle; TR/Istanbul modeline göre %0 oranında kapasite geliştirme yerine performans etkisi önceki değeri düzeyinde sabitlenmekte ve I.Geçiş modeline göre %3,1 oranı ile kapasitesi geri çekilmektedir. Mevcut kapasite geliştirme ile %47,9'dan %50 oranına yükseltilen performans potansiyeli %47,9 oranına çekilerek, mekanizma yapılandırma senaryosunda proje-temelli performans kapasitesinin kullanılmaması önerilmektedir (Çizelge 4.17).[217] Geçiş modellerinde 3.sırada yer alan *Ortaköy* örneği ile Dünya modelindeki diğer örnekler arasında puan ve sıra bakımından benzerlik/farklılık içeren durum sabit kalmaktadır.

- 4. ve son sırada; ölçeklerarası planlama sisteminde stratejik bütünleşme vizyonu sağlayan analitik uygulamalara odaklanan, koruma-süreci odaklı *Tarihi Yarımada (miras koruma bölgesi)* örnekleri yer almaktadır. Uygulamaya yönelik revizyon stratejileri yerine, organizasyonel düzeyde yeniden-yapılanma sağlayan vizyonel program stratejileri doğrultusunda; koruma-odaklı süreçlerde sistem-temelli mekanizma aracı olacak nitelikte "Alan Yönetim Planları" ile birlikte çalışan ölçeklerarası yönetmelik geliştirilmektedir. Revizyonel program çerçevesi doğrultusunda: *Eminönü* ve *Fatih* örneklerinin 7,0puan değerinde performans etkisi nedeniyle; TR/Istanbul modeline göre %0 oranında kapasite geliştirme yerine performans etkisi önceki değeri düzeyinde sabitlenmekte ve I.Geçiş modeline göre %3,1 oranı ile kapasitesi geri çekilmektedir. Mevcut kapasite geliştirme ile %37,5'dan %31,3 oranına azaltılan performans potansiyeli %29,2 oranına çekilerek, proje-temelli performans kapasitesi kapasitesinin kullanılmaması ve analitik performans potansiyelinin kullanılarak, stratejik planlama-tasarım çerçevesinin geliştirilmesi önerilmektedir (Çizelge 4.17).[218] Geçiş modellerinde 4.sırada yer alan *Eminönü* ve *Fatih* örnekleri ile Dünya modelindeki diğer örnekler arasında puan-sıra bakımından benzerlik/farklılık içeren durum sabit kalmaktadır. Dünya modeli kapsamındaki minimum performans değerinin 11,0 puan olması nedeniyle, *Tarihi Yarımada* örneklerinin performans potansiyelinin geliştirilerek kapasitesinin kullanılması gerekmektedir

---

[217] Geçiş Modeli-2, sıra3: Ortaköy (Beşiktaş, Boğaziçi (Ön Görünüm Alanı), Istanbul). puan: 11,5 / 24,0.
TR-0 (11,5 x 100 / 24)= %47,9 kapasite; TR (2-0): ±0,0 fark → %0,0 kapasite azaltım ile potansiyeli geri çekme.
TR-1 (12,0 x 100 / 24)= %50,0 kapasite; TR (2-1): - 0,5 fark → (-0,5 x100 / 11,5) = %-4,35 kapasite azaltım.

[218] Geçiş Modeli-2, sıra4: Eminönü ve Fatih (Fatih, Tarihi Yarımada (Koruma Alanı), Istanbul). puan: 7,5 / 24,0.
TR-0 (9,0x100/24)=% 37,5 kapasite; TR(2-0): -1,5 fark →(-1,5x100/7,5)=%-20 kapasite azaltım ile potansiyeli geri çekme.
TR-1 = TR-2 (7,5 x 100 / 24)= %31,3; TR(2-1): ±0,0 fark → potansiyel geliştirme yerine kapasite sabitleme.

II.Geçiş modeli – mekanizma yapılandırma temelinde performans-odaklı sistem çerçevesi: performans senaryosu – süreç karakteri–karşılaştırmalı performans matrisinde kriterler

Performans Senaryosu: Organik ve stratejik planlama-tasarım paradigması doğrultusunda stratejik işlevsel planlama-tasarım yaklaşımı kullanılmaktadır. mezo/bölgesel ölçekte bağlantılı bütünleşmeye odaklanan mekanizma yapılandırma senaryosu çerçevesinde; kalkınma hedeflerine dayalı kararlarda koordinasyon ve kontrollü katılımda kooperasyon amaçlanmakta, sistem-strateji temelli yeniden-yapılandırma hedeflenmektedir. Koruma-geliştirme sürecinin planlaması-yönetimine odaklanan kentsel tasarım rehberleri, bölgesel ölçekte yeniden-yapılandırılan yarı-esnek planlama aracı olarak kullanılmaktadır.

Genel Karakter (Şekil 4.18): Ulusal ölçekte süreç planlama-yönetim bakımından; organizasyonel düzeyde 0,47 ve mekansal düzeyde 0,53 değerinde işlevsel performans nedeniyle %88,7 oranında bağlantılı performans kapasitesi bulunmaktadır. I. ve II.Geçiş modelleri arasında %6,8 oranında, TR/Istanbul modeli ve II.Geçiş modeli arasında ise %13,3 oranında performans kapasite farkı oluşmaktadır. Makro/Ulusal ölçekli planlama stratejileri doğrultusunda, mezo/bölgesel ölçekli stratejik plan çerçevesinde yürütülen 'kentsel tasarım çerçeveleri' ve mikro/yerel ölçekli planlar kapsamında 'süreç-çözüm odaklı stratejik ilkeler' tanımlayan mekanizma-araç bağlantısı yapılandırılmaktadır. Katı planlama mekanizmasında işleyen bir planlama aracı olarak kentsel tasarım rehberleri ile mekansal düzeyde süreç planlama-yönetim uygulamalarına yönelik revizyon yapılmaktadır. Ulusal ölçekte entropik süreç karakteri azalarak devam etmektedir.[219]

Bağlantı Karakteri: Bölgesel ölçekte süreç planlama-yönetim bakımından; süreç aktörleri-çözüm araçları arasında %96,8, planlama sistemi-planlama stratejisi arasında %87,5 ve süreç yapısı-çözüm ilkeleri arasında %83,7 oranlarında bağlantı kapasitesi bulunmaktadır.[220] Mekanizma-araç bağlantısı bakımından; aktör-araç bağlantısı en yüksek oranda performans kapasitesi taşımasına rağmen, yapı-ilke bağlantısı en düşük oranda bulunmaktadır. Bu durum; mekanizma konumlandırma ardından mekanizma yapılandırma senaryosunu gerçekleştirmek için; yapı-ilke arasında sistem-strateji temelli bağlantı kurmanın, bölgesel ölçekli bütünleşme sürecini pekiştiren öncelikli bir 'min-maks strateji' olduğunu göstermektedir. Mezo/Bölgesel ölçekteki bağlantı kapasitesinin oran aralığı ve makro/ulusal ölçekte

---

[219] Geçiş Modeli-2; Genel Karakter (makro/ulusal ölçek performans senaryosu). OD: (0,47) ve MD: (0,53). performans kapasite oranı: TR Modeli= %75,4, TR-1 Modeli= %81,9 ve TR-2 Modeli (0,47/0,53x100) ≈% 88,7. performans kapasite farkı: TR1–TR2 modelleri (81,9-88,7) ≈ % -6,8 ve TR–TR2 modelleri: (75,4-88,7)= %-13,3. performans değeri; $y_{makro} = 0{,}005x+0{,}465$, $R^2=1$.

[220] TR-2; bağlantılı performans kapasitesi; sistem-strateji:(0,140/0,160)→%87,5; yapı-ilke: (0,180/0,215)→%83,7; aktör-araç: (0,150/0,155)→%96,8. mezo/bölgesel ölçek performans değeri; $y_{mezo} = 0{,}0014x + 0{,}1517$, R^2: 0,14.

yukarıdan-aşağıya stratejik planlama çerçevesi kullanılması nedeniyle, kentsel tasarım rehberleri yarı-esnek, düzenleyici ve yapılandırıcı bir nitelik taşımaktadır. Bağlantı karakterinde performans-odaklı kontrol stratejisi' bulunmaması nedeniyle, 'senaryo-odaklı bütünleşme stratejisi' geçerli olmaktadır. Bölgesel ölçekte mekanizma-araç bağlantısını yeniden-yapılandırmak için; 'aktör-temelli planlama stratejileri kapsamında çözüm araçları geliştirilmesi' (skala: 2) ve 'mekan-süreç etkileşimli stratejik çerçeveler ile planlama sisteminin yapısal biçimde güçlendirilmesi' (skala: 9 ve 5), 'performans-odaklı bütünleşme stratejisi' olarak kullanılmaktadır (Çizelge 4.18). Bölgesel ölçekte yeniden-yapılanma stratejisi; yapı-ilke bütünleşmesinde sistem-strateji temelli çözümlere odaklanmaktadır. Bu nedenle, II.Geçiş modeli ardından 'planlama sistemi-planlama stratejileri' arasındaki ölçeklerarası bağlantının ulusal ölçekte güçlendirilmesi gerekmektedir.

Çizelge 4.18 : II.Geçiş Modeli – mekanizma yapılandırma çözümlemesi: mezo/bölgesel ölçek ikili karşılaştırma matrisi.

KARŞILAŞTIRMA MATRİSİ: II.GEÇİŞ MODELİ (TR-2) MEKANİZMA YAPILANDIRMA			Organizasyonel Düzey			Mekansal Düzey			KPD mezo ölçek		KPD makro ölçek	
			sistem	yapı	aktör	strateji	ilke	araç	∑puan	sıra (max-min)	∑puan	sıra (max-min)
performans kriterleri		değer (1)	0,140	0,180	0,150	0,160	0,215	0,155				
OD	planlama sistemi	0,140	1	0,778	0,933	0,875	0,651	0,903	5,140	6	32,414	2
	süreç yapısı	0,180	5	1	5	4	0,837	4	19,837	2		
	süreç aktörleri	0,150	3	0,833	1	0,938	0,698	0,968	7,436	5		
MD	planlama stratejisi	0,160	4	0,889	2	1	0,744	2	10,633	3	55,184	1
	çözüm ilkeleri	0,215	9	5	8	6	1	7	36,000	1		
	çözüm araçları	0,155	3	0,861	2	0,969	0,721	1	8,551	4		
mezo ölçek	∑karşılaştırmalı performans puanı		25,000	9,361	18,933	13,781	4,651	15,871	mezo ölçekte yapı-ilke bütünleşmesi		MD'de OD süreç planlama-yönetim (çözüm odaklı uyg.)	
	performans sıralaması (max-min)		1	5	2	4	6	3				
	performans sıralaması (min-max)		6	2	5	3	1	4				
makro ölçek	∑karşılaştırmalı performans puanı		53,294			34,303			OD'de MD süreç planlama-yönetim (süreç odaklı uyg.)		∑ KPD$_{SÜREÇ}$: 87,598	
	performans sıralaması (max-min)		1			2						
	performans sıralaması (min-max)		2			1						

Özel Karakter (Şekil 4.18): Mekanizma yapılandırma çerçevesine odaklanan II.Geçiş modeli; mezo/bölgesel ölçekteki uygulamalara odaklanan mekansal düzeyde organizasyonel süreç planlama-yönetim çerçevesi doğrultusunda yapı-ilke arasında bağlantılı asimetrik düzen oluşturmakta ve bölgesel ölçek üzerinden hiyerarşik bağlantı sağlamaktadır. [221] Bölgesel-Yerel ölçekler arasında sistem-temelli 'planlama stratejisi' ve strateji-temelli 'çözüm araçları', 'performans-odaklı kontrol stratejisi' olarak kullanılmaktadır (Çizelge 4.19). Yerel ölçekli mekansal uygulamalarda strateji-araç etkileşimine dayanan yeniden-yapılandırma stratejisi; bölgesel ölçekte %47,4 ve ulusal ölçekte %49,7 oranında gizli bağlantı gücü oluşturmaktadır.[222]

[221] TR-2; mikro/yerel ölçek performans değeri; y_{mikro} = 0,0007x + 0,0332, R2: 0,0467.

[222] TR-2; bölgesel-yerel etkileşimli kontrol stratejisi. ort.oran $_{STRATEJİ}$: [(259,4+285,0/2)/1681,2]→%23,9, ort.oran $_{ARAÇ}$: [(254,25+282,3/2)/1681,2]→ %23,5 ; ∑oran: (23,9+23,5) = %47,4. ort.oran $_{MD}$: [(971,7+699,6/2)/ 1681,2]→%49,7.

Çizelge 4.19 : II.Geçiş Modeli – mekanizma yapılandırma çözümlemesi: mikro/yerel ölçek ikili karşılaştırma matrisi.

KARŞILAŞTIRMA MATRİSİ: II. GEÇİŞ MODELİ (MEKANİZMA YAPILANDIRMA)		makro	Organizasyonel Düzey [OD, w: 0,470]												Mekansal Düzey [MD, w: 0,530]										GEÇİŞ MODELİ – II (TR / IST. – 2)					
		mezo	Planlama Sistemi [w: 0,140]				Süreç Yapısı [w: 0,180]				Süreç Aktörleri [w: 0,150]				Planlama Stratejisi [w: 0,160]				Çözüm İlkeleri [w: 0,215]				Çözüm Araçları [w: 0,155]				mikro puan max-min	sıra	mezo	sıra	makro	sıra
		mikro	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24						
		değer	0,030	0,020	0,070	0,020	0,035	0,025	0,060	0,060	0,070	0,030	0,035	0,015	0,030	0,035	0,025	0,070	0,060	0,055	0,060	0,040	0,055	0,045	0,025	0,030						
Organizasyonel Düzey	planlama sistemi	planlama süreci	0,030	1	5	0,429	5	0,857	3	0,500	0,500	0,429	1	0,857	7	1	0,857	3	0,429	0,500	0,545	0,500	0,750	0,545	0,667	3	1	38,365	9	212,651	6	763,533	2
		katılım modeli	0,020	0,667	1	0,286	1	0,571	0,800	0,333	0,333	0,286	0,667	0,571	4	0,667	0,571	0,800	0,286	0,333	0,364	0,333	0,500	0,364	0,444	0,800	0,667	16,643	11				
		yapı-temelli süreç yaklaşımı	0,070	8	9	1	9	7	9	3	3	1	8	7	9	8	7	9	1	3	4	3	6	4	5	9	8	141,000	1				
		aktör temelli süreç yaklaşımı	0,020	0,667	1	0,286	1	0,571	0,800	0,333	0,333	0,286	0,667	0,571	4	0,667	0,571	0,800	0,286	0,333	0,364	0,333	0,500	0,364	0,444	0,800	0,667	16,643	11				
	süreç yapısı	organizasyonel süreç çerçevesi	0,035	3	6	0,500	6	1	4	0,583	0,583	0,500	3	1	8	3	1	4	0,500	0,583	0,636	0,583	0,875	0,636	0,778	4	3	53,759	8	307,276	2		
		küresel rekabet avantajı (GaWC)	0,025	0,833	4	0,357	4	0,714	1	0,417	0,417	0,357	0,833	0,714	5	0,833	0,714	1	0,357	0,417	0,455	0,417	0,625	0,455	0,556	1	0,833	26,304	10				
		koruma odaklı süreç çerçevesi	0,060	7	9	0,857	9	6	8	1	1	0,857	7	6	9	7	6	8	0,857	1	2	1	5	2	4	8	7	110,641	4				
		koruma-geliştirme süreç çerçevesi	0,060	7	9	0,857	9	6	8	1	1	0,857	7	6	9	7	6	8	0,857	1	2	1	5	2	4	8	7	116,571	2				
	süreç aktörleri	kamu sektörü	0,070	8	9	1	9	7	9	3	3	1	8	7	9	8	7	9	1	3	4	3	6	4	5	9	8	141,000	1	243,606	5		
		özel sektör	0,030	1	5	0,429	5	0,857	3	0,500	0,500	0,429	1	0,857	7	1	0,857	3	0,429	0,500	0,545	0,500	0,750	0,545	0,667	3	1	38,365	9				
		kurumsal sektör	0,035	3	6	0,500	6	1	4	0,583	0,583	0,500	3	1	8	3	1	4	0,500	0,583	0,636	0,583	0,875	0,636	0,778	4	3	53,759	8				
		yerel halk	0,015	0,500	0,750	0,214	0,750	0,429	0,600	0,250	0,250	0,214	0,500	0,429	1	0,500	0,429	0,600	0,214	0,250	0,273	0,250	0,375	0,273	0,333	0,600	0,500	10,482	12				
Mekansal Düzey	planlama stratejisi	uygulama süreci stratejisi	0,030	1	5	0,429	5	0,857	3	0,500	0,500	0,429	1	0,857	7	1	0,857	3	0,429	0,500	0,545	0,500	0,750	0,545	0,667	3	1	38,365	9	259,427	3	917,696	1
		politika-temelli süreç stratejisi	0,035	3	6	0,500	6	1	4	0,583	0,583	0,500	3	1	8	3	1	4	0,500	0,583	0,636	0,583	0,875	0,636	0,778	4	3	53,759	8				
		ekonomi-temelli süreç stratejisi	0,025	0,833	4	0,357	4	0,714	1	0,417	0,417	0,357	0,833	0,714	5	0,833	0,714	1	0,357	0,417	0,455	0,417	0,625	0,455	0,556	1	0,833	26,304	10				
		mekan-temelli süreç stratejisi	0,070	8	9	1	9	7	9	3	3	1	8	7	9	8	7	9	1	3	4	3	6	4	5	9	8	140,163	1				
	çözüm ilkeleri	planlama	0,060	7	9	0,857	9	6	8	1	1	0,857	7	6	9	7	6	8	0,857	1	2	1	5	2	4	8	7	115,691	3	404,011	1		
		kentsel tasarım	0,055	6	9	0,786	9	5	8	0,917	0,917	0,786	6	5	9	6	5	8	0,786	0,917	1	0,917	4	1	3	8	6	105,024	5				
		mimarlık	0,060	7	9	0,857	9	6	8	1	1	0,857	7	6	9	7	6	8	0,857	1	2	1	5	2	4	8	7	116,571	2				
		peyzaj mimarisi	0,040	4	7	0,571	7	2	5	0,667	0,667	0,571	4	2	8	4	2	5	0,571	0,667	0,727	0,667	1	0,727	0,889	5	4	66,724	7				
	çözüm araçları	ilke kararları	0,055	6	9	0,786	9	5	8	0,917	0,917	0,786	6	5	9	6	5	8	0,786	0,917	1	0,917	4	1	3	8	6	105,024	5	254,257	4		
		stratejik plan-proje	0,045	5	8	0,643	8	4	6	0,750	0,750	0,643	5	4	9	5	4	6	0,643	0,750	0,818	0,750	2	0,818	1	6	5	84,565	6				
		tematik program	0,025	0,833	4	0,357	4	0,714	1	0,417	0,417	0,357	0,833	0,714	5	0,833	0,714	1	0,357	0,417	0,455	0,417	0,625	0,455	0,556	1	0,833	26,304	10				
		tematik yönetmelik	0,030	1	5	0,429	5	0,857	3	0,500	0,500	0,429	1	0,857	7	1	0,857	3	0,429	0,500	0,545	0,500	0,750	0,545	0,667	3	1	38,365	9				
mikro	karşılaştırma puanı		90,333	148,750	14,286	148,750	71,143	115,200	22,167	21,287	14,286	90,333	71,143	174,000	90,333	65,213	115,200	14,286	22,167	30,000	22,167	57,875	30,000	46,778	115,200	90,333	ölçeklerarası toplam puan: 1681,228					
	sıra (max-min & min-max)		4;9	2;11	12;1	2;11	5;8	3;10	10;3	11;2	12;1	4;9	5;8	1;12	4;9	6;7	3;10	12;1	10;3	9;4	10;3	7;6	9;4	8;5	3;10	4;9						
mezo	karşılaştırma puanı		402,119				229,796				349,762				285,032				132,208				282,311									
	sıra (max-min & min-max)		maks-min: 1 ; min-maks: 6				maks-min: 5 ; min-maks: 2				maks-min: 2 ; min-maks: 5				maks-min: 3 ; min-maks: 4				maks-min: 6 ; min-maks: 1				maks-min: 4 ; min-maks: 3									
makro	karşılaştırma puanı		981,677												699,551																	
	sıra (max-min & min-max)		maks-min: 1 ; min-maks: 2												maks-min: 2 ; min-maks: 1																	

Genel Değerlendirme: II.Geçiş modelinde mezo-mezo ölçeklerarası bütünleşme sağlayan 'yapı-ilke' etkileşimli mekanizma yapılandırma

Karakteristik İşlev (Çizelge 4.16): Aşağıdan-yukarıya stratejik planlama çerçevesi doğrultusunda stratejik işlevsel planlama-tasarım yaklaşımı (OD-MD bağlantı kapasitesi: %89) nedeniyle. Mekansal düzeyde organizasyonel süreç planlama-yönetim çerçevesi aktiftir. Operasyonel süreç-odaklı ve bölgesel ölçekte bütünleşme sağlayan süreç yaklaşımı geliştirilmektedir (sistem-strateji bağlantı kapasitesi: %87,5). Süreç planlama-yönetim çerçevesinde; planlama ağırlıklı ve mimarlık-eksenli kentsel tasarım yaklaşımı kullanılmaktadır (yapı-ilke bağlantı kapasitesi: %83,7). Kentsel kontrol-odaklı stratejik uygulamalarda; katı ve düzenleyici planlama aracı olarak kentsel tasarım rehberleri kullanılmaktadır (aktör-araç bağlantı kapasitesi: %96,7). Mekanizma-Araç bağlantısında ölçeklerarası bütünleşme (Çizelge 4.17 ve 4.18); Mezo/bölgesel ölçekte organizasyonel ve mekansal düzeylerdeki süreç planlama-yönetim çerçeveleri birleştirilerek başlamakta, mezo/bölgesel ölçekte 'yapı-ilke' arasındaki ölçeklerarası bütünleşme sürecini güçlendiren mekan-süreç etkileşimli ve bölge ölçekli stratejik plan-projeler kapsamında kentsel tasarım çerçevesi oluşturulmakta, mevcut planlama araçlarının kapasitesi yeniden-yapılandırılmaktadır. Karar-Katılım temelli süreç karakteri (Şekil 4.18); Süreç planlama-yönetime odaklanan mekan-süreç etkileşimli uygulamalarda "büyük ortaklık modeli" tercih edilmektedir (Şekil 3.2 içinde 5). Sürdürülebilir kalkınma hedefi nedeniyle kamusal kararlarda koordinasyon ve toplumsal katılımda genişleyen kooperasyon sağlanabilmesi için kurumsal yeniden-yapılanma ve yerel halkın sürece katılımı desteklenerek süreç yapısı – çözüm ilkeleri arasında bütünleşme sağlanmaktadır.

Istanbul'a özgü II.Geçiş Modeli önerisi; mezo/bölgesel ölçekte bütünleşen kentsel koruma-geliştirme sürecinin stratejik planlaması ve analitik yönetimi konusunda; mekanizma yapılandırma senaryosuna odaklanmaktadır. Mekanizma-araç bağlantısı bakımından; planlama sisteminde mikro/yerel ölçek ile makro/ulusal ölçek arasında mezo-ölçek üzerinden birliktelik sağlanmakta ve planlama süreçlerinde kademeli biçimde bütünleşen çerçeveler ile revizyon stratejileri geliştirilmektedir. Bu nedenle; II.Geçiş modeli kapsamındaki kentsel tasarım rehberleri; kent-temelli sistem düşüncesine dayalı biçimde organizasyonel süreç yapısı ile mekansal çözüm ilkeleri arasında bütünleşme sağlayan bir planlama aracı olarak kullanılması önerilmektedir. II.Geçiş modeli kapsamındaki mekanizma konumlandırma senaryosu ile ilgili mezo/bölgesel ve mikro/yerel ölçeklerdeki ikili karşılaştırma analizleri sonucunda hazırlanan ölçeklerarası performans karakteri üzerine genel değerlendirme sentezlenerek görsel biçimde sunulmaktadır (Şekil 4.19)

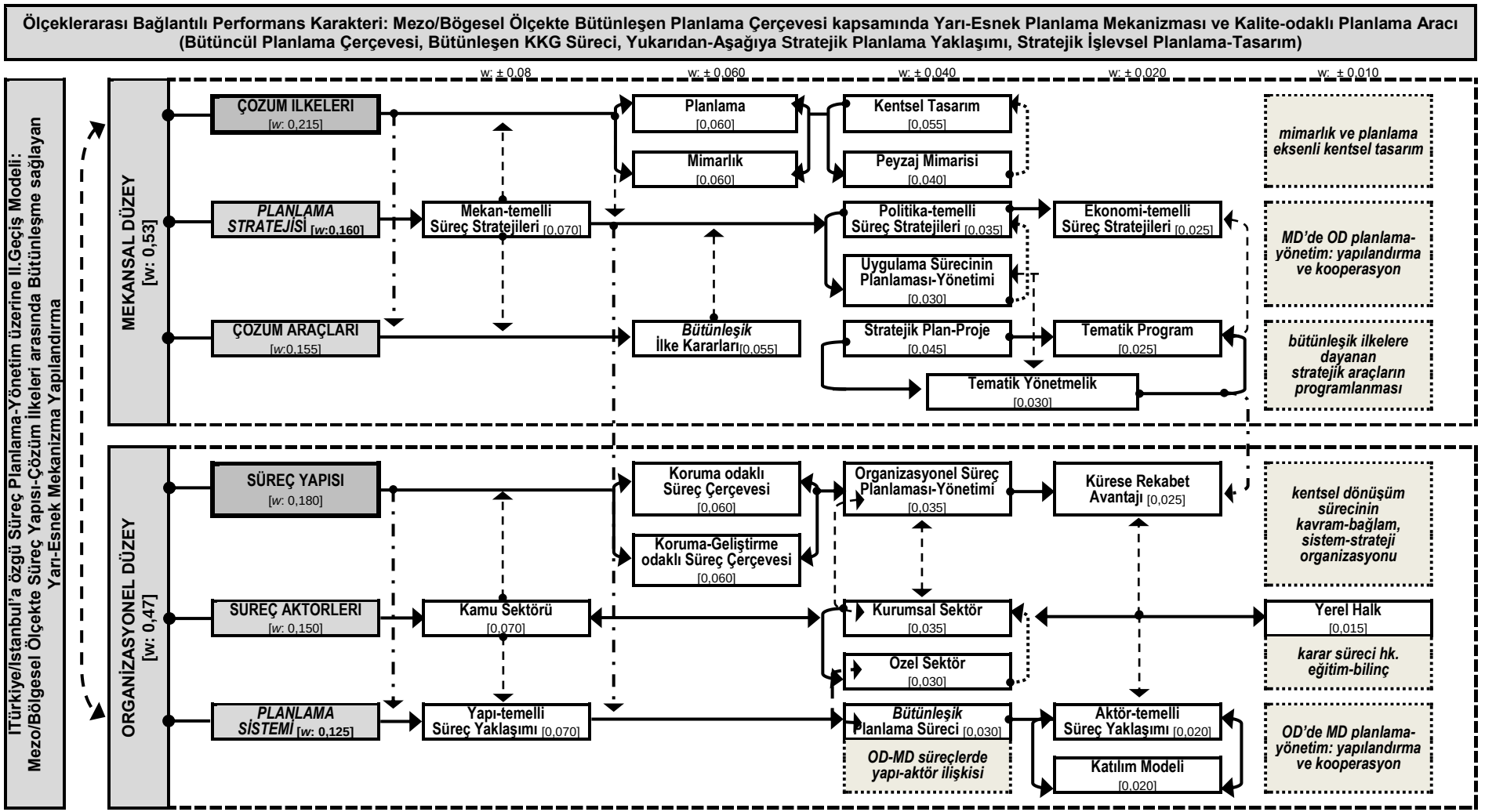

Şekil 4.19 : II.Geçiş Modeli – mezo/bölgesel ölçekte yapı-ilke bütünleşmesi sağlayan 'mekanizma yapılandırma' (genel değerlendirme).

4.3.3 Geçiş modeli önerisi-III: makro/ulusal ölçekte planlama sistemi-planlama stratejisi bütünleştiren mekanizma kalibrasyon senaryosu

III.Geçiş modeli önerisi kapsamında; makro/ulusal ölçekli süreç planlama-yönetim konusunda bir planlama aracı olarak geliştirilen kentsel tasarım rehberleri, entropik süreç karakterini azaltan işlevsel değer temelinde kuram, uygulama ve yöntemi bütünleştiren biçimde mikro/yerel ve mezo/bölgesel ölçekler arasındaki sintropik süreç karakteri gösteren bağlantı yeniden-yapılandırılmaktadır. Bu nedenle, stratejik işlevsel planlama-tasarım paradigması ile planlama aracı olarak kentsel tasarım rehberleri arasında, yarı-esnek planlama mekanizmasında işleyen sistem-strateji temelli süreç çerçevesi ve mekan-temelli stratejik çerçeveler ile makro/ulusal ölçekte bütünleşme sağlayan mekanizma-araç bağlantısı kurulmaktadır. Sürecin organizasyonel düzey planlama sistemi ile mekansal düzey planlama stratejilerini bütünleştiren sistem çerçevesi ile stratejik planlama ve analitik yönetim sağlayan kentsel tasarım rehberlerine, kentsel dönüşüm süreçlerine odaklanan bir performans değeri atanmaktadır.Kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi üzerine planlama sistemi-planlama stratejileri arasında bağlantılı bir mekanizma kalibrasyon senaryosu önerilmektedir. Bu senaryo; karar-katılım odaklı işlevsel performans sistemi kapsamında makro/ulusal ölçek bütünleşme stratejisi ile mekanizma-araç bağlantısının karakterini dönüştürme üzerine odaklanmaktadır. Bu nedenle; kamusal hedeflere dayalı karalarda koordinasyon ve toplumsal katılımda kooperasyon sağlanması amaçlanmakta ve sistem-strateji çerçevesinin, karma karakterli Dünya modeli uygulamasındaki işlevsel değere yakınlaştırılması hedeflenmektedir.(Şekil 4.20). Talep-odaklı planlama sistemi ve yönetim stratejileri tarafından belirlenen ekonomik Kalkınma odaklı planlama paradigmasında kentsel dönüşüm süreçlerini *[koruma-gelişim-değişim biçiminde kategorilendirerek]* yöneten stratejik planlama sistemi yeniden-yapılanmaktadır. "Tasarım-planlama-yapılandırma" stratejisi (Şekil 3.1) kapsamında kentsel dönüşüm sürecinin planlaması-yönetimi üzerine kentsel tasarım eksenli planlama modelleri kamusal yapı tarafından kural açıklayıcı biçimde sistemleştirilmektedir. Bu nedenle; biçim ve düzen odaklı süreç planlama-yönetim kapsamında mimarlık ve planlama eksenli kentsel tasarım yaklaşımı çerçevesinde yapı-odaklı organizasyon süreci ve sistem-odaklı uygulama süreci yönetilmektedir. Bu durum; kentsel dönüşüm süreçlerinde, planlama sistemi ile planlama stratejisi arasında bağlantıya dayalı bütünleşme süreci kapsamında stratejik bir mekanizma dönüşümü sağlayan bir performans senaryosu oluşturulmaktadır. Bu senaryo doğrultusunda; planlama sisteminde kentsel tasarımın merkeze doğru yerleştirilmesi ve kentsel tasarım rehberi

GEÇİŞ MODELİ - III: MEKANİZMA KALİBRASYONU (önerilen senaryonun ileriye çözümlemesi)

İŞLEVSEL PERFORMANS DEĞER DAĞILIMI (kalitatif-kantitatif karma yöntemde nitelik-nicelik)

model	makro ölçek	mezo ölçek	mikro ölçek	mikro	mezo	makro	model
süreç planlama-yönetim üzerine kentsel tasarım rehberleri: analitik karar ve stratejik katılım	1.organizasyonel düzey	planlama sistemi	1. planlama süreci	0,040	0,155	0,49	1
			2. katılım modeli	0,025			
			3. yapı-temelli süreç planlama-yönetim yaklaşımı	0,065			
			4. aktör-temelli süreç planlama-yönetim yaklaşımı	0,025			
		süreç yapısı	5. organizasyonel süreç planlama-yönetim çerçevesi	0,045	0,180		
			6. küresel rekabet avantajı	0,035			
			7. koruma odaklı süreç planlama-yönetim çerçevesi	0,050			
			8. koruma-geliştirme odaklı süreç planlama-yönetim çerçevesi	0,050			
		süreç aktörleri	9. kamu sektörü	0,065	0,155		
			10. özel sektör	0,035			
			11. kurumsal sektör	0,035			
			12. yerel halk	0,020			
	mekansal düzey	planlama stratejisi	13. mekansal süreç planlama-yönetim stratejisi	0,040	0,170	0,51	
			14. politika-temelli süreç planlama-yönetim stratejisi	0,035			
			15. ekonomi-temelli süreç planlama-yönetim stratejisi	0,030			
			16. mekan-temelli süreç planlama-yönetim stratejisi	0,065			
		çözüm ilkeleri	17. planlama ilkeleri	0,055	0,205		
			18. kentsel tasarım ilkeleri	0,060			
			19. mimarlık ilkeleri	0,055			
			20. peyzaj mimarisi ilkeleri	0,035			
		çözüm araçları	21. süreç-çözüm odaklı ilke kararları	0,055	0,155		
			22. stratejik plan-proje	0,040			
			23. tematik program	0,020			
			24. tematik yönetmelik	0,020			

GENEL KARAKTER
(süreç planlama-yönetim bakımından planlama mekanizmasının ölçeklerarası işlevsel değer dağılımı: PERFORMANS KAPASİTESİ)

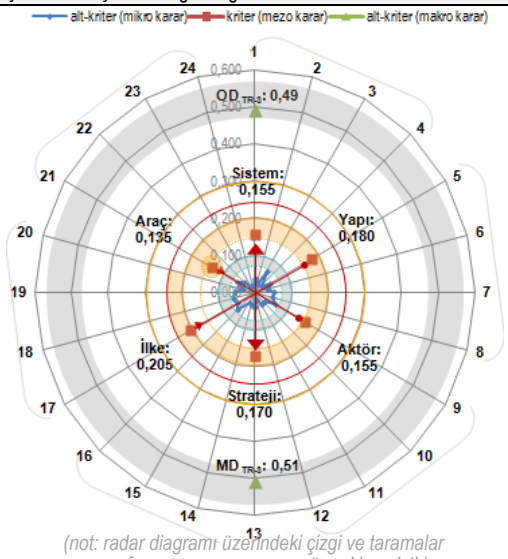

(not: radar diagramı üzerindeki çizgi ve taramalar performans senaryosuna göre eklenmiştir).

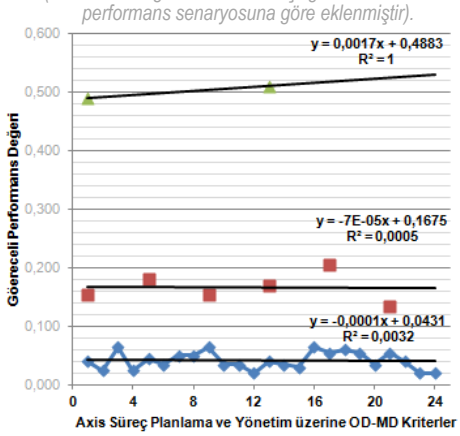

makro (ulusal / uluslararası) ölçekte mekanizma bütünleşme aşaması ve sintropik süreç karakteri

ÖZEL KARAKTER
(kentsel tasarım rehberi bakımından planlama mekanizmasının mikro ölçek işlevsel performansı: PERFORMANS ETKİ ALANI)

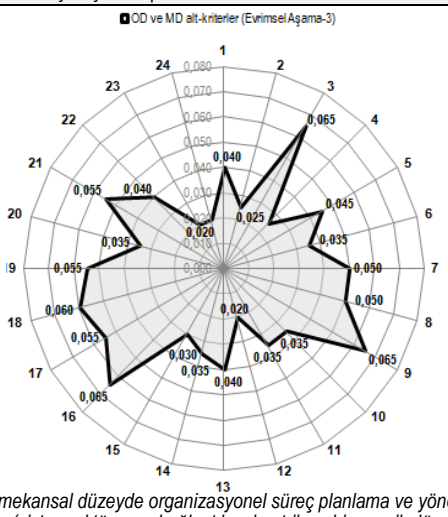

mekansal düzeyde organizasyonel süreç planlama ve yönetim (sistem-aktör-araç bağlantılı asimetrik ve hiyerarşik düzen)

BAĞLANTI KARAKTERİ
(ölçeklerarası çapraz kriterler bakımından planlama mekanizmasının mezo ölçek işlevsel performansı: BAĞLANTI GÜCÜ)

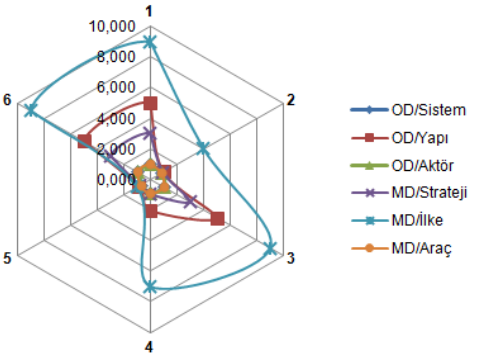

'planlama sistemi' ve'planlama stratejisi' bağlantısı bütünleşme süreci

Şekil 4.20 : III.Geçiş Modeli–makro/ulusal ölçekte 'mekanizma kalibrasyon' (işlevsel değer dağılımı ve mekanizma-araç bütünleşme karakteri).

hazırlama-kullanma konusunda "stratejik işlevsel kentsel tasarım yaklaşımı"nın geliştirilmesi nedeniyle planlama mekanizması üzerine "proaktif stratejiler" (Şekil 3.1) geliştirilmektedir. Mekanizma yapılandırma senaryosunun organizasyonel düzeyinde (Şekil 4.20); "aşağıdan-yukarıya stratejik planlama yaklaşımı" (Şekil 3.5) ile stratejik karar planlama sisteminde yapı ve aktör temelli süreç planlama-yönetim çerçevesi yeniden-ayarlanmaktadır. "Sürdürülen liderlik modeli" ve "kamu-denetimli ortaklık modeli" (Şekil 3.2 içinde 1-2, 5-6.b ve c) kapsamında sistem çerçevesini yeniden-yapılandıran süreç ve çözüm odaklı tematik politikalar ile kentsel koruma-geliştirme süreci üzerine kurumsal ve toplumsal bilinçlendirme geliştirilmekte ve süreç yönetim çerçevesi üzerine bilinçlendirilen yerel halkın planlama süreçlerine kontrollü katılımı sağlanmaktadır. Yapı-Aktör temelli süreç planlama-yönetim yaklaşımları kapsamında; merkezi yönetimde aktif politika üreticiler, yerel yönetim ortaklıkları, kurumsal sektör[223] katılımı, özel sektör girişimleri ve yerel halk temsilcileri ile oluşan "büyük ortaklık modeli" (Şekil 3.2 içinde 5) desteklenmektedir. Mekanizma yapılandırma senaryosunun mekansal düzeyinde (Şekil 4.20); birleşik kentsel tasarım stratejilerinden oluşan stratejik sistem çerçevesinde kentsel tasarım ilkeleri ile ölçeklerarası bağlantı sağlayan "pro-aktif stratejiler" (Şekil 3.1) geliştirilmektedir. Koruma ve/veya koruma-gelişim amaçlı stratejik planlar, performans programı ile alan yönetim planları arasındaki mekansal düzeyde organizasyonel süreç planlama-yönetim çerçevelerini planlama sisteminde revize eden ve planlama süreçlerinde stratejik sistem çerçevelerinde birleştiren kentsel tasarım rehberleri hazırlanmakta ve kullanılmaktadır. Yapı-Aktör temelli planlama süreçlerinde tanımlanan kentsel tasarım çerçevesi ile kentsel süreçler ve karakteristik işlev ile ilgili ilke kararları oluşturulmaktadır. Kentsel tasarım çerçevesinde sratejik planlar ve performans programları ile tanımlanan ve tematik yönetmelikler yoluyla desteklenen bütünleşik ilke kararları doğrultusunda sistem-strateji odaklı uygulamalar gerçekleştirilmektedir. Mekanizma kalibrasyonu senaryosunun süreç bakımından karakteristik işlevi üç başlık altında özetlenebilir (Şekil 4.20):

- Genel karakter: Süreç planlama-yönetim üzerine planlama sistemi-planlama stratejileri arasında bütünleşme sağlayan planlama-tasarım çerçevesi nedeniyle makro/ulusal ölçekte yeniden-yapılandırılan ve ölçeklerarası etkileşim içinde işleyen mekanizma-araç bağlantısı oluşmaktadır. Bu nedenle; entropik süreç karakterinin etkisi azaltılarak mezo/bölgesel ve mikro/yerel ölçeklerde sintropik süreç karakteri oluşturulmakta ve makro/ulusal ölçekli performans kapasitesi

[223] örn: yarı-kurumsal bölgesel/yerel yönetim kuruluşları, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları vb

yükseltilerek, ölçeklerarası bağlantı sağlayan dönüşümsel karakter güçlendirilmektedir.

- Bağlantı karakteri: organizasyonel düzeyde planlama sistemi ve mekansal düzeyde planlama stratejileri arasındaki makro/ulusal ölçekli bütünleşme süreci nedeniyle, ölçeklerarası etkileşim bakımından mezo/bölgesel ve mikro/yerel ölçekli bağlantı gücü yükseltilmekte ve karar-katılım temelli planlama-tasarım ilkeleri sağlayan yapı-aktör temelli sistem çerçevelerinin kullanımı desteklenmektedir.
- Özel karakter: mekansal düzeyde organizasyonel süreç planlama-yönetime dayalı performans etki alanı etkinleştirilmekte ve farklı ölçeklerde stratejik bağlantı sağlayan asimetrik süreç yapısında sistem ve strateji odaklı kentsel tasarım rehberleri kullanılmaktadır.

Mekanizma kalibrasyon (TR-3) çerçevesinde bütünleşen süreç planlama-yönetim ile ilgili çözümlemelerde; ölçeklerarası performans kriterlerinin işlevsel değeri ölçülerek, programlanmaktadır. Ölçeklerarası bütünleşme sağlayan planlama-tasarım çerçevesinin karakteristik işlevi; kentsel tasarım rehberi hazırlama sürecine odaklanan 'sayısallaştırma matrisi' ve kentsel tasarım rehberi uygulama sürecine odaklanan 'performans' matrisi' (Çizelge 4.20 ve4.21) üzerinden çözümlenmektedir

III.Geçiş modelinde önerilen mekanizma kalibrasyon odaklı bütünleşme çerçevesi: mekanizma-araç bağlantısının disiplinlerarası uygulama karakteri

III.Geçiş Modeli çözümlemesi kapsamında; uygulama örneklerinin performans değeri sabit tutularak, mekanizma konumlandırma senaryosuna göre performans kriterleri sayısal-temelde programlanmıştır. Mekanizma kalibrasyon senaryosu kapsamında; yukarıdan-aşağıya stratejik planlama yaklaşımı ile tanımlanan vizyonel sistem çerçevesinde, süreç planlama-yönetim konusunda aşağıdan-yukarıya doğru işleyen mekanizma-araç bağlantısı oluşturulmaktadır. Ulusal ölçekten yerel ölçeğe doğru planlama sistemi-planlama stratejileri arasında bütünleşme sağlayan mekanizma kalibrasyon senaryosu nedeniyle ölçeklerarası birliktelik bakımından değişkenlik gösteren performans kriterleri, bağımlı ve bağımsız stratejilerden oluşan toplam 10 grup altında kümelenmektedir. Bu değişkenlik; mekansal düzeyde organizasyonel süreç planlama-yönetim sağlayan süreç-çözüm odaklı yarı-esnek bir planlama çerçevesi tanımlamaktadır. Disiplinlerarası uygulama karakteri bakımından; sıralamada 7 sıra altında kümelenen 21 adet alt-kriter (sıra 1,3,4,6,7,9,10) ile % 89,5 oranında bağımlı performans etkisi ve sıralamada farklı önem-etkinlik gösteren 3 adet alt-kriter (sıra 2,5,8) ile % 13,5 oranında bağımsız performans etkisi oluşmaktadır (Çizelge 4.20). Ulusal ölçekten yerel ölçeğe doğru bütünleşme sağlayan sistem-strateji etkileşimli mekanizma kalibrasyon

Çizelge 4.20 : III.Geçiş Modeli – mekanizma kalibrasyon çözümlemesi: işlevsel performans matrisi.

PERFORMANS MATRİSİ: TR-3: MEKANİZMA KALİBRASYONU		üstkriter	Organizasyonel Düzey Performans Kriterleri [OD, w: 0,490]												Mekansal Düzey Performans Kriterleri [MD, w: 0,510]												GEÇİŞ MODELİ-3		
		kriter	Planlama Sistemi [w: 0,155]				Süreç Yapısı [w: 0,180]				Süreç Aktörleri [w: 0,155]				Planlama Stratejisi [w: 0,170]				Çözüm İlkeleri [w: 0,205]				Çözüm Araçları [w: 0,135]				GPD (puan)	sıra	puan farkı
		altkriter	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24			
		değer	0.030	0.020	0.070	0.020	0.035	0.025	0.060	0.060	0.070	0.030	0.035	0.015	0.030	0.035	0.025	0.070	0.060	0.055	0.060	0.040	0.055	0.045	0.025	0.030			
KORUMA	Tarihi Yarımada	Eminönü	9,00	0,360	0,225	0,585	0,225	0,405	0,315	0,450	0,450	0,585	0,315	0,315	0,180	0,360	0,315	0,270	0,585	0,495	0,540	0,495	0,315	0,495	0,360	0,180	0,180	9,00	4	0
KORUMA	Tarihi Yarımada	Fatih	9,00	0,360	0,225	0,585	0,225	0,405	0,315	0,450	0,450	0,585	0,315	0,315	0,180	0,360	0,315	0,270	0,585	0,495	0,540	0,495	0,315	0,495	0,360	0,180	0,180	9,00	4	0
KORUMA	Kentiçi (GG)	Kısıklı	15,00	0,600	0,375	0,975	0,375	0,675	0,525	0,750	0,750	0,975	0,525	0,525	0,300	0,600	0,525	0,450	0,975	0,825	0,900	0,825	0,525	0,825	0,600	0,300	0,300	15,00	2	0
KYG	Boğaziçi(ÖG)	Ortaköy	11,50	0,460	0,288	0,748	0,288	0,518	0,403	0,575	0,575	0,748	0,403	0,403	0,230	0,460	0,403	0,345	0,748	0,633	0,690	0,633	0,403	0,633	0,460	0,230	0,230	11,50	3	0
KKG	Boğaziçi(ÖG)	Kuzguncuk	17,00	0,680	0,425	1,105	0,425	0,765	0,595	0,850	0,850	1,105	0,595	0,595	0,340	0,680	0,595	0,510	1,105	0,935	1,020	0,935	0,595	0,935	0,680	0,340	0,340	17,00	1	0
mikro		performans puanı	2,460	1,538	3,998	1,538	2,768	2,153	3,075	3,075	3,998	2,153	2,153	1,230	2,460	2,153	1,845	3,998	3,383	3,690	3,383	2,153	3,383	2,460	1,230	1,230	ölçeklerarası toplam puan (∑GPD$_{MODEL}$):		
		sıralama (max-min)	6	9	1	9	5	7	4	4	1	7	7	10	6	7	8	1	3	2	3	7	3	6	10	10			
mezo		performans puanı	9,533				11,070				9,533				10,455				12,608				8,303				61,50		
		sıralama (max-min)	4				2				4				3				1				5						
makro		performans puanı	30,135												31,365														
		sıralama (max-min)	2												1														

Çizelge 4.21 : III.Geçiş Modeli – mekanizma kalibrasyon çözümlemesi: yeniden-ayarlama, sayısallaştırma ve revizyon stratejileri.

(organizasyonel düzeyde planlama sistemi ve mekansal düzeyde planlama stratejileri arasında bütünleşme sağlayan revizyon stratejileri)

SAYISALLAŞTIRMA MATRİSİ: TR-3: REVİZYON UYG.		üstkriter	Organizasyonel Düzey Performans Kriterleri [OD]												Mekansal Düzey Performans Kriterleri [MD]												GEÇİŞ MODELİ-3		
		kriter	Planlama Sistemi				Süreç Yapısı				Süreç Aktörleri				Planlama Stratejisi				Çözüm İlkeleri				Çözüm Araçları				RPD (puan)	sıra	puan farkı
		altkriter	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24			
KORUMA	Tarihi Yarımada	Eminönü	C4, A-	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,5	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	0,5	0,5	0,5	0,5	0,0	1,0	0,5	0,0	0,5	8,00	4	-1,0
KORUMA	Tarihi Yarımada	Fatih	C4, A-	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,5	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	0,5	0,5	0,5	0,5	0,0	1,0	0,5	0,0	0,5	8,00	4	-1,0
KORUMA	Kentiçi (GG)	Kısıklı	C4, A-	1,0	0,5	1,0	0,0	1,0	0,5	0,5	1,0	1,0	0,5	1,0	0,5	1,0	0,5	0,5	1,0	1,0	0,5	1,0	1,0	0,0	0,5	0,5	0,5	16,50	2	+1,5
KYG	Boğaziçi(ÖG)	Ortaköy	C4, A-	0,5	0,0	0,5	0,5	1,0	0,0	0,0	1,0	0,5	1,0	0,0	0,5	0,5	0,5	1,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,5	0,0	0,5	0,0	0,0	10,50	3	-1,0
KKG	Boğaziçi(ÖG)	Kuzguncuk	C4, A-	1,0	0,5	0,5	1,0	1,0	0,5	0,5	1,0	0,5	0,5	1,0	0,5	1,0	0,5	0,5	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,5	1,0	0,5	18,50	1	+1,5
mikro		performans puanı	2,5	1,0	4,0	1,5	3,0	2,0	3,0	3,0	4,0	2,0	2,0	1,5	2,5	2,5	2,0	4,0	3,0	3,5	3,0	2,5	3,0	2,5	1,5	1,5	ölçeklerarası toplam puan (∑SPD$_{MODEL}$):		
		oran	0,041	0,016	0,065	0,024	0,049	0,033	0,049	0,049	0,065	0,033	0,033	0,024	0,041	0,041	0,033	0,065	0,049	0,057	0,049	0,041	0,049	0,041	0,024	0,024			
		normallestirme	0,030	0,020	0,070	0,020	0,035	0,025	0,060	0,060	0,070	0,030	0,035	0,015	0,030	0,035	0,025	0,070	0,060	0,055	0,060	0,040	0,055	0,045	0,025	0,030			
mezo		performans puanı	9,5				11,0				9,5				11,0				12,0				8,5				61,50		
		oran - normallestirme	0,146 → 0,155				0,179 → 0,180				0,154 → 0,155				0,179 → 0,170				0,195 → 0,205				0,138 → 0,135				(1,000)		
makro		performans puanı	30,0												31,5														
		oran - normallestirme	0,480 → 0,490												0,512→ 0,510												0,992→ 1,000		
Lejant			performans kriterlerinin etkinliği azaltılmakta (-0,5)								performans kriterlerinin etkinliği sabit tutulmakta								performans kriterlerinin etkinliği arttırılmakta (+0,5)								revizyon stratejileri		

NOT: *Türkiye/Istanbul'daki planlama uygulamalarında mevcut örnekler ile ilgili önerilen III.geçiş modelinin performans matrisinde göreceli ve toplam puan değerler sabit tutulmaktadır (sabit etkili işlevsel değer). Tersine işlevlendirilen sayısallaştırma matrisinde ise örnek uygulamaların toplam sabit performans değeri (∑SPD) sabit tutulup, göreceli performans değeri (GPD) revizyon içeriğine göre dönüşmektedir (karma etkili işlevsel değer).*

senaryosunun disiplinlerarası uygulama karakteri; başlıca dört grup altında kategorilere ayrılmaktadır

- ‘Bütünleşik süreç planlama-yönetim çerçevesi’ne odaklanan mekanizma-araç bağlantısının, ‘sistem-strateji temelli planlama çerçevesi’ kapsamında yürütülmesine odaklanan ilk kategorideki stratejiler (Çizelge 4.20: 1.sıra), %19,5 oranında performans etki değerine sahiptir.[224] ‘Süreç aktörü olarak kamu sektörü’ tarafından vizyonel sistem çerçevesi oluşturularak, uygulama süreci başlatılmaktadır (%6,5). ‘Yapı-temelli süreç planlama-yönetim yaklaşımına odaklanan planlama sistemi’ (%6,5) ve ‘Mekan-temelli süreç planlama-yönetim stratejilerine odaklanan planlama stratejisi’ (%6,5) temelinde birleştiren ‘bütünleşik planlama çerçevesi’, yukarıdan-aşağıya stratejik planlama yaklaşımı ile yürütülmektedir.
- ‘Mekansal düzeyde bütünleşik süreç planlama-yönetim çerçevesi’ne odaklanan mekanizma-araç bağlantısının ‘vizyonel ve operasyonel sistem çerçeveleri ile yeniden-ayarlanması’nı sağlayan ikinci kategorideki stratejiler (Çizelge 4.20: 2-4.sıra), %32,5 oranında performans etki değerine sahiptir.[225] ‘Çözüm-odaklı kentsel tasarım ilkeleri’ doğrultusunda vizyonel sistem çerçevesi oluşturulmaktadır (2.sıra: %6,0). ‘Çözüm odaklı planlama ve mimarlık ilkeleri’ doğrultusunda ‘süreç-çözüm odaklı *bütünleşik* ilke kararları’ kapsayan operasyonel sistem çerçevesi geliştirilmektedir (3.sıra: %16,5). Kentsel dönüşüm-odaklı süreç çerçevesi doğrultusunda ‘koruma ve koruma-geliştirme odaklı süreç planlama-yönetim çerçevelerine odaklanan süreç yapısı’ tanımlanarak, yeniden-yapılandırılmaktadır (4.sıra: %10,0).
- ‘Organizasyonel düzeyde bütünleşik süreç planlama-yönetim çerçevesi’ne odaklanan mekanizma-araç bağlantısının ‘sistem-strateji temelli ve küresel-yerel etkileşimli çerçeveler ile yeniden-ayarlanması’nı sağlayan üçüncü kategorideki stratejiler (Çizelge 4.20: 5.-7.sıra), %37,0 oranında performans etki değerine sahiptir.[226] Sistem-temelli çerçevelere yönelik; ‘organizasyonel süreç planlama-yönetim çerçevesine odaklanan süreç yapısı’ (5.sıra: %4,5) programlanmaktadır. Strateji-temelli çerçevelere yönelik (6.sıra: % 12,0) ‘sistem-temelli planlama süreci’ (%4) kapsamında ‘mekansal süreç planlama-yönetim çerçevesine odaklanan

---

[224] TR-3; mekanizma kalibrasyon; 1.Grup: 3 alt-kriter. $\sum_{GRUP-1}$ performans etki oranı= $\sum_{SIRA-1}$ oran = %19,5.
sıra1. performans puanı: 3,998; etki oranı: (3,998/61,5x100)= %6,5; $\sum_{SIRA-1}$ oran: (6,5 x 3 kriter) = %19,5.

[225] TR-3; mekanizma kalibrasyon; 2.Grup: 6 alt-kriter. $\sum_{GRUP-2}$ performans etki oranı= (6,0+16,5+10,0)= %32,5.
sıra2. performans puanı: 3,690 ; etki oranı: (3,690/61,5x100) = %6,0; $\sum_{SIRA-2}$ oran: (6,0 x 1 kriter) = %6,0.
sıra3. performans puanı: 3,383 ; etki oranı: (3,383/61,5x100) = %5,5 ; $\sum_{SIRA-3}$ oran: (5,5 x 3 kriter) = %16,5.
sıra4. performans puanı: 3,075 ; etki oranı: (3,705/61,5x100) = %5,0 ; $\sum_{SIRA-4}$ oran: (5,0 x 2 kriter) = %10,0.

[226] TR-3; mekanizma kalibrasyon; 3.Grup: 9 alt-kriter. $\sum_{GRUP-3}$ performans etki oranı: (4,5+12,0+20,5)= % 37,0.
sıra 5. performans puanı: 2,768 ; etki oranı: (2,768/61,5x100) = %4,5. $\sum_{SIRA-5}$ oran: (4,5 x 1 kriter) = %4,5.
sıra 6. performans puanı: 2,460 ; etki oranı: (2,460/61,5x100) = %4,0; $\sum_{SIRA-6}$ oran: (4,0 x 3 kriter) = %12,0.
sıra 7. performans puanı: 2,153 ; etki oranı: (2,153/61,5x100) = %3,5; $\sum_{SIRA-7}$ oran: (3,5 x 5 kriter) = %20,5.

planlama stratejisi' doğrultusunda 'çözüm aracı olarak stratejik plan-proje' (%8,0) kullanılmaktadır. Kentsel kalkınma ve rekabet odaklı çerçevelere yönelik (7.sıra: %20,5) 'Süreç aktörü olarak özel sektör ile kurumsal sektörün katılımı' doğrultusunda 'küresel rekabet avantajı yaratan süreç yapısı' geliştirilmekte (%12,3) ve sürdürülebilir kalkınma hedefleyen 'çözüm-odaklı peyzaj mimarisi ilkeleri' doğrultusunda 'politika-temelli süreç planlama-yönetim stratejilerine odaklanan planlama stratejisi' yeniden-yapılandırılmaktadır (%8,2).

- Organizasyonel ve mekansal düzeylerde bütünleşik süreç planlama-yönetime odaklanan 'kalkınma ve rekabet odaklı çerçevelerin yeniden-ayarlanması'nı sağlayan dördüncü kategorideki stratejiler (Çizelge 4.20: 8.-10.sıra), %14,0 oranında performans etki değerine sahiptir.[227] 'Ekonomi-temelli süreç planlama-yönetim çerçevesine odaklanan planlama stratejisi' (8.sıra: %3) temelinde planlama sisteminde birleştiren 'aktör-temelli süreç planlama-yönetim yaklaşımı'na sahip 'katılım modelleri' (9.sıra: %5) aşağıdan-yukarıya stratejik planlama yaklaşımı ile yürütülmektedir. Toplum-temelli katılım modelleri kapsamında (10.sıra: %6) 'süreç aktörü olarak yerel halk'ın katılımı (%2) ile 'tematik program ve tematik yönetmelik' (%4,0) çözüm aracı olarak hazırlanmakta ve kullanılmaktadır.

Mekanizma kalibrasyon çerçevesine odaklanan III.Geçiş Modeli kapsamında; %103 oranında toplam performans kapasitesi ve %-3,0 oranında önerilen kapasiteyi azaltarak geliştirme ve performans potansiyelini yeniden-yapılandırma olasılığı bulunmaktadır.[228] Modelde 61,5/120 puanlık performans değeri kapsamında 10 adet çoklu-kararlarda koordinasyon sağlayan performans etki grubu oluşması nedeniyle, planlama mekanizması tarafından her gruba ortalama 6,15 puan ve %10,0 oranında performans önem değeri atanmaktadır. Makro/Ulusal ölçekte planlama sistemi-planlama stratejisi arasında stratejik bütünleşme sağlayan mekanizma kalibrasyon odaklı süreç planlama-yönetim modelinde; kentsel tasarım rehberlerinin karakteristik işlevi kapsamında 4-aktörlü büyük ortalık modelinde toplum-temelli katılım desteklenmektedir. III.Geçiş modeli kapsamında yarı-esnek planlama aracı olarak kullanılması önerilen kentsel tasarım rehberlerinde, toplam 24 performans alt-kriterinden 10 grup çok-kriterli karar dizilimi oluşması nedeniyle, organizasyonel ve mekansal düzeylerde bütünleşik süreç planlama-yönetim konusunda %41,7 oranında karar-katılım temelli faaliyet yapılmaktadır. Bu

---

[227] TR-3; mekanizma kalibrasyon; 4.Grup: 6 alt-kriter. $\sum_{GRUP-4}$ performans etki oranı: (3,0+5,0+6,0)= % 14,0.
sıra8. performans puanı: 1,845; etki oran ı: (1,845/61,5x100) = %3,0; $\sum_{SIRA-8}$ oran: (3,0 x 1 kriter) = %3,0.
sıra9. performans puanı: 1,538; etki oranı: (1,538/61,5x100) = %2,5 ; $\sum_{SIRA-9}$ oran: (2,5 x 2 kriter) = %5,0.
sıra10. performans puanı: 1,230; etki oranı: (1,230/61,5x100) = %2,0 ; $\sum_{SIRA-10}$ oran: (2,0 x 3 kriter) = %6,0.

[228] Geçiş Modeli-3; toplam performans oranı: (19,5+32,5+3,0+14)=%103; geriye kalan oran: (100-103)=%-3,0.

faaliyetlerdeki mekanizma-araç bağlantısının 3,0 değerinde eşik oluşturması nedeniyle, %150 oranında ağırlığa sahip olan mekansal düzeyde organizasyonel süreç planlama-yönetim sağlanmaktadır. [229] Bu durum; sistem-strateji arasında stratejik bütünleşme hedeflenen mekanizma kalibrasyon senaryosunda, süreç planlama-yönetime odaklanan mekanizma-araç bağlantısının güçlendirildiğini göstermektedir. Başka bir deyişle, entropik süreç karakteri taşıyan ulusal ölçekli planlama mekanizmasında, sintropik süreç karakteri taşıyan bölgesel ve yerel ölçekli alt-mekanizmalarda ortalamanın altında enerji harcanarak (%41,7 oranında faaliyet), ortalamanın üstünde (3>eşik:2 değerinde önem-etkinlik) bütünleşme-odaklı uygulama yapılabilmektedir (Çizelge 4.20). Dönüşümsel mekanizma tasarımının üçüncü adımı olan makro/ulusal ölçekte bütünleşen planlama mekanizmasında sistem-strateji etkileşimli süreç planlama-yönetime odaklı kentsel tasarım rehberi kullanılması nedeniyle, planlama uygulamalarında performans kazancı ortaya çıkmaktadır.

III.Geçiş modelinde önerilen mekanizma kalibrasyon odaklı revizyonel stratejiler: kentsel tasarım rehberi örneklerinde mevcut kapasite geliştirme

Geçiş Modeli-III çözümlemesi [mekanizma kalibrasyonu] kapsamında planlama sistemi-planlama stratejisi arasında yarı-esnek bütünleşme sağlayan işlevsel değer dağılımına göre; kentsel tasarım rehberi örneklerinin sıralaması sabit kalırken, performans etki değeri değişkenlik göstermektedir. III.Geçiş modeli önerisi kapsamındaki mekanizma kalibrasyonu senaryosuna göre, mekanizma-araç bağlantısı üzerine makro/ulusal ölçekte planlama sistem-planlama stratejisi arasında bütünleşme sağlayan revizyon stratejileri aşağıda açıklanmaktadır (Şekil 4.21).

- 1.sırada; Boğaziçi (ön görünüm alanı) kapsamındaki koruma-geliştirme süreci odaklı *Kuzguncuk* örneği yer almaktadır. Revizyon stratejileri doğrultusunda: bütünleşik süreç planlama-yönetim konusunda ekonomi-temelli süreç stratejileri geliştirilmekte, süreç-çözüm odaklı *bütünleşik* ilke kararları oluşturulmakta ve performans programı doğrultusunda stratejik plan(lar) hazırlanmaktadır. Revizyonel program çerçevesi kapsamında; *Kuzguncuk* örneğinin 18,5/24,0 puan değerinde performans etkisi nedeniyle; TR/Istanbul modeline göre %8,1 oranında kapasitesi geliştirilmekte, I.Geçiş modeline göre %0 oranı ile kapasitesi sabit tutulmakta ve II.Geçiş modeline göre %-2,7 oranında kapasitesi geri çekilmektedir. Mevcut kapasite geliştirme ile %70,8'den aşamalı olarak %77,1 ve %79,2 oranına yükseltilen performans potansiyeli, mekanizma kalibrasyonu senaryosuna dayalı

[229] alt-kriter ort. puan: (61,5 puan / 10 sıra)=6,15; alt-kriter ort. oran: (6,15/61,5x100)=%10,0.
alt-kriter doğrultusunda karar-katılım temelli faaliyet oranı: (10 grup alt-kriter/maks. 24 alt-kriterx100)=%41,7.
TR-3 OD-MD eşik: (24/9)=3; TR/Ist. OD-MD eşik (24/13)=1,8 [1,8< 2<3]; oran: (3x100/2)=%150.0.

kapasite geliştirme ile %77,1 oranına çekilmektedir (Çizelge 4.21).[230] III.Geçiş modelinde 1.sırada bulunan *Kuzguncuk* örneği ile Dünya modelinde 7.sırada yer alan koruma-geliştirme süreci odaklı Singapur ve koruma süreci odaklı Malezya/*Kuala Lumpur* ve Avustralya/*Newcastle* örnekleri, aynı puan ve sıra kategorisinde kümelenmektedir.

- 2.sırada; Boğaziçi (geri görünüm alanı) kapsamındaki koruma süreci odaklı *Kısıklı* örneği yer almaktadır. Revizyon stratejileri doğrultusunda; planlama sürecinde organizasyonel ve mekansal süreç planlaması-yönetimi çerçevelerinde kentsel tasarım ilkeleri yeniden-tanımlanmakta ve politiko-ekonomik çerçeveler doğrultusunda mekansal stratejiler geliştirilmektedir. Revizyonel program çerçevesi kapsamında: *Kısıklı* örneğinin 16,5/24,0puanlık performans etki değeri göstermesi nedeniyle; TR/Istanbul modeline göre %9,1 oranında kapasitesi geliştirilmektedir ve I.ve II.Geçiş modelinde sabitlenen performans etki değeri %3,1 oranında geliştirilerek, kapasitesi yükseltilmektedir. Mevcut kapasite geliştirme ile %62,5'den %66,7 oranına yükseltilerek sabit tutulan performans potansiyeline dayalı kapasitenin kullanılması ardından, mekanizma kalibrasyonu senaryosuna dayalı kapasite geliştirme ile %68,8 oranında performans potansiyeli yükseltilmektedir (Çizelge 4.21).[231] III.Geçiş modelinde 2.sırada bulunan Kısıklı örneği ile Dünya modelinde 11.sırada yer alan yenileme-geliştirme süreci odaklı Birleşik Krallık/*Newcastle City* örneği ve koruma-geliştirme süreci odaklı ABD/*Tampa-Ybor City* ve ABD/*Seattle-Othello* örnekleri, aynı puan ve sıra kategorisinde kümelenmektedir.

- 3.sırada; Boğaziçi (ön görünüm alanı) kapsamındaki yenileme-geliştirme süreci odaklı *Ortaköy* örneği yer almaktadır. Revizyon stratejileri doğrultusunda; planlama sisteminde tanımlı organizasyonel süreç planlama-yönetim çerçevesi geliştirilmekte ve kentsel koruma-geliştirme odaklı stratejik plan-projeler yoluyla kentsel tasarım çerçeveleri oluşturulmaktadır. Revizyonel program çerçevesi kapsamında; Ortaköy örneğinin 10,5/24,0puan değerinde performans etkisi nedeniyle; TR/Istanbul modeline göre %-9,5, I.Geçiş modeline göre %-14,3 ve II. Geçiş modeline göre %-

---

[230] Geçiş Modeli-III (TR-3); Revizyon Stratejileri. KTR örnekleri-sıra1: *Kuzguncuk* (Üsküdar / Boğaz Köyü / Istanbul). Kümülatif puan farkı: TR 3-0 modelleri (+1,5); TR 3-1 modelleri (±0,0); TR 3-2 modelleri (-0,5).
Kapasite geliştirme oranı: TR modeli (1,5 puan farkı x 100 /18,5 puan) = %8,11;
TR-1 modeli (0,0 puan farkı x100/18,5 puan) = %0,00; TR-2 modeli (-0,5 puan farkı x100/18,5 puan) = % -2,70.
Performans potansiyelini geliştirme oranı: TR modeli (17,0x100/24 tavan puan) = %70,8;
TR-1 ve TR-3 modelleri (18,5 x 100 /24 tavan puan) = %77,1; TR-2 modeli (19,0 x100 /24 tavan puan) = %79,2.

[231] Geçiş Modeli-III (TR-3); Revizyon Stratejileri. KTR örnekleri-sıra2: *Kısıklı* (Çamlıca-Üsküdar / Kentiçi Alan / Istanbul). Kümülatif puan farkı: TR3-0 modelleri (+1,5); TR3-1 ve TR3-2 modelleri (+0,5).
Kapasite geliştirme oranı: TR modeli (1,5 puan farkıx100/16,5 puan) = %9,09,
TR-1 ve TR-2 modelleri (0,5 puan farkı x100 / 16,5 puan) = %3,03.
Performans potansiyelini geliştirme oranı: TR modeli (15 x 100 / 24 tavan puan) = %62,5;
TR-1 ve TR-2 modelleri (16 x 100 / 24 tavan puan) = %66,7; TR-3 modeli (16,5 x 100 / 24 tavan puan) = %68,8.

9,5 oranında performans kapasitesi geri çekilmektedir. Mevcut kapasite geliştirme ile %47,9'dan %50 oranına yükseltilen performans potansiyeli, aşamalı olarak %47,9 ve %43,8 oranına çekilerek, proje-temelli ve uygulama süreci-odaklı performans kapasitesinin kullanılmaması önerilmektedir (Çizelge 4.21).[232] Geçiş modellerinde 3.sırada yer alan Ortaköy örneği ile Dünya modelindeki diğer örnekler arasında puan-sıra bakımından benzeri bulunmamaktadır. Dünya modeli kapsamındaki minimum performans etki değerinin 11,0/24 puan ile *19. ve son sırada yer alan ABD/Minnesota-Mankato* örneği olması nedeniyle; Ortaköy örneği kapsamındaki performans potansiyelinin sistem-strateji temelli geliştirilerek, kapasitesinin kullanılması gerekmektedir.

– 4.ve son sırada; koruma süreci odaklı *Tarihi Yarımada (miras koruma alanı)* örnekleri yer almaktadır. Revizyon stratejileri doğrultusunda; koruma-odaklı süreç planlama-yönetim çerçevesi kapsamında ölçeklerarası ilkeler ile stratejik plan-projeler geliştirilmekte, planlama sistemi kapsamında politika-temelli süreç planlama-yönetimle ilgili stratejik çerçeveler yeniden-tanımlanmakta ve koruma mekanizmasının stratejik aracı niteliği taşıyan "Alan Yönetim Planları" ile birlikte çalışan bütünleşik ilke kararları geliştirilmektedir. Revizyonel program çerçevesi kapsamında: *Eminönü* ve *Fatih* örneklerinin 8,0/24,0puan değerinde performans etkisi nedeniyle; TR/Istanbul modeline göre %-12,5 oranında performans kapasitesi geri çekilerek, I.ve II. Geçiş modeline göre %6,25 oranında performans kapasitesi geliştirilmektedir. Mevcut kapasite geliştirme ile %37,5'dan %31,25 oranına çekilerek geçici olarak sabitlenen performans potansiyeli, %33,3 oranına yükseltilerek, envanter-temelli planlama-tasarım çerçevesinin kullanılması ve uygulama süreci-odaklı performans kapasitesinin geliştirilmesi önerilmektedir (Çizelge 4.21).[233] Geçiş modellerinde 4.sırada yer alan *Tarihi Yarımada* örnekleri ile Dünya modelindeki diğer örnekler arasında puan-sıra bakımından benzeri bulunmamaktadır. Dünya modeli kapsamındaki minimum performans etki değerinin 11,0/24,0 puan ile 19. ve son sırada yer alan ABD/*Minnesota-Mankato* örneği olması nedeniyle;

---

[232] Geçiş Modeli-III (TR-3); Revizyon Stratejileri. KTR örnekleri-sıra3: *Ortaköy* (Beşiktaş / Boğaz Köyü / Istanbul).
Kümülatif puan farkı: puan farkı: TR3-0 modelleri (-1,0), TR3-1 modelleri (-1,5), TR3-2 modelleri (-1,0).
Kapasite geliştirme oranı: TR ve TR-2 modeli (-1,0 puan farkı x100 / 10,5 puan) = % -9,52;
TR-1 modeli (-1,5 puan farkı x100 / 10,5 puan) = % -14,29.
Performans potansiyelini geliştirme oranı: TR ve TR-2 modeli (11,5 x 100 / 24 tavan puan) = %47,9;
TR-1 modeli (12,0 x 100 / 24 tavan puan) = %50,0 ; TR-3 modeli (10,5 x 100 / 24 tavan puan) = %43,8.

[233] TR-3; revizyon stratejileri. KTR örn,sıra4: *Eminönü & Fatih* (Fatih, Tarihi Yarımada, Istanbul), puan: 8,0/24,0.
kümülatif puan farkı, kapasite geliştirme oranı ve performans potansiyelini geliştirme oranı.
TR (3-0) modelleri: (-1,0) → (-1,0 x 100 / 8,0) = % -12,50 kapasite geliştirme;
TR (3-1) ve TR (3-2) modelleri: (+0,5) → (0,5 x 100 / 8,0) = %6,25.
Performans potansiyelini geliştirme oranı: TR modeli (9,0 x 100 / 24 tavan puan) = %47,9;
TR-1 ve TR-2 modelleri (7,5 x 100 / 24 tavan puan) = %50,0 ; TR-3 modeli (8,0 x 100 / 24 tavan puan) = %43,8.

Eminönü ve *Fatih* örnekleri kapsamındaki performans potansiyelinin sistem-strateji temelli geliştirilerek, kapasitesinin kullanılması gerekmektedir.

III.Geçiş modeli – mekanizma kalibrasyon temelinde performans-odaklı sistem çerçevesi: performans senaryosu–süreç karakteri–karşılaştırmalı performans matrisinde kriterler

Performans Senaryosu: Organik ve sistematik planlama-tasarım paradigması doğrultusunda stratejik işlevsel planlama-tasarım yaklaşımı kullanılmaktadır. makro ölçekte bağlantılı bütünleşmeye odaklanan mekanizma kalibrasyon senaryosu çerçevesinde, bütünleşik kalkınma hedeflerine dayalı kamusal kararlarda koordinasyon ve toplumsal katılımda yaygınlaşan kooperasyon amaçlanmakta, planlama sistemi ile planlama statejileri arasında ölçeklerarası bütünleşme hedeflenmektedir. Koruma-gelişim-değişim süreçlerini kapsayan bütünleşik kentsel koruma-geliştirme süreçlerinin planlaması-yönetimine odaklanan kentsel tasarım rehberleri, makro-mikro etkileşimde yeniden yapılandırılan yarı-esnek planlama aracı olarak kullanılmaktadır.

Genel Karakter (Şekil 4.20): Makro/Ulusal ölçekte süreç planlama-yönetim bakımından; organizasyonel düzeyde 0,49 ve mekansal düzeyde 0,51 değerinde işlevsel performans nedeniyle %96,1 oranında performans kapasitesi bulunmaktadır. 'II.Geçiş modeli (TR-2)' ve 'III.Geçiş modeli (TR-3)' önerileri arasında %7,4 oranında, Türkiye/Istanbul modeli uygulaması ile III.Geçiş modeli önerisi arasında ise %20,7 oranında performans kapasite farkı oluşmaktadır. Makro/ulusal ölçekli planlama sistemi ve mikro/yerel ölçekli planlama stratejileri arasında ölçeklerarası bütünleşme doğrultusunda mekanizma-araç bağlantısı yeniden-yapılandırılmaktadır. Katı planlama mekanizmasında işleyen bir planlama aracı olarak kentsel tasarım rehberleri ile mekansal düzeyde organizasyonel süreç planlama-yönetim uygulamalarına yönelik sistem-strateji temelli revizyon yapılmaktadır. Makro ölçekte entropik süreç karakteri devam ederken, mezo ve mikro ölçeklerde sintropik süreç karakteri oluşmaktadır.[234]

Bağlantı Karakteri (Şekil 4.20) : Mezo/Bölgesel ölçekte bütünleşik süreç planlama-yönetim bakımından; planlama sistemi ve planlama stratejileri arasında %91,2, süreç yapısı ve çözüm ilkeleri arasında %87,8, süreç aktörleri ve çözüm araçları arasında %100 oranlarında bağlantı kapasitesi bulunmaktadır.[235]

---

[234] TR-3; ölçeklerarası performans kapasitesi. OD/MD oran: (0,49/0,51)→ %96,1. modeller arasındaki kapasite fark oranı: (TR-0=TR-1): %75,4; (TR-2): %88,7. performans değeri: $y_{makro} = 0,017x+0,4883$, $R^2=1$.

[235] TR-3; bağlantılı performans kapasitesi; sistem-strateji:(0,155/0,170)→%91,2; yapı-ilke: (0,180/0,205)→%87,8; aktör-araç: (0,155/0,155)→%100. mezo/bölgesel ölçek performans değeri; $y_{mezo} = -7E-05x+1675$, R^2: 0,0005.

Mekanizma-araç bağlantısı bakımından; I.Geçiş modeli kapsamındaki süreç aktörü-çözüm aracı arasında bütünleşme sağlayan mekanizma konumlandırma stratejisi, III.Geçiş modelinde süreç karakteri bakımından tam bağlantıya sahip bulunmaktadır. Bu durum; yapı-temelli çerçevenin birleştirilmesini sağlayan mekanizma yapılandırma ardından ve aktör-temelli çerçeve doğrultusunda planlama sistemi ile planlama stratejileri arasında bağlantı, bölgesel ölçekli bütünleşme sürecini pekiştiren ve ölçeklerarası bağlantıları güçlendiren öncelikli bir strateji olduğunu göstermektedir.

Makro/ulusal ölçekteki bağlantı kapasitesinin oran aralığı ve mikro/yerel ölçekte aşağıdan-yukarıya stratejik planlama çerçevesi kullanılması nedeniyle, kentsel tasarım rehberleri yarı-esnek, düzenleyici/yaratıcı ve yeniden-yapılandırıcı bir nitelik taşımaktadır. Bağlantı karakterinde performans-odaklı kontrol stratejisi' bulunmaması nedeniyle, 'senaryo-odaklı bütünleşme stratejisi' geçerli olmaktadır. Bölgesel ölçekte mekanizma-araç bağlantısı sağlamak için; stratejik süreç yapısı ile ilgili aktör-araç bağlantısının planlama sisteminde yeniden-tanımlanması (skala: 1-2-3) ve stratejik sistem çerçeveleri ile ilgili planlama stratejilerinin geliştirilmesi (skala: 3-7-9), 'performans-odaklı bütünleşme stratejisi' olarak kullanılmaktadır (Çizelge 4.22).

Çizelge 4.22 : III.Geçiş Modeli – mekanizma kalibrasyon çözümlemesi: mezo/bölgesel ölçek ikili karşılaştırma matrisi.

KARŞILAŞTIRMA MATRİSİ: III.GEÇİŞ MODELİ (TR-3) MEKANİZMA KALİBRASYON			Organizasyonel Düzey			Mekansal Düzey			KPD mezo ölçek		KPD makro ölçek	
			sistem	yapı	aktör	strateji	İlke	araç	∑puan	sıra (max-min)	∑puan	sıra (max-min)
performans kriterleri		*değer (1)*	*0,155*	*0,180*	*0,155*	*0,170*	*0,205*	*0,155*				
OD	**planlama sistemi**	*0,155*	**1**	0,861	**1**	0,912	0,756	**1**	**5,529**	**4**	**29,936**	2
	süreç yapısı	*0,180*	**5**	**1**	**5**	**2**	0,878	**5**	**18,878**	2		
	süreç aktörleri	*0,155*	**1**	0,861	**1**	0,912	0,756	**1**	**5,529**	4		
MD	**planlama stratejisi**	*0,170*	**3**	*0,944*	**3**	**1**	0,829	**3**	**11,774**	**3**	**56,303**	1
	çözüm ilkeleri	*0,205*	**9**	**4**	**9**	**7**	**1**	**9**	**39,000**	1		
	çözüm araçları	*0,155*	**1**	0,861	**1**	0,912	0,756	**1**	**5,529**	4		
mezo ölçek	∑karşılaştırmalı performans puanı		**20,000**	**8,528**	**20,000**	**12,735**	**4,976**	**20,000**	**makro ölçekte sistem-strateji bütünleşmesi**		*MD'de OD süreç planlama-yönetim (çözüm odaklı uyg.)*	
	performans sıralaması (max-min)		**1**	3	1	**2**	4	1				
	performans sıralaması (min-max)		**4**	2	4	**3**	1	4				
makro ölçek	∑karşılaştırmalı performans puanı		**48,528**			**37,711**			*OD'de MD süreç planlama-yönetim (süreç odaklı uyg.)*		**∑ $KPD_{SÜREÇ}$: 86,239**	
	performans sıralaması (max-min)		1			2						
	performans sıralaması (min-max)		2			1						

Bölgesel ölçekte bağlantılı bütünleşme sağlayan mekan-süreç etkileşimi konusunda sistem-strateji temelli bütünleşik çerçevelere odaklanması nedeniyle sintropik süreç karakteri oluşmaktadır. Bölgesel ölçekli işlevsel performans değerinde

"*Euler* sabiti"nin[236] bulunması, köklü bir dönüşüm sürecini işaret etmektedir. Bu durum; Dünya Modeli uygulaması (mekanizma aracı) veya Süreç Modeli önerisine (mekanizma çerçevesine) geçişin kaçınılmaz olduğunu ve stratejik karar seçimi yapılması gerektiğini göstermektedir.

Özel Karakter (Şekil 4.20): Mekanizma kalibrasyon çerçevesine odaklanan III.Geçiş modeli; ulusal ölçekteki uygulamalara odaklanan mekansal düzeyde organizasyonel süreç planlama-yönetim çerçevesi doğrultusunda sistem-straeji arasında asimetrik bağlantılı düzen oluşturmakta ve bölgesel ölçek üzerinden ölçeklerarası bağlantı sağlamaktadır.

Bölgesel-Yerel ölçekler arasında kontrol stratejisi bulunmaması nedeniyle; sistem-temelli organizasyonel süreçlere toplumsal katılım ve strateji-temelli mekansal sistem çerçevesi, 'performans-odaklı yönlendirme stratejisi' olarak kullanılmaktadır. Bölgesel ölçekte yerel ölçekli uygulamalar kapsamında sistem-strateji bütünleşmesine dayanan yeniden-yapılandırma stratejisi, bölgesel ölçekte %33,8 ve ulusal ölçekte %50,2 oranında gizli bağlantı gücü oluşturmaktadır.[237]

Yerel ölçekli uygulamalarda; 'strateji-temelli uygulama sürecinin planlaması ve yönetimi', yerel ölçekte %4 performans-odaklı bağlantı ve bölgesel ölçekte %17,3 gizli bağlantı sağlayan 'performans-odaklı kontrol stratejisi' olarak kullanılmaktadır (Çizelge 21: sıra8).[238]

Mekanizma kalibrasyon senaryou nedeniyle, yerel ölçekte negentropik süreç karakteri oluşmakta, ancak bölgesel ölçeteki sintropik süreç karakteri nedeniyle bütünleşik süreç planlama-yönetim konusunda daha stratejik olan Dünya Modeli (esnek mekanizma aracı) veya Süreç Modeline (yarı-esnek mekanizma çerçevesi) geçilmesi gerekmektedir. [239]

---

[236] *Euler* sabiti (*e*); doğal logaritmanın temeli olarak tanımlanmaktadır. Bazı matematiksel fonksiyonlarda bir limit tanımlamaktadır. İrrasyonel bir üs değer olan *Euler* sabiti "2.71828182834905..." sayısıdır (StatSoft, 2009-2011).

[237] TR-3; bölgesel-yerel etkileşimli yönlendirme stratejisi. ∑oran $_{SİSTEM\text{-}STRATEJİ}$: (17,5+16,3) = %33,8.
ort.oran $_{SİSTEMİ}$: [(245,7+359,0/2)/1725,25]→%17,5, ort.oran $_{STRATEJİ}$: [(298,0+266,0/2)/1725,25]→ %16,3.
ort.oran $_{MD}$: [(899,7+833,9)/ 1725,25]→%50,2.

[238] TR-3; yerel-bölgesel etkileşimli kontrol stratejisi: *uygulama sürecinin planlaması-yönetimi*.
ort. oran $_{MİKRO}$: (68,2/1725,25) → ≈%4,0; ort. oran $_{MEZO}$: (298,0/1725,25)→ %17,3.

[239] TR-3; mikro/yerel ölçek performans değeri y_{mikro}= 0,0001x+0,0431, R^2=0,0431.

Çizelge 4.23 : III.Geçiş Modeli – mekanizma kalibrasyon çözümlemesi: mikro/yerel ölçek ikili karşılaştırma matrisi.

KARŞILAŞTIRMA MATRİSİ: TR-3: MEKANİZMA KALİBRASYONU		makro	Organizasyonel Düzey Performans Kriterleri [OD, w: 0,430]												Mekansal Düzey Performans Kriterleri [MD, w: 0,570]												GEÇİŞ MODELİ – 3					
		mezo	Planlama Sistemi [w: 0,120]				Süreç Yapısı [w: 0,170]				Süreç Aktörleri [w: 0,140]				Planlama Stratejisi [w: 0,140]				Çözüm İlkeleri [w: 0,250]				Çözüm Araçları [w: 0,180]				mikro puan					
		mikro	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	max-min	sıra	mezo	sıra	makro	sıra
		değer	0,030	0,020	0,070	0,020	0,035	0,025	0,060	0,060	0,070	0,030	0,035	0,015	0,030	0,035	0,025	0,070	0,060	0,055	0,060	0,040	0,055	0,045	0,025	0,030						
Organizasyonel Düzey	planlama sistemi	planlama süreci	0,030	1	7	0,615	7	0,889	2	0,800	0,800	0,615	2	2	8	1	2	4	0,615	0,727	0,667	0,727	2	0,727	1	8	8	62,184	10	245,722	5	825,513	2
		katılım modeli	0,020	0,625	1	0,385	1	0,556	0,714	0,500	0,500	0,385	0,714	0,714	4	0,625	0,714	0,833	0,385	0,455	0,417	0,455	0,714	0,455	0,625	2	2	20,769	13				
		yapı-temelli süreç yaklaşımı	0,070	7	9	1	9	5	8	4	4	1	8	8	9	7	8	9	1	3	2	3	8	3	7	9	9	142,00	1				
		aktör temelli süreç yaklaşımı	0,020	0,625	1	0,385	1	0,556	0,714	0,500	0,500	0,385	0,714	0,714	4	0,625	0,714	0,833	0,385	0,455	0,417	0,455	0,714	0,455	0,625	2	2	20,769	13				
	süreç yapısı	organizasyonel süreç çerçevesi	0,035	2	8	0,692	8	1	4	0,900	0,900	0,692	4	4	9	2	4	6	0,692	0,818	0,750	0,818	4	0,818	2	9	9	83,031	7	322,754	2		
		küresel rekabet avantajı (GaWC)	0,025	0,875	5	0,538	5	0,778	1	0,700	0,700	0,538	1	1	8	0,875	1	3	0,538	0,636	0,583	0,636	1	0,636	0,875	8	8	50,911	11				
		koruma odaklı süreç çerçevesi	0,060	4	8	0,769	8	2	5	1	1	0,769	5	5	9	4	5	7	0,769	0,909	0,833	0,909	5	0,909	4	9	9	91,893	6				
		koruma-geliştirme odaklı süreç çerçevesi	0,060	4	8	0,769	8	2	5	1	1	0,769	5	5	9	4	5	7	0,769	0,909	0,833	0,909	5	0,909	4	9	9	96,868	5				
	süreç aktörleri	kamu sektörü	0,070	7	9	1	9	5	8	4	4	1	8	8	9	7	8	9	1	3	2	3	8	3	7	9	9	142,000	1	257,037	4		
		özel sektör	0,030	0,875	5	0,538	5	0,778	1	0,700	0,700	0,538	1	1	8	0,875	1	3	0,538	0,636	0,583	0,636	1	0,636	0,875	8	8	50,911	11				
		kurumsal sektör	0,035	0,875	5	0,538	5	0,778	1	0,700	0,700	0,538	1	1	8	0,875	1	3	0,538	0,636	0,583	0,636	1	0,636	0,875	8	8	50,911	11				
		yerel halk	0,015	0,500	0,800	0,308	0,800	0,444	0,571	0,400	0,400	0,308	0,571	0,571	1	0,500	0,571	0,667	0,308	0,364	0,333	0,364	0,571	0,364	0,500	1	1	13,216	14				
Mekansal Düzey	planlama stratejisi	uygulama süreci stratejisi	0,030	1	7	0,615	7	0,889	8	0,800	0,800	0,615	2	2	8	1	2	4	0,615	0,727	0,667	0,727	2	0,727	1	8	8	68,184	8	298,017	3	899,746	1
		politika-temelli süreç stratejisi	0,035	0,875	5	0,538	5	0,778	1	0,700	0,700	0,538	1	1	8	0,875	1	3	0,538	0,636	0,583	0,636	1	0,636	0,875	8	8	50,911	11				
		ekonomi-temelli süreç stratejisi	0,025	0,750	3	0,462	3	0,667	0,857	0,600	0,600	0,462	0,857	0,857	6	0,750	0,857	1	0,462	0,545	0,500	0,545	0,857	0,545	0,750	6	6	36,923	12				
		mekan-temelli süreç stratejisi	0,070	7	9	1	9	5	8	4	4	1	8	8	9	7	8	9	1	3	2	3	8	3	7	9	9	141,106	1				
	çözüm ilkeleri	planlama	0,060	5	9	0,846	9	3	6	2	1	0,846	6	6	9	5	6	8	0,846	1	0,917	1	6	1	5	9	9	109,524	4	397,659	1		
		kentsel tasarım	0,055	6	9	0,923	9	4	7	3	3	0,923	7	7	9	6	7	8	0,923	2	1	2	7	2	6	9	9	125,769	2				
		mimarlık	0,060	5	9	0,846	9	3	6	2	2	0,846	6	6	9	5	6	8	0,846	1	0,917	1	6	1	5	9	9	111,455	3				
		peyzaj mimarisi	0,040	0,875	5	0,538	5	0,778	1	0,700	0,700	0,538	1	1	8	0,875	1	3	0,538	0,636	0,583	0,636	1	0,636	0,875	8	8	50,911	11				
	çözüm araçları	ilke kararları	0,055	5	9	0,846	9	3	6	2	2	0,846	6	6	9	5	6	8	0,846	1	0,917	1	6	1	5	9	9	111,455	3	204,070	6		
		stratejik plan-proje	0,045	1	7	0,615	7	0,889	2	0,800	0,800	0,615	2	2	8	1	2	8	0,615	0,727	0,667	0,727	2	0,727	1	8	8	66,184	9				
		tematik program	0,025	0,500	0,800	0,308	0,800	0,444	0,571	0,400	0,400	0,308	0,571	0,571	1	0,500	0,571	0,667	0,308	0,364	0,333	0,364	0,571	0,364	0,500	1	1	13,216	14				
		tematik yönetmelik	0030	0,500	0,800	0,308	0,800	0,444	0,571	0,400	0,400	0,308	0,571	0,571	1	0,500	0,571	0,667	0,308	0,364	0,333	0,364	0,571	0,364	0,500	1	1	13,216	14				
mikro	karşılaştırma puanı		62,^{875}	140,^{40}	15,^{385}	140,^{40}	42,^{667}	84,^{40}	32,^{600}	30,^{669}	15,^{385}	78,^{0}	78,^{0}	171,^{0}	62,^{875}	73,^{025}	114,^{667}	15,^{385}	24,^{545}	19,^{417}	24,^{545}	78,^{00}	24,^{545}	62,^{875}	167,^{0}	167,^{0}	ölçeklerarası toplam puan: 1725,259					
	sıra (max-min & min-max)		8;7	3;12	14;1	3;12	9;6	5;10	10;5	11;4	14;1	6;9	6;9	1;14	8;7	7;8	4;11	14;1	12;3	13;2	12;3	6;9	12;3	8;7	2;13	2;13						
mezo	karşılaştırma puanı		359,060				189,935				342,385				265,951				146,508				421,420									
	sıra (max-min & min-max)		maks-min: 2 ; min-maks: 5				maks-min: 5 ; min-maks: 2				maks-min: 3 ; min-maks: 4				maks-min: 4 ; min-maks: 3				maks-min: 6 ; min-maks: 1				maks-min: 1 ; min-maks: 6									
makro	karşılaştırma puanı		891,380												833,879																	
	sıra (max-min & min-max)		maks-min: 1 ; min-maks: 2												maks-min: 2 ; min-maks: 1																	

Genel Değerlendirme: III.Geçiş modelinde makro-mikro ölçeklerarası bütünleşme sağlayan 'sistemi- strateji' etkileşimli mekanizma kalibrasyon

Karakteristik İşlev bakımından (Çizelge 4.20); aşağıdan-yukarıya stratejik planlama çerçevesi doğrultusunda stratejik işlevsel planlama-tasarım yaklaşımı (OD-MD bağlantı kapasitesi: %96) nedeniyle mekansal düzeyde organizasyonel süreç planlama-yönetim çerçevesi aktiftir. Operasyonel süreç-odaklı ve ulusal ölçekte bütünleşme sağlayan süreç yaklaşımı geliştirilmektedir (sistem-strateji bağlantı kapasitesi: %91,1). Süreç planlama-yönetim konusunda mimarlık ve planlama eksenli kentsel tasarım yaklaşımı kullanılmaktadır (yapı-ilke bağlantı kapasitesi: %87,8). Kentsel kontrol-odaklı stratejik uygulamalarda, yarı-esnek ve düzenleyici/yaratıcı uygulamalarda planlama aracı olarak kentsel tasarım rehberleri kullanılmaktadır (aktör-araç bağlantı kapasitesi: %100). Mekanizma-Araç bağlantısındaki ölçeklerarası bütünleşme bakımından (Çizelge 4.22 ve 4.23); makro/ulusal ölçekte stratejik planlama çerçevesi ile mikro/yerel ölçekte bütünleşik süreç çerçevesi birleştirilerek başlamakta, makro/ulusal ölçekte 'sistem-strateji' arasındakiölçeklerarası bütünleşme sürecini güçlendiren mekan-süreç etkileşimli ve ulusal-bölgesel-yerel ölçeklerde bağlantıya odaklı stratejik plan-projeler kapsamında kentsel tasarım çerçevesi oluşturulmakta, mevcut planlama araçlarının kapasitesi geliştirilmektedir. Karar-Katılım temelli süreç karakteri bakımından (Şekil 4.20); süreç planlama-yönetime odaklanan mekan-süreç etkileşimli uygulamalarda "büyük ortaklık modeli" tercih edilmektedir (Şekil 3.2 içinde 5). Sürdürülebilir kalkınma hedefi nedeniyle nedeniyle kamusal kararlarda koordinasyon ve toplumsal katılımda yaygınlaşan kooperasyon sağlanabilmesi için süreç aktörleri ile çözüm araçları arasında sistem temelinde bütünleşme sağlanmaktadır (sistem-aktör-araç (w): 0,155).

Istanbul'a özgü III.Geçiş Modeli önerisi; makro/ulusal ölçekte bütünleşen kentsel koruma-geliştirme sürecinin stratejik planlaması ve analitik yönetimi konusunda; mekanizma kalibrasyonu senaryosuna odaklanmaktadır. Mekanizma-araç bağlantısı bakımıdan; planlama sisteminde ölçeklerarası birliktelik sağlanmakta ve planlama süreçlerinde kademeli biçimde bütünleşen çerçeveler ile revizyon stratejileri geliştirilmektedir. Bu nedenle; III.Geçiş modeli kapsamındaki kentsel tasarım rehberleri; kent-temelli sistem düşüncesine dayalı biçimde organizasyonel düzeyde planlama sistemi ile mekansal düzeyde planlama araçları arasında bütünleşme sağlayan bir planlama aracı olarak kullanılması önerilmektedir. III.Geçiş modeli kapsamındaki mekanizma kalibrasyon senaryosu ile ilgili mezo/bölgesel ve mikro/yerel ölçeklerdeki ikili karşılaştırma analizleri sonucunda hazırlanan ölçeklerarası performans karakteri üzerine genel değerlendirme sentezlenerek görsel biçimde sunulmaktadır (Şekil 4.21)

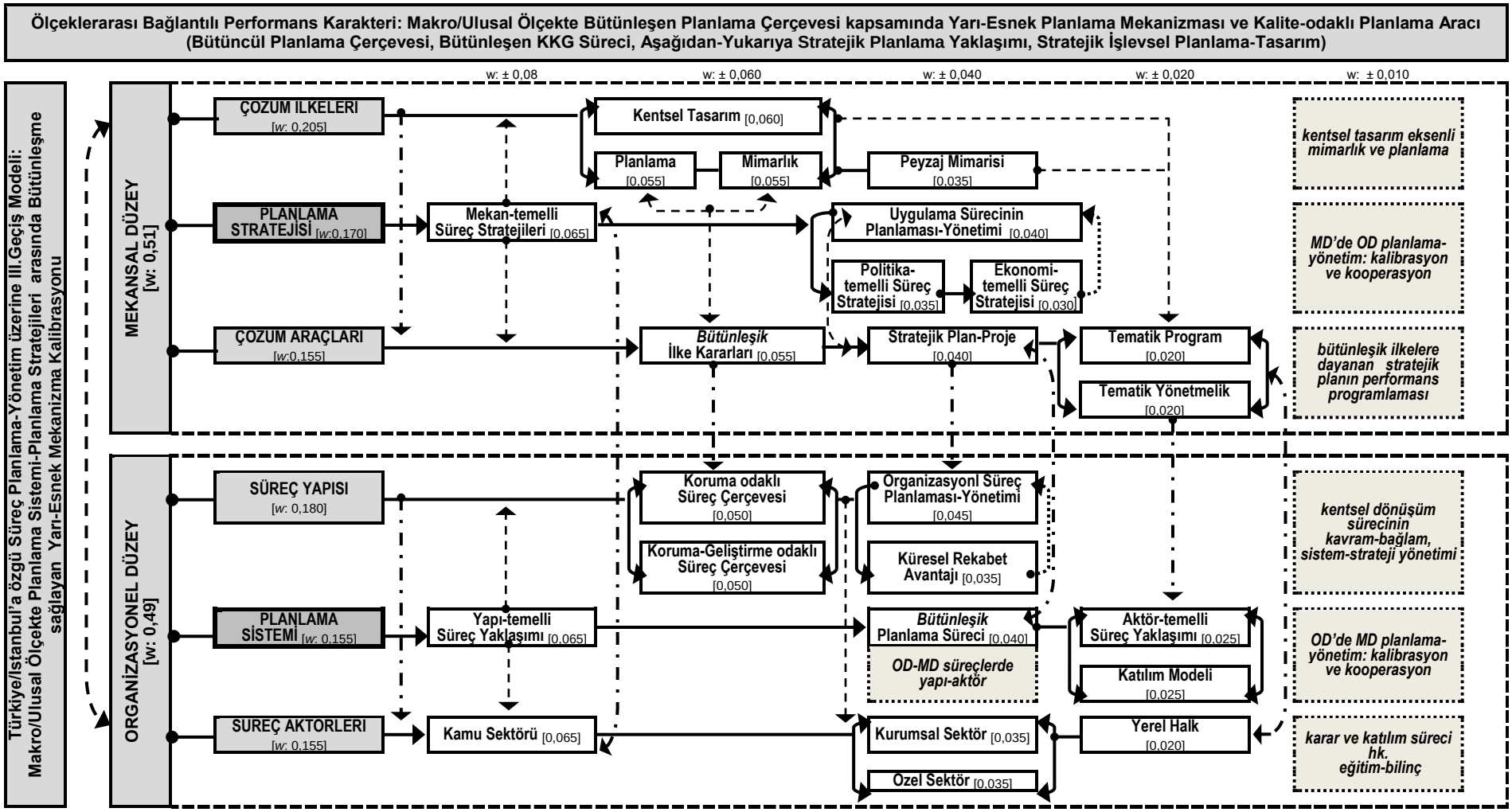

Şekil 4.21 : III. Geçiş Modeli – makro/ulusal ölçekte sistem-strateji bütünleşmesi sağlayan 'mekanizma kalibrasyonu' (genel değerlendirme).

4.3.4 Geçiş modeli çözümlemesi üzerine karşılaştırmalı değerlendirme

Geçiş modeli önerileri; organizasyonel ve mekansal düzey arasında bağlantılı stratejik planlama yaklaşımı ile ölçeklerarası performansa dayalı bir planlama mekanizması olarak işleyen kentsel tasarım rehberleri üzerine analitik karar ve stratejik katılım üzerine dönüşümsel biçimde performans programlama içermektedir.

Süreç planlama ve yönetim bakımından bütünleşen 'model karakteri'nin karşılaştırması: Geçiş modelleri kapsamındaki kentsel tasarım rehberi örnekleri; süreç planlama ve yönetim üzerine 'dönüşümsel mekanizma tasarımı' doğrultusunda üç aşamalı bileşik bir karakter tanımlanmaktadır (Şekil 4.1).

- I.Geçiş modeli önerisi kapsamındaki kentsel tasarım rehberleri; süreç planlama ve yönetim üzerine 'süreç aktörleri' ve 'çözüm araçları' arasında bütünleşme sürecine odaklanan 'mekanizma konumlandırma' karakteri yansıtmaktadır.
- II.Geçiş modeli önerisi kapsamındaki kentsel tasarım rehberleri; 'süreç yapısı' ve 'çözüm ilkeleri' arasında bütünleşme sürecine odaklanan 'mekanizma yapılandırma' karakteri yansıtmaktadır.
- III.Geçiş modeli önerisi kapsamındaki kentsel tasarım rehberleri; 'planlama sistemi' ve 'planlama stratejisi' arasında bütünleşme sürecine odaklanan 'mekanizma kalibrasyonu' karakteri yansıtmaktadır.

Türkiye/Istanbul'a özgü sıralı ve bileşik biçimde tasarlanan Geçiş modeli önerileri; planlama mekanizmasının dönüşümsel tasarımında sürekli bir seri oluşturmaktadır. Ölçeklerarası işlevsel performans sağlayan mekanizma-araç bağlantısının bütünleştirilmesine odaklanan Geçiş modeli önerileri; strateji-temelli Türkiye/Istanbul modeli ve sistem-temelli Dünya modeli uygulamalarında yer alan mevcut planlama-tasarım çerçevesi, bütünleşik süreç planlama-yönetime özgü öneri modele geçiş konusunda 'evrimsel' bir nitelik taşımaktadır.

Bu modellerin karşılaştırmalı değerlendirmesi; süreç planlama ve yönetime odaklanan kentsel tasarım rehberlerinin hazırlanması-kullanılması üzerine ölçeklerarası performansa dayalı işlevsel değer dağılımı, performans etkisi ve performans fark oranı üzerinden tanımlayıcı ve çıkarımsal biçimde yapılmaktadır. Bu doğrultuda, süreç planlama ve yönetime odaklı kentsel tasarım rehberlerinin hazırlandığı-kullanıldığı planlama mekanizması bakımından geçiş modelleri kapsamında başlıca dört kategoride değerlendirme yapılmaktadır:

- ölçeklerarası performansa dayalı işlevsel değer dağılımı üzerinden modellerin süreç bakımından genel karakter karşılaştırması

- ölçeklerarası performansa dayalı işlevsel değer üzerinden modellerin süreç bakımından özel karakteri
- ölçeklerarası performansa dayalı işlevsel değer dağılımı ve performans kriterlerinin önem-etkinlik sıralaması üzerinden modellerin süreç bakımından ortak şifresi (*değişken kriterler ve planlama mekanizmasının ölçeklerarası performansının kapasite geliştirmeye dayalı dönüşüm potansiyeli*)
- geçiş modelleri kapsamında bütünleşik süreç modeli ihtiyacını kanıtlayan durum karşılaştırması.

Süreç planlama ve yönetim bakımından Istanbul'a özgü Geçiş modeli önerileri kapsamındaki 'süreç karakteri'nin karşılaştırması: Geçiş modelleri kapsamındaki toplam işlevsel performans değeri; entropik'ten sintropik süreç karakterine dönüşmektedir ve Dünya modelinin tersine bir 'stratejik yapı'ya sahiptir. Süreç karakteri bakımından; III.Geçiş modeli 'mekansal düzeyde organizasyonel süreç planlama ve yönetim', Dünya modeli ise 'organizasyonel düzeyde mekansal süreç planlama ve yönetim' konusuna odaklanan 'stratejik bir yapı' yansıtmaktadır. Bu nedenle; III.Geçiş modeli ardından süreç planlama ve yönetime odaklanan kentsel tasarım rehberleri kapsamında organizasyonel ve mekansal düzeyi yönlendiren 'stratejik yapı' konusunda bir seçim yapılması gerekmektedir: ya karma karakterli Dünya modeli uygulamasına ya da karakteristik işlevli Süreç modeli önerisine geçiş ile ilgili karar seçimi, planlama uygulamaları bakımından önem taşımaktadır. [240]

Geçiş modellerinin genel karakter karşılaştırması: süreç planlama-yönetimde ölçeklerarası düzeyde performans-odaklı kontrol

- Makro/Ulusal Ölçek: Geçiş modeli önerilerinde, planlama-tasarım paradigması ile planlama mekanizması arasındaki sistemli ve stratejik bağlantının kuramsal altyapıya dayalı biçimde kurulduğu ölçektir. Organizasyonel ve mekansal düzeyde Istanbul'a özgü Geçiş modeli önerileri kapsamındaki işlevsel performans değer dağılımı bakımından değişkenlik göstermektedir. Mekanizma konumlandırma senaryosuna odaklanan I.Geçiş modeli önerisi ve Mekanizma yapılandırma senaryosuna odaklanan II.Geçiş modeli önerisi; pragmatik karakterden, sistematik karaktere dönüşmektedir. Mekanizma kalibrasyon senaryosuna odaklanan III.Geçiş modeli önerisi ise stratejik karaktere ulaşmaktadır.[241] (Çizelge 4.24).
- Mezo/Bölgesel Ölçek: Geçiş modeli önerilerinde, planlama mekanizması ile stratejik planlama yaklaşımı arasındaki bütünleşik bağlantının uygulama

[240] Dünya Modeli ve Süreç Modeli; OD: (0,51) ve MD (0,49). Geçiş Modeli-3; OD: (0,49) ve MD (0,51).
[241] Geçiş Modelleri – makro/ulusal ölçek işlevsel değer; OD $_{1\text{-}2\text{-}3}$: 0,45; 0,47; 0,49 ve MD $_{1\text{-}2\text{-}3}$: 0,55; 0,53; 0,51.

Çizelge 4.24 : Türkiye/Istanbul'a özgü Geçiş Modeli önerileri kapsamındaki, ölçeklerarası işlevsel değer dağılımının karşılaştırmalı değerlendirmesi: süreç planlama ve yönetim üzerine performans-odaklı ortak yapısı (deneysel model).

GEÇİŞ MODELİ -1 **mekanizma konumlandırma**								**GEÇİŞ MODELİ -2** **mekanizma yapılandırma**								**GEÇİŞ MODELİ -3** **mekanizma kalibrasyonu**							
ölçeklerarası performans değeri ve sıra								ölçeklerarası performans değeri ve sıra								ölçeklerarası performans değeri ve sıra							
işlevsel değer dağılımı				iç sıra	önem ve etkinlik sıralaması			işlevsel değer dağılımı			iç sıra	önem ve etkinlik sıralaması				işlevsel değer dağılımı			iç sıra	önem ve etkinlik sıralaması		
makro	mezo	mikro		mikro #1-24	mikro #1-4	mezo #1-6	makro #1-2	makro	mezo	mikro		mikro #1-24	mikro #1-4	mezo #1-6	makro #1-2	makro	mezo	mikro		mikro #1-24	mikro #1-4	mezo #1-6	makro #1-2
0,45	**0,125**	**0,020**		11	2	6	2	**0,47**	**0,140**	**0,030**		7	2	6	2	**0,49**	**0,155**	**0,040**		6	2	4	2
		0,015		12	3					**0,020**		9	3					**0,025**		9	3		
		0,075		1	1					**0,070**		1	1					**0,065**		1	1		
		0,015		12	3					**0,020**		9	3					**0,025**		9	3		
	0,180	**0,030**		9	2	2			**0,180**	**0,035**		6	2	2			**0,180**	**0,045**		5	2	2	
		0,020		11	3					**0,025**		8	3					**0,035**		7	3		
		0,065		3	1					**0,060**		2	1					**0,050**		4	1		
		0,065		3	1					**0,060**		2	1					**0,050**		4	1		
	0,145	**0,075**		1	1	5			**0,150**	**0,070**		1	1	5			**0,155**	**0,065**		1	1	4	
		0,025		10	3					**0,030**		7	3					**0,035**		7	2		
		0,035		8	2					**0,035**		6	2					**0,035**		7	2		
		0,010		13	4					**0,015**		10	4					**0,020**		10	3		
0,55	**0,150**	**0,020**		11	3	4	1	**0,53**	**0,160**	**0,030**		7	3	3	1	**0,51**	**0,170**	**0,040**		6	2	3	1
		0,035		8	2					**0,035**		6	2					**0,035**		7	3		
		0,020		11	3					**0,025**		8	4					**0,030**		8	4		
		0,075		1	1					**0,070**		1	1					**0,065**		1	1		
	0,230	**0,070**		2	1	1			**0,215**	**0,060**		2	1	1			**0,205**	**0,055**		3	2	1	
		0,050		5	3					**0,055**		3	2					**0,060**		2	1		
		0,065		3	2					**0,060**		2	1					**0,055**		3	2		
		0,045		6	4					**0,040**		5	3					**0,035**		7	3		
	0,170	**0,055**		4	1	3			**0,155**	**0,055**		3	1	4			**0,155**	**0,055**		3	1	4	
		0,050		5	2					**0,045**		4	2					**0,040**		6	2		
		0,025		10	4					**0,025**		8	4					**0,020**		10	3		
		0,040		7	3					**0,030**		7	3					**0,020**		10	3		
PERFORMANS DEĞERLENDİRMESİ								**PERFORMANS DEĞERLENDİRMESİ**								**PERFORMANS DEĞERLENDİRMESİ**							
süreç karakteri & işlevsel değer	entropik süreç karakterine dayalı işlevsel performans							entropik süreç karakterine dayalı işlevsel performans								sintropik süreç karakterine dayalı işlevsel performans							
	y_{makro} = 0,0083x+0,4417, **R^2=1**							y_{makro} = 0,005x+0,465, **R^2=1**								y_{makro} = 0,017x+0,4883, **R^2=1**							
	y_{mezo} = 0,0027x+0,1368, **R^2**=0,1368							y_{mezo} = 0,0014x+0,1517, **R^2**=0,1400								y_{mezo} = -7E-05x+1675, **R^2**=0,0005							
	y_{mikro} = 0,0007x+0,0332, **R^2**=0,0467							y_{mikro} = 0,0003x+0,0379, **R^2**=0,0142								y_{mikro} = -0,0001x+0,0431, **R^2**=0,0431							
ölçeklerarası performans etkisi	mekanizma konumlandırma üzerine kamusal kararlarda koordinasyon ve katılım mikro ölçekte aktör-araç bütünleşmesi							mekanizma yapılandırma üzerine kamusal kararlarda koordinasyon ve katılım mezo ölçekte yapı-ilke bütünleşmesi								mekanizma kalibrasyonu üzerine kamusal kararlarda koordinasyon ve katılım mikro ölçekte sistem-strateji bütünleşmesi							
	OD-MD: 0,45/0,55=0,818 → **% 82** yukarıdan-aşağıya stratejik planlama çerçevesi (aşamalı planlama-tasarım)							**OD-MD:** 0,47/0,53 =0,886 → **% 89** aşağıdan-yukarıya stratejik planlama çerçevesi (stratejik işlevsel planlama-tasarım)								**OD-MD:** 0,49/0,51=0,960 → **% 96** aşağıdan-yukarıya stratejik planlama çerçevesi (stratejik işlevsel planlama-tasarım)							
	sistem-strateji: 0,125/0,150 → **% 83,3** operasyonel çözüm odaklı bütünleşen süreç yaklaşımı							**sistem-strateji**: 0,140 / 0,160 → **% 87,5** operasyonel süreç odaklı bütünleşen süreç yaklaşımı								**sistem-strateji**: 0,155/0,170 → **% 91,1** operasyonel süreç odaklı bütünleşen süreç yaklaşımı							
	yapı-ilke: 0,180/0,230x100= **% 78,2** süreç planlama-yönetimde mimarlık ağırlıklı planlama eksenli kentsel tasarım yaklaşımı (mikro ölçekte aktör-araç bütünleşmesi)							**yapı-ilke:** 0,180/0,215x100= **% 83,7** süreç planlama-yönetimde planlama ağırlıklı mimarlık eksenli kentsel tasarım yaklaşımı (mezo ölçekte yapı-ilke bütünleşmesi)								**yapı-ilke**: 0,180/0,205x100= **% 87,8** süreç planlama-yönetimde mimarlık ve planlama eksenli kentsel tasarım yaklaşımı (makro ölçekte sistem-strateji bütünleşmesi)							
	aktör-araç: 0,145/0,170 → **% 85,2** katı nitelikli planlama aracı							**aktör-araç:** 0,150/0,155 → **% 96,7** katı nitelikli mekanizma aracı								**aktör-araç**: 0,155/0,155 → **% 100** yarı-esnek nitelikli mekanizma aracı							

NOT *model çözümlemeleri üzerine karşılaştırma çizelgesinde farklı renkler ile işaretlenen 'ölçeklerarası performans kriterleri'; kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetim i üzerine performans modelleri arasında geçiş sağlayan ortak yapı oluşturmaktadır.*

- *sarı renk ile; geçiş modelleri arasındaki genel bakımdan ortak yapı,*
- *mavi renk ile; geçiş modeli 1-2 arasındaki ortak yapı,*
- *kırmızı renk ile; geçiş modeli 2-3 arasındaki ortak yapı*

üzerine karşılaştırmalı çözümleme yapılmıştır.

çerçevesine dayalı biçimde kurulduğu ölçektir. Tüm geçiş modeli önerilerinde; organizasyonel düzey planlama sistemi ve mekansal düzey planlama stratejileri bakımından işlevsel değer dağılımı kademeli biçimde yükseltilmektedir. Tüm geçiş modeli önerilerinde; organizasyonel düzey süreç yapısı bakımından işlevsel değer sabit tutulurken, mekansal düzey çözüm ilkeleri bakımından işlevsel değer dağılımı kademeli biçimde azaltılmaktadır. Tüm geçiş modeli önerilerinde organizasyonel düzey süreç aktörleri bakımından tüm işlevsel değer dağılımı kademeli biçimde yükseltilirken, mekansal düzey çözüm araçları bakımından kademeli biçimde azaltılmakta ve II. ve III. Geçiş modeli önerilerinde işlevsel değer sabit tutulmaktadır (Çizelge 4.24).[242]

- Mikro/Yerel Ölçek: stratejik planlama yaklaşımı ile planlama-tasarım yaklaşımının karar-katılım odaklı teknikler arasında işlevsel bağlantının yöntem çerçevesine dayalı biçimde kurulduğu ölçektir (Çizelge 4.24).
- Ölçeklerarası performans: kuramsal altyapıya dayanan uygulama çerçevesi doğrultusunda yürütülen yöntemler ile ortaya çıkan işlevsel değer dağılımı; yerel ölçekten ulusal ölçeğe doğru 'mekanizma konumlandırma' senaryosuna göre sistem-strateji açıkları kapatılarak yeniden-ayarlanmakta, bölgesel ölçekte 'mekanizma yapılandırma' senaryosu doğrultusunda sistem-strateji bağlantısı güçlendirilmekte ve ulusal ölçekten yerel ölçeğe doğru 'mekanizma kalibrasyon' senaryosuna göre sistem-strateji çerçevesi oluşturulmaktadır (Çizelge 4.24).

Geçiş modellerin özel karakter karşılaştırması: süreç planlama-yönetimde disiplinlerarası düzeyde performans-odaklı kontrol

Makro ölçek benzerlik/farklılık: geçiş modellerinde planlama sistemi ile planlama stratejisi arasındaki ilişki; 'organizasyonel düzeyde mekansal süreç planlama-yönetim'e odaklanan 'entropik süreç karakteri'nden, 'mekansal düzeyde organizasyonel süreç planlama-yönetim'e odaklanan 'sintropik süreç karakteri'ne dönüşen bir planlama mekanizması tanımlamaktadır. Geçiş modelleri kapsamındaki sıralı ve bileşik aşamalar, Dünya modeline ilerleme adımı için altyapı hazırlamaktadır. Başka bir deyişle, geçiş modelleri ayrı bir model olarak tek tek kullanıl(a)maz (entropikten negentropik süreç karakterine dönüşüm) ve özellikle son III.Geçiş modelinden (sintropik süreç karakterinden) sonra Dünyadaki mevcut modele veya önerilen süreç modeline (negentropik süreç karakterine) ilerleme adımı kaçınıl(a)maz nitelik taşımaktadır.

---

[242] Geçiş Modelleri – mezo/ulusal ölçek işlevsel değer dağılımı bakımından Bağlantılı Karakter karşılaştırması.
OD planlama sistemi $_{1\text{-}2\text{-}3}$: 0,125; 0,140; 0,155 ve MD planlama stratejisi $_{1\text{-}2\text{-}3}$: 0,150; 0,160; 0,170.
OD süreç yapısı $_{1\text{-}2\text{-}3}$: 0,180 ve MD çözüm ilkeleri $_{1\text{-}2\text{-}3}$: 0,230; 0,215; 0,205.
OD süreç aktörleri $_{1\text{-}2\text{-}3}$: 0,145; 0,150; 0,155 ve MD çözüm araçları $_{1\text{-}2\text{-}3}$: 0,170; 0,155.

Mezo/Bölgesel ölçek benzerlik ve farklılık: Mevcut Türkiye modeli ile Geçiş model önerileri arasındaki temel benzerlik; süre planlama ve yönetim bakımından organizasyonel düzey süreç yapısı ve mekansal düzey çözüm ilkeleri modellerin genel karakterini belirleyen işlevsel performans dağılımında önem bakımından ilk sırada yer almasıdır (%100 oranında benzer durum). Ancak, bu benzerlik işlevsel performans dağılımında etki bakımından farklı oranlarda bulunmaktadır. Dünya modelindeki organizasyonel süreç yapısı (0,18) ile mekansal çözüm ilkeleri (0,19) arasındaki performans dengesi bakımından %95 oranında etkili olan negentropik süreç karakteri, %100 oranında etkili bir karaktere yükseltilmiştir. Süreç modelindeki işlevsel değer dağılımında yapı (0,18) ve ilke (0,18) olması nedeniyle, performans dengesi %100 oranında etkili olan negentropik süreç karakteri ortaya çıkarmaktadır. Bu durum; koruma-geliştirme sürecine odaklı planlama mekanizması üzerine bir çerçeve olarak kullanılması önerilen yarı-esnek, yaratıcı ve düzenleyici nitelikli kentsel tasarım rehberlerinin, kentsel kalitenin korunarak geliştirilmesi bakımından en üst derecede çarpan etki gücüne sahip olduğunu ortaya koymaktadır.[243]

Geçiş modellerin ortak yapı çözümlemesi: süreç planlama-yönetim bakımından performans-odaklı kontrol şifreleri

Süreç planlama ve yönetim bakımından geçiş modellerinin genel karakterine göre karşılaştırmalı performans ölçümü ve değerlendirmesinde; kriterlerin önem-etkinlik sıralamasına göre ortak yapı oluşturan çok sayıda kriter tespit edilmiştir. 'Kontrol değişkeni' niteliği taşıyan bu kriterlerin oluşturduğu yapı; işlevsel performans dağılımının yeniden-ayarlanması yoluyla ''ölçeklerarası performansa dayalı dönüşümsel mekanizma tasarımı'nı açıklamak için altlık oluşturmaktadır. Geçiş modellerinde 'ortak yapı oluşturan' kontrol değişkenleri, 'ortak yapı doğrultusunda dönüşüme temel sağlayan' bağımlı değişkenler ve 'ortak yapıdan ayrılarak dönüşüme katkı sağlayan' bağımsız değişkenler aşağıda açıklanmaktadır (Çizelge 4.24).

Geçiş modellerinin makro/ulusal ölçekli karşılaştırması: ortak yapı

Makro/ulusal ölçek performans kriterlerinin ölçeklerarası karakteristik işlev bakımından önem-etkinlik kümelenmesinde; 1. sırada mekansal düzey üst-kriteri ve 2. sırada organizasyonel düzey üst-kriteri, tamamen birbirine paralel biçimde dizilim göstermektedir. Türkiye modelinde; mekansal düzeyde organizasyonel süreç planlama-yönetime dayalı işlevsel performans oluşturulması ve ölçeklerarası bütünleşmeye dayalı aşamalı süreçlerle mekanizma-araç bağlantısı (konumlanma-

[243] Dünya Modeli; yapı (0,18) - ilke (019), oran: (0,18/0,19x100=94,7) ≈ %95.
Süreç Modeli; yapı (0,18) - ilke (018), oran: (0,18/0,18x100) = %100.

yapılanma-kalibrasyon) sağlanması, ‘dönüşümsel mekanizma tasarımı’ stratejisinde ilk adım olarak kullanılmıştır.

Geçiş modellerinin mezo/bölgesel ölçekli karşılaştırması: ortak yapı

Mezo/yerel ölçek performans kriterlerinin ölçeklerarası karakteristik işlev bakımından önem-etkinlik kümelenmesinde; ilk sırada organizasyonel düzey ‘çözüm ilkeleri’ kriteri ile ikinci sırada mekansal düzey ‘süreç yapısı’ kriterini birbirine bağlayan çoklu-karar dizilimi ile ortak bir şifre oluşturmaktadır (Çizelge 4.24 içinde ‘kontrol değişkenleri’).

- Modellerde ortak yapı oluşturan kriterler (kontrol değişkenleri): ‘mekansal düzey çözüm ilkeleri’ (sıra1) ile ‘organizasyonel düzey süreç yapısı’ (sıra2) arasında bağlantı sağlayan çoklu-karar dizilimi ile süreç planlama-yönetim üzerine ‘kontrol şifresi’ oluşturmaktadır.
- Modeller arasında bağlantı sağlayan kriterler (bağımlı değişkenler): mikro ölçekte aktör-araç bütünleşme süreci (TR-1: mekanizma konumlandırma) ile mezo ölçekte sistem-strateji bütünleşme süreci (TR-2: mekanizma yapılandırma) arasında bağlantı sağlayan kriterler; ‘organizasyonel süreç aktörleri’ (sıra5) ve ‘organizasyonel planlama sistemi’ (sıra6) arasında bağlantının organizasyonel düzeyde geliştirilmesi üzerine odaklanmaktadır. Mezo ölçekte sistem-strateji bütünleşme süreci (TR-2: mekanizma yapılandırma) ile makro ölçek bütünleşme (TR-3: mekanizma kalibrasyonu) arasında bağlantı sağlayan kriterler; ‘mekansal düzey planlama stratejisi’ (sıra3) ve ‘mekansal düzey çözüm araçları’ (sıra4) arasında bağlantının mekansal düzeyde geliştirilmesi üzerine odaklanmaktadır.

Geçiş modellerinin mikro/yerel ölçekli karşılaştırması: ortak yapı

Mikro/Yerel ölçek performans kriterlerinin, ölçeklerarası karakteristik işlev bakımından önem-etkinlik kümelenmesinde; organizasyonel düzey, mekansal düzey ve bütünleşik/ölçeklerarası biçimde organizasyonel ve mekansal düzeylerde bağımlı-bağımsız ve kontrol değişkenleri bulunmaktadır.

Geçiş Modellerinin mikro/yerel ölçekli karşılaştırması: ortak yapı (OD)

Geçiş modellerinde ortak bağlantı sağlayan organizasyonel düzey alt-kriterler (kontrol değişkenleri): Organizasyonel düzeyde (Çizelge 4.24); ilk sırada; planlama sisteminde ‘yapı-temelli süreç planlama-yönetim çerçevesi’, süreç yapısında ‘koruma ve koruma-geliştirme odaklı süreç planlama-yönetim yaklaşımı’ ve süreç aktörlerinde ‘kamu sektörü’ başlıklarındaki alt-kriterler yer almaktadır. ikinci sırada; planlama sisteminde ‘(bütünleşik) planlama süreci’, süreç yapısında ‘organizasyonel süreç planlama ve yönetim çerçevesi’ ve süreç aktörlerinde ‘kurumsal sektör’ başlıklarındaki alt-kriterler yer almaktadır. üçüncü sırada; planlama sisteminde

‘katılım modeli’ ile ‘aktör-temelli süreç planlama-yönetim çerçevesi’ ve süreç yapısında ‘küresel rekabet avantajı’ başlıklarındaki alt-kriterler yer almaktadır.

Geçiş modelleri arasında bağlantı sağlayan organizasyonel düzey alt-kriterler (bağımlı değişkenler): Mekanizma konumlandırma ile mekanizma yapılandırma arasında bağlantı sağlayan organizasyonel düzey alt-kriterler; süreç aktörü olarak kamu sektörünün ve yerel halkın proaktif gelişimi üzerine odaklanmaktadır. mekanizma yapılandırma ile mekanizma kalibrasyonu arasında bağlantı sağlayan organizasyonel düzey alt-kriterler ise; ‘planlama sisteminde katılım modeli’nin ve ‘aktör-temelli süreç planlama-yönetim çerçevesi’nin (sıra9) tanımlanarak, süreç aktörü olarak ‘özel sektör’ (sıra7) ve ‘yerel halkın’ (sıra10) bilinçlendirilerek katılımın yaygınlaştırılması üzerine odaklanmaktadır.(Çizelge 4.24)

Geçiş Modellerinin mikro/yerel ölçekli karşılaştırması: ortak yapı (MD)

Geçiş modelleri kapsamında ortak bağlantı sağlayan mekansal düzey performans-odaklı alt-kriterler (kontrol değişkenleri): ‘planlama stratejisi/mekan-temelli süreç planlama-yönetim stratejileri’ (sıra1) ve çözüm araçlarında ‘çözüm araçları/bütünleşik ilke kararları’ (sıra1), çözüm araçlarında ‘stratejik plan-proje’ (sıra2) ve ‘çözüm-odaklı tematik yönetmelik’ (sıra3) başlığındaki alt-kriter yer almaktadır (Çizelge 4.24).

Geçiş modelleri arasında parçalı bağlantı sağlayan mekansal düzey performans-odaklı alt-kriterler (bağımlı değişkenler): ‘mekanizma konumlandırma’ ile ‘mekanizma yapılandırma’ çerçevesine dayalı modeller arasında bağlantı sağlayan mekansal düzey kriterler; bütünleşik ilke kararları ile alt-yapısal biçimde desteklenen (sıra 3), ‘çözüm odaklı planlama ilkeleri’ (sıra1) doğrultusunda ‘mimari ilkeler’in ve ‘politika-temeli süreç planlama-yönetim stratejileri’nin (sıra1 ve 2) geliştirilmesi üzerine odaklanmaktadır. ‘mekanizma yapılandırma’ ile ‘mekanizma kalibrasyonu’ arasında bağlantı sağlayan performans-odaklı mekansal düzey kriterler ise; ‘çözüm odaklı peyzaj mimarisi ilkeleri’ (sıra3) doğrultusunda ‘planlama stratejisi olarak ekonomi-temelli planlama stratejileri’ (sıra4) geliştirilmesi üzerine odaklanmaktadır.

Geçiş Modellerinin mikro/yerel ölçekli karşılaştırması: ortak yapı (OD-MD mekanizma-araç bağlantısı)

Geçiş modelleri kapsamında ortak bağlantı sağlayan organizasyonel ve mekansal düzeylerdeki performans-odaklı kontrol değişkenleri: Ölçeklerarası performans kriterlerinin karakteristik işlev bakımından önem-etkinlik kümelenmesinde; başlıca üç alt-kriteri birbirine bağlayan bir dizilim bulunmaktadır. planlama sisteminde ‘yapı-temelli süreç planlama-yönetim çerçevesi’, süreç aktörlerinde ‘kamu sektörü’ ve planlama stratejisinde ‘mekan-temelli süreç planlama-yönetim stratejileri’, analitik

karar ve stratejik katılım bakımından ortak bir şifre oluşturmaktadır (Çizelge 4.24 içinde 'kontrol kriterleri').

Geçiş modelleri arasında parçalı bağlantı sağlayan mekansal düzey alt-kriterler (Çizelge 4.24 içinde 'bağımlı değişkenler'):

- mekanizma konumlandırma (TR-1) ile mekanizma yapılandırma (TR-2) arasında; 'mekansal düzeyde süreç planlama-yönetim' konusunda bağlantılı/ortak yapı sağlayan kriterler arasında; 'çözüm odaklı planlama ilkeleri' (sıra2), 'çözüm odaklı mimarlık ilkeleri' (sıra3), çözüm aracı olarak tematik yönetmelik (sıra7) ve 'politika-temelli süreç planlana-yönetim stratejileri' (bağımlı değer) yer almaktadır.
- mekanizma yapılandırma (TR-2) ile mekanizma kalibrasyonu (TR-3) arasında 'organizasyonel ve mekansal düzeylerde süreç planlama-yönetim' konusunda bağlantılı/ortak yapı oluşturan kriterler arasında; çözüm odaklı *bütünleşik* ilke kararları' (sıra3), süreç aktörü olarak özel sektör (sıra7), ekonomi-temelli süreç planlama-yönetim stratejilerine odaklanan planlama stratejisi (sıra 8), planlama sisteminde katılım modeli ve aktör-temelli süreç planlama-yönetim yaklaşımına odaklanan planlama sisteminin geliştirilmesi (sıra9) ve süreç aktörü olarak yerel halkın karar-katılım temelli süreçlere dahil edilmesi (sıra10) yer almaktadır.

Geçiş modellerinin ölçeklerarası performans değer dağılımında; mezo/bölgesel ölçekte 1 kriter ve mikro/yerel ölçekte 3 alt-kriter sayısal olarak birbiriyle tamamen aynı işlevsel değere sahiptir. Ölçeklerarası performansa dayalı bu kriterler; süreç planlama ve yönetim konusunda, kentsel tasarım rehberlerinin işleyeceği mekanizmayı ölçeklerarası biçimde tanımlamaktadır.

- mezo/bölgesel ölçekte, organizasyonel düzey kapsamında bulunan 'süreç yapısı' kriteri; geçiş modellerinde 0,180 ağırlığında işlevsel değere sahiptir.
- mikro/yerel ölçekte, birbiriyle tamamen aynı işlevsel değere sahip alt-kriterlerden; ikisi aynı, biri farklı ağırlıklı değere sahiptir. Organizasyonel düzey süreç aktörleri kapsamında bulunan 'kurumsal sektör' ve mekansal düzey planlama stratejisi kapsamında bulunan 'politika-temelli planlama stratejileri'; geçiş modellerinde 0,035 ağırlığında işlevsel değere sahiptir. Mekansal düzey çözüm araçları kapsamında bulunan '(bütünleşik) ilke kararları' alt-kriteri; geçiş modellerinde 0,055 ağırlığında işlevsel değere sahiptir.

Geçiş modellerinin ölçeklerarası performans değer dağılımında; sayısal olarak birbiriyle tamamen farklı işlevsel değere sahip olan ölçeklerarası performansa dayalı kriterler, süreç planlama ve yönetim konusunda kentsel tasarım rehberlerinin etkin biçimde işleyeceği 'dönüşümsel mekanizma tasarımı'nda yeniden-ayarlanan bağımsız değişkenler niteliğine sahiptir.

Geçiş modeli önerileri üzerinden uygulamanın test edilmesi: revizyon stratejileri ile kapasite geliştirme ve küresel-bölgesel farklılaşma

Mekanizma-araç bağlantısı sağlayan performans-odaklı senaryolara göre revizyon stratejileri doğrultusunda test edilen Istanbul'a özgü Geçiş modeli önerileri kapsamındaki kentsel tasarım rehberi örnekleri; kapasite kullanımı ve küresel-bölgesel sıralama bakımından farklılaşmaktadır. Farklılaşmanın nedeni ise; dönüşümsel mekanizma tasarımındaki sistem düşüncesine göre değişen sistem çerçeveleri kapsamındaki strateji-temelli örneklere yönelik geliştirilen revizyon stratejileridir. Dönüşümsel mekanizma tasarımı çerçevesine göre revize edilen TR/Istanbul örneklerinin performans senaryolarında; yerel ölçekte mekanizma konumlandırma (TR-1), bölgesel ölçekte mekanizma yapılandırma (TR-2) ve ulusal ölçekte mekanizma kalibrasyon (TR-3), senaryolarına göre farklılaşan revizyon stratejileri önerilmiştir. Revizyon stratejileri ile kapasite ve sıralama bakımından oluşan farklılaşma; Istanbul'a özgü dönüşümsel mekanizma tasarımı konusunda ölçeklerarası bütünleşme sağlayan performans-odaklı revizyon stratejisi geliştirme bakımından önem taşımaktadır (Çizelge 4.25).

Revizyon stratejilerine rağmen, ölçeklerarası işlevsel performans bakımından kapasitesi %0 oranında değişmeden kalarak sabit/mutlak tutarlılık gösteren ve mutlak lider kategorisinde yer alan kentsel tasarım rehberi örneği bulunmamaktadır. Geçiş modeli önerilerinde; tüm örnekler bölgesel sıralamadaki yerleri sabit etkili kalırken, küresel-bölgesel farklılaşma bakımından karma etkili değişkenlik göstermektedir. Model önerisi ile ilgili deneysel uygulamalarda, *Kuzguncuk* örneği; küresel etkileşimde bulunan küresel karakter kategorisinde yer almaktadır. *Kısıklı* örneği; küresel-bölgesel etkileşimde bulunan bölgesel lider kategorisinde yer almaktadır. *Ortaköy* örneği; bölgesel karaktere dayalı yerel özellik üzerinden mekansal etkileşim oluşturan benzersiz uygulama kategorisinde bulunması nedeniyle, süreç planlama-yönetim bakımından aşırı değişken olabilen proje-temelli uygulamalar nedeniyle işlevsel değeri yeniden-ayarlanmaktadır.*Fatih* ve *Eminönü* örneklerinin bölge-odaklı etkileşimde bulunan bölgesel lider kategorisine yükselirken, işlevsel değeri yeniden-yapılandırılmaktadır (Çizelge 4.25).

- Mekanizma konumlandırma (TR-1) senaryosu doğrultusunda 3 örnekte kapasite geliştirme ile %60 oranında performans kapasitesini yükseltme ve 2 örnekte kapasite azatlım ile %40 oranında performans kapasitesini indirgeme doğrultusunda revizyon stratejileri önerilmiştir.[244] Mekanizma konumlandırma senaryosuna göre;

[244] Geçiş Modeli-1; kapasite geliştirme. oran: (3x100/5)=%60▲, oran: (2x100/5) =%40▼.

Çizelge 4.25 : Türkiye/Istanbul örnekleri ile Geçiş Modellerinin test edilmesi: revizyon stratejilerine göre mevcut potansiyele dayalı kapasite kullanımı ve küresel-bölgesel farklılaşma üzerine karşılaştırmalı değerlendirme matrisi.

MEKANİZMA-ARAÇ BAĞLANTISI				REVİZYON STRATEJİLERİ: KAPASİTE FARKLILAŞMA					REVİZYON STRATEJİLERİ: KÜRESEL-BÖLGESEL FARKLILAŞMA						
VERİ SINIFLAMA			VERİ KAYNAĞI	PUAN		ORAN		FARK ARALIĞI (rev)	SIRA		ORAN		FARK ARALIĞI (performans)		
MODEL	SÜREÇ	GaWC (2010)	KENTSEL TASARIM REHBERİ	SPD	GPD	fark (±) (GPD-SPD)	oran (%) (fark/GPDx100)	REVİZYON TİPİ	küresel (DÜNYA #)	bölgesel (TR-1-2-3 #)	fark (±) $\lvert sira_K - sira_B \rvert$	oran (%) (fark/GPDx100)	GRUP	NİTELİK	performans kategorisi
Türkiye / Ist.anbul – I.Geçiş Modeli (TR-1) : mekanizma konumlandırma	**KKG**	**alfa-**	**Istanbul / Usküdar – Kuzguncuk**	**17,0**	**18,5**	**+1,5**	**8,1**	**kapasite geliştirme**	**7**	**1**	**6**	**32,4**	**III.a; değişken**	**küresel etkileşim**	Istanbul'a özgü performans odaklı revizyon stratejisi: **mekansal düzeyde bölgesel karakter eksenli küresel etkileşim** *(mekanizma-araç bağlantısı: mikro ölcekte aktör-arac bütünleşmesi)*
	KKG	yüksek yeterlik	(AU) New South Wales – Newcastle	18,5	18,5	0,0	0,0	sabit kapasite	7	4	3	16,2	**II.b;** az değişken	küresel karakter	
	KYG	alfa	(MY) Kuala Lumpur Strüktür Planı												
		alfa-	(SR) Singapur Vizyon-Yerel Strateji Planı												
	KKG	**alfa-**	**Istanbul / Usküdar – Kısıklı**	**15,0**	**16,0**	**+1,0**	**6,3**	**kapasite geliştirme**	**11,5**	**2**	**9,5**	**59,4**	**IV;** çok değişken	**bölgesel lider**	
	KKG	gama+	(US) Washington / Seattle – Othello	16,5	16,5	0,0	0,0	sabit kapasite	11	7	4	24,2	**II.b;** az değişken	küresel karakter	
		gama	(US) Florida / Tampa – Ybor City												
	KYG	yüksek yeterlik	(UK) Tyne&Wear / Newcastle–Newcastle									42,4	**III.b;** değişken	bölgesel etkileşim	
		tarihi kent	(UK) West Midlands / Coventry	15,5	15,5				12	5	7	45,2			
	KYG	**alfa-**	**Istanbul / Beşiktaş – Ortaköy**	**11,5**	**12,0**	**+0,5**	**4,2**	**kapasite geliştirme**	**18,5**	**3**	**15,5**	**129,17**	**V;** aşırı değişken	**bölgesel karakter**	
	koruma	gama+	(US) Maryland / Chestertown	12,5	12,5	0,0	0,0	sabit kapasite	18	10	8	64,0	**IV ;** çok değişken	bölgesel lider	
	koruma	gama-	(CAN) Ontario / Ottawa						18	3	15	120,0	**V;** aşırı değişken	bölgesel karakter	
	KKG	yeterlik	(US) Minnesota / Mankato	11,0	11,0				19	11	8	72,5	**IV ;** çok değişken	bölgesel lider	
	koruma	**alfa-**	**Istanbul / Fatih – Eminönü – Fatih**	**9,0**	**7,5**	**-1,5**	**-20,0**	**kapasite azaltım**	**20**	**4**	**16**	**177,78**	**V;** aşırı değişken (benzersiz)	**bölgesel özellik** kapasite(-)► yeniden-konumla	
	---	---	benzer bir örnek uygulama mevcut değil	9,0	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	
Türkiye / Istanbul – II.Geçiş Modeli (TR-2): mekanizma yapılandırma	**KKG**	**alfa-**	**Istanbul / Üsküdar – Kuzguncuk**	SPD:17,0	**19,0**	**+2,0**	10,5	**kapasite geliştirme**	**6**	**1**	**5**	**26,3**	**III.a; değişken**	**küresel etkileşim**	Istanbul'a özgü performans odaklı revizyon stratejisi: **mekansal düzeyde küresel karakter eksenli küresel-bölgesel etkileşim** *(mekanizma-araç bağlantısı: mezo ölcekte yapı-ilke bütünleşmesi)*
				GPD:18,5		**+0,5**	2,6								
	KYG	alfa-	(AU) Victoria / Melbourne – South Yarra	19,0	19,0	0	0	sabit kapasite	6	3	3	15,8	**II.b;** az değişken	küresel karakter	
	KKG	**alfa-**	**Istanbul / Üsküdar –Kısıklı**	SPD:15,0	**16,0**	**+1,0**	6,3	kapasite geliştirme	11,5	2	9,5	59,4	**IV ;** çok değişken	**bölgesel lider**	
				GPD:16,0		**+0,0**	0,0	**kapasite sabitleme**							
	karma	karma	I.Geçiş Modelindeki Dünya örnekleri	ara değer	ara değer	0,0	0,0	sabit kapasite	11-12	7,5	4,7	24,2-45,2	(az) değişken	küresel-bölgesel etkileşim	
	KYG	**alfa-**	**Istanbul / Beşiktaş – Ortaköy**	SPD:11,5	**11,5**	**-1,0**	-8,7	**kapasite azaltım**	18,5	**3**	15,5	160,9	**V;** aşırı değişken	**bölgesel karakter**	
				GPD:12,0		**-0,5**	-4,3								
	karma	karma	I.Geçiş Modelindeki Dünya örnekleri	ara değer	ara değer	0,0	0,0	sabit kapasite	18-19	3-11	8,15	64-120	çok/aşırı değişken	bölge-odaklı lider karakter	
	koruma	**alfa-**	**Istanbul / Fatih – Eminönü – Fatih**	SPD:9,0	**7,5**	**-1,5**	-20,0	kapasite azaltım	**20**	**4**	**16**	**213,33**	**V;** aşırı değişken **(benzersiz)**	**bölgesel özellik** kapasite(-)► yeniden-yapılanma	
				GPD:7,5		**±0,0**	0,0	**kapasite sabitleme**							
Türkiye / Istanbul – III.Geçiş Modeli (TR-3): mekanizma kalibrasyon	**KKG**	**alfa-**	**Istanbul / Üsküdar – Kuzguncuk**	SPD:17,0	**18,5**	**+1,5**	8,1	**kapasite geliştirme**	**7**	**1**	**6**	**32,4**	**III.a; değişken**	**küresel etkileşim**	Istanbul'a özgü performans odaklı revizyon stratejisi: **mekansal düzeyde bölgesel karakter eksenli küresel-bölgesel etkileşim** *(mekanizma-araç bağlantısı): makro ölcekte sistem-strateji bütünleşmesi*
				GPD:19,0		**-0,5**	-2,7	**kapasite azaltım**							
	karma	karma	I.Geçiş Modelindeki Dünya örnekleri	18,5	18,5	0	0	sabit kapasite	7	4	3	16,2	II.b; az değişken	küresel karakter	
	KKG	**alfa-**	**Istanbul / Üsküdar –Kısıklı**	SPD:15,0	**16,5**	**+1,5**	9,1	**kapasite geliştirme**	**11**	**2**	**9**	**54,5**	**IV;** çok değişken	**bölgesel lider**	
				GPD:16,0		**+0,5**	3,0								
	karma	karma	I.Geçiş Modelindeki Dünya örnekleri	16,5	16,5	0	0	sabit kapasite	11	7	4	24,2-42,4	(az) değişken	küresel-bölgesel etkileşim	
	KYG	**alfa-**	**Istanbul / Beşiktaş – Ortaköy**	SPD:11,5	**10,5**	**-1,0**	-9,5	**kapasite azaltım**	**19,5**	**3**	**16,5**	**157,1**	**V;** aşırı değişken	**bölgesel karakter**	
				GPD:11,5		**+0,5**	4,8	**kapasite geliştirme**							
	KKG	yeterlik	(US) Minnesota / Mankato	11,0	11,0	0,0	0,0	**sabit kapasite**	19	11	8	72,5	**IV ;** çok değişken	bölgesel lider	
	koruma	**alfa-**	**Istanbul / Fatih – Eminönü – Fatih**	SPD:9,0	**8,0**	**-1,0**	-12,5	kapasite azaltım	**20**	**4**	**16**	**200,0**	**V;** aşırı değişken **(benzersiz)**	**bölgesel özellik** kapasite(-)► yeniden-ayarlama	
				GPD:7,5		**+0,5**	6,3	**kapasite geliştirme**							

Kuzguncuk örneğinin bilgi paftası kategorisinde arşivlenmesi yerine planlama uygulamalarında kullanılması önerilmektedir. Mekanizma konumlandırma senaryosuna göre mikro/yerel ölçekte bütünleşen süreç aktörü-çözüm aracı nedeniyle küresel ve bölgesel sıralamada etkili bir değişiklik oluşmazken, küresel-bölgesel sıralamalarında 6 ile 16 basamak farklılaşması oluşmaktadır. *Kuzguncuk* örneği %32,4 oranında değişkenlik ile mekansal düzeyde aktör-temelli çözüm aracı olarak küresel karakter doğrultusunda küresel etkileşim yaratırken, *Kısıklı* örneği %59,4 oranında çok değişkenlik ile küresel karakterli bölgesel etkileşim doğrultusunda yerel lider kategorisine yerleşmektedir. *Ortaköy* örneği %129,7 oranında aşırı değişkenlik ile bölgesel karaktere dayalı yerel lider kategorisinde geliştirilmektedir. *Eminönü* ve *Fatih* örnekleri %177,8 oranında aşırı değişkenlik ile mekansal düzeyde bölgesel karaktere dayalı özellik doğrultusunda benzersiz bir uygulama tanımlaması nedeniyle; kullanım yerine kapasitesinin azaltılarak, karakteristik işlev doğrultusunda yeniden-konumlandırması önerilmektedir. Istanbul'a özgü I.Geçiş modeli kapsamındaki süreç aktörleri-çözüm araçları arasında mikro/yerel ölçekli mekanizma-araç bağlantısı doğrultusunda makro/ulusal ölçekte bütünleşme sağlayan mekanizma konumlandırma senaryosu; mekansal düzeyde bölgesel karakter eksenli küresel etkileşim sağlayan revizyon stratejileri geliştirilmesi bakımından önem taşımaktadır (Çizelge 4.25)

Mekanizma yapılandırma (TR-2) senaryosu doğrultusunda 1 örnekte kapasite geliştirme ile %20 oranında performans kapasitesini yükseltme, 3 örnekte kapasite sabitleme ile %60 oranında performans kapasitesini konumlandırma ve 1 örnekte kapasite azatlım ile %20 oranında performans kapasitesini indirgeme doğrultusunda revizyon stratejileri önerilmiştir.[245] II.Geçiş modelinde; mekansal düzeyde organizasyonel süreç planlama-yönetim uygulamalarındaki bölge ölçekli mekanizma-araç bağlantısı sağlayan sistem çerçeveleri ile beraber *Kuzguncuk* örneğinin model olarak geliştirilmesi önerilmektedir. Mekanizma yapılandırma senaryosuna göre mezo/bölgesel ölçekte bütünleşen yapı-ilke nedeniyle küresel ve bölgesel sıralamada etkili bir değişiklik oluşmazken, küresel-bölgesel sıralamalarında 5 ile 16 basamak farklılaşması oluşmaktadır. *Kuzguncuk* örneği; %26,3 oranında değişkenlik ile küresel karakterli etkileşim oluşturmaktadır. *Kısıklı* örneği %59,4 oranında çok değişkenlik ile küresel-bölgesel etkileşim bakımından kapasitesi geliştirilerek, planlama sisteminde bölgesel liderlik karakteri yeniden-konumlandırılarak sürdürülmektedir. *Ortaköy* örneği %160,9 oranında aşırı

[245] Geçiş Modeli-2; kapasite geliştirme. oran: (1x100/5)=%20▲, oran: (3x100/5)≈%60●, oran: (1x100/5)≈ %20▼.

değişkenlik göstermesi nedeniyle bölgesel karakterli uygulamalarda kapasitesi azaltılarak, bölge-odaklı liderlik karakteri yeniden-yapılandırılmaktadır. *Eminönü* ve *Fatih* örnekleri %213,3 oranında aşırı değişkenlik göstermesi nedeniyle, bölgesel karaktere dayalı özellik planlama sisteminde konumlandırılarak, mevcut kapasiteye dayalı potansiyeli geliştirilmesi yoluyla planlama süreçleri kapsamında yeniden-yapılandırmaktadır.Istanbul'a özgü II.Geçiş modeli kapsamındaki süreç yapısı-çözüm ilkeleri arasında mezo/bölgesel ölçekli mekanizma-araç bağlantısı doğrultusunda bütünleşme sağlayan mekanizma konumlandırma senaryosu; mekansal düzeyde küresel karakter eksenli küresel-bölgesel etkileşim sağlayan revizyon stratejileri geliştirilmesi bakımından önem taşımaktadır (Çizelge 4.25)

- Mekanizma kalibrasyon (TR-3) senaryosu doğrultusunda 4 örnekte kapasite geliştirme ile %80 oranında performans kapasitesini yükseltme ve 1 örnekte kapasite azatlım ile %20 oranında performans kapasitesini indirgeme doğrultusunda revizyon stratejileri önerilmiştir.[246] III.Geçiş modelinde; mekansal düzeyde organizasyonel süreç planlama-yönetim uygulamalarındaki ulusal ölçekli mekanizma-araç bağlantısı sağlayan sistem çerçeveleri doğrultusunda *Kuzguncuk* ve *Kısıklı* örneklerinin yeniden-ayarlanması, *Eminönü* ve *Fatih* örneklerinin mevcut kapasiteye dayalı potansiyelinin geliştirilmesi önerilmektedir. mekanizma kalibrasyon senaryosuna (TR-3) göre makro/ulusal ölçekte bütünleşen sistem-strateji nedeniyle küresel ve bölgesel sıralamada etkili bir değişiklik oluşmazken, küresel-bölgesel sıralamasında 6 ile 16,5 basamak farklılaşması oluşmaktadır. *Kuzguncuk* örneği %32,4 oranında değişkenlik ile mekansal düzeyde strateji-temelli küresel etkileşim doğrultusunda küresel karakter yaratırken, *Kısıklı* örneği %54,5 oranında çok değişkenlik ile küresel-bölgesel etkileşim doğrultusunda bölgesel lider kategorisine yerleşmektedir. *Ortaköy* örneği %157,1 oranında aşırı değişkenlik ile bölgesel liderlik doğrultusunda bölgesel karakter yaratırken, *Eminönü* ve *Fatih* örnekleri %200 oranında benzersiz değişkenlik ile bölgesel karaktere dayalı özellik göstermektedir. *Tarihi Yarımada örneklerinin* bölgesel karaktere dayalı özellik planlama sisteminde yeniden-konumlandırılarak, planlama süreçleri içinde mevcut kapasitesi geliştirilerek yeniden-ayarlamaktadır.Istanbul'a özgü III.Geçiş modeli kapsamındaki planlama sistemi-planlama stratejisi arasında makro/ulusal ölçekli mekanizma-araç bağlantısı doğrultusunda bütünleşme sağlayan mekanizma kalibrasyon (TR-3) senaryosu; mekansal düzeyde bölgesel karakter eksenli küresel-bölgesel etkileşim sağlayan revizyon stratejileri geliştirilmesi bakımından önem taşımaktadır (Çizelge 4.25).

---

[246] Geçiş Modeli-3. kapasite geliştirme; oran: (4x100/5)≈ %80▲, oran: (1x100/5)≈ %20▼.

4.4 Süreç Modelinin İleriye Çözümlemesi: Mekanizma-Araç Bağlantısı üzerine Bütünleşik Performans Senaryosu

Bu alt-bölümde; Dünya kentlerindeki ve Türkiye/Istanbul'daki planlama uygulamalarında yer alan kentsel tasarım rehberi örnekleri üzerinden ileriye tümdengelim tekniği ile geçiş modellerinde önerilen durum senaryoları doğrultusunda bağlantılı sentez çözümlemesi sağlayan süreç modeli oluşturulmuştur. Önerilen durumdaki 'holistik sistem uygulamaları' modellenmiştir. Deneysel olarak test edilen ve önerilen uygulamalar kapsamındaki kentsel tasarım rehberleri; ölçeklerarası işlevsel performans bakımından karar-katılım temelli uygulamalarda mekanizma çerçevesi sağlayan performans senaryosu içermektedir. Bu performans senaryosu kapsamında revize edilen uygulama örnekleri yarı-esnek mekanizma-araç bağlantısına sahiptir.

Süreç modeli önerisi kapsamında; ölçeklerarası bağlantı sağlayan süreç planlama-yönetim konusunda bir mekanizma çerçevesi olarak önerilen kentsel tasarım rehberleri, negentropik süreç karakteri oluşturan işlevsel değer temelinde kuram, uygulama ve yöntemi birleştiren biçimde sunulmaktadır. Bu nedenle; yeni-işlevsel planlama-tasarım paradigması ile mekanizma çerçevesi olarak geliştirilen kentsel tasarım rehberleri arasında, yarı-esnek planlama mekanizmasında işleyen karar-katılım temelli sistem çerçevesi ve süreç-mekan temelinde performans-odaklı stratejik çerçeveler ile mekanizma-araç bağlantısı kurulmaktadır. Sürecin planlama sistemi ile süreç yapısı arasında organizasyonel düzey bağlantı ve planlama stratejileri ile çözüm ilkeleri arasında mekansal düzey bağlantıyı birleştiren mekanizma çerçevesi ile analitik planlama ve stratejik yönetim sağlayan kentsel tasarım rehberlerine, bütünleşik kentsel koruma-geliştirme süreçlerine odaklanan bir performans değeri atanmaktadır (Şekil 4.22).

Bütünleşik kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi üzerine çift bağlantılı bir mekanizma çerçevesi senaryosu önerilmektedir. Bu senaryo; performans-odaklı karakteristik işleve dayalı sistem çerçevesinde; ölçeklerarası bağlantı oluşturan karar-katılım temelli uygulamaları planlama süreçleri içinde etkinleştirme stratejisi ile süreç karakterini dönüştürme üzerine odaklanmaktadır. Bu nedenle; ortak hedefe dayalı kamusal kararlarda koordinasyon ve toplum-temelli katılımda kooperasyon sağlanması amaçlanmakta ve sistem-strateji bağlantısının sistem-temelli Dünya modeli ve strateji-temelli Türkiye/Istanbul modeli uygulamasındaki işlevsel değere oranla performans-odaklı etkisinin sürdürülmesi hedeflenmektedir. Bu senaryo ile holistik ve sinerjik bir yaklaşım test edilmektedir.

SÜREÇ MODELİ: MEKANİZMA ÇERÇEVESİ (önerilen senaryonun ileriye çözümlemesi)

İŞLEVSEL PERFORMANS DEĞER DAĞILIMI (kalitatif-kantitatif karma yöntemde nitelik-nicelik)

model	makro ölçek	mezo ölçek	mikro ölçek	mikro	mezo	makro	model
süreç planlama-yönetim üzerine kentsel tasarım rehberleri: analitik karar ve stratejik katılım	organizasyonel düzey	planlama sistemi	1. planlama süreci	0,060	0,18	0,51	1
			2. katılım modeli	0,030			
			3. yapı-temelli süreç planlama-yönetim yaklaşımı	0,060			
			4. aktör-temelli süreç planlama-yönetim yaklaşımı	0,030			
		süreç yapısı	5. organizasyonel süreç planlama-yönetim çerçevesi	0,050	0,18		
			6. küresel rekabet avantajı	0,040			
			7. koruma odaklı süreç planlama-yönetim çerçevesi	0,040			
			8. koruma-geliştirme odaklı süreç planlama-yönetim çerçevesi	0,050			
		süreç aktörleri	9. kamu sektörü	0,050	0,15		
			10. özel sektör	0,030			
			11. kurumsal sektör	0,035			
			12. yerel halk	0,035			
	mekansal düzey	planlama stratejisi	13. mekansal süreç planlama-yönetim stratejisi	0,050	0,18	0,49	
			14. politika-temelli süreç planlama-yönetim stratejisi	0,035			
			15. ekonomi-temelli süreç planlama-yönetim stratejisi	0,035			
			16. mekan-temelli süreç planlama-yönetim stratejisi	0,060			
		çözüm ilkeleri	17. planlama ilkeleri	0,045	0,18		
			18. kentsel tasarım ilkeleri	0,060			
			19. mimarlık ilkeleri	0,045			
			20. peyzaj mimarisi ilkeleri	0,030			
		çözüm araçları	21. süreç-çözüm odaklı ilke kararları	0,060	0,13		
			22. stratejik plan-proje	0,040			
			23. tematik program	0,010			
			24. tematik yönetmelik	0,020			

GENEL KARAKTER
(süreç planlama-yönetim bakımından planlama mekanizmasının ölçeklerarası işlevsel değer dağılımı: PERFORMANS KAPASİTESİ)

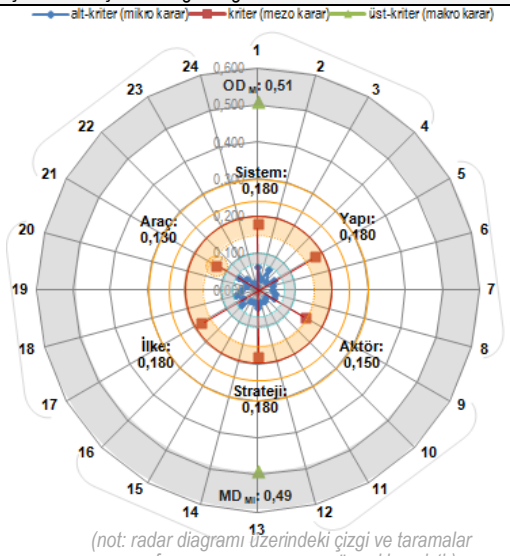

(not: radar diagramı üzerindeki çizgi ve taramalar performans senaryosuna göre eklenmiştir).

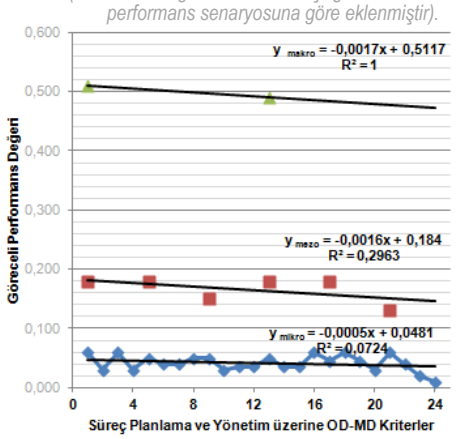

ölçeklerarası performans odaklı bütünleşik süreç planlama-yönetim ve negentropik süreç karakteri

ÖZEL KARAKTER
(kentsel tasarım rehberi bakımından planlama mekanizmasının mikro ölçek işlevsel performansı: PERFORMANS ETKİ ALANI)

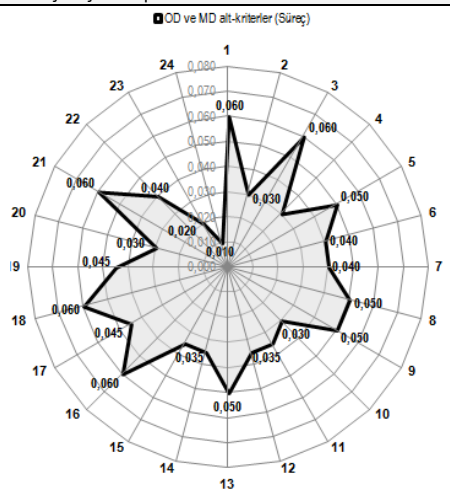

organizasyonel ve mekansal eş-bağlantılı süreç planlama ve yönetim (sistem-strateji&yapı-ilke- çift bağlantılı asmiterik ve hiyerarşik düzen)

BAĞLANTI KARAKTERİ
(ölçeklerarası çapraz kriterler bakımından planlama mekanizmasının mezo ölçek işlevsel performansı: BAĞLANTI GÜCÜ)

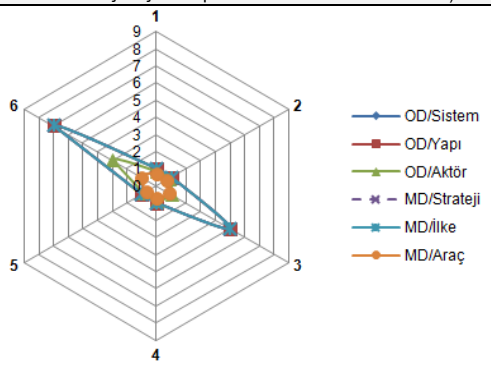

çarpan etkili ve kalite odaklı mekanizma çerçevesi (kalite-odaklı ölçeklerarası mekanizma mekiği / kalite mekiği)

Şekil 4.22 : Süreç Modeli–Bütünleşik süreç için yarı-esnek ve bağlantılı mekanizma çerçevesi (işlevsel değer dağılımı ve performans karakteri).

Talep yönetimine dayalı planlama sistemi ve yönetim stratejileri tarafından belirlenen sürdürülebilir kentsel kalkınma odaklı planlama paradigmasında kentsel dönüşüm süreçlerini, koruma-gelişim-değişim biçiminde kategorilendirerek organize eden ve yöneten bağlantılı stratejik planlama sistemi tanımlanmaktadır. "Planlama-konumlandırma-yapılandırma" stratejisi (Şekil 3.1) kapsamında kentsel dönüşüm sürecinin planlaması-yönetimi üzerine kentsel tasarım eksenli planlama modelleri kamusal yapı tarafından kural koyucu ve kural açıklayıcı biçimde sistemleştirilmektedir. Bu nedenle; yapı ve sistem odaklı süreç üzerine planlama-ağırlıklı kentsel tasarım yaklaşımı çerçevesinde yapı-aktör ilişkilerinin organizasyonu ve sistem-odaklı süreç planlama stratejileri geliştirilerek, kentsel dönüşüm sürecinin planlaması-yönetimi üzerine dönüşümsel mekanizma çerçevesi oluşturulmaktadır. Bu durum; kentsel dönüşüm süreçlerinde, sistem-strateji ve yapı-ilke arasında çift bağlantıya dayalı bütünleşik süreç kapsamında stratejik ve dönüşümsel bir mekanizma tasarımının sürdürülebilirliğini sağlayan bir performans senaryosu oluşturulmaktadır. Parça-Bütün bağlantısına dayalı performans senaryosu doğrultusunda; planlama sisteminde kentsel tasarımın işlevsel değer temelinde kullanılması ve kentsel tasarım rehberi hazırlama-kullanma konusunda 'stratejik yeni-işlevsel kentsel tasarım yaklaşımı'nın süreçle bütünleştirilmesi nedeniyle planlama mekanizması üzerine **"**proaktif stratejiler" (Şekil 3.1) geliştirilmektedir.

Mekanizma çerçevesi senaryosunun organizasyonel düzeyinde (Şekil 4.22); "bağlantılı stratejik planlama yaklaşımı" (Şekil 3.6) ile stratejik karar planlama sisteminde sistem-strateji temelli süreç planlama ve yönetim çerçevesi çift-bağlantılı biçimde yeniden-ayarlanmaktadır. "Büyük ortaklık modeli" (Şekil 3.2 içinde 5) kapsamında sistem çerçevesini yeniden yapılandıran karar-katılım temelli stratejik politikalar ile bütünleşik kentsel koruma-geliştirme süreci üzerine ortak fayda sağlayan toplumsal hedefler desteklenmektedir. Politiko-ekonomi yaklaşımı ile yönlendirilen süreç planlama-yönetim çerçeveleri kapsamında; merkezi yönetimde aktif politika üreticiler, yerel yönetim ortaklıkları, kurumsal sektör (yarı-kurumsal bölgesel/yerel yönetim kuruluşları, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları vb.) katılımı, özel sektör girişimleri ve aktif toplumsal katılım ile oluşan "büyük ortaklık modeli" (Şekil 3.2 içinde 5) desteklenmektedir.Mekanizma çerçevesi senaryosunun mekansal düzeyinde (Şekil 4.22); bütünleşik kentsel tasarım stratejilerinden oluşan stratejik sistem çerçevesinde kentsel tasarım ilkeleri ile ölçeklerarasında çift-bağlantı sağlayan "pro-aktif stratejiler" (Şekil 3.1) geliştirilmektedir. Bütünleşik kentsel koruma-geliştirme odaklı stratejik planlar, performans programı ile mekan-süreç yönetin planları arasındaki organizasyonel düzeyde mekansal süreç planlama-yönetim çerçevelerini planlama süreçleri içinde sürekli revize eden ve planlama

sistemi içinde stratejik sistem çerçevelerini birleştiren kentsel tasarım rehberleri hazırlanmakta ve kullanılmaktadır. Karar-katılım temelli kentsel dönüşüm süreçlerinde tanımlanan kentsel tasarım çerçevesi ile karakteristik işlev temelinde bağlantılı alt-süreçler ile ilgili bütünleşik ilke kararları oluşturulmaktadır. Sistem çerçevesinde stratejik planlar ve performans programları ile tanımlanan ve stratejik planlama çerçeveleri ile desteklenen bütünleşik ilke kararları doğrultusuda performans-odaklı uygulamalar gerçekleştirilmektedir. Ölçeklerarası işlevsel performansa dayalı mekanizma tasarımı nedeniyle, süreç planlama-yönetime odaklı kentsel tasarım rehberleri performans gösterdiği planlama mekanizması ile birlikte dinamik ve sürekli biçimde dönüşmektedir Holistik ve sinerjik yaklaşıma dayalı Mekanizma Çerçevesi senaryosunun süreç bakımından karakteristik işlevi üç başlık altında özetlenebilir (Şekil 4.22):

- Genel karakter: Süreç planlama-yönetim üzerine planlama sistemi-planlama stratejileri arasında çift bağlantı sağlayan planlama-tasarım çerçevesi nedeniyle karakteristik işlev bakımından yeniden-yapılandırılan ve ölçeklerarası etkileşim içinde işleyen mekanizma-araç bağlantısı oluşmaktadır. Bu nedenle; negentropik süreç karakterinin etkisi güçlendirilerek mezo/bölgesel ölçek üzerinden bağlantılı işleyen süreç karakteri oluşturulmakta ve planlama uygulamalarına yönelik performans-odaklı dönüşümsel karakter planlama süreçlerinde sürdürülmektedir.
- Bağlantı karakteri: organizasyonel düzeyde planlama sistemi-süreç yapısı ve mekansal düzeyde planlama stratejileri-çözüm ilkeleri arasındaki ölçeklerarası bağlantı nedeniyle, ölçeklerarası etkileşim bakımından mezo/bölgesel ölçekli bağlantı gücü mikro/yerel ve makro/ulusal ölçeklerde yükseltilmekte ve karar-katılım temelli planlama-tasarım çerçeveleri sağlayan sistem-strateji temelli dönüşümsel sistem çerçevelerinin kullanımı desteklenmektedir.
- Özel karakter: organizasyonel düzeyde mekansal düzey süreç planlama-yönetime dayalı performans etki alanı mezo-ölçek merkezinde güçlendirilmekte ve farklı ölçeklerde performans-odaklı bağlantı sağlayan asimetrik süreç yapısında karar-katılım temelli kentsel tasarım rehberleri kullanılmaktadır.

Süreç modeli çerçevesinde bütünleşik kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması-yönetimi ile ilgili çözümlemelerde; ölçeklerarası performans kriterlerinin işlevsel değeri ortak programlanmakta (karşılaştırma matrisi) ve örnekler üzerinden ölçülmekte-değerlendirilmektedir. Ölçeklerarası etkileşim nedeniyle oluşan bağlantılı planlama-tasarım çerçevesinin karakteristik işlevi; kentsel tasarım rehberi hazırlama sürecine odaklanan ‘sayısallaştırma matrisi’ ve kentsel tasarım rehberi uygulama sürecine odaklanan ‘performans matrisi’ üzerinden çözümlenmektedir. Karşılaştırma matrisi ile performans-odaklı kontrol stratejileri belirlenmektedir.

4.4.1 Performans-odaklı Süreç modeli önerisi: Bütünleşik sürecin analitik planlaması ve stratejik yönetimi–kalkınma-odaklı mekanizma çerçevesi

Mekanizma çerçevesi senaryosu temelinde performans-odaklı uygulama süreci: performans matrisinde kriterler (mekanizma-araç bağlantısının disiplinlerarası uygulama karakteri)

Mekanizma çerçevesi senaryosu kapsamında; 'bağlantılı stratejik planlama yaklaşımı' ile tanımlanan dönüşümsel sistem çerçevesinde, süreç planlama-yönetim konusunda bölgesel ölçek üzerinden ölçeklerarası bağlantı sağlayan ve bütünleşik biçimde çalışan mekanizma-araç etkileşimi oluşmaktadır. Hem Türkiye/Istanbul örnekleri, hem de Dünya kentlerindeki uygulama örnekleri üzerinden Süreç modelinin test edilmesi kapsamında, kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması-yönetimi ile ilgili sıralamada toplam 8 grup altında ölçeklerarası çift-bağlantılı biçimde kümelenen (bağımlı ve bağımsız) kooperatif stratejiler bulunmaktadır. Bu durum; sistem-strateji ve yapı-ilke arasında mezo/bölgesel ölçek üzerinden işleyen yarı-esnek ve ölçeklerarası bağlantılı bir planlama çerçevesi tanımlamaktadır. Disiplinlerarası uygulama karakterinde; 6 grup altında kümelenen 22 adet alt-kriter (sıra 1,2,3,4,5,6) ile %97 oranında bağımlı performans etkisi ve sıralamada minimum önem-etkinlik gösteren 2 adet alt-kriter (sıra 7,8) ile %3 oranında bağımsız performans etki değeri oluşmaktadır. Ölçeklerarası çift-bağlantılı etkileşim sağlayan mekanizma çerçevesi senaryosunun disiplinlerarası karakteri; başlıca 3 kategori altında gruplara ayrılmaktadır.

'Bütünleşik süreç planlama-yönetim' kapsamında 'planlama çerçevesi' ile 'süreç çerçeveleri' arasında 'bağlantılı stratejik planlama yaklaşımı' ile birleşik bağlantı kurulmasına odaklanan ilk kategori (1.-2.sıra); toplam %50,0 oranında performans etkisine sahiptir. Bütünleşik süreç planlama-yönetime odaklanan sistem-strateji temelli planlama çerçevesi (1.sıra: %30,0) oluşturmak için; 'sistem-temelli planlama süreci' kapsamında 'yapı-temelli süreç planlama-yönetim yaklaşımı' (%12) doğrultusunda 'bütünleşik ilke kararları' kapsayan 'çözüm-odaklı kentsel tasarım ilkeleri' doğrultusunda 'mekan-temelli süreç planlama-yönetim stratejileri kapsayan bir planlama stratejisi' oluşturulmaktadır (%18). Kentsel tasarım çerçevesi; yapı-temelli süreç yaklaşımı doğrultusunda planlama sisteminde tanımlanmakta ve revizyonel program çerçevesi kapsamaktadır. Bütünleşik süreç planlama-yönetime odaklanan yapı-ilke temelli süreç çerçevesi (2.sıra: %20,0) oluşturmak için; 'organizasyonel süreç aktörü olarak kamu sektörü' tarafından (%5,0) 'koruma-geliştirme sürecinin planlama-yönetim çerçevelerine odaklanan süreç yapısı' ile ilgili geri-besleme oluşturan 'organizasyonel ve mekansal düzeylerde süreç planlama-yönetim ile ilgili alt-çerçeveler' birleştirilerek, güncellenmektedir (%15,0). İlk grup

kapsamındaki stratejiler ile sistem-temelli kentsel tasarım çerçevesi oluşturulurken, ikinci grup kapsamındaki koruma-geliştirme odaklı süreç yapısı ile ilgili stratejik çerçevelerin bütünleşik biçimde tanımlanması gerektiğini göstermektedir. *İlk kategoride yer alan performans-odaklı alt-kriter gruplarının etkin olabilmesi için; makro/ulusal ölçekli karar modelinde, mikro/yerel ölçekli süreç planlama-yönetim çerçevesinin %50 oranında performans etki değeri atanarak tanımlanması ve geliştirilmesi gerektirmektedir. Bu durumda; bütünleşik koruma-geliştirme sürecinin planlaması-yönetiminde kentsel tasarım çerçevesini tanımlayan kamusal politikalar geliştirilmesi önem kazanmaktadır.*

'Bütünleşik süreç planlama-yönetim' kapsamında 'organizasyonel ve mekansal düzeyler arasında birleşik bağlantı'kurulması nedeniyle 'bağlantılı stratej,ik planlama yaklaşımı'na odaklanan ikinci kategori (3-5.sıra), toplamda %35,0 oranında performans etki değerine sahiptir. Mekansal düzeyde bütünleşik süreç planlama-yönetim sağlamak için; süreç yapısı ile ilgili birleştirilen alt-çerçeveler, 'çözüm aracı olarak planlama ve mimarlık ilkeleri' doğrultusunda stratejik biçimde kullanılmakta ve geliştirilmektedir (3.sıra: %9). Makro/ulusal ölçekli ilk kategoride özel toplamda %6 oranında ve genel toplamda %50 oranında performans etki değerine sahip 'kentsel tasarım çerçevesi'nin, Mezo/bölgesel ölçekli mekansal düzey uygulamalarda kullanılabilmesi için planlama ve mimarlık ilkelerinin ortak hedefte birleştirilmesi gerekmektedir. Bütünleşik süreç planlama-yönetim sağlamak için; 'koruma-odaklı süreç planlama-yönetim çerçevesine odaklanan süreç yapısı' doğrultusunda 'küresel rekabet avantajı' yaratan (%8) ve bütünleşik kentsel kalkınma hedefine odaklanan 'stratejik plan-projeler' (%4), operasyonel biçimde kullanılmakta ve geliştirilmektedir (4.sıra: %12). Organizasyonel düzeyde bütünleşik süreç planlama-yönetim sağlamak için; 'süreç aktörü olarak kurumsal sektör ve yerel halk' sürece dahil edilmesi (%7) ve 'politika ve ekonomi-temelli süreç planlama-yönetim stratejileri' geliştirilmesi (%7) doğrultusunda ortak hedeflere dayalı toplumsal katılım modeli oluşturulmaktadır (5.sıra: %14,0). Bu durum; pro-aktif sistem çerçevesinin hazırlanması-kullanılması ve kapasitesinin geliştirilmesi konusunda kamu sektörü ile toplum-temelli sektörler/gruplar arasında karar süreçlerinden itibaren büyük ortaklık modelinin kurulması gerektiğini göstermektedir. *İkinci kategoride yer alan performans-odaklı alt-kriter gruplarının etkin olabilmesi için; mezo/bölgesel ölçekli katılım/yönetim modelinde, mikro/yerel ölçekli süreç planlama-yönetim çerçevesinin %28 oranında performans etki değeri atanarak tanımlanması ve geliştirilmesi gerektirmektedir. Bu durumda; bütünleşik koruma-geliştirme sürecinin planlaması-yönetiminde kentsel tasarım çerçevesinin uygulanmasını sağlayan çözüm-odaklı*

bütünleşik ilkeler ve stratejik çerçeveler doğrultusunda karar süreçlerine katılım önem kazanmaktadır .

'Bütünleşik süreç planlama-yönetim' kapsamında 'organizasyonel ve mekansal düzeyler arasında geri-beslemeli alt- bağlantı'kurulmasına odaklanan üçüncü kategori (6-8.sıra), toplamda %15,0 oranında performans etkisine sahiptir. Organizasyonel düzeyde bütünleşik süreç planlama-yönetim sağlamak için (6.sıra: %12); sürdürülebilir kentsel kalkınma hedefine odaklanan 'çözüm-odaklı peyzaj mimarisi ilkeleri' (%3) temelinde ve 'aktör-temelli süreç planlama-yönetim yaklaşımına odaklanan planlama sistemi' doğrultusunda 'katılım modelleri' oluşturulmakta ve süreç aktörü olarak özel sektör'ün sürece katılımı desteklenmektedir (%9). Mekansal düzeyde bütünleşik süreç planlama-yönetim sağlamak için; kapasite destekleme çerçevesini açıklayan 'tematik yönetmelikler' (7.sıra: %2) ve kapasite gelişim çerçevesini vurgulayan 'tematik programlar', çözüm aracı olarak kullanılmaktadır (8.sıra: %1) .*Üçüncü ve son kategoride yer alan performans-odaklı alt-kriter gruplarının etkin olabilmesi için; mikro/yerel ölçekli karar-katılım modelinde, planlama sistemi ve planlama stratejileri kapsayan süreç planlama-yönetim çerçevesinin %15 oranında performans etki değeri atanarak tanımlanması ve geliştirilmesi gerekmektedir. Bu durumda; süreç planlama-yönetim konusunda pro-aktif yaklaşımların geliştirilebilmesi için tematik yönetmelik ve tematik programlar yerine aktör-temelli yaklaşımlarla ilgili katılım modelinin tanımlanması önem kazanmaktadır.*

Mekanizma çerçevesi senaryosu temelinde performans-odaklı revizyonel stratejiler: performans senaryosu–süreç karakteri–karşılaştırmalı performans matrisinde kriterler

Performans Senaryosu: Holistik ve sinerjik planlama yaklaşımı doğrultusunda yeni-işelvsel planlama-tasarım yaklaşımı kullanılmaktadır. Ölçeklerarası bağlantılı mekanzima senaryosu çerçevesinde, bütünleşik kentsel kalkınma hedeflerine dayalı kamu yönetimli ve toplum-temelli kararlarda koordinasyon ve çok-aktörlü katılımda kooperasyon amaçlanmakta, karar-katılım temelli uygulamalarda ölçeklerarası performansın geliştirilmesi hedeflenmektedir. Bütünleşik koruma-geliştirme süreçlerinin planlaması ve yönetimine odaklanan kentsel tasarım rehberleri, ölçeklerarası etkileşimde dönüşümsel biçimde sürdürülen yarı-esnek mekanizma çerçevesi olarak kullanılmaktadır.

Genel Karakter (Şekil 4.22): Ölçeklerarası bağlantıya sahip bütünleşik süreç planlama-yönetim bakımından; organizasyonel düzeyde 0,51 ve mekansal düzeyde 0,49 değerinde işlevsel performans nedeniyle %104 oranında performans kapasitesi

oluşmaktadır. Süreç modeli ile Dünya modeli arasında %0 oranında performans kapasite farkı ile genel karakter bakımından eşdeğerli nitelik mevcuttur.Süreç modelinin; III.Geçiş modeline göre %7,9 oranında ve Türkiye/Istanbul modeli göre %28,6 oranında performans kapasite farkı bulunması nedeniyle, ölçeklerarası işlevsel performansa odaklanan mekanizma-araç bağlantısı bakımından kapasitesi ve potansiyeli daha yüksektir. Yarı-esnek bağlantılı planlama mekanizmasında yürütülen bir mekanizma çerçevesi olarak kentsel tasarım rehberleri ile organizasyonel ve mekansal düzeylerde kontrol-odaklı düzenleyici ve kalite-odaklı yaratıcı uygulamalar doğrultusunda bütünleşik süreç planlama-yönetim yapılabilmektedir. Süreç modeli kapsamındaki geliştirilen çift bağlantı nedeniyle mekansal düzeyde organizasyonel süreç planlama-yönetim uygulamaları eş statüde gerçekleştirilebilmektedir. Süreç modeli, ölçeklerarası işlevsel performans bakımından, Dünya modeli ile eşdeğer nitelik taşıyan negentropik süreç karakteri oluşturmaktadır.[247].

Bağlantı Karakteri (Şekil 4.22): Mezo/Bölgesel ölçekte bütünleşik süreç planlama-yönetim bakımından; planlama stratejisi-planlama sistemi arasında %100, süreç yapısı-çözüm ilkeleri arasında %100 ve süreç aktörleri-çözüm araçları arasında %115,4 oranlarında bağlantı kapasitesi bulunmaktadır. [248] Ölçeklerarası performans-odaklı planlama sistemindeki mekanizma-araç bağlantısı bakımından; Dünya modeline göre sistem-strateji bağlantısı %6 ve yapı-ilke bağlantısı % 5 oranlarında yükseltilirken, aktör-araç bağlantısı %18 oranında azaltılmaktadır. Bu durum esnek mekanizma aracının performans kapasitesinin geliştirildiğini ve yarı-esnek mekanizma çerçevesinde performans potansiyelinin yönlendirildiğini göstermektedir. Mekanizma çerçevesi senaryosundaki, çift-bağlantı sağlayan performans-odaklı stratejiler, karar-katılım temelinde mekan-süreç etkileşimi ve organizasyonel-mekansal düzeylerde ölçeklerarası bağlantı sağlayan bütünleşik süreç planlama-yönetim modeli oluşturulduğunu göstermektedir. Strateji-temelli bölgesel ölçekli mekansal çerçevede; 'sistem-strateji' ve 'yapı-ilke' bağlantılarının (sıra1), 'aktör-araç' bağlantısından (sıra2-3) daha güçlü olması; stratejik planlama-yönetim yaklaşımındaki vizyonel plan çerçevesinin, yapı-temelli katılımcı bir yaklaşımla sistem çerçevesinde yürütülebildiği anlamına gelmektedir. Sistem-temelli bölgesel ölçekli süreç çerçevesinde; 'aktör-araç' bağlantısının (sıra1-2), 'sistem-strateji' ve 'yapı-ilke' bağlantılarından (sıra3) daha güçlü olması; analitik planlama-yönetim

---

[247] Süreç Modeli; makro/ulusal ölçek süreç karakteri. OD/MD oran: (0,51/0,49x100)≈ %104,1. performans değeri; y_{makro}= -0,0017x+0,5117, R2=1. performans kapasite oranı: (TR-0): %75,4; (TR-3): %96,1, (D):%104.

[248] Süreç Modeli; mezo/bölgesel ölçek süreç karakteri. performans değeri y_{mezo} = - 0,0016x+0,184 ; R2= 0,2963. bağlantılı kapasite oranı – sistem/strateji: (0,18/0,180)→%100; yapı/ilke (0,180/0,180)→%100; aktör/araç: (0,150/0,130)→≈ %115,4.

yaklaşımındaki revizyonel program çerçevesinin, aktör-temelli vizyonel bir yaklaşımla strateji çerçevesinde yürütülebildiği anlamına gelmektedir. Bölgesel ölçekli uygulamalarda; toplumsal/kurumsal süreç aktörleri'nin sistem-strateji temelli mekan-süreç etkileşimine odaklanması, 'performans-odaklı kontrol stratejisi' olarak (sıra2) önem kazanmaktadır. Mekanizma çerçevesine özgü olan bu strateji; bölgesel ölçekte %24 oranında aktif bağlantı gücü oluşturmakta ve bölgesel-ulusal etkileşimli ölçekte %73,4 oranında gizli bağlantı gücü taşımaktadır.[249] Bölgesel ölçekte; 'planlama sistem-planlama stratejisi' ve 'süreç yapısı-çözüm ilkeleri' arasında performans değeri bakımından çift bağlantı bulunması nedeniyle, kalite-odaklı uygulamalarda 'süreç aktörü-çözüm araçları' arasında 'kalite mekiği' gibi işleyen mekanizma-araç bağlantısı çerçevesinde, etkileşimli ve dönüşümsel biçimde bütünleşik kentsel kalkınma süreçlerinin sürdürülmesini sağlamaktadır (Çizelge 4.26).

Çizelge 4.26 : Süreç Modeli önerisi – mekanizma çerçevesi çözümlemesi: mezo/bölgesel ölçek ikili karşılaştırma matrisi.

KARŞILAŞTIRMA MATRİSİ: SÜREÇ MODELİ ÇÖZÜMLEMESİ (MEKANİZMA ÇERÇEVESİ)			Organizasyonel Düzey			Mekansal Düzey			KPD mezo ölçek		KPD makro ölçek	
			sistem	yapı	aktör	strateji	ilke	araç	∑puan	sıra (max-min)	∑puan	sıra (max-min)
performans kriterleri		*değer(1)*	*0,180*	*0,180*	*0,150*	*0,180*	*0,180*	*0,130*				
OD	planlama sistemi	*0,180*	1	1	5	1	1	7	16,000	1	39,333	1
	süreç yapısı	*0,180*	1	1	5	1	1	7	16,000	1		
	süreç aktörleri	*0,150*	0,833	0,833	1	0,833	0,833	3	7,333	2		
MD	planlama stratejisi	*0,180*	1	1	5	1	1	7	16,000	1	36,756	2
	çözüm ilkeleri	*0,180*	1	1	5	1	1	7	16,000	1		
	çözüm araçları	*0,130*	0,722	0,722	0,867	0,722	0,722	1	4,756	3		
mezo ölçek	∑karşılaştırmalı performans puanı		5,556	5,556	21,867	5,556	5,556	32,000	yarı-esnek planlama mekanizması, kalkınma-odaklı varatıcı-düzenleyici araç		*MD'de OD süreç planlama-yönetim (çözüm odaklı uyg.)*	
	performans sıralaması (max-min)		3	3	2	3	3	1				
	performans sıralaması (min-max)		1	1	2	1	1	3				
makro ölçek	∑karşılaştırmalı performans puanı		32,978			43,111			*OD'de MD süreç planlama-yönetim (süreç odaklı uyg.)*		∑ KPD SÜREÇ: 76,089	
	performans sıralaması (max-min)		2			1						
	performans sıralaması (min-max)		1			2						

Bütünleşik süreç planlama-yönetime odaklanan mekanizma çerçevesi senaryosundaki bölgesel ölçekli performans-odaklı stratejiler; tek kooperatif strateji altında birleşmektedir. Süreç modeli kapsamındaki 'sistem-strateji' ve 'yapı-ilke' arasında en yüksek derecede çift bağlantı sağlayan 'dönüşümsel mekanizma stratejisi'; bütünleşik süreç karakteri bakımından diğer modellerde olmayan, özgün bir yarı-esnek mekanizma yapısı tanımlamaktadır. Bütünleşik süreç planlama-yönetim modeli kapsamında; 'süreç aktörü-çözüm araçları' arasında, süreç performansı bakımından "çarpan etkisi"ne sahip bir bağlantı sağlamaktadır. Bu durum; süreç planlama-yönetim konusunda 'mekanizma çerçevesi' oluşturmak

[249] Süreç modeli; performans-odaklı kontrol stratejisi. ort.oran $_{AKTÖR}$: [(7,3+21,9/2)/76,1]→%24,0 mezo bağlantı. ort.oran $_{AKTÖR}$: [(39,3+33,07/2)/76,1]→%73,4 mezo-makro bağlantı.

için performans-odaklı stratejiler doğrultusunda çift-bağlantılı sistem yapısı oluşturmanın öncelikli bir strateji olduğunu göstermektedir. Bu stratejinin pro-aktif kullanımı; 'sistem bilinci' temelinde gerçekleşebilir ve 'vizyonel planlama çerçevesinde stratejik süreç' ile 'revizyonel program çerçevesinde operasyonel çözüm' arasında bağlantı kurularak geliştirilebilir. Süreç Modeli önerisinin bölgesel ölçekteki mekanizma-araç bağlantısının karakteri; *çarpan etkili ve kalkınma-odaklı ölçeklerarası mekanizma çerçevesi (kalite mekiği)* biçiminde özetlenebilir.

Özel Karakter (Şekil 4.22): Mekanizma çerçevesi senaryosuna göre yapılan uygulamalarda, hem yerel ölçek içinde, hem de mikro/yerel ölçek ile makro/ulusal ölçekler arasında mekanizma-araç bağlantısı bulunmaktadır. Ulusal-bölgesel ölçeklerarası etkileşimdeki esnek ve %73,4 oranında gizli bağlantı gücü taşıyan bölgesel ölçek (Çizelge 4.26: mezo sıra2) işleyişi nedeniyle, Yerel-bölgesel ölçeklerarası etkileşimde yarı-esnek ve %150 oranında tamamen gizli bir bağlantı gücü oluşmaktadır (Çizelge 4.27: mikro sıra5, makro sıra1-2,).[250] Bütünleşik süreç planlama-yönetim çerçevesinin sinerjik bağlantı yapısı nedeniyle; yerel ölçekli uygulamalarda farklı stratejiler birlikte kullanılabilir. Mikro/Yerel ölçekli uygulamalarda; 'küresel rekabet avantajı', 'koruma-odaklı süreç planlama-yönetim çerçevesi' ve 'stratejik plan-proje' kriterleri, 'performans-odaklı kontrol stratejisi' (sıra5) olarak kullanılmaktadır. Bu stratejilerden biri ile oluşturulan her bir kooperatif süreç stratejisi %5,5 oranında kontrollü bağlantı gücüne sahip olmaktadır. Bu üç performans-odaklı kontrol stratejileri temelinde geliştirilen her bir kooperatif süreç stratejisi ise toplamda %16,5 oranında kontrollü bağlantı gücü oluşturmaktadır. Mikro/yerel ölçekte makro/ulusal ölçekteki performans-odaklı stratejiler ile birleşen yerel-ulusal ölçeklerarası etkileşimli kooperatif süreç stratejileri; 'organizasyonel düzey'de toplam %72,7 ve mekansal düzeyde toplam %77,3 olmak üzere, toplamda %150 oranında kontrollü bağlantı gücü oluşturmaktadır (Çizelge 4.27). Mikro/yerel ölçekli uygulamalarda, negentropik süreç karakteri oluşmakta ve kentsel tasarım rehberleri hem esnek mekanizma aracı, hem de yarı-esnek mekanizma çerçevesi karakteri taşımaktadır. Süreç Modeli önerisinin özel karakteri; *organizasyonel düzeyde mekansal süreç planlama ve yönetim (sistem-strateji ve yapı-ilke- çift bağlantılı asimetrik düzen) sağlayan ve disiplinlerarası sinerji oluşturan bir mekanizma çerçevesi* biçiminde özetlenebilir.[251]

---

[250] Süreç modeli; performans-odaklı kontrol stratejisi. ∑mikro bağlantı=%16,5; ∑mikro-makro bağlantı$_{(OD-MD)}$=%150. mikro etki; ort.oran $_{REKABET}$: [(56,3+*/60,25/2)/1581,3x100] ≈%5,5 tek stratejide mikro bağlantı x3 = %16,5 mikro-makro etki; ort.oran $_{OD}$: [(789,0+721,8/2)/1581,3]→%72,7; ort.oran $_{MD}$ [(792,3,0+859,5/2)/1581,3]→77,3

[251] Süreç Modeli – Özel Karakter (mikro/yerel ölçekli performans). performans değeri – süreç karakteri; y_{mikro} = - 0,0005x+0,0481; R^2= 0,0724.

Çizelge 4.27 : Süreç Modeli önerisi – mekanizma çerçevesi çözümlemesi: mikro/yerel ölçek ikili karşılaştırma matrisi.

KARŞILAŞTIRMA MATRİSİ:		makro	Organizasyonel Düzey Performans Kriterleri [OD, w: 0,510]												Mekansal Düzey Performans Kriterleri [MD, w: 0,490]												SÜREÇ MODELİ ÖNERİSİ					
		mezo	Planlama Sistemi [w: 0,180]				Süreç Yapısı [w: 0,180]				Süreç Aktörleri [w: 0,150]				Planlama Stratejisi [w:0,180]				Çözüm İlkeleri [w: 0,180]				Çözüm Araçları [w: 0,130]				mikro puan max-min	sıra	mezo	sıra	makro	sıra
SÜREÇ MODELİ (öneri): MEKANİZMA ÇERÇEVESİ		mikro	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24						
		değer	0,060	0,030	0,060	0,030	0,050	0,040	0,040	0,050	0,050	0,030	0,035	0,035	0,050	0,035	0,035	0,060	0,045	0,060	0,045	0,030	0,060	0,040	0,010	0,020						
Organizasyonel Düzey	planlama sistemi																															
	planlama süreci	0,060	1	8	1	8	3	6	6	3	3	8	7	7	3	7	7	1	5	1	5	8	1	6	9	9	123,000	1	310,224	1	789,052	2
	katılım modeli	0,030	0,500	1	0,500	1	0,600	0,750	0,750	3	0,600	1	0,857	0,857	0,600	0,857	0,857	0,500	0,667	0,500	0,667	1	0,500	0,750	6	9	33,312	7				
	yapı-temelli süreç yaklaşımı	0,060	1	8	1	8	3	6	6	3	3	8	7	7	3	7	7	1	5	1	5	8	1	6	9	9	123,000	1				
	aktör temelli süreç yaklaşımı	0,030	0,500	1	0,500	1	0,600	0,750	0,750	0,600	0,600	1	0,857	0,857	0,600	0,857	0,857	0,500	0,667	0,500	0,667	1	0,500	0,750	6	9	30,912	8				
	süreç yapısı																															
	organizasyonel süreç çerçevesi	0,050	0,833	6	0,833	6	1	4	4	1	1	6	5	5	1	5	5	0,833	2	0,833	2	6	0,833	4	8	9	85,167	2	282,956	4		
	küresel rekabet avantajı (GaWC)	0,040	0,667	5	0,667	5	0,800	1	1	0,800	0,800	5	2	2	0,800	2	2	0,667	0,889	0,667	0,889	5	0,667	1	8	9	56,311	5				
	koruma odaklı süreç çerçevesi	0,040	0,667	5	0,667	5	0,800	1	1	0,800	0,800	5	2	2	0,800	2	2	0,667	0,889	0,667	0,889	5	0,667	1	8	9	56,311	5				
	koruma-gelistirme süreç çerçevesi	0,050	0,833	6	0,833	6	1	4	4	1	1	6	5	5	1	5	5	0,833	2	0,833	2	6	0,833	4	8	9	85,167	2				
	süreç aktörleri																															
	kamu sektörü	0,050	0,833	6	0,833	6	1	4	4	1	1	6	5	5	1	5	5	0,833	2	0,833	2	6	0,833	4	4	9	81,167	3	195,873	6		
	özel sektör	0,030	0,500	1	0,500	1	0,600	0,750	0,750	0,600	0,600	1	0,857	0,857	0,600	0,857	0,857	0,500	0,667	0,500	0,667	1	0,500	0,750	6	9	30,912	8				
	kurumsal sektör	0,035	0,583	3	0,583	3	0,700	0,875	0,875	0,700	0,700	3	1	1	0,700	1	1	0,583	0,778	0,583	0,778	3	0,583	0,875	7	9	41,897	6				
	yerel halk	0,035	0,583	3	0,583	3	0,700	0,875	0,875	0,700	0,700	3	1	1	0,700	1	1	0,583	0,778	0,583	0,778	3	0,583	0,875	7	9	41,897	6				
Mekansal Düzey	planlama stratejisi																															
	uygulama süreci stratejisi	0,050	0,833	6	0,833	6	1	4	4	1	1	6	5	5	1	5	5	0,833	2	0,833	2	6	0,833	4	4	9	81,167	3	287,961	3	792,296	1
	politika-temelli süreç stratejisi	0,035	0,583	3	0,583	3	0,700	0,875	0,875	0,700	0,700	3	1	1	0,700	1	1	0,583	0,778	0,583	0,778	3	0,583	0,875	7	9	41,987	6				
	ekonomi-temelli süreç stratejisi	0,035	0,583	3	0,583	3	0,700	0,875	0,875	0,700	0,700	3	1	1	0,700	1	1	0,583	0,778	0,583	0,778	3	0,583	0,875	7	9	41,987	6				
	mekan-temelli süreç stratejisi	0,060	1	8	1	8	3	6	6	3	3	8	7	7	3	7	7	1	5	1	5	8	1	6	9	9	123,000	1				
	çözüm ilkeleri																															
	planlama	0,045	0,750	6	0,750	6	0,900	2	2	0,900	0,900	6	4	4	0,900	4	4	0,750	1	0,750	1	6	0,750	2	8	9	72,350	4	298,612	2		
	kentsel tasarım	0,060	1	8	1	8	3	6	6	3	3	8	7	7	3	7	7	1	5	1	5	8	1	6	9	9	123,000	1				
	mimarlık	0,045	0,750	6	0,750	6	0,900	2	2	0,900	0,900	6	4	4	0,900	4	4	0,750	1	0,750	1	6	0,750	2	8	9	72,350	4				
	peyzaj mimarisi	0,030	0,500	1	0,500	1	0,600	0,750	0,750	0,600	0,600	1	0,857	0,857	0,600	0,857	0,857	0,500	0,667	0,500	0,667	1	0,500	0,750	6	9	30,912	8				
	çözüm araçları																															
	ilke kararları	0,060	1	8	1	8	3	6	6	3	3	8	7	7	3	7	7	1	5	1	5	8	1	6	9	9	123,000	1	205,723	5		
	stratejik plan-proje	0,040	0,667	5	0,667	5	0,800	1	1	0,800	0,800	5	2	2	0,800	2	2	0,667	0,889	0,667	0,889	5	0,667	1	8	9	56,311	5				
	tematik program	0,010	0,333	0,667	0,333	0,667	0,400	0,500	0,500	0,400	0,400	0,667	0,571	0,571	0,400	0,571	0,571	0,333	0,444	0,333	0,444	0,667	0,333	0,500	1	8	19,608	9				
	tematik yönetmelik	0,020	0,167	0,333	0,167	0,333	0,200	0,250	0,250	0,200	0,200	0,333	0,286	0,286	0,200	0,286	0,286	0,167	0,222	0,167	0,222	0,333	0,167	0,250	0,500	1	6,804	10				
mikro	karşılaştırma puanı		16,667	108,00	16,667	108,00	29,000	60,250	60,250	31,40	29,00	108,00	77,286	77,286	29,00	77,286	77,286	16,667	44,111	16,667	44,111	108,00	16,667	60,250	162,50	207,00						
	sıralama (min-max		9;1	3;7	9;1	3;7	8; 2	5;5	5; 5	7;3	8;2	3;7	4;6	4;6	8;2	4;6	4;6	9; 1	6;4	9;1	6;4	3;7	9;1	5;5	2;8	1;9						
mezo	karşılaştırma puanı		249,333				180,900				291,571				200,238				212,889				446,417									
	sıralama (min-max)		maks-min: 3 ; min-maks: 4				maks-min: 6 ; min-maks: 1				maks-min: 2 ; min-maks: 5				maks-min: 5 ; min-maks: 2				maks-min: 4 ; min-maks: 3				maks-min: 1 ; min-maks: 6									
makro	karşılaştırma puanı		721,805												859,544																	
	sıralama (min-max)		maks-min: 2; min-maks: 1												maks-min: 1; min-maks: 2																	

ölçeklerarası toplam puan: **1581,348**

Genel Değerlendirme: analitik planlama-stratejik yönetim odaklı mekanizma çerçevesi

Karakteristik İşlev bakımından; bağlantılı stratejik planlama çerçevesi doğrultusunda yeni-işlevsel planlama-tasarım yaklaşımı kullanılmaktadır nedeniyle organizasyonel düzeyde mekansal süreç planlama-yönetim çerçevesi aktiftir (OD-MD bağlantı kapasitesi: %104,1). (Bağlantılı) karar-katılım temelli etki gücü nedeniyle dönüşümsel süreç-odaklı ve sinerjik bağlantılı sağlayan bütünleşik süreç planlama-yönetim yaklaşımı geliştirilmektedir (sistem-strateji bağlantı kapasitesi: %100). Ölçeklerarası bağlantılı nedeniyle rekabet avantajı yaratan kentsel tasarım-odaklı sistem çerçevesi ile tanımlanan, bütünleşik süreç planlama-yönetim çerçevesi kullanılmaktadır (yapı-ilke bağlantı kapasitesi: %100). Kontrol-odaklı kentsel düzen ve kalite-odaklı yaratıcılık doğrultusunda bütünleşik kentsel kalkınmaya odaklanan performans etki değeri doğrultusunda düzenleyici ve yaratıcı yarı-esnek mekanizma çerçevesi olarak kentsel tasarım rehberleri kullanılmaktadır (aktör-araç bağlantı kapasitesi: %115). Mekanizma-Araç bağlantısındaki ölçeklerarası etkileşim; makro/ulusal ölçekte organizasyonel ve mekansal düzey süreç planlama-yönetim çerçevesi çift-bağlantılı biçimde bütünleştirilerek başlamakta, mezo/bölgesel ölçekte 'organizasyonel süreç aktörleri' tarafından ölçeklerarası bağlantı güçlendirilmekte ve mikro/yerel ölçekte koruma-odaklı süreç çerçevesi ile birlikte çalışan stratejik plan-proje doğrultusunda rekabet avantajı yaratan ölçeklerarası ve disiplinlerarası stratejiler kullanılmaktadır (Çizelge 4.26 ve 4.27). Karar-katılım temelli süreç karakteri (Şekil 4.22); bütünleşik koruma-geliştirme sürecinin planlaması-yönetimine odaklanan süreç-çözüm odaklı uygulamalarda "büyük ortaklık modeli" (Şekil 3.2 içinde 5,5-6.b ve c) önerilmektedir. Bütünleşik kentsel kalkınma hedefi nedeniyle kentsel dönüşüm süreçlerinde koruma-kalkınma bağlantısına dayalı holistik sistem çerçevesinde toplumsal-kurumsal etkileşim sağlanmakta ve"kalkınma-odaklı çarpan etkisi" oluşturulmaktadır. Türkiye/Istanbul'daki ve Dünya Kentlerindeki planlama uygulamalarına yönelik geliştirilen Süreç Modeli önerisi; bütünleşik kentsel koruma-geliştirme sürecinin analitik planlaması ve stratejik yönetimi konusunda performans-odaklı mekanizma çerçevesi senaryosuna odaklanmaktadır. Mekanizma-araç bağlantısı bakımından; planlama sisteminde çift-bağlantı oluşturulması nedeniyle ölçeklerarası etkileşim ve planlama süreçlerinde bağlantılı çerçeveler kullanılmaktadır. Bu nedenle; Süreç modeli önerisi kapsamındaki kentsel tasarım rehberleri; kent-temelli sistem düşüncesine dayalı biçimde yarı-esnek ve düzleyici-yaratıcı bir mekanizma çerçevesi olarak kullanılmaktadır. Süreç modeli önerisi kapsamındaki mekanizma çerçevesi ile ilgili mezo/bölgesel ve mikro/yerel ölçeklerde ikili karşılaştırma analizleri sonucunda hazırlanan ölçeklerarası performans karakteri üzerine genel değerlendirme sentezlenerek, görsel biçimde sunulmaktadır (Şekil 4.23).

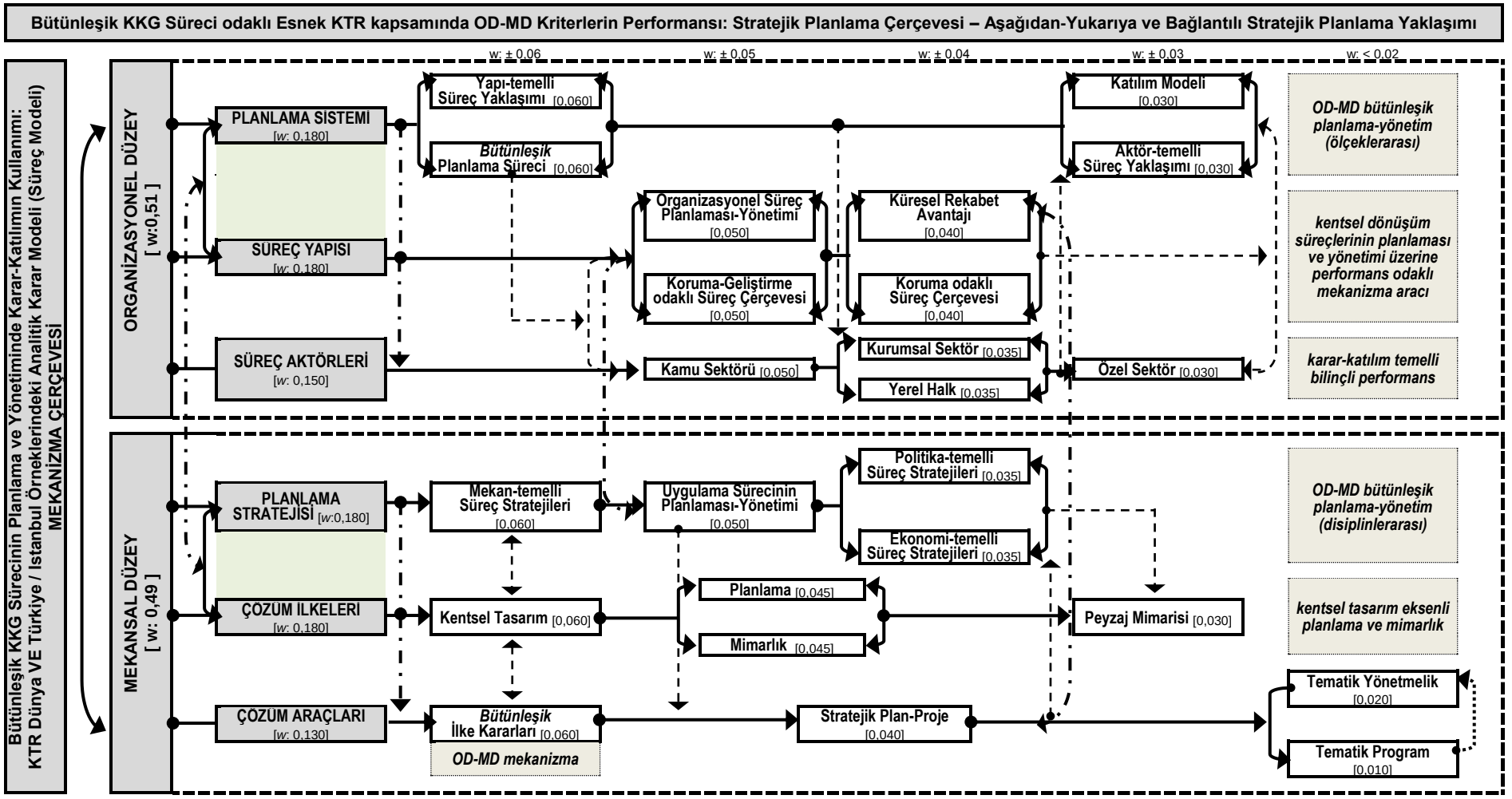

Şekil 4.23 : Süreç Modeli Önerisi – Bütünleşik kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi üzerine 'mekanizma çerçevesi' (genel değerlendirme).

4.4.2 Süreç modeli önerisinin Türkiye/Istanbul örnekleri ile test edilmesi

Türkiye/Istanbul örneklerinin planlama uygulamalarında kullanımı üzerine karakteristik işlev ile ilgili 'karar-katılım temelli stratejik seçim' konusunda, bütünleşik kentsel koruma-geliştirme süreci odaklı iki alternatif bulunmaktadır. Birinci alternatif olan 'kalite-odaklı esnek mekanizma aracının' test edilmesi kapsamında; Türkiye/Istanbul örnekleri üzerinde Dünya modeli uygulamasındaki 'mekanizma-araç bağlantısı ile sürecin stratejik planlaması-analitik yönetimi hedefleyen performans senaryosu' sorgulanmaktadır. İkinci alternatif olan 'bütünleşik kalkınma-odaklı yarı-esnek mekanizma çerçevesi'nin test edilmesi kapsamında; Türkiye/Istanbul örnekleri üzerinden Süreç modeli önerisindeki 'mekanizma-araç bağlantısı ile sürecin analitik planlaması-stratejik yönetimini hedefleyen performans senaryosu sorgulanmaktadır. Bu alternatifler; bütünleşik süreç planlama-yönetim konusunda mekanizma-araç bağlantısının ölçeklerarası ve disiplinlerarası karakteri üzerine performans-odaklı değerlendirme sağlamaktadır. Bu değerlendirme ile, III.Geçiş modeli sonrasında Dünya Modeli veya Süreç Modeli ile ilgili stratejik karar seçiminde vizyonel planlama çerçevesi ve revizyonel program çerçevelerine göre programlanabilen performans etki değeri ve kapasite geliştirme oranlarını karşılaştırma imkanı sunmaktadır. Türkiye örnekleri üzerinden mevcut ve öneri modellerin test edilmesi kapsamında; uygulama örneklerinin performans değeri sabit tutularak, performans-odaklı senaryolara göre yeniden-ayarlanan işlevsel değer dağılımı ve programlanan süreç değeri ile ilgili deneysel çözümleme yapılmıştır.

Türkiye/Istanbul örnekleri üzerinden Dünya modelinin [mekanizma aracının] test edilmesi: 1.alternatif olan performans senaryosu

İlk alternatif olan Dünya modeli senaryosu kapsamında; bütünleşik kentsel koruma-geliştirme sürecinin stratejik planlaması ve analitik yönetimi hedefi doğrultusunda, bütüncül planlama-tasarım çerçevesi oluşturmak amacıyla kentsel tasarım rehberleri hazırlanmakta ve kullanılmaktadır. Dünya modelindeki esnek planlama mekanizmasının kentsel kalite-odaklı aracının karakteri (Çizelge 4.28) ve revizyon stratejileri (Çizelge 4.29) üzerine model-atıflı öneriler; analiz-sentez kategorileri ile listelenerek açıklanmaktadır. Türkiye/Istanbul örnekleri üzerinden karma karakterli Dünya modelinin *[mekanizma aracının]* test edilmesi sonucunda; Istanbul'a özgü III.Geçiş modeli *[mekanizma kalibrasyonu]* ardından yapılması gereken stratejik seçim ile ilgili süreç planlama-yönetime odaklanan performans senaryosunda başlıca iki değişiklik eş-derecede önem kazanmaktadır.

- Süreç planlama ile ilgili; stratejik planlama çerçevesinden *[sistem-strateji kalibrasyonu yapılan planlama-tasarım çerçevesi ile çözüm-odaklı performans*

programlamadan], analitik planlama çerçevesine *[bütüncül planlama-tasarım çerçevesi ile süreç-odaklı performans programlamaya]* geçilmesi.

- Süreç yönetimle ilgili; pragmatik yönetimden *[çözüm-odaklı kısıtlı katılım ve kentsel kalkınma stratejilerinden]*, stratejik yönetime *[süreç-çözüm bağlantılı toplumsal katılım ve sürdürülebilir kalkınma stratejilerine]* geçilmesi.

Bu iki değişiklik; süreç planlama ve yönetime odaklanan bütünleşik performans senaryosu doğrultusunda oluşturulan esnek mekanizma-araç bağlantısında karakteristik işleve dayalı dönüşüm sağlamaktadır.

Türkiye/Istanbul örnekleri üzerinden Dünya modeli çözümlemesi (performans): mekanizma-araç bağlantısının disiplinlerarası uygulama karakteri

Mekanizma aracı senaryosu kapsamında; 'bağlantılı stratejik planlama yaklaşımı' ile tanımlanan bütünleşik sistem çerçevesinde, süreç planlama-yönetim konusunda bölgesel ölçek üzerinden işleyen tek bağlantılı etkileşim oluşmaktadır. Bölgesel ölçekte planlama sistemi üzerinden kontrol edilen 'süreç yapısı-planlama stratejisi' arasındaki tek bağlantılı etkileşim, süreç planlama-yönetim çerçevesinde mekanizma-araç bağlantısı oluşturmaktadır. Türkiye/Istanbul'daki uygulama örnekleri üzerinden Dünya Modelinin test edilmesi kapsamında; kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması-yönetimi ile ilgili sıralamada toplam 8 grup altında ölçeklerarası tek-bağlantılı biçimde kümelenen (bağımlı ve bağımsız) kooperatif stratejiler bulunmaktadır. Disiplinlerarası uygulama karakterinde; 5 grup altında kümelenen 21 adet alt-kriter (sıra 1,2,3,4,5) ile %94,5 oranında bağımlı performans etkisi ve sıralamada minimum önem-etkinlik gösteren 3 adet alt-kriter (sıra 6,7,8) ile %5,5 oranında bağımsız performans etki değeri oluşmaktadır. Ölçeklerarası tek-bağlantılı etkileşim sağlayan mekanizma aracı senaryosunun disiplinlerarası karakteri başlıca 3 kategori altında gruplara ayrılmaktadır. (Çizelge 4.28).

Bütünleşik süreç planlama-yönetim kapsamında 'planlama çerçevesi' ile 'süreç çerçevesi' arasında bağlantı kurulmasına odaklanan ilk kategori, (Çizelge 4.28: 1-2.sıra); toplamda %59 oranında performans etki değerine sahiptir.[252] İlk aşamada; 'sistem-strateji temelli bütünleşik planlama çerçevesi' (1.sıra: %24) oluşturmak için; 'yapı-temelli süreç planlama-yönetim yaklaşımına dayalı planlama sistemi' ile 'mekan-temelli süreç planlama-yönetim stratejilerine dayalı planlama stratejisi' (%12,0) arasında 'çözüm-odaklı kentsel tasarım ilkeleri' (%6) doğrultusunda 'süreç aktörü olarak kamu sektörü' (%6) bağlantı kurulmaktadır.

[252] TR (Dünya Modeli); mekanizma aracı. 1.Kategori: 11 kriter; $\sum_{KATEGORİ-1}$ performans etki oranı (24+35)= %59.
sıra1. performans puanı: 3,690; etki oranı: (3,690/61,5x100) = %6,0; $\sum_{SIRA-1}$ etki oranı (6,0 x 4 kriter)= %24,0.
sıra2. performans puanı: 3,075; etki oranı: (3,075/61,5x100) = %5,0; $\sum_{SIRA-2}$ etki oranı (5,0 x 7 kriter)= %35,0.

Çizelge 4.28 : TR/Istanbul örnekleri üzerinden Dünya Modelinin test edilmesi–mekanizma çerçevesi çözümlemesi: işlevsel performans matrisi.

PERFORMANS MATRİSİ: İSTANBUL ÖRNEKLERİ İLE DÜNYA MODELİ TEST UYG.			üstkriter	Organizasyonel Düzey Performans Kriterleri [OD, w: 0,510]												Mekansal Düzey Performans Kriterleri [MD, w: 0,490]												TR (D). MODELİ		
			kriter	Planlama Sistemi [w: 0,170]				Süreç Yapısı [w: 0,180]				Süreç Aktörleri [w: 0,160]				Planlama Stratejisi [w: 0,180]				Çözüm İlkeleri [w: 0,190]				Çözüm Araçları [w: 0,120]				GPD (puan)	sıra	puan farkı
			altkriter	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24			
			değer	0,050	0,030	0,060	0,030	0,050	0,040	0,040	0,050	0,060	0,040	0,025	0,035	0,050	0,035	0,035	0,060	0,050	0,060	0,050	0,030	0,050	0,040	0,010	0,020			
KORUMA	Tarihi Yarımada	Eminönü	9,00	0,450	0,270	0,540	0,270	0,450	0,360	0,360	0,450	0,540	0,360	0,225	0,315	0,450	0,315	0,315	0,540	0,450	0,540	0,450	0,270	0,450	0,360	0,090	0,180	9,00	4	0
KORUMA	Tarihi Yarımada	Fatih	9,00	0,450	0,270	0,540	0,270	0,450	0,360	0,360	0,450	0,540	0,360	0,225	0,315	0,450	0,315	0,315	0,540	0,450	0,540	0,450	0,270	0,450	0,360	0,090	0,180	9,00	4	0
KORUMA	Kentiçi (GG)	Kısıklı	15,00	0,750	0,450	0,900	0,450	0,750	0,600	0,600	0,750	0,900	0,600	0,375	0,525	0,750	0,525	0,525	0,900	0,750	0,900	0,750	0,450	0,750	0,600	0,150	0,300	15,00	2	0
KYG	Boğaziçi(ÖG)	Ortaköy	11,50	0,575	0,345	0,690	0,345	0,575	0,460	0,460	0,575	0,690	0,460	0,288	0,403	0,575	0,403	0,403	0,690	0,575	0,690	0,575	0,345	0,575	0,460	0,115	0,230	11,50	3	0
KKG	Boğaziçi(ÖG)	Kuzguncuk	17,00	0,850	0,510	1,020	0,510	0,850	0,680	0,680	0,850	1,020	0,680	0,425	0,595	0,850	0,595	0,595	1,020	0,850	1,020	0,850	0,510	0,850	0,680	0,170	0,340	17,00	1	0
mikro		performans puanı		3,075	1,845	3,690	1,845	3,075	2,460	2,460	3,075	3,690	2,460	1,538	2,153	3,075	2,153	2,153	3,690	3,075	3,690	3,075	1,845	3,075	2,460	0,615	1,230			
		sıralama (max-min)		2	5	1	5	2	3	3	2	1	3	6	4	2	4	4	1	2	1	2	5	2	3	8	7			
mezo		performans puanı		10,455				11,070				9,840				11,070				11,685				7,830						
		sıralama (max-min)		3				2				4				2				1				5						
makro		performans puanı		31,365												30,135														
		sıralama (max-min)		1												2														

ölçeklerarası toplam puan: 61,50

Çizelge 4.29 : TR/Istanbul Örnekleri üzerinden Dünya Modelinin test edilmesi – mekanizma çerçevesi çözümlemesi: yeniden-ayarlama, sayısallaştırma ve esnek bağlantı sağlayan bütüncül revizyon stratejileri.

SAYISALLAŞTIRMA MATRİSİ / REVİZYON: İSTANBUL ÖRNEKLERİ İLE DÜNYA MODELİ TEST UYG.			üstkriter	Organizasyonel Düzey Performans Kriterleri [OD]												Mekansal Düzey Performans Kriterleri [MD]												TR (D) MODELİ		
			kriter	Planlama Sistemi				Süreç Yapısı				Süreç Aktörleri				Planlama Stratejisi				Çözüm İlkeleri				Çözüm Araçları				RPD (puan)	sıra	puan farkı
			alt-kriter	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24			
KORUMA	Tarihi Yarımada	Eminönü	C4, A-	0,5	0,5	1,0	0,0	0,5	0,5	1,0	0,5	1,0	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,0	0,5	12,50	2	+3,5
KORUMA	Tarihi Yarımada	Fatih	C4, A-	0,5	0,5	1,0	0,0	0,5	0,5	1,0	0,5	1,0	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,0	0,5	12,50	2	+3,5
KORUMA	Kentiçi(GG)	Kısıklı	C4, A-	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,0	0,5	0,5	0,5	0,0	0,5	0,5	0,5	0,5	1,0	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,0	0,0	11,00	3	-4,0
KYG	Boğaziçi(ÖG)	Ortaköy	C4, A-	0,5	0,0	0,5	0,5	1,0	0,5	0,0	0,5	0,5	0,5	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,5	0,0	0,5	0,5	0,0	0,0	8,50	4	-3,0
KKG	Boğaziçi(ÖG)	Kuzguncuk	C4, A-	1,0	0,5	0,5	1,0	0,5	0,5	0,5	1,0	1,0	0,5	0,5	0,5	1,0	0,5	0,5	1,0	1,0	1,0	1,0	0,5	1,0	0,5	0,5	0,5	17,00	1	0,0
mikro		performans puanı		3,0	2,0	3,5	2,0	3,0	2,5	2,5	3,0	4,0	2,5	1,5	2,0	3,0	2,0	2,0	4,0	3,0	3,5	3,0	2,0	3,0	2,5	0,5	1,5			
		oran		0,049	0,033	0,057	0,033	0,049	0,041	0,041	0,049	0,065	0,041	0,024	0,033	0,049	0,033	0,033	0,065	0,049	0,057	0,049	0,033	0,049	0,041	0,008	0,024			
		normalleştirme		0,050	0,030	0,060	0,030	0,050	0,040	0,040	0,050	0,060	0,040	0,025	0,035	0,050	0,035	0,035	0,060	0,050	0,060	0,050	0,030	0,050	0,040	0,010	0,020			
mezo		performans puanı		10,5				11,00				10,0				11,0				11,5				7,5						
		oran - normalleştirme		0,171→ 0,170				0,179 → 0,180				0,163 → 0,160				0,179 → 0,180				0,187→ 0,190				0,122 → 0,120						
makro		performans puanı		31,5												30,0														
		oran - normalleştirme		0,512→ 0,510												0,487→ 0,490												0,999→ 1,000		
Lejant				performans kriterlerinin etkinliği azaltılmakta (-0,5)								performans kriterlerinin etkinliği sabit tutulmakta								performans kriterlerinin etkinliği arttırılmakta (+0,5)								revizyon stratejileri		

ölçeklerarası toplam puan: 61,50 (1,000)

NOT: *Türkiye/Istanbul'daki planlama uygulamalarında mevcut örnekler ile ilgili önerilen TR(Dünya) Modelinin performans matrisinde göreceli ve toplam puan değerler sabit tutulmaktadır (sabit etkili işlevsel değer). Tersine işlevlendirilen sayısallaştırma matrisinde ise örnek uygulamaların toplam sabit performans değeri (∑SPD) sabit tutulup, göreceli performans değeri (GPD) revizyon içeriğine göre dönüşmektedir (karma etkili işlevsel değer).*

İkinci aşamada; 'yapı-ilke temelli bütünleşik süreç çerçevesi' (2.sıra: %35) oluşturmak için; 'organizasyonel ve mekansal düzeylerdeki alt-süreç çerçeveleri ile koruma-geliştirme-odaklı süreç çerçevesi' (%15) arasında geri-beslemeli bağlantı oluşturulmaktadır. Bu bağlantı 'çözüm-odaklı planlama ve mimarlık ilkeleri' kapsayan 'bütünleşik ilke kararları' (%15) doğrultusunda 'sistem-temelli planlama süreci'nde (%5) yürütülmektedir. *I.Kategoride yer alan kooperatif stratejilerin etkin olabilmesi için; makro/ulusal ölçekli karar modelinde, mikro/yerel ölçekli süreç planlama-yönetim çerçevesinin tanımlanması gerekmektedir.*

Bütünleşik süreç planlama-yönetim kapsamında 'yapı-aktör temelli katılımcı süreç çerçeveleri' arasında etkileşimli bağlantı kurulmasına odaklanan ikinci kategori, (Çizelge 4.28: 3-4.sıra), toplamda %26,5 oranında performans etki değerine sahiptir.[253] İlk aşamada; 'aktör-temelli süreç çerçevesine odaklanan rekabetçi ortaklık modeli' (3.sıra: %16) geliştirmek için; 'küresel rekabet avantajı' yaratan 'koruma-odaklı süreç planlama-yönetim çerçevesine dayalı süreç yapısı' kapsamında 'süreç aktörü olarak özel sektör' (%12) ile kurulan ortaklık modelleri kurularak, 'çözüm aracı olarak stratejik plan-proje' üretilmektedir (%4). *Süreç planlama-yönetim konusunda; 'kentsel tasarım ilkeleri' %6 oranında ve 'bütünleşik ilke kararları' %5 oranında karar-katılım temelli performans etki değeri oluşturduğuna göre, stratejik plan-proje ile ilgili performans etki değerinin aktif olabilmesi için süreç planlama-yönetimle ilgili kentsel tasarım çerçevesinde bütünleşik ilke kararlarının oluşturulması önem kazanmaktadır.* ikinci aşamada 'yapı-temelli süreç çerçevesine odaklanan büyük ortaklık modeli' (4.sıra: %10,5) geliştirmek için; 'süreç aktörü olarak yerel halk'ın (%3,5) katılımını destekleyen 'politika ve ekonomi temelli süreç planlama-yönetim stratejilerine dayalı bütünleşik planlama stratejisi' oluşturulmaktadır (%7). *Süreç planlama-yönetim konusunda; 'kamu sektörü' %6 ve 'özel sektör' %4 oranında karar-katılım temelli performans etki değeri oluşturduğuna göre, 'yerel halk'ın %3,5 oranında performans etki değeri oluşturma potansiyeli süreç bakımından önem taşımaktadır*. *II.Kategoride yer alan kooperatif stratejilerin etkin olabilmesi için; mezo/bölgesel ölçekli süreç planlama-yönetim modelinde, mikro/yerel ölçekli süreç planlama-yönetim çerçevesinin tanımlanması gerekmektedir.*

Bütünleşik süreç planlama-yönetim kapsamında 'organizasyonel ve mekansal düzeylerde bağlantılı planlama çerçevesi' kapsamında geri-beslemeli bağlantı kurulmasına odaklanan üçüncü kategori, (Çizelge 4.28: 5-8.sıra), toplamda %14,5

---

[253] TR (Dünya Modeli); mekanizma aracı. 2.Kategori: 7 kriter; $\sum_{KATEGORI-2}$ performans etki oranı:(16,0+10,5) =%26,5. sıra3. performans puanı: 2,460; etki oranı: (2,460/61,5x100) = %4,0; $\sum_{SIRA-3}$ etki oranı (4,0 x 4 kriter)= %16,0. sıra4. performans puanı: 2,153; etki oranı: (2,153/61,5x100) = %3,5; $\sum_{SIRA-4}$ etki oranı (3,5 x 3 kriter)= %10,5.

oranında performans etki değerine sahiptir.[254] Bütünleşik süreç planlama-yönetim çerçevesini güçlendirmek için (5.sıra: %9); 'sürdürülebilir kentsel kalkınma hedefli peyzaj mimarisi ilkeleri' (%3) doğrultusunda, 'aktör-temelli süreç planlama-yönetim yaklaşımı'na sahip 'sistem-temelli katılım modelleri' (%6) geliştirilmektedir. Organizasyonel düzeyde bütünleşik süreç planlama-yönetim sağlamak için; (6.sıra: %2,5) süreç planlama-yönetim odaklı 'kurumsal sektör' tanımlanmakta ve yeniden-yapılandırılmaktadır. Mekansal düzeyde bütünleşik süreç planlama-yönetim sağlamak için; 'tematik yönetmelikler' (7.sıra: %2) ve 'tematik programlar' (8.sıra: %1) çözüm aracı olarak kullanılmaktadır. *III.Kategoride yer alan performans-odaklı stratejilerin etkin olabilmesi için; mikro/yerel ölçekli karar-katılım modelinde, sistem-strateji temelli süreç planlama-yönetim çerçevesinin tanımlanması gerekmektedir.*

TR/Istanbul örnekleri üzerinden Dünya Modeli test uygulaması kapsamında %100 oranında toplam performans kapasitesi bulunmaktadır. Bütünleşik kentsel koruma-geliştirme sürecinin stratejik planlama ve analitik yönetimi modelinde esnek mekanizma aracı olarak kullanılan kentsel tasarım rehberleri kapsamında; 61,5/120 puanlık performans değeri kapsamında 8 grup süreç stratejisi oluşması nedeniyle, planlama mekanizması tarafından her gruba ortalama 7,7 puan ve %12,5 oranında performans önem değeri atanmaktadır. Negentropik süreç karakteri taşıyan planlama mekanizmasında %33,3 oranında karar-katılım temelli faaliyet ile enerji harcanmasına rağmen, kentsel tasarım rehberleri ile %150 oranında ağırlığa sahip süreç planlama-yönetim uygulamaları ölçeklerarası tek-bağlantı içinde yürütülerek gerçekleştirilebilmektedir (Çizelge 4.28). Mekanizma aracı ile planlama uygulamalarında performans kazancı oluşabilmektedir. Başka bir deyişle, kapasite geliştirme yerine, performans-odaklı kapasite dönüştürme konusu önem kazanmaktadır. Esnek mekanizma aracını, yarı-esnek mekanizma çerçevesine dönüştürmek için performans kapasitesinin %0 oranında geri çekilmeden, performans senaryosunun dönüştürülmesi ve revizyon stratejileri ile geliştirilmesi gerekmektedir.[255]

---

[254] TR (Dünya); mekanizma aracı. 3.Kategori: 6 kriter; $\sum_{KATEGORİ-3}$ performans etki oranı: (9,0+2,5+2,0+1,0)= %14,5.
sıra 5. performans puanı: 1,845; etki oranı: (1,845/61,5x100)= %3,0; $\sum_{SIRA-5}$ etki oranı (3,0 x 3 kriter) = %9,0.
sıra 6. performans puanı: 1,538; etki oranı: (1,538/61,5x100)= %2,5; $\sum_{SIRA-6}$ etki oranı (2,5 x 1 kriter) = %2,5
sıra 7. performans puanı: 1,230; etki oranı: (1,230/61,5x100)= %2,0; $\sum_{SIRA-7}$ etki oranı (2,0 x 1 kriter) = %2,0
sıra 8. performans puanı: 0,615; etki oranı: (0,615/61,5x100)= %1,0; $\sum_{SIRA-8}$ etki oranı (1,0 x 1 kriter) = %1,0.

[255] ∑ performans etki oranı (59+26,5+14,5)=%100, geriye kalan performans etki oranı (100-100)=%0,0.
ort. performans puanı $_{MİKRO\ GRUP}$: (61,5puan/8sıra) ≈ 7,7; ort. etki oranı $_{MİKRO\ GRUP}$: (7,7/61,5 x100) = %12,5.
süreç planlama-yönetim üzerine karar-katılım temelli faaliyet oranı: (8 sıra / maks. 24 alt-kriter x 100) = %33,3.
OD-MD denge eşiği: (24/8)= 3, Dünya modeli OD-MD: (24/10)= 2,4 → (2,4<eşik: 2<3), oran: (3x100/2)= %150.

Türkiye/Istanbul örnekleri üzerinden Dünya modeli çözümlemesi (revizyon):
esnek mekanizma-araç bağlantısı üzerine önerilen revizyon stratejileri

Türkiye/Istanbul örnekleri üzerinden sistem-temelli Dünya Modeli çözümlemesi (mekanizma çerçevesi) kapsamında planlama sistemi-planlama stratejisi arasında esnek mekanizma-araç bağlantısında etkileşim sağlayan işlevsel değer dağılımına göre; kentsel tasarım rehberi örneklerinin sıralaması ve performans etki değeri değişkenlik göstermektedir. TR/Istanbul'a özgü planlama-tasarım uygulamalarına odaklan sistem-temelli Dünya modeli çözümlemesi kapsamındaki esnek mekanizma çerçevesi senaryosuna göre; mekanizma-araç bağlantısı üzerine 'organizasyonel süreç yapısı' ve 'mekansal planlama stratejisi' kriterleri arasında 'bağlantılı birliktelik'[256] sağlayan revizyon stratejileri aşağıda açıklanmaktadır (Çizelge 4.29).

- 1.sırada; Boğaziçi öngörünüm bölgesi kapsamındaki koruma-geliştirme süreci odaklı *Kuzguncuk* örneği yer almaktadır. Revizyon stratejileri doğrultusunda; planlama sisteminde tanımlı katılım modeli doğrultusunda yerel halkın sürece aktif katılımının kamu sektörü liderliğinde teşvik edilmesi, kentsel tasarım eksenli planlama ve mimarlık yaklaşımı ile çözüm ilkelerinin uygulanması, süreç-çözüm odaklı *bütünleşik* ilke kararları doğrultusunda çözüm araçlarının kullanılması. 'Stratejik dönüşüm modeli (TR-D)' kapsamındaki revizyonel program çerçevesinde; *Kuzguncuk* örneğinin 17,0/24,0puanlık performans etki değeri göstermesi nedeniyle; 'strateji-temelli TR/Istanbul modeline (TR-0)' göre %0 oranında kapasitesi sabit tutulmakta ve 'III.Geçiş modeline (TR-3)' göre %-8,82 oranında kapasitesi geri çekilmektedir. Mevcut kapasite geliştirme ile %70,8'den aşamalı süreçlerle dalgalı biçimde %77,1 oranına yükseltilen performans potansiyeli, mekanizma aracı senaryosuna dayalı kapasite geliştirme ile %70,8 oranına (mevcut kapasite oranına) çekilerek, sabitlenmektedir. Bu durum; Dünya modelindeki ortak hedefe ulaşmak için toplamda %6,3 oranında kapasite yükseltimi ve ortak hedef doğrultusunda %0 oranında fark ile kapasite kullanımı ile ilgili revizyon stratejisi geliştirildiğini göstermektedir (Çizelge 4.29).[257] 'Istanbul'a özgü sistem-temelli Dünya Modeli (TR-D)' çözümlemesinde 1.sırada bulunan *Kuzguncuk* örneği ile 'Dünya modelinde (D)' 7.sırada yer alan koruma-geliştirme süreci odaklı *Singapur* ve koruma süreci odaklı Malezya/*Kuala Lumpur* ve Avustralya/*Newcastle* örnekleri, farklı planlama sistemlerinde aynı puan-sıra kategorisinde kümelenmektedir. Bu durum; *Kuzguncuk* örneği kapsamındaki süreç-çözüm odaklı performans potansiyelinin sistem-strateji

---

[256] TR/Istanbul örnekleri ile Dünya Modeli çözümlemesinde; OD/süreç yapısı ve MD/planlama stratejisi kriterlerinin değer dağılımında ağırlığı (w) 0,18.

[257] sıra 1: Kuzguncuk (Istanbul / Üsküdar / Boğaz [Ön Görünüm]).Kapasite geliştirme:; puan farkı ve kapasite fark oranı: TR(D-0)modelleri (±0,0)→(0x100/17) = %0,00; TR(D-3)modelleri (-1,5)→(-1,5x100/17,0) = %8,82. Performans potansiyeli; oran hesaplaması: TR modeli ve TR(D) modeli (17x100/24) = %70,8; TR-3 modeli (18,5x100/24)=77,1; oran farkı: TR3-TR (77,1-70,8)= %6,3 ve TR(D)-TR (70,8-70,8) = %0.

temelli planlama sürecinde tanımlanarak, sistem-temelli Dünya modeli doğrultusunda kapasitesinin kullanılabileceğini göstermektedir. *Kuzguncuk* örneği; dönüşümsel mekanizma tasarımına dayanan geçiş modelleri sonunda orijinal performans kapasitesinde sabitlenmesi nedeniyle; halihazır durumda "bilgi paftası" olarak onaylanması[258] yerine, 'mekanizma-araç etkileşimi üzerine yapısal strateji birlikteliği sunan ölçeklerarası bir planlama aracı' niteliğine sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

- 2.sırada; Tarihi Yarımda miras koruma bölgesi kapsamındaki koruma süreci-odaklı *Eminönü* ve *Fatih* örnekleri yer almaktadır. Revizyon stratejileri doğrultusunda; sistem-temelli planlama süreci ile tanımlı yapı-aktör etkileşimli süreç planlama-yönetim yaklaşımlarının ve katılım modelleri dengelenmektedir, yapı-temelli süreç planlama-yönetim yaklaşımı doğrultusunda planlama sürecinde tanımlı katılım modelinin tanımlanmaktadır, kurumsal sektör liderliğinde süreç yapısının geliştirilmekte ve kamusal sektör liderliğinde süreç aktörlerinin bilinçlendirilerek toplum-temelli katılıma dengeli biçimde teşvik edilmektedir, uygulama sürecinin ve ekonomi-temelli süreç planlaması-yönetimi stratejilerinin güçlendirilerek planlama stratejileri dengelenmektedir, sürdürülebilir kalkınma hedefli peyzaj mimarisi ilkeleri güçlendirilerek çözüm ilkelerinin dengelenmektedir ve stratejik plan-proje ve tematik yönetmelik doğrultusunda ölçeklerarası performans programı hazırlanması nedeniyle "Alan Yönetimi Planı" (Zeren Gülersoy ve Ayrancı, 2011) kapsamındaki koruma-odaklı mekanizma-araç etkileşimi sağlayan *bütünleşik* ilke kararları güncellenmektedir. 'Stratejik dönüşüm modeli (TR-D)' kapsamındaki revizyonel program çerçevesinde; *Eminönü* ve *Fatih* örneklerinin 12,5/24,0puan değerinde performans etkisi göstermesi nedeniyle; 'strateji-temelli TR/Istanbul modeline (TR-0)' göre %36 oranında ve 'III.Geçiş modeline (TR-3)' göre %28 oranında kapasitesi geliştirilmektedir. Mevcut kapasite geliştirme ile %47,9 oranından aşamalı süreçlerle dalgalı biçimde %43,8 oranına çekilen performans potansiyeli, mekanizma aracı senaryosuna dayalı kapasite geliştirme ile %52,1 oranına yükseltilmektedir. Bu durum; Dünya modelindeki ortak hedefe ulaşmak için toplamda %4,2 oranında kapasite yükseltimi ile ilgili revizyon stratejisi geliştirildiğini göstermektedir (Çizelge 4.29) .[259] 'Istanbul'a özgü Dünya Modeli (TR-D)' çözümlemesinde 2.sırada bulunan *Eminönü* ve *Fatih* örnekleri ile 'sistem-temelli Dünya modeli (D)' çözümlemesinde 18.sırada yer alan koruma süreci odaklı ABD/*Chestertown* ve Kanada/*Ottawa*

---

[258] Kişisel görüşmeler sırasında aktarılan bilgidir (Bakınız Ek B içinde (Akyüz, 2012); (Demirkol Horasan, 2012)].

[259] sıra 2: Fatih ve Eminönü (Istanbul / Tarihi Yarımada / Fatih). Kapasite geliştirme; puan farkı ve kapasite fark oranı: TR(D-0) modelleri (+4,5)→(4,5x100/12,5) = %36,00; TR(D-3)modelleri (+3,5)→(-3,5x100/12,5) = %28,00. Performans potansiyeli: oran hesaplaması: TR modeli (9,0x100/24)= %47,9; TR-3 modeli (8,0x100/24)= %43,8; TR(D) modeli (12,5x100/24) = %52,1; oran farkı: TR(D)-TR modelleri (52,1-47,9) = %4,2.

örnekleri, farklı planlama sistemlerinde aynı puan-sıra kategorisinde kümelenmektedir. Bu durum; Tarihi Yarımada örnekleri kapsamındaki performans potansiyelinin sistem-strateji temelli geliştirilerek, Dünya modeli doğrultusunda kapasitesinin kullanılabileceğini göstermektedir.

- 3.sırada; Boğaziçi gerigörünüm bölgesi kapsamındaki koruma süreci odaklı *Kısıklı* örneği yer almaktadır. Revizyon stratejileri doğrultusunda; 'planlama sürecinde yapı ve aktör temelli süreç planlama-yönetim yaklaşımları ile ilgili katılım modellerinin organizasyonel düzeyde' dengelenmektedir, 'koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi konusunda süreç yapısı' yeniden-tanımlanmaktadır, 'kamu sektörü, özel sektör ve yerel halk' arasında büyük ortaklık modeli geliştirilmektedir, 'mekan-temelli süreç planlama-yönetim stratejileri liderliğinde planlama stratejisi' geliştirilmektedir, 'çözüm-odaklı ilkelerin mekansal düzeyde' dengelenmektedir ve 'stratejik plan-proje doğrultusunda çözüm aracı olarak *bütünleşik* ilke kararları' yeniden-geliştirilmektedir. 'Stratejik dönüşüm modeli (TR-D)' kapsamındaki revizyonel program çerçevesinde; *Kısıklı* örneğinin 11,0/24,0puanlık performans etki değeri göstermesi nedeniyle; 'strateji-temelli Türkiye/Istanbul modeline (TR-0)' göre %36,4 oranında ve 'III.Geçiş modeline (TR-3)' göre %50 oranında kapasitesi küçültülerek geliştirilmektedir. Mevcut kapasite geliştirme ile %62,5 oranından aşamalı süreçlerle dalgalı biçimde %68,75 oranına çekilen performans potansiyeli, mekanizma aracı senaryosuna dayalı küçülterek kapasite geliştirme ile %45,8 oranına sabitlenmektedir. Bu durum; Dünya modelindeki ortak hedefe uymayan toplamda %16,7 oranında kapasite küçültme ile ilgili revizyon stratejisi geliştirildiğini göstermektedir (Çizelge 4.29).[260] 'Istanbul'a özgü Dünya Modeli (TR-D)' çözümlemesinde 3.sırada bulunan koruma süreci odaklı *Kısıklı* örneği ile ' sistem-temelli Dünya modelinde (D)' 19.sırada ve son sırada yer alan koruma-geliştirme süreci odaklı ABD/*Minnesota-Mankato* örneği farklı planlama sistemlerinde aynı puan-sıra kategorisinde kümelenmektedir.
- 4.ve son sırada; Boğaziçi bölgesi öngörünüm bölgesi kapsamındaki yenileme-geliştirme süreci odaklı *Ortaköy* örneği yer almaktadır. Revizyon stratejileri doğrultusunda; 'koruma-geliştirme sürecinin planlama-yönetim çerçevesinde kullanılan küresel rekabet avantajı, organizasyonel süreç yapısı' kapsamında tanımlanmaktadır, 'kamu-özel sektör ortaklıkları' teşvik edilmektedir, 'mekan-temelli süreç stratejileri liderliğinde uygulama sürecinin planlaması-yönetimi çerçevesi'

[260] sıra 3: Kısıklı (Istanbul / Üsküdar-Çamlıca / Boğaz [Geri Görünüm]). Kapasite geliştirme; puan farkı ve kapasite fark oranı: TR(0-D) modelleri (-4,0)→(-4,0x100/11) = %36,4; TR(3-D) modelleri (-5,5)→(-5,5x100/11) = %50,0. Performans potansiyeli; oran hesaplaması: TR (15,0x100/24) = %62,5; TR-3 (16,5x100/24) = %68,75; TR(D) (11,0x100/24) = %45,8; oran farkı: TR-TR(D) modelleri (62,5-45,8)= %16,7.

geliştirilmektedir, 'kentsel tasarım-eksenli mimarlık yaklaşımı ile çözüm ilkeleri' uygulanmaktadır ve 'stratejik plan-proje doğrultusunda çözüm aracı olarak *bütünleşik* ilke kararları' yeniden-geliştirilmektedir. 'Stratejik dönüşüm modeli (TR-D)' kapsamındaki revizyonel program çerçevesinde; *Ortaköy* örneğinin 8,5/24,0puan değerinde performans etkisi göstermesi nedeniyle; 'strateji-temelli TR/Istanbul modeline (TR-0)' göre %-35,3 oranında ve 'III.Geçiş modeline (TR-3)' göre %-23,5 oranında kapasitesi küçültülerek geliştirilmektedir. Mevcut kapasite geliştirme ile %47,9 oranından aşamalı süreçlerle dalgalı biçimde %43,8 oranına çekilen performans potansiyeli, mekanizma aracı senaryosuna dayalı kapasite geliştirme ile %35,4 oranına çekilmektedir. Bu durum; sistem-temeli Dünya modelindeki ortak hedefe ulaşmak için toplamda %12,5 oranında kapasite küçültme ile ilgili revizyon stratejisi geliştirildiğini göstermektedir (Çizelge 4.29). [261] Geçiş modellerinde 3.sırada yer alan yenileme-geliştirme süreci odaklı *Ortaköy* örneği ile 'Dünya modelindeki (D)' diğer örnekler arasında puan-sıra bakımından benzeri bulunmamaktadır. Esnek mekanizma-araç bağlantısı bakımından; *Ortaköy* örneği kapsamındaki 'proje uygulama odaklı performans kapasitesinin geliştirilmesi' yerine 'sistem-strateji odaklı süreç planlama-yönetim çerçevesinde tanımlanan performans kapasitesinin kullanılması' önerilmektedir.

Türkiye/Istanbul örnekleri üzerinden süreç modelinin [mekanizma çerçevesinin] test edilmesi: 2.alternatif olan performans senaryosu

İkinci alternatif olan Süreç modeli senaryosu kapsamında; bütünleşik kentsel koruma-geliştirme sürecinin analitik planlaması ve stratejik yönetimi hedefi doğrultusunda, bağlantılı planlama-tasarım çerçevesi oluşturmak amacıyla kentsel tasarım rehberleri hazırlanmakta ve kullanılmaktadır. Süreç modelindeki yarı-esnek planlama mekanizmasının kentsel kontrol ve kentsel kalite sağlayan performans-odaklı çerçevesi (Çizelge 4.30) ve revizyon stratejileri (Çizelge 4.31) üzerine model-atıflı öneriler; analiz-sentez kategorileri ile listelenerek açıklanmaktadır. Türkiye/Istanbul örnekleri üzerinden karakteristik işlevli Süreç modelindeki mekanizma çerçevesi programının test edilmesi sonucunda; Istanbul'a özgü III.Geçiş modelindeki mekanizma kalibrasyonu programı ardından yapılması gereken stratejik seçim ile ilgili süreç planlama-yönetime odaklanan performans senaryosunda başlıca iki değişiklik eş-derecede önem kazanmaktadır.

---

[261] sıra 4: Ortaköy (Istanbul / Beşiktaş / Boğaz [Ön Görünüm]). Kapasite geliştirme; puan farkı ve kapasite fark oranı: TR(0-D) modelleri = (-3,0)→(-3,0x100/8,5)= %-35,3; TR(3-D) modelleri = (-2,0)→(-2,0x100/8,5)= %-23,5. Performans potansiyeli; oran hesaplaması: TR (11,5x100/24) = %47,9; TR-3 (10,5x100/24) = %43,8; TR(D) (8,5x100/24)=35,4; oran farkı: TR-TR(D) modelleri (47,9-35,4) = %12,5.

- ‘Performans-odaklı süreç planlama’ konusundaki ilk değişiklik; bütüncül planlama-tasarım çerçevesi ile çözüm-odaklı performans programlamaya odaklanan stratejik karar planlama yaklaşımından, bağlantılı planlama-tasarım çerçevesi ile süreç-odaklı performans programlamaya odaklanan analitik karar planlama yaklaşımına geçilmesidir.
- ‘Performans-odaklı süreç yönetim’ konusundaki ikinci değişiklik; çözüm-odaklı kısıtlı katılım modeli ile sürdürülebilir ekonomik kalkınma stratejilerine odaklanan pragmatik süreç yönetim yaklaşımından, süreç-çözüm bağlantılı toplumsal katılım modeli ile bütünleşik kentsel kalkınma stratejilerine odaklanan stratejik süreç yönetim yaklaşımına geçilmesidir.

Bu iki değişiklik; süreç planlama ve yönetime odaklanan bağlantılı performans senaryosu doğrultusunda oluşturulan yarı-esnek mekanizma-araç bağlantısında karakteristik işleve dayalı dönüşüm sağlamaktadır.

Türkiye/Istanbul örnekleri üzerinden süreç modeli çözümlemesi (performans): mekanizma-araç bağlantısının disiplinlerarası uygulama karakteri

Mekanizma çerçevesi senaryosu kapsamında; ‘bağlantılı stratejik planlama yaklaşımı’ ile tanımlanan holistik ve sinerjik sistem çerçevesinde, süreç planlama-yönetim konusunda bölgesel ölçek üzerinden işleyen çift-bağlantılı etkileşim oluşmaktadır. Bölgesel ölçekte ‘süreç aktörleri’ tarafından kontrol edilen ‘sistem-strateji’ ve ‘yapı-ilke’ arasındaki çift-bağlantılı etkileşim, süreç planlama-yönetim çerçevesinde ‘sistem bilincine dayalı bir mekanizma-araç bağlantısı’ oluşturmaktadır. Türkiye/Istanbul’daki uygulama örnekleri üzerinden Süreç Modelinin test edilmesi kapsamında; kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması-yönetimi ile ilgili sıralamada toplam 8 grup altında ölçeklerarası çift-bağlantılı biçimde kümelenen (bağımlı ve bağımsız) kooperatif stratejiler bulunmaktadır. Disiplinlerarası uygulama karakterinde; 6 grup altında kümelenen 22 adet alt-kriter (sıra 1,2,3,4,5,6) ile %97 oranında bağımlı performans etkisi ve sıralamada minimum önem-etkinlik gösteren 2 adet alt-kriter (sıra 7,8) ile %3 oranında bağımsız performans etki değeri oluşmaktadır. Ölçeklerarası çift-bağlantılı etkileşim sağlayan mekanizma çerçevesi senaryosunun disiplinlerarası karakteri başlıca 3 kategori altında gruplara ayrılmaktadır (Çizelge 4.30).

- ‘Bütünleşik süreç planlama-yönetim’ kapsamında ‘planlama çerçevesi ile ‘süreç çerçeveleri arasında birleşik bağlantı’ kurulmasına odaklanan ilk kategori (Çizelge 4.30: 1.-2.sıra); toplam %50,0 oranında performans etkisine sahiptir.[262]

[262] TR (Süreç Modeli); mekanizma çerçevesi. 1.Kategori: 9 kriter; $\sum_{KATEGORİ-1}$ performans etki oranı (30+20)= %50. sıra 1. performans puanı: 3,690; etki oranı: (3,690/61,5x100)= %6,0; $\sum_{SIRA-1}$ etki oranı (6,0 x 5 kriter)= %30,0. sıra 2. performans puanı: 3,075; etki oranı: (3,075/61,5x100)= %5,0; $\sum_{SIRA-2}$ etki oranı (5,0 x 4 kriter)= %20,0.

Çizelge 4.30 : TR/Istanbul örnekleri üzerinden Süreç Modelinin test edilmesi–mekanizma çerçevesi çözümlemesi: işlevsel performans matrisi.

PERFORMANS MATRİSİ: ISTANBUL ÖRNEKLERİ İLE SÜREÇ MODELİ TEST UYG			üstkriter	Organizasyonel Düzey Performans Kriterleri [OD, w: 0,510]												Mekansal Düzey Performans Kriterleri [MD, w: 0,490]												TR (S) MODELİ		
			kriter	Planlama Sistemi [w: 0,180]				Süreç Yapısı [w: 0,180]				Süreç Aktörleri [w: 0,150]				Planlama Stratejisi [w: 0,180]				Çözüm İlkeleri [w: 0,180]				Çözüm Araçları [w: 0,130]				GPD (puan)	sıra	puan farkı
			altkriter	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24			
			değer	0,060	0,030	0,060	0,030	0,050	0,040	0,040	0,050	0,050	0,030	0,035	0,035	0,050	0,035	0,035	0,060	0,045	0,060	0,045	0,030	0,060	0,040	0,010	0,020			
KORUMA	Tarihi Yarımada	Eminönü	9,00	0,540	0,270	0,540	0,270	0,450	0,360	0,360	0,450	0,450	0,270	0,315	0,315	0,450	0,315	0,315	0,540	0,405	0,540	0,405	0,270	0,540	0,360	0,090	0,180	9,00	4	0
KORUMA	Tarihi Yarımada	Fatih	9,00	0,540	0,270	0,540	0,270	0,450	0,360	0,360	0,450	0,450	0,270	0,315	0,315	0,450	0,315	0,315	0,540	0,405	0,540	0,405	0,270	0,540	0,360	0,090	0,180	9,00	4	0
KORUMA	Kentiçi(GG)	Kısıklı	15,00	0,900	0,450	0,900	0,450	0,750	0,600	0,600	0,750	0,750	0,450	0,525	0,525	0,750	0,525	0,525	0,900	0,675	0,900	0,675	0,450	0,900	0,600	0,150	0,300	15,00	2	0
KYG	Boğaziçi(ÖG)	Ortaköy	11,50	0,690	0,345	0,690	0,345	0,575	0,460	0,460	0,575	0,575	0,345	0,403	0,403	0,575	0,403	0,403	0,690	0,518	0,690	0,518	0,345	0,690	0,460	0,115	0,230	11,50	3	0
KKG	Boğaziçi(ÖG)	Kuzguncuk	17,00	1,020	0,510	1,020	0,510	0,850	0,680	0,680	0,850	0,850	0,510	0,595	0,595	0,850	0,595	0,595	1,020	0,765	1,020	0,765	0,510	1,020	0,680	0,170	0,340	17,00	1	0
mikro		performans puanı		3,690	1,845	3,690	1,845	3,075	2,460	2,460	3,075	3,075	1,845	2,153	2,153	3,075	2,153	2,153	3,690	2,768	3,690	2,768	1,845	3,690	2,460	0,615	1,230	ölçeklerarası toplam puan (∑ GPD): 61,50		
mikro		sıralama (max-min)		1	6	1	6	2	4	4	2	2	6	5	5	2	5	5	1	3	1	3	6	1	4	8	7			
mezo		performans puanı		11,070				11,070				9,225				11,070				11,070				7,995						
mezo		sıralama (max-min)		1				1				2				1				1				3						
makro		performans puanı		31,365												30,135														
makro		sıralama (max-min)		1												2														

Çizelge 4.31 : TR/Istanbul Örnekleri üzerinden Süreç Modelinin test edilmesi – mekanizma çerçevesi çözümlemesi: yeniden-ayarlama, sayısallaştırma ve yarı-esnek bağlantı sağlayan bütünleşik revizyon stratejileri.

SAYISALLAŞTIRMA MATRİSİ / REVİZYON: ISTANBUL ÖRNEKLERİ İLE SÜREÇ MODELİ TEST UYG			üstkriter	Organizasyonel Düzey Performans Kriterleri [OD]												Mekansal Düzey Performans Kriterleri [MD]												TR (S) MODELİ		
			kriter	Planlama Sistemi				Süreç Yapısı				Süreç Aktörleri				Planlama Stratejisi				Çözüm İlkeleri				Çözüm Araçları				RPD (puan)	sıra	puan farkı
			altkriter	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24			
KORUMA	Tarihi Yarımada	Eminönü	C4, A-	0,5	0,5	1,0	0,0	0,5	0,5	1,0	0,5	1,0	0,0	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	1,0	0,5	0,0	0,5	12,50	2	+3,5
KORUMA	Tarihi Yarımada	Fatih	C4, A-	0,5	0,5	1,0	0,0	0,5	0,5	1,0	0,5	1,0	0,0	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	1,0	0,5	0,0	0,5	12,50	2	+3,5
KORUMA	Kentiçi(GG)	Kısıklı	C4, A-	1,0	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,0	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	1,0	0,5	0,5	0,5	0,5	0,0	0,5	0,5	0,0	12,00	3	-3,0
KYG	Boğaziçi(ÖG)	Ortaköy	C4, A-	0,5	0,0	0,5	0,5	1,0	0,0	0,0	0,5	0,0	1,0	0,5	0,5	0,5	0,0	0,0	0,5	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0	8,00	4	-3,5
KKG	Boğaziçi(ÖG)	Kuzguncuk	C4, A-	1,0	0,5	0,5	1,0	0,5	0,5	0,5	1,0	0,5	0,5	0,5	0,5	1,0	0,5	0,5	1,0	1,0	1,0	1,0	0,5	1,0	0,5	0,5	0,5	16,50	1	-0,5
mikro		performans puanı		3,5	2,0	3,5	2,0	3,0	2,5	2,5	3,0	3,0	2,0	2,5	2,5	3,0	2,0	2,0	3,5	2,5	3,0	2,5	2,0	3,5	2,5	1,0	1,5	ölçeklerarası toplam puan (∑1,000 RPD): 61,50		
mikro		oran		0,057	0,033	0,057	0,033	0,049	0,041	0,041	0,049	0,049	0,033	0,041	0,041	0,049	0,033	0,033	0,057	0,041	0,049	0,041	0,033	0,057	0,041	0,016	0,024			
mikro		normalleştirme		0,060	0,030	0,060	0,030	0,050	0,040	0,040	0,050	0,050	0,030	0,035	0,035	0,050	0,035	0,035	0,060	0,045	0,060	0,045	0,030	0,060	0,040	0,010	0,020			
mezo		performans puanı		11,0				11,0				10,0				10,5				10,5				8,5						
mezo		oran - normalleştirme		0,179→ 0,180				0,179 → 0,180				0,163 → 0,150				0,171 → 0,180				0,163 → 0,180				0,138 → 0,130						
makro		performans puanı		30,0												31,5														
makro		oran - normalleştirme		0,520 → 0,510												0,472→ 0,490												0,992→ 1,000		
Lejant				performans kriterlerinin etkinliği azaltılmakta (-0,5)								performans kriterlerinin etkinliği sabit tutulmakta								performans kriterlerinin etkinliği arttırılmakta (+0,5)								revizyon stratejileri		

NOT: *Türkiye/Istanbul'daki planlama uygulamalarında mevcut örnekler ile ilgili önerilen Süreç Modelinin test uygulamasında performans matrisinde göreceli ve toplam puan değerler sabit tutulmaktadır (sabit etkili işlevsel değer). Tersine işlevlendirilen sayısallaştırma matrisinde ise uygulamaların toplam revizyonel performans değeri (∑RPD) sabit tutulup, sabit performans değeri (SPD) revizyon içeriğine göre dönüşmektedir (karma etkili işlevsel değer).*

- Bütünleşik süreç planlama-yönetim' kapsamında 'organizasyonel ve mekansal düzeyler arasında birleşik bağlantı' kurulmasına odaklanan ikinci kategori (Çizelge 4.30: 3-5.sıra), toplamda %28,0 oranında performans etki değerine sahiptir.[263]
- 'Bütünleşik süreç planlama-yönetim' kapsamında 'organizasyonel ve mekansal düzeyler arasında geri-beslemeli alt- bağlantı' kurulmasına odaklanan üçüncü kategori (Çizelge 4.30: 6-8.sıra), toplamda %15,0 oranında performans etkisine sahiptir.[264]

TR/Istanbul örnekleri üzerinden Süreç Modeli ile ilgili test uygulama kapsamında %100 oranında toplam performans kapasitesi bulunmaktadır. Bütünleşik kentsel koruma-geliştirme sürecinin analitik planlaması-stratejik yönetimi üzerine mekanizma çerçevesi modelinde; 61,5/120 puanlık performans değeri kapsamında 8 adet çoklu-kararlarda koordinasyon sağlayan performans etki grubu oluşması nedeniyle, planlama mekanizması tarafından her gruba ortalama 7,7 puan ve %12,5 oranında performans önem değeri atanmaktadır. Negentropik süreç karakteri taşıyan planlama mekanizmasında %33,3 oranında karar-katılım temelli faaliyetler ile enerji harcanmasına rağmen, kentsel tasarım rehberleri ile %150 oranında ağırlığa sahip süreç planlama-yönetim uygulamaları ölçeklerarası çift-bağlantı içinde yürütülerek gerçekleştirilebilmektedir (Çizelge 4.30). Mekanizma Çerçevesi ile planlama uygulamalarında performans kazancı oluşturulabilmektedir.[265]Başka bir deyişle; TR/Istanbul Modelindeki uygulama örneklerinde mevcut kapasite geliştirme (vizyonel plan çerçevesi) yerine, mekanizma çerçevesi kapsamındaki performans-odaklı senaryoya göre mevcut kapasiteyi dönüştürme (revizyonel program çerçevesi) önem kazanmaktadır. Yarı-esnek mekanizma çerçevesi kapsamındaki mekanizma-araç bağlantısını; (*benzer veya farklı yapıda tasarlanan ileri araştırmalar doğrultusunda*) katı veya esnek karaktere dönüştürmek için performans kapasitesin geliştirilerek, değiştirilmesi gerekmektedir. Bu durum; bütünleşik kentsel koruma-geliştirme sürecinin analitik planlaması ve stratejik yönetimi konusunda kentsel tasarım rehberlerinin mekanizma-araç bağlantısı oluşturan ve kapasite dönüşümü sağlayan yarı-esnek mekanizma çerçevesi olarak kullanılabileceğini göstermektedir.

---

[263] TR (Süreç Modeli); mekanizma çerçevesi. 2.Kategori: 9 kriter; $\sum_{KATEGORİ-2}$ performans etki oranı(9+12+7)=%28.
sıra 3. performans puanı: 2,768; etki oranı: (2,768/61,5x100)= %4,5; $\sum_{SIRA-3}$ etki oranı (4,5 x 2 kriter) = %9,0.
sıra 4. performans puanı: 2,460; etki oranı: (2,460/61,5x100)= %4,0; $\sum_{SIRA-4}$ etki oranı (4,0 x 3 kriter) = %12,0.
sıra 5. performans puanı: 2,153; etki oranı: (2,153/61,5x100)= %3,5; $\sum_{SIRA-5}$ etki oranı (3,5 x 2 kriter) = %7,0.

[264] TR (Süreç Modeli); mekanizma çerçevesi. 3.Kategori: 6 kriter; $\sum_{KATEGORİ-3}$ performans etki oranı(12+2+1)=%15
sıra 6. performans puanı: 1,845; etki oranı: (1,845/61,5x100)= %3,0; $\sum_{SIRA-5}$ etki oranı (3,0 x 4 kriter)= %12,0.
sıra 7. performans puanı: 1,230; etki oranı: (1,230/61,5x100)= %2,0; $\sum_{SIRA-5}$ etki oranı (2,0 x 1 kriter)= %2,0
sıra 8. performans puanı: 0,615; etki oranı: (0,615/61,5x100)= %1,0; $\sum_{SIRA-5}$ etki oranı (1,0 x 1 kriter)= %1,0

[265] $\sum$ performans etki oranı (50+28+15)=%93,0, geriye kalan performans etki oranı (100-93,0)=%7,0.
ort. performans puanı $_{MİKRO\ GRUP}$: (61,5puan/8sıra) ≈ 7,7; ort. etki oranı $_{MİKRO\ GRUP}$: (7,7/61,5 x100) = %12,5.
süreç planlama-yönetim üzerine karar-katılım temelli faaliyet oranı: (8 sıra / maks. 24 alt-kriter x 100) = %33,3.
OD-MD denge eşiği: (24/8)= 3, Türkiye modeli OD-MD: (24/13)= 1,8 → (1,8<eşik: 2<3), oran: (3x100/2)= %150.

Türkiye/Istanbul örnekleri üzerinden süreç modeli çözümlemesi (revizyon): yarı-esnek mekanizma-araç bağlantısı üzerine önerilen revizyon stratejileri

Türkiye örnekleri üzerinden Süreç Modeli çözümlemesi (mekanizma çerçevesi) kapsamında planlama sistemi-planlama stratejisi arasında yarı-esnek mekanizma-araç bağlantısında birliktelik/korelasyon sağlayan işlevsel değer dağılımına göre; kentsel tasarım rehberi örneklerinin sıralaması ve performans etki değeri değişkenlik göstermektedir. Türkiye/Istanbul'a özgü planlama-tasarım uygulamalarına odaklı Süreç modeli çözümlemesi kapsamındaki yarı-esnek mekanizma çerçevesi senaryosuna göre, mekanizma-araç bağlantısı üzerine organizasyonel planlama sistemi temelinde süreç yapısı ve mekansal planlama stratejisi temelinde çözüm ilkeleri arasında 'çift-bağlantılı ölçeklerarası birliktelik'[266] sağlayan revizyon stratejileri üzerine öneriler aşağıda açıklanmaktadır (Çizelge 4.31).

- 1.sırada; Boğaziçi öngörünüm bölgesi kapsamındaki koruma-geliştirme süreci odaklı *Kuzguncuk* örneği yer almaktadır. Revizyon stratejileri doğrultusunda; koruma-geliştirme odaklı süreç planlaması-yönetimi çerçevesi temelinde süreç yapısı organizasyonel düzeyde dengelemekte ve koruma-geliştirme odaklı kentsel dönüşüm süreçleri konusunda mekanizma-araç bağlantısı sağlayan çift-bağlantılı ilke kararları doğrultusunda stratejik plan-proje ve tematik yönetmelikleri kapsayan ölçeklerarası performans programının geliştirilmektedir. 'Sistematik dönüşüm modeli (TR-S)' kapsamındaki revizyonel program çerçevesinde; *Kuzguncuk* örneğinin 16,5/24,0puan değerinde performans etki değeri göstermesi nedeniyle; 'strateji-temelli TR/Istanbul (TR-0) modeli'ne göre %-3 oranında ve 'III.Geçiş (TR-3) modeli'ne göre %-12, oranında kapasitesi geri çekilmektedir. Mevcut kapasite geliştirme ile %70,8 oranından, aşamalı süreçlerle dalgalı biçimde %77,1 oranına yükseltilen performans potansiyeli, mekanizma çerçevesi senaryosuna dayalı kapasite geliştirme ile %68,8 oranına çekilerek, sabitlenmektedir. Performans-odaklı Süreç modelindeki ortak hedefe ulaşmak için; 'TR/Istanbul (TR-0) modeli' kapsamında toplamda %2,0 oranında ve 'III. Geçiş (TR-3) modeli' kapsamında toplamda %8,3 oranında *Kuzguncuk* örneğinin kapasitesi küçültülerek, performans potansiyelinin kullanımı ile ilgili revizyon stratejisi geliştirildiğini göstermektedir (Çizelge 4.31).[267] 'Istanbul'a özgü Süreç (TR-S) modeli'nde 1.sırada yer alan koruma-geliştirme süreci odaklı *Kuzguncuk* örneği ile 'sistem-temelli Dünya (D) modeli'nde 11.sırada yer alan

---

[266] TR/Istanbul örnekleri üzerinde Süreç Modeli çözümlemesinde OD/planlama sistemi ve MD/planlama strateji kriterlerinin performans değer dağılımında ağırlığı (w): 0,18 / 1,00.

[267] sıra 2: Kuzguncuk Uygulaması (Üsküdar / Boğaz Köyü (Ön Görünüm) / Istanbul).
Kapasite geliştirme; puan farkı ve kapasite fark oranı: TR(S-0) modelleri =(-0,5)→ (-0,5x100/16,5) = %-3,0; TR(S-3) modelleri = (-2,0)→ (2,0x100/16,5) = %-12,1.
Performans potansiyeli; oran hesaplaması: TR (17x100/24) = %70,8; TR-3 (18,5x100/24) = %77,1;
TR(S) (16,5x100/24) = %68,8; oran farkı: TR-TR(S)→(70,8-68,8)= %2,0; TR-3-TR(S)→(77,1-68,8)= %8,3.

koruma-geliştirme süreci odaklı ABD/*Tampa-Ybor City* ve *Seattle-Othello* örnekleri ile yenileme-geliştirme süreci odaklı Birleşik Krallık/*Newcastle City* örneği , farklı planlama sistemlerinde farklı sıralama ile aynı puan kategorisinde kümelenmektedir.

- 2.sırada; Tarihi yarımada miras koruma bölgesi kapsamındaki koruma süreci odaklı *Eminönü* ve *Fatih* örnekleri yer almaktadır. Revizyon stratejileri doğrultusunda; 'yapı-temelli süreç yaklaşımı liderliğinde planlama süreci ve katılım modeli ile planlama sistemi' geliştirilmekte', 'koruma-odaklı süreç çerçevesi temelinde organizasyonel süreç ve koruma-geliştirme sürecinin planlaması-yönetimi üzerine süreç yapısı' yeniden-tanımlanmakta, 'kamu sektörü liderliğinde kurumsal sektör ve yerel halkın aktif katılımı' teşvik edilmekte, 'uygulama süreci ve ekonomi-temelli süreç planlama-yönetim stratejileri ile planlama stratejisi' geliştirilmekte, sürdürülebilir kalkınma hedefli peyzaj mimarisi ilkeleri yeniden-tanımlanarak çözüm ilkeleri mekansal düzeyde dengelenmekte ve koruma-odaklı kentsel dönüşüm süreçleri konusunda mekanizma-araç bağlantısı sağlayan çift-bağlantılı ilke kararları doğrultusunda stratejik plan-proje ve tematik yönetmelikleri kapsayan ölçeklerarası performans programı hazırlanmaktadır. 'Istanbul'a özgü Süreç (TR-S) modeli' kapsamındaki yarı-esnek mekanizma çerçevesine odaklanan revizyon stratejileri doğrultusunda, Tarihi Yarımada örneklerinin 12,5/24,0puan değerinde performans etkisi göstermesi nedeniyle; kapasite geliştirme ve performans potansiyeli konularında 'Istanbul'a özgü Dünya (TR-D) modeli' kapsamındaki esnek mekanizma çerçevesine odaklanan revizyon stratejileri, aynı oranlara sahip mekanizma-araç bağlantısı oluşmaktadır (Çizelge 4.31).[268]
- 3.sırada; Boğaziçi gerigörünüm bölgesi kapsamındaki koruma süreci odaklı *Kısıklı* örneği yer almaktadır. Revizyon stratejileri doğrultusunda; 'planlama süreci temelinde yapı ve aktör temelli süreç yaklaşımlarına dayanan katılım modelleri ile planlama sistemi' dengelenmekte, 'koruma-geliştirme süreç çerçevesine odaklı organizasyonel süreç yapısı' yeniden-tanımlanmakta, 'yerel halk ile kamu-özel sektör arasında büyük ortaklık modeli' geliştirilmekte, 'mekan-temelli süreç stratejileri doğrultusunda çözüm-odaklı planlama stratejileri ve çözüm-odaklı disiplinlerarası ilkeler, mekansal düzeyde' dengelenmekte ve 'stratejik plan-proje doğrultusunda geliştirilen bütünleşik ilke kararları' ile ölçeklerarası bağlantılı performans programı hazırlanmaktadır. 'Istanbul'a özgü Süreç (TR-S) modeli' çerçevesindeki revizyon stratejileri doğrultusunda, *Kısıklı* örneğinin 12,0/24,0puan

---

[268] sıra 1: Eminönü ve Fatih Uygulaması (Fatih / Tarihi Yarımada / Istanbul).
Kapasite Geliştirme; puan farkı: TR(S-0) modelleri = (+3,5)→(+3,5x100/12,5)= %28;
TR(S-3) modelleri = (+4,5)→(+4,5x100/8,0)= %56,25.
Performans Potansiyeli; oran hesaplaması: TR→(9,0 x100/24) = %37,5; TR-3→(8,0 x100/24)= %33,3;
TR(S) →(12,5 x100/24)= %52,1; oran farkı: [TR-TR(S)]→(37,5-52,1)= %-14,6; [TR3-TR(S)]→(33,3-52,1)= %-18,8.

değerinde performans etki değeri göstermesi nedeniyle; 'strateji-temelli TR/Istanbul (TR-0) modeli'ne göre %-25 oranında ve 'III.Geçiş (TR-3) modeli'ne göre %-37,5, oranında kapasitesi küçülterek, geri çekilmektedir. Mevcut kapasite geliştirme ile %62,5 oranından, aşamalı süreçlerle dalgalı biçimde %68,8 oranına yükseltilen performans potansiyeli, mekanizma çerçevesi senaryosuna dayalı kapasite küçültme ile %50,0 oranına çekilerek, sabitlenmektedir. 'Sistematik dönüşüm modeli (TR-S)' kapsamındaki revizyonel program çerçevesinde; 'strateji-temelli TR/Istanbul (TR-0) modeli' kapsamında toplamda %6,3 oranında kapasitesi yükseltilerek ve 'III. Geçiş (TR-3) modeli' kapsamında toplamda %12,5 oranında Kısıklı örneğinin kapasitesi küçültülerek, performans potansiyelinin kullanımı ile ilgili revizyon stratejisi geliştirildiğini göstermektedir.(Çizelge 4.31)[269] Süreç planlama-yönetim konusunda mekanizma çerçevesi senaryosuna göre yapılan karşılaştırmada; 'Istanbul'a özgü Süreç (TR-S) modeli'nde 3.sırada yer alan koruma süreci odaklı *Kısıklı* örneği (puan: 12,0) ile 'sistem-temelli Dünya (D) modeli'nde 18.sırada yer alan koruma süreci odaklı ABD/*Chestertown* ve Kanada/*Ottawa* örneklerine (puan: 12,5), performans değeri bakımından yakınlaşmaktadır.

- 4. ve son sırada; Boğaziçi bölgesi öngörünüm bölgesi kapsamındaki yenileme-geliştirme süreci odaklı *Ortaköy* örneği yer almaktadır. Revizyon stratejileri doğrultusunda; 'planlama sisteminde organizasyonel süreç planlama-yönetim yaklaşımı' güncellenmekte, 'organizasyonel süreç yapısında çelişki oluşturan küresel rekabet avantajı, koruma-geliştirme süreç çerçevesi'nde yeniden-tanımlanmakta, 'özel sektör liderliğinde kurumsal sektör ile yerel halk arasında ortaklık modeli' geliştirilmekte, 'mekan-temelli süreç stratejileri ile uygulama sürecinin planlaması-yönetimi çerçevesinde, çözüm-odaklı kentsel tasarım ilkeleri ve çözüm aracı olarak stratejik plan projeler güncellenmektedir. 'Istanbul'a özgü Süreç (TR-S) modeli' kapsamındaki revizyon stratejileri doğrultusunda, Ortaköy örneğinin 8,0/24,0puan değerinde performans etkisi göstermesi nedeniyle; 'strateji-temelli TR/Istanbul (TR-0) modeli'ne göre %-43,8 oranında ve 'III.Geçiş (TR-3) modeli'ne göre %-6,3, oranında kapasitesi küçültmektedir. Mevcut kapasite geliştirme ile %47,9 oranından, aşamalı süreçlerle dalgalı biçimde %35,4 oranına küçültülen performans potansiyeli, mekanizma çerçevesi senaryosuna dayalı kapasite küçültme ile %33,3 oranına çekilerek, sabitlenmektedir. 'Sistematik dönüşüm modeli (TR-S)' kapsamındaki revizyonel program çerçevesinde; 'strateji-temelli TR/Istanbul

[269] sıra 3: Kısıklı Uygulaması (Çamlıca, Üsküdar / Kentiçi Alan (Geri Görünüm) / Istanbul).
Kapasite Geliştirme; puan farkı: TR(S-0) modelleri (-3,0)→ (-3,0x100/12,0)= %25,0;
TR(S-3) modelleri (-4,5)→ (-4,5x100/12,0)= %37,5.
Performans Potansiyeli; oran hesaplaması: TR (15,0x100/24)= %62,5; TR-3 (16,5x100/24)= %68,8;
TR(S) (12,0x100/24)= %50,0; oran farkı: TR3-TR→ (68,8-62,5)= %6,3; TR-TR(S)→ (62,5-50,0)= %12,5.

(TR-0) modeli'nde toplam %14,5 oranında ve 'III. Geçiş (TR-3) modeli'nde toplam %2,1 oranında *Ortaköy* örneğinin kapasitesi küçültülerek, performans potansiyelinin kullanımı ile ilgili revizyon stratejisi geliştirildiğini göstermektedir (Çizelge 4.31). [270] Süreç planlama-yönetim konusunda mekanizma çerçevesi senaryosuna göre yapılan karşılaştırmada; 'performans-odaklı Istanbul'a özgü Süreç (TR-S) modeli'nde 4.sırada yer alan yenileme-geliştirme süreci odaklı *Ortaköy* örneği ile 'sistem-temelli Dünya (D) modeli'ndeki diğer örnekler arasında puan-sıra bakımından benzeri bulunmamaktadır. Yarı-esnek mekanizma-araç bağlantısı bakımından; *Ortaköy* örneği kapsamındaki 'proje uygulama odaklı performans kapasitesinin geliştirilmesi' yerine 'sistem-strateji odaklı süreç planlama-yönetim çerçevesinde tanımlanan performans potansiyelinin geliştirilerek kullanılması' önerilmektedir.

4.4.3 Süreç modeli önerisinin Dünya örnekleri ile test edilmesi

Süreç modeli önerisi kapsamındaki kentsel tasarım rehberi Dünya örnekleri üzerinden bütünleşik süreç planlama-yönetim aşaması test edilerek, mekanizma-araç bağlantısının ölçeklerarası ve disiplinlerarası karakteri, işlevsel performans bakımından değerlendirilmektedir. Bu değerlendirme; kentsel tasarım rehberi Dünya örneklerinin işlevsel performans etki değerine göre sıralama, planlama mekanizması ile atanan uygulama kapasitesi oranı ve rehberin potansiyeli kullanım oranını ortaya koymaktadır. Dünya örnekleri üzerinden Süreç Modelinin test edilmesi kapsamında; uygulama örneklerinin performans değeri sabit tutularak, mekanizma çerçevesi senaryosuna göre yeniden-ayarlanan işlevsel değer dağılımı ve programlanan süreç değerine ile ilgili deneysel çözümleme yapılmıştır.

Dünya örnekleri üzerinden Süreç modeli çözümlemesi (performans): mekanizma-araç bağlantısının disiplinlerarası uygulama karakteri

Mekanizma çerçevesi senaryosu kapsamında; 'bağlantılı stratejik planlama yaklaşımı' ile tanımlanan dönüşümsel sistem çerçevesinde, süreç planlama-yönetim konusunda bölgesel ölçek üzerinden ölçeklerarası bağlantı sağlayan ve bütünleşik biçimde çalışan mekanizma-araç etkileşimi oluşmaktadır. Dünya kentlerindeki uygulama örnekleri üzerinden Süreç modelinin test edilmesi kapsamında, kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması-yönetimi ile ilgili sıralamada toplam 8 grup altında ölçeklerarası çift-bağlantılı biçimde kümelenen (bağımlı ve bağımsız) kooperatif stratejiler bulunmaktadır. Bu durum; sistem-strateji ve yapı-ilke arasında

---

[270] sıra 4: Ortaköy (Beşiktaş / Boğaz Köyü (Ön Görünüm) / Istanbul).
Kapasite Geliştirme; puan farkı: TR(S-0) modelleri = (-3,5)→(-3,5x100/8,0)= %-43,8;
TR(S-3) modelleri = (-0,5)→ (-0,5x100/8,0) = %-6,3.
Performans Potansiyeli; oran hesaplaması: TR→(11,5x100/24) = %47,9; TR-3→ (8,5x100/24)= %35,4;
TR(S)→ (8,0x100/24)= %33,3; oran farkı: [TR-TR(S)]→(47,9-33,3)= %14,6 ve [TR3-TR(S)]→(35,4-33,3)= %2,1.

mezo/bölgesel ölçek üzerinden işleyen yarı-esnek ve ölçeklerarası bağlantılı bir planlama çerçevesi tanımlamaktadır. Disiplinlerarası uygulama karakterinde; 6 grup altında kümelenen 22 adet alt-kriter (sıra 1,2,3,4,5,6) ile %97 oranında bağımlı performans etkisi ve sıralamada minimum önem-etkinlik gösteren 2 adet alt-kriter (sıra 7,8) ile %3 oranında bağımsız performans etki değeri oluşmaktadır. Ölçeklerarası çift-bağlantılı etkileşim sağlayan mekanizma çerçevesi senaryosunun disiplinlerarası karakteri; başlıca 3 kategori altında gruplara ayrılmaktadır (Çizelge 4.32).

- 'Bütünleşik süreç planlama-yönetim' kapsamında 'planlama çerçevesi ile 'süreç çerçeveleri arasında birleşik bağlantı' kurulmasına odaklanan ilk kategori (Çizelge 4.32: 1.-2.sıra); toplam %50,0 oranında performans etkisine sahiptir. [271]
- 'Bütünleşik süreç planlama-yönetim' kapsamında 'organizasyonel ve mekansal düzeyler arasında birleşik bağlantı' kurulmasına odaklanan ikinci kategori (Çizelge 4.32: 3-5.sıra), toplamda %35,0 oranında performans etki değerine sahiptir.[272] .
- 'Bütünleşik süreç planlama-yönetim' kapsamında 'organizasyonel ve mekansal düzeyler arasında geri-beslemeli alt- bağlantı' kurulmasına odaklanan üçüncü kategori (Çizelge 4.32: 6-8.sıra), toplamda %15,0 oranında performans etkisine sahiptir.[273]

Dünya örnekleri üzerinden Süreç Modeli ile ilgili test uygulama kapsamında %100 oranında toplam performans kapasitesi bulunmaktadır. Bütünleşik kentsel koruma-geliştirme sürecinin analitik planlaması-stratejik yönetimi üzerine mekanizma çerçevesi modelinde; 675,5/936,0 puanlık performans değeri kapsamında 8 adet çoklu-kararlarda koordinasyon sağlayan performans etki grubu oluşması nedeniyle, planlama mekanizması tarafından her gruba ortalama 84,4 puan ve %12,5 oranında performans önem değeri atanmaktadır. Negentropik süreç karakteri taşıyan planlama mekanizmasnda %33,3 oranında karar-katılım temelli faaliyetler ile enerji harcanmasına rağmen, kentsel tasarım rehberleri ile %150 oranında ağırlığa sahip süreç planlama-yönetim uygulamaları ölçeklerarası çift-bağlantı içinde yürütülerek gerçekleştirilebilmektedir. Mekanizma Çerçevesi ile planlama uygulamalarında

---

[271] Süreç Modeli (Dünya); mekanizma çerçevesi. 1.Grup: 9 kriter; $\sum_{GRUP-1}$ performans etki oranı: (30+20) = %50,0
sıra 1. performans puanı: 40,530; etki oranı: (40,530 / 675,5 x 100) = %6,0 ; $\sum_{SIRA-1}$ oran: (6 x 5 kriter) = %24,0.
sıra 2. performans puanı: 33,775; etki oranı: (33,775 / 675,5 x 100) = %5,0 ; $\sum_{SIRA-2}$ oran: (5 x 4 kriter) = %25,0.

[272] Süreç Modeli (Dünya); mekanizma çerçevesi. 2.Grup: 7 kriter; $\sum_{GRUP-2}$ performans etki oranı: (9+12+7)=%35,0.
sıra 3. performans puanı 30,398 ; etki oranı: (30,398 / 675,5 x 100) = %4,5; $\sum_{SIRA-3}$ oran: (4,5 x 2 kriter) = %9,0.
sıra 4. performans puanı: 27,020; etki oranı: (27,020 / 675,5 x 100) = %4,0; $\sum_{SIRA-4}$ oran: (4,0 x 3 kriter) = %12,0.
sıra 5. performans puanı: 23,643; etki oranı: (23,643 / 675,5 x 100) = %3,5; $\sum_{SIRA-5}$ oran: (3,5 x 4 kriter) = %14,0.

[273] Süreç Modeli (Dünya); mekanizma çerçevesi; 3.Grup: 6 kriter ; $\sum_{GRUP-3}$ oran: (%12+%2+%1) = %15,0.
sıra 6. performans puanı: 20,265; etki oranı: (20,265 / 675,5 x 100)=%3,0; $\sum_{SIRA-6}$ oran: (3,0 x 4 kriter) = %12,0.
sıra 7. performans puanı: 13,510 ; etki oranı = $\sum_{SIRA-7}$ oran: (13,510 / 675,5 x 100) = %2,0.
sıra 8. performans puanı: 0,615 ; etki oranı = $\sum_{SIRA-8}$ oran: (6,775 / 675,5 x 100) = %1,0.

Çizelge 4.32 : Dünya örnekleri üzerinden Süreç Modelinin test edilmesi-mekanizma çerçevesi çözümlemesi: işlevsel performans matrisi.

PERFORMANS MATRİSİ: SÜREÇ MODELİ (DÜNYA) MEKANİZMA ÇERÇEVESİ		üstkriter	Organizasyonel Düzey Performans Kriterleri [OD, w: 0,510]												Mekansal Düzey Performans Kriterleri [MD, w: 0,490]												SÜREÇ MODELİ		
		kriter	Planlama Sistemi [w: 0,170]				Süreç Yapısı [w: 0,180]				Süreç Aktörleri [w: 0,160]				Planlama Stratejisi [w: 0,180]				Çözüm İlkeleri [w: 0,190]				Çözüm Araçları [w: 0,130]				GPD puan	sıra	sıra farkı
		altkriter	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24			
		değer	0,050	0,030	0,060	0,030	0,050	0,040	0,040	0,050	0,060	0,040	0,025	0,035	0,050	0,035	0,035	0,060	0,050	0,060	0,050	0,030	0,050	0,040	0,010	0,020			
KORUMA	US/NY	New York	21,50	1,290	0,645	1,290	0,645	1,075	0,860	0,860	1,075	1,075	0,645	0,753	0,753	1,075	0,753	0,753	1,290	0,968	1,290	0,968	0,645	1,290	0,860	0,215	0,430	21,50	2	US 2
	US/LA	Los Angeles	22,00	1,320	0,660	1,320	0,660	1,100	0,880	0,880	1,100	1,100	0,660	0,770	0,770	1,100	0,770	0,770	1,320	0,990	1,320	0,990	0,660	1,320	0,880	0,220	0,440	22,00	1	US 1
	US/MD	Chestertown	12,50	0,750	0,375	0,750	0,375	0,625	0,500	0,500	0,625	0,625	0,375	0,438	0,438	0,625	0,438	0,438	0,750	0,563	0,750	0,563	0,375	0,750	0,500	0,125	0,250	12,50	18	US 11
	CAN/ON	Toronto	13,50	0,810	0,405	0,810	0,405	0,675	0,540	0,540	0,675	0,675	0,405	0,473	0,473	0,675	0,473	0,473	0,810	0,608	0,810	0,608	0,405	0,810	0,540	0,135	0,270	13,50	16	CAN 2
	CAN/ON	Ottawa	12,50	0,750	0,375	0,750	0,375	0,625	0,500	0,500	0,625	0,625	0,375	0,438	0,438	0,625	0,438	0,438	0,750	0,563	0,750	0,563	0,375	0,750	0,500	0,125	0,250	12,50	18	CAN 3
	UK	Liverpool	17,00	1,020	0,510	1,020	0,510	0,850	0,680	0,680	0,850	0,850	0,510	0,595	0,595	0,850	0,595	0,595	1,020	0,765	1,020	0,765	0,510	1,020	0,680	0,170	0,340	17,00	10	Eu 3
	EU	RESCUE	18,00	1,080	0,540	1,080	0,540	0,900	0,720	0,720	0,900	0,900	0,540	0,630	0,630	0,900	0,630	0,630	1,080	0,810	1,080	0,810	0,540	1,080	0,720	0,180	0,360	18,00	8	Eur. 1
	JP	Machizukuri	20,00	1,200	0,600	1,200	0,600	1,000	0,800	0,800	1,000	1,000	0,600	0,700	0,700	1,000	0,700	0,700	1,200	0,900	1,200	0,900	0,600	1,200	0,800	0,200	0,400	20,00	4	As. 2
	PRC	Mekanizma	20,00	1,200	0,600	1,200	0,600	1,000	0,800	0,800	1,000	1,000	0,600	0,700	0,700	1,000	0,700	0,700	1,200	0,900	1,200	0,900	0,600	1,200	0,800	0,200	0,400	20,00	4	As. 2
YENİLEME-GELİŞTİRME	US/CA	San Jose	15,00	0,900	0,450	0,900	0,450	0,750	0,600	0,600	0,750	0,750	0,450	0,525	0,525	0,750	0,525	0,525	0,900	0,675	0,900	0,675	0,450	0,900	0,600	0,150	0,300	15,00	13	US 9
	US/CA	San Diego	13,50	0,810	0,405	0,810	0,405	0,675	0,540	0,540	0,675	0,675	0,405	0,473	0,473	0,675	0,473	0,473	0,810	0,608	0,810	0,608	0,405	0,810	0,540	0,135	0,270	13,50	16	US 10
	US/TX	Austin	20,00	1,200	0,600	1,200	0,600	1,000	0,800	0,800	1,000	1,000	0,600	0,700	0,700	1,000	0,700	0,700	1,200	0,900	1,200	0,900	0,600	1,200	0,800	0,200	0,400	20,00	4	US 4
	US/SE	Seattle-SLU	18,00	1,080	0,540	1,080	0,540	0,900	0,720	0,720	0,900	0,900	0,540	0,630	0,630	0,900	0,630	0,630	1,080	0,810	1,080	0,810	0,540	1,080	0,720	0,180	0,360	18,00	8	US 6
	US/AZ	Scottsdale	21,00	1,260	0,630	1,260	0,630	1,050	0,840	0,840	1,050	1,050	0,630	0,735	0,735	1,050	0,735	0,735	1,260	0,945	1,260	0,945	0,630	1,260	0,840	0,210	0,420	21,00	3	US 3
	CAN/ON	Kingston	17,50	1,050	0,525	1,050	0,525	0,875	0,700	0,700	0,875	0,875	0,525	0,613	0,613	0,875	0,613	0,613	1,050	0,788	1,050	0,788	0,525	1,050	0,700	0,175	0,350	17,50	9	CAN 1
	UK	Newcastle	16,50	0,990	0,495	0,990	0,495	0,825	0,660	0,660	0,825	0,825	0,495	0,578	0,578	0,825	0,578	0,578	0,990	0,743	0,990	0,743	0,495	0,990	0,660	0,165	0,330	16,50	11	Eur. 4
	UK	Newcastle-WR	17,50	1,050	0,525	1,050	0,525	0,875	0,700	0,700	0,875	0,875	0,525	0,613	0,613	0,875	0,613	0,613	1,050	0,788	1,050	0,788	0,525	1,050	0,700	0,175	0,350	17,50	9	Eur. 2
	UK	Bridgnorth	13,00	0,780	0,390	0,780	0,390	0,650	0,520	0,520	0,650	0,650	0,390	0,455	0,455	0,650	0,455	0,455	0,780	0,585	0,780	0,585	0,390	0,780	0,520	0,130	0,260	13,00	17	Eur. 9
	UK	Coventry	15,50	0,930	0,465	0,930	0,465	0,775	0,620	0,620	0,775	0,775	0,465	0,543	0,543	0,775	0,543	0,543	0,930	0,698	0,930	0,698	0,465	0,930	0,620	0,155	0,310	15,50	12	Eur. 5
	UK	Southampton	17,00	1,020	0,510	1,020	0,510	0,850	0,680	0,680	0,850	0,850	0,510	0,595	0,595	0,850	0,595	0,595	1,020	0,765	1,020	0,765	0,510	1,020	0,680	0,170	0,340	17,00	10	Eur. 3
	HKSAR	Hong Kong	22,00	1,320	0,660	1,320	0,660	1,100	0,880	0,880	1,100	1,100	0,660	0,770	0,770	1,100	0,770	0,770	1,320	0,990	1,320	0,990	0,660	1,320	0,880	0,220	0,440	22,00	1	As. 1
	MY	Kuala Lumpur	18,50	1,110	0,555	1,110	0,555	0,925	0,740	0,740	0,925	0,925	0,555	0,648	0,648	0,925	0,648	0,648	1,110	0,833	1,110	0,833	0,555	1,110	0,740	0,185	0,370	18,50	7	As. 3
	AU	Newcastle	18,50	1,110	0,555	1,110	0,555	0,925	0,740	0,740	0,925	0,925	0,555	0,648	0,648	0,925	0,648	0,648	1,110	0,833	1,110	0,833	0,555	1,110	0,740	0,185	0,370	18,50	7	Oc. 4
	AU	Melbourne-SY	19,00	1,140	0,570	1,140	0,570	0,950	0,760	0,760	0,950	0,950	0,570	0,665	0,665	0,950	0,665	0,665	1,140	0,855	1,140	0,855	0,570	1,140	0,760	0,190	0,380	19,00	6	As. 3
KORUMA-GELİŞTİRME	US/MN	Mankato	11,00	0,660	0,330	0,660	0,330	0,550	0,440	0,440	0,550	0,550	0,330	0,385	0,385	0,550	0,385	0,385	0,660	0,495	0,660	0,495	0,330	0,660	0,440	0,110	0,220	11,00	19	US 12
	US/OR	Portland	18,00	1,080	0,540	1,080	0,540	0,900	0,720	0,720	0,900	0,900	0,540	0,630	0,630	0,900	0,630	0,630	1,080	0,810	1,080	0,810	0,540	1,080	0,720	0,180	0,360	18,00	8	US 6
	US/FL	Tampa-Ybor	16,50	0,990	0,495	0,990	0,495	0,825	0,660	0,660	0,825	0,825	0,495	0,578	0,578	0,825	0,578	0,578	0,990	0,743	0,990	0,743	0,495	0,990	0,660	0,165	0,330	16,50	11	US 8
	US/FL	Tampa-Fort L.	15,00	0,900	0,450	0,900	0,450	0,750	0,600	0,600	0,750	0,750	0,450	0,525	0,525	0,750	0,525	0,525	0,900	0,675	0,900	0,675	0,450	0,900	0,600	0,150	0,300	15,00	13	US 9
	US/SE	Othello	16,50	0,990	0,495	0,990	0,495	0,825	0,660	0,660	0,825	0,825	0,495	0,578	0,578	0,825	0,578	0,578	0,990	0,743	0,990	0,743	0,495	0,990	0,660	0,165	0,330	16,50	11	US 8
	US/IN	Fort W.	19,50	1,170	0,585	1,170	0,585	0,975	0,780	0,780	0,975	0,975	0,585	0,683	0,683	0,975	0,683	0,683	1,170	0,878	1,170	0,878	0,585	1,170	0,780	0,195	0,390	19,50	5	US 5
	UK	Essex	15,00	0,900	0,450	0,900	0,450	0,750	0,600	0,600	0,750	0,750	0,450	0,525	0,525	0,750	0,525	0,525	0,900	0,675	0,900	0,675	0,450	0,900	0,600	0,150	0,300	15,00	13	Eur. 6
	UK	Sheffield	18,00	1,080	0,540	1,080	0,540	0,900	0,720	0,720	0,900	0,900	0,540	0,630	0,630	0,900	0,630	0,630	1,080	0,810	1,080	0,810	0,540	1,080	0,720	0,180	0,360	18,00	8	Eur. 1
	UK/SCOT	Dundee	14,50	0,870	0,435	0,870	0,435	0,725	0,580	0,580	0,725	0,725	0,435	0,508	0,508	0,725	0,508	0,508	0,870	0,653	0,870	0,653	0,435	0,870	0,580	0,145	0,290	14,50	14	Eur. 7
	IR	Wexford, NRT	14,00	0,840	0,420	0,840	0,420	0,700	0,560	0,560	0,700	0,700	0,420	0,490	0,490	0,700	0,490	0,490	0,840	0,630	0,840	0,630	0,420	0,840	0,560	0,140	0,280	14,00	15	Eur. 8
	SR	Singapore City	18,50	1,110	0,555	1,110	0,555	0,925	0,740	0,740	0,925	0,925	0,555	0,648	0,648	0,925	0,648	0,648	1,110	0,833	1,110	0,833	0,555	1,110	0,740	0,185	0,370	18,50	7	As. 3
	NZ	New Zealand	20,00	1,200	0,600	1,200	0,600	1,000	0,800	0,800	1,000	1,000	0,600	0,700	0,700	1,000	0,700	0,700	1,200	0,900	1,200	0,900	0,600	1,200	0,800	0,200	0,400	20,00	4	Oc. 1
	AU/VIC	Peterborough	19,50	1,170	0,585	1,170	0,585	0,975	0,780	0,780	0,975	0,975	0,585	0,683	0,683	0,975	0,683	0,683	1,170	0,878	1,170	0,878	0,585	1,170	0,780	0,195	0,390	19,50	5	Oc. 2
	AU/QLD	Brisbane-KG	20,00	1,200	0,600	1,200	0,600	1,000	0,800	0,800	1,000	1,000	0,600	0,700	0,700	1,000	0,700	0,700	1,200	0,900	1,200	0,900	0,600	1,200	0,800	0,200	0,400	20,00	4	Oc. 1
	AU/CAN	Canberra-GP	20,00	1,200	0,600	1,200	0,600	1,000	0,800	0,800	1,000	1,000	0,600	0,700	0,700	1,000	0,700	0,700	1,200	0,900	1,200	0,900	0,600	1,200	0,800	0,200	0,400	20,00	4	Oc. 1
mikro	performans puanı		40,530	20,265	40,530	20,265	33,775	27,020	27,020	33,775	33,775	20,265	23,643	23,643	33,775	23,643	23,643	40,530	30,398	40,530	30,398	20,265	40,530	27,020	6,755	13,510	ölçeklerarası toplam puan: 675,50 (1,000)		
	sıralama (max-min)		1	6	1	6	2	4	4	2	2	6	5	5	2	5	5	1	3	1	3	6	1	4	8	7			
mezo	performans puanı		121,590				121,590				101,325				121,590				121,590				87,815						
	sıralama (max-min)		1				1				2				1				1				3						
makro	performans puanı		344,505												330,995														
	sıralama (max-min)		1												2														

performans kazancı oluşturulabilmektedir (Çizelge 4.32).[274] Başka bir deyişle; Dünya Modelindeki uygulama örneklerinde mevcut kapasite geliştirme (vizyonel plan çerçevesi) yerine, mekanizma çerçevesi kapsamındaki performans-odaklı senaryoya göre mevcut kapasiteyi dönüştürme (revizyonel program çerçevesi) önem kazanmaktadır. Yarı-esnek mekanizma çerçevesi kapsamındaki mekanizma-araç bağlantısını; (*benzer veya farklı ileri araştırmalar doğrultusunda*) katı veya esnek karaktere dönüştürmek için performans kapasitesin geliştirilerek, değiştirilmesi gerekmektedir. Bu durum; bütünleşik kentsel koruma-geliştirme sürecinin analitik planlaması ve stratejik yönetimi konusunda kentsel tasarım rehberlerinin mekanizma-araç bağlantısı oluşturan ve kapasite dönüşümü sağlayan yarı-esnek mekanizma çerçevesi olarak kullanılabileceğini göstermektedir.

Dünya örnekleri üzerinden Süreç modeli çözümlemesi (revizyon): yarı-esnek mekanizma-araç bağlantısı üzerine önerilen stratejiler

Dünya örnekleri üzerinden Süreç Modeli çözümlemesi (mekanizma çerçevesi) kapsamında planlama sistemi-planlama stratejisi arasında yarı-esnek mekanizma-araç bağlantısında birliktelik/korelasyon sağlayan işlevsel değer dağılımına göre; kentsel tasarım rehberi örneklerinin sıralaması ve performans etki değeri değişkenlik göstermektedir. Dünya kentlerine özgü planlama-tasarım uygulamaları üzerinden Süreç modeli çözümlemesi kapsamındaki yarı-esnek mekanizma çerçevesi senaryosuna göre; mekanizma-araç bağlantısı üzerine organizasyonel planlama sistemi temelinde süreç yapısı ve mekansal planlama stratejisi temelinde çözüm ilkeleri arasında 'çift-bağlantılı ölçeklerarası birliktelik'[275] sağlayan revizyonel program çerçevesi oluşmaktadır. Bu nedenle; bütünleşik süreç planlama-yönetim modelinde performans-odaklı kapasite geliştirme konusunda toplam 16 grupta kümelenen uygulama örnekleri kapsamında; revizyon stratejileri belirlenmiştir. Mevcut potansiyele dayalı kapasite geliştirme konusundaki öneriler; süreç modeli çerçevesine göre kapasiteyi 'yükseltme', 'sabitleme' ve 'azaltma' sağlayan performans-odaklı revizyon stratejilerini kapsamaktadır. Revizyon stratejilerinin; yeni-işlevsel planlama-tasarım uygulamalarında, bütünleşik/sürdürülebilir kentsel kalkınma hedefi doğrultusunda kentsel kontrol ve kentsel kalite sağlayan planlama-tasarım çerçevelerini birleştiren ve birlikte dönüştüren performans-odaklı mekanizma çerçevesi olarak kullanılması önerilmektedir. (Çizelge 4.33).

---

[274] ∑ performans etki oranı (50+35+15)=%100, geriye kalan performans etki oranı (100-100)=%0,0.
ort. performans puanı $_{\text{MİKRO GRUP}}$: (675,5puan/8sıra) ≈ 84,4; ort. etki oranı $_{\text{MİKRO GRUP}}$: (84,4 /675,5 x100) = %12,5.
süreç planlama-yönetim üzerine karar-katılım temelli faaliyet oranı: (8 sıra / maks. 24 alt-kriter x 100) = %33,3.
OD-MD denge eşiği: (24/8)= 3, Dünya modeli OD-MD: (24/10)= 2,4 → (2,4<eşik: 2<3), oran: (3x100/2)= %150.

[275] Süreç Modeli-performans değer dağılımında OD/sistem ve yapı ile MD/strateji ve ilke kriterleri (w) : 0,18 / 1,00.

Çizelge 4.33 : Dünya Örnekleri üzerinden Süreç Modelinin test edilmesi: yeniden-ayarlama, sayısallaştırma ve bütünleşik revizyon stratejileri.

SAYISALLAŞTIRMA MATRİSİ / REVİZYON: SÜREÇ MODELİ (DÜNYA)			üstkriter	Organizasyonel Düzey Performans Kriterleri [OD]												Mekansal Düzey Performans Kriterleri [MD]												SÜREÇ MODELİ		
			kriter	Planlama Sistemi				Süreç Yapısı				Süreç Aktörleri				Planlama Stratejisi				Çözüm İlkeleri				Çözüm Araçları				RPD puan	sıra	puan farkı
			altkriter	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24			
KORUMA	US/NY	New York	A12, A++	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,5	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	**1,0**	1,0	1,0	1,0	**0,5**	1,0	1,0	0,5	0,0	**21,5**	**2**	**0,0**
	US/LA	Los Angeles	A10, A, B+, A	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,5	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	**0,5**	1,0	1,0	1,0	0,5	**22,5**	**1**	**0,5**
	US/MD	Chestertown	D1, CHSS, G+	1,0	0,5	1,0	**0,5**	0,5	**0,5**	1,0	0,5	1,0	0,0	**0,5**	**0,5**	1,0	**0,5**	0,0	1,0	**0,5**	1,0	**0,5**	**0,5**	1,0	0,0	0,0	**0,5**	**14,0**	15	**1,5**
	CAN/ON	Toronto	B9, A, A-, A-	1,0	**0,5**	1,0	**0,5**	1,0	**0,5**	1,0	0,5	1,0	0,5	**0,5**	**0,5**	0,5	0,5	0,0	1,0	0,5	1,0	**0,5**	**0,5**	1,0	1,0	0,0	**0,5**	**15,5**	12	**2,0**
	CAN/ON	Ottawa	NA, SS, HSS, G-	**1,0**	**0,5**	1,0	0,5	1,0	0,5	1,0	0,5	1,0	0,5	**0,5**	**0,5**	0,5	**0,5**	0,5	1,0	1,0	1,0	**0,5**	**0,5**	**1,0**	0,0	0,0	1,0	**16,0**	11	**3,5**
	UK	Liverpool	SS, HSS, CSS	**1,0**	**0,5**	1,0	**0,5**	0,5	**0,5**	1,0	0,5	**0,5**	**0,5**	**0,0**	**0,5**	1,0	**0,5**	1,0	1,0	1,0	1,0	**0,5**	0,5	1,0	1,0	0,0	1,0	**17,0**	9	**0,0**
	EU	RESCUE	*macro region*	1,0	0,5	1,0	0,5	1,0	1,0	1,0	0,5	1,0	1,0	**0,5**	0,5	1,0	1,0	1,0	1,0	**1,0**	**1,0**	**1,0**	**1,0**	1,0	0,5	0,5	0,5	**20,0**	**5**	**2,0**
	JP	Machizukuri	*macro region*	1,0	1,0	**1,0**	1,0	1,0	0,5	1,0	0,5	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,5	**1,0**	0,5	0,5	1,0	1,0	0,5	1,0	**21,0**	**3**	**1,0**
	PRC	Mekanizma	*macro region*	1,0	1,0	1,0	0,5	1,0	0,5	1,0	0,5	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,5	**1,0**	0,5	0,5	1,0	1,0	0,5	1,0	**20,5**	**4**	**0,5**
YENİLEME-GELİŞTİRME	US/CA	San Jose	na,CSS,CHSS,G+	**1,0**	0,5	1,0	0,5	0,5	0,5	0,0	1,0	**0,5**	**0,5**	**0,5**	**0,5**	0,5	**0,5**	0,0	1,0	1,0	1,0	**0,5**	**0,5**	1,0	1,0	0,0	0,0	**14,0**	15	**-1,0**
	US/CA	San Diego	na, G, G-, B-	**1,0**	0,5	1,0	0,5	0,5	0,5	0,0	1,0	0,5	0,5	**0,5**	0,5	0,5	0,5	0,5	1,0	1,0	1,0	**0,5**	**0,5**	1,0	0,0	0,0	0,0	**13,5**	16	**0,0**
	US/TX	Austin	na, CSS, B-, G-	1,0	0,5	1,0	0,5	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	0,0	**0,5**	0,0	1,0	**0,5**	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	**0,5**	1,0	1,0	1,0	1,0	**18,5**	7	**-1,5**
	US/SE	Seattle-SLU	G,A&B-, G+,B,G+	1,0	0,5	1,0	0,5	1,0	0,5	0,5	**0,5**	1,0	**0,5**	**0,5**	**0,5**	1,0	0,5	0,5	**1,0**	1,0	1,0	**0,5**	**0,5**	1,0	1,0	0,0	0,5	**16,5**	10	**-1,5**
	US/AZ	Scottsdale	na, CHSS, G	1,0	0,5	1,0	0,5	1,0	1,0	0,5	1,0	1,0	**0,5**	**0,5**	0,5	1,0	**0,5**	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	**0,5**	1,0	1,0	1,0	0,0	**19,0**	6	**-2,0**
	CAN/ON	Kingston	na, SS	1,0	0,5	1,0	0,5	1,0	**0,5**	0,0	1,0	1,0	**0,5**	0,5	**0,5**	1,0	**0,5**	1,0	1,0	**0,5**	1,0	1,0	**0,5**	1,0	0,0	0,0	0,0	**15,5**	12	**-2,0**
	UK	Newcastle	na, SS-HSS (x2)	1,0	0,5	1,0	0,5	1,0	0,5	0,5	1,0	**0,5**	**0,5**	**0,5**	0,5	1,0	0,5	0,5	1,0	0,0	1,0	1,0	**0,5**	1,0	1,0	0,0	0,0	**15,5**	12	**-1,0**
	UK	Newcastle-WR	na, SS-HSS (x2)	1,0	**0,5**	1,0	**0,5**	1,0	0,5	0,5	1,0	**0,5**	0,5	**0,5**	**0,5**	1,0	0,5	0,5	1,0	0,0	1,0	1,0	**0,5**	1,0	1,0	0,0	0,0	**15,5**	12	**-2,0**
	UK	Bridgnorth	---	1,0	**0,5**	1,0	**0,5**	0,5	**0,5**	0,0	1,0	1,0	0,0	**0,5**	**0,5**	0,5	0,5	0,5	1,0	1,0	**1,0**	**0,5**	**0,5**	**1,0**	1,0	0,0	0,0	**14,5**	14	**1,5**
	UK	Coventry	---	1,0	0,5	1,0	0,5	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	0,5	**0,5**	0,5	1,0	0,5	0,5	1,0	1,0	1,0	**0,5**	**0,5**	1,0	1,0	0,0	0,5	**17,0**	9	**1,5**
	UK	Southampton	na,SS,HSS,SS,G-	1,0	0,5	1,0	**0,5**	1,0	1,0	0,0	1,0	**0,5**	**0,5**	**0,5**	0,5	1,0	0,5	0,5	1,0	1,0	1,0	1,0	**0,5**	1,0	0,0	0,0	0,0	**15,5**	12	**-1,5**
	HKSAR	Hong Kong	A10, A+	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	**1,0**	0,5	1,0	1,0	1,0	1,0	**22,5**	**1**	**0,5**
	MY	Kuala Lumpur	C4, A-, A-, A	1,0	0,5	1,0	0,5	1,0	1,0	0,5	1,0	1,0	**0,5**	**0,5**	**0,5**	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	**0,5**	1,0	1,0	1,0	**0,5**	**20,0**	5	**1,5**
	AU	Newcastle	na, SS, HSS	1,0	**0,5**	1,0	1,0	1,0	1,0	0,5	1,0	1,0	0,0	0,5	**0,5**	0,5	0,5	0,5	1,0	1,0	1,0	1,0	**0,5**	1,0	1,0	0,0	0,0	**17,0**	9	**-1,5**
	AU	Melbourne-SY	C6, A-, A-, B+	1,0	0,5	1,0	1,0	1,0	0,5	0,0	1,0	1,0	0,0	**0,5**	**0,5**	1,0	0,5	0,5	1,0	1,0	1,0	1,0	**0,5**	1,0	1,0	0,0	0,0	**16,5**	10	**-2,5**
KORUMA-GELİŞTİRME	US/MN	Mankato	---	**1,0**	**0,5**	1,0	**0,5**	0,5	0,5	1,0	1,0	1,0	0,5	**0,5**	0,5	0,5	**0,5**	**0,5**	1,0	**0,5**	1,0	**0,5**	**0,5**	1,0	0,0	0,0	0,0	**14,5**	14	**3,5**
	US/OR	Portland	na,G-,HSS,G,G+	1,0	0,5	1,0	0,5	1,0	0,5	1,0	1,0	**0,5**	**0,5**	**0,5**	0,5	1,0	**0,5**	0,0	1,0	1,0	1,0	**0,5**	**0,5**	1,0	1,0	0,0	0,0	**16,0**	11	**-2,0**
	US/FL	Tampa-Ybor	na, HSS, G	1,0	0,5	1,0	0,5	1,0	0,5	1,0	1,0	1,0	0,5	**0,5**	0,5	1,0	0,5	0,5	1,0	1,0	**1,0**	**0,5**	**0,5**	1,0	1,0	0,0	0,0	**17,0**	9	**0,5**
	US/FL	Tampa-Fort L.	---	**1,0**	0,5	1,0	**0,5**	0,5	**0,5**	1,0	1,0	1,0	0,5	0,5	0,5	1,0	0,5	0,5	1,0	1,0	1,0	**0,5**	**0,5**	1,0	0,0	0,0	0,0	**15,5**	12	**0,5**
	US/SE	Othello	G,A&B-,G+,B,G+	1,0	0,5	1,0	0,5	1,0	0,5	1,0	1,0	1,0	**0,5**	**0,5**	**0,5**	1,0	0,5	0,5	1,0	1,0	**1,0**	**0,5**	**0,5**	1,0	0,0	0,0	0,0	**17,0**	9	**0,5**
	US/IN	Fort W.	na,G-,SS,HSS,G	1,0	0,5	1,0	0,5	1,0	0,5	1,0	1,0	1,0	**0,5**	**0,5**	**0,5**	1,0	**0,5**	0,5	1,0	**0,5**	1,0	**0,5**	**0,5**	1,0	1,0	0,0	0,0	**16,5**	10	**-3,0**
	UK	Essex	*London: (A++)*	**1,0**	0,0	1,0	**0,5**	0,5	**0,5**	1,0	1,0	1,0	0,0	**0,5**	0,0	0,5	**0,5**	0,5	1,0	1,0	1,0	1,0	**0,5**	1,0	0,0	0,0	1,0	**15,0**	13	**0,0**
	UK	Sheffield	na, SS	1,0	0,5	1,0	0,5	1,0	0,5	1,0	1,0	1,0	**0,5**	**0,5**	0,5	1,0	**0,5**	0,0	1,0	0,0	1,0	1,0	**0,5**	1,0	1,0	0,0	1,0	**17,0**	9	**-1,0**
	UK/SCOT	Dundee	*region. sub-centre*	**1,0**	0,5	1,0	**0,5**	0,5	**0,5**	1,0	1,0	**0,5**	**0,5**	**0,5**	**0,5**	1,0	**0,5**	0,0	1,0	**0,5**	1,0	1,0	**0,5**	1,0	1,0	0,0	**0,5**	**16,0**	11	**1,5**
	IR	Wexford, NRT	*historic port city*	**1,0**	0,5	1,0	**0,5**	0,5	0,5	1,0	1,0	**0,5**	**0,5**	**0,5**	**0,5**	1,0	0,5	0,5	1,0	**0,5**	1,0	1,0	**0,5**	**1,0**	1,0	0,0	**0,5**	**16,5**	10	**2,5**
	SR	Singapore City	A10, A+	1,0	0,5	1,0	0,5	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,5	**1,0**	0,5	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	**1,0**	0,5	1,0	1,0	0,0	**0,5**	**20,0**	**5**	**1,5**
	NZ	New Zealand	*macro region*	1,0	0,5	1,0	0,5	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	**1,0**	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	**0,5**	**0,5**	1,0	0,0	1,0	0,0	**20,5**	**4**	**0,5**
	AU/VIC	Peterborough	*2nd admin.county*	1,0	0,5	1,0	0,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	**0,5**	**0,5**	1,0	1,0	**0,5**	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	**0,5**	1,0	0,0	0,0	0,0	**17,5**	8	**-2,0**
	AU/QLD	Brisbane-KG	D2,G,G+,B-	1,0	0,5	1,0	0,5	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	**0,5**	**0,5**	1,0	1,0	0,5	0,5	1,0	1,0	1,0	1,0	**0,5**	1,0	1,0	0,0	0,0	**18,5**	7	**-1,5**
	AU/CAN	Canberra-GP	na, SS,SS,HSS	1,0	0,5	1,0	0,5	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	**0,5**	**0,5**	1,0	1,0	**0,5**	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	**0,5**	1,0	1,0	0,0	0,0	**19,0**	6	**-1,0**
mikro		**performans puanı**		**39,0**	**21,5**	**39,0**	**22,0**	**34,0**	**27,0**	**27,0**	**34,0**	**34,5**	**20,0**	**23,0**	**23,0**	**35,0**	**24,0**	**24,0**	**39,0**	**31,5**	**39,0**	**30,5**	**20,0**	**39,0**	**27,5**	**8,0**	**14,0**			
		oran		*0,058*	*0,032*	*0,058*	*0,033*	*0,050*	*0,040*	*0,040*	*0,050*	*0,051*	*0,030*	*0,034*	*0,034*	*0,052*	*0,036*	*0,036*	*0,058*	*0,047*	*0,058*	*0,045*	*0,030*	*0,058*	*0,041*	*0,012*	*0,021*			
		normalleştirme		***0,060***	***0,030***	***0,060***	***0,030***	***0,050***	***0,040***	***0,040***	***0,050***	***0,050***	***0,030***	***0,035***	***0,035***	***0,050***	***0,035***	***0,035***	***0,060***	***0,045***	***0,060***	***0,045***	***0,030***	***0,060***	***0,040***	***0,010***	***0,020***			
mezo		**performans puanı**		**121,5**				**122,0**				**100,5**				**122,0**				**121,0**				**88,5**				**ölçeklerarası toplam puan:**		
		oran - normalleştirme		*0,180 →* ***0,180***				*0,181 →* ***0,180***				*0,149 →* ***0,150***				*0,181 →* ***0,180***				*0,179 →* ***0,180***				*0,131→* ***0,130***				**675,50**		
makro		**performans puanı**		**343,5**												**332,0**												**(1,000)**		
		oran - normalleştirme		*0,509 →* ***0,510***												*0,491 →* ***0,490***														

- 1.sırada; Amerika ve Asya kıtasına özgü alfa kategorisindeki küresel kentlerin planlama uygulamalarında %93,75 oranında kapasite kullanımı gösteren iki adet örnek yer almaktadır. Küresel sıralamada lider kentlere yönelik revizyon stratejisi; 'kentsel kalitenin geliştirilmesi' hedefi doğrultusunda 'mekansal düzey çözüm ilkeleri'ne odaklanmaktadır. Koruma süreci odaklı ABD/*Los Angeles* örneği kapsamında 'çözüm-odaklı peyzaj mimarisi ilkelerinin eklenmesi' ve Koruma-yenileme-geliştirme süreci odaklı Çin/*Hong Kong* örneği kapsamında, 'çözüm-odaklı mimarlık ilkelerinin güçlendirilmesi' önerilmektedir. Bütünleşik kentsel kalkınmaya odaklanan revizyon stratejisi ile %2,2 oranında performans-odaklı 'kapasite yükseltme' gerçekleştirilebilir (Çizelge 4.33) .[276]
- 2.sırada; ABD'de yer alan alfa tipi küresel kentlerdeki planlama uygulamalarında %89,6 oranında kapasite kullanımı gösteren bir adet örnek yer almaktadır. Küresel sıralamada lider kentlere yönelik revizyon stratejisi revizyon stratejisi; 'bütünleşik çerçevenin geliştirilmesi' hedefi doğrultusunda 'mekansal düzey planlama stratejilerine ve çözüm ilkeleri'ne odaklanmaktadır. Koruma süreci odaklı ABD/*New York* örneği kapsamında 'çözüm-odaklı peyzaj mimarisi ilkelerinin sürdürülebilirlik çerçevesinde azaltılması' ve 'mekan-temelli süreç planlama-yönetim stratejilerinin güçlendirilmesi' önerilmektedir. 'Bütünleşik planlama-tasarım yaklaşımı'na odaklanan revizyon stratejisi ile %0 oranında mevcut kapasiteyi dönüştürerek, performans-odaklı 'kapasite sabitleme' gerçekleştirilebilir (Çizelge 4.33).[277]
- 3.sırada; Asya kıtasına özgü küresel-bölgesel farklılaşma gösteren makro bölgelerdeki planlama uygulamalarında %87,5 oranında kapasite kullanımı gösteren bir adet örnek yer almaktadır. Ulusal ölçekli uygulamalara yönelik revizyon stratejileri; 'kamusal yönetim çerçevesinin geliştirilmesi' hedefi doğrultusunda 'organizasyonel düzey süreç yapısı' ve 'mekansal düzey çözüm ilkeleri'ne odaklanmaktadır. Koruma süreci odaklı Japonya*/Machizukuri Yönetmeliği* kapsamında; 'yapı-temelli süreç planlama-yönetim yaklaşımı' ile 'çözüm-odaklı kentsel tasarım ilkelerinin güçlendirilmesi' önerilmektedir. 'Yapı-temelli sistem çerçevesi'ne odaklanan revizyon stratejisi ile %4,76 oranında performans-odaklı 'kapasite yükseltme' gerçekleştirilebilir (Çizelge 4.33).[278]
- 4.sırada; Asya ve Okyanusya kıtalarına özgü küresel-bölgesel farklılaşma gösteren makro bölgelerdeki planlama uygulamalarında %89,6 oranında kapasite kullanımı gösteren iki adet örnek yer almaktadır. Ulusal ölçekli uygulamalara yönelik revizyon stratejileri; 'kurumsal yönetim çerçevesinin geliştirilmesi' hedefi

[276] sıra 1. puan ve kapasite oranı: (22,5 / 24,0 x 100) = %93,75. puan farkı ve kapasite fark oranı: (+0,5 x 100 / 22,5) = %2,2.
[277] sıra 2. A++ (GaWC,2010). puan ve kapasite oranı: (21,5 / 24,0 x 100)= %89,58. puan farkı ve kapasite fark oranı: ±0,0= %0.
[278] sıra 3. puan ve kapasite oranı: (21,0 / 24,0 x 100)=%87,50. puan farkı ve kapasite fark oranı: (+1,0 x 100 / 21,0)= %4,76.

doğrultusunda 'organizasyonel düzey süreç aktörü' ve ' mekansal düzey çözüm ilkeleri'ne odaklanmaktadır. Koruma süreci odaklı *Çin/Koruma Mekanizmaları* kapsamında; 'çözüm-odaklı kentsel tasarım ilkelerinin güçlendirilmesi' önerilmektedir. Koruma-geliştirme süreci odaklı *Yeni Zelanda/Ulusal Strateji Planı* kapsamında; 'süreç aktörü olarak kurumsal sektörün yeniden-yapılandırılması' ve 'çözüm-odaklı peyzaj mimarisi ilkelerinin sürdürülebilirlik çerçevesinde azaltılması' önerilmektedir. 'Aktör-temelli sistem çerçevesi'ne odaklanan revizyon stratejisi ile %2,44 oranında performans-odaklı 'kapasite yükseltme' gerçekleştirilebilir (Çizelge 4.33).[279]

- 5.sırada; Avrupa'daki makro bölgelere ve Asya'daki alfa tipi küresel kentlerdeki uygulamalara yönelik planlama uygulamalarında %83,3 oranında kapasite kullanımı gösteren üç adet örnek yer almaktadır. Makro-bölge uygulamalarına yönelik 'aktör-temelli ve yapı-temelli' süreç çerçevesini dönüştüren revizyon stratejileri; koruma-gelişim-değişim kavramlarını kapsayan 'kentsel dönüşüm süreci' üzerine odaklanmaktadır.[280] Avrupa kıtasına özgü küresel-bölgesel farklılaşma gösteren makro bölgelerdeki uygulamalara yönelik revizyon stratejileri; koruma sürecinde 'aktör-temelli süreç planlama-yönetim yaklaşımı'na odaklanmaktadır. Koruma süreci odaklı AB/*RESCUE* Rehberi kapsamında; 'büyük ortaklık modelini sağlamak için kurumsal sektörün organizasyonel düzeyde tanımlanması' ve 'çözüm ilkelerinin tam performans seviyesinde güçlendirilerek mekansal düzeyde yeniden-yapılandırılması' önerilmektedir. 'Aktör-temelli planlama sisteminde stratejik çerçeveler'e odaklanan revizyon stratejisi doğrultusunda %10 oranında performans-odaklı 'kapasite yükseltme' gerçekleştirilebilir. Asya kıtasına özgü alfa tipi küresel kentlerdeki uygulamalara yönelik revizyon stratejileri; kentsel dönüşüm sürecinde 'yapı-temelli süreç planlama-yönetim yaklaşımı'na odaklanmaktadır. Yenileme-geliştirme süreci odaklı Malezya/*Kuala Lumpur* örneği ve koruma-geliştirme süreci odaklı Singapur/Singapur Kenti örneği kapsamında; 'kamu sektörü liderliğinde büyük ortaklık modeline yönelik tüm süreç aktörlerinin organizasyonel düzeyde teşvik edilmesi', 'çözüm-odaklı ilkelerin sürdürülebilirlik çerçevesi ile desteklenmesi' ve 'çözüm aracı olarak performans-odaklı yönetmeliklerin hazırlanması' önerilmektedir. 'Yapı-temelli planlama sisteminde operasyonel çerçeveler'e yönelik revizyon stratejisi ile %7,5 oranında performans-odaklı 'kapasite yükseltme' gerçekleştirilebilir (Çizelge 4.33).

---

[279] sıra 4. puan ve kapasite oranı: (20,5 / 24,0 x 100)=%85,42. puan farkı ve kapasite fark oranı: (+0,5 x 100 / 20,5)= %2,44.

[280] sıra 5. puan: 20,0 ve kapasite oranı:(20,0 / 24,0 x 100) = %83,33.
AB: makro bölge (EU-ESDP, 1999). Avrupa Uyg. puan farkı ve kapasite fark oranı: (+2,0 x 100 / 20)= %10,0.
Kuala Lumpur: A; *Singapur*: A+ (GaWC, 2010). Asya Uyg. puan farkı ve kapasite fark oranı: (+1,5 x 100 / 20)= %7,5.

- 6.sırada; Kuzey Amerika planlama uygulamalarında %79,2 oranında kapasite kullanımı gösteren iki adet örnek yer almaktadır. Amerika ve Kanada uygulamalarına yönelik revizyon stratejileri; bütünleşik kentsel kalkınma hedefi doğrultusunda 'aktör-temelli planlama sistemi' ve 'politika-temelli mekansal stratejiler' üzerine odaklanmaktadır. Yenileme-geliştirme süreci odaklı ABD/*Scottsdale* örneği ve koruma-geliştirme süreci odaklı Avustralya/*Canberra* örneği kapsamında; 'kamu sektörü liderliğinde büyük ortaklık modeli kurulabilmesi için kurumsal sektörün (yeniden)tanımlanması' ve 'politika-temelli süreç planlama-yönetim stratejilerinin ve çözüm-odaklı peyzaj mimarisi ilkelerinin sürdürülebilir kentsel kalkınma çerçevesine göre azaltılarak yeniden-yapılandırılması' önerilmektedir. Kuzey Amerika kıtasında gama kategorisinde rekabet eden kentler ve Avustralya kıtasında rekabet potansiyeli geliştirmeye çalışan kentlerde 'süreç-çözüm odaklı kentsel politikalar geliştirilmesi'ni sağlayan revizyon stratejileri ile %-10,5 ile %-5,3 arasında değişen oranda performans-odaklı 'kapasite küçültme' gerçekleştirilebilir (Çizelge 4.33).[281]
- 7.sırada; Amerika kıtasına özgü gama kategorisinde ve Avustralya kıtasına özgü beta kategorisinde yer alan rekabetçi küresel kentlerdeki planlama uygulamalarında %77,1 oranında kapasite kullanımı gösteren iki adet örnek yer almaktadır. Büyük ortaklık modeline dayalı süreç çerçevesine dayanan ve ortak biçimde sunulan genel revizyon stratejisi; 'kurumsal yeniden-yapılanma' hedefi doğrultusunda 'organizasyonel düzeyde yapı-aktör ilişkisi'ne ve 'mekansal çözüm ilkeleri'ne odaklanmaktadır. Yenileme-geliştirme süreci odaklı ABD/*Texas-Austin* ve koruma-geliştirme süreci odaklı Avustralya/*Brisbane-Kelvin Groove* örnekleri kapsamında; 'kamu sektörü liderliğinde büyük ortaklık modeli kurulabilmesi için kurumsal sektörün (yeniden)tanımlanması' ve 'çözüm-odaklı peyzaj mimarisi ilkelerinin sürdürülebilirlik çerçevesinde azaltılarak yeniden-yapılandırılması' önerilmektedir. 'Süreç-odaklı sistem çerçevesinin geliştirilmesi'ni sağlayan 'yapı-aktör etkileşimli stratejik ilkelere' odaklanan revizyon stratejisi ile %-8,11 oranında performansa dayalı 'kapasite küçültme' gerçekleştirilebilir (Çizelge 4.33).[282]
- 8.sırada; Avustralya kıtasına özgü yönetici eyalet merkezleri kapsamındaki planlama uygulamalarında %72,9 oranında kapasite kullanımı gösteren bir adet örnek yer almaktadır. Bölge-Kent kapsamındaki uygulamalara yönelik revizyon stratejileri; 'yapı-temelli sistem yaklaşımında yeniden-yapılanma' hedefi

---

[281] sıra 6. puan: 19,0 ve kapasite oranı (19,0 / 24,0 x100) = %79,17 ; puan farkı ve kapasite fark oranı: (US/*Scottsdale:* -2,0) → (-2,0 x 100 / 19,0) = %-10,53 ve (AU/*Canberra*: -1,0) → (-1,0 x 100 / 19,0) = %-5,26.

[282] sıra7. puan: 18,5 ve kapasite oranı: (18,5 / 24,0 x 100) = %77,08.
puan farkı ve kapasite fark oranı: (US/*Texas* ve AU/*Brisbane*: -1,5) → (-1,5 x 100 / 18,5) = %-8,11.

doğrultusunda ‘organizasyonel süreç yapısı’na ve ‘mekansal çözüm ilkeleri’ne odaklanmaktadır. Koruma-geliştirme süreci odaklı Avustralya/*Peterborough* örneği kapsamında için ‘sektörel ortaklıkların azatlımı ile toplum temelli kamusal katılıma dayalı büyük ortaklık modelinin etkinleştirilmesi’, ‘politika-temelli süreç planlama-yönetim stratejilerinin ve çözüm-odaklı peyzaj mimarisi ilkelerinin sürdürülebilirlik çerçevesinde azaltılarak yeniden-tanımlanması’ önerilmektedir. ‘Süreç-çözüm odaklı kentsel politikalar geliştirilmesi’ne odaklanan strateji ile %11,4 oranında performansa dayalı ‘kapasite küçültme’ gerçekleştirilebilir (Çizelge 4.33).[283]

– 9.sırada; Avrupa, Avustralya ve Amerika kıtalarındaki planlama uygulamalarında %70,8 oranında kapasite kullanımı gösteren altı adet örnek yer almaktadır. Süreç çerçevesini dönüştüren revizyon stratejileri; koruma-gelişim-değişim süreçlerini kapsayan kentsel dönüşüm kavramı ve rekabet potansiyeli üzerine odaklanmaktadır. Avrupa planlama uygulamalarında koruma-kalkınma etkileşimine dayalı sürdürülebilir kentsel kalkınma hedefli revizyon stratejileri, mevcut kapasite dönüşümünde kapasite sabitleme üzerine odaklanmaktadır. Koruma süreci odaklı Birleşik Krallık/*Liverpool* örneği kapsamında; toplum-temelli katılım ve kurumsal yeniden yapılanma sağlayan revizyon stratejileri önerilmektedir. Planlama sürecinde katılım modelinin yeniden-yapılandırılması, büyük ortaklık modeli kurulması için kamu-özel sektör ortaklıklarının azaltılarak süreç aktörlerinin teşvik edilmesi, küresel rekabet avantajına dayalı politika-temelli süreç planlama-yönetim stratejilerinin yeniden-yapılandırılması ve çözüm-odaklı mimarlık ilkelerinin sürdürülebilirlik çerçevesinde tanımlanması doğrultusunda performansa dayalı kapasite sabitlenmektedir. Avrupa ve Avustralya planlama uygulamalarında kentsel dönüşüm süreçlerine dayalı sürdürülebilir kentsel kalkınma hedefli revizyon stratejileri, performans-odaklı kapasite dönüştürme çerçevesine odaklanmaktadır. Yenileme-geliştirme süreci odaklı Birleşik Krallık/*Coventry* ve Avustralya/*Newcastle* örnekleri kapsamında; ‘kentsel koruma-değişim kavramları’ temelinde ‘süreç çerçevesinde yapı-aktör etkileşimi’ sağlayan revizyon stratejileri önerilmektedir. Planlama sürecinde ‘kurumsal sektörün sistem-strateji temelinde tanımlanması’, ‘katılım modelleri geliştirilmesi’ ve ‘çözüm-odaklı peyzaj mimarisi ilkelerinin sürdürülebilirlik çerçevesinde yeniden-yapılandırılması’ doğrultusunda mevcut kapasite süreç-odaklı bölgesel dinamiklere dayalı biçimde dönüştürülmektedir. Revizyon stratejileri doğrultusunda; Avrupa kıtası ile etkileşimde bulunan Birleşik Krallık ile tanımlı makro bölgeye özgü tarihi kentlere yönelik %8,82 oranında kapasite geliştirme ve

[283] sıra8. puan: 17,5 ve ve kapasite oranı: (17,5 / 24,0 x 100) = %72,92.
puan farkı ve kapasite fark oranı: (AU/*Peterborough*: -2,0)→. (-2,0 x 100 / 17,5) = %-11,43.

Okyanusya kıtasına özgü rekabet potansiyeli taşıyan kentlere yönelik %-8,82 oranında kapasite azaltımı aralığında değişen planlama-tasarım uygulamaları, dinamik biçimde gerçekleştirilebilir. Kuzey Amerika ve Avrupa planlama uygulamalarında kentsel dönüşüm süreçlerine dayalı bütünleşik kentsel kalkınma hedefli revizyon stratejileri, performans-odaklı kapasite dönüştürme çerçevesine odaklanmaktadır. Koruma-geliştirme süreci odaklı ABD/*Tampa-Ybor* ve *Seattle-Othello* örnekleri ile Birleşik Krallık/*Sheffield* örneği kapsamında; 'kamu sektörü liderliğinde büyük ortaklık modeli kurulması için kurumsal sektörün yeniden yapılandırılarak süreç aktörlerinin toplumsal katılıma teşvik edilmesi' ve 'çözüm-odaklı kentsel tasarım ilkelerine dayalı planlama-tasarım yaklaşımlarında sürdürülebilir kalkınma çerçevesinin yeniden-yapılandırılması' doğrultusunda mevcut kapasite çözüm-odaklı bölgesel dinamiklere dayalı biçimde dönüştürülmektedir. Revizyon stratejileri doğrultusunda; Amerika kıtasına özgü gama kategorisinde yer alan kentlere yönelik %2,94 oranında kapasite geliştirme ve Avrupa kıtası ile etkileşimde bulunan Birleşik Krallık ile tanımlı makro bölgeye özgü rekabet potansiyeli geliştirilmeye çalışılan kentlere yönelik %-5,88 oranında kapasite azaltımı ile ilgili planlama-tasarım uygulamaları dinamik biçimde gerçekleştirilebilir (Çizelge 4.33).[284]

– 10.sırada; ABD, Avustralya ve Avrupa planlama uygulamalarında %68,75 oranında kapasite kullanımı gösteren dört adet örnek yer almaktadır. Bu örneklerde revizyon stratejileri mevcut kapasite dönüştürme üzerine odaklanılmakta; ancak küresel-bölgesel dinamikler ve süreç tipine göre kapasite geliştirmede %15,15 ile %-18,18 arasında değişen revizyon seçenekleri tercih edilmektedir.[285] Koruma-geliştirme süreci odaklı örnekler kapsamında; Avrupa kıtası ile etkileşimde bulunan makro bölgeye özgü rekabet potansiyeli geliştirilmeye çalışılan kentler kategorisinde değerlendirilen *İrlanda-New Ross Town uygulamasında* %15,15 oranında kapasite yükseltme ve Amerika kıtasına özgü gama kategorisinde yer alan *ABD/Indianapolis-Fort Wayne* %-18,18 oranında kapasite azaltım ile mekanizma-araç bağlantısı dönüştürülmektedir. Yenileme-geliştirme süreci odaklı örnekler kapsamında; Amerika kıtasına özgü gama kategorisinde yer alan kentler kategorisinde ABD/*Seattle-South Lake Union* uygulamasında %-9,09 oranında ve Avustralya

---

[284] sıra 9. puan: 17,0 ve kapasite oranı (17,0 / 24,0 x 100)= %70,83.
Avrupa Uyg. puan farkı ve kapasite fark oranı: (UK/ *Sheffield*, -1,0) → (-1,0 x 100 / 17,0)= %-5,88 ;
(UK/*Coventry*, +1,5) ve (AU/*Newcastle*, -1,5)→ (±1,5 x 100 / 17,0)= %±8,82.
ABD Uyg. puan farkı ve kapasite fark oranı: (FL/*Tampa*-Ybor & SE/*Othello*, +0,5) → (+0,5 x 100 / 17,0)= %2,94.

[285] sıra 10. puan: 16,5 ve kapasite oranı (16,5 / 24,0 x 100)= %68,75.
Avrupa Uyg. puan farkı ve kapasite fark oranı: (IR/*New Ross Town*, +2,5) → (+2,5 x 100 / 16,5) = %15,15.
Avustralya Uyg. puan farkı ve kapasite fark oranı (*Melbourne-S. Yarra*, -2,5) → (-2,5 x 100 / 16,5) = % -15,15.
ABD Uyg. puan farkı ve kapasite fark oranı: (IN-*Fort Wayne*, -3,0)→ (-3,0 x 100 / 16,5) = %-18,18;
(SE-*South Lake Union*, -1,5)→ (-1,5 x 100 / 16,5) = %-9,09.

kıtasına özgü beta kategorisinde yer alan kentler kategorisinde Avustralya/*Melbourne-South Yarra* uygulamasında %-15,15 oranında kapasite azaltım ile mekanizma-araç bağlantısı dönüştürülmektedir (Çizelge 4.33). Bu durum; bütünleşik kentsel kalkınma hedefi doğrultusunda, süreç planlama-yönetim çerçevesinde performans-odaklı kapasite geliştirmenin önemini ortaya koymaktadır.

- 11.sırada; Kuzey Amerika'daki gama tipi küresel kentler ve Avrupa'da rekabet potansiyeli geliştirilmeye çalışılan bölge yönetimlerinin planlama uygulamalarında %66,7 oranında kapasite kullanımı gösteren üç adet örnek yer almaktadır. Bu uygulamalardaki 'performans-odaklı kapasite geliştirme' revizyonu doğrultusunda, %9,38 ile %18,75 arasında değişen oranlarda 'kapasite yükseltme' ve %12,5 oranında 'kapasite azaltımı' gerçekleştirilebilir.[286] Koruma süreci odaklı Kanada/*Ottawa* uygulamasında %18,75 oranında kapasite yükseltme ile kapasite dönüştürülmektedir. Koruma-geliştirme süreci odaklı Birleşik Krallık/İskoçya-*Dundee* uygulamasında %9,38 oranında kapasite yükseltmeye karşılık ABD/*Portland* uygulamasında %-12,5 oranında kapasite azaltım ile kapasite dönüştürülmektedir (Çizelge 4.33).
- 12.sırada; Kuzey Amerika'daki ve Birleşik Krallık planlama uygulamalarında %64,6 oranında kapasite kullanımı gösteren altı adet örnek bulunmaktadır. Kanada, Birleşik Krallık ve ABD kapsamındaki planlama uygulamalarında kullanılan örnekler aynı sırada kümelenmektedir.[287] Kanada planlama uygulamalarına yönelik 'kapasite geliştirme' önerileri, %±12,90 oranında değişkenlik göstermektedir; koruma süreci odaklı *Toronto* [alfa kategorisinde küresel kent; (GaWC, 2010)] örneğinde 'kapasite yükseltme' ve yenileme-geliştirme süreci odaklı *Kingston* [rekabet potansiyeli geliştirilmeye çalışılan kent] örneğinde 'kapasite azaltım' doğrultusunda revize edilebilir. Birleşik Krallık planlama uygulamalarına yönelik 'kapasite geliştirme' önerileri, %-6,45 ile %-9,68 oranları arasında değişen 'kapasite azaltımı' konusunda hedef-odaklı revizyon gerçekleştirilebilir, örn: yenileme-geliştirme süreci odaklı *Newcastle*, *Newcastle-Walker Riverside* [rekabet potansiyeli geliştirilmeye çalışılan kent] ve *Southampton* [gama kategorisinde küresel kent] örnekleri. ABD planlama uygulamalarında yer alan koruma-geliştirme süreci odaklı ABD/*Tampa-Fort Lauderdale* örneği; tarihi kentlerde kentsel karakterin korunması hedefi

---

[286] sıra 11. puan: 16,0 ve kapasite oranı: (16,0 / 24,0 x 100) = %66,67.
Kanada Uyg. puan farkı ve kapasite fark oranı: (*Ottawa*, +3,5) → (+3,5 x 100 / 16,0)= %18,75.
Avrupa Uyg. puan farkı ve kapasite fark oranı: (UK/*SCOT-Dundee*, +1,5) → (1,5 x 100 / 16,0) = %9,38.
ABD Uyg; (OR-*Portland*, -2,0), kapasite fark oranı: (-2,0x100/16,0)= %-12,50.

[287] sıra 12. puan: 15,5 ve kapasite oranı: (15,5 / 24,0 x 100) = %64,58.
Kanada Uyg.; puan farkı ve kapasite fark oranı: (*Toronto*, +2,0) ve (*Kingston*, -2,0) → 2,0x100/15,5)= ±%12,90.
Avrupa Uyg.; puan farkı ve kapasite fark oranı: (UK/*Newcastle*, -1,0) → (1,0x100/15,5)= %-6,45,
(UK/*Newcastle-Walker Riverside*, -2,0)→ %-12,90 ve (UK/*Southampton*, -1,5)→ (-1,5x100/15,5)= %-9,68.
ABD Uyg.; puan farkı: (FL/*Tampa-Fort Lauderdale*: +0,5) → (+0,5x100/15,5)= %3,23.

doğrultusunda %3,23 oranında 'kapasite yükseltme' odaklı revizyon önerileri kapsamaktadır (Çizelge 4.33).

- 13.sırada; Avrupa kıtasına özgü alfa tipi küresel bölgeler ile etkileşimde bulunan tarihi kentlerin planlama uygulamalarında %62,5 oranında kapasite kullanımı gösteren koruma-geliştirme süreci odaklı Birleşik Krallık/*Essex* örneği bulunmaktadır. Revizyon stratejileri doğrultusunda; Avrupa kapsamındaki planlama-tasarım uygulamalarına yönelik, performansa dayalı kapasite uygulamaları dönüştürülerek sabitlenebilir (Çizelge 4.33).[288]
- 14.sırada; Avrupa ve Amerika planlama uygulamalarında %60,4 oranında kapasite kullanımı gösteren iki adet örnek yer almaktadır: Yenileme-geliştirme süreci odaklı Birleşik Krallık/*Bridgnorth* örneği ve koruma-geliştirme süreci odaklı ABD/*Mankato* örneği. Revizyon stratejileri doğrultusunda; Avrupa kıtasına özgü tarihi liman kentleri ve Amerika kıtasına özgü endüstri-sonrası yeniden-yapılanan kentler kapsamındaki planlama-tasarım uygulamalarına yönelik, %10,3 ile %24,1 arasında değişen oranlarda performansa dayalı kapasite geliştirme uygulamaları gerçekleştirilebilir (Çizelge 4.33).[289]
- 15.sırada; Amerika kıtasına özgü gama tipi küresel kentlerdeki planlama uygulamalarında %58,3 oranında kapasite kullanımı gösteren iki adet örnek yer almaktadır. Koruma süreci odaklı ABD/ *Chestertown* örneği kapsamında 'kapasite yükseltme' ve yenileme-geliştirme süreci odaklı ABD/*San Jose* örneği kapsamında 'kapasite azaltımı' konusunda hedef-odaklı öneriler geliştirilmektedir. Revizyon stratejileri doğrultusunda, %10,71 oranında performansa dayalı kapasite geliştirme ile %-7,14 oranında kapasite küçültme aralığında farklı uygulamalar gerçekleştirilebilir (Çizelge 4.33).[290]
- 16.sırada; Amerika kıtasına özgü gama kategorisinde yer alan kentler kapsamındaki planlama uygulamalarında %56,25 oranında kapasite kullanımı gösteren 1 adet örnek yer almaktadır. Yenileme-geliştirme süreci odaklı ABD/*San Diego* örneği.kapsamındaki revizyonun puan ve sıralamada fark oluşturmadığı için; performansa dayalı 'kapasite sabitleme' gerçekleştirilebilir (Çizelge 4.33).[291]

---

[288] sıra13. puan: 15,0 ; kapasite oranı: (15,0 / 24,0 x 100) =%62,5.
Avrupa Uyg. puan farkı ve kapasite fark oranı: (UK/*Essex*, ±0,0) =%0.

[289] sıra14. puan: 14,5 ; kapasite oranı: (14,5/24,0x100)=%60,42.
ABD Uyg.; puan farkı ve kapasite fark oranı: (MN-*Mankato*, +3,5) → (+3,5 x 100 / 14,5) = %24,14.
Avrupa Uyg. puan farkı ve kapasite fark oranı: (UK/*Bridgnorth*, +1,5) → (+1, 5 x 100 / 14,5)= %10,34

[290] sıra15. puan: 14,0; kapasite oranı: (14,0 / 24,0 x 100)= %58,33. ABD Uyg. puan farkı ve kapasite fark oranı: (MD-*Chestertown*,+1,5)→ (+1,5 x 100 / 14,0) = %10,71; (CA-*San Jose*, -1,0)→ (-1,0x100/14,0)=%-7,14.

[291] sıra16. puan: 13,5 ; kapasite oranı: (13,5 / 24,0 x 100) = %56,25. ABD Uyg. puan farkı ve kapasite fark oranı: (US/CA-*San Diego*, ±0,0) = %0.

4.4.4 Süreç modeli çözümlemesi üzerine karşılaştırmalı değerlendirme

Süreç modeli önerisi; organizasyonel ve mekansal düzey arasında bağlantılı stratejik planlama yaklaşımı ile ölçeklerarası performans-odaklı dönüşümsel mekanizma-araç bağlantısı oluşturan bir sistem çerçevesinde analitik planlama ve stratejik yönetime dayalı biçimde performans programlama içermektedir. Bu alt-bölümde; Türkiye/Istanbul'a özgü III.Geçiş Modeli önerisi, Dünya modeli uygulaması ve Süreç modeli önerisi arasındaki benzerlik ve farklılıkları açıklanarak, süreç planlama-yönetim konusunda performans-odaklı kontrol sağlayan mekanizma çerçevesi üzerine karşılaştırmalı değerlendirme yapılmaktadır. Modellerin süreç bakımından ortak yapısı çözümlenerek (Çizelge 4.34), Süreç modeli önerisi mevcut model uygulamaları üzerinden test edilerek, performans karakteri tespit edilmektedir.

Modellerin genel karakter karşılaştırması: süreç planlama-yönetimde ölçeklerarası düzeyde performans-odaklı kontrol

Mevcut Dünya modeli ile Süreç modeli önerisi arasındaki temel benzerlik; süreç planlama-yönetim bakımından 'organizasyonel düzey süreç yapısı' ve 'mekansal düzey çözüm ilkeleri' modellerin genel karakterini belirleyen işlevsel performans dağılımında önem bakımından ilk sırada yer almasıdır [%100 oranında benzer durum]. Ancak, bu benzerlik işlevsel değer dağılımında performans etkisi bakımından farklı oranlarda bulunmaktadır. Başka bir deyişle, 'sistem-temelli Dünya (D) modeli'ndeki 'organizasyonel süreç yapısı' ile 'mekansal çözüm ilkeleri' arasındaki performans dengesi bakımından %95 oranında etkili olan negentropik süreç karakteri, 'performans-odaklı Süreç (S) modeli'ndeki sistem-strateji bağlantılı çerçeve ile %100 oranında etkili bir karaktere yükseltilmiştir. Süreç modelindeki işlevsel değer dağılımında 'süreç yapısı' ve 'çözüm ilkeleri' kriterlerinin eşdeğer olması nedeniyle, performans dengesi %100 oranında etkili olan negentropik süreç karakteri ortaya çıkarmaktadır (Çizelge 4.34). Bu durum; bütünleşik koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimine odaklanan bir mekanizma çerçevesi olarak kullanılması önerilen yarı-esnek, yaratıcı ve düzenleyici niteliğe sahip kentsel tasarım rehberlerinin, kalite ve kalkınma konularında performans-odaklı sürdürülebilirlik bakımından en üst derecede 'çarpan etki' gücüne sahip olduğunu ortaya koymaktadır.[292]

[292] Dünya Modeli; yapı (w): 0,18; ilke (w): 0,19 → performans etki oranı: (0,18/0,19x100=94,7) ≈ %95.
Süreç Modeli; yapı (w): 0,18; ilke (w): 0,18 → performans etki oranı: (0,18/0,18x100) = %100.

Çizelge 4.34 : Türkiye, Dünya ve Süreç Modelleri kapsamındaki ölçeklerarası işlevsel değer dağılımının karşılaştırmalı değerlendirmesi: süreç planlama ve yönetim üzerine performans-odaklı ortak yapı.

III.GEÇİŞ MODELİ (TR-3) *karakteristik işlevli geçiş modeli önerisi*								**DÜNYA MODELİ (D)** *sistem-temelli mevcut model analizi*								**SÜREÇ MODELİ (S)** *karakteristik işlevli süreç modeli önerisi*							
performans programlama-değerlendirme: kontrol-odaklı mekanizma kalibrasyon								performans ölçme-değerlendirme: kalite-odaklı mekanizma aracı								performans programlama-değerlendirme: performans-odaklı mekanizma çerçevesi							
işlevsel değer dağılımı			ölçek içi	ölçeklerarası sıralama				işlevsel değer dağılımı			ölçek içi	ölçeklerarası sıralama				işlevsel değer dağılımı			ölçek içi	ölçeklerarası sıralama			
makro	mezo	mikro	mikro #1-24	mikro #1-4	mezo #1-6	makro #1-2		makro	mezo	mikro	mikro #1-24	mikro #1-4	mezo #1-3	makro #1-2		makro	mezo	mikro	mikro #1-24	mikro #1-4	mezo #1-6	makro #1-2	
OD: 0,49	sistem 0,155	0,040	6	2	4	2		OD: 0,51	sistem 0,17	0,050	2	2	2	1		OD: 0,51	sistem 0,18	0,060	1	1	1	1	
		0,025	9	3						0,030	5	3						0,030	6	2			
		0,065	1	1						0,060	1	1						0,060	1	1			
		0,025	9	3						0,030	5	3						0,030	6	2			
	yapı 0,180	0,045	5	2	2				yapı 0,18	0,050	2	1	1				yapı 0,18	0,050	2	1	1		
		0,035	7	3						0,040	3	2						0,040	4	2			
		0,050	4	1						0,040	3	2						0,040	4	2			
		0,050	**4**	1						0,050	2	1						0,050	2	1			
	aktör 0,155	0,065	1	1	4				aktör 0,16	0,060	1	1	3				aktör 0,15	0,050	2	1	2		
		0,035	7	2						0,040	3	2						0,030	6	3			
		0,035	7	2						0,025	6	3						0,035	5	2			
		0,020	10	3						0,035	4	4						0,035	5	2			
MD: 0,51	strateji 0,170	0,040	6	2	3	1		MD: 0,49	strateji 0,18	0,050	2	2	2	2		MD: 0,49	strateji 0,18	0,050	2	2	1	2	
		0,035	7	3						0,035	4	3						0,035	5	3			
		0,030	8	4						0,035	4	3						0,035	5	3			
		0,065	1	1						0,060	1	1						0,060	1	1			
	ilke 0,205	0,055	3	2	1				ilke 0,19	0,050	2	2	1				ilke 0,18	0,045	3	2	1		
		0,060	2	1						0,060	1	1						0,060	1	1			
		0,055	3	2						0,050	2	2						0,045	3	2			
		0,035	7	3						0,030	5	3						0,030	6	3			
	araç 0,155	0,055	**3**	1	4				araç 0,12	0,050	**2**	1	3				araç 0,13	0,060	**1**	1	3		
		0,040	6	2						0,040	3	2						0,040	4	2			
		0,020	10	3						0,010	8	4						0,010	8	4			
		0,020	10	3						0,020	7	3						0,020	7	3			
PERFORMANS DEĞERLENDİRMESİ								**PERFORMANS DEĞERLENDİRMESİ**								**PERFORMANS DEĞERLENDİRMESİ**							
süreç karakteri & işlevsel değer	sintropik süreç karakterine dayalı işlevsel performans							negentropik süreç karakterine dayalı işlevsel performans								negentropik süreç karakterine dayalı işlevsel performans							
	y_{makro} = 0,017x+0,4883, R^2=1							y_{makro} = - 0,0017x+0,5117, R^2=1								y_{makro} = - 0,0017x+0,5117, R^2=1							
	y_{mezo} = -7E-05x+1675, R^2=0,0005							y_{mezo} = - 0,0014x+0,1824 ; R^2= 0,1824								y_{mezo} = - 0,0016x+0,184 ; R^2= 0,2963							
	y_{mikro} = 0,0001x+0,0431, R^2=0,0431							y_{mikro} = - 0,0005x+0,0478;, R^2= 0,0660								y_{mikro} = - 0,0005x+0,0481; R^2= 0,0724							
ölçeklerarası performans etkisi	mekanizma kalibrasyonu üzerine kamusal kararlarda koordinasyon ve kooperasyon mikro ölçekte sistem-strateji bütünleşmesi ile makro ölçekte kalkınma							koruma-geliştirme sürecine dayalı çoklu-kararlarda koordinasyon ve çok-aktörlü katılımda kooperasyon sürdürülebilir kalkınma temelinde kalite-odaklı "çarpan etkisi"								kentsel dönüşüm süreçlerine dayalı çoklu-kararlarda koordinasyon ve çok-aktörlü katılımda kooperasyon bütünleşik kalkınma temelinde kontrol-kalite-kalkınma odaklı "çarpan etkisi"							
	OD-MD: 0,49/0,51=0,960= **% 96** aşağıdan-yukarıya stratejik planlama çerçevesi (stratejik işlevsel planlama-tasarım paradigması)							**OD-MD:** 0,51/0,49 =1,041= **% 104** aşağıdan-yukarıya stratejik planlama çerçevesi (stratejik işlevsel planlama-tasarım paradigması)								**OD-MD:** 0,51/0,49 =1,041= **% 104** bağlantılı stratejik planlama çerçevesi (yeni-işlevsel planlama-tasarım paradigması)							
	sistem-strateji: 0,155/0,170= **% 91,1** mekanizma kalibrasyonuna dayalı bütünleşen süreç yaklaşımı							**sistem-strateji**: 0,17 / 0,18 = 0,944= **% 94** sürdürülebilir süreç odaklı bütünleşik süreç yaklaşımı								**sistem-strateji**: 0,18/0,18 =1= **% 100** dönüşümsel süreç odaklı bağlantılı süreç yaklaşımı							
	yapı-ilke: 0,180/0,205= **% 87,8** koruma ve KKG odaklı süreç planlama-yönetimde kentsel tasarım							**yapı-ilke:** 0,18/0,19 =0,947= **% 95** rekabet avantajı yaratan KKG odaklı süreç planlaması-yönetimde kentsel tasarım								**yapı-ilke**: 0,18/0,18 =1= **% 100** rekabet avantajı yaratan KKG odaklı süreç planlama-yönetimde kentsel tasarım							
	aktör-araç: 0,155/0,155 = **% 100** katı ve düzenleyici biçimde yaratıcı nitelikli mekanizma çerçevesi							**aktör-araç:** 0,16 / 0,12 = 1,333 = **% 133** esnek ve yaratıcı biçimde düzenleyici nitelikli mekanizma aracı								**aktör-araç**: 0,15/0,13= 1,154 = **%115** yarı-esnek ve düzenleyici biçimde yaratıcı nitelikli mekanizma çerçevesi							
NOT	*model çözümlemeleri üzerine karşılaştırma çizelgesinde farklı renkler ile işaretlenen 'ölçeklerarası performans kriterleri'; kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetim i üzerine performans modelleri arasında dönüşümsel mekanizma tasarımı sağlayan ortak yapı oluşturmaktadır.* • *sarı renk ile; Geçiş modeli-3, Dünya modeli ve Süreç modeli arasındaki ortak yapı* • *koyu sarı renk ile; Dünya modeli ile Süreç modeli arasındaki ortak yapı,* • *mavi renk ile; Geçiş modeli-3 ile Dünya modeli arasındaki ortak yapı,* • *kırmızı renk ile; Geçiş modeli-3 ile Süreç modeli arasındaki ortak yapı* *üzerine karşılaştırmalı çözümleme yapılmıştır.*																							

Modellerin ortak yapı çözümlemesi: *süreç planlama-yönetim üzerine performans-odaklı kontrol şifreleri*

Süreç planlama ve yönetim bakımından mevcut model ve öneri modellerin genel karakterine göre karşılaştırmalı performans ölçümü ve değerlendirmesinde; kriterlerin önem-etkinlik sıralamasına göre ortak bir yapı oluşturan kriterler tespit edilmiştir. III.Geçiş modeli önerisi (TR-3), Dünya modeli analizi (D) ve Süreç modeli önerisi (S) kapsamındaki ortak dizilimli kriterler (kontrol değişkenleri) az sayıda, Dünya ve Süreç modellerinde ortak dizilimli kriterler çok sayıda bulunmaktadır (Çizelge 4.34).

- deneysel 'mekanizma kalibrasyonu (TR-3)' modeli kapsamında; hem uygulamalı 'mekanizma aracı (D)' hem de deneysel 'mekanizma çerçevesi (S)' modellerinde yer alan ortak dizilimli farklı kriterler [bağımlı değişkenler] ve özgün dizilimli kriterler [bağımsız değişkenler] bulunmaktadır.
- uygulamalı 'mekanizma aracı (D)' ve deneysel 'mekanizma çerçevesi (S)' modelleri kapsamında; ortak dizilimli kriterler [kontrol değişkenleri] ve özgün dizilimli kriterler [bağımlı ve bağımsız değişkenler] bulunmaktadır.

III.Geçiş modeli, Dünya modeline veya Süreç modeline dönüşüm potansiyeli (stratejik karar doğrusunda sistem dışı dönüşüm potansiyeli) taşımasına rağmen, Dünya modelinin doğrudan Süreç modeline dönüşüm potansiyeli (sistem içi dönüşüm potansiyeli) daha yüksektir.

Modellerin ortak yapı çözümlemesi: makro/ulusal ölçek'te performans-odaklı mekanizma dönüşüm potansiyeli

Makro/Ulusal ölçek performans kriterlerinin ölçeklerarası karakteristik işlev bakımından önem-etkinlik kümelenmesinde; Dünya modeli ve Süreç modelinde 'organizasyonel düzey' (sıra1) ve 'mekansal düzey'(sıra2) üst-kriterleri tamamen eş-dizilimli kontrol değişkenleri niteliğine sahip olması nedeniyle, modeller arasında %100 oranında mekanizma dönüşüm potansiyeli bulunmaktadır. III.Geçiş modelinde ise; diğer iki modelin tam tersine bir dizilim oluşması nedeniyle, modeller arasında %0 oranı ile mekanizma dönüşüm potansiyeli bulunmamaktadır. Makro/Ulusal ölçekli performans değer dağılımındaki eş-dizlimli üst-kriterler (kontrol değişkenleri); dönüşümsel mekanizma tasarımı çerçevesinde, bir modelin diğerine dönüşme potansiyelini oranlı biçimde çözümlemeye olanak sağlamaktadır (Çizelge 4.34).[293]

- 'mekanizma kalibrasyonu (TR-3)' ile 'mekanizma aracı (D)' ve 'mekanizma çerçevesi (S)' modelleri arasında; makro/ulusal ölçekte ortak bağlantı sağlayan

[293] Geçiş Modeli-3 ile Süreç Modeli karşılaştırması (makro ölçek). oran: (0 ortak kriter / 2 üst-kriter x100) = %0.
Dünya Modeli ile Süreç Modeli karşılaştırması (makro ölçek). oran: (2 ortak kriter / 2 üst-kriter x100) = %100.

kontrol değişkeni bulunmaması nedeniyle, mevcut kapasite geliştirmeye dayalı mekanizma dönüşüm potansiyeli %0 oranında tespit edilmiştir (Çizelge 4.34). Bu durum; 'mekanizma kalibrasyon' ardından, makro/ulusal ölçekli sistem çerçevesi ile ilgili 'dönüşümsel mekanizma tasarımı' sağlayan sistem değişikliği ile ilgili stratejik karar seçimi yapılmasının anlamlı olduğunu göstermektedir.

- 'mekanizma aracı (D)' ve 'mekanizma çerçevesi (S)' modelleri arasında, makro/ulusal ölçekte tüm üst-kriterlerin ortak bağlantı sağlayan kontrol değişkeni niteliğine sahip olması nedeniyle, mevcut kapasite geliştirmeye dayalı mekanizma dönüşüm potansiyeli %100 oranında tespit edilmiştir (Çizelge 4.34). Bu durum ise; makro/ulusal ölçekli sistem çerçevesinde 'dönüşümsel mekanizma tasarımı' sağlayan sistem revizyonu yapılmasının tutarlı olduğunu göstermektedir.

Süreç planlama-yönetim bakımından mekanizma-araç bağlantısının sürdürülebilirliği, makro/ulusal ölçekte 'dönüşümsel mekanizma tasarımı'na dayanan sistem çerçevesi ile sağlanabilir.

Modellerin ortak yapı çözümlemesi: mezo/bölgesel ölçek'te performans-odaklı mekanizma dönüşüm potansiyeli

Mezo/Bölgesel ölçek performans kriterlerinin ölçeklerarası karakteristik işlev bakımından önem-etkinlik kümelenmesinde; performans-odaklı kontrol değişkenleri ve bağımlı değişkenler bulunmaktadır (Çizelge 4.34).

- Modeller arasında 'ortak bağlantı' sağlayan performans-odaklı kriterler; 'mezo/bölgesel ölçek kontrol değişkenleri' olarak değerlendirilmiştir. Tüm modellerdeki çoklu-karar dizilimini etkileyen ortak şifre; kontrol faktörü niteliği taşımakta ve dönüşümsel mekanizma tasarımı çerçevesinde evrimsel geçişe olanak sağlayan 'sabit etkili bir durum' ortaya çıkarmaktadır. 'Mekanizma kalibrasyon (TR-3) modeli ile 'mekanizma aracı (D)' ve 'mekanizma çerçevesi (S)' modelleri arasında; 'mekansal düzey çözüm ilkeleri' (sıra1) temelinde ortak niteliğe sahip, sabit etkili bir kontrol şifresi oluşturmaktadır. Bu şifre; bütünleşik süreç planlama-yönetim konusunda; 'mezo/bölgesel ölçek üzerinden ölçeklerarası bağlantı sağlayan, çözüm-odaklı kentsel tasarım ilkeleri'nin, tüm modeller arasında evrimsel geçiş sağlayan kontrol faktörü olduğu anlamına gelmektedir.
- Modeller arasında 'aşamalı bağlantı' sağlayan performans-odaklı kriterler; 'mezo/bölgesel ölçek bağımlı değişkenler' olarak değerlendirilmiştir. Modeller arasındaki çoklu-karar diziliminde farklı biçimde çakışan ortak şifreler; kontrollü bağlantı sağlamakta ve dönüşümsel mekanizma tasarımı çerçevesinde, evrimsel

geçiş türüne göre 'karma etkili' veya 'sabit etkili' bağımlı değişken niteliği taşımaktadır. 'Mekanizma kalibrasyon (TR-3)' modeli ile 'mekanizma aracı (D)' ve 'mekanizma çerçevesi (S)' modelleri arasında bağımlı değişken bulunmaması nedeniyle, sabit veya karma etkiye sahip 'kontrollü bağlantı sağlayan şifre' oluşmamaktadır. Mezo ölçekte tek belirleyici faktör olarak sabit etkiye sahip bir 'kontrol değişkeni' olması; planlama sisteminde kentsel tasarım tanımlanmadığı sürece, süreç planlama-yönetime odaklanan planlama stratejileri ile kentsel kalite bakımından "çarpan etkisi" yaratma olasılığı olmadığı anlamına gelmektedir. 'mekanizma aracı (D)' ve 'mekanizma çerçevesi (S)' modelleri arasında 1 adet kontrol değişkeni ve 2 adet bağımlı değişken olmak üzere toplam 3 kriter ile 'kontrollü bağlantı sağlayan karma etkili bir şifre' oluşmaktadır. Bu şifre; ölçeklerarası performans-odaklı süreç planlama-yönetim konusunda; 'mekansal düzey çözüm ilkeleri' üzerinden kontrollü dönüşüm stratejik biçimde sağlanmakta (sıra1) ve 'süreç yapısına göre geliştirilen çözüm araçları' (sıra1,3) ile sistem-strateji temelli dönüşüm desteklenmektedir. Başka bir deyişle; uygulamalı biçimde 'mekanizma aracı' olarak kullanılan ve deneysel biçimde 'mekanizma çerçevesi' olarak revize edilmesi önerilen kentsel tasarım rehberlerinin işlevsel performansı, bu şifre doğrultusunda programlanmıştır.

- Mezo/Bölgesel ölçekteki performans değer dağılımındaki sabit ve karma etkiye sahip değişkenler; dönüşümsel mekanizma tasarımı kapsamında bir modelin diğerine dönüşme potansiyelini oranlı biçimde çözümlemeye olanak sağlamaktadır.[294] 'Mekanizma kalibrasyon (TR-3)' odaklanan model ile 'mekanizma aracı (D)' ve 'mekanizma çerçevesi (S)' modelleri arasında 1 adet ortak kriter bulunması nedeniyle, 'mekansal düzeyde çözüm ilkeleri' (sıra1) temelinde tasarlanan kapasite geliştirmeye dayalı programlı dönüşüm potansiyeli %16,7 oranında tespit edilmiştir. 'Mekanizma aracı (D)' ve 'mekanizma çerçevesi (S)' modelleri arasında 3 adet ortak kriter (organizasyonel düzeyde 'süreç yapısı' ve mekansal düzeyde 'çözüm ilkeleri' ve 'çözüm araçları') bulunması nedeniyle, tasarlanan kapasite geliştirmeye dayalı programlı dönüşüm potansiyeli %50 oranında tespit edilmiştir. Bu durum; sıralı ve bileşik model serisinden oluşan 'dönüşümsel mekanizma tasarımının 'evrimsel' niteliği nedeniyle 'mekanizma kalibrasyonu' ardından, önce Dünya modeline, sonra Süreç modeline geçmenin --mezo ölçek bakımından-- anlamlı olabileceğini göstermektedir. Böylece, 'planlama mekanizmasının tasarlanan kapasite geliştirmeye dayalı programlı

[294] [(TR-3) & (S) modelleri] mezo/bölgesel ölçekte mekanizma dönüşüm oranı: (1 ortak kriter / 6 kriter x100) = %16,7.
[(D) & (S) modelleri] mezo/bölgesel ölçekte mekanizma dönüşüm oranı: (3 ortak kriter / 6 kriter x100) = %50.

dönüşüm potansiyeli' geliştirilerek, süreç planlama ve yönetime odaklı kentsel tasarım rehberlerinin organizasyonel ve mekansal düzeylerde işlevsel değeri arttırılarak, "çarpan etkisine' sahip yönlendirici faktör olma değeri yükseltilmektedir.

Modellerin ortak yapı çözümlemesi: mikro/yerel ölçek'te performans-odaklı mekanizma dönüşüm potansiyeli

Mikro/yerel ölçek'te mezo/bölgesel ölçekli etkileşim konusunda, üç model arasında ortak bağlantı sağlayan performans kriterleri (kontrol değişkenleri) bulunmaktadır. Geçiş modellerinde ortak bağlantı sağlayan kriterler (mikro/yerel ölçek kontrol değişkenleri): [295] Tüm modellerdeki mikro ölçekteki çoklu-karar dizilimini etkileyen ortak şifre; kontrol faktörü niteliği taşımakta ve dönüşümsel mekanizma tasarımı çerçevesinde evrimsel geçişe olanak sağlayan bir durum ortaya çıkarmaktadır (Çizelge 4.34).

- Organizasyonel düzeyde; 'mekanizma kalibrasyon (TR-3)', 'mekanizma aracı (D)' ve 'mekanizma çerçevesi (S)' modelleri toplam 10 kriteri birbirine bağlayan 'sabit etkili kontrol şifresi' oluşmaktadır. Süreç planlama-yönetim bakımından sistem-temelli performans kontrolü sağlayan bu şifre; mikro/yerel ölçekte süreç-odaklı çözüm sistemine odaklanan, kontrol faktörü niteliğinde üç durum tanımlamaktadır: İlk durum; süreç planlama-yönetime odaklı farklı süreç tiplerini kapsayan kentsel tasarım rehberlerinin 'kamu sektörü tarafından yapı-temelli bir yaklaşım ile hazırlanması-kullanılması'. İkinci durum; planlama sürecinde organizasyonel süreç planlama-yönetim çerçevesinin ve kurumsal sektörün geliştirilmesi'. Üçüncü durum; süreç planlama-yönetime odaklanan küresel rekabet avantajı sağlayan katılım modeli ile ilişkili aktör-temelli yaklaşımların geliştirilmesi.
- Mekansal düzeyde; 'mekanizma kalibrasyon (TR-3)', 'mekanizma aracı (D)' ve 'mekanizma çerçevesi (S)' modelleri arasında toplam 4 kriteri birbirine bağlayan 'sabit etkili kontrol şifresi' oluşmaktadır. Süreç planlama-yönetim bakımından strateji-temelli performans kontrolü sağlayan bu şifre; mikro/yerel ölçekte çözüm-odaklı süreç stratejisine odaklanan, kontrol faktörü niteliğinde üç durum tanımlamaktadır. İlk durum; 'mekan-temelli süreç planlama-yönetim stratejileri'ne yönelik '(bütünleşik) ilke kararları' geliştirilmesi. İkinci durum; 'stratejik plan-proje'lerin performansa dayalı ilke kararları doğrultusunda hazırlanması-

[295] Mikro/yerel ölçek kontrol değişkenleri; 'mikro sıralama #1-4/12' başlıklı sütunlarda, işaretlenen organizasyonel ve mekansal düzey (OD ve MD) performans kriterleri (Çizelge 4.4.3.1).

kullanılması. Üçüncü durum; süreç planlama-yönetim konusunda 'tematik yönetmelik'lerin, performansa dayalı stratejik ilkeler ile revize edilmesi.

Dönüşümsel mekanizma tasarımı çerçevesinde, her üç modelin evrimsel gelişim olasılığı 'sabit etkili kontrol şifresi' üzerinden belirlenmektedir. Her üç modelde ortak dizilime sahip kriterlerin (kontrol değişkenlerinin); organizasyonel düzeyde %83,3 oranında ve mekansal düzeyde %33,3 oranında mekanizma dönüşüm potansiyeli tespit edilmiştir.[296] Modellerin sıralı ve bileşik biçimde dönüşme potansiyelinin uygulanabilirliği; organizasyonel düzeyde daha yüksek ve mekansal düzeyde daha düşük oranda (OD:%83,3 > MD:%33,3) gerçekleştirilme olasılığına sahiptir. Bu durumda; organizasyonel düzeyde planlama sisteminin kapasitesinin geliştirilmesinin, ölçeklerarası performansa dayalı planlama mekanizması kapsamında işleyen kentsel tasarım rehberlerinin mikro ölçekte uygulanabilirliği bakımından daha tutarlı niteliğe sahip, stratejik bir seçim olduğu ortaya çıkmaktadır.

Geçiş modellerinde arasında farklı bağlantı sağlayan kriterler (Çizelge 4.34 içinde 'mikro/yerel ölçek bağımlı değişkenler'): Modeller arasındaki çoklu-karar diziliminde farklı biçimde çakışan ortak şifreler; kontrollü bağlantı sağlamakta ve dönüşümsel mekanizma tasarımı çerçevesinde, evrimsel geçiş türüne göre sabit veya karma etkili bağımlı değişken niteliği taşımaktadır.

Mikro/Yerel Ölçekte Organizasyonel Düzey Mekanizma-Araç Bağlantısı

Mekanizma-araç bağlantısı bakımından değişkenlik gösteren modeller arasında, mikro/yerel ölçekte mezo/bölgesel ölçek etkileşim konusunda ortak yapı oluşturan organizasyonel düzey performans kriterler bulunmaktadır. Bu kriterler; 'Dönüşümsel mekanizma tasarımı' çerçevesinde aşamalı gelişim olasılığı konusunda 'kontrollü bağlantı şifresi' tanımlamaktadır (Çizelge 4.34).

- 'mekanizma kalibrasyonu (TR-3)' ile 'mekanizma aracı (D)' modelleri arasında organizasyonel düzeyde; 3 adet kontrol değişkeni ve 4 adet bağımlı değişken olmak üzere toplam 7 adet kriteri birbirine bağlayan 'karma etkiye sahip kontrollü bağlantı şifresi' oluşmaktadır. Bu nedenle; organizasyonel düzeyde % 25 oranında kontrollü ve %30 oranında bağımlı etki ile oluşan mekanizma dönüşüm potansiyeli bulunmaktadır.[297] Yerelden bölgesel ölçeğe organizasyonel düzey etkileşim oluşturan performans-odaklı süreç kontrolü bakımından, mekanizma kalibrasyon ardından esnek mekanizma aracına yerine yarı-esnek mekanizma çerçevesine dönüşüm olasılığı daha yüksektir (stratejik karar ile sistem değişikliği).

---

[296] [(TR-3),(D) ,(S) modelleri] mikro ölçekte mezo ölçek etkileşim sağlayan mekanizma dönüşüm potansiyeli. OD $_{mikro-mezo}$ oran: (10 /12 OD kriter x 100) = %16,7. MD $_{mikro-mezo}$ oran: (4 / 12 MD kriter x 100) = %33,3.

[297] [(TR-3) & (D) modelleri] mikro ölçekte mezo ölçek etkileşim sağlayan organizasyonel düzey süreç kontrolü. OD $_{mikro-mezo}$ kontrollü dönüşüm oranı: (3 /12 x 100)= %25. OD $_{mikro-mezo}$ bağımlı dönüşüm oranı: (4 /12 x 100)= %30.

- ‘mekanizma aracı (D)’ ile ‘mekanizma çerçevesi (S)’ modelleri arasında organizasyonel düzeyde; 3ü kontrol değişkeni ve 3ü bağımlı değişken olmak üzere toplam 6 kriteri birbirine bağlayan ‘karma etkiye sahip kontrollü bağlantı şifresi’ oluşmaktadır. Bu nedenle; organizasyonel düzeyde % 50 kontrollü ve %30 bağımlı etkiye sahip mekanizma dönüşüm potansiyeli bulunmaktadır.[298] Yerelden bölgesel ölçeğe organizasyonel düzey etkileşim oluşturan performans-odaklı süreç kontrolü bakımından, esnek mekanizma aracı kapsamında yarı-esnek mekanizma çerçevesine dönüşüm potansiyeli daha yüksektir (sistem revizyonu).
- ‘mekanizma aracı (D)’ ile ‘mekanizma çerçevesi (S)’ modelleri arasında kontrollü bağlantı sağlayan değişkenlerin; organizasyonel düzeyde %50 oranında ve mekansal düzeyde % 100 oranında mekanizma dönüşüm potansiyeli tespit edilmiştir.[299] Bu durum; Dünya’daki mevcut karma modelden Süreç modeline geçişi sağlayan mekanizma dönüşüm potansiyelinin organizasyonel ve mekansal düzeylerde oran bakımından sabit etkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Mikro/Yerel Ölçekte Mekansal Düzey Mekanizma-Araç Bağlantısı

‘Mekanizma kalibrasyonu (TR-3)’ ile ‘mekanizma çerçevesi (S)’ modelleri arasında organizasyonel ve mekansal düzeylerde; ‘kontrollü bağlantılı şifresi’ bulunmamaktadır. Türkiye/Istanbul’a özgü ‘mekanizma kalibrasyonu’ model önerisinden Dünya veya Süreç modeline geçişi sağlayan mekanizma dönüşüm potansiyelinin mekansal düzeyde %83,3 oranı ile sabit etkiye ve organizasyonel düzeyde %25 ile % 58,3 oranları arasında değişken/karma etkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Türkiye/Istanbul’a özgü ‘mekanizma kalibrasyonu’ modelinin sintropik karaktere[300] sahip olması nedeniyle, Dünya veya Süreç modeline geçişi gerçekleştirme yönünde karar-katılım stratejik bir seçim niteliği taşımaktadır. ‘Süreç planlama ve yönetime odaklı kentsel tasarım rehberi hazırlama-kullanması’na olanak sağlayan ölçeklerarası performansa dayalı planlama mekanizması konusunda; ‘mekansal düzey planlama stratejileri’ yerine ‘organizasyonel düzey planlama sistemi’nin kapasitesinin geliştirilmesi gerekmektedir (Çizelge 4.34).

---

298 [(D) & (S) modelleri] mikro ölçekte mezo ölçek etkileşim sağlayan organizasyonel düzey süreç kontrolü.
OD $_{mikro\text{-}mezo}$ kontrollü dönüşüm oranı: (6 /12 x 100)= %50. OD $_{mikro\text{-}mezo}$ bağımlı dönüşüm oranı: (4 /12 x 100)= %30.

299 [(D) ,(S) modelleri] mikro ölçekte mezo ölçek etkileşim sağlayan mekanizma dönüşüm potansiyeli.
OD $_{mikro\text{-}mezo}$ oran: (6 /12 OD kriter x 100) = %50. MD $_{mikro\text{-}mezo}$ oran: (12 / 12 MD kriter x 100) = %100.

300 mekanizma kalibrasyonu modelinin sintropik karakteri = düzenli çalışan mezo/bölgesel ve mikro/yerel ölçek bütünleşik performansa dayalı çarpan etkisinin, makro/ulusal ölçekte ayrık performansa dayalı yıpranma etkisi yaratan karakter, bakınız Çizelgedeki y=f(x) formatındaki makro, mezo ve mikro ölçekli işlevsel performans değerleri.

Mikro/Yerel ölçek sıralamada; tasarlanan kapasite geliştirmeye dayalı programlı dönüşüm potansiyeli

'Mekanizma aracı (D)' ile 'mekanizma çerçevesi (S)' modelleri arasında kontrollü bağlantı sağlayan değişkenlerin; organizasyonel düzeyde %50 oranında ve mekansal düzeyde % 100 oranında mekanizma dönüşüm potansiyeli tespit edilmiştir.[301] Bu durum; Dünya'daki mevcut karma modelden Süreç modeline geçişi sağlayan mekanizma dönüşüm potansiyelinin organizasyonel ve mekansal düzeylerde oran bakımından sabit etkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır

'Dönüşümsel mekanizma tasarımı' çerçevesinde; 'mekanizma kalibrasyonu (TR-3 modeli)' ardından 'sistem-temelli mekanizma aracına (S modeline)' stratejik dönüşme potansiyelinin uygulanabilirliği; organizasyonel düzeyde daha yüksek (%58,3>%50) oranda ve mekansal düzeyde daha düşük (%50<%100) oranda gerçekleştirilme olasılığına sahiptir.[302] Bu durumda; organizasyonel düzeyde planlama sisteminin kapasitesinin geliştirilmesinin, ölçeklerarası performansa dayalı planlama mekanizması kapsamında işleyen kentsel tasarım rehberlerinin mikro/yerel ölçekte uygulanabilirliği bakımından daha tutarlı niteliğe sahip stratejik bir seçim olduğu ortaya çıkmaktadır.

Her üç modelin de 'dönüşümsel mekanizma tasarımı' çerçevesinde evrimsel gelişim olasılığı ortak kriterler üzerinden belirlenmektedir. Her üç modelde ortak dizilime sahip kriterlerin; organizasyonel düzeyde 3 adet bulunması nedeniyle %25 oranında ve mekansal düzeyde 10 adet bulunması %83,3 oranında mekanizma dönüşüm potansiyeli tespit edilmiştir.[303] Ölçeklerarası performansa dayalı biçimde planlama mekanizmasının dönüşüm potansiyelinin ve planlama uygulamalarında kullanılan kentsel tasarım rehberlerinin kapasitesinin, organizasyonel ve mekansal düzeylerde oran bakımından sabit etkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır (Çizelge 4.34).

Mikro/Yerel ölçek sıralamada; tasarlanan kapasite geliştirmeye dayalı programlı dönüşüm potansiyeli

Süreç planlama-yönetime üzerine kentsel tasarım rehberi hazırlama-kullanma konusunda; organizasyonel düzeyde 'süreç yapısı/yapı-temelli süreç planlama-yönetim yaklaşımı" ve mekansal düzeyde 'planlama stratejisi/mekan-temelli süreç planlama-yönetim stratejileri', performans-odaklı kontrol sağlamaktadır.

Her üç modelde ortak kriterler (sabit etkili kontrol değişkenleri): organizasyonel ve mekansal düzeylerde toplam 2 adet bulunması nedeniyle %8,3 oranında [oran:

---

301 [(D) ve (S) modelleri] mikro ölçekte mezo ölçek etkileşim sağlayan mekanizma dönüşüm potansiyeli. $OD_{mikro\text{-}mezo}$ oran: (6 /12 OD kriter x 100) = %50. $MD_{mikro\text{-}mezo}$ oran: (12 / 12 MD kriter x 100) = %100.

302 (TR-3) modelinde mekanizma dönüşüm potansiyeli; $OD_{kapasite\ geliştirme}$: %58,3 ve $MD_{kapasite\ geliştirme}$: %83,3. (D) modelinde mekanizma dönüşüm potansiyeli; $OD_{kapasite\ geliştirme}$: %50 ve $MD_{kapasite\ geliştirme}$: %100.

303 [(TR-3)-(D)-(S)] modelleri; $OD_{ortak\ kriter}$: 3 adet → (3/12*100)= %25; $MD_{ortak\ kriter}$: 10 adet → (10/12x100)= %83,3.

2/24x100=8,333] mekanizma dönüşüm potansiyeli tespit edilmiştir. Planlama mekanizmasının işleyeceği ölçeklerarası kademeli birliktelik tanımlanmadığı ve sadece kentsel tasarım rehberlerinin yapısında ortak kriterler (benzerlik yaratan kontrol değişkenleri) yakalanmaya çalışıldığı takdirde, organizasyonel ve mekansal düzeylerde ayrı ayrı bulunan ortak dizilim gözden kaçıyor ve kapasiteye dayalı potansiyel geliştirme gerçekleştirilememektedir (Çizelge 4.34)., *kanıt; Türkiye'de ölçeklerarası kademli birliktelik ihtiyacı, süreç planlama ve yönetim konusunda organizasyonel ve mekansal düzeyleri birlikte yönlendiren bütünleşik süreç modeli ihtiyacı, kentsel tasarımın tanımlanma ihtiyacı, kentsel tasarım rehberlerinin üretimi ile ilgili bilimsel temel ihtiyacı*, örn: *Tez çalışmasının amacı-hedefi doğrultusunda hipotezde tanımlanan ve 'dönüşümsel mekanizma tasarımı'na dayalı biçimde işlevsel değerin (yeniden)ayarlanması temelinde tersine-ileriye çözümleme yöntemi ile ölçeklerarası performansı programlanan modeller.*

Bu iki modelin 'dönüşümsel mekanizma tasarımı' çerçevesinde aşamalı gelişim olasılığı 'karma etkiye sahip kontrollü bağlantı şifresi' üzerinden belirlenmektedir. Geçiş modeli-3 ile Süreç modeli arasında kontrollü bağlantı sağlayan değişkenlerin; organizasyonel düzeyde toplam 3adet bulunması nedeniyle %25 oranında; mekansal düzeyde toplam 10 adet bulunması nedeniyle %83,3 oranında ve bütünleşik düzeyde %54,2 oranında mekanizma dönüşüm potansiyeli tespit edilmiştir (Çizelge 4.34).[304]

Süreç planlama-yönetim bakımından ortak yapı: III.Geçiş Modeli (TR-3), Dünya Modeli ve Süreç Modeli

Süreç planlama ve yönetim bakımından mevcut modeller ve öneri modelin genel karakterine göre karşılaştırmalı performans ölçümü ve değerlendirmesinde; kriterlerin önem-etkinlik sıralamasına göre ortak bir yapı oluşturan kriterler tespit edilmiştir. III.Geçiş Modeli, Dünya ve Süreç modellerinde ortak dizilimli kriterler kontrol değişkenleri) az sayıda, Dünya ve Süreç modellerinde ortak dizilimli kriterler çok sayıda bulunmaktadır. III.Geçiş Modeli; hem Dünya Modeli hem de Süreç Modeli kapsamında ortak dizilimli farklı kriterler (bağımlı değişkenler) ve özgün dizilimli kriterler (bağımsız değişkenler) bulunmaktadır. Dünya ve Süreç Modellerinde çok sayıda ortak dizilimli kriterler (kontrol değişkenleri) dışında, az sayıda özgün dizilimli kriterler (fark değişkenleri) bulunmaktadır (Çizelge 4.34). III.Geçiş modeli, Dünya ve Süreç modellerine dönüşüm potansiyeli taşımasına rağmen, Dünya modelinin Süreç modeline dönüşüm potansiyeli daha yüksektir.

---

[304] TR-3 ve TR (S) modelleri. OD oran: (3/12)→%25,0 ; MD oran: (10/12)→ %83,3 ; OD-MD oran: (13/24)→%54,2.

III.Geçiş Modeli–Dünya Modeli–Süreç Modeli: ortak yapı

Strateji-temelli Türkiye Istanbul Modeli ile sistem-temelli Dünya Modeli uygulamalarında ve performans-odaklı Süreç Modeli önerisinde; süreç planlama-yönetim ile ilgili sistem düşüncesi bakımından farklılık bulunmasına rağmen, süreç karakteri bakımından ortak bir yapı bulunmaktadır (karakteristik işlev). Bu ortak yapı; planlama mekanizmasının kapasite geliştirmeye dayalı mekanizma dönüşüm potansiyeli ile ilgili karşılaştırmalı çözümleme ve değerlendirme yapılmasını sağlamaktadır. Mevcut/uygulamalı ve Öneri/deneysel modeller kapsamındaki süreç planlama ve yönetim ile ilgili ortak yapı; makro/ulusal, mezo/bölgesel, mikro/yerel ölçeklerde gerçek ve olası duruma göre karşılaştırmalı biçimde aşağıda açıklanmaktadır.

- Makro/Ulusal ölçek üst-kriterlerinin, ölçeklerarası performans-odaklı karakteristik işlev bakımından sıralamasında; Dünya ve Süreç modellerinde ilk sırada 'organizasyonel düzey' ve ikinci sırada 'mekansal düzey' üst-kriterleri tamamen birbirine eşit dizilim gösterirken, TR/Istanbul modelinde tam tersine bir dizilim mevcuttur. Planlama mekanizması bakımından; strateji-temelli TR/Istanbul modelinin, sistem-temelli Dünya modeline veya performans-odaklı Süreç modeli önerisine dönüşme potansiyeli %0 oranında tespit edilmiştir. *Kontrol değişkenlerinin tersine yapı oluşturması nedeniyle, mekanizma dönüşümü kendiliğinden gerçekleşememekte ve dönüşümsel mekanizma tasarımı kapsamında hedeflenen stratejiye dayalı sistem oluşturmak için geçiş modeli doğrultusunda aşamalı mekanizma dönüşümü.* Planlama mekanizması bakımından sistem-temelli Dünya modelinin, performans-odaklı Süreç modelindeki kapasite geliştirmeye dayalı dönüşme potansiyeli; %100 oranında tespit edilmiştir. Kontrol değişkenlerinin ortak yapı oluşturması nedeniyle, *mekanizma dönüşümünün kendiliğinden gerçekleşebilmekte ve dönüşümsel mekanizma tasarımı kapsamında hedeflenen sisteme dayalı stratejiler oluşturabilmek için revizyon modeli doğrultusunda süreç modeline geçişin mekanizma dönüşümü bakımından tam tutarlılık taşıdığını göstermektedir. Makro/ulusal ölçekte aşamalı veya revizyona dayalı mekanizma dönüşümü, stratejik karar seçimine bağlıdır* (Çizelge 4.34).
- Mezo/Bölgesel ölçekteki performans değer dağılımında bulunan kontrol değişkenleri; dönüşümsel mekanizma tasarımı kapsamında bir modelin diğerine dönüşme potansiyelini oranlı biçimde çözümlemeye olanak sağlamaktadır. Strateji-temelli TR/Istanbul modeli ile sistem-temelli Dünya modeli arasında ortak dizilime sahip mezo/bölgesel ölçekli 2 adet kriter *(süreç yapısı ve çözüm ilkeleri)* bulunması nedeniyle, mevcut durumda %33,3 oranında mekanizma dönüşüm

potansiyeli bulunmaktadır. Sistem-temelli Dünya modeli ile performans-odaklı Süreç modeli önerisi arasında ortak dizilime sahip mezo/bölgesel ölçekli 3 adet kriter *(süreç yapısı, çözüm ilkeleri ve çözüm araçları)* bulunması nedeniyle, planlama mekanizmasının mevcut kapasitenin %50 oranında geliştirilmesine dayalı mekanizma dönüşüm potansiyeli bulunmaktadır.[305]Bu durum; tüm modeller arasında mekanizma dönüşüm olasılığının ve (dönüşümsel) mekanizma tasarımının bölgesel ölçek üzerinden bütünleşik biçimde yürütülebileceğini göstermektedir (Çizelge 4.34).

- Mikro/Yerel ölçekteki performans değer dağılımında bulunan kontrol değişkenleri; dönüşümsel mekanizma tasarımı kapsamında bir modelin diğerine dönüşme potansiyelini oranlı biçimde çözümlemeye olanak sağlamaktadır.
  - Mikro/Yerel ölçekte ölçeklerarası işlevsel performans gösteren önem-etkinlik sıralamasının[306] halihazır/tasarlanan kapasite geliştirmeye dayalı mekanizma dönüşüm potansiyeli: 'III. Geçiş modeli (TR-3)' ile 'Dünya modeli (D)' arasında ölçeklerarası işlevsel performans gösteren mikro/yerel ölçek içi önem-etkinlik sıralamasında ortak dizilime sahip 5 adet alt-kriter *(küresel rekabet avantajı, kamu sektörü, mekan-temelli süreç planlama-yönetim stratejileri, planlama ve peyzaj mimarisi ilkeleri)* bulunması nedeniyle, halihazır kapasiteye dayalı sabit durumda %20,8 oranında mekanizma dönüşüm potansiyeli bulunmaktadır. 'III. Geçiş modeli (TR-3)' ile 'Süreç modeli (S)' arasında iç önem-etkinlik sıralamasında ortak dizilime sahip 3 adet alt-kriter *(yapı-temelli süreç planlama-yönetim yaklaşımı, mekan-temelli süreç planlama-yönetim stratejileri, stratejik plan-proje)* bulunması nedeniyle, kapasite geliştirmeye dayalı göreceli durumda %12,5 oranında mekanizma dönüşüm potansiyeli bulunmaktadır. 'Dünya modeli (D)' ile 'Süreç modeli (S)' arasında ortak dizilime sahip 3 adet kriter *[süreç yapısı, çözüm ilkeleri, çözüm araçları]* bulunması nedeniyle, kapasite geliştirmeye dayalı göreceli durumda %50 oranında mekanizma dönüşüm potansiyeli bulunmaktadır. Türkiye modelinde ölçeklerarası kademeli birlikteliğin henüz tanımlanmamış olması, düşük oranda dönüşüm potansiyeli içeren planlama mekanizmasının kapasite geliştirmeye dayalı biçimde geliştirilmesi açıdan yüksek oranda avantaj içermektedir (Çizelge 4.34).[307]

---

[305] TR/Ist.-Dünya Modellerindeki oran: (2x6/100)= %33,3 ve Dünya-Süreç Modellerindeki oran: (3/6x100)= %50.

[306] [mikro #1-4: *interscale*]

[307] Ortak yapı çözümlemesinde; mikro ölçek içinde (*intrascale*) bağlantı sağlayan alt-kriterler 'iç sıralama / mikro #1-24' başlıklı sütunda gösterilmektedir. [(TR-3)-(D)] oran: (5/24x100=20,833) %20,8; [(TR-3)-(S)] oran: (3/24x100)= %12,5. [(D)-(S)] oran: (3/6x100)= %50.

- Sadece mikro/yerel ölçek içinde ölçeklerarası işlevsel performans gösteren önem etkinlik sıralamasının[308] halihazır kapasiteye ve kapasite geliştirmeye dayalı mekanizma dönüşüm potansiyeli: 'Türkiye/Istanbul modeli (TR-0)' ile 'Dünya modeli (D)' kapsamındaki önem-etkinlik sıralamasında ortak dizilime sahip 9 adet alt-kriter içermesi nedeniyle, %37,5 oranında halihazır kapasiteye dayalı 'stratejik dönüşüm' potansiyeli bulunmaktadır. 'Türkiye/Istanbul modeli (TR-0)' ile 'Süreç modeli (S)' kapsamındaki önem-etkinlik sıralamasında ortak dizilime sahip 10 adet alt-kriter içermesi nedeniyle, %41,7 oranında kapasite geliştirmeye dayalı 'sistematik dönüşüm' potansiyeli bulunmaktadır. Ölçeklerarası kademeli birliktelik tanımlanmamasına rağmen; performans kapasitesinin geliştirilmesi yoluyla planlama mekanizmasının dönüşümsel tasarımı sonucunda çarpan etkisine sahip süreç planlama ve yönetime odaklanan kentsel tasarım rehberleri hazırlama ve kullanma olasılığı ortalama %39,6 oranında gerçekleştirilebilir potansiyel içermektedir (Çizelge 4.34).[309]

Türkiye/Istanbul örnekleri üzerinden dünya ve süreç modelinin test edilmesi: revizyon stratejileri ile mevcut potansiyele dayalı kapasite kullanımı ve küresel-bölgesel farklılaşma üzerine karşılaştırmalı değerlendirme

Dünya modeli uygulaması ve Süreç modeli önerisine göre revizyon stratejileri doğrultusunda test edilen Istanbul'a özgü Geçiş modeli önerileri kapsamındaki kentsel tasarım rehberi örnekleri; kapasite kullanımı ve küresel-bölgesel sıralama bakımından farklılaşmaktadır. Farklılaşmanın nedeni ise; Dünya modeli ve Süreç modeli çerçevelerine göre Istanbul'a özgü III.Geçiş modeli önerileri kapsamındaki [mevcut durumda özgün karakterli] örneklere yönelik geliştirilen revizyon stratejileridir. Kentsel kalite-odaklı mekanizma çerçevesine göre revize edilen Türkiye/Istanbul örneklerinin performans senaryolarında; Istanbul'a özgü 3.Geçiş modeli önerisi; Dünya modeli uygulaması ve Süreç modeli önerisine göre farklılaşan revizyon stratejileri önerilmiştir. Revizyon stratejileri ile kapasite ve sıralama bakımından oluşan farklılaşma; Istanbul'a özgü performans-odaklı revizyon stratejisi geliştirme bakımından önem taşımaktadır (Çizelge 4.35).

Revizyon stratejilerine rağmen, ölçeklerarası işlevsel performans bakımından kapasitesi %0 oranında değişmeden kalarak sabit/mutlak tutarlılık gösteren ve 'mutlak lider' kategorisinde yer alan kentsel tasarım rehberi örneği bulunmamaktadır. TR/Istanbul modeli uygulamasındaki *Kuzguncuk* örneği; mevcut

---

[308] [mikro #1-4/24: *intrascale*]

[309] Ortak yapı çözümlemesinde; mikro-mezo ölçekler arasında (*interscale*) bağlantı sağlayan alt-kriterler, "önem-etkinlik sıralaması / mikro #1-4" başlıklı sütunda gösterilmektedir. [(TR-3)-(D)] oran: (9/24x100)= %37,5; [(TR-3)-(S)] oran: (10/24x100=41,667] = %41,7. [(D)-(S)] oran: (37,5+41,7/2)= %39,6.

ve öneri model uygulamalarında, 'küresel etkileşimde bulunan bölgesel lider' kategorisinde tutarlılık göstermektedir. Dünya modeli uygulamasında ve Süreç modeli önerisinde; *Eminönü ve Fatih* örnekleri 'bölge-odaklı küresel etkileşimde bulunan bölgesel lider' kategorisine yükselirken, *Kısıklı* örneği 'bölge-odaklı karakterle yerel etkileşimde bulunan bölgesel lider' kategorisine çekilmektedir. *Ortaköy* örneği; 'bölgesel karaktere dayalı yerel özellik üzerinden mekansal etkileşim oluşturan benzersiz uygulama' kategorisinde bulunması nedeniyle, süreç planlama-yönetim bakımından 'aşırı değişken' olabilen proje-temelli uygulamalar kullanım dışında bırakılmaktadır. İstanbul/Beşiktaş özelinde hazırlanan ve kullanılan ilk kentsel tasarım rehberi uygulaması olan *Ortaköy* örneğinin mekansal düzeyde başarıya ulaşmış olması, her proje-temelli uygulamanın aynı başarıya ulaşması konusunda herhangi bir çerçeve sağlamamaktadır. Bu nedenle; mekansal düzey kapasitesi yüksek olan proje-temelli uygulamaların, organizasyonel düzeyde süreç planlama-yönetim modeli kapsamındaki sistem çerçevesi ile ilişkilendirilmesini gerektirmektedir (Çizelge 4.35)

- 'Istanbul'a özgü III.Geçiş (TR-3) modeli' kapsamında 'mekanizma kalibrasyon çerçevesi'ne odaklanan revizyon stratejileri doğrultusunda; 4 örnekte kapasite geliştirme ile %80 oranında performans kapasitesini yükseltme ve 1 örnekte kapasite azaltım ile %20 oranında performans kapasitesini indirgeme önerilmiştir.[310] III.Geçiş modelinde ulaşan zaman zarfında, *Kuzguncuk* örneğinin planlama uygulamalarında kapasite geliştirme bakımından model olarak kullanılması önerilmektedir. III.Geçiş modeli kapsamında ise –Kuzguncuk örneğinin uygulanmış olduğu varsayılarak- kapasite azatlım ile diğer örneklerin geliştirilerek, planlama uygulamalarında kullanıma geçilmesi önerilmektedir. Istanbul'a özgü 3.Geçiş modeli, önerisindeki mekanizma kalibrasyon senaryosuna göre makro/ulusal ölçekte bütünleşen sistem-strateji nedeniyle küresel ve bölgesel sıralamada etkili bir değişiklik oluşmazken, küresel-bölgesel sıralamasında 6 ile 16,5 basamak farklılaşması oluşmaktadır. *Kuzguncuk* örneği %32,4 oranında değişkenlik ile mekansal düzeyde strateji-temelli küresel etkileşim doğrultusunda küresel karakter yaratırken, *Kısıklı* örneği %54,5 oranında çok değişkenlik ile küresel-bölgesel etkileşim doğrultusunda bölgesel lider kategorisine yerleşmektedir. *Ortaköy* örneği %157,5 oranında aşırı değişkenlik ile bölgesel liderlik doğrultusunda bölgesel karakter yaratırken, *Eminönü ve Fatih* örnekleri %200 oranında benzersiz değişkenlik ile bölgesel karaktere dayalı özellik göstermektedir (Çizelge 4.35).

---

[310] Geçiş Modeli-3 kapsamındaki toplam örnek: 5 adet; kapasite yükseltme oranı: (4 örnekx100/5)= %80; kapasite azaltım oranı: (1 örnekx100/5)= %20.

Çizelge 4.35 : TR/Istanbul örnekleri üzerinden Dünya Modeli ve Süreç Modelinin test edilmesi: revizyon stratejilerine göre mevcut/olası potansiyele dayalı kapasite kullanımı ve küresel-bölgesel farklılaşma üzerine karşılaştırmalı değerlendirme.

MEKANİZMA-ARAÇ BAĞLANTISI				REVİZYON STRATEJİLERİ İLE FARKLILAŞMA					REVİZYON STRATEJİLERİ İLE KÜRESEL-BÖLGESEL FARKLILAŞMA						
VERİ SINIFLAMA			VERİ KAYNAĞI	PUAN		ORAN		ARALIK	SIRA		ORAN		ARALIK		
coğrafi ortam	süreç tipi	GaWC (2010)	KENTSEL TASARIM REHBERİ	SPD	GPD	fark (±) (GPD-SPD)	oran (%) (fark/GSDx100)	KAPASİTE REVİZYONU	küresel (Dünya Modeli)	bölgesel (Geçiş Modeli	fark (±) ($SIRA_K$-$SIRA_B$)	oran (%) (fark/GSDx100)	grup	nitelik	performans kategorisi
Türkiye / Istanbul – III.Geçiş Modeli: mekanizma kalibrasyon	**KKG**	**alfa-**	**Istanbul / Üsküdar – Kuzguncuk**	SPD:17,0	**18,5**	+1,5	8,1	kapasite geliştirme	**7**	**1**	**6**	**32,4**	**III.a** (%25-35) **değişken**	**küresel etkileşim** (MD strateji-temelli kullanım)	Istanbul'a özgü performans odaklı revizyon stratejisi: **MD'de bölgesel karakter eksenli küresel-bölgesel etkileşim** (mekanizma-araç bağlantısının sistem-strateji temelinde yeniden-ayarlanması)
				GPD:19,0		**-0,5**	-2,7	**kapasite azaltım**							
	karma	karma	I.Geçiş Modelindeki Dünya örnekleri	18,5	18,5	0	0	sabit kapasite	7	4	3	16,2	II.b; az değişken	küresel karakter	
	KKG	**alfa-**	**Istanbul / Üsküdar – Çamlıca-Kısıklı**	SPD:15,0	**16,5**	+1,5	9,1	**kapasite geliştirme**	**11**	**2**	**9**	**54,5**	**IV** (%50-100) **çok değişken**	**bölgesel lider**	
				GPD:16,0		**+0,5**	3,0								
	karma	karma	I.Geçiş Modelindeki Dünya örnekleri	16,5	16,5	±0,0	±0,0	sabit kapasite	11	7	4	24,2-42,4	(az) değişken	küresel-bölgesel etkileşim	
	KYG	**alfa-**	**Istanbul / Beşiktaş – Ortaköy**	SPD:11,5	**10,5**	-1,0	-9,5	kapasite azaltım	**19,5**	**3**	**16,5**	**157,1**	**V:** (%100 üzeri) **aşırı değişken**	**bölgesel karakter**	
				GPD:11,5		**+0,5**	4,8	**kapasite geliştirme**							
	KKG	yeterlik	(US) Minnesota / Mankato	11,0	11,0	±0,0	±0,0	sabit kapasite	19	11	8	72,5	IV ; çok değişken	bölgesel lider	
	koruma	**alfa-**	**Istanbul / Fatih – Eminönü – Fatih**	SPD:9,0	**8,0**	-1,0	-12,5	kapasite azaltım	**20**	**4**	**16**	**200,0**	**V;** aşırı değişken **(benzersiz)**	**bölgesel karaktere davalı özellik** (kullanım ►yeniden-ayarlama)	
				GPD:7,5		**+0,5**	6,3	**kapasite geliştirme**							
Türkiye / Istanbul – Dünya Modeli: mekanizma aracı	**KKG**	**alfa-**	**Istanbul / Üsküdar – Kuzguncuk**	SPD:17,0	**17,0**	±0,0	±0,0	kapasite sabitleme	**7**	**1**	**6**	**32,4**	**III.a değişken**	**küresel etkileşim** (OD sistem-temelli kullanım)	Istanbul'a özgü performans odaklı revizyon stratejisi: **OD'de bölgesel dinamikler ile sağlanan karakterstik işlev eksenli küresel etkileşim** (kentsel kalite odaklı mekanizma aracı)
				GPD:18,5		**-1,5**	8,8	**kapasite azaltım**							
	KYG	gama-	(UK) Hampshire – Southampton	17,0	17,0	±0,0	±0,0	sabit kapasite	10	7	3	41,2	III.a değişken	küresel etkileşim	
	koruma	yüksek yeterlik	(UK) Merseyside – Liverpool												
	koruma	**alfa-**	**Istanbul / Fatih – Eminönü – Fatih**	SPD:9,0	**12,5**	+3,5	28,0	**kapasite geliştirme**	20	4	16	200,0	**V;** aşırı değişken	bölgesel özellik	
				GPD:8,0		**+4,5**	36,0		**11,5**	**2**	**9,5**	**76,0**	**IV; çok değişken**	**bölgesel lider**	
	karma	karma	I.Geçiş Modeli-Kısıklı benzeri örnekler	ara değer	ara değer	0,0	0,0	sabit kapasite	11,12	7,5	4,7	24,2-45,2	(az) değişken	küresel-bölgesel etkileşim	
	KKG	**alfa-**	**Istanbul / Üsküdar – Çamlıca-Kısıklı**	SPD:15,0	**11,0**	-4,0	-36,4	kapasite azaltım	11	2	9	54,5	IV; çok değişken	bölgesel lider	
				GPD:16,5		-5,5	-50,0		**19**	**3**	**16**	**145,5**	**V; aşırı değişken**	**bölgesel karakter**	
	KKG	yeterlik	(US) Minnesota / Mankato	11,0	11,0	±0,0	±0,0	sabit kapasite	19	11	8	72,5	IV ; çok değişken	bölgesel lider	
	KYG	**alfa-**	**Istanbul / Beşiktaş – Ortaköy**	SPD:11,5	**8,5**	-3,0	-35,3	kapasite azaltım	*19,5*	3	*16,5*	157,1	V; aşırı değişken	bölgesel karakter	
				GPD:10,5		-2,0	-23,5		**20**	**4**	**16**	**188,2**	**V** (%100 üzeri) **aşırı değişken**	**bölgesel karaktere davalı özellik** (kullanım dışı)	
	---	---	Dünya modelinde benzer uyg. yok	(min:11,0)	(min: 8,5)	(maks:-2,5)	maks: -29,4	(kapasite azaltım)	(19→20)	(maks:: 4)	---	---	benzersiz	proje-temelli kullanım	
Türkiye / Istanbul – Süreç Modeli: mekanizma çerçevesi	**KKG**	**alfa-**	**Istanbul / Üsküdar – Kuzguncuk**	SPD:17,0	**16,5**	**±0,0**	**±0,0**	**kapasite azaltım**	10	**1**	9	54,5	**IV.** (%100 üzeri) **çok değişken**	**bölgesel lider** (sistem-starteji temelli kullanım)	Istanbul'a özgü performans odaklı revizyon stratejisi: **OD-MD bölgesel dinamikler ile sağlanan, karakteristik işlev eksenli küresel-bölgesel etkileşim** (küresel rekabet avantajı yaratan kentsel kalite odaklı mekanizma çerçevesi)
				GPD:17,0											
	KYG	alfa-gama+	(AU) VIC / Melbourne – South Yarra	19,0	16,5	-2,5	-15,2	kapasite azaltım	10	6	4	24,2	II.b; az değişken	küresel etkileşim	
			(US) WA/Seattle–South Lake Union	18,0	16,5	-1,5	-9,1								
	KKG	gama	(US) Indianapolis / Fort Wayne	19,5	16,5	-3,0	-18,2								
		yeterlik	(IR) – Wexford – New Ross Town	14,0	16,5	+2,5	15,2	kapasite geliştirme	10	3	7	42,4	III.b; değişken	bölgesel etkileşim	
	KKG	**alfa-**	**Istanbul / Fatih – Eminönü – Fatih**	SPD:9,0	**12,5**	+3,5	28,0	kapasite geliştirme	**17**	**2**	**15**	**120,0**	**V** (%100 üzeri) **aşırı değişken**	**bölgesel karakter** (bütünleşik kullanım)	
				GPD:12,5		**+0,0**	**±0,0**	**kapasite sabitleme**							
	KYG	beta-	(US) San Diego ($_{D\text{-}S\ min}$: 13,5 > $_{TR\text{-}S\ min}$: 12,5)	13,5	13,5	±0,0	±0,0	sabit kapasite	16 (→17)	11	5	37,0	III.b; değişken	bölgesel etkileşim	
	KKG	**alfa-**	**Istanbul / Üsküdar – Çamlıca-Kısıklı**	SPD:15,0	**12,0**	-3,0	25,0	kapasite azaltım	**18**	**3**	**15**	**125,0**	**V** (%100 üzeri) **aşırı değişken**	**bölgesel karakter** (bütünleşik kullanım)	
				GPD:11,0		+1,0	8,3	kapasite geliştirme							
	---	---	Süreç modelinde benzer uyg. yok	(min:13,5)	(min: 8,0)	(maks:-3,0)	maks: -37,5	(kapasite azaltım)	(17→18)	(maks:: 4)	---	---	III.b; değişken	bölgesel etkileşim	
	KYG	**alfa-**	**Istanbul / Beşiktaş – Ortaköy**	SPD:11,5	**8,0**	-3,5	43,8	kapasite azaltım	**19**	**4**	**15**	**187,5**	**V** (%100 üzeri) **aşırı değişken**	**bölgesel karaktere davalı özellik** (kullanım dışı)	
				GPD:8,5		-0,5	6,3								
	---	---	Süreç modelinde benzer uyg. yok	(min:13,5)	(min: 8,0)	(maks:-3,0)	(max: -37,5)	(kapasite azaltım)	(18→19)	(maks:: 4)	---	---	benzersiz	proje-temelli kullanım	

NOT: *Çizelgede renkli taranan hücreler; 'Dünya Modeli' ile 'Örnekler üzerinden III.Geçiş modeli, Dünya modeli ve Süreç modeli test uyg.' arasındaki performans kapasitesi ve küresel-bölgesel sıralamada ortak değerleri göstermektedir.*

Istanbul'a özgü III.Geçiş modeli kapsamındaki planlama sistemi-planlama stratejisi arasında ölçeklerarası birliktelik oluşturan mekanizma kalibrasyon senaryosu; mekansal düzeyde bölgesel karakter eksenli küresel-bölgesel etkileşim sağlayan revizyon stratejileri geliştirilmesi bakımından önem taşımaktadır (Çizelge 4.35).

- 'Istanbul'a özgü sistem-temelli Dünya (TR-D) modeli' kapsamında 'mekanizma aracı çerçevesi'ne odaklanan revizyon stratejileri doğrultusunda; 3 örnekte kapasite azatlım ile %60 oranında performans kapasitesini indirgeme ve 2 örnekte kapasite geliştirme ile %40 oranında performans kapasitesini yükseltme önerilmiştir.[311] Dünya modeline ulaşan zaman zarfında *Kuzguncuk* örneğinin model olarak kullanılması nedeniyle, KAUİP hükmü ile planlama sistemine bağlanan *Kısıklı* örneği ve Proje-temelli tasarım kodları ile uygulama çerçevesi yürütülen *Ortaköy* örneği gibi planlama-tasarım uygulamalarının kapasitesi azaltılmaktadır. Bu durum; *Kısıklı* ve *Ortaköy* örnekleri kapsamında katı planlama mekanizmasının kontrol-odaklı operasyonel aracı olarak kullanılan kentsel tasarım rehberleri yerine *Kuzguncuk* örneği kapsamındaki kalite-odaklı planlama aracı olarak kullanılabilen kentsel tasarım rehberleri geliştirildiğini göstermektedir. Başka bir deyişle; *Kuzguncuk* örneği kapsamındaki yarı-esnek planlama mekanizmasının kalite-odaklı aracı olarak sistem çerçevesi kapsamında mekanizma-araç bağlantısı oluşturularak, sürdürülebilir kentsel kalkınma sağlayan esnek planlama uygulamaları gerçekleştirildiği varsayılmaktadır. Mevcut potansiyele dayalı kapasite geliştirme olasılığı taşıyan *Eminönü* ve *Fatih* örneklerinin kapasitesi yükseltilerek alan yönetimi planı ile beraber çalışan birer mekanizma aracı olarak kullanılması önerilmektedir. Dünya modeli uygulamasındaki esnek mekanizma aracı senaryosuna göre senaryosuna göre mevcut örneklerin revizyonu doğrultusunda küresel ve bölgesel sıralamada etkili bir değişiklik oluşmadan 6 ile 16 basamak arasında farklılaşma devam ederken, ölçeklerarası mekanizma-araç bağlantısı nedeniyle kapasite farklılaşması oluşmaktadır. *Kuzguncuk* örneği %32,4 oranında değişkenlik ile organizasyonel düzeyde sistem-temelli küresel etkileşim yaratırken, *Eminönü* ve *Fatih* örnekleri %76 oranında çok değişkenlik ile bölgesel özelliğe dayalı bölgesel liderlik göstermektedir. Mekansal düzeyde organizasyonel süreç planlama-yönetim sağlayan alan yöntemi planlarının kent-temelli kullanımında çeşitlenme yaratılarak, organizasyonel düzeyde mekansal süreç planlama-yönetim sağlayan kentsel tasarım rehberlerinin kullanılması önerilmektedir. Bu durumda; Boğaz köylerine yönelik alan yönetim planı geliştirilse Kuzguncuk örneğinin ve Tarihi yarımada alan

[311] TR/Istanbul örnekleri üzerinden Dünya Modeli Test Uygulaması kapsamındaki toplam örnek: 5 adet; kapasite indirgeme oranı: (3 örnekx100/5)= %60; kapasite geliştirme oranı: (2 örnekx100/5)= %40.

yönetimi planları uygulamaya geçirilirse *Eminönü* ve *Fatih* örneklerinin kapasitesi geliştirilerek-kullanılması önerilen kalite-odaklı esnek mekanizma araçları, bütünleşik sistem çerçevesi bakımından önem kazanmaktadır. *Kısıklı* örneği %145,5 oranında aşırı değişkenlik ile bölgesel karaktere dayalı bölgesel lider kategorisine yerleşmektedir. *Ortaköy* örneği %188,2 oranında benzersiz değişkenlik ile bölgesel karaktere dayalı yerel özellik göstermesi nedeniyle kullanım dışında bırakılmaktadır. Dünya modeli uygulaması kapsamındaki esnek planlama mekanizmasının aracı olarak kalite-odaklı süreç planlama-yönetim senaryosu; bölgesel dinamikler ile organizasyonel düzeyde işlevsel karaktere odaklanan ve küresel etkileşim sağlayan revizyon stratejileri geliştirilmesi bakımından önem taşımaktadır (Çizelge 4.35).

- 'Istanbul'a özgü karakteristik işlevli Süreç Modeli (TR-S)' kapsamında 'dönüşümsel mekanizma çerçevesi'ne odaklanan revizyon stratejileri doğrultusunda; 2 örnekte kapasite azatlım ile %40 oranında performans kapasitesini indirgeme, 2 örnekte kapasite sabitleme ile %40 oranında performans kapasitesini konumlandırma ve 1 örnekte kapasite geliştirme ile %20 oranında performans kapasitesini yükseltme önerilmiştir.[312] Süreç modeline ulaşan zaman zarfında *Kısıklı* ve *Ortaköy* örneklerindeki kontrol-odaklı operasyonel araçlarının geliştirilmesi ve *Kuzguncuk* örneğinin geçiş modellerinde kalite-odaklı planlama aracı olarak kullanılması nedeniyle yarı-esnek planlama mekanizmasının araçları üzerine kentsel düzen ve tasarımda yaratıcılık sağlayan mekanizma çerçevesi geliştirilmesi önerilmektedir. Başka bir deyişle; sistem çerçevesi kapsamında karar-katılım temelli mekanizma-araç bağlantısı oluşturularak, bütünleşik kentsel kalkınma sağlayan yarı-esnek planlama uygulamaları gerçekleştirildiği varsayılmaktadır. Mevcut potansiyele dayalı kapasitesi geliştirilen *Eminönü* ve *Fatih* örneklerinin kapasitesi sabitlenerek, süreç-çözüm odaklı farklı sistem çerçevelerinin organizasyonel ve mekansal düzeylerde beraber çalışan bir mekanizma çerçevesinin kullanılması önerilmektedir. Süreç modeli uygulamasındaki yarı-esnek mekanizma çerçevesi senaryosuna göre mevcut örneklerin revizyonu doğrultusunda; hem küresel ve bölgesel sıralamada 9 ile 15 basamak arasında farklılaşma, hem de performans-odaklı mekanizma-araç bağlantısı nedeniyle kapasite farklılaşması oluşmaktadır. *Kuzguncuk* örneği %54,5 oranında çok değişkenlik ile sistem-strateji temelli küresel ve bölgesel etkileşime dayalı bölgesel liderlik gösterirken, *Eminönü ve Fatih* örnekleri %120 oranında ve *Kısıklı* örneği %125,5 oranında aşırı değişkenlik ile bütünleşik düzeyde bölgesel etkileşime dayalı bölgesel karakter oluşturmaktadır. Organizasyonel ve mekansal

[312] TR/Istanbul örnekleri üzerinden Süreç Modeli Test Uygulaması kapsamındaki toplam örnek: 5 adet; kapasite azaltım ve sabitleme oranı: (2 örnekx100/5)= %40; kapasite konumlandırma oranı: (1 örnekx100/5)= %20.

düzeylerde süreç planlama-yönetim sağlayan sistem çerçevelerinin kent-temelli kullanımında çeşitlenme yaratılarak, planlama sistemi ile planlama stratejileri arasında çift-bağlantı sağlayan kentsel tasarım rehberlerinin kullanılması önerilmektedir. Bu durumda; dönüşümsel mekanizma tasarımı çerçevesinde farklı kentsel dönüşüm süreçlerine yönelik geliştirilen mekanizma çerçevesi uygulamaya geçilirse; kontrol-odaklı düzen ve kalite-odaklı yaratıcılık taşıyan yeni uygulama örneklerinin hazırlanması-kullanılması ve kapasitesinin geliştirilmesine yönelik mekanizma çerçevesinde, bağlantılı alt-çerçeveler dönüşümsel sistem yaklaşımı bakımından önem kazanmaktadır. *Ortaköy* örneği %187,5 oranında benzersiz değişkenlik ile bölgesel karaktere dayalı yerel özellik göstermesi nedeniyle kullanım dışında bırakılmaktadır. Karakteristik işlevli Süreç modeli önerisi kapsamındaki yarı-esnek planlama mekanizmasının çerçevesi olarak kontrol-odaklı kentsel düzen ve kalite-odaklı yaratıcılık konusunda sistem çerçevesi tanımlayan süreç planlama-yönetim senaryosu; bölgesel dinamikler ile organizasyonel ve mekansal düzeylerde ölçeklerarası performans-odaklı küresel-bölgesel etkileşim sağlayan revizyon stratejileri geliştirilmesi bakımından önem taşımaktadır (Çizelge 4.35).

Dünya örnekleri üzerinden süreç modelinin test edilmesi (revizyon): *revizyon stratejileri ile kapasite geliştirme ve küresel-bölgesel farklılaşma üzerine karşılaştırmalı değerlendirme*

Süreç modeli önerisine göre revizyon stratejileri doğrultusunda test edilen Dünya modeli kapsamındaki kentsel tasarım rehberi örnekleri; kapasite kullanımı ve küresel-bölgesel sıralama bakımından farklılaşmaktadır. Farklılaşmanın nedeni ise; Süreç modelindeki sistem-strateji temelli çerçeveye göre Dünya modeli kapsamındaki örneklere yönelik geliştirilen revizyon stratejileridir. Kentsel kalite-odaklı mekanizma çerçevesine göre revize edilen Dünya örneklerinin performans senaryolarında; 19 örnekte kapasite geliştirme ile %48,75 oranında performans potansiyelini yükseltme, 16 örnekte kapasite azatlımı ile %41 oranında performans potansiyelini indirgeme ve 4 örnekte kapasite sabitleme ile %10.25 oranında performans potansiyelini konumlandırma doğrultusunda revizyon stratejileri önerilmiştir.[313] Revizyon stratejileri ile kapasite ve sıralama bakımından oluşan farklılaşma; Dünyadaki kentlerin özelliklerine göre performans-odaklı revizyon stratejisi geliştirme bakımından önem taşımaktadır (Çizelge 4.36)

[313] Dünya örnekleri üzerinden Süreç Modeli Test Uygulaması kapsamında Revizyon Stratejileri; kapasite yükseltme oranı (19x100/39)≈%48,75; kapasite azaltım oranı: (16x100/39))≈%41,0; kapasite sabitleme oranı: (4x100/39)≈%10,25.

Çizelge 4.36 : Dünya örnekleri üzerinden Süreç Modelinin test edilmesi: revizyon stratejilerine göre mevcut potansiyele dayalı kapasite kullanımı ve küresel-bölgesel farklılaşma üzerine karşılaştırmalı değerlendirme matrisi.

MEKANİZMA-ARAÇ BAĞLANTISI					REVİZYON STRATEJİLERİ İLE FARKLILAŞMA					REVİZYON STRATEJİLERİ İLE KÜRESEL-BÖLGESEL FARKLILAŞMA						
VERİ SINIFLAMA				VERİ KAYNAĞI	PUAN		*puan farkı*-ORAN		ARALIK	SIRA		*sıra farkı*-ORAN		*uygulama performans tipi*-ARALIK		
coğrafi ortam		süreç tipi	GaWC (2010)	KENTSEL TASARIM REHBERİ	SPD	GPD	fark (±) (GSD-SSD)	oran (%) [fark/GSDx100]	KAPASİTE REVİZYONU	küresel sıra	bölgesel sıra	fark (±) ($sıra_K$–$sıra_B$)	oran (%) (fark/GPDx100)	grup	nitelik	performans kategorisi (mekanizma çerçevesi)
KUZEY AMERİKA	Amerika Birleşik Devletleri	koruma	alfa	California / Los Angeles-Broadway	22,0	22,5	+0,5	2,2	kapasite geliştirme	1	1	±0	0,0	I (%0) sabit	mutlak lider	sabit/mutlak tutarlık
			alfa++	New York / New York City	21,5	21,5	±0,0	0,0	kapasite sabitleme	2	2					
		KYG	gama	Arizona / Scottsdale	21,0	19,0	-2,0	-10,5	kapasite azaltımı	6	3	3	15,8	II (%15-25) az değişken	küresel karakter	Istanbul'a özgü performans odaklı revizyon stratejisi: organizasyonel ve mekansal düzeyde küresel dinamikler ile sağlanan küresel-bölgesel etkileşim
			gama-	Texas / Austin	20,0	18,5	-1,5	-8,1	kapasite azaltımı	7	4	3	16,2			
		KKG	gama	Florida / Tampa - Ybor City	16,5	17,0	+0,5	2,9	kapasite geliştirme	9	5	4	23,5			
			gama+	Seattle / Seattle City – Othello	16,5	17,0	+0,5	2,9	kapasite geliştirme	9	5	4				
			gama	Indianapolis / Fort Wayne	19,5	16,5	-3,0	-18,2	kapasite azaltımı	10	6	4	24,2			
		KYG	gama+	Seattle / South Lake Union	18,0	16,5	-1,5	-9,1	kapasite azaltımı	10	6	4				
		KKG	gama+	Oregon / Portland	18,0	16,0	-2,0	-12,5	kapasite azaltımı	11	7	4	25,0	II-III (* = sınır)	bölge etkili lider	
			tarihi kent	Florida / Tampa – Fort Lauderdale	15,0	15,5	+0,5	3,2	kapasite geliştirme	12	8	4	25,8	III (%25-35) değişken	küresel etkileşim	
			post kent	Minnesota / Mankato	11,0	14,5	+3,5	24,1	kapasite geliştirme	14	9	5	34,5			
		koruma	gama+	Maryland / Kent - Chestertown	12,5	14,0	+1,5	10,7	kapasite geliştirme	15	10	5	35,7	III (%35-50) değişken	bölgesel etkileşim	
		KYG	gama+	California / Santa Clara - San Jose	15,0	14,0	-1,0	-7,1	kapasite azaltımı	15	10	5				
			beta-	California / San Diego	13,5	13,5	±0,0	0,0	kapasite sabitleme	16	11	5	37,0			
	Kanada	KYG	*yeterlik*	Ontario / (Doğu Ontario) Kingston	17,5	16,0	-1,5	-9,4	kapasite azaltımı	11	1	10	62,5	IV (%50-100) çok değişken	bölgesel lider	bölgesel dinamikler ile sağlanan OD-MD bölgesel liderlik
		koruma	alfa-	Ontario / (Güney Ontario) Toronto	13,5	15,5	+2,0	12,9	kapasite geliştirme	12	2	10	64,5			
			gama-	Ontario / (Güney Ontario) Ottawa	12,5	15,5	+3,0	19,4	kapasite geliştirme	12	2	10				
AVRUPA	AB	koruma	*makro bölge*	*EU-RESCUE* Uygulaması	18,0	20,0	+2,0	10	kapasite geliştirme	5	1	4	20,0	II (%15-25)	küresel karakter	Istanbul'a özgü performans odaklı revizyon stratejisi: organizasyonel ve mekansal düzeyde bölgesel dinamikler ile sağlanan küresel-bölgesel etkileşim
	Birleşik Krallık, İskoçya,irlanda	KKG	*yeterlik*	SouthYorkshire-Sheffield	18,0	17,0	-1,0	-5,9	kapasite azaltımı	9	2	7	41,2	III (%35-50) değişken	bölgesel etkileşim	
		koruma	*yeterlik*	Merseyside-Liverpool	17,0	17,0	±0,0	0,0	kapasite sabitleme	9	2	7	41,2			
		KYG	*tarihi kent*	W.Midlands-Coventry	15,5	17,0	+1,5	8,8	kapasite geliştirme	9	2	7	41,2			
		KKG	yeterlik	İRLANDA/ Wexford-New Ross Town	14,0	16,5	+2,5	15,2	kapasite geliştirme	10	3	7	42,4			
			yeterlik	İskoçya / Dundee	14,5	16,0	+1,5	9,4	kapasite geliştirme	11	4	7	43,8			
		KYG	gama-	Hampshire-Southampton	17,0	15,5	-1,5	-9,7	kapasite azaltımı	12	5	7	45,2			
		KYG	yüksek yeterlik	Tyne&Wear-Newcastle-W.Riverside	17,5	15,5	-2,0	-12,9	kapasite azaltımı	12	5	7	45,2			
				Tyne&Wear-Newcastle	16,5	15,5	-1,0	-6,5	kapasite azaltımı	12	5	7	45,2			
		KKG	(alfa++)	(London)-Essex	15,0	15,5	±0,0	0,0	kapasite sabitleme	13	6	7	46,7			
		KYG	*tarihi kent*	Shropshire-Bridgnorth	13,0	14,5	+1,5	10,3	kapasite geliştirme	14	7	7	48,3			
ASYA	Cin, Japonya, Malezya, Singapur	KYG-KKG	alfa+	Çin / Hong Kong	22,5	22,5	±0,0	0,0	kapasite sabitleme	1	1	0	0,0	I (%0) sabit	mutlak lider	sabit/mutlak tutarlık
		koruma	*makro bölge*	JP /*Machizukuri* Yönetmelik Uyg.	20,0	21,0	+1,0	4,8	kapasite geliştirme	3	2	1	4,8	I (%0-15) az değişken	küresel lider	performans-odaklı revizyon stratejisi: küresel dinamikler ile sağlanan OD-MD küresel liderlik
		koruma	*makro bölge*	PRC / Koruma Mekanizmaları Uyg.	20,0	20,5	+0,5	2,4	kapasite geliştirme	4	3	1	4,9			
		KYG	alfa	MY / Kuala Lumpur Strüktür Planı	18,5	20,0	+1,5	7,5	kapasite geliştirme	5	4	1	5,0			
		KKG	alfa+	SR / Singapur Yerel Strateji Planı	18,5	20,0	+1,5	7,5	kapasite geliştirme	5	4	1	5,0			
OKYANUSYA	Avustralya ve Yeni Zelanda	KKG	*makro bölge*	Yeni Zelanda / Ulusal Strateji Planı	20,0	20,5	+0,5	2,4	kapasite geliştirme	4	1	3	14,6	I (%0-15)	küresel lider	performans-odaklı revizyon stratejisi: küresel dinamikler ile sağlanan OD-MD küresel karakter
			y. yeterlik	AU / Canberra – Glebe Park	20,0	19,0	-1,0	-5,3	kapasite azaltımı	6	2	4	21,1	II (%25-35) az değişken	küresel karakter	
			beta-	AU / Brisbane – Kelvin Groove	20,0	18,5	-1,5	-8,1	kapasite azaltımı	7	3	4	21,6			
			yönetsel kent	AU / Victoria - Peterborough	19,5	17,5	-2,0	-11,4	kapasite azaltımı	8	4	4	22,9			
		KYG	*y. yeterlik*	AU / Newcastle	18,5	17,0	-1,5	-8,8	kapasite azaltımı	9	5	4	23,5			
			alfa-	AU / Melbourne – South Yarra	19,0	16,5	-2,5	-15,2	kapasite azaltımı	10	6	4	24,2			

NOT: *Çizelgede renkli taranan hücreler; 'Dünya Modeli (karma) uygulaması' ile 'Dünya örnekleri üzerinden Süreç modeli (karma) denemesi' arasında ortak olan küresel-bölgesel sıralama değerlerini göstermektedi*

Revizyon stratejilerine rağmen ölçeklerarası işlevsel performans bakımından kapasitesi %0 oranında değişmeden kalarak sabit/mutlak tutarlılık gösteren 3 adet kentsel tasarım rehberi örneği mutlak lider kategorisinde bulunmaktadır: Kuzey Amerika yaklaşımı kapsamındaki ABD planlama sisteminde kullanılan *Los Angeles* ve *New York* örnekleri ile Asya yaklaşımı kapsamındaki Çin-özel yönetim bölgesinin planlama sisteminde kullanılan *Hong Kong* örneği. *Los Angeles* örneğinin mikro/yerel ölçekli uygulamalardaki ölçeklerarası performans etkisi yaratması nedeniyle kapasite geliştirmeye dayalı revizyon stratejileri tercih edilmiştir. *New York* ve *Hong Kong* örnekleri kapsamındaki ölçeklerarası uygulamalarda bütünleşik performans etkisi yaratması nedeniyle kapasite sabitlemeye dayalı revizyon stratejileri tercih edilmiştir. Mutlak lider kategorisinde bulunan örnekler, karakteristik işlevli Süreç modeli kapsamında geliştirilen yarı-esnek mekanizma çerçevesi bakımından en tutarlı ve en etkili performans senaryosuna sahip bulunmaktadır (Çizelge 4.36).

- Kuzey Amerika yaklaşımı kapsamında ABD planlama sisteminde yer alan örneklerden sadece *CA/San Diego,* örneği küresel sıralamada yerini korurken, diğer örnekler ile beraber bölgesel sıralamada 3 ile 5 basamak arasında yükselmektedir. Bölgesel sıralamada yerlerini koruyan kentsel tasarım rehberleri arasında *AZ/Scottsdale, TX/Austin, WA/Seattle-South Lake Union ve FL/Tampa-Fort Lauderdale* örnekleri bulunmaktadır. Küresel-bölgesel sıralamadaki basamak farklılaşmasına göre sadece *FL/Tampa-Ybor City* ve *CA/San Jose* örnekleri aynı kategoride kalmaktadır. Kuzey Amerika/ABD örnekleri; organizasyonel ve mekansal düzeylerde küresel dinamikler ile küresel-bölgesel etkileşim sağlayan revizyon stratejileri geliştirilmesi bakımından önem taşımaktadır (Çizelge 4.36).
- Kuzey Amerika yaklaşımı kapsamında Kanada planlama sisteminde yer alan örnekler sadece küresel sıralamada yerini koruyamazken, bölgesel sıralamada 10 basamak birden yükselmektedir. Küresel-bölgesel sıralamadaki basamak farklılaşmasına göre aynı kategoride kalan örnek bulunmamaktadır. Bölgesel sıralamada yerlerini koruyan kentsel tasarım rehberleri arasında *Kingston* ve *Toronto* örnekleri bulunmaktadır. Kuzey Amerika/Kanada örnekleri; bölgesel dinamikler ile organizasyonel ve mekansal düzeylerde bölgesel liderlik sağlayan revizyon stratejileri geliştirilmesi bakımından önem taşımaktadır (Çizelge 4.36).
- Avrupa yaklaşımı kapsamında Avrupa Birliği planlama sisteminde yer alan *EU-RESCUE* örneği; küresel ve bölgesel sıralamada yerini korurken, küresel-bölgesel sıralamada farklılaşarak ve 4 basamak birden yükselerek küresel

karakter kategorisine yerleşmektedir. Avrupa yaklaşımı kapsamındaki Birleşik Krallık planlama sisteminde yer alan *Sheffield*, *Liverpool* ve *Essex* örnekleri; küresel sıralamada yerlerini korurken, bölgesel sıralamada 1 ile 6 basamak arasında yükselmektedir. Küresel-bölgesel sıralamadaki basamak farklılaşmasına göre *Sheffield* ve *Bridgnorth* örnekleri 7 basamak birden yükselerek değişkenlik gösterirken, diğer örnekler 7 basamaklık farklılaşma bakımından sabit kalmaktadır. Avrupa yaklaşımındaki örnekler; bölgesel dinamikler ile organizasyonel ve mekansal düzeylerde küresel-bölgesel etkileşim sağlayan revizyon stratejileri geliştirilmesi bakımından önem taşımaktadır (Çizelge 4.36).

- Asya yaklaşımı kapsamındaki farklı planlama sistemlerinde kullanılan kentsel tasarım rehberleri arasında sadece *Hong Kong* örneği küresel ve bölgesel sıralamada yerini korurken, diğer örnekler bölgesel sıralamada 1 basamak yükselmektedir. Bölgesel sıralamada sadece *Kuala Lumpur* örneği yükselerek değişkenlik gösterirken, geriye kalan örneklerle sıralamada sabit kalarak, yerlerini korumaktadır. Küresel-bölgesel sıralamadaki basamak farklılaşması bakımından *Çin Koruma Mekanizmaları* sabit kalmaktadır. Asya yaklaşımındaki örnekler; küresel dinamikler ile organizasyonel ve mekansal düzeylerde küresel liderlik sağlayan revizyon stratejileri geliştirilmesi bakımından önem taşımaktadır (Çizelge 4.36).
- Okyanusya yaklaşımı kapsamındaki farklı planlama sistemlerinde kullanılan kentsel tasarım rehberleri arasında sadece *Yeni Zelanda Ulusal Strateji Planı* küresel ve bölgesel sıralamada 3 basamak birden yükselerek sabit kalırken; Avustralya örneklerinin *tümü* küresel-bölgesel sıralamada 4 basamak birden yükselerek, değişkenlik göstermektedir. Okyanusya kıtasındaki örnekler; küresel dinamikler ile organizasyonel ve mekansal düzeylerde küresel karakter sağlayan revizyon stratejileri geliştirilmesi bakımından önem taşımaktadır (Çizelge 4.36).

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde; ilk aşamada, model çözümlemelerinin karşılaştırmalı analizi yapılarak, mekanizma-araç bağlantısının dönüşümsel karakteri ve ortak süreç yapısına dayalı bütünleşik karakter değerlendirilmektedir. İkinci aşamada, kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi ile ilgili farklı performans senaryolarına odaklanan modellerin kentsel kalite ile ilişkisi açıklanmaktadır. Son aşamada, bütünleşik kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi ile ilgili kentsel tasarım odaklı ileri araştırma olanakları belirtilmektedir.

Model çözümlemelerinin karşılaştırmalı değerlendirmesi kapsamında; performans senaryolarında mekanizma-araç bağlantısı ile ilgili iki tip analiz-sentez yapılmaktadır. İlk kategoride; model çözümlemelerindeki ortak süreç yapısı üzerinden dönüşümsel karakter çözümlenmektedir. Performans-odaklı süreç karakterinde çelişki yaratan problem ve ortak hedeflere ulaşılmasını sağlayan çözüm; makro/ulusal, mezo/bölgesel, mikro/yerel ölçeklerde açıklanmaktadır. Süreç planlama-yönetime odaklanan modellerin süreç karakterinde dönüşüm sağlayan performans-odaklı kontrol kriterleri belirtilmektedir. İkinci kategoride; model çözümlemelerindeki işlevsel değer üzerinden bütünleşik karakter çözümlenmektedir. Performans-odaklı süreç senaryolarının anlam-tutarlılık-uygulanabilirlik kapsamında karakteristik işlev bakımından değerlendirilerek, makro/ulusal, mezo/bölgesel, mikro/yerel ölçeklerde açıklanmaktadır. Süreç planlama-yönetime odaklanan modellerin karakteristik işlevinde dönüşüm sağlayan işlevsel performans değeri ile ilgili performans kriterleri belirtilmektedir. Karar-katılım temelli işlevsel değerin mekanizma-araç bağlantılı uygulamalarda kullanımı üzerine karma yönteme dayalı bütünleşik verilerin çözümlemeli hesaplaması yapılarak, gerçekler ile olasılıklar arasındaki yeni-işlevsel köprü ile sistem çerçevesi tanımlanmaya çalışılmaktadır.

Bütünleşik kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi konusunda performans-odaklı mekanizma-araç bağlantısının; kentsel kontrol-odaklı planlama-tasarım uygulamaları, kentsel kalite-odaklı planlama-tasarım uygulamaları, kentsel kalkınma-odaklı planlama-tasarım uygulamaları ile ilişkisi değerlendirilmektedir. Bütünleşik sürecinin planlaması ve yönetimine odaklanan performans programlama konusunda mevcut ve öneri modellerde ortaya çıkan sistem çerçeveleri belirtilerek, ileri araştırma olanaklarına açılım sağlanmaktadır.

5.1 Mevcut ve Öneri Modellerinin Karşılaştırmalı Değerlendirmesi: Ölçeklerarası Performans Senaryolarında Mekanizma-Araç Bağlantısı

Model çözümlemesinde ortak süreç yapısı: dönüşümsel karakter

Bütünleşik Model Önerisi ile ilgili ortak yapı, anlam-tutarlılık ve uygulanabilirlik bakımından karşılaştırmalı değerlendirmesi için ölçeklerarası kademeli birlikteliğe dayalı işlevsel performans karakteri makro/ulusal, mezo/bölgesel, mikro/yerel ölçeklerde analiz edilmiştir. Süreç planlama-yönetim üzerine ölçeklerarası nitelikli performans senaryolarının ortak yapısında; '*dönüşümsel* mekanizma tasarımı' nedeniyle makro/ulusal, mezo/bölgesel ve mikro/yerel ölçeklerde çakışan kontrol kriterleri bulunmaktadır. Ölçeklerarası nitelikli bu kriterler; kentsel koruma-geliştirme sürecinin analitik planlaması ve stratejik yönetimi bakımından mekanizma-araç etkileşimi sağlayan bir bağlantı karakteri taşımaktadır. Ölçeklerarası işlevsel performans değeri temelinde dönüştürülen bu bağlantı karakteri; performans senaryosundaki vizyona dayalı mekanizma-araç bağlantısına göre süreç değeri (genel-özel karakter) bakımından değişkenlik göstermektedir. Dünya kentlerindeki karma karakterli uygulama modeli ile Türkiye/Istanbul'daki özgün karakterli uygulama modeli arasındaki işlevsel değer farkını kapatan ve mekanizma-araç bağlantısını dönüştüren ölçeklerarası nitelikli kontrol kriterleri aşağıda açıklanmaktadır (Şekil 5.1).

- Makro/Ulusal ölçek işlevsel performans karakteri bakımından çelişki yaratan durum: süreç planlama ve yönetim bakımından strateji-temelli Türkiye/Istanbul modeli kapsamındaki *ekonomik kalkınma-odaklı bölüntülü yaklaşım* ile sistem-temelli Dünya modeli kapsamındaki *sürdürülebilir kalkınma-odaklı bütünleşik yaklaşım* arasındaki (sistem düşüncesinden kentsel mekana yansıyan) karar-katılım temelli sistem farkından kaynaklanmaktadır. Makro/ulusal ölçekte "sürdürülebilir kalkınma" (UN, 2009; 2011) ve "bütünleşik kentsel gelişim" (EC, 1999; UN, 2000) doğrultusunda ortak hedef sağlayan çözüm; 'organizasyonel düzey süreç yapısı kapsamındaki *(mekanizma dönüşümüne açık ve süreçte aktif)* 'koruma odaklı süreç planlama ve yönetim çerçevesi' kapsamında, *mekanizma-araç bağlantısının tasarlanmasına* odaklanmaktadır. *Bütünleşik kentsel koruma-geliştirme sürecinin analitik planlaması ve stratejik yönetimi bakımından mekanizma-araç bağlantısının ortak hedef doğrultusunda dönüştürülmesi; ulusal ölçekli proaktif kentsel dönüşüm sistemi kapsamında 'ölçeklerarası performansa dayalı sürdürülebilir kentsel kalkınma stratejileri'nin geliştirilmesini sağlamaktadır, örn: karakteristik işleve dayalı bütünleşme sağlayan Geçiş modeli önerileri, sistem-temelli Dünya modeli ve performans-odaklı Süreç modeli önerisi* (Şekil 5.1).

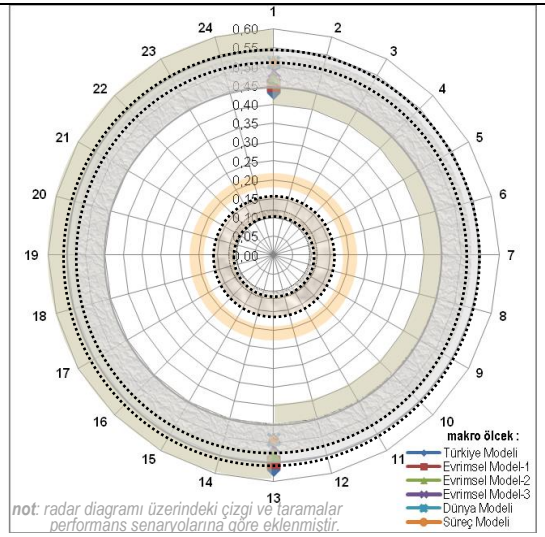

makro ölçek işlevsel performans karakterinde çelişkili durum:
ekonomik kalkınma odaklı bölüntülü süreç x
sürdürülebilir kalkınma odaklı bütünleşik süreç

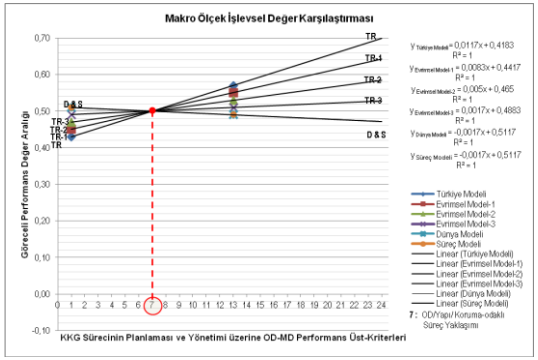

'organizasyonel düzey süreç yapısı: (mekanizma dönüşümüne açık ve süreçte aktif) koruma odaklı süreç planlama ve yönetim çerçevesi'

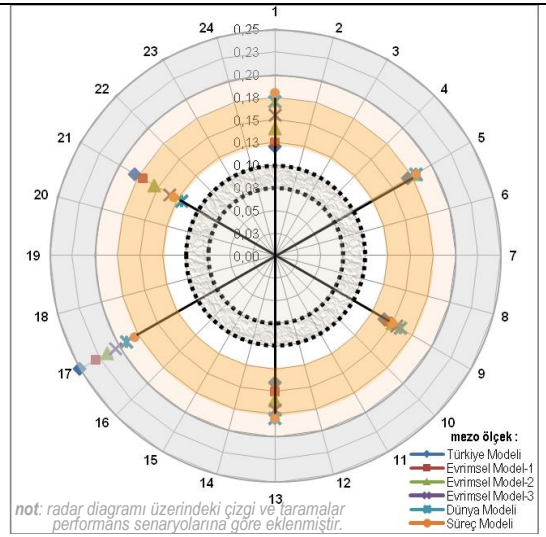

mezo ölçek işlevsel performans karakterinde çelişkili durum:
stratejik planlama yaklaşımı ile entropik süreç x
performans programlama ile negentropik süreç

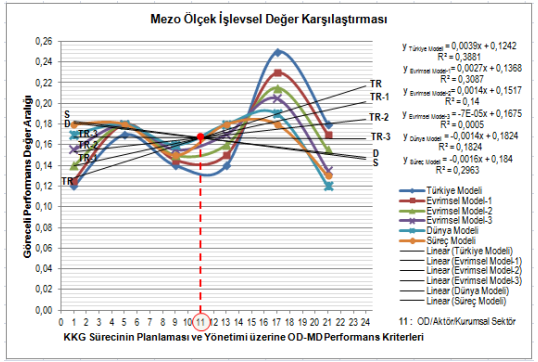

'organizasyonel düzey süreç aktörleri: (mekanizma dönüşümü üzerine bilinçlendirme sağlayan aktif ve yarı-kamusal nitelikli) kurumsal sektör"'

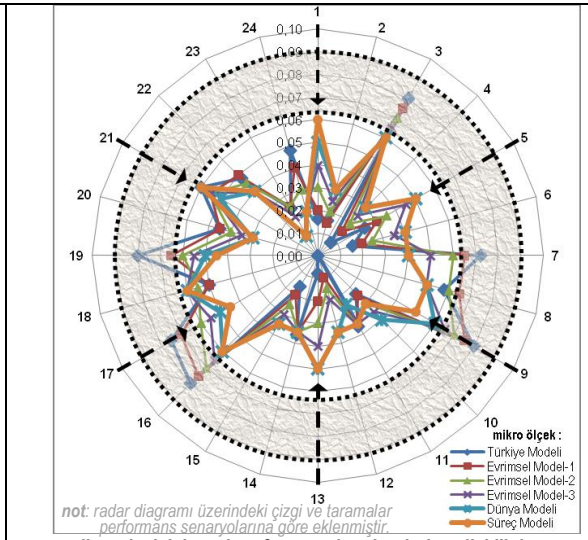

mikro ölçek işlevsel performans karakterinde çelişkili durum:
aşağıdan-yukarıya planlama mekanizmasının operasyonel aracı x
yukarıdan-aşağıya ve/veya bağlantılı planlama mekanizmasının aracı

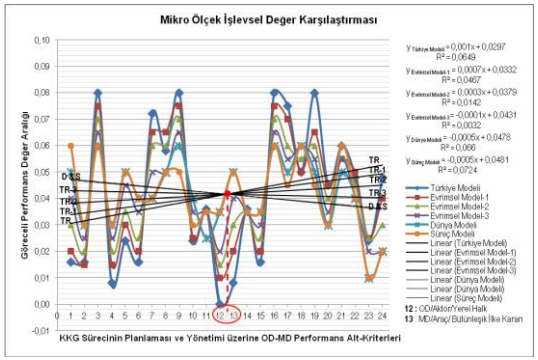

'organizasyonel düzey süreç aktörü: (bilinçli ve katılımcı) yerel halk' ve 'mekansal düzey planlama stratejisi: (bilinçli ve bütünleşik) ilke kararları'

Şekil 5.1 : Süreç planlama-yönetim üzerine ölçeklerarası performans senaryolarının ortak yapısı.
(modellerde dönüşen senaryolar ve çakışan kontrol kriterleri)

- Mezo/Bölgesel ölçek işlevsel performans karakteri bakımından çelişki yaratan durum: süreç planlama ve yönetim *bakımından,* strateji-temelli Türkiye/Istanbul modeli kapsamındaki *'stratejik planlama yaklaşımı ile entropik süreç çerçevesi'* ile sistem-temelli Dünya modeli kapsamındaki *'performans programlama ile negentropik süreç çerçevesi'* arasındaki (sistem düşüncesinden kentsel mekana yansıyan) strateji farkından kaynaklanmaktadır. Makro/ulusal ölçekli bütünleşik süreç planlama-yönetim doğrultusunda, mezo/bölgesel ölçekte ortak hedef sağlayan sürdürülebilir çözüm: 'organizasyonel düzey süreç aktörleri kapsamındaki (*mekanizma dönüşümü üzerine bilinçlendirme sağlayan aktif ve yarı-kamusal nitelikli*) kurumsal sektör", (örn: sivil toplum kuruluşları, meslek odaları, üniversiteler, kalkınma ajansları) ile kooperasyon sağlayan kamusal nitelikli kalkınma ajansları ve yarı-kamusal nitelikli koruma-geliştirme ajansları ve performans-odaklı kapasite geliştirme şirketleri üzerine odaklanmaktadır, örn: "kentsel gelişim şirketleri *[UDC]"* ve "kentsel koruma-geliştirme konsorsiyumları *[URC]"* çerçevesinde çalışan veya ortaklık kuran "stratejik hizmet güçleri *[task forces]",* "koruma-geliştirme odaklı girişimci-yaratıcı kurumlar *[urban regeneration initiatives]"*vb. *Bütünleşik kentsel koruma-geliştirme sürecinin analitik planlaması ve stratejik yönetimi bakımından mekanizma-araç bağlantısının ortak hedef doğrultusunda dönüştürülmesi; bölgesel ölçekli proaktif kentsel dönüşüm stratejileri kapsamında mekanizma-araç bağlantısı ile disiplinlerarası performansa dayalı 'bağlantılı stratejik planlama çerçeveleri'nin geliştirilmesini sağlamaktadır* (Şekil 5.1).
- Mikro/Ulusal ölçek işlevsel performans karakteri bakımından çelişki yaratan durum; süreç planlama ve yönetim bakımından, strateji-temelli Türkiye/Istanbul modeli kapsamındaki 'yukarıdan-aşağıya planlama mekanizmasının operasyonel araçları' ile sistem-temelli Dünya modeli kapsamındaki 'aşağıdan-yukarıya ve/veya bağlantılı planlama mekanizmasının araçları' arasındaki [koruma-geliştirme süreci çerçevesinde sistem düşüncesinden kentsel mekana yansıyan] işleyiş farkına odaklanmaktadır. Mezo/bölgesel ölçekli bütünleşik süreç planlama-yönetim doğrultusunda mikro/yerel ölçekte ortak hedef sağlayan sürdürülebilir çözüm: 'organizasyonel düzey süreç aktörü olarak [bilinçli ve katılımcı] yerel halk' ve 'mekansal düzey planlama stratejisi olarak [bilinçli ve bütünleşik] ilke kararları' üzerine odaklanmaktadır. Bütünleşik kentsel koruma-geliştirme sürecinin analitik planlaması ve stratejik yönetimi bakımından mekanizma-araç bağlantısının ortak hedef doğrultusunda dönüştürülmesi; yerel ölçekli kentsel kalite-odaklı sistem-strateji bütünlüğü için kentsel koruma-geliştirme süreci üzerine proaktif mekanizma-araç bağlantısı ile ölçeklerarası performansa *dayalı 'bütünleşik ve bağlantılı kentsel tasarım çerçeveleri'nin geliştirilmesini sağlamaktadır* (Şekil 5.1).

Model çözümlemesinde anlam-tutarlılık-uygulanabilirlik: bütünleşik karakter

Süreç planlama-yönetim üzerine ölçeklerarası nitelikli performans senaryolarının 'anlam ve tutarlık bakımından uygulanabilirliği' konusunda; 'dönüşümsel mekanizma tasarımı' nedeniyle makro/ulusal, mezo/bölgesel ve mikro/yerel ölçeklerde işlevsel performans değeri, karar-katılım bakımından belirleyici olmaktadır. Ölçeklerarası performansa dayanan bu değerler; kentsel koruma-geliştirme sürecinin analitik planlaması ve stratejik yönetimi bakımından mekanizma-araç dönüşümünde sürdürülebilirlik sağlayan 'bütünleşik karakter' taşımaktadır. Ölçeklerarası işlevsel performans değeri temelinde yeniden-programlanan bu bütünleşik karakter; model-atıflı mekanizma-araç bağlantısına dayalı rasyonel ve bağlantılı akıl yürütme biçimine göre [paradigma karakteri ile çerçevelenen] süreç değeri bakımından değişkenlik göstermektedir.

Sistem-temelli Dünya modeli uygulaması ile strateji-temelli Türkiye/Istanbul modeli arasındaki; işlevsel değer farkını anlam-tutarlılık bakımından açıklayan ve mekanizma-araç bağlantısını karar-katılım temelinde ölçeklerarası biçimde yeniden-programlanmasında etken olan değişkenler/faktörler aşağıda açıklanmaktadır (Şekil 5.2).

- Makro/Ulusal ölçek İşlevsel Performans: süreç planlama-yönetim üzerine performans-odaklı modeller kapsamında ölçeklerarası birliktelik sağlayan performans senaryolarının hedef-odaklı süreç karakterinde tutarlılık, organizasyonel ve mekansal düzeyleri kapsayan mekanizma-araç bağlantısının işlevsel değeri ile belirlenmektedir.
- Mezo/Bölgesel Ölçek İşlevsel Performans: süreç planlama-yönetim üzerine performans-odaklı modeller kapsamında planlama mekanizmasının bağlantı gücünde değişkenlik, planlama sistemi ve planlama stratejileri arasındaki bağlantı ile farklılaşmaktadır.
- Mikro/Yerel Ölçek İşlevsel Performans: süreç planlama-yönetim üzerine performans-odaklı modeller kapsamında planlama aracı olarak kentsel tasarım rehberleri konusunda uygulama etkinliğinde değişkenlik, karar-katılım temelli mekanizma-araç bağlantısına göre çeşitlenmektedir.
- Bütünleşik/Ölçeklerarası İşlevsel Performans: süreç planlama-yönetim üzerine performans-odaklı modeller kapsamında ölçeklerarası birliktelik sağlayan performans senaryolarının değer-odaklı süreç karakterinde tutarlılık, karakteristik işlevli mekanizma-araç bağlantısı ile sağlanmaktadır.

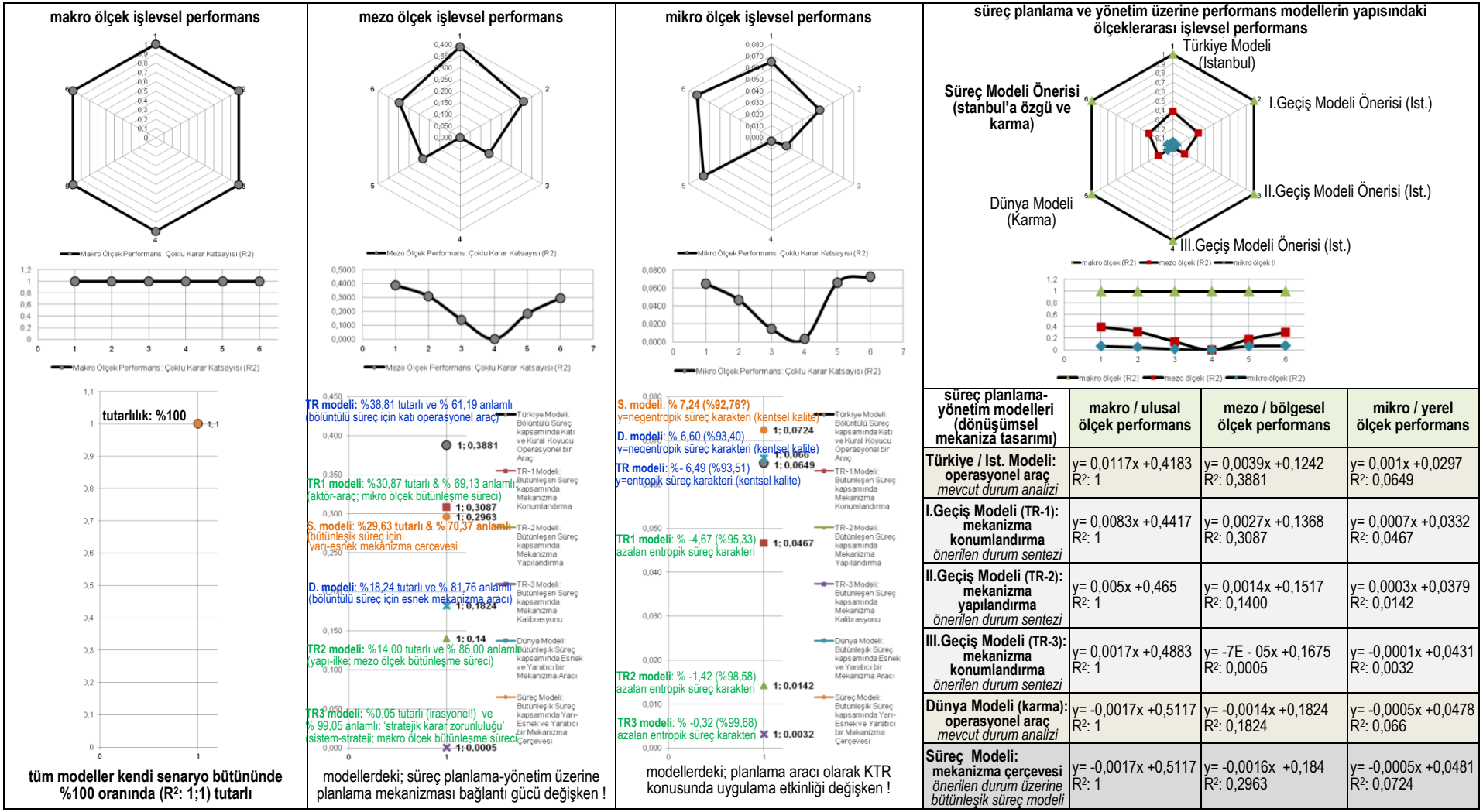

süreç planlama-yönetim modelleri (dönüşümsel mekaniza tasarımı)	makro / ulusal ölçek performans	mezo / bölgesel ölçek performans	mikro / yerel ölçek performans
Türkiye / Ist. Modeli: operasyonel araç *mevcut durum analizi*	y= 0,0117x +0,4183 R²: 1	y= 0,0039x +0,1242 R²: 0,3881	y= 0,001x +0,0297 R²: 0,0649
I.Geçiş Modeli (TR-1): mekanizma konumlandırma *önerilen durum sentezi*	y= 0,0083x +0,4417 R²: 1	y= 0,0027x +0,1368 R²: 0,3087	y= 0,0007x +0,0332 R²: 0,0467
II.Geçiş Modeli (TR-2): mekanizma yapılandırma *önerilen durum sentezi*	y= 0,005x +0,465 R²: 1	y= 0,0014x +0,1517 R²: 0,1400	y= 0,0003x +0,0379 R²: 0,0142
III.Geçiş Modeli (TR-3): mekanizma konumlandırma *önerilen durum sentezi*	y= 0,0017x +0,4883 R²: 1	y= -7E - 05x +0,1675 R²: 0,0005	y= -0,0001x +0,0431 R²: 0,0032
Dünya Modeli (karma): operasyonel araç *mevcut durum analizi*	y= -0,0017x +0,5117 R²: 1	y= -0,0014x +0,1824 R²: 0,1824	y= -0,0005x +0,0478 R²: 0,066
Süreç Modeli: mekanizma çerçevesi *önerilen durum üzerine bütünleşik süreç modeli*	y= -0,0017x +0,5117 R²: 1	y= -0,0016x +0,184 R²: 0,2963	y= -0,0005x +0,0481 R²: 0,0724

Şekil 5.2 : Süreç planlama-yönetim üzerine ölçeklerarası nitelikli performans senaryolarının anlam ve tutarlığı. *(karar-katılım temelli işlevsel değer)*

Makro/Ulusal ölçek işlevsel performans değeri bakımından; sürecin analitik planlaması ve stratejik yönetim konusunda, tüm modeller kendi performans senaryosu bütününde %100 oranında (R^2:1) tutarlı bir karaktere sahiptir (Şekil 5.2).

- Türkiye/Istanbul Modeli (küresel olarak hakim bölgesel kent): mekansal düzeyde organizasyonel sürecin stratejik planlaması ve pragmatik/eylemsel yönetimi için %75,4 oranında katı ve düzenleyici planlama mekanizmasında operasyonel planlama araçları kullanılmaktadır. Bu durum; makro/ulusal ölçekte süreç planlama-yönetim bakımından entropik süreç karakterine sahip ve mekanizma-araç bağlantısının ölçeklerarası tanımını belirsiz bırakan (Ersoy, 2000-2006; Çubuk, 2009; KENTGES, 2010; Gürler, 2011) bölüntülü planlama ve parçacıl yönetime dayalı *–19.yy veya öncesi döneme ait*---bir performans senaryosu ortaya çıkarmaktadır. Dünya kentlerindeki --*21.yy dönemine ait*-- uygulama modeline geçiş için; ölçeklerarası mekanizma-araç bağlantısına sahip planlama sistemi ve stratejileri konusunda *Markov* tipi süreç değerine odaklanan analitik bir karar alınması gerekmektedir.[314]
- Geçiş Modeli önerilerinde, mekansal düzeyde organizasyonel sürecin analitik planlaması ve stratejik yönetimi konusunda; mikro/yerel ölçekte [süreç aktörleri ile çözüm araçları arasında] bütünleşme sağlayan 'mekanizma konumlandırma' senaryosu[315], mezo/bölgesel ölçekte [süreç yapısı ve çözüm ilkeleri arasında] bütünleşme sağlayan 'mekanizma yapılandırma' senaryosu[316] ve makro/ulusal ölçekte [planlama sistemi ve planlama stratejisi arasında] bütünleşme sağlayan 'mekanizma kalibrasyon' senaryosu[317], entropik süreç karakteri taşımaktadır. Dünya kentlerindeki --*21.yy dönemine ait*-- uygulama modeline geçiş için; ölçeklerarası mekanizma-araç bağlantısına sahip planlama sistemi ve stratejileri konusunda *Markov* tipi süreç değeri odaklı stratejik bir karar alınması gerekmektedir.[318]
- Dünya Modeli (küresel-yerel süreçlerdeki kent): Dünya Modeline geçiş için organizasyonel düzeyde mekansal sürecin analitik planlaması ve stratejik yönetimi konusunda negentropik süreç karakteri taşımaktadır.[319]
- Süreç Modeli önerisi (küresel olarak hakim bölgesel/rekabetçi kentler): mekansal düzeyde organizasyonel sürecine analitik planlaması ve stratejik yönetimi konusunda negentropik süreç karakteri taşımaktadır.[320]

---

[314] Türkiye/Istanbul Modeli. OD: 0,43; (MD): 0,57; OD-MD oran: 0,43/0,57x100=%75,4. İşlevsel değer dağılımında stratejik orana sahip olmayan OD ve MD değerler, pragmatik bir durum göstermektedir.
[315] Geçiş Modeli-1. OD: 0,45; MD: 0,55. ölçeklerarası işlevsel performans değeri, $y_{makro\ (TR-1)} = 0{,}0083x+0{,}4417$.
[316] Geçiş Modeli-2. OD: 0,47; MD: 0,53. ölçeklerarası işlevsel performans değeri, $y_{makro\ (TR-2)} = 0{,}005x+0{,}465$.
[317] Geçiş Modeli-3. OD: 0,49; MD: 0,51. ölçeklerarası işlevsel performans değeri, $y_{makro\ (TR-3)} = 0{,}0017x+0{,}4883$.
[318] Geçiş Modeli-3 ardından Dünya modeline işlevsel değer dağılımında tersine straejik orana sahip olan OD ve MD değerler, stratejik karar seçimi ile ilgili kaçınılmaz durumu göstermektedir.
[319] Dünya Modeli. OD: 0,51, MD: 0,49. ölçeklerarası işlevsel performans değeri, $y_{makro\ (D)} = -0{,}0017x+0{,}5117$.
[320] Süreç Modeli. OD: 0,51, MD: 0,49. ölçeklerarası işlevsel performans değeri, $y_{makro\ (S)} = -0{,}0017x+0{,}5117$.

Mezo/Bölgesel ölçek işlevsel performans değeri bakımından; mevcut ve öneri modeller kapsamındaki koruma-geliştirme sürecinin analitik planlaması ve stratejik yönetim konusunda planlama mekanizmasının bağlantı gücü değişken bir karaktere sahiptir (Şekil 5.2).

- Strateji-temelli Türkiye/Istanbul Modeli (bölgesel ölçek); koruma geliştirme-sürecinin stratejik planlaması ve analitik yönetimi nedeniyle entropik süreç karakterine sahip olması nedeniyle mekanizma-araç bağlantısını sağlayamama bakımından %38,81 tutarlılık göstermektedir. Mekansal düzeyde organizasyonel süreç planlama (stratejik planlama) ve yönetim (pragmatik yönetim) hedeflenmesi nedeniyle ölçeklerarası performansa dayalı mekanizma-araç bağlantısı sağlanamamaktadır. Mevcut planlama uygulamalarında kentsel tasarım rehberlerinin katı nitelikli bir planlama mekanizması içinde operasyonel bir planlama aracı olarak kullanılması nedeniyle planlama sisteminde araç tanımının değişmesi %61,9 oranında bir anlam düzeyine sahiptir , örn: mevcut planlama mekanizmasında %70,8 oranında kapasite ile performans potansiyeli kullanılmayan proje-bazlı *Kuzguncuk* örneğinin bilgi paftası olarak onaylanmasına karşılık % 62,5 oranında kapasite ile performans potansiyeli KAUİP hükmüne bağlı biçimde kullanılan *Kısıklı* örneği. Bu durum; planlama mekanizması tarafından atanan mevcut kapasite değerine dayalı performans potansiyelinin değerlendirilemediğini göstermektedir. Bu anlam düzeyi, performans kaybı yaratmaktadır. Süreç planlama-yönetimde kullanılan planlama aracı bakımından, planlama mekanizmasının yerel ölçekteki potansiyeli %52,25 oranında ve ölçeklerarası toplam potansiyeli sadece % 20 oranında kullanılmaktadır. Bu durum; süreç planlama-yönetim bakımından mekanizma-araç bağlantısının rasyonel ve işlevsel olmadığı anlamına gelmektedir.
- I.Geçiş Modeli önerisi; koruma geliştirme-sürecinin planlaması ve yönetimi konusunda senaryosunda mikro/yerel ölçekte süreç aktörleri ile çözüm araçları arasında bütünleşme sağlamasına rağmen entropik süreç karakterine sahip olması nedeniyle mekanizma konumlandırma bakımından %30,87 tutarlılık göstermektedir. İlerideki planlama uygulamalarında revize edilerek kullanılması önerilen mevcut kentsel tasarım rehberleri; mekanizma-araç bağlantısı bakımından strateji-temelli bir karakteristik işlev gelişimi sağlamaktadır. Bu gelişim kapsamında, süreç-çözüm odaklı sistem ile kentsel tasarım rehberlerinin kapasitesi stratejik biçimde geliştirilmektedir. Yarı-esnek nitelikli planlama mekanizması içinde ölçeklerarası bir planlama aracı olarak kullanılması nedeniyle planlama sistemi ve stratejilerinde niteliğinin değişmesi %69,13 oranında bir anlam düzeyine sahiptir.

- II.Geçiş Modeli önerisi; koruma geliştirme-sürecinin planlaması ve yönetimi konusunda senaryosunda mezo/bölgesel ölçekte süreç yapısı ile çözüm ilkeleri arasında bütünleşme sağlamasına rağmen entropik süreç karakterine sahip olması nedeniyle mekanizma yapılandırma bakımından %14,00 tutarlılık göstermektedir. İlerideki planlama uygulamalarında revize edilerek kullanılması önerilen mevcut kentsel tasarım rehberleri; mekanizma-araç bağlantısı bakımından sistem-temelli bir karakteristik işlev gelişimi sağlamaktadır. Bu gelişim kapsamında, süreç-çözüm odaklı stratejiler ile kentsel tasarım rehberlerin kapasitesi sistematik biçimde geliştirilmektedir. Yarı-esnek nitelikli planlama mekanizması içinde ölçeklerarası bir planlama aracı olarak kullanılması nedeniyle planlama sistemi ve stratejilerinde niteliğinin değişmesi %86,00 oranında bir anlam düzeyine sahiptir.
- III.Geçiş Modeli önerisi; koruma geliştirme-sürecinin planlaması ve yönetimi konusunda senaryosunda makro/ulusal ölçekte planlama sistemi ile planlama stratejileri arasında bütünleşme sağlamasına rağmen sintropik süreç karakterine sahip olması nedeniyle mekanizma kalibrasyonu bakımından %0,05 tutarlılık göstermektedir. Mekansal düzeyde organizasyonel süreç planlama ve yönetim sağlayan, stratejik karaktere sahip bu modelin planlama uygulamalarında kullanılması irrasyonel bir nitelik taşımaktadır. Bu nedenle; sistem-temelli Dünya modeli veya performans-odaklı Süreç modeline geçiş bakımından rasyonel biçimde stratejik karar alma ve uygulama durumu kaçınılmaz bir nitelik taşımaktadır. İlerideki planlama uygulamalarında revize edilerek kullanılması önerilen mevcut kentsel tasarım rehberleri; mekanizma-araç bağlantısı bakımından sistem-temelli karakteristik işlev gelişimi sağlamaktadır. Bu gelişim kapsamında, süreç-çözüm odaklı stratejiler ile kentsel tasarım rehberlerinin kapasitesi sistematik biçimde geliştirilmektedir. Yarı-esnek nitelikli planlama mekanizması içinde ölçeklerarası bir planlama aracı olarak kullanılması nedeniyle planlama sistemi ve stratejilerinde niteliğinin değişmesi %99,95 oranında bir anlam düzeyine sahiptir.
- Sistem-temelli Dünya Modeli (küresel-ulusal-bölgesel-yerel); koruma geliştirme-sürecinin organizasyonel düzeyde analitik planlaması ve mekansal düzeyde stratejik yönetimi nedeniyle negentropik süreç karakterine sahip olması nedeniyle mekanizma-araç bağlantısını sağlama bakımından %18,24 tutarlılık göstermektedir. Organizasyonel düzeyde mekansal süreç planlama ve yönetim hedeflenmesi nedeniyle ölçeklerarası performansa dayalı mekanizma-araç bağlantısı sağlanmaktadır. Mevcut planlama uygulamalarında kentsel tasarım rehberlerinin esnek nitelikli bir planlama mekanizması içinde yaratıcı bir planlama aracı olarak kullanılması nedeniyle planlama sisteminde araç tanımının değişmesi %81,76 oranında bir anlam düzeyine sahiptir. Bu anlam düzeyi, kalite-odaklı

çarpan etkili mekanizma-araç bağlantısı nedeniyle performans kazancı yaratmaktadır.

- Performans-odaklı Süreç Modeli önerisi (Istanbul'a özgü/kent-bölgesel ve karma/küresel); koruma-geliştirme sürecinin organizasyonel düzeyde analitik planlaması ve mekansal düzeyde stratejik yönetimi nedeniyle negentropik süreç karakterine sahip olması nedeniyle mekanizma-araç bağlantısı sağlama bakımından % 29,63 oranında tutarlılık göstermektedir. Organizasyonel düzeyde mekansal süreç planlama ve yönetim hedeflenmesi nedeniyle ölçeklerarası performansa dayalı mekanizma-araç bağlantısı sağlanmaktadır. Mevcut planlama uygulamalarında kentsel tasarım rehberlerinin yarı-esnek nitelikli bir planlama mekanizması içinde düzenleyici ve yaratıcı bir planlama aracı olarak kullanılması nedeniyle planlama sisteminde araç tanımının değişmesi % 70,37 oranında bir anlam düzeyine sahiptir. Bu anlam düzeyi; kalite-odaklı çarpan etkili mekanizma-araç bağlantısı nedeniyle performans kazancı yaratmaktadır.

Mikro/Ulusal ölçek işlevsel performans değeri bakımından; mevcut ve öneri modeller kapsamındaki koruma-geliştirme sürecinin analitik planlaması ve stratejik yönetim konusunda planlama uygulamalarında bir araç olarak kentsel tasarım rehberlerinin uygulama etkinliği değişken bir karaktere sahiptir (Şekil 5.2).

- Strateji-temelli Türkiye/Istanbul Modeli (küresel olarak hakim bölgesel kent): %6,49 oranında entropik süreç karakterli bir olasılıkla gerçekleştirilmiştir. Bölüntülü kentsel koruma-geliştirme sürecinin stratejik planlaması ve pragmatik/eylemsel yönetimi nedeniyle katı planlama mekanizmasının düzenleyici araçları, kentsel kalite bakımından %93,51 oranında yıpranma etkisi ortaya çıkarmaktadır.
- Planlama uygulamalarındaki mevcut Türkiye/Istanbul modelinin, negentropik süreç karakterine dönüşümü üzerine bileşik yapıda tasarlanan/planlanan üç aşamalı geçiş süreci ile Dünya Modeline yakınlaşmayı hedefleyen analitik kararın gerçekleştirilmesi; toplamda % 6,41 oranında olasılıkla önerilmektedir.[321]
- I.Geçiş Modeli önerisi: %4,67 oranında entropik süreç karakterli bir olasılıkla gerçekleştirilmesi önerilmektedir. Kentsel kalite bakımından %95,33 oranında çarpan etkisi tasarlanmaktadır.
- II.Geçiş Modeli önerisi: %1,42 oranında entropik süreç karakterli bir olasılıkla gerçekleştirilmesi önerilmektedir. Kentsel kalite bakımından %98,58 oranında çarpan etkisi tasarlanmaktadır.

[321] toplam oran: (%4,67 + %1,42 + %0,32) = %6,41.

- III.Geçiş Modeli önerisi: %0,32 oranında sintropik süreç karakterli bir olasılıkla bir olasılıkla gerçekleştirilmesi önerilmektedir. Kentsel kalite bakımından %99,68 oranında çarpan etkisi tasarlanmaktadır.
- Planlama uygulamalarındaki Türkiye/Istanbul modelinin entropik süreç karakterinden, negentropik süreç karakterine dönüşümü üzerine; bileşik yapıda tasarlanan/planlanan üç aşamalı geçiş sonunda tek aşamada Dünya modeline geçiş toplamda %0,19 oranında[322] veya Süreç Modeline geçiş toplamda %0,83 oranında[323] gerçekleştirilme olasılığına sahip bir stratejik karar seçimi yapılması önerilmektedir
- Sistem-temelli Dünya Modeli (küresel-yerel süreçlerdeki kent): %6,60 oranında negentropik süreç karakterli bir olasılıkla gerçekleştirilmiştir. Kentsel kalite bakımından %93,40 oranında çarpan etkisi ortaya çıkarmaktadır.
- Performans-odaklı Süreç Modeli önerisi (küresel olarak hakim bölgesel/rekabetçi kentler): %7,24 negentropik süreç karakterli bir olasılıkla gerçekleştirilmesi önerilmektedir. Kentsel kalite bakımından %92,76 oranında çarpan etkisi tasarlanmaktadır.

Modellerde karar-katılım temelli değer: performans karakteri

Süreç planlama-yönetim üzerine ölçeklerarası nitelikli performans senaryolarının gerçekler-olasılıklar arasındaki mekanizma-araç bağlantısı konusunda; makro/ulusal, mezo/bölgesel ve mikro/yerel ölçeklerdeki işlevsel değeri, karar-katılım temelli uygulamalar bakımından belirleyici olmaktadır. Ölçeklerarası performansa dayanan bu değerler; kentsel koruma-geliştirme sürecinin analitik planlaması ve stratejik yönetimi bakımından mekanizma-araç dönüşümünde sürdürülebilirlik sağlayan bir performans karakteri taşımaktadır.

Modellerde; makro/ulusal, mezo/bölgesel ve mikro/yerel ölçeklerde farklı performans karakteri sağlayan karar-katılım temelli işlevsel değer oluşmaktadır.

- Organizasyonel ve Mekansal düzeylerde Süreç Planlama-Yönetim kararlarında Makro/Ulusal Ölçekte Ölçeklerarası Performans Karakteri (Çizelge 5.1).
- Sistem-Strateji temelli Süreç Planlama-Yönetim üzerine Mezo/Bölgesel Ölçekte Bağlantılı Performans Karakteri (Çizelge 5.2).
- Karar-Katılım temelli Süreç Planlama-Yönetime odaklanan Planlama-Tasarım Uygulamalarında Yerel Ölçekte Disiplinlerarası Performans Karakteri (Çizelge 5.3).

---

[322] toplam oran: (%6,60-%6,41)=%0,19.
[323] toplam oran: (%7,24-%6,41)=%0,83.

Çizelge 5.1 : Mevcut ve Öneri Modeller kapsamında karar-katılım temelli işlevsel değerleri üzerinden çözümlenen makro/ulusal ölçekli uygulama üzerine hesaplamalar (ölçeklerarası performans).

MAKRO / ULUSAL ÖLÇEK İŞLEVSEL PERFORMANS		Türkiye/ ISTANBUL Mevcut Model Uygulaması (TR)		TR/Ist'a özgü I.Geçiş Modeli Önerisi (TR-1)		TR/Ist'a özgü II.Geçiş Modeli Önerisi (TR-2)		TR/Ist'a özgü III.Geçiş Modeli Önerisi (TR-3)		Dünya Kentlerindeki Mevcut Model Uygulaması (D)		Dünya Kentleri Mevcut Model'e Geçiş TR(D)		Bütünleşik Süreç Modeli Önerisine Geçiş TR(S)		Bütünleşik Süreç Modeli Önerisine Geçiş D(S)		NİTEL AÇIKLAMA
KARMA YÖNTEM makro ölçekte 2 adet performans üst-kriteri ile çözümlenen karar-katılım temelli süreç		tersine çözümleme: sürecin strateiik planlaması ve pragmatik yönetiminde katı ve düzenleyici kontrol-odaklı operasyonel araç		ileriye çözümleme analitik karar ! mekanizma konumlandırma: süreç aktörü-çözüm aracı mikro bütünleşme		ileriye çözümleme analitik + stratejik mekanizma yapılandırma: süreç yapısı-çözüm ilkesi mezo bütünleşme		ileriye çözümleme stratejik karar ! mekanizma kalibrasyon planlama sistemi-planlama strateiisi makro bütünleşme		tersine çözümleme: sürecin analitik planlaması ve strateiik yönetiminde esnek ve yaratıcı kalite-odaklı mekanizma aracı		ileriye çözümleme: sürecin analitik planlaması ve strateiik yönetiminde esnek ve yaratıcı kalite-odaklı mekanizma aracı		ileriye çözümle: sürecin analitik planlaması ve strateiik yönetiminde kontrol-odaklı düzenleyici, kalite-odaklı yaratıcı ve kalkınma-odaklı yarı-esnek mekanizma çerçevesi				ÖLCEKLERARASI PERFORMANS çok-kriterli kararlarda koordinasyon & çok-aktörlü katılımda kooperasyon
NİCEL AÇIKLAMA		w (Pn)	v (Sn)	w(Pn)	v (Sn)	w(Pn)	v (Sn)	v(Pn)	v (Sn)	w(Pn)	v (Sn)	w(Pn)	v (Sn)	w(Pn)	v (Sn)	w(Pn)	v (Sn)	planlama-yönetim
süreç aktörleri (∑P9-12)		**0,140**	**8,610**	**0,145**	**8,918**	**0,150**	**9,225**	**0,155**	**9,533**	**0,160**	**108,080**	**0,160**	**9,840**	**0,150**	**9,225**	**0,150**	**101,360**	toplam ortaklık değeri
organizasyonel (OD)		**0,430**	**26,445**	**0,450**	**27,675**	**0,47**	**28,905**	**0,490**	**30,135**	**0,510**	**344,505**	**0,510**	**31,365**	**0,510**	**31,365**	**0,510**	**344,540**	analitik planlama değeri
mekansal (MD)		**0,570**	**35,055**	**0,550**	**33,285**	**0,53**	**32,595**	**0,510**	**31,365**	**0,490**	**330,995**	**0,490**	**30,135**	**0,490**	**30,135**	**0,490**	**331,085**	strateiik yönetim değeri
KTR ulusal ölcek (G)		**1,000**	**61,500**	**1,000**	**61,500**	**1,000**	**61,500**	**1,000**	**61,500**	**1,000**	**675,500**	**1,000**	**61,500**	**1,000**	**61,500**	**1,000**	**675,625**	toplam süreç değeri
(OD/MD)x100		**% 75,4**		**% 81,8**		**% 88,7**		**% 96,1**		**% 104,1**		**% 104,1**						OD-MD performans etkinlik oranı
(∑ OD) x 100 / (G)		**% 43**		**% 45**		**% 47**		**% 49**		**% 51**		**% 51**						OD etkinlik oranı
(∑ MD) x 100 / (G)		**% 57**		**% 55**		**% 53**		**% 51**		**%49**		**% 49**						MD etkinlik oranı
$(\sum P_{9\text{-}12})$ x 100 / (G)		**% 14,00**		**% 14,50**		**% 15,00**		**% 15,50**		**%16,00**		**% 16,00**		**% 15,00**				süreçte aktör strateiisinin toplam gücü
y MEZO = f (x)		**0,117x+0,4183** entropik süreç		**0,0083x+0,4417** entropik süreç		**0,0005x+0,4650** entropik süreç		**0,017x+0,4883** entropik süreç (alt ölcekler: sintropik)		**-0,0017x+0,5117** negentropik süreç		**-0,0017x+0,5117** negentropik süreç						işlevsel performans değeri *(performance function of value)*
R^2 MAKRO		**1**		**1**						**1**		**1**						çoklu-karar katsayısı
ortaklık	G = 2^n-1	2^3-1= **7**		2^4-1= **15**						2^4-1= **15**		2^4-1 = **15**						süreçte ortaklık modeli kurma olasılığı
ortaklık	$(1/2^n\text{-}1)$ x 100	**1/7 →%14,3** 3-aktörlü kamusal liderlik modeli		**1/15 →%6,7** 4-aktörlü büyük ortaklık modelinin desteklenerek geliştirilmesi						**1/15 → %6,7** 4-aktörlü büvük ortaklık modelinin aktif kullanımı		**1/15 → %6,7** 4-aktörlü büyük ortaklık modelinin aktif kullanımı						gerçekleşen ortaklığın olasılık yüzdesi
uyg. olasılığı	C (S, n) = P(S,n)/n! = S! / n! x (S-n)!	**C** kamu sektörü (2,1) = **1** **C** uyg.model (3,2) = **3**		**C** kamu sektörü (2,1) = **1** **C** uyg.modeli (4,2) = **6**						**C** kamu sektörü (2,1) = **1** **C** uyg.modeli (4,2) = **6**		**C** kamu sektörü (2,1) = **1** **C** uyg. modeli (4,2) = **6**						karar-katılım temelli bütünleşik süreç oluşma olasılığı (ortak yapı)
uyg. olasılığı	(1/C(S,n)) x 100	(1 / 1 x 100)→**%100** (1 / 3 x 100)→**%33,3** belirsizlik+düzen=çelişki		(1 / 1 x 100)→**%100 kamu sektörü** (1 / 6 x 100)→**%16,7 uygulama modeli** karar-katılım temelli bütünleşme = koordinasyon&kooperasyon						(1/1 x 100)→**%100** (1/6 x 100)→**%16,7** yaratıcılık+düzen= etkileşim		(1 / 1 x 100)→**%100 kamu sektörü** (1 / 6 x 100)→**%16,7 uygulama modeli** karar-katılım temelli etkileşim = koordinasyon & kooperasyon (pro-aktif)						gerçekleşen sürecin olasılık yüzdesi
faktör	$\sqrt{R^2}$ = R veya Γ	√1=**1**		√1=**1**						√1=**1**		√1=**1**						çoklu-karara dayalı süreç etkinliği
faktör	y=**f**(x) → **f**(x)=y v(S_{24})=**F** ($\sum P_{9\text{-}12}$)	1 (2) = **F** (61,500) $\mathbf{F_{makro}}$ = 0,0325		1 (2)=**F**(61,500) $\mathbf{F_{makro}}$ = 0,0325						1 (2)=F(675,500) $\mathbf{F_{makro}}$ = 0,0030		1 (2)=F(61,500) $\mathbf{F_{makro}}$ = 0,0325		1 (2)=F(61,500) $\mathbf{F_{makro}}$= 0,0325		1 (2)=F(675,625) $\mathbf{F_{makro}}$ = 0,0030		süreç stratejisinin bütünleşik işlevsel birim değeri
değer	y=f(**x**) → f(**x**)=y v(S24)=F ($\sum P_{9\text{-}12}$)	0,117x+0,4183= 0,0325 $\mathbf{x_{makro}}$= -3,297		0,0083x+0,4417= 0,0325 $\mathbf{x_{makro}}$= -49,301		0,0005x+0,4650 = 0,0325 $\mathbf{x_{makro}}$= -86,500		0,017x+0,4883= 0,00325 $\mathbf{x_{makro}}$= -2,681		-0,0017x+0,5117 = 0,0030 $\mathbf{x_{makro}}$= 299,235		-0,0017x+0,5117 = 0,0325 $\mathbf{x_{makro}}$= 281,882		-0,0017x+0,5117 = 0,0325 $\mathbf{x_{makro}}$= 281,882		-0,0017x+0,5117 = 0,0030 $\mathbf{x_{makro}}$= 299,235		süreç karakteri ie ilgili bütünleşik değişken (süreç uyg. olasılıklı performans birim değeri)
değer	x_{makro} / örn. sayısı	-3,297 / 5= -0,659		73,000 / 5= -9,86		-86,50 / 5= -17,30		-2,681/ 5= -0,536		299,235 / 39 = 7,67		281,882 / 5 = 56,38		281,882 / 5 = 56,38		299,235 / 39 = 7,67		süreç–çözüm odaklı 1 adet KTR uyg. olasılık
etki-güç	(G) çarpan etki	**makro** = 4,75		**makro** = 9,82		**makro** = 7,89		**makro** = 5,96		**makro** = 4,96		**makro** = 4,96		**makro** = 4,96		**makro** = 4,96		makro karşılaştırmalı performans değeri (süreç ve üst-kriter)
etki-güç	(makro) çarpan etki	**üst-kriter** (4,75/2) = 2,38		**üst-kriter** (9,82/2) = 4,91		**üst-kriter** (7,89/2) = 3,95		**üst-kriter** (5,96/2) = 2,98		**üst-kriter** (4,96/2) = 2,48		**üst-kriter** (4,96/2) = 2,48		**üst-kriter** (4,96/2) = 2,48		**üst-kriter** (4,96/2) = 2,48		

Çizelge 5.2 : Mevcut ve Öneri Modeller kapsamında karar-katılım temelli işlevsel değerleri üzerinden çözümlenen mezo/bölgesel ölçekli uygulama üzerine hesaplamalar (bağlantılı performans).

MEZO / BÖLGESEL ÖLÇEK İŞLEVSEL PERFORMANS		**Türkiye/ ISTANBUL Mevcut Model Uygulaması (TR)**		**TR/Ist'a özgü I.Geçiş Modeli Önerisi (TR-1)**		**TR/Ist'a özgü II.Geçiş Modeli Önerisi (TR-2)**		**TR/Ist'a özgü III.Geçiş Modeli Önerisi (TR-3)**		**Dünya Kentlerindeki Mevcut Model Uygulaması (D)**		**Dünya Kentleri Mevcut Model'e Geçiş TR(D)**		**Bütünleşik Süreç Modeli Önerisine Geçiş TR(S)**		**Bütünleşik Süreç Modeli Önerisine Geçiş D(S)**		**NİTEL AÇIKLAMA**
KARMA YÖNTEM mezo ölçekte 6 adet performans kriteri ile çözümlenen karar-katılım temelli süreç		**tersine çözümleme:** sürecin stratejik planlaması ve pragmatik yönetiminde katı ve düzenlevici kontrol-odaklı operasyonel araç		**ileriye çözümleme** analitik karar ! mekanizma konumlandırma: süreç aktörü-çözüm aracı mikro bütünleşme		**ileriye çözümleme** analitik + stratejik mekanizma yapılandırma: süreç yapısı-çözüm ilkesi mezo bütünleşme		**ileriye çözümleme** stratejik karar ! mekanizma kalibrasyon planlama sistemi-planlama stratejisi makro bütünleşme		**tersine çözümleme:** sürecin analitik planlaması ve stratejik yönetiminde esnek ve yaratıcı kalite-odaklı mekanizma aracı		**ileriye çözümleme:** sürecin analitik planlaması ve stratejik yönetiminde kontrol-odaklı düzenlevici kalite-odaklı mekanizma aracı		**ileriye çözümle:** sürecin analitik planlaması ve stratejik yönetiminde kontrol-odaklı düzenlevici kalite-odaklı yaratıcı ve kalkınma-odaklı yarı-esnek mekanizma çerçevesi				**BAĞLANTILI PERFORMANS** çok-kriterli kararlarda koordinasyon & çok-aktörlü katılımda kooperasyon
NİCEL AÇIKLAMA		w (Pn)	v (Sn)	w(Pn)	v (Sn)	w(Pn)	v (Sn)	v(Pn)	v (Sn)	w(Pn)	v (Sn)	w(Pn)	v (Sn)	w(Pn)	v (Sn)	w(Pn)	v (Sn)	**planlama-yönetim**
süreç aktörleri ($\sum$P9-12)		**0,140**	**8,610**	**0,145**	**8,918**	**0,150**	**9,225**	**0,155**	**9,533**	**0,160**	**108,080**	**0,160**	**9,840**	**0,150**	**9,225**	**0,150**	**101,360**	**toplam ortaklık değeri**
KTR bölgesel ölçek (G)		**1,000**	**61,500**	**1,000**	**61,500**	**1,000**	**61,500**	**1,000**	**61,500**	**1,000**	**675,500**	**1,000**	**61,500**	**1,000**	**61,500**	**1,000**	**675,625**	**toplam süreç değeri**
($\sum$ P 9-12) x 100 / (G)		(8,610 x 100 / 61,5) = **%14,00**		(8,918 x 100 / 61,5) = **%14,50**		(9,225 x 100 / 61,5) = **%15,00**		(9,553 x 100 / 61,5) = **%15,50**		(108,080 x 100 / 675,5) = **%16,00**		(9,840 x 100 / 61,5) = **%16,00**		(9,225 x100 / 61,5) = **%15,00**		101,360*100/675,625= **%15,00**		süreçte aktör stratejisinin toplam gücü
$y_{MEZO} = f(x)$		**0,0039x+0,1242** entropik süreç		**0,0027x+0,1368** entropik süreç		**0,0014x+0,1517** entropik süreç		**-7e-05x+1675** sintropik süreç!		**-0,0014x+0,1824** negentropik süreç		**-0,0014x+0,1824** negentropik süreç		**-0,0005x+0,0481** negentropik süreç				işlevsel performans değeri
R^2 MEZO		**0,3881**		**0,1368**		**0,1400**		**0,0005**		**0,1824**		**0,1824**		**0,2963**				çoklu-karar katsayısı
ortaklık	G = 2^n-1	2^3-1= **7**		2^4-1= **15**						2^4-1= **15**		2^4-1 = **15**						süreçte ortaklık modeli kurma olasılığı
	$(1/2^n\text{-}1)$ x 100	**(1 / 7) →%14,3** *3-aktörlü kamusal liderlik modeli*		(1 / 15) →%6,7						**(1 /15) →%6,7** *4-aktörlü büyük ortaklık modeli*		(1 / 15) →%6,7						gerçekleşen ortaklığın olasılık yüzdesi
uyg. olasılığı	C (S, n) = P(S,n)/n! = S! / n! x (S-n)!	C süreç aktörleri (6, 3) = 20		C süreç aktörleri (6, 4) = 15						C süreç aktörleri (6, 4) = 15		C süreç aktörleri (6, 4) = 15						karar-katılım temelli bütünleşik süreç oluşma olasılığı (ortak yapı)
	(1/C(S,n)) x 100	(1 / 20) → **%5,0**		(1 / 15) → %6,67						(1 / 15) → **%6,7**		(1 / 15) → %6,67						gerçekleşen sürecin olasılık yüzdesi
faktör	$\sqrt{R^2}$ = R veya Γ	(√0,3881) = **0,6229**		(√0,1368) = **0,3698**		(√0,1400) = **0,3471**		(√0,0005) = **0,0223**		(√0,1824) = **0,4270**		(√0,1824) = **0,4270**		(√0,2963) = **0,5543**				çoklu-karara dayalı süreç etkinliği
	y=**f**(x) → **f**(x)=y v(S_{24})=**F** ($\sum P_{9-12}$)	0,6229 (6) = F (61,500) **F_{mezo}** = 0,0608		0,3698(6) = F (61,5) **F_{mezo}** = 0,0361		0,3471 (6) = F (61,5) **F_{mezo}** = 0,0365		0,0223 (6) = F (61,5) **F_{mezo}** = 0,0022		0,4270 (6) = F (675,5) **F_{mezo}** = 0,0038		0,4270 (6) =F (61,5) **F_{mezo}** = 0,0038		0,5543 (6) = F (61,5) **F_{mezo}** = 0,0531		0,5543 (6) = F (675,625) **F_{mezo}** = 0,0480		Süreç stratejisinin bütünleşik işlevsel birim değeri
değer	y=f(**x**) → f(**x**)=y **v**(S_{24})=F ($\sum P_{9-12}$)	0,039x + 0,1242 = 0,0608 **x_{mezo}** = **- 16,256**		0,0027x+0,1368 = 0,0361 **x_{mezo}** = - 37,296		0,0014x+0,1571 = 0,0365 **x_{mezo}** = - 37,296		(-7*(euler no: 2,71828-05)+1675= 0,0022 **x_{mezo}** = 83,028		-0,0005x + 0,0478 = 0,0038 **x_{mezo}** = **127,571**		-0,0005x+0,0478 = 0,0038 **x_{mezo}** = 100,500		-0,0005x+0,0481 =0,0531 **x_{mezo}** = 81,813		-0,0005x+0,0481 = 0,0480 **x_{mezo}** = **112,000**		süreç karakteri ie ilgili bütünleşik değişken (süreç uyg. olasılıklı performans birim değeri)
	x_{mezo}/örn. sayısı	$x_{uyg.}$(16,256 / 5)= -3,25		$x_{uyg.}$(73,000/5)= 14,6		$x_{uyg.}$ (-37,296/5)= -7,46		$x_{uyg.}$(82,286/5)= 16,61		$x_{uyg.}$(127,571 / 39) = 3,27		$x_{uyg.}$(127,571/5)=20,1		$x_{uyg.}$(81,813/5)= 16,36		$x_{uyg.}$(112,00/39)= 2,87		süreç–çözüm odaklı bir kentsel tasarım rehberi
etki-güç	(G) çarpan etki	**mezo** = 91,23		**mezo** = 86,76		**mezo** = 87,60		**mezo** = 86,24		**mezo** = 86,66		**mezo** = 86,66		**mezo** = 76,09		**mezo** = 76,09		mezo ölçek karşılaştırmalı performans değeri (süreç ve kriter)
	(mezo) çarpan etki	**kriter** (91,23/6) = **15,21**		**kriter** (86,76/6) = 14,46		**kriter** (87,60/6) = 14,60		**kriter** (86,24/6) = 14,37		**kriter** (86,66/6) = **14,44**		**kriter** (86,66/6) = 14,44		**kriter** (76,09/6) = **12,68**		**kriter** (76,09/6) = **12,68**		

Çizelge 5.3 : Mevcut ve Öneri Modeller kapsamında karar-katılım temelli işlevsel değerleri üzerinden çözümlenen mikro/yerel ölçekli uygulama üzerine hesaplamalar (disiplinlerarası performans).

MİKRO / YEREL ÖLÇEK İŞLEVSEL PERFORMANS		**Türkiye/ISTANBUL Mevcut Model Uygulaması (TR)**		**TR/Ist'a özgü I.Geçiş Modeli Önerisi (TR-1)**		**TR/Ist'a özgü II.Geçiş Modeli Önerisi (TR-2)**		**TR/Ist'a özgü III.Geçiş Modeli Önerisi (TR-3)**		**Dünya Kentleri Mevcut Model Uygulaması (D)**		**Dünya Kentleri Mevcut Model'e Geçiş TR(D)**		**Bütünleşik Süreç Modeli Önerisine Geçiş TR(S)**		**Bütünleşik Süreç Modeli Önerisine Geçiş D(S)**		**NİTEL AÇIKLAMA**
KARMA YÖNTEM mikro ölçekte 24adet performans alt-kriteri ile çözümlenen karar-katılım temelli süreç		**tersine çözümleme:** sürecin strateiik planlaması ve pragmatik yönetiminde katı ve düzenleyici operasyon odaklı planlama aracı		**ileriye çözümleme** analitik karar ! mekanizma konumlandırma: süreç aktörü-çözüm aracı mikro bütünleşme		**ileriye çözümleme** analitik + stratejik mekanizma yapılandırma: süreç yapısı-çözüm ilkesi mezo bütünleşme		**ileriye çözümleme** stratejik karar ! mekanizma kalibrasyon planlama sistemi-planlama strateiisi makro bütünleşme		**tersine çözümleme:** sürecin analitik planlaması ve strateiik yönetiminde esnek ve yaratıcı kalite-odaklı mekanizma aracı		**ileriye çözümleme:** sürecin analitik planlaması ve strateiik yönetiminde esnek ve yaratıcı kalite-odaklı mekanizma aracı		**ileriye çözümle:** sürecin analitik planlaması ve strateiik yönetiminde varı-esnek ve kalite odaklı mekanizma çerçevesi		**tersine çözümleme:** sürecin strateiik planlaması ve pragmatik yönetiminde katı ve düzenlevici operasyon odaklı planlama aracı		**DİSİPLİNLERARASI PERFORMANS** çok-kriterli kararlarda koordinasyon & çok-aktörlü katılımda kooperasyon
NİCEL AÇIKLAMA		w (Pn)	v (Sn)	w(Pn)	v (Sn)	w(Pn)	v (Sn)	v(Pn)	v (Sn)	w(Pn)	v (Sn)	w(Pn)	v (Sn)	w(Pn)	v (Sn)	w(Pn)	v (Sn)	**planlama-yönetim**
(P_9) kamu sektörü		0,080	4,920	0,075	4,163	0,070	4,305	0,065	3,998	0,060	40,530	0,060	3,690	0,050	3,075	0,050	33,775	ortaklık değeri-1
(P_{10}) özel sektör		0,024	1,476	0,025	1,538	0,030	1,845	0,035	2,153	0,040	27,020	0,040	2,460	0,030	1,845	0,030	20,265	ortaklık değeri-2
(P_{11}) kurumsal sektör		0,036	2,214	0,035	2,153	0,035	2,153	0,035	2,153	0,025	16,888	0,025	1,538	0,035	2,153	0,035	23,643	ortaklık değeri-3
(P_{12}) yerel halk		0,000	0,000	0,010	0,615	0,015	0,923	0,020	1,230	0,035	23,643	0,035	2,153	0,035	2,153	0,035	23,678	ortaklık değeri-4
süreç aktörleri ($\sum P_{9\text{-}12}$)		**0,140**	**8,610**	**0,145**	**8,918**	**0,150**	**9,225**	**0,155**	**9,533**	**0,160**	**108,080**	**0,160**	**9,840**	**0,150**	**9,225**	**0,150**	**101,360**	**toplam ortaklık değeri**
KTR yerel ölçek (G)		**1,000**	**61,500**	**1,000**	**61,500**	**1,000**	**61,500**	**1,000**	**61,500**	**1,000**	**675,500**	**1,000**	**61,500**	**1,000**	**61,500**	**1,000**	**675,625**	**toplam süreç değeri**
$y_{MİKRO} = f(x)$		**0,001x+0,0297** entropik süreç		**0,007x+0,0332** entropik süreç		**0,003x+0,0379** entropik süreç		**-,0001x+0,0431** negentropik / sintropik!		**-0,0005x+0,0478** negentropik süreç		**-0,0005x+0,0478** negentropik süreç		**-0,0005x+0,0481** negentropik süreç				işlevsel performans değeri
R^2_{MiKRO}		**0,0649**		**0,0467**		**0,0142**		**0,0032**		**0,0660**		**0,0660**		**0,0724**				çoklu-karar katsayısı
ortaklık	$G = 2^n - 1$	$(2^3\text{-}1) =$ **7**		$(2^4\text{-}1) = 15$						$(2^4\text{-}1) =$ **15**		$(2^4\text{-}1) = 15$						süreçte ortaklık modeli kurma olasılığı
	$(1/2^n - 1) \times 100$	**(1 / 7) → %14,3** 3-aktörlü kamusal liderlik modeli		$(1 / 15) \rightarrow$ %6,7						**(1 / 15) → %6,7** 4-aktörlü büyük ortaklık modeli		$(1 / 15) \rightarrow$ %6,7						gerçekleşen ortaklığın olasılık yüzdesi
uyg. olasılığı	$C(S, n) = P(S,n)/n! = S! / n! \times (S\text{-}n)!$	$C_{aktif\ alt\text{-}kriterler}\ (23,3)$ **= 1771**		$C_{aktif\ alt\text{-}kriterler}\ (24,4) = 10626$						$C_{aktif\ alt\text{-}kriterler}\ (24,4)$ **= 10626**		$C_{aktif\ alt\text{-}kriterler}\ (24,4)$ **= 10626**						karar-katılım temelli bütünleşik süreç oluşma olasılığı (ortak yapı)
	$(1/C(S,n)) \times 100$	$(1/1771) \rightarrow$ **%0,06**		$(1/10626) \rightarrow$ %0,01						$(1/10626) \rightarrow$ **%0,01**		$(1/10626) \rightarrow$ %0,01						gerçekleşen sürecin olasılık yüzdesi
faktör	$\sqrt{R^2} = R$ veya Γ	$(\sqrt{0,0649}) =$ **0,2547**		$(\sqrt{0,0467}) =$ **0,2161**		$(\sqrt{0,0142}) =$ **0,1191**		$(\sqrt{0,0032}) =$ **0,0565**		$(\sqrt{0,0660}) =$ **0,2569**		$(\sqrt{0,0660}) =$ **0,2569**		$(\sqrt{0,0724}) =$ **0,2690**				çoklu-karara dayalı süreç etkinliği
	$y=\mathbf{f}(x) \rightarrow \mathbf{f}(x)=y$ $v(S_{24})=\mathbf{F}(\sum P_{9\text{-}12})$	0,2547(24) = F (61,500) **F_{mikro} = 0,0994**		0,2161(24) = F (61,5) **F_{mikro} = 0,0843**		0,1191 (24) = F (61,5) **F_{mikro} = 0,0465**		0,0565 (24) = F (61,5) **F_{mikro} = 0,0220**		0,2569 (24) = F (675,5) **F_{mikro} = 0,0091**		0,2569 (24) = F (61,5) **F_{mikro} = 0,1003**		0,2690 (24) = F (61,5) **F_{mikro} = 0,105**		0,2690 (24) = F (675,625) **F_{mikro} = 0,0351**		süreç stratejisinin bütünleşik işlevsel birim değeri
değer	$y=f(\mathbf{x}) \rightarrow f(\mathbf{x})=y$ $\mathbf{v}(S_{24})=F(\sum P_{9\text{-}12})$	0,001x+0,0297 = 0,0994 **x_{mikro} = 69,700**		0,0007x+0,0332 =0,0843 **x_{mikro} = 73,000**		0,0003x+0,0379 =0,0465 **x_{mikro} = 28,667**		-0,0001x+0,0431=0,0220 **x_{mikro} = - 211,0**		-0,0005x+0,0478 = 0,0091 **x_{mikro} = - 77,40**		-0,0005x+0,0478 =0,1003 **x_{mikro} = - 105,0**		-0,0005x+0,0481 =0,105 **x_{mikro} = -113,80**		-0,0005x+0,0481 = 0,010 **x_{mikro} = 76,20**		süreç karakteri ile ilgili bütünleşik değişken (süreç uyg. olasılıklı performans kontrol birim değeri)
	$x_{mikro} / örn.\ sayısı$	$x_{uyg\ (69,7\ /\ 5)} =$ 13,49		$x_{uyg\ (73,0\ /\ 5)} =$ 14,60		$x_{uyg\ (28,667/5)} =$ 5,73		$x_{uyg\ (211,0\ /\ 5)} =$ 42,2		$x_{uyg\ (77,40\ /\ 39)} =$ 1,98		$x_{uyg\ (105,0\ /\ 5)} =$ -21,00		$x_{uyg(113,80/5)} =$ -22,76		$x_{uyg(76,20\ /\ 39)} =$ 1,95		süreç–çözüm odaklı bir KTR
etki-güç	(G) çarpan etki	**mikro** = 1574,872		**mikro** = 1626,373		**mikro** = 1681,228		**mikro** = 1725,259		**mikro** = 1580,717		**mikro** = 1580,717		**mikro** = 1581,348		**mikro** = 1581,348		mikro ölçek karşılaştırmalı performans değeri (sürecin toplam etki değeri ve alt-kriterlerin ortalama güç değeri)
	(mikro) çarpan etki	**kriter**(1574,9/24)= 65,6		**kriter**(1626,4/24)=67,8		**kriter**(1681,2/24)=70,1		kriter (1725,3/24)=71,9		**kriter**(1580,7/24)= 65,9		**kriter**(1580,7/24)= 65,9		**kriter**(1581,3/24)= 65,9		**kriter**(1581,3/24) = 65,9		

Sistem-Strateji temelli planlama kararları:
makro / ulusal ölçekte ölçeklerarası performans karakteri

Model çözümlemeleri kapsamındaki karar-katılım temelli 'makro/ulusal ölçek mekanizma-araç bağlantılı uygulama' üzerine tersine tümevarım ve ileriye tümdengelim teknikleri ile işlevsel değerde çakıştırılan bütünleşik çözümleme hesaplamaları yapılmıştır (Çizelge 5.1).

Süreç karakterinin ve ortaklık stratejisinin etkinlik oranı: Türkiye/Istanbul Modelinin 0,43-0,57 oranında işlevsel değere dağılımı olması nedeniyle, sürecin organizasyonel-mekansal düzey etkinlik oranı %75,4 ve süreçte ortaklık stratejisinin toplam gücü % 14,5 oranında katı biçimde etkindir. Dünya Modeli ve Süreç Modelinin 0,51-0,49 oranında işlevsel değer dağılımı olması nedeniyle, sürecin organizasyonel ve mekansal düzey etkinlik oranı %104,4 ve süreçte ortaklık stratejisinin toplam gücü %16,0 oranında esnek ve % 15,0 oranında yarı-esnek biçimde etkindir. Türkiye/Istanbul modelindeki planlama sisteminde, mekansal düzeyde organizasyonel süreç planlama-yönetime dayalı katı ve düzenleyici stratejiler oluşturulması bölüntülü süreç planlama-yönetim şeması ortaya çıkarmaktadır. *Katı sistem ve düzenleyici stratejiler, süreç planlama-yönetimde yumuşak/güçsüz etkiye sahip olduğu için en ufak değişiklikte kırılarak, saçılmaktadır. KAUİP hükmü ile planlama sistemine bağlanan kentsel tasarım rehberlerinin üç farklı biçimde kullanılmaktadır: KAUİP hükmü varken; kentsel kontrol-odaklı operasyonel kodların uygulamada kullanılması (Kısıklı örneği), KAUİP hükmü yokken; kentsel kalite-odaklı sistem çerçevesinin, "bilgi paftası" kategorisinde tanımlanarak kullanılamaması (Kuzguncuk örneği) ya da KAUİP hükmü belirsizken; kentsel karakter-odaklı tipo-morfolojik ilkelerin planlama uygulamalarında önem-öncelik sıralamasını kaybederek, mevcut kapasiteye dayalı potansiyelin geliştirilemeden arşive kaldırılması (Eminönü ve Fatih örnekleri)*. Dünya ve Süreç modelindeki planlama sisteminde, organizasyonel düzeyde mekansal süreç planlama-yönetime dayalı (yarı)esnek ve yaratıcı stratejiler oluşturulması bütünleşik süreç planlama-yönetim şeması ortaya çıkarmaktadır. *Esnek sistem ve yaratıcı stratejiler, süreç planlama-yönetimde sert/güçlü etkiye sahip olduğu için her türlü değişiklikte kırılmadan, bükülebilmektedir. Dünya modeli önerisinde esnek planlama sistemi-stratejisi doğrultusunda bükülme gerçekleşmektedir. Süreç modeli önerisinde ise; planlama sistem-stratejisi ve süreç yapısı-çözüm aracı arasındaki yarı-esnek karakterli çift bağlantı içeren dönüşümsel sistem düşüncesi doğrultusunda, süreç aktörü-çözüm aracı arasındaki bağlantı bükülebilmektedir*. Planlama sisteminde koruma-odaklı süreç planlama-yönetim çerçevesinin tanımlı olması ve planlama uygulamalarında kentsel tasarım rehberlerinin kullanılması,

modellerdeki başarı düzeyini etkilemektedir. Bu nedenle; koruma-temelindeki kentsel dönüşüm politikaları ve talep yönetimine odaklanan planlama stratejileri doğrultusunda gerçekleştirilen kentsel tasarım uygulamaları, süreç planlama-yönetim konusunda olasılıklı başarı düzeyini etkileyen temel faktördür.

Gerçekleşen olasılık ve Süreç karakteri ile ilgili dönüşüm değişkenliği: Türkiye/Istanbul Modelinde gerçekleşen olasılığa göre %14,3 olasılıkla kurulan üç-aktörlü kamusal liderlik doğrultusunda %33,3 olasılıkla çelişkili düzenleme içeren planlama-tasarım uygulamaları yapılmaktadır. Dünya ve Süreç Modellerindeki %6,7 olasılıkla kurulan dört-aktörlü büyük ortaklık modeli doğrultusunda %16,7 olasılıkla yaratıcı düzenleme içeren planlama-tasarım uygulamaları yapılmaktadır. Türkiye modelinde %42,9 oranında entropik süreç karakter, Dünya ve Süreç Modellerinde ise %40,1 oranında negentropik süreç karakteri oluşturma olasılığı bulunmaktadır.[324] Planlama sisteminde kentsel tasarımın tanımlı olması ve planlama uygulamalarında yerel halkın sürece katılımı, modellerdeki başarı düzeyini değiştirmektedir. Bu nedenle; katılımcı yaklaşıma dayalı sistem çerçevesinde yapılan kentsel tasarım uygulamaları, süreç planlama-yönetim konusunda olasılıklı başarı düzeyini etkileyen temel faktördür.

Organizasyonel-Mekansal düzeylerde süreç planlama-yönetim çerçevesi: mezo / bölgesel ölçekte bağlantılı performans karakteri

Model çözümlemeleri kapsamındaki karar-katılım temelli işlevsel değer üzerinden mezo/bölgesel ölçek mekanizma-araç bağlantılı uygulama üzerine tersine ve ileriye çözümleme hesaplamaları yapılmıştır (Çizelge 5.2).

Süreç karakterinin ve ortaklık stratejisinin etkinlik oranı: Türkiye/Istanbul Modeli kapsamında süreç planlama-yönetime odaklanan mekanizma-araç bağlantısı üzerine aktör stratejilerinin toplam gücü; planlama sisteminde ölçeklerarası kademeli birlikteliğin tanımlanamaması nedeniyle %14,0 oranında pasif biçimde etkindir. Dünya Modelinde %16 oranında kompleks-proaktif arasında değişen biçimde ve Süreç Modeli önerisinde %15 oranında pro-aktif biçimde etkindir. Katı planlama sisteminde tanımlanamayan kentsel politikalar, planlama stratejilerinin gücünü azaltarak pasifleştirdiği için gerçek anlamda kontrol-odaklı stratejik etki oluşmamaktadır. Esnek planlama sisteminde tanımlanan kentsel politikalar, planlama stratejilerinin gücü arttırarak, süreçleri aktifleştirdiği için gerçek anlamda kalite-odaklı stratejik ve sinerjik etki oluşturmaktadır. Yarı-esnek planlama sisteminde tanımlanan kentsel politikalar ise; planlama stratejilerinin gücünü arttırıp

[324] TR/Istanbul Modeli (14,3 / 33,3 x 100) = %42,9; Dünya ve Süreç Modelleri (6,7 / 16,7 x 100) =%40,1

aktör stratejilerinin gücünü azaltarak, süreçlerin katalize edilmesini sağladığı için gerçek anlamda performans-odaklı stratejik ve sinerjik etki oluşturmaktadır.

Gerçekleşen olasılık ve Süreç karakteri ile ilgili dönüşüm değişkenliği: Türkiye/Istanbul Modelinde gerçekleşen olasılığa göre %14,3 olasılıkla kurulan üç-aktörlü kamusal liderlik doğrultusunda %5 olasılıkla kentsel kontrol-odaklı düzenleme içeren planlama-tasarım uygulamaları hazırlanmaktadır, stratejik hedeflere ulaşmada performans açığı bulunmaktadır, sistem-strateji açıkları nedeniyle süreç kontrol edilememektedir. Dünya ve Süreç Modellerindeki %6,7 olasılıkla kurulan dört-aktörlü büyük ortaklık modeli doğrultusunda %6,7 olasılıkla kalite-odaklı planlama-tasarım uygulamaları hazırlanmaktadır, stratejik hedeflere ulaştıran performans gerçekleştirilmektedir. Türkiye modelinde %286 oranında entropik süreç karakteri, Dünya ve Süreç Modellerinde ise %100 oranında negentropik süreç karakteri sağlayan mekanizma-araç bağlantısı oluşturma olasılığı bulunmaktadır.[325] Bu durum; Türkiye/Istanbul modelindeki planlama sisteminde ölçeklerarası kademeli birliktelik sağlayan bölgesel ölçek ve planlama stratejilerinde disiplinlerarası sistem çerçevesi sağlayan kentsel tasarım yaklaşımlarının tanımlanmaması nedeniyle süreç planlama-yönetim bakımından mekanizma-araç bağlantısı sağlayan stratejik hedeflere ulaşılamayacağını göstermektedir, *örn: Istanbul'daki planlama uygulamalarında süreç planlama-yönetim bakımından son derece önemli olan çalışmalar kapsamında 'Adalar Belediyesi tarafından yürütülen üst-ölçekli Kentsel Tasarım Planı' ve 'Istanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından yürütülen Alan Yönetimi Planı'*. Planlama sisteminde bölgesel ölçekli kentsel tasarım çerçevesinin tanımlı olmaması ve planlama uygulamalarında katılımcı stratejilerin kullanılması, ortak yapıya sahip modellerdeki mekanizma-araç bağlantısına dayalı süreç karakterini değiştirmektedir. Bu nedenle; ölçeklerarası ve disiplinlerarası birliktelik sağlayan bölge-ölçekli sistem çerçevesinde hazırlanarak kullanılan ve/veya birleştirilerek revize edilen planlama-tasarım stratejileri, süreç planlama-yönetim konusunda olasılıklı başarı düzeyini etkileyen temel faktördür.

Karar-Katılım temelli planlama-tasarım uygulamaları:
mikro / yerel ölçekte disiplinlerarası performans karakteri

Model çözümlemeleri kapsamındaki karar-katılım temelli işlevsel değer üzerinden 'mikro/yerel ölçek mekanizma-araç bağlantılı uygulama' üzerine tersine ve ileriye çözümleme hesaplamaları yapılmıştır (Çizelge 5.3).

Süreç karakterinin ve ortaklık stratejisinin etkinlik oranı: Türkiye/Istanbul Modeli kapsamında süreç planlama-yönetime odaklanan mekanizma-araç bağlantısı

[325] TR/Istanbul Modeli (14,3 / 5,0 x 100) = %286; Dünya & Süreç Modelleri (6,7 / 6,7 x 100) = %100.

üzerine aktör stratejilerinin toplam gücü; planlama sisteminde ölçeklerarası kademeli birlikteliğin tanımlanamaması nedeniyle % 14,0 oranında pasif biçimde etkindir. Dünya Modelinde %16 oranında kompleks-proaktif arasında değişen biçimde ve Süreç Modeli önerisinde %15 oranında pro-aktif biçimde etkindir. Katı planlama sisteminde tanımlanamayan kentsel politikalar, planlama stratejilerinin gücünü azaltarak pasifleştirdiği için gerçek anlamda kontrol-odaklı stratejik etki oluşmamaktadır. Esnek planlama sisteminde tanımlanan kentsel politikalar, planlama stratejilerinin gücü arttırarak, süreçleri aktifleştirdiği için gerçek anlamda kalite-odaklı stratejik ve sinerjik etki oluşturmaktadır. Yarı-esnek planlama sisteminde tanımlanan kentsel politikalar ise; planlama stratejilerinin gücünü arttırıp aktör stratejilerinin gücünü azaltarak, süreçlerin katalize edilmesini sağladığı için gerçek anlamda performans-odaklı stratejik ve sinerjik etki oluşturmaktadır.

Gerçekleşen olasılık ve Süreç karakteri ile ilgili dönüşüm değişkenliği: Türkiye/Istanbul Modelinde gerçekleşen olasılığa göre %14,3 olasılıkla kurulan kamusal hedeflerde koordinasyon ve sınırlı kooperasyon sağlayan kamusal liderlik modeli doğrultusunda %0,06 olasılıkla kentsel kontrol-odaklı kentsel tasarım rehberi örnekleri kullanılmaktadır. Dünya ve Süreç Modellerindeki %6,7 olasılıkla kurulan ortak hedeflerde koordinasyon ve kooperasyon sağlayan büyük ortaklık modeli doğrultusunda %0,01 olasılıkla kentsel kalite-odaklı kentsel tasarım rehberi örnekleri kullanılmaktadır. Türkiye modelinde 23833,3 değerinde entropik süreç karakteri yaratan yıpranma etkisi, Dünya ve Süreç Modellerinde ise 67000,0 değerinde negentropik süreç karakteri sağlayan çarpan etkisi oluşturma olasılığı bulunmaktadır.[326] Bu durum; Türkiye/Istanbul modelindeki planlama sisteminde disiplinlerarası planlama-tasarım uygulaması yapılan yerel ölçek ve planlama stratejilerine etkinlik sağlayan kentsel tasarım çerçevesinin tanımlanamaması nedeniyle süreç planlama-yönetim bakımından kentsel kalite-odaklı stratejik hedeflere ulaşılamayacağını ve mevcut kapasiteye dayalı kontrol-odaklı performans kapasitesinin geliştirilemeyeceğini göstermektedir, *örn: Üsküdar Belediyesi kapsamında arşivlenen kalite-odaklı Kuzguncuk örneği ve Fatih Belediyesi kapsamında arşivlenen kontrol-odaklı Fatih ve Eminönü örnekleri*. Planlama sisteminde yerel ölçekli kentsel tasarım çerçevesinin üst-ölçekli planlama politikaları ile tanımlı olmaması ve planlama uygulamalarında ortak hedefe dayalı katılımcı stratejilerin kullanılması, ortak yapıya sahip modellerdeki mekanizma-araç bağlantısına dayalı süreç karakterini ve performans etkisini değiştirmektedir. Bu nedenle; ölçeklerarası ve disiplinlerarası birliktelik doğrultusunda planlama-

[326] TR/Istanbul Modeli (14,3/0,06x100)= 23833,3; Dünya & Süreç Modelleri (6,7/0,01x100)= 67000; fark: -43166,7.

tasarım uygulaması sağlayan yerel-ölçekli sistem çerçevesinde hazırlanan ve kullanılan kentsel tasarım rehberleri, süreç planlama-yönetim konusunda olasılıklı başarı düzeyini etkileyen temel faktördür.

Ölçeklerarası kademeli birliktelik bakımından Geçiş modellerinin anlamı:
Strateji-temelli Türkiye/Istanbul Modeli kapsamında; kentsel dönüşüm süreçlerine yönelik politika ve ekonomi-temelli planlama stratejilerinde koruma-kalkınma çelişkisi ölçeklerarası planlama sisteminde kopukluk, planlama sisteminde kentsel tasarım (rehberlerinin) sistematik biçimde netleştirilememesi, planlama kararlarına yerel halkın dahil edilmemesi vb. problemler nedeniyle sistem-strateji açıkları bulunmaktadır. Sistem düşüncesinden planlama-tasarım uygulamalarına aktarılan sistem çerçevesinin pragmatik ve eklektik bir süreç yapısı tanımlayan işlevsel değer dağılımı nedeniyle, ölçeklerarası işlevsel değer dağılımın stratejik anlam yaratan performans etki değerinin altında bulunmaktadır.[327] Ölçeklerarası işlevsel değer dağılımını[328] sistem-temelli Dünya Modeline yakınlaştırmak için tasarlanan Istanbul'a özgü Geçiş Modellerinde sistem-strateji açıkları kapatılmaya çalışılmıştır (Çizelge 5.1; Çizelge 5.2; Çizelge 5.3) .I.Geçiş Modeli önerisi; 'yerel ölçekte süreç aktörleri ile çözüm araçları arasında mekanizma-araç bağlantısı sağlayan strateji geliştirme nedeniyle sistem bütünleşmesinin ilk adımı' anlamına gelmektedir. *kanıt: 1.sırada Kuzguncuk ve 2.sırada Kısıklı örneklerini kullanan bütünleşik revizyon stratejisi*. II.Geçiş Modeli önerisi; 'bölgesel ölçekte süreç yapısı ile çözüm araçları arasında bağlantı sağlayan strateji geliştirme nedeniyle sistem bütünleşmesinin ikinci adımı' anlamına gelmektedir, *kanıt: 1.sırada Kuzguncuk ve 2.sırada yeniden-yapılandırılan Kısıklı örneklerini kullanan bütünleşik revizyon stratejisi.* III.Geçiş Modeli önerisi; 'ulusal ölçekte planlama sistemi ile planlama stratejileri arasında bağlantı sağlayan strateji geliştirme nedeniyle sistem bütünleşmesinin üçüncü adımı' anlamına gelmektedir, *kanıt:1.sırada Kuzguncuk örneği ve 2.sırada yeniden-ayarlanarak yapılandırılan Fatih ve Eminönü örneklerini kullanan bütünleşik revizyon stratejisi.* Dünya Modeli önerisi ile eş-değere ulaşan Türkiye/Istanbul modeli; 'ölçeklerarası birliktelik içinde mekanizma aracı sağlayan strateji geliştirme nedeniyle sistem-strateji açıklarının kapatılması anlamına gelmektedir, kanıt: *çift-bağlantılı mekanizma çerçevesi öneren bütünleşik revizyon stratejisi.*

[327] TR/Ist.; OD-MD: 0,43-0,57; pragmatik oran: %75,4. TR(D); OD-MD: 0,51-0,49; stratejik oran: %104,1.
[328] TR-1 $_{OD-MD}$: 0,45-0,55;oran: %81,8. TR-2 $_{OD-MD}$: 0,47-0,53; oran: %88,7. TR-3 $_{OD-MD}$: 0,49-0,51; oranı:%96,1.

5.2 Kentsel Koruma-Geliştirme Sürecinin Planlaması ve Yönetimi konusunda Performans odaklı Mekanizma-Araç Bağlantısı ve Kentsel Kalite İlişkisi

Bilimsel ve kentsel konularda; akıl yürütme tekniklerine göre değişen yöntem çerçevelerinde ortak olan tek nokta, sistem düşüncesidir. Sistem düşüncesi; farklı yöntem çerçeveleri kapsayan sistem yaklaşımlarının, holistik ve sinerjik biçimde yürütülmesi sağlamaktadır. Bilim ve planlama felsefesindeki paradigma gelişimi-değişimi nedeniyle, sistem düşüncesine dayalı yöntem çerçeveleri farklılaşarak çeşitlenmiştir.

- 19.yy öncesinde aksiyomatik ve mekanik yöntem çerçevesine dayalı sistem düşüncesi; mekanistik planlama-tasarım paradigması kapsamındaki çözüm-odaklı dogmatik uygulamalarda sanatsal ve teknik ilkeler kullanılmasını sağlamaktadır. Planlama-tasarım çerçevesinde operasyonel tasarım aracı olarak kullanılan dogmatik kararlar ve tasarım ilkeleri; sistem-strateji arasında işlevsel değer temelinde mantıksal bağlantı oluşturmaktadır.
- 19.yy'da analitik ve stratejik yöntem çerçevesine dayalı sistem düşüncesi; klasik işlevsel planlama-tasarım paradigması kapsamındaki süreç ve çözüm odaklı operasyonel uygulamalarda kuramsal/bilimsel çerçeve kullanılmasını sağlamaktadır. Klasik işlevsel planlama-tasarım çerçevesinde mekansal planlama aracı olarak kullanılan sistematik çerçeve ve kent-temelli ilkeler; karakteristik işlev temelinde mekanizma-araç bağlantısı ile oluşturulmaktadır.
- 20.yy'da sistematik ve dinamik yöntem çerçevesine dayalı sistem düşüncesi; stratejik işlevsel planlama-tasarım paradigması kapsamında, kalite-odaklı uygulamalarda sistem yaklaşımlarının kullanılmasını sağlamaktadır. Modern/Stratejik işlevsel planlama-tasarım çerçervesinde, ölçeklerarası mekanizma aracı olarak kullanılan kent-temelli çerçeveler, kentsel tasarım kodları ve kentsel tasarım rehberleri; işlevsel değer temelinde mekanizma tasarımı ile ilgili farklı yöntemler ile hazırlanmaktadır.
- 21.yy'da holistik ve sinerjik yöntem çerçevelerine dayalı sistem düşüncesi; yeni-işlevsel planlama-tasarım paradigması kapsamındaki performans-odaklı uygulamalarda sistem çerçevesinin kullanılmasını sağlamaktadır. Yeni-işlevsel planlama-tasarım çerçevesinde, performans-odaklı mekanizma çerçevesi olarak kullanılan kentsel tasarım rehberleri; karakteristik işlev temelinde dönüşümsel mekanizma tasarımı ile ilgili karar-katılım temelli yöntemler ile hazırlanmaktadır.

Bu nedenle; bütünleşik kentsel koruma-geliştirme sürecinin analitik planlaması ve stratejik yönetiminde; mekanizma-araç bağlantısı tanımlayan kentsel tasarım çerçevesi önem kazanmaktadır.

Ölçeklerarası işlevsel performansa dayalı mekanizma tasarımı: kuram-uygulama-yöntem bütünlüğü üzerine genel değerlendirme

- Strateji-temelli Türkiye/Istanbul Modeli Uygulaması: klasik–stratejik işlevsel planlama-tasarım paradigması arasında koruma-gelişim ikilemi, yukarıdan-aşağıya stratejik planlama çerçevesi (Şekil 3.4), kentsel koruma-geliştirme sürecinin stratejik planlaması ve pragmatik yönetimi konusunda ölçeklerarası bölüntülü operasyona dayalı mekanizma-araç bağlantısı oluşmaktadır. Kentsel Tasarımın bilimsel çerçevede tanımlanamaması nedeniyle disiplinlerarası ve ölçeklerarası ayrık biçimde süreç planlama ve yönetim şeması ortaya çıkmaktadır. Kamu sektörü liderliğinde üç aktörlü bölüntülü ortaklık modeli ve parçacıl süreç değerinin belirsizliği mevcuttur. Yukarından-aşağıya stratejik planlama çerçevesi ve modern/stratejik işlevsel kentsel tasarım yaklaşımı (pragmatik ve eklektik yaklaşım ile bölüntülü süreç planlama-yönetim konusunda stratejik ilkeler doğrultusunda operasyonel araç olarak kentsel tasarım rehberi kullanılmaktadır (Şekil 5.3).
- Sistem-temelli Dünya Modeli Uygulaması: stratejik işlevsel-yeni işlevsel planlama-tasarım paradigması arasında kentsel dönüşüm kavramı, aşağıdan-yukarıya stratejik planlama çerçevesi, kentsel koruma-geliştirme sürecinin analitik planlaması ve stratejik yönetimi konusunda ölçeklerarası bütünleşik performansa dayalı mekanizma-araç bağlantısı oluşmaktadır. Kentsel Tasarımın fen ve sosyal bilimler çerçevesinde disiplinlerarası ve ölçeklerarası birleşik bilim alanı kapsamında süreç planlama ve yönetim şeması ortaya çıkmaktadır. Dört aktörlü büyük ortaklık ve rekabetçi ortaklık modelleri ile bütünleşik süreç değeri tanımlanmaktadır. Aşağıdan-yukarıya stratejik planlama çerçevesi ve stratejik işlevsel kentsel tasarım yaklaşımı ile bütünleşik süreç planlama-yönetim konusunda mekanizma-araç bağlantısı için; stratejik çerçeveler doğrultusunda mekanizma aracı olarak kentsel tasarım rehberi kullanılmaktadır (Şekil 5.4).
- Karakteristik İşlevli Süreç Model Önerisi: yeni işlevsel planlama-tasarım paradigması kapsamında karar-katılım temelli kentsel dönüşüm kavramı, bağlantılı stratejik planlama çerçevesi,bütünleşik kentsel koruma-geliştirme sürecinin analitik planlaması ve stratejik yönetimi konusunda ölçeklerarası eş-bağlantılı performansa dayalı mekanizma-araç çerçevesi oluşmaktadır. Kentsel Tasarımın sistem bilimleri çerçevesinde ölçeklerarası ve disiplinlerarası bütünleşik bilim alanı kapsamında süreç planlama ve yönetim şeması oluşmaktadır. Dört aktörlü büyük ortaklık ile bağlantılı süreç değeri çerçevelenmektedir. Bağlantılı stratejik planlama çerçevesi ve yeni-işlevsel kentsel tasarım yaklaşımı ile bütünleşik süreç planlama-yönetim konusunda mekanizma-araç bağlantısı; bağlantılı çerçeveler doğrultusunda mekanizma çerçevesi olarak kentsel tasarım rehberi kullanılmaktadır (Şekil 5.5).

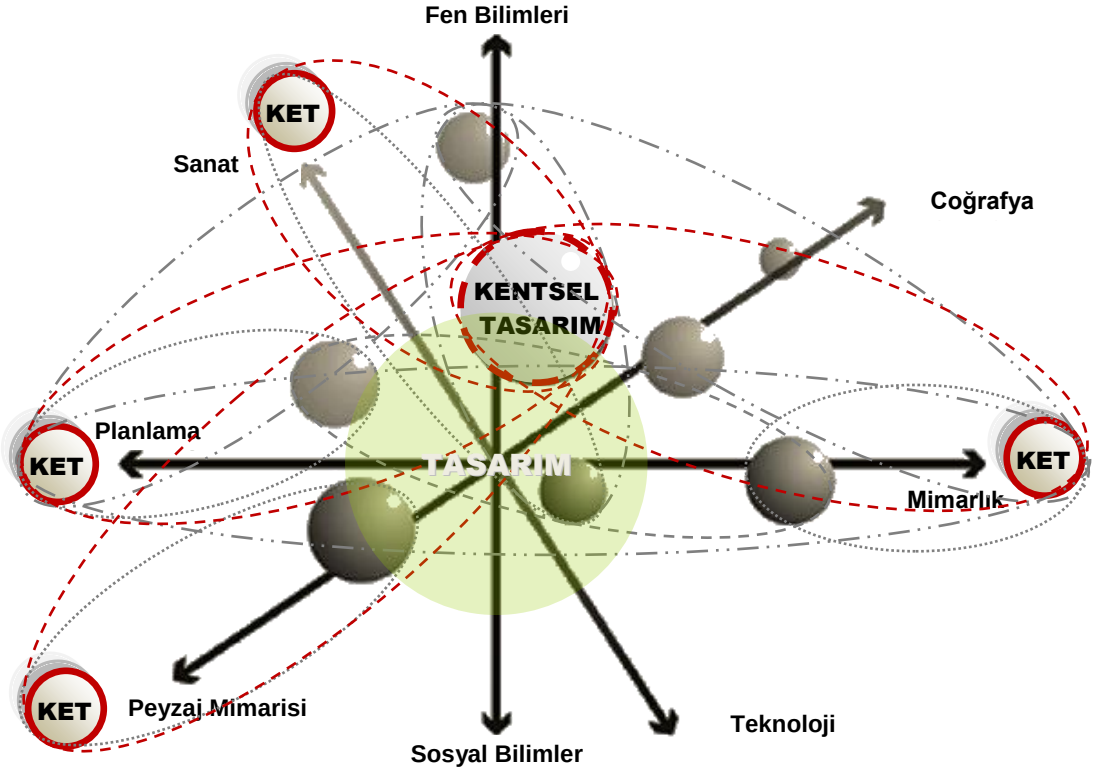

a. Bilimsel alanda Kentsel Tasarım [özgün karakterli Türkiye/Istanbul Modeli Uygulaması]: disiplinlerarası ve ölçeklerarası ayrık bilim alanı kapsamında kentsel koruma-geliştirme sürecinin stratejik planlaması ve pragmatik yönetimi (Arida, 2002: 107 görsel üzerinden Tez Çalışması kapsamında geliştirilmiştir; Gürler, 2011).

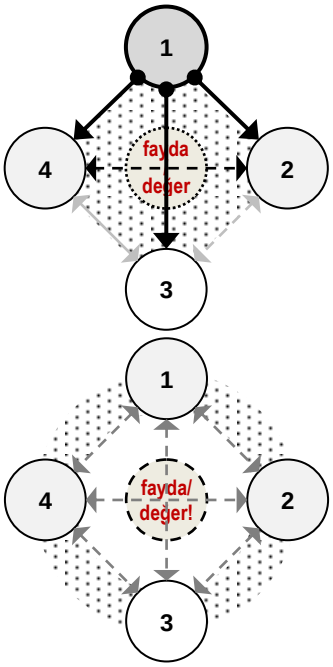

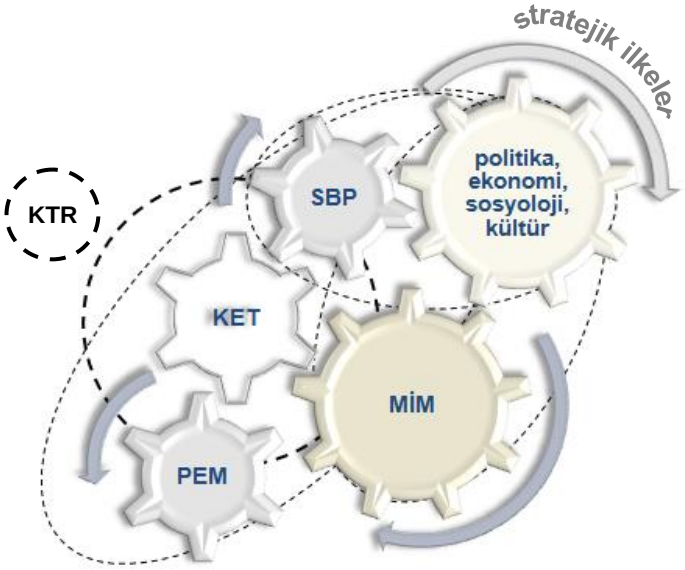

b. kamu sektörü liderliğinde üç aktörlü bölüntülü ortaklık modeli ve parçacıl süreç değerinin belirsizliği (Şekil 3.2 içinde 1 ve 4).

c. yukarından-aşağıya stratejik planlama çerçevesi ve modern/stratejik işlevsel kentsel tasarım yaklaşımı ile bölüntülü süreç planlama-yönetim konusunda mekanizma-araç bağlantısı: *stratejik ilkeler doğrultusunda operasyonel araç olarak kentsel tasarım rehberi* (Friend, 1997 temelinde ve Tez Çalışması kapsamında geliştirilmiştir; Gürler,2011).

Şekil 5.3 : Türkiye/Istanbul Modeli kapsamında bölüntülü kentsel koruma-geliştirme sürecinin stratejik planlaması ve pragmatik yönetimi –stratejik işlevsel paradigma ve mekanizma-araç bağlantısında ölçeklerarası ayrıklık (kontrol-odaklı parçacıl çerçeve).

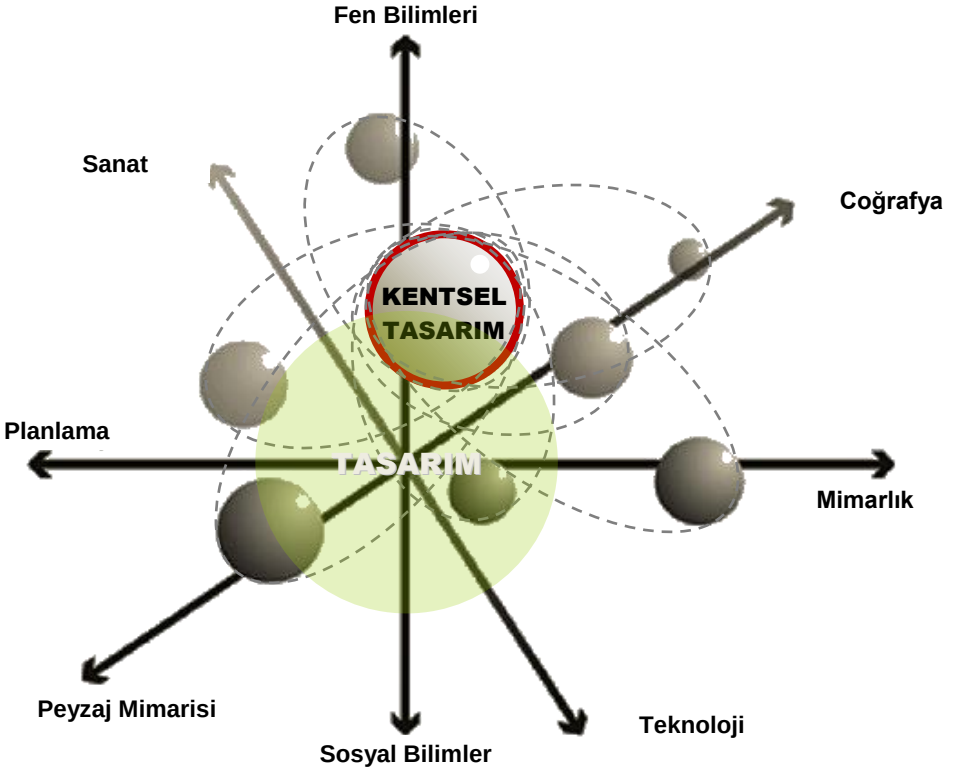

a. Bilimsel alanda Kentsel Tasarım [karma karakterli Dünya Modeli Uygulaması]: disiplinlerarası ve ölçeklerarası birleşik bilim alanı kapsamında kentsel koruma-geliştirme sürecinin stratejik planlaması ve analitik yönetimi (Arida, 2002: 107 görsel üzerinden Tez çalışması kapsamında tematik vurgu eklenmiştir; Gürler, 2011).

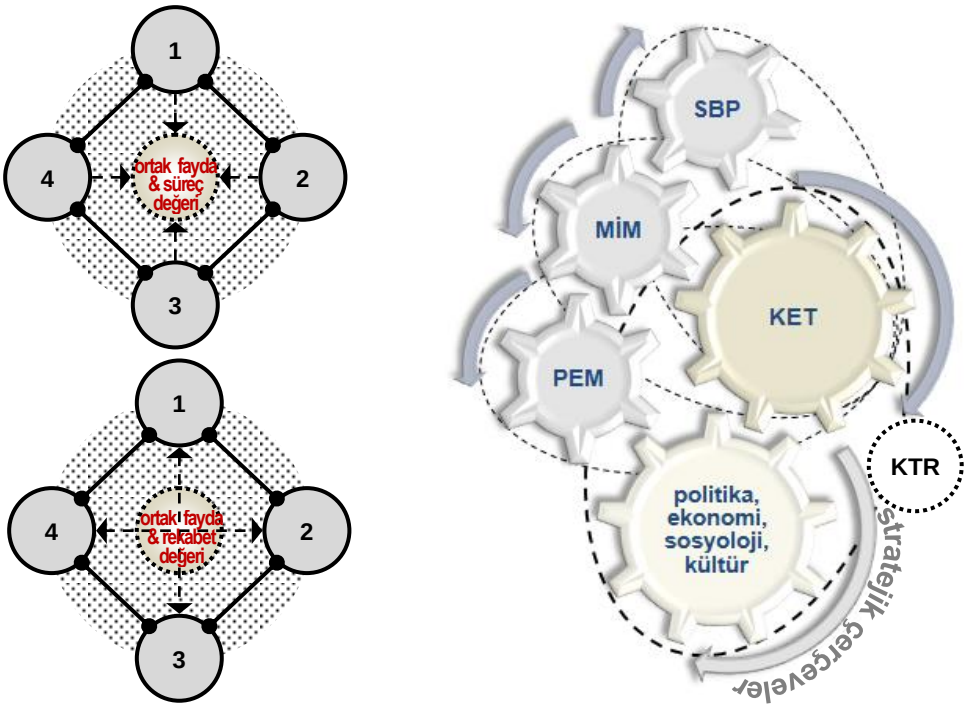

b. dört aktörlü büyük ortaklık ve rekabetçi ortaklık modelleri ile bütünleşik süreç değerinin tanımlanması (Şekil 3.2 içinde 5 ve 6).

c. aşağıdan-yukarıya stratejik planlama çerçevesi ve stratejik işlevsel kentsel tasarım yaklaşımı ile bütünleşik süreç planlama-yönetim konusunda mekanizma-araç bağlantısı – *stratejik çerçeveler doğrultusunda mekanizma aracı olarak kentsel tasarım rehberi* (Friend, 1997 temelinde ve Tez Çalışması kapsamında geliştirilmiştir; Gürler, 2011).

Şekil 5.4 : Dünya Modeli kapsamında bütünleşik kentsel koruma-geliştirme sürecinin stratejik planlaması ve analitik yönetimi – stratejik işlevsel paradigma ve mekanizma-araç bağlantısında ölçeklerarası birliktelik (kalite-odaklı bütüncül çerçeve).

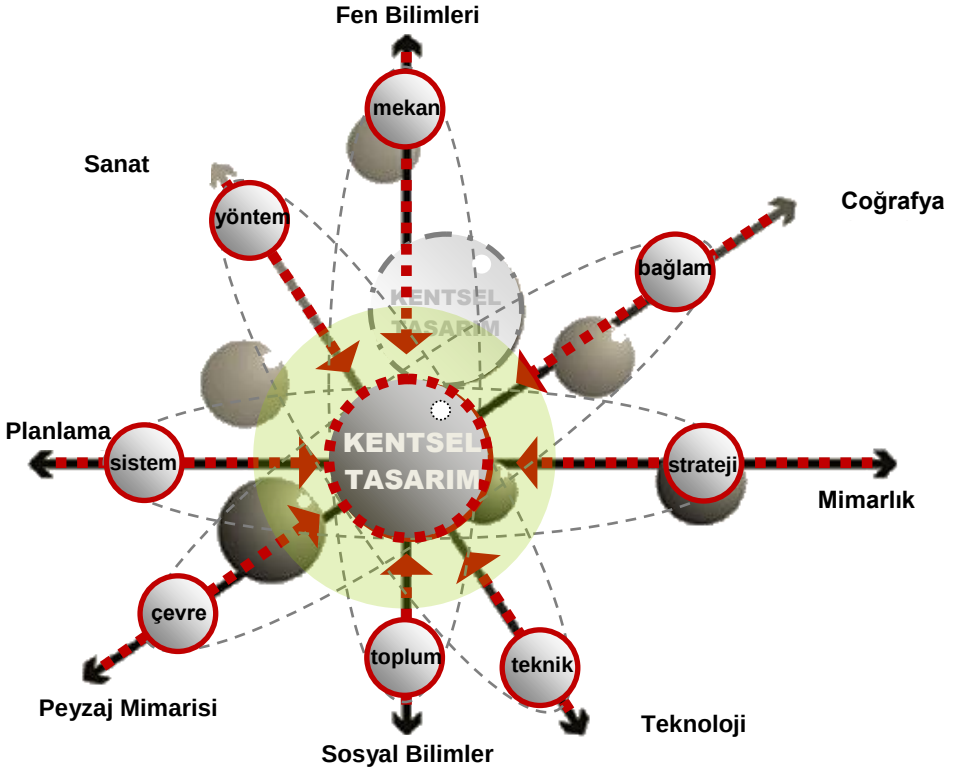

a. *Sistem Bilimleri* alanında Kentsel Tasarım [karakteristik işlevli Süreç Modeli önerisi]: disiplinlerarası ve ölçeklerarası bütünleşik bilim alanı kapsamında bütünleşik kentsel koruma-geliştirme sürecinin analitik planlaması ve stratejik yönetimi (Arida, 2002: 107 görsel üzerinden Tez çalışması kapsamında geliştirilmiştir; Gürler, 2011).

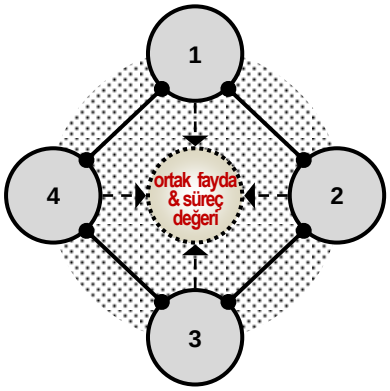

b. dört aktörlü büyük ortaklık ile bağlantılı süreç değerinin çerçevelenmesi (Şekil 3.2 içinde 5).

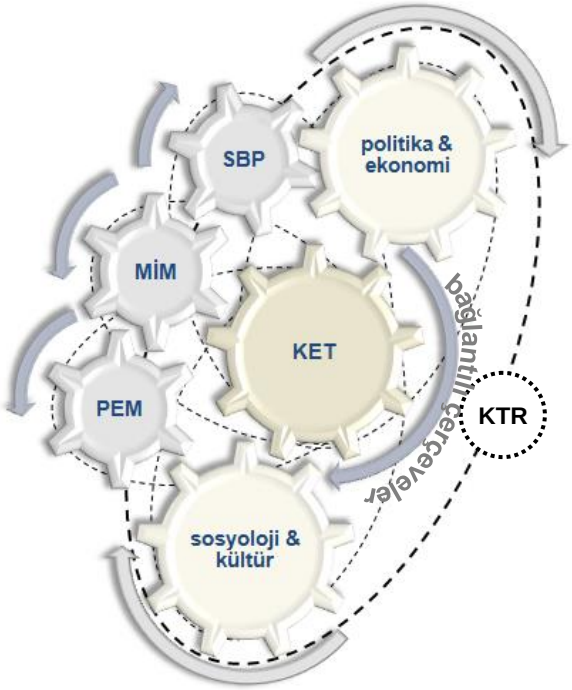

c. bağlantılı stratejik planlama çerçevesi ve yeni-işlevsel kentsel tasarım yaklaşımı ile bütünleşik süreç planlama-yönetim konusunda mekanizma-araç bağlantısı – *bağlantılı çerçeveler doğrultusunda mekanizma çerçevesi olarak kentsel tasarım rehberi* (Friend,1997 temelinde ve Gürler,2002: 224-246, Gürler,2009: 247-274 doğrultusunda, Tez Çalışması kapsamında geliştirilmiştir; Gürler, 2011).

Şekil 5.5 : Süreç Modeli kapsamında bütünleşik kentsel koruma-geliştirme sürecinin analitik planlaması ve stratejik yönetimi: yeni-işlevsel paradigma ve mekanizma-araç bağlantısında ölçeklerarası etkileşim (performans-odaklı bütünleşik çerçeve).

Mekanizma-Araç bağlantılı sistem çerçevesi üzerine değerlendirme:

Kentsel tasarım ve kentsel tasarım rehberleri konusundaki "mekanizma-araç bağlantısı" (Gürler, 2002) üç farklı biçimde değerlendirilebilir:

- Kentsel Tasarım; "operasyonel sistem yaklaşımına" (Reynolds ve Holwell, 2010) dayalı mekansal uygulamalar kapsamındaki kentsel kalite-odaklı işlevsel performans değeri nedeniyle, stratejik etkiye sahiptir. Kentsel Tasarım Rehberlerinde; somut olarak "görünen boyutta" (Barnett, 1974; Billingham ve Cole, 2002) çarpan etki yaratan, performans-odaklı operasyonel çerçeve kullanılmaktadır, *örn: sistem-temelli Dünya modeli kapsamındaki mevcut planlama uygulamalarındaki tüm örnekler; strateji-temelli Türkiye/Istanbul modeli kapsamındaki ilk kentsel tasarım rehberi uygulaması olan 'Ortaköy örneği'* (TC Beşiktaş Belediyesi ve İşözen, 1992). Sürdürülebilirlik bakımından; kısa ve orta vadeli uygulamalar ile yıpranma etkisini dönüştürebilen 'katılımcı girişimcilik faktörü' içermektedir. Bu tip uygulamaların gerçekleştirilebilmesi için kent-temelli sistem çerçevesinde; arz yönetimine ve mekansal uygulama kalitesine odaklanan kentsel stratejiler geliştirilmesi gerekmektedir.
- Kentsel Tasarım; 'eleştirel sistem düşüncesine' (Morris, 1932; Popper, 1959; Kuhn, 1962; Bhaskar, 1978; Rowe, 1983; Faludi, 1989) dayalı organizasyonel uygulamalar kapsamındaki sürdürülebilir kalkınma-odaklı işlevsel performans değeri nedeniyle, analitik etkiye sahiptir. Kentsel Tasarım Rehberleri kapsamında; "görünmeyen boyutta" (HallET, 1966; Capra, 2002; Ben-Joseph, 2005) soyut çarpan etki yaratan, performans-odaklı vizyonel çerçeve kullanılmaktadır, *örn: sistem-temelli Dünya modeli kapsamındaki Los Angeles, Hong Kong ve New York örnekleri; strateji-temelli Türkiye/Istanbul modeli kapsamındaki son uygulama olan sistem-temelli 'Kuzguncuk örneği'* (T.C. Üsküdar Belediyesi ve İTÜ, 2007). Sürdürülebilirlik bakımından, orta ve uzun vadeli uygulamalar ile yıpranma etkisini dönüştürebilen ve sayılarla ölçülebilen 'kaliteli yaratıcılık faktörü' içermektedir. Bu tip uygulamaların gerçekleştirilebilmesi için; kent-temelli sistem çerçevesinde, talep yönetimine ve organizasyonel süreç kontrolüne odaklanan kentsel politikalar üretilmesi gerekmektedir.
- Kentsel Tasarım "bütünleşik sistem çerçevesine" (AlexanderC, 1964; Lang, 1994; EU-ESDP, 1999; UN, 2000) dayalı organizasyonel ve mekansal uygulamalarda süreç-çözüm odaklı işlevsel değeri nedeniyle çoklu-kararlarda koordinasyon sağlayan analitik değere ve çok-aktörlü katılımda kooperasyon sağlayan stratejik değere sahiptir. Kentsel Tasarım Rehberlerinde; çok-boyutlu çarpan etki yaratan, performans-odaklı ölçeklerarası ve disiplinlerarası holistik çerçeve

kullanılmaktadır, örn: *sistem-temelli Dünya modeli uygulaması kapsamında ulusal ölçekli strüktür planı ile bölgesel ölçekli stratejik planları, yerel ölçekte konsolide planlar ile karar-katılım temelinde birleştirilmesi ve çok-boyutlu kentsel politika çerçeveleri ile desteklenmesi.* Sürdürülebilirlik bakımından; çarpan etkisini yükseltebilen ve sayılarla ölçülebilen 'katılımcı düzenleme, kaliteli yaratıcılık ve miras-odaklı sürdürülebilir kentsel kalkınma faktörü' içermektedir. Bu tip uygulamaların gerçekleştirilebilmesi için; çift bağlantılı mekanizma-araç etkileşiminin sağlanabildiği planlama sistemi gerekmektedir.

Mekanizma-Araç bağlantılı süreç çerçevesi üzerine değerlendirme:

Kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması ve yönetimi konusundaki "sistem çerçevesi" (Appleyard, 1979; Türkoğlu, 1998; Velibeyoğlu, 1999; Saunders ve Krieger, 2004) üç farklı biçimde değerlendirilebilir:

- Bölüntülü kentsel koruma-geliştirme sürecinin sürdürülebilir ekonomik kalkınma-odaklı stratejik planlaması ve pragmatik yönetiminde kentsel tasarım rehberlerinin katı planlama aracı olarak kullanılması; miras-kalkınma konusunda çelişki yaratarak küresel rekabet avantajını eritmekte, kentsel düzen/düzensizlik konusunda mekansal uygulama kontrolü sağlayan ilkeler geliştirilmesine neden olmakta, süreç karakteri bakımından yıpranan etki değeri yaratan uygulamalarda yatırımcılığı destekleyerek tasarımda standardizasyon oluşturmaktadır, zaman-mekan ve bütçe konularında kayıplara neden olmaktadır, *örn: strateji-temelli Türkiye/Istanbul modeli uygulaması*.
- Bütünleşik kentsel-koruma geliştirme sürecinin sürdürülebilir kentsel kalkınma-odaklı analitik planlaması ve stratejik yönetiminde kentsel tasarım rehberlerinin esnek planlama aracı olarak kullanılması; miras-kalkınma konusunda etkileşim yaratarak küresel rekabet avantajını arttırmakta, kentsel kalite konusunda organizasyonel süreç kontrolü sağlayan çerçeveler geliştirilmesini sağlamakta, süreç karakteri bakımından çarpan etki değeri yaratan uygulamalarda katılımcılılığı ve girişimciliği destekleyerek tasarımda çeşitliliğe dayalı yaratıcılık oluşturmakta, zaman-mekan ve bütçe konularında kazanç sağlamaktadır, *örn: sistem-temelli Dünya modeli uygulaması*.
- Bütünleşik kentsel-koruma geliştirme sürecinin performans-odaklı analitik planlaması ve stratejik yönetiminde kentsel tasarım rehberlerinin; strateji-temelli Türkiye/Istanbul modelindeki katı planlama aracı veya sistem-temelli Dünya (modelindeki esnek mekanizma aracı olarak kullanılması yerine, performans-odaklı Süreç modelindeki yarı-esnek mekanizma çerçevesi olarak kullanılması önerilmektedir.

5.3 Kentsel Koruma-Geliştirme Sürecinin Planlaması ve Yönetimi üzerine Performans Programlama konusunda İleri Araştırma Olanakları

Bütünleşik kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması-yönetimi konusunda; mekanizma-araç bağlantısının sağlanması, performans-odaklı dönüşümsel mekanizma tasarımı yapılabilmesi ve kalite-odaklı uygulamalar gerçekleştirilmesi için; kentsel tasarımın sistem bilimleri çerçevesinde tanımlanması önerilmektedir.

Sistem düşüncesine dayalı kentsel tasarım çerçevesi doğrultusunda; bağlantılı stratejik planlama yaklaşımları, pro-aktif kentsel tasarım stratejileri ve büyük ortaklık modelinin kullanılması önerilmektedir. Bütünleşik kentsel koruma-geliştirme sürecinin planlaması-yönetiminde; stratejik karar planlama sistemi ve analitik süreç yönetim stratejilerine odaklanan 'stratejik planlama çerçevesi' ile analitik karar planlama sistemi ve stratejik süreç yönetim stratejisine odaklanan 'performans programlama çerçevesi' arasında planlama sürecine dayalı 'dönüşümsel süreç çerçevesinde ölçeklerarası performans-odaklı mekanizma-araç bağlantısı' kurulması önerilmektedir. Bu bağlantı için; kent-temelli sistem düşüncesine dayalı yeni-işlevsel kentsel tasarım yaklaşımları ve bütünleşik kentsel kalkınma-odaklı sistem çerçevesi sağlayan kentsel tasarım rehberlerinin kullanılması gerekmektedir.

Bütünleşik kentsel koruma-geliştirme sürecinin analitik planlaması ve stratejik yönetiminde yeni-işlevsel planlama-tasarım yaklaşımları ve kentsel tasarım rehberleri; farklı tipte kentsel dönüşüm süreçlerinin organizasyonel ve mekansal düzeylerde stratejik planlama ve performans programlama çerçevelerini birleştiren performans-odaklı süreç karakteri oluşturmaktadır. Mekanizma-araç bağlantısını sağlamak için; ölçeklerarası planlama sistemi içinde tanımlı planlama-tasarım çerçevelerinin planlama süreçleri ile ilişkilendirilmesi sürdürülebilirlik bakımından önem taşımaktadır. Makro/Ulusal ölçekte koruma-odaklı süreç planlama-yönetim çerçevesi temelinde kullanılan kentsel tasarım yaklaşımlarının yukarıdan-aşağıya stratejik planlama yaklaşımı doğrultusunda kentsel politikalar ile tanımlanması gerekmektedir. Mezo/Bölgesel ölçekte kurumsal sektör tarafından tanımlanan kentsel tasarım çerçevesinin, bağlantılı stratejik planlama yaklaşımı doğrultusunda ölçeklerarası planlama sistemi-stratejileri ile ilişkilendirilmesi gerekmektedir. Mikro/Yerel ölçekte bütünleşik ilke kararları doğrultusunda yerel halk tarafından kullanılan kentsel tasarım rehberlerinin, aşağıdan-yukarıya stratejik planlama yaklaşımı doğrultusunda karar-katılım temelli kentsel süreçler ile uygulanması gerekmektedir. Süreç planlama-yönetim ile mekanizma-araç bağlantısını ölçeklerarası biçimde yürütebilir, dönüşümsel biçimde geliştirebilir ve geleceğimizi sürdürülebilir biçimde programlayabiliriz.

KAYNAKLAR

Ackoff, R.L. (1974). *Redesigning the Future: A Systems Approach to Soceital Problems*. New York: John Wiley and Sons.

ACT; Australian Capital Government Territory, TAMS; Terriroty and Municipal Services (2002-2011). [electronic index portal and technical documents], Access: January 2008-2011, Retrieved from http://www.tams.act.gov.au.

Ahlava, A., Edelman, H. (Eds.). (2009). *Urban Design Management: A Guide to Good Practice*. New York, NY: Taylor and Francis.

Akarsu, B. (c1979, c1994). *Çağdaş Felsefe: Kant'tan Günümüze Felsefe Akımları.* [1. Baskı] Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, [7. Baskı] Ankara: İnkılap.

Albrechts, L. (2001). In Pursuit of New Approaches to Strategic Spatial Planning: A European Perspective. *International Planning Studies*, *6*(3), 293-310.

Albrehcts, L. (2004). Strategic (Spatial) Planning Re-Examined. *Environment and Planning B: Planning and Design*, *31*(5), 743-758.

Albrechts, L. (2006). Shifts in Strategic Spatial Planning? Some Evidence from Europe and Australia. *Environment and Planning A: Urban and Regional Research*, *38*(6), 1149-1170.

Albrechts, L., Healey, P., Kunzmann, K. (2003). Strategic Spatial Planning and Regional Governance in Europe. *Journal of the American Planning Association*, *69*(2), 113-129.

Alexander, C. (1965a). City Is Not A Tree-PartI. *Architectural Forum*, *122*(1): 58-62.

Alexander,C. (1965b). City Is Not A Tree-PartII. *Architectural Forum, 122*(2): 58-62.

Alexander, C. (1966). *Notes on the Synthesis of Form*, Cambridge: Harvard University Press.

Alexander, C. (1966a). *The Coordination of The Urban Rule System* [Working Paper no.43, Center for Development and Planning Research, Institute of Urban and Regional Development]. Berkeley: University of California.

Alexander, C. (1966b). *The City as a Mechanism for Sustaining Human Contact* [Working Paper no.50, Center for Development and Planning Research, Institute of Urban and Regional Development]. Berkeley: University of California.

Alexander, C. (1977). *A Pattern Language: Towns, Buildings, Construction*, New York: Oxford University Press.

Alexander, C. (1987). *A New Theory of Urban Design*, New York: Oxford University Press.

Alexander, C. (2001 – 2005). *The Nature of Order: Essays on the Art of Building and the Nature of the Universe*. *The Phenomenon of Life* (vol.1, 2001), *The Process of Creating Life* (vol.2, 2002), *A Vision of A Living World* (vol.3, 2005), The Luminous Ground (vol.4, 2004), Berkeley, CA: The Center for Environmental Structure, University of Califorina.

Alexander, E.R. (1984). After Rationality, What? A Review of Responses to Paradigm Breakdown. *Journal of American Planning Association*, *50*(1), 62-69.

Alexander, E.R. (1998). 'Doing the Impossible': Notes for a General Theory of Planning. *Environment and Planning B*, *25*(5), 667-680.

Alexander, E.R. (2000). Rationality Revisited: Planning Paradigms in a Post-Postmodernist Perspective. *Journal of Planning Education and Research*, *19*(3), 242-256.

Allin, S., Walsh, C. (2010). *Strategic Spatial Planning in European City Regions: Parallel Processes or Divergent Trajectories* [National Institute for Regional and Spatial Analysis-NIRSA Working Paper Series, no.60], Access: January 2011, Retrieved from http://www.nuim.ie/nirsa/research/ documents/WP60_Allin_Walsh.pdf.

Allmendinger, P. (2002). *Planning Theory* [Series in Planning, Environment, Cities]. Houndmills, Basingstoke, Hampshire, UK; New York, US: Palgrave.

Allmendinger, P. (2002a). *Planning Futures: New Directions for Planning.* London; New York: Routledge.

Allmendinger, P. (2002b). Towards a Post-Positivist Typology of Planning Theory, *Planning Theory, 1*(1), 77-99.

Alonso, W. (1960). A Theory of Urban Land Market. *Regional Science Association International*, *Papers in Regional Science, 6*(1), 149-157.

Altınörs Çırak, A., Yörür, N. (2007). A Study with Numerous Actors: İzmir Kemeraltı Bazaar Case. *The 43rd ISOCARP Congress 2007 - Strategic Meaning of the Historical City Center While Designating Future of A City*. Erişim: May 2009, http://cendoc.esan.edu.pe/portal/inmobiliario/disenoUrbano/ STRATEGIC.pdf.

Altshuler, A.A. (1965). *The City Planning Process: A Political Analysis*. Ithaca, New York: Cornell University Press.

Alveeson, M., Sköldberg, K. (2000, 2009). Chapter 2: (Post)Positivism, Social Constructivism, Critical Realism: Three Reference Points in the Philosophy of Science. In M. Alveeson, & K. Sköldberg [2nd Ed.], *Reflexive Methodology: New Vistas for Qualitative Research* (pp.15-52). London: SAGE.

ANKA; Ankara Kalkınma Ajansı, (2011). *Ankara Bölge Planı 2011-2013* [Resmi Rapor], Çankaya, Ankara: ANKA (T.C. Kalkınma Bakanlığı-Bölgesel Kalkınma Ajansı), Erişim: Ocak 2011, http://www.ankaraka.org.tr/tr/files/2011-2013-Ankara-Bolge-Plani.pdf

APA; American Planning Association (2006). *Planning and Urban Design Standards*. New York: John Wiley and Sons Inc.

Appleyard, D. (Ed.), (1979). *The Conservation of European Cities* [Based on a Conference held at the American Academy in Rome, June 1975; Enlarged version of the Conference Proceedings published in 1977 under the title of *Urban Conservation in Europe and America: Planning, Conflict and Participation in the Inner City*]. Cambridge, Mass.: MIT Press.

Appleyard, D. (1981). *Livable Streets*. Berkeley: University of California Press.

Archer, M., (Ed.), (1998). *Critical Realism: Essential Readings*. London; New York: Routledge**.**

Arida, A. (2002). *Quantum City*. Oxford; UK: Architectural Press.

Ashworth, G.J., Tunbridge, J.E. (2000). *The Tourist-Historic City: Retrospect and Prospect of Managing the Heritage City* [Advances in Tourism Research Series]. New York: Pergamon Press.

Attoe, W., Logan, D. (1989). *American Urban Architecture: Catalysis in the Design of Cities*. Berkeley: University of California Press

Aumann, R.J., Shapley, L.S. (1974). *Values of Non-Atomic Games*. Princeton: Princeton University Press.

Austin CC; City Council of Austin (1989, 1997-2011). [electronic index portal and technical documents], Access: January 2007. Retrieved from http://www.ci.austin.tx.us/.

Austin CC–EGRSO; City Council of Austin-Economic Growth and Redevelopment Service Office (2002-2011). [electronic index portal and technical reports], Access: January 2007-2011. http://www.ci.austin.tx.us/.

Ayrancı, İ. (2007). Koruma Alanlarının Yönetimi ve Yönetim Planı Sürecinin Değerlendirmesi, Yüksek Lisans Tezi [Tez Danışmanı: Prof. Dr. Nuran Zeren Gülersoy], Şehir ve Bölge Planlaması Bölümü, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul Teknik Üniversitesi.

Bacon, E.N. (c1967). *Design of Cities*. London: Thames and Hudson.

Bailey, K.D. (1990). Social Entropy Theory: An Overview. *Systems Practice, 3*(4), 365-382.

Bailey, K.D. (1987-1994). *Method of Social Research*. New York: Free Press.

Bailey, K.D. (1994). *Sociology and The New Systems Theory: Towards A Theoretical Synthesis*. Albany, NY: State University of New York.

Baker, D.C., Sipe, N.G., Gleeson, B.J. (2006). Performance-based Planning: Perspectives from the United States, Australia, and New Zealand. *Journal of Planning Education and Research, 25*, 396-409.

Ball, M., Maginn, P.J. (2005). Urban Change and Conflict: Evaluating the Role of Partnerships in Urban Regeneration in the UK. *Housing Studies*, *20*(1), 9-28.

Banarjee, T., Southworth, M., (Eds.). (1990). *City Sense and City Design: Writings and Projects of Kevin Lynch*. Cambridge, Mass.: MIT Press.

Barnett, J. (1974). *Urban Design as Public Policy: Practical Methods for Improving Cities*. New York: Architectural Record Books.

Barnett, J. (2011). *City Design: Modernist, Traditional, Green and Systems Perspectives*. Milton Park, Abingdon, Oxon; London: Routledge.

Batty, M. (1976). Models, Methods and Rationality in Urban and Regional Planning: Developments since 1960. In The Royal Geographical Society with the Institute of British Geographers, *the 23rd International Geographical Congress*, Moscow, 1976 [Paper in Conference Proceedings]. *Area, 8*(2), 93-97.

Batty, M. (2005). *Cities and Complexity: Understanding Cities with Cellular Automata, Agent-Based Models, and Fractals*. Cambridge, Mass.: MIT Press.

Batty, M., Hutchinson, B. (Eds.). (1983). *Systems Analysis in Urban Policy-Making and Planning.* [NATO Conference Series II, System Science; v.12, NATO Advanced Research Institute on Systems Analysis in Urban Policy-Making and Planning, 21-27 September 1980, New College, Oxford University, Oxford, England]. New York: Plenum Press.

Batty, S.E. (1977). Game-Theoretic Approaches to Urban Planning and Design. *Environment and Planning B: Planning and Design*, *4*(2), 211-239.

Batty, S.E. (2003). The Gamble of Urban Regeneration. *Environment and Planning B: Planning and Design, 30*(4), 483-486.

Başar, T., Olsder, G.J., (c1999). *Dynamic Noncooperative Games* [2nd Ed., Society for Industrial and Applied Mathematics' (SIAM's) Classics in Applied Mathematics]. Philadelphia: SIAM.

Bayes, T. (1763). *Probability Theory* [edited and published (after Bayes' death) by Richard Price – member in The Royal Society]. [In (Hald, 2004)].

Bayes, T. (1764). An Essay Towards Solving The Problem In Doctrine Of Chances. *Philosophical Transactions of the Royal Society of London* (1764, 1765). [In (Hald, 2004)].

Beaverstock, J.V., Smith, R.G., Taylor, P.G. (1999). A Roaster of World Cities. *Cities, 16*(6), 445-458.

BE Group (no date). *Bridgnorth Urban Design Guidelines* [electronic document], Access: May 2009, Retrieved from http://begroup.uk.com/Planning%20pdf/Bridgnorth%20District%20 Council%20%20UDG.pdf.

Belton, V., Stewart, T.J. (2002). *Multiple Criteria Decision Analysis: An Integrated Approach*. Berlin: Springer; Boston: Kluwer Academic Publishers.

Bennet, J.G. (1963). General Systematics. *Systematics: The Journal of the Institute for the Comparative History, Philosophy and the Sciences, 1*(1), *sayfa numarası belirtilmemiş.* [*digitized in 2009*, Access: January 2010, Retrieved from http://www.jgbennett.net/sites/default/files/GENERAL%20SYSTEMATICS.pdf.

Bennet, J.G. (c1964, 1989). *Energies: Material, Vital, Cosmic*. Kingston, UK: Coombe Springs Press; Claymount Communications.

Bently, I. (1999). *Urban Transformations: Power, People and Urban Design*. London; New York: Routledge.

Ben-Joseph, E. (2005). *The Code of The City: Standards and The Hidden Language of Place Making*. Mass., MA: MIT Press.

Bernoulli, D. (1738). *Evolution and Economics under Risk*. [In (Hald, 2004)].

Bernoulli, D. (1738). *Hydrodynamique [Hydrodinamica]*. [In (Hald, 2004)].

Bernoulli, **J.** (1713). *Ars Conjectandi [The Art of Conjecturing]*. [In (Hald, 2004)].

Bertalanffy, L. von (1940). Der Organismus als physikalisches System betrachtet [The organism considered as a physical system]. *Die Naturwissenschaften [The Natural Sciences], 28*, 521-531.

Bertalanffy, L. von (1950). An Outline of the General Systems Theory. *The British Journal of the Philosophy of Science, 2*, 134-165.

Bertalanffy, L. von (1956). General Systems Theory. *General Systems: Yearbook of the Society fort he Advancement of General Systems Theory*, *1*, 1-10.

Bertalanffy, L. von (c1968, 1971, 2001). *General Systems Theory: Foundations, Development, Applications*. New York: George Brazillier.

Bertuglia, C.S., Clarke, G.P., Wilson, A.G. (Eds.). (c1994, 2012), *Modelling the City: Performance, Policy and Planning*. London; New York: Routledge.

Bertuglia, C.S., Vaio, F. (2005). *Nonlinearity, Chaos, and Complexity: The Dynamics of Natural and Social Systems*. Oxford; NY: Oxford University Press.

BYKP-I; Birinci Beş Yıllık (1963-1967) Kalkınma Planı-I (1962). Ankara: T.C. Başbakanlık, [RG 05.07.1961/10846: Hedef ve Strateji – RG 03.12.1962/11272: Plan], Erişim: Temmuz 2000 (İTO Arşivi); Ocak 2005, http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan1.pdf.

BYKP-II; İkinci Beş Yıllık (1968-1972) Kalkınma Planı (1967). Ankara: T.C. Başbakanlık, [RG 10.02.1967/12524: Hedef ve Strateji – RG 21.08.1967/12679: Plan], Erişim: Temmuz 2000 (İTO Arşivi); Ocak 2005, http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan2.pdf.

BYKP-III; Üçüncü Beş Yıllık (1973-1977) Kalkınma Planı (1972). Ankara: T.C. Başbakanlık, [RG 19.07.1972/14250: Hedef ve Strateji – RG 27.11.1972/14374: Plan], Erişim: Temmuz 2000 (İTO Arşivi); Ocak 2005, http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan3.pdf.

BYKP-III-IV; 1978 Yılı Geçiş Programı (1978). Ankara: T.C. Başbakanlık, [RG tarih: 16.04.1978, RG sayı: 16261]. Erişim: Ocak 2005 (Resmi Gazete).

BYKP-IV; Dördüncü Beş Yıllık (1979-1983) Kalkınma Planı (1978). Ankara:T.C. Başbakanlık, [RG 28.11.1977/16123M ve RG 31.08.1978/16393: Hedef ve Strateji–RG 12.12.1978/16478M: Plan], Erişim: Temmuz 2000 (İTO Arşivi); Ocak 2005, http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan4.pdf.

BYKP-IV-V; 1984 Yılı Geçiş Programı (1983). Ankara: T.C. Başbakanlık, [RG tarih:30.12.1983, RG sayı:18276M]. Erişim: Ocak 2005 (Resmi Gazete).

BYKP-V; Beşinci Beş Yıllık (1985-1989) Kalkınma Planı (1984). Ankara: T.C. Başbakanlık, [RG 16.06.1984/18433M: Hedef ve Strateji – RG 23.07.1984/18467: Plan], Erişim: Temmuz 2000 (İTO Arşivi); Ocak 2005, http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan5.pdf.

BYKP-VI; Altıncı Beş Yıllık (1990-1994) Kalkınma Planı (1989). Ankara: T.C. Başbakanlık, [RG 22.05.1989/20172M: Hedef ve Strateji – RG 06.07.1989/20217M: Plan], Erişim: Temmuz 2000 (İTO Arşivi); Ocak 2005, http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan6.pdf.

BYKP-VI-VII; 1995 Yılı Geçiş Programı (1995). Ankara: T.C. Başbakanlık, [RG tarih: 15.10.1994, RG sayı: 22082]. Erişim: Ocak 2005 (Resmi Gazete).

BYKP-VII; Yedinci Beş Yıllık (1996-2000) Kalkınma Planı (1995). Ankara: T.C.Başbakanlık, [RG 06.05.1995/22279: Hedef ve Strateji – RG25.07.1995/22354M: Plan], Erişim: Temmuz 2000 (İTO Arşivi); Ocak 2005, http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan7.pdf.

BYKP-VIII; Sekizinci Beş Yıllık (2001-2005) Kalkınma Planı (2000). Ankara:T.C.Başbakanlık, [RG 01.06.2000/24066M: Hedef ve Strateji – RG 05.07.2000/24100M: Plan], Erişim: Temmuz 2000 (İTO Arşivi); Ocak 2005, http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan8.pdf.

***BYKP-VIII-IX;* 2006 Yılı Geçiş Programı** (2005). Ankara: T.C.Başbakanlık, [RG tarih: 19.10.2005, RG sayı: 25971]. Erişim: Ekim 2005 (Resmi Gazete).

BYKP-IX; Dokuzuncu (2007-2013) Kalkınma Planı (2006). Ankara: T.C.Başbakanlık, [RG 13.05.2006/26167: Hedef ve Stratej – RG 01.07.2006/26215M: Plan], Erişim: Mayıs 2006, http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan9.pdf.

Bhaskar, R. (1978). *A Realist Theory of Science*. Sussex: Harvester Press.

Billingham, J., Cole, R. (2002). *The Good Place Guide: Urban Design in Britain and Ireland*. London: Batsford Ltd.

Birabi, A.K. (2007). International Urban Conservation Charters as Catalytic or Passive Tools of Urban Conservation Practices among Developing Countries?. *City and Time*, *3*(2), 39-53.

Bizzarro, F., Nijkamp, P. (1996). *Integrated Conservation of Cultural Built Heritage* [Serie Research Memoranda 1996-12]. Amsterdam: Vrije Universiteit.

Boltzmann, L. (1870). Theorie der Wärme [Theory of Heat]. *Die Fortschritte Physik [Progress of Physics]*, *26*, 441-504. [in (Hald, 2004)].

Borja, J., Castells, M., Belil, M., Benner, C., (1997). *Local and Global: The Management of Cities in the Information Age* [Based on a UN-Habitat report first presented at the Istanbul Conference, June 1996]. London: Earthscan.

Bots, P.W.G., Hermans, L.M. (2003). Developing 'Playable Metagames' for Participatory Stakeholder Analysis. In ISAGA Secretariat, *Proceedings of the 34th Conference of ISAGA-The International Simulation and Gaming Association.* Chiba: Japan.

Boulding, K. E. (1966). *The Impact of Social Sciences*. New Brunswick, NJ: Rutgers University Press.

Boulding, K.E. (1978). *Ecodynamics: A New Theory of Societal Evolution*. Beverly Hills: SAGE.

Brierly, A. (2006). The Zoning Game: A Formal Model of Community Planning, [Conference Paper presented at t he annual meeting of the *American Political Science Association*, Marriott, Loews Philadelphia, and the Pennsylvania Convention Center, Philadelphia, PA, Aug 31, 2006].

Brown, L.J., Dixon, D., Gillham, O. (c2009). *Urban Design for An Urban Century: Placemaking for People*. Hoboken, N.J.: Wiley.

Burgess, E. W. (Ed.). (1926). *The Urban Community: Selected Papers from the Proceedings of The American Sociological Society, 1925*. [R.E. Park (*series ed.). The University of Chicago Studies in Urban Sociology*]. Chicago: University of Chicago Press.

Burns, C.J., Kahn, A. (Eds.). (2005). *Site Matters: Design Concepts, Histories and Strategies*. New York: Routledge.

Burns, T., Stalker, G.M. (1961).*The Management of Innovation*. London: Tavistock.

CA; The Conservancy Association; **Chui Hau Man, M., Tsoi Tan Mei, A.** , (2003). *Heritage Preservation in Hong Kong and Overseas Experience* [Technical Report], Access: February 2005, Retrieved from http://www. conservancy.org.hk/heritage/Heritage_Report_eng.pdf.

CAB; Cultural Affairs Bureau, MHN; Macao Heritage Net (2009-2011). *Macao Heritage Net is a Cultural Institute of Macau S.A.R. Governent: UNESCO World Heritage Macau* [electronic portal], Access: May 2009-2011 Retrieved from http://www.macauheritage.net ; http://www. macauheritae.net/wh/indexE.asp.

CABE; Commission for Architecture and The Built Environment, DETR; Department of the Environment, Transportation and the Regions (2000). *By Design: Urban Design in the Planning System –Towards Better Practice* [Report of Planning Policy Guidance], London: Thomas Telford, Access: January 2011, Retrieved from http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20110118095356/http:/www.cabe. org.uk/ publications/by-design.

CABE; Commission for Architecture and the Built Environment, DETR; Department of the Environment, Transportation and the Regions, Bartlett School of Planning (2001). *The Value of Urban Design* [Research Project undertaken by the Bartlett School of Planning and commissioned by CABE and DETR to examine the value added by Good Urban Design]. London: Thomas Telford, Access: January 2011, Retrieved from http://www.designcouncil.org.uk/Documents/ Documents/Publications/CABE/the-value-of-urban-design.pdf.

CABE; Commission for Architecture and the Built Environment (2005). *Buildings and Spaces: Why Design Matters* [electronic material]. Access: January 2011, Retrieved from http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20110118095356/http:/www.cabe.orguk/files/buildings-and-spaces.pdf.

CABE; Commission for Architecture and the Built Environment (2007, 2009). *Economic Value of Good Design* [electronic material], Access: January 2011, Retrieved from http://www.placesmatter.co.uk/programmers/ economic-value-urban-design.

CABE; Commission for Architecture and the Built Environment (2009). *Planning for Places: Delivering Good Design through Core Strategies,* London: CABE, Access: January 2011, Retrieved from http://www.designcouncil.org.uk/Documents/Documents/Publications/CABE/planning-for-places.pdf.

CABE; Commission for Architecture and the Built Environment (2011). *Creating Successful Master plans: A Guide for Clients*, Access: January 2011, Retrieved from http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20110118095356/http://www. cabe.org.uk/masterplans.

CABE; Commission for Architecture and the Built Environment, Design Council UK (2011). "Design in Planning Workshop 5 – Strategic Planning and Urban Design" [Electronic Portal for Workshop Presentation of G. King, M. Crookston, M. Hayes and H. Cheesbrough, 6th September 2011], Access: September 2011, Retrieved from http://www.designcouncil.org.uk/our-work/CABE/Localism-and-planning/Design-in-Planning-Workshops/Design-in-Planning-Workshop-5/.

Camhis, M. (1978). Planning Theory and Philosophy. *Antipode*, *10*(2), 44-63.

Camhis, M. (c1979). *Planning Theory and Philosophy*. London: Tavistock.

Canada NCC; National Capital Commission of Canada (1999-2011). *Planning For Future* [electronic index portal and technical information], Access: January 2008-2011, Retrieved from http://www.canadascapital.gc.ca/planning.

Capra, F. (1996, 1997). *The Web of Life: A New Synthesis of Mind and Matter*. [1996] London: HarperCollins; [1997] London: Flamingo.

Capra, F. (1997). *The Web of Life: A New Scientific Understanding of Living Systems*. New York: Anchor Books.

Capra, F. (2002). *The Hidden Connections: A Science for Sustainable Living*. London: Flamingo.

Carmona, M., Burgess, R. (2001). *Strategic Planning and Urban Projects: Responses to Globalisation from 15 Cities* [Transformation no.4]. Delft, NL: DUP-Delft University Press Science.

Carmona, M., Dann, J. (Eds.). (2007). UDQ-Winter 2007: Design Codes. *The Journal of Urban Design Group-Urban Design Quarterly, 101*.

Carmona, M., Heath, T., Oc, T., Tiesdell, S. (Eds.). (2003). *Public Places-Urban Spaces: The Dimensions of Urban Design*. Oxford: Architectural Press.

Carmona, M., Tiesdell, S. (2006). *Urban Design Reader*. London: Architectural Press.

Carnap, R. (1995). *An Introduction to Philosophy of Science: Philosophical Foundations of Physics* [edited by M. Gaarder]. New York: Dover.

Carroll, J.A.; Adkins, B.; Foth, M.; Partker, E. (2007). The Kelvin Groove Urban Village: What Aspects of Design are more important for connecting People, Place, and Health?. *The International Urban Design Conference 2007*: Waves of Change – Cities at Crossroads*, [(6-*8 Sept. 2007, Conrad Jupiters Broadbeach, Queensland/AU). Access: January 2008, Retrieved from http://www.urbandesignaustralia.com.au/images/Docs/Papers/InternationalUrbanDesign_JCarrol.pdf

Castells, M. (1977). *[La Questione Urbaine] The Urban Question: A Marxist Approach*, [translated by A. Sheridan, Series in Social Structure and Social Change no.1]. Cambridge, Mass.: MIT Press.

Catanese, A.J., Steiss, A. W. (1970). *Systems Planning: Theory and Application*. Lexington, Mass.: Lexington Books.

Chadwick, G.F. (1971). *A Systems View of Planning; Towards A Theory of The Urban and Regional Planning Process* [Urban and Regional Planning Series no.1]. Oxford, New York: Pergamon Press.

Chambers, L.D., Taylor, M.A.P. (c1999) *Strategic Planning: Processes, Tools and Outcomes*. Aldershot, Hants, UK: Ashgate Publications.

Checkland, P. (1978). The Origins and Nature of 'Hard' Systems Thinking. *Journal of Applied Systems Analysis*, *5*, 99–110.

Checkland, P. (c1981, 1993, 1999). *Systems Thinking, Systems Practice*. Chichester, UK; New York, US: John Wiley & Sons.

Checkland, P., Poulter, J. (2006). *Learning for Action: A Short Definitve Account of Soft Systems Methodology and its use for Practioner, Teachers and Students*. Hoboken, NJ: Wiley.

Chestertown TC; Town Council of Chestertown (2001-2011). [electronic index portal and technical information]. Access: January 2007-2011. (1) Planning Commission; (2) Historic District Commission, Retrieved from: http://www.chestertown.com/;

Chestertown TC; Town Council of Chestertown, HDC; Historic District Commission (2002). Historic District Design Guide, Access: Retrieved from http://www.chestertown.com/gov/Historic_district/index.php; http://www.chestertown.com/gov/Historic_district/ Chestertown%20HDC%20Guidelines.pdf

Chung, T. (2009). Valuing Heritage in Macau: On Contexts and Processes of Urban Conservation, *Journal of Current Chinese Affairs*, *38*(1), 129-160, Access: January 2010, Retrieved from http://www.currentchineseaffairs.org.

Churchman, C. W., Ackoff, R.L, Arnoff, E.L. (Eds., In collaboration with L.C. Edie et al.). (1957). *Introduction to Operations Research*. New York: John Wiley.

Christaller, W., (c1933, trans. 1966). [*Die zentralen Orte in Süddeutschland,* Jena: Gustav Fischer], translated by C.W. Baskin, *Central Places in Southern Germany*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.

Collins; Collins Co-Build Online Dictionary (2012). *Dictionaries: English Dictionary* [Pioneers in Dictionary Publishing since 1819]. Glasgow: HarperCollins, [institutional portal containing electronical search index], Access: January-December 2012, Retrieved from http://www.collinsdictionary.com/dictionary/english.

Couch, C., Fraser, C., Percy, S. (Eds.). (2003). *Urban Regeneration in Europe* [Series in Real Estate Issues]. Oxford; New York: Blackwell Science.

Corning, P.A. (1983). *The Synergism Hypothesis: A Theory of Progressive Evolution*. New York: McGraw-Hill.

Coventry CC; Coventry City Council (2001-2011). [electronic information]. Access: January 2007-2011, Retrieved from http://www.coventry.gov.uk/.

Cowan, R., Urban Design Group (c2002). *Urban Design Guidance: Urban Design Frameworks, Development Briefs and Master Plans*. London: Thomas Telford.

Cowan, R., Billingham, J. (2003). Twenty Five Years of UDG Publications. *The Journal of Urban Design Group-Urban Design (Quarterly)*, *88* [Special Issue, Autumn 2003: 25 Years of UDG].

Creswell, J.W. (1994). *Research Design: Qualitative and Quantitative Approaches*. Thousand Oaks; London; New Delhi: SAGE.

Creswell, J.W. (c2003, c2009). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches* [2nd Ed., 3rd Ed]. Thousand Oaks, California: SAGE.

Creswell, J.W. (2007). *Designing and Conducting Mixed Methods Research*. Thousand Oaks, California: SAGE.

Creswell, J.W. (c2008). *Educational Research: Planning, Conducting, and Evaluating Quantitative and Qualitative Research*. Upper Saddle River, N.J.: Pearson/Merrill Prentice Hall.

Crilly, M. (2004). "Newcastle Gateshead Pathfinder" [electronic information], Access: May 2009, Retrieved from http://www.rudi.net/books/6200.

Cullen, G., Gosling, D.(1996).*Visions of Urban Design*. London: Academy Editions.

Cutler, L.S., Cutler, S.S. (c1976, 1981). *Recycling Cities for People: The Urban Design Process* [2nd Edition]. New York: Van Nostrand Reinhold.

Cuthbert, A.R. (2006). *The Form of Cities: Political Economy and Urban Design*. Malden, MA; Oxford: Blackwell.

Cuthbert, A.R. (2011). *Understanding Cities: Method in Urban Design*. London; New York: Routledge.

Çubuk, M. (2009). Türkiyede Netleşemeyen ve Uzlaşılmayan Bir Kavram: Kentsel Tasarım ve 4. Uluslararası Kentsel Tasarım Kongresi Üzerine [elektronik makale], Erişim: Ocak 2010, http://www.planlama.org/new/ prof.-dr.-mehmet-cubuk/turkiye-de-netlesemeyen-ve-uzlasilmayan-bir-kavram-kentsel-tasarim-ve4.uluslararasi-kentsel-tasarim-kongresi-uzerine.html.

DAAB (2008). *Contemporary Urban Design*. Köln: Daab GMBH.

Davenport, T.H. (2008). "The Rise of Analytic Performance Management" [Whitepaper; In collaboration with Harvard Business Digital, sponsored by Statistical Analysis Systems-SAS]. Access: December 2012, Retrieved from http://www.sas.com/resources/whitepaper/wp_5596.pdf.

Davies, J.S. (c2001). *Partnerships and Regimes: The Politics of Urban Regeneration in The UK*. Aldershot, UK: Ashgate.

Davoudi, S., Strange, I. (Eds.). (2009). *Conceptions of Space and Place in Strategic Spatial Planning* [The Royal Town Planning Institute-RTPI Library Series]. London; New York: Routledge.

Demers, C. (2008). *Organizational Change Theories: A Synthesis* [Part I: Adaptation or Selection? (pp. 1-42); Part II: Transformation or Evolution? (pp. 43-114); Part III: Natural Evolution or Social Dynamics (pp 115-228.), Conclusion (pp.229-234)]. London; New York: SAGE.

DPT; Devlet Planlama Teşkilatı (2002) *Devlet Planlama Teşkilatının Kuruluşunun 42.Yılı* [Planlama Dergisi Özel Sayı], Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, T.C. Başbakanlık. Erişim: Ocak 2004, http://ekutup.dpt.gov.tr/planlama/42nciyil.pdf.

DPT; Devlet Planlama Teşkilatı (2011) *Beş Yıllık Kalkınma Planları* [elektronik bilgi: Tarihçe], Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, T.C. Başbakanlık. Erişim: Ocak 2011, http://www.dpt.gov.tr/PortalDesign/PortalControls/WebIcerikGosterim.aspx?Enc=83D5A6FF03C7B4FC25320C1CC3C485FB70C9008EBE56E898F05146F027CA65EC.

DPT; Devlet Planlama Teşkilatı, Bademli, R. (1997) *Ulusal Çevre Eylem Planı: Doğal, Tarihi ve Kültürel Değerlerin Korunması* [elektronik kütüphane: Teknik Rapor], Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, T.C. Başbakanlık. Erişim: Ocak 2004, http://ekutup.dpt.gov.tr/cevre/eylempla/bademlir/dogal.html.

DeWitt, R. (c2004, 2010). *Worldviews: An Introduction into the History and Philosophy of Science*. London; New York: Blackwell.

Diamond, J., Liddle, J. (2005). *Management of Regeneration: Choices, Challenges and Dilemmas*. London; NewYork: Routledge.

Douglas, H.P. (1925). *The Suburban Trend*. New York: Century Press.

Doxiadis, C.A. (1968). *Ekistics: An Introduction to the Science of Human Settlements*. London:Hutchinson; New York:Oxford University Press.

Dundee CC; Dundee City Council (2001-2011). [electronic information and selected technical documents], Access: January 2008-2011, Retrieved from http://www.dundeecity.gov.uk/.

Dyson, R.G. (Ed.). (c1990). *Strategic Planning: Models and Analytical Techniques*. Chichester, West Sussex, UK: Wiley.

Dyson, R.G., O'Brien, F.A. (Eds.), (c1998). *Strategic Development: Methods and Models*. Chichester, West Sussex, UK: Wiley.

EC; European Comission (1997). *Community Involvement in Urban Regeneration: Added Value and Changing Values*, [Regional Development Studies no. 27]. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

EC; European Comission (2011). *Integrated Urban Regeneration: International Experience* [Brief: Revitalisation Experience (since 2000)], Access: January 2011, Retrieved from http://www.ensure.org/u_regen/ index.html.

EC-ENSURE; European Comission-Exchange Network for Susainable Urban, EC-ESPD; **European Comission-European Spatial Development Perspective**, (1999). *European Commission-European Spatial Development Perspective-ESPD: Toward Balanced and Sustainable Development of the Territory of European Union* [Report on Regional Policy], Luxembourg: EC, Access: June 2009, Retrieved from http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/som_en.htm.

EC-ESPD; European Comission-European Spatial Development Perspective (1999). *European Commission-European Spatial Development Perspective-ESPD: Toward Balanced and Sustainable Development of the Territory of European Union* [Report on Regional Policy], Luxembourg: EC, Access: June 2009, Retrieved from http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/som_en.htm.

EC-RESCUE; European Council-Regeneration of European Sites in Cities and Urban Environments (2004). *RESCUE Guidance on Sustainable Land Use and Urban Design on Brownfields* [electronic document: Research Project Report, supported by EC under the 5th Framework Programme, Action 4 *The City of Tomorrow and Cultural Heritage* within the Specific Programme *Energy, Environment and Sustainable Development*, Work package 4 – Deliverable D 4.1.]. Access: January 2006-2011; June 2009, Retrieved from http://www.rescueeurope.com/download/reports/4_Guidance%20%20Sustainable%20land%20use%20and%20urban%20design.pdf (technical report); http://www.rescue-europe.com/html/project.html (electronic information on http://www.rescue-europe.com/ (electronic portal of the research project), research project), http://www.rescue-europe.com/html/results.html. (electronic information on the results of RESCUE project).

Ecemiş Kılıç, S., Aydoğan, M. (2006). Katılımcı bir Kentsel Koruma Projesi: İzmir–Kemeraltı Tarihi Kent Merkezi. *Ege Coğrafya Dergisi*, *15*, 61-71.

English Partnerships, The National Regeneration Agency, The Housing Corporation; **UDAL; The Urban Design Alliance** (2000). *Urban Design Compendium*. London: Llewellyn-Davies. Access: January 2005, Retrieved from http://www.urbandesigncompendium.co.uk/public/documents/UDC1FULL.pdf.

Envision 2020 (2006-2010). [electronic index portal and technical information], Access: January 2008-May 2010. (1) *Envision 2020: Our Community Plan for Greater Mankato* (c2006, c2009-2010)", Retrieved from http://www.envision-2020.com/keys/community_lanning/; (2) *Downtown Renaissance and Historic Preservato*n, Retrieved from http://www.envision-2020.com/keys/communityplanning/downtown-renaissance-and-historic-preservation/.

Ersoy, M. (2000). Planlar Arası Kademelenme. İçinde M. Ersoy, ve H.Ç. Keskinok (Eds.), *Mekan Planlama ve Yargı Denetimi*, Ankara: Yargı Yayınları.

Ersoy, M. (2006). İmar Mevzuatında Planlama Kademeleri ve Üst Ölçek Planlama Sorunu [konferans kitabı içinde elektronik makale]. *Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı TEPAV/EPRI, Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu*, 7-8 Eylül 2006, ODTÜ, Ankara, Erişim: Haziran 2009, http://www.tepav.org.tr/sempozyum/2006/bildiri/bolum3/3_2_ersoy.pdf.

Ersoy, M. (2007). *Kentsel Planlama Kuramları*. Ankara: İmge Kitabevi.

Essex CC; Essex City Council (1973) *Essex Design Guide for Residential and Mixed Use Areas*. Chelmsford: Essex County Council.

Essex CC; Essex County Council; EPOA; Essex Planning Officers' Association (1997) *Essex Design Guide for Residential and Mixed Use Areas*. Chelmsford: Essex County Concil & EPOA.

Essex CC; Essex County Council (2005) *Essex Design Guide.* Chelmsford: Essex County Council.

EU; European Union (2000-2011). Complete List of the Council of Europe's treaties [*elektronik indeks içeren resmi portal*], Access: January 2000–December 2011, Retrieved from http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeTraites.asp?CM=8&CL=ENG.

EU–SUD; European Union-Sustainable Urban Design (2004). *Urban Design for Sustainability* [Final Report of the Working Group on Urban Design for Sustainability to the European Union Expert Group on the Urban Environment], Access: June 2009, Retrieved from http://ec.europa.eu/environment/urban/sustainable_urban_design.htm and http://ec.europa.eu/environment/urban/pdf/0404final_report.pdf.

EU-URBACT; European Exchange and Learning Programme promoting Sustainable Urban Development (2011). Integrated Urban Development, URBACT-II [electronic search index of institutional portal], Access: May 2011, Retrieved from http://urbact.eu/en/integrated-urban-development/understanding-integrated-urban-development/.

Fainstein, S.S., Fainstein, N.I., Childhill, R., Judd, D., Smith, M.P. (c1983, Rev. Ed., 1986). *Restructuring The City: The Political Economy of Urban Redevelopment*. London, New York: Longman.

Fainstein, S.S. (1994). *The City Builders: Property, Politics and Planning in London and New York* [Studies in Urban and Social Change]. Cambridge, MA: Blackwell.

Fainstein, S.S., Campbell, S. (Eds.). (1996a).*Readings in Planning Theory: Studies in Urban and Social Change*. Oxford-UK, Cambridge-USA: Blackwell.

Fainstein, S.S., Campbell, S. (Eds.). (1996b). *Readings in Urban Theory*. Oxford-UK, Cambridge-USA: Blackwell.

Faludi, A. (1973). The "System View" and Planning Theory. *Journal of Socio-Economic Planning Science, 7*(1), 67-77.

Faludi, A. (1986). *Critical Rationalism and Planning Methodology*. London: Pion.

Faludi, A. (1987). *A Decision-centered View of Planning*. Oxford: Pergamon.

Faludi, A. (1989). Conformance vs. Performance: Implications for Evaluations. *Impact Assessment Bulletin, 7*, 135-151.

Faludi, A. (2000). The Performance of Spatial Planning, *Planning Research and Practice*, *15*(4), 299-318.

Faludi, A. (2004). The Impact of A Planning Philosophy. *Planning Theory*, *3*, 225-236.

Faludi, A. (2012). Twentieth Century Foundations of European Planning [AESOP-IFHP Lecture Series, Lecture 2]. *AESOP2012 - Silver Jubilee*, 29 April 2012, Paris, France, Access: May 2012, Retrieved from http://www.aesop-planning.eu/events/en_GB/2012/04/29/readabout/lecture-2-andreas-faludi-twentieth-century-foundations-of-european-planning-2nd-june-2012-paris; http://www.ifhp.org/ event/second-lecture-aesop-ifhp-series-paris; http://www.ifhp.org/sites/default/files/field/filesevent/AESOPIFHP%20Lecture%202%20Andreas%20Faludi%20in%20 Paris%20FULL.pdf.

Faludi, A. Mastop, H. (c1983, 1997). *Evaluation of Strategic Plans: The Performance Principle*. London: Pion Press.

Feagin, J.R., Smith, M.P. (Eds.). (c1987, 1993). *The Capitalist City: Global Restructuring and Community Politics* [Series of Ideas]. Oxford; UK, Cambridge; Mass.: Blackwell.

Fernández Güell, J.M. (1997). *[Planificación Estratégica de Ciudades], Strategic Planning for Cities*. Barcelona: Editoral Gustavo Gili.

Fernández Güell, J.M. (2006). *[Planificación Estratégica de Ciudades: Nuevos Instrumentos y Procesos] Strategic Planning for Cities: New Instruments and Processes*. Barcelona: Editoral Reverté.

Feyarabend, P. K. (1975). *Against Method: Outline of An Anarchistic Theory of Knowledge*. London: Verso.

Fort Lauderdale CC; City Council of Fort Lauderdale (2003-2011). [electronic index portal and selected technical documents], Access: January 2008-2011, Retrieved from http://ci.ftlaud.fl.us/.

Fort Wayne CH; City Hall of Fort Wayne. (1998-2011). [electronic index portal and technical documents], Access: January 2008-2011, Retrieved from http://www.cityoffortwayne.org/.

Fort Wayne-GAC; Government of Allen County (1998-2011). [electronic index portal and technical documents], Access: January 2008-2011, Retrieved from http://www.allencounty.us/.

Forrester, J.W. (1969). *Urban Dynamics*. Cambridge, Mass.: MIT Press.

Forrester, J.W. (1971). *World Dynamics*, Cambridge, Mass.: Wright-Allen Press.

Forrester, J.W. (1979, 1980). *System Dynamics*. Amsterdam; New York: North-Holland Publication Co.

Fox-Przeworski, J., Goddard, J., De Jong, M. (Eds.), (1991). *Urban Regeneration in a Changing Economy: An International Perspective*. Oxford, UK: Clarendon Press; New York, US: Oxford University Press.

Friedmann, J. (1993). Toward A Non-Euclidian Mode of Planning. *Journal of the American Planning Association, 59*(4), 482-485.

Friend, J.K. (1997). Connective Planning: From Practice to Theory and Back. In E.L. Trist, F.Emery, H. Murray (Eds.), *The Social Engagement of Social Science, Vol III: the Socio-Ecological Perspective* (pp. 439-469). Philadelphia: The University of Pennsylvania Press.

Friend, J.K., Hickling, A. (Eds.). (1987*). Planning under Pressure: Strategic Choice Approach* [Pergamon International Library of Science, Technology, Engineering and Social Studies, Urban and Regional Planning Series v.37]. Oxford: Pergamon Press.

Friend, J.K., Jessop, W.N. (c1969, 1977). *Local Government and Strategic Choice: An Operational Research Method to the Processes of Public Planning*. London: Tavistock; [Pergamon International Library of Science, Technology, Engineering and Social Studies, Urban and Regional Planning Series v.14] Oxford; New York: Pergamon Press.

Fuller, R.B., Applewhite, E.J. (c1975) *Synergetics: Explorations in the Geometry of Thinking*. New York: MacMillan.

Gaarder, J. (c1991). [Sofie's verden. Oslo: H. Aschehoug and Co.]. çev. S.Yücesoy, S. (2005) *Sofie'nin Dünyası: Felsefe Tarihi üzerine bir Roman [Gri Yayın Dizisi no: 3],* 8.Baskı, Istanbul: Pan Yayıncılık.

Gallion, A.B, Eisner, Si., Eisner, St., (c1950, 1963, 1975, 1980, 1986, 1993). *The Urban Pattern: City Planning and Design*. Princeton, NJ: Van Nostrand Reinhold.

Galloway, T.D., Mahayni, R.G. (1977). Planning Theory in Retrospect: The Process of Paradigm Change. *Journal of American Planning Association, 43*(1), 62-71.

GaWC; Globalization and World Cities Research Network, Department of Geography, Loughborough University, Leicestershire, UK (1998-2010). *The World According to GaWC* 1998-2010 [electronic search index of institutional portal], Access: January 2001-January 2011, Retrieved from http://www.lboro.ac.uk/gawc/gawcworlds.html.

Geddes, P. (1915). *Cities in Evolution.* London: Routledge. [(1949) London: Williams and Norgate].

George, R.V. (1997). A Procedural Explanation for Urban Design. *Journal of Urban Design*, *2*(2), 143-161.

Georgescu-Roegen, N., (1971). *The Entropy Law and The Economic Process*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

Gibbs, J.W. (1875-1878). On the Equilibrium of Heterogeneous Substances. *Transactions of the Connecticut Academy of Arts and Sciences,III*, pp. 108-248; 343-524, [Abstract; *American Journal of Science*, *XVI*, 441-458].

Gibbs, J.W. (1902). *Elementary Principles in Statistical Mechanics: The Rational Foundations of Thermodynamics*. New York: Charles Scribner's Sons; London: Edward Arnold.

Gindroz, R., UDA-Urban Design Associates (2003). *The Urban Design Handbook: Techniques and Working Methods*. New York: W.W. Norton.

Goetzmann, N., Geert Rouwenhorst, K. (2005). *The Origins of Value: The Financial Innovations that created Modern Capital Markets*. Oxford; New York: Oxford University Press.

Goodey, B. (1998). The Essex Design Guide Revisited. *Town and Country Planning, 67*(5),176-178.

Gosling, D. (2002). *The Evolution of American Urban Design: A Chronological Anthology*. New York: John Wiley and Sons.

Gospodini, A. (2002). European Cities in Competition and the New 'Uses' of Urban Design. *Journal of Urban Design, 7*(1), 59-73.

Gottdiener, M., Budd, L. (2005). *Key Concepts in Urban Studies*. London; Thousand Oaks; California: SAGE.

Gottdiener, M., Hutchinson, R. (c2006). *The New Urban Sociology.* Boulder, Colorado: Westview Press.

Gottwald, S., (2000) Many-Valued Logic. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy-SEP Online, (Spring 2010 Edition)*, E. N. Zalta (ed.), Access: May 2010, Retrieved from http://plato.stanford.edu/archives/spr2010/entries/logic-manyvalued/.

Graham, S., Healey, P. (1999). Relational Concepts in Time and Space: Issues for Planning Theory and Practice. *European Planning Studies*, *7*(5), 623-646.

Gray, J. (c1986). *Liberalism: Concepts in Social Thought*. Minneapolis, MN: University of Minnesota Press.

Gray, J. (c1993). *Post-Liberalism: Studies in Political Thought*. London; New York: Routledge.

Gunder, M. (2001) Commentary: Is Urban Design Still Urban Planning? An Exploration and Response. *Journal of Planning Education and Research*, *31*(2), 184-195.

Guyer, P. (1998, 2004). Kant, Immanuel (1724-1804). In E. Craig (Ed.), *Routledge Encyclopedia of Philosophy-REP Online,* Access: January 2009, Retrieved from http://www.rep.routledge. com/article/DB047.

Günay, B. (1997). *Urban Design is a Public Policy*. Ankara: METU-Faculty of Architecture Press.

Gürler, E. (2002, c2009). *A Comparative Study in Urban Regeneration Process: The Case of Istanbul* [published M.Sc. Diss., co-supervisors: Assoc.Prof.Dr. H.Çağatay Keskinok and Dr. Asuman (Türkün) Erendil, accomplished in 2002 at the Master of City Planning Program in Urban Design, Department of City and Regional Planning, Faculty of Architecture, Middle East Technical University, Ankara]. Saarbrücken: Verlag Dr. Müller-VDM.

Gürler, E. (2004, c2005). 1980 Sonrası Kentsel Dönüşüm Sürecinde Küresel Perspektiften Istanbul Örneği: Kentiçi Tarihi Alanların Yeniden-Üretim Modelleri. *TMMOB Şehir Plancıları Odası, Genel Merkez – SPO, 28. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu (8-9-10 Kasım 2004, ODTÜ), Bildiriler*, cilt 2, (ss. 613-649). Ankara: ODTÜ.

Gürler, E. (2005a). *Los Angeles-Broadway Kentsel Tasarım Rehberi (Kentsel Koruma-Geliştirme)* [Araştırma Sunumu/Raporu (Mayıs 2005), KET 518–Kentsel Tasarımda Çağdaş Yaklaşımlar, Yürütücü: Prof. Dr. Nuran Zeren Gülersoy] Şehir ve Bölge Planlaması Bölümü, Mimarlık Fakültesi, İstanbul Teknik Üniversitesi.

Gürler, E. (2005b). *Hong Kong Özel Yönetim Bölgesi Kentsel Tasarım Rehberi (Kentsel Yeniden-Gelişim)* [Araştırma Sunumu/Raporu (Mayıs 2005), KET 518–Kentsel Tasarımda Çağdaş Yaklaşımlar, Yürütücü: Prof. Dr. Nuran Zeren Gülersoy] Şehir ve Bölge Planlaması Bölümü, Mimarlık Fakültesi, İstanbul Teknik Üniversitesi.

Gürler, E. (2011). Kentsel Tasarımı Yeniden-Değerlendirmek: Organizasyonel ve Mekansal Süreçlerde Kent ve Kültür / Reconsidering Urban Design: City and Culture in Organizational and Spatial Processes [Bildiri Özeti, Sunum ve Yayınlanmamış Makale]. *VI. Uluslararası Kültür Araştırmaları Sempozyumu – Mekân ve Kültür* 2011, 8-10 Eylül 2011, Kadir Has Üniversitesi, Istanbul, Türkiye.

Gürler, E.; Zeren Gülersoy, N. (2009). Paradigm Shifts in Urban Planning: Poly-Centric Philosophy of Science and Contemporary Urban Planning after 1960s [Abstract and Unpublished Conference Paper]. *'Track-1: Planning Theory'* of *'AESOP 2009: Why can't the Future be more like the Past?'*, 15-18 July 2009, Liverpool, UK.

Gürler, E., Zeren Gülersoy, N. (2010). Paradigm Shifts and Urban Regeneration Process [Abstract and Conference Paper]. *The 14th Conference of International Planning History Society – IPHS 2010, Urban Transformation: Controversies, Contrasts and Challenges*, 12-15 July 2010, ITU, Istanbul / TR.

Hald, A. (2004). *History of Parametric Statistical Inference from Bernoulli to Fisher, from 1713 to 1935*. Copenhagen: Department of Applied Mathematics and Statistics, University of Copenhagen, Access: May 2011, Retrieved from http://www.math.ku.dk/ ~sjo/papers/HaldBook.pdf.

Hall, A. (2007). *Turning a Town Around: A Proactive Approach to Urban Design*. Oxford: Wiley-Blackwell.

Hall, A.D. (1962). *A Methodology for Systems Engineering*. New York: Van Nostrand Reinhold.

Hall, E.T. (c1966). *The Hidden Dimension*. Garden City, New York: Double Day.

Hall, P. (c1975, 1985, 1992, 2002). *The Urban and Regional Planning*. New York; London: Routledge [Electronic version of this edition published in the Taylor and Francis e-library in 2005], Access: June 2005, Retrieved from http://www.pnu.ac.ir/portal/File/ShowFile.aspx?ID=66559f80-6bb9-4498-b821-aff9faf455e9.

Hall, P.G. (1988, 1998). *Cities of Tomorrow: An Intellectual History of Urban and Regional Planning in the Twentieth Century*. Oxford, UK; New York, US: Blackwell.

Hammond, D. (2003). *The Science of Synthesis: Exploring the Social Implications of General Systems Theory* [International Society for the Systems Science]. Boulder: University Press of Colorado.

Hammond, J.S., Keeney, R.L., Raiffa, H. (1999). *Smart Choices: A Practical Guide to Making Better Life Decisions*. Boston, Mass.: Harvard Business School Press.

Harper, D. (2010-2012). *Online Etymology Dictionary*, Access: May 2010-May 2012, Retrieved from http://www.etymonline.com.

Harris, C.D., Ullman, E.L. (1945). The Nature of Cities. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science, 242*(1), 7-17.

Harsanyi, J.C. (1963). A Simplified Bargaining Model for n-person Cooperative Games. *International Economics Review, 4*, 194-220.

Harsanyi, J.C. (1974). An Equilibrium Point Interpretation of Stable Sets. *Management Science, 20*(11), 1472-1495.

Harsanyi, J.C. (1977). *Rational Behavior and Bargaining Equilibrium in Games and Social Situations*. Cambridge: Cambridge University Press.

Harvey, D. (1973). *Social Justice and The City*. London: Edward Arnold.

Harvey, D. (1985). *The Urbanization of Capital: Studies in the History and Theory of Capitalist Urbanization*. Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press.

Harvey, D. (1989). *The Urban Experience* [Abridged version of: *The Urbanization of Capital* (1985) and *Consciousness and The Urban Experience: Studies in the History and Theory of Capitalist Urbanization* (1985)]. Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press.

Harvey, D. (1989). *The Condition of Postmodernity: An Inquiry into the Origins of Cultural Change*. Oxford: Oxford University Press.

Harvey, D. (1996). *Justice, Nature and Geography of Difference*. Cambridge, Mass.: Blackwell Publishers.

Harvey, D. (2005). *A Brief History of Neo-Liberalism*. Oxford; New York: Oxford University Press.

Harvey, D. (2006). *Spaces of Global Capitalism*. London; New York: Verso.

Healey, P. (c1997, 2006). *Collaborative Planning: Shaping Places in Fragmented Societies*. New York: Palgrave MacMillan.

Healey, P. (2007*). Urban Complexity and Spatial Strategies: Towards a Relational Planning for Our Times* [The RTPI Library Series]. London; New York: Routledge**.**

Healey, P. (2009). The Pragmatic Tradition in Planning Thought. *Journal of Planning Education and Research, 28*(3), 277-292.

Healey, P., Cameron, S., Davoudi, S., Graham, S., Madanipour, A. (Eds.). (1995). *Managing Cities: The New Urban Context*. Chichester; UK and New York; USA: John Wiley and Sons.

Healey, P., Hull, A., Madanipour, A. (Eds.). (c2001). *The Governance of Place: Space and Planning Processes*. Aldershot, Hampshire, UK: Ashgate.

Heap, H.S.P., Varoufakis, Y. (1995). *Game Theory: A Critical Introduction*. London; New York: Routledge.

Heidelberger, M., Stadler, F. (Eds). (c2002). *History of Philosophy of Science: New Trends and Perspectives* [HOPOS 2000 Conference- University of Vienna, Vienna Circle Institute Yearbook, no.9]. Dordrecht; London: Kluwer Academic.

Hein, C. (2001). *Toshikeikau* and *Machizukuri* in Japanese Urban Planning: The Reconstruction of Inner City Neighborhoods in Kōbe. In Von Siebold Stiftung, P.F., *Japanstudien 13 Wohen In Japan: Makt, Lebensformen, Nachbarschaft*, München: iudicium Verlag, (pp. 221-252), Access: January 2011, Retrieved from http://www.dijtokyo.org/doc/dij-jb_13-hein.pdf.

Heping, Z. (2010). Preservation of China's Intangible Cultural Heritage, [electronic information; printed in *The Quishi Journal*, *2*(3)], Access: December 2010; Retrieved from http://english.qstheory.cn/culture/ 201109/t20110924_112523.htm.

Hillier, J., Healey, P. (2008). *Critical Essays in Planning Theory* [volumes 1-3]. *Foundation of the Planning Enterprise* (vol.1, 2008a), *Political Economy, Diversity and Pragmatism* (vol.2, 2008b), *Contemporary Movements in Planning Theory* (vol.3, 2008c), London: Ashgate Publications.

Hillier, J., Healey, P. (Eds.). (2010). *The Ashgate Research Companion to Planning Theory: Conceptual Challenges for Spatial Planning*. Farnham, Surrey, UK: Ashgate.

Hitchcock, C. (Ed). (2004). *Contemporary Debates in the Philosophy of Science*. London; New York: Blackwell.

HKSG-PlanD; Planning Department of HK SAR Government, (2003-2005, last rev. 2010). *Hong Kong Planning Standards and Guidelines* [electronic index portal containing technical documents / reports], Access: February 2005–October 2010, Retrieved from http://www.pland.gov.hk/pland_en/tech_doc/hkpsg/ full/index.htm.

Hohn, U. (1997). Townscape Preservation in Japanese Urban Planning, *Town Planning Review, 68*(2), 213-256.

Holt-Jensen, A. (1999). *Geography, History and Concepts: A Student's Guide*. London: SAGE.

Howard, E. (1898). *To morrow: A Peaceful Path to Real Reform*.

London: Swan Sonnenschein & Co.

Howard, E. (1902). *Garden Cities of To-morrow*. London. [Reprinted Ed.].[editied by F.J. Osborn, F.J. (1946), *foreworded by L. Mumford*, London: Faber and Faber].

Howard, R.A. (1960). *Dynamic Programming and Markov Processes*. Cambridge, Mass.: The MIT Press

Howard, N. (1971). *Paradoxes of Rationality: Games, Metagames, and Political Behavior*. Cambridge, Mass.: The MIT Press.

Hoyt, H. (1939). *The Structure and Growth of Residential Neighbourhoods in American Cities*. Washington D.C.: The US Federal Housing Administration and The US Government Print Office.

Hubbard, P. (1996). Urban Design and City Regeneration: Social Representations of Entrepreneurial Landscapes. *Urban Studies, 33*(8), 1441-1461.

Hudson, B. M. (1979). Comparison of Current Planning Theories: Counterparts and Contradictions. *The Journal of American Planning Association, 45*, 387-398. [bu çalışmaya atıfta bulunan diğer kaynaklar: Hillier ve Healey, 2008a & b, 95-114 ve Hillier ve Healey, 2010, p.17].

Hurwicz, L. (c1960). Optimality and Informational Efficiency in Resource Allocation Process. In K.J. Arrow, S. Karlin, P. Suppes (Eds.) *Stanford Symposium on Mathematical Methods in the Social Sciences, 1959*. Stanford, CA: Stanford University Press.

Hutchinson, J. (2001). The Meaning of "Strategy" for Area Regeneration: A Review. *International Journal of Public Sector Management, 14*(3), 265–276.

Hutchinson, B., Batty, M. (1986). *Advances in Urban Systems Modelling*. Amsterdam: North Holland.

IBB, T.C. Fatih Belediyesi (2005a). *Eminönü Tipoloji Envanteri ve Kentsel Tasarım Rehberi*, Istanbul: IBB ve T.C. Fatih Belediyesi.

IBB, T.C. Fatih Belediyesi (2005b). *Fatih Tipoloji Envanteri ve Kentsel Tasarım Rehberi* [elektronik belge: Teknik Rapor], Istanbul: IBB ve T.C. Fatih Belediyesi**.**

Iberall, A.S. (1974). *Bridges in Science: From Physics to Social Sciences*. Upper Darby, Pa.: General Technical Services.

ICSU; The International Council for Science, (2011). "A Brief History", Access: January 2011, Retrieved from http://www.icsu.org/about-icsu/about-us/a-brief-history .

IFUD; Institute for Urban Design (c2010, 2011). "About Us", *Electronic Information on The Interdisciplinary Platform [since 1979]*, Access: January 2010-June 2011, Retrieved from http://www.ifud.org/about-us/.

Imbroscio, D.L., (c1997). Reconstructing City Politics: Alternative Economic Development and Urban Regimes *[Cities and Planning Series v.1]*, California: SAGE.

ISSS; The International Society for the Systems Sciences (2011). "Origin and Purpose of the ISSS", Access: January 2011, Retrieved from http://isss.org/world/about-the-isss.

Issarathummon, W. (2003-2004). The *Machizukuri* Bottom-Up Approach to Conservation of Historic Communities: Lessons for Thailand. In *Power, Purpose, Process, and Practice in Asia*, The Nippon Foundation. Access: May 2007, Retrieved from http://ud.t.u-tokyo.ac.jp/book/2005aij/wi041112.pdf

ISTKA; Istanbul Kalkınma Ajansı (2010). *Istanbul Bölge Planı 2010-2013*, [Resmi Rapor], Bakırköy, Istanbul: ISTKA (T.C. Kalkınma Bakanlığı, Bölgesel Kalkınma Ajansı), Erişim: Mayıs 2010, http://www.istka.org.tr/Portals/iska/images/ Bölge%20Planı.pdf.

İBB; İstanbul Büyükşehir Belediyesi (2009) *Stratejik Plan 2010-2014*, Istanbul: Strateji Geliştirme Müdürlüğü, İBB.

İBB; İstanbul Büyükşehir Belediyesi (2010) *Performans Programı 2011*, Istanbul: Strateji Geliştirme Müdürlüğü Müdürlüğü, IBB.

İBB; İstanbul Büyükşehir Belediyesi (2011) *Performans Programı 2012*, Istanbul: Strateji Geliştirme Müdürlüğü, IBB.

İBB; İstanbul Büyükşehir Belediyesi (2012) *Performans Programı 2013*, Istanbul: Strateji Geliştirme Müdürlüğü, IBB.

İTÜ-İstanbul Teknik Üniversitesi (1995). *Mimari ve Kentsel Çevrede Kalite Arayışları Sempozyumu: Bildiriler* [(5-7 Haziran 1995, İTÜ Mimarlık Fakültesi, Taşkışla, Istanbul), A.Çetiner liderliğinde konferans düzenleme, N. Zeren Gülersoy ve N. Esin Altaş liderliğinde baskı düzenleme], İstanbul: İTÜ Çevre ve Şehircilik Uyg-Ar Merkezi.

İZKA; İzmir Kalkınma Ajansı (2010). *İzmir Bölge Planı 2010-2013*, [Resmi Rapor], Gümrük, İzmir: İZKA (T.C. Kalkınma Bakanlığı, Bölgesel Kalkınma Ajansı), Erişim: Mayıs 2010, http://izka.org.tr/files/planlama/2_bolge_plani_dokumanlari/2010_2013/2010-2013_Izmir_Bolge_Plani.pdf

İZKA; İzmir Kalkınma Ajansı (2012). *İzmir Bölge Planı 2014-2018*, [Teknik Bilgi], Gümrük, İzmir: İZKA (T.C. Kalkınma Bakanlığı, Bölgesel Kalkınma Ajansı), Erişim: Mayıs 2012, http://www.izka.org.tr/planlama/bolge-plani-dokumanlari/izka-2014-2018-bolge plani/.

İzmir Büyükşehir Belediyesi (2005-2012) *Performans Programları, 2006-2013.* İzmir: İzmir Büyükşehir Belediyesi.

İzmir Büyükşehir Belediyesi (2007-2011). Kemeraltı Çarşısı Yeniden Doğuyor [elektronik bilgi], Erişim: Mayıs 2009, http://www.izmir.bel.tr/projelerb.asp?pID=59&psID=0.

İzmir Konak Belediyesi (2002). Kemeraltı Koruma Amaçlı İmar Planı. *Ege Mimarlık 43* (2002/3), 13-15.

İzmir Konak Belediyesi, DEÜ; Dokuz Eylül Üniversitesi, (2005). Kemeraltı Koruma Amaçlı Revizyon İmar Planı-KARİP, Kemeraltı Kentsel Tasarım Rehberi, Tescilli ve Uyumlu Yapılar Listesi", *Kemeraltı 1.Etap ve KTR* [elektronik belge: Teknik Rapor], Erişim: Mayıs 2009, http://www.konak.bel.tr/includes/ hizmetler/pdf/kemeralti1.pdf.

İzmir Konak Belediyesi (2007) Koruma Amaçlı İmar Planı-KAİP, 2. Etap, 1. Bölge, Anafartalar Caddesi Cephe Düzenleme Projesi ve Kentsel Tasarım Rehberi [elektronik belge: Teknik Rapor], Erişim: Mayıs 2009, http://www.konak.bel.tr/includes/hizmetler/pdf/kemeralti2.pdf.

İzmir Konak Belediyesi (2010) *İzmir Konak Belediyesi 2010-2014 Stratejik Planı*, Gümrük: Konak Belediyesi.

İzmir Konak Belediyesi (2010-2011). *Performans Programları, 2011-2012*. Gümrük: Konak Belediyesi.

Jackson, M. (1990). Beyond a system of systems methodologies. *Journal of the Operational Research Society, 41*(8), 657-668.

Jacobs, J. (c1961). Death and Life of Great American Cities. New York: Random House. [*Reprinted Editions*, (1961-2009) New York: Harcourt Brace, (1992): New York: Vintage Books, *50th Anniversay Edition* (Modern Library Ed., 2011) New York: Random House].

Jacobs, A., Appleyard, D. (1987). Toward An Urban Design Manifesto, Planner's Notebook. *Journal of the American Planning Association*, *Winter 1987*, 112-120. [reprinted In R.T. LeGates and F. Stout (Eds), (1996, 2011) *The City Reader*, (pp.164-175), London; New York: Routledge].

Jessop, B., (1992). Fordism and Post-Fordism: A Critical Reformulation. In M. Stoper and A. J. Scott (Eds), *Pathways to Industrialization and Regional Development*, (pp. 46-69), London: Routledge.

Jessop, B. (2002). Chapter 5 – Liberalism, Neo-Liberalism and Urban Governance: A State-Theoretical Perspective. In N.Brenner and N.Theodore (Eds), *Spaces of Neoliberalism: Urban Restructuring in North America and Western Europe* (pp.105-124), Malden,MA,US; Oxford,UK: Blackwell,

Johnston, R.J. (1996). Paradigms and revolution or evolution?. In J. Agnew, D. Livingston, Rogers (Eds.) *Human Geography*, Oxford: Blackwell.

Jokilehto, J. I. (1986). History of Architectural Conservation: The Contribution of English, French, German and Italian Thought towards an International Approach to the Conservation of Cultural Property [*PhD Dissertation]*, Institute of Advanced Architectural Studies, University of York, UK.

Jones, C., Watkins, C. (1996). Urban Regeneration and Sustainable Markets. *Urban Studies, 33*(7), 1129-1140.

Judd, D., Parkinson, M. (Eds.). (1990). Leadership and Urban Regeneration: Cities in North America and Europe. *Urban Affairs Annual Reviews, vol. 37*, London: SAGE.

Kahn, H. (1965). *Thinking About Unthinkable*. New York: Horizon Press.

Kahn, H. (1984). *Thinking About Unthinkable in the 1980s*. New York: Simon and Schuster.

Kahneman, D., Tversky, A. (1979). Prospect Theory: An Analysis of Decision under Risk. *Econometrica*, *47*, 313-327.

Keeney, R.L. (1992). *Value-focused Thinking: A Path to Creative Decision Making*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

Keeney, R.L., Raiffa, H. (c1976, 1993). *Decisions with Multiple Objectives: Preferences and Value Tradeoffs*. New York: Wiley, Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Keleş, R. (1980, 1998). *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Sevinç, Ankara: İmge.

Keleş, R. (c1984-2010). *Kentleşme Politikası*. Ankara: İmge Kitabevi. [(*2.Baskı, 1990); (6.Baskı, 2000); (8.Baskı, 2004), (11.Baskı, 2010)*].

KENTGES (2010). *KENTGES Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı (2010-2023)* Ankara: T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Erişim: Mayıs 2010, http://www.kentges.gov.tr/ (kurumsal bilgi); http://www.bayindirlik.gov.tr/turkce/dosya/kentges.pdf (rapor). [NOT: Bu belge; T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı-ÇŞB (önceki adı T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı-BİB) tarafından hazırlanmış, Yüksek Planlama Kurulunun 25.10.2010 tarih ve 2010/34 sayılı kararı ile kabul edilmiş ve 04.11.2010 tarih ve 27749 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir],

Kidokoro, T. (et.al), (2008). Urban Regeneration and the Shift of Planning Approaches: The Case of Japanese Regional Cities. In Ohgaki, S. *Sustainable City Regions: Space, Place and Governance*, cSUR–UT Series: *Library for Sustainable Urban Regeneration* v.7, Part III, (pp.145-162), Tokyo: Springer, Access: May 2009, Retrieved from http://www.springerlink.com/content/978-4-431-781462/ #section=149042&page=2&locus=50

Kingston CH; City Hall of Kingston. (1998-2011). *Urban Design Projects and Guidelines* [electronic index portal and technical information]. Access: January 2008-2010, Retrieved from http://www.cityofkingston.ca/residents/development/urbandesignprojects/index.asp.

Knaap, G., Hopkins, L.D., Donaghy, K.P. (1998). Do Plans Matter? A Game-Theoretic Model for Examining the Logic and Effects of Land Use Planning. *Journal of Planning Education and Research*, *18*(1), 25-34.

Kostof, S. (c1991). *The City Shaped: Urban Patterns and Meaning through History*. Boston: Little, Brown.

Kostof, S. (c1992). *The City Assembled: The Elements of Urban Form through History*. Boston: Little, Brown, and Co.

Krathwohl, D.R. (c1998). *Methods of Educational and Social Science Research: An Integrated Approach*. New York: Longman.

Krieger, A. (2004). "Territories of Urban Design" [*Electronic Paper]*, Cambridge, MA: Graduate School of Design, Harvard University, Access: June 2004, Retrieved from http://internal.gsd.harvard.edu/people/faculty/krieger/articles/territoriesofud.pdf.

Kuala Lumpur CH; Kuala Lumpur City Hall (1984-2011). *Kuala Lumpur Structure Plan 2020* [electronic index portal], Access: June 2006-June2011, Retrieved from http://www.dbkl.gov.my/pskl2020/english/index.htm.

Kuhn, H.W., Tucker, A.W. (Eds). (1950). *Contributions to the Theory of Games* [Vol.I, (AM-24)]. Princeton: Princeton University Press. [*reprinted in* **H.W. Kuhn** and **A.W Tucker, (**1950-1959): Contributions to the Theory of Games (four volume-set, Princeton, N.J.: Princeton University Press].

Kuhn, T.S. (c1962, 1996). *The Structure of Scientific Revolutions*. Chicago: University of Chicago Press.

Kwaki D.-Y. (2009). Designing Liveable Communities: Making A Place for Community Design in Chiba, Japan. *GEST 2009–Green Tech, Eco Life and Sustainable Architecture for Cities of Tomorrow* [Nov. 20-21, 2009, Chiba, Japan], (pp: 231-238), Access: January 2010, Retrieved fromhttp://www.auric.or.kr/dordocs/gwwwroot/cric2002/User/Rdoc/fileFolder/rd_p/kieae/kieaesn_200911_021.pdf

Lakatos, I. (1976). *Proofs and Refutations: The Logic od Mathematical Discovery*. Cambrdige: Cambridge University Press.

Lang, J.T. (c1994). *Urban Design: The American Experience*. New York: Van Nostrand Reinhold.

Lang, J.T (2005). *Urban Design: Typology of Procedures and Products, Illustrated with over 50 Case Studies*. New York: Architectural Press.

Layard, A., Davoudi, S., Batty, S.E. (2001). *Planning for A Sustainable Future*. London; New York: Spon Press.

Lazslo, E. (1972). *Introduction to Systems Philosophy: Toward A New Paradigm of Contemporary Thought*. foreword by L. Von Bertalanffy, appendix by J.W. Clark. New York: Gordon and Breach.

Lefebvre, H. (1947). [Critique de la vie quotidienne, Paris: Grasset], translated by J. Moore (1991), *Critique of Everyday Life*, London; New York: Verso.

Lefebvre, H. (2003). *The Urban Revolution*. translated by R. Bononno, foreword by N. Smith. Minneapolis: University of Minnesota Press.

LGA-SA; Local Government Association of South Australia (2007-2011) *Manuals, Codes and Guidelines* [electronic Index portal and technical documents]. Access: January 2007-2011, Retrieved from http://www.lga.sa.gov.au/site/page.cfm?u=204.

Likert, R. (1932). *A Technique for the Measurement of Attitudes [PhD Diss.].* Department of Psychology, Columbia University, New York.

Liljenstörm, H., Svedin, U. (Eds), (2005). *Micro, Meso, Macro: Addressing Complex Systems Couplings*. Singapore; Hackensack, New Jersey: World Scientific.

Liverpool CC; Liverpool City Council (2000-2011). [electronic index portal and selected technical information], Access: January 2007-2011, Retrieved from http://liverpool.gov.uk.

Logan, J.R., Molotoch, H.L. (1987). Chapter 3: The City as A Growth Machine. In J.R. Logan and H.L. Molotoch (Eds), (1987), *Urban Fortunes: The Political Economy of Place* (pp. 50-98), Los Angeles: University of California Press.

Los Angeles CC-DCP-PC; City of Los Angeles-DCP-Planning Commission; Los Angeles CC-CRA; City Council-Community Redevelopment Agency (2009). *City of Los Angeles, The Downtown Design Guide: Urban Design Standards and Guidelines* [Draft; adopted on 24 April 2009), [electronic index portal and technical documents], Access: June 2009, Retrieved from http://www.urbandesignla.com/ downtown_guidelines.htm.

Los Angeles-LA Conservancy, (2002). *Historic Downtown Los Angeles Design Guidelines* (adopted on July 2002) [electronic index portal and technical documents], Access: February 2005, Retrieved from http://www.laconservancy.org/initiatives/ guidelines.php4.

Luce, R.D., Raiffa, H. (c1957, 1989). *Games and Decisions: Introduction and Critical Survey*. New York: Wiley; New York: Dover Publications.

Lynch, K. (c1960, 1994). *The Image of the City* [Series in the Publications of the Joint Center for Urban Studies]. Cambridge, MA: The MIT Press.

Lynch, K. (1962). *Site Planning*. Cambridge, Mass.: The MIT Press.

Lynch, K. (c1984). *Good City Form*. Cambridge, Mass.: The MIT Press.

Madanipour, A. (2010). Connectivity and Contingency in Planning. *Planning Theory*, *9*(4), 351-368.

Maegher, S.M., (Ed). (2008). *Philosophy and The City: Classic to Contemporary Writings*. Albany: SUNY Press.

Malthus, T.R. (1815, c1903). *On the Nature and Progress of Rent*. Baltimore: Lord Baltimore Press. [Reprinted version; Malthus, T.R. (1815, c2001). *An Inquiry into the Nature and Progress of Rent, and the principles by which it is regulated*. London: Electric Books Co.].

Malthus, T.R. (1820a, 1836). *Definitions in Political Economy*. [Reprint; (1963), [Reprints of Economic Classics Series], New York: A.M. Kelley]

Malthus, T.R. (1820b, 1836). *Principles of Political Economy, considered with a view to their practical application*. [Reprint; (1964), [Reprints of Economic Classics Series], New York: A.M. Kelley]

Mankato CH-CDD; City Hall of Mankato-Community Development Department (1990-2011). [electronic index portal and technical documents], Access: January 2007-2011, Retrieved from http://www.mankato-mn.gov/.

Markov, A. (1878). About Integration of Differential Equations by Continuous Fractions with an Application to the Equation [awarded a gold medal for having an outstanding solution of the problem by St. Petersburg University] (2006) and Full Bioagraphy: Andrei Andreyevich Markov 1956-1922, (2006)], *Mathematics Genealogy Project*, Access: September 2010, Retrieved from http://www-gap.dcs.st-and.ac.uk/~history/Biographies/Markov.html.

Markov, A. (1880). About Binary Quadratic Forms with Positive Determinant (M.Sc. Diss.), [supervised by Aleksandr Korkin and Yegor Zolotarev]. St. Petersburg, RU: St. Petersburg State University.

Markov, A. (1884) On Certain Applications of Continued Fractions (PhD Diss.) [supervised by Pafnuty Lvovich Chebyshev]. St. Petersburg, RU: St. Petersburg State University.

Marr, B. (c2008 2009). *Managing and Delivering Performance: How Government, Public Sector and Not-For-Profit Organisations can Measure and Manage Waht Really Matters*. Oxford, UK; Burlington, Mass.: Butterworth-Heinemann.

Marshall, S. (Ed). (2011). *Urban Coding and Planning* [Planning, History and Environment Series]. London; New York: Routledge.

Maskin, E. (1977). "Nash Equilibrium and Welfare Optimality" [Paper presented at the summer workshop of the Economic Society in Paris, June 1977]. *The Review of Economic Studies, 66*, 23-28.

Mastop, H., Faludi, A. (1997). Evaluation of Strategic plans: The performance Principle. *Environment and Planning B: Planning and Design*, *24*, 815–832.

MCA; The Ministry of Civil Affairs, EF; The Energy Foundation (1999-2011). *The China Sustainable Energy Program* [electronic portal], Access: May 2009, Retrieved from http://www.efchina.org.

Mersin Büyükşehir Belediyesi (2006) *Stratejik Plan*. Mersin: Mersin Büyükşehir Belediyesi.

Mersin Büyükşehir Belediyesi (2009) *Stratejik Plan 2010-2014*. Mersin: Mersin Büyükşehir Belediyesi.

Mersin Üniversitesi; Şehir ve Bölge Planlama Bölümü-ŞBPB, (2011). *Tarsus Tarihi Kent Merkezi Kentsel Tasarım Projesi* [Araştırma Projesi]. Erişim: Eylül2011, http://planlama.mersin.edu.tr/arastirmalar/proje.html.

Myerson, R. (1989). Mechanism Design. In J. Eatwell, M. Milgate, P. Newman (Eds.)**,** *The New Allocation, Information and Markets*, New York: Norton.

McLoughlin , J.B. (1969). *Urban and Regional Planning: A Systems Approach*. London: Faber and Faber.

Min, Z. (2005). The Government Mechanism for Safeguarding Intangible Cultural Heritage and Inventroy-Making Methodologies in China. *The "World Heritage Preservation in China* [electronic index portal], Access: May 2007, Retrieved from http://www.china.org.cn/english/whp/71256.htm; http://www.china.org.cn/english/ difang/74743.htm.

Mintzberg, H. (1994). *The Rise and Fall of Strategic Planning*. Edinburgh: Pearson Education Limited**.**

Mintzberg, H., Quinn, J.B., Ghoshal, S. (c1992). *The Strategy Process: Concepts, Contexts, Cases*. Englewoods Cliffs, N.J. : Prentice Hall

Mintzberg, H., Quinn, J.B., Ghoshal, S. (1998a). *The Strategy Process* [Revised European Edition]. London; New York: Prentice Hall.

Mintzberg, H., Ahlstrand, B.W., Lampel, J. (1998b). *Strategy Safari: A Guided Tour through the Wilds of Strategic Management*. New York: Free Press.

Miyanshi, Y. (2006). Machi-zukuri (town renewal) through Citizen's Leadership in Mano Area (Nagata-ku, Kobe). *International Seminar: The Barcelona Model from an Asian, North European and citizen's Perspective*, [Organized by Casa Asia and Japan Foundation, in collobortain with Col-legi d'Arquitectes de Catalunya and Univeritat de Barcelona March 24, 2006, Barcelona, Spain], Access: May 2009,

Retrieved from http://www.casaasia.es/documentos/miyanishi.pdf (document), http://www.casaasia.eu/actividad/ detalle?id=4600 (information).

MND; Ministry of National Development, PRC-CG; PRC Central Governments; TG, Tianjin Government, (2007-2011). *Tianjin Eco-City: A Model for Sustainable Development* [electronic portal], Access: May 2009; Retrieved from http://www. tianjinecocity.gov.sg.

Molotoch, H. (1976). The City as A Growth Machine: Towards a Political Economy of Place. *The American Journal of Sociology*, *82*(2), 309-302.

Moore, M., Rowland, J. (Ed). (2006). *Urban Design Futures*. London: Routledge.

Morris, C.W. (1932). *Six Theories of Mind*. Chicago: Chicago University Press.

Moses, M.A. (1975). Implementation of Analytical Planning Systems. *Management Science 21*(10), 1133-1143.

Mumfod, L. (1961). *The City in History: Its Origins, Its Transformations, and Its Prospects*. New York: Harcourt, Brace, and Co.

Murayama, A. (2009). Chapter 2: Toward the Development of Plan-Making Methodology for Urban Regeneration. In M. Horita, H. Koizumi (Eds.), *Innovations in Collaborative Urban Regeneration* [Series in Library for Sustainable Urban Regeneration 6], Tokyo: Springer Japan.

Myers, J.H., Alpert, M.I. (1968). Determinant Buying Attitutdes: Meaning and Measurement. *The Journal of Marketing*, *32*(4), 13-20.

Myerson, R.B. (1989). Mechanism Design. In J. Eatwell, M. Milgate, P. Newman (Eds) *The New: Allocation, Information, and Markets* (pp. 191-206), New York: Norton.

Myerson, R.B. (1991). Decision-Theoretic Foundations (pp.1-36), Coalitions in Cooperative Games (pp.417-482), Cooperation Under Uncertainty (pp.483-538). In *Game Theory: Analysis of Conflict*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

Nash, J.F. (1950). Equilibrium Points in n-person Games. *The Proceedings of The National Academy of Sciences of United States of America*, *36*(1), 48-49.

Nash, J.F. (1996). *Essays on Game Theory*. Introduction by K. Binmore. Cheltenham, UK; Brookfield, Vt.: Edward Elgar Press.

Neumann, J. von (c1932; 1955). [*Mathematische grundlagen der quantenmechanik*. Berlin: J. Springer.]; *Mathematical Foundations of Quantum Mechanics* [Investigation in Physics no:2], Princeton, N.J.: Princeton University Press.

Neumann, J. von, Morgenstein, O. (1944). *Theory of Games and Economic Behaviour*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Neumann, L.A. ve Markow, M.J. (2004). Performance-based Planning and Asset Management". *Public Works Management Policy, 8*, 156-161.

Newcastle CC; Newcastle City Council (2000-2011). [electronic index portal and selected technical information], Access: January 2007-2011, Retrieved from http://www.newcastle.nsw.gov.au.

Newcastle CC; Newcastle City Council, Walker Riverside (2002-2010). [electronic information and selected technical documents], Access: January 2007-2011, Retrieved from http://www.newcastle.gov.uk/www.fileroot , http://www.newcastle.com/www.fileroot/.

Newman, O. (1972). *Defensible Space: Crime Prevention Through Urban Design*. New York: MacMillan.

Newman, O. (1976). *Design Guidelines for Creating Defensible Space* [sponsored by The US Department of Housing and Urban Development, The US Department of Justice, The US Department of NIJ Publication, Grant No: 74-NI-99-0010-S-1]. New York: Institute for Community Design Analysis.

NZ-MoE; New Zealand-Ministry for the Environment (1991, 2001-2011). [electronic index portal and technical information], Access: January 2006-2011. (1) *Urban*: Retrieved from http://www.mfe.govt.nz/publications/ urban/; (2) People, Places, Spaces: A Design Guide for Urban New Zealand (2001). [*Ref. Guide*-MoE 420*, Summary*-MoE 421, June 2001], Retrieved from http://www.mfe.govt.nz/publications/rma/people-places-spaces-mar02/index.html.

Newton-Smith, W.H. (Ed). (2000). A Companion to the Philosophy of Science [Blackwell Companions to Philosophy]. Malden, Mass.: Blackwell.

Nielsen, R., Delman, T.F., Lossing, T. (2007). The Harbour Game: A Mixed Reality Game for Urban Planning. In F. Von Borries, S.P. Walz, M. Böttger (Eds.), *Space, Time, Play: Computer Games, Architecture and Urbanism – The Next Level,* Berlin: Springer. Accessed on June 2009, Retrieved from http://www.scribd.com/doc/6647952/A-Mixed-Reality-Game-for-Urban-Planning.

Nijkamp, P., van Delft, A. (1977). *Multi-Criteria Analysis and Regional Decision-Making* [Studies in Applied Regional Science, v.8]. Leiden: Martinus Nijhoff Social Sciences Division.

Nijkamp, P., Soffer, A. (1979). "Soft Multicriteria Decision Models for Urban Renewal Plans" [Paper Sistemi Urbani, Research memorandum no: 1979-5, Torino]. Amsterdam: Business Adminitration and Economics, Faculty of Economics, VU University of Amsterdam, Accessed on June 2008, Retrieved from ftp://zappa.ubvu.vu.nl/19810022.pdf.

Nijkamp, P., Rietveld, P., Voogd, H. (1990). *Multicriteria Evaluation in Physical Planning* [Contributions to Economic Analysis no: 185]. Amsterdam, NL; New York, USA: Elsevier Science Pub.

Nishimura, Y. (2005). From City Planning to *Machizukuri*: A Japanese Experience of Community Planning. *International Community Planning Forum*, [Oct. 30-Nov.1, 2005, Taipei], Access: May 2007, Retrieved from http://ud.t.u-tokyo.ac.jp/book/ 2005aij/taipei.pdf.

North, D.C. (1990). *Instiutions, Instituional Change and Economic Performance*. Cambridge; New York: Cambridge University Press.

NPS; National Park Service (1983). *Archeology and Historic Preservation: The Secretary of the Interior's Standards and Guidelines* [Technical Report], Access: January 2008, Retrieved from http://www.cr.nps.gov/local-law/arch_stnds_ 0.htm.

NPS; National Park Service, HPS; Historic Preservation Services (2003). *The Secrerary of the Interior's Standards and Guidelines for Preservation Planning* [Technical Report], Washington,D.C.: U.S. Department of the Interior, NPS and HPS, Access: January 2008, Retrieved from http://www.nps.gov/hps/pad/PlngStds/ guideintro.htm.

NPS; National Park Service, TPS; Technical Preservation Services (2003). *The Secrerary of the Interior's Standards for The Treatment of Historic Properties with Guidelines for Preserving, Rehabilitating, Restoring and Reconstructing Historic Buildings* [Technical Report], Washington, D.C.: U.S. Department of the Interior, NPS and TPS, Access: January 2008, Retrieved from http://www.nps.gov/history/hps/tps/standguide/index.htm; http://www.nps.gov/history/hps/tps/standguide/overview/choose_treat.htm; http://www.nps.gov/history/hps/tps/standguide/overview/ using_standguide.htm.

NSWG-Newcastle; North South Wales Government, (2005). *Newcastle Development Control Plan 2005* [Technical Document], Access: January 2007, Retrieved from http://www.newcastle.nsw.gov.au/data/assets/pdf_file/0017/116144/ndcp2005_4_11_Subdivision_100720.pdf.

NSWG-PI-UR; North South Wales Government-Planning and Infrastructure-Urba Renewal (2003-2011). [electronic index portal], Access: January 2007-2011, Retrieved from http://www.planning.nsw.gov.au/.

NQ-UDC; Newcastle Quayside-Urban Design Compendium (no date). [electronic information], Access: May 2008, Retrieved from http://www.urbandesign compendium.co.uk/newcastlequayside.

NYS-OPRHP; New York State – Office of Parks, Recreation, Historic Preservation (1982-2011). [electronic index portal and technical documents], Access: January 2008-2011, Retrieved from http://www.nysparks.state.ny.us.

NYC-DoT; New York City-Department of Transportation (2009). *Street Design Manual*. New York, NY: New York City Government-Department of Transportation, Access: May 2009, Retrieved from http://www.nyc.gov/html/dot/downloads/pdf/sdm_lores.pdf.

OCHP-DHR-FL; Office of Cultural and Historical Programs-Florida Division of Historical Resources (no date) *Preservation* [electronic index portal and technical information: preservation process], Access: May 2008-2011. (1) National Register, (2) Heritage Trials, Historical Markers, Main Street Program, Retrieved from http://dhr.dos.state.fl.us/preservation/.

OECD; Organisation for Economic Co-Operation and Development (2011). The Marshall Plan Speech at Harvard University, [5 June 1947; *Text of the Speech]*, Accessed on August 2011, Retrieved from http://www.oecd.org/document/10/0,3746,en_2649_201185_1876938_1_1_1_1,00.html.

Olmsted, F.L. (1909). The Scope and Results of City Planning in Europe. *The First National Conference on City Planning*, Washington D.C. [ASPO; The American Society of Planning Officials, (1967), Proceedings of The First National Conference on City Planning, Chicago, Illinois: ASPO, pp: 63-69, *Digitizing Sponsor: University of Illinois Urbana-Champaign, (1999)*], Accessed on May 2009, Retrieved from http://archive.org/stream/proceedings offir00nati/proceedingsoffir00nati_djvu.txt]

Olmsted, F.L. (1911). City Planning: A Forecast of The City To Be. *New Boston*, *September 1911*, pp: 172-174.

Ottawa CH; City Hall of Ottawa (1999-2011). *Planning: Design and Planning Guideline* [electronic index portal], Access: January 2008-2011, Retrieved from http://www.ottawa.ca/.

Parfect, M., Power, G. (1997). *Planning for Urban Quality: Urban Design in Towns and Cities*. London: Routledge.

Park, R.E., Burgess, E., McKenzie, R.D., Wirth, L. (1925). *The City*. Chicago: University of Chicago Press.

Parolek, D.G., Parolek, K., Crawford, P.C. (2008). *Form Based Codes: A Guide for Planners, Urban Designers, Municipalities and Developers*. London; New York: Wiley.

Perry, C. A. (1923). "The Neighborhood Unit, A Scheme for Arrangement for the Family-Life Community" [Conference Paper]. *Joint Meeting of the American Sociological Society and National Community Center Association*, 27-29 December 1923, Washington D.C.

Pickrell, S., Neumann, L.A. (2001). Use of Performance Measures in Transportation Decision Making. In Transportation Research Board and National Transit Institute, (2001), *Performance Measures to Improve Transportation Systems and Agency Operations* [Conference Proceedings no.26],(pp. 17-33), Washington, D.C.: National Academy Press, Access: January 2011, Retrieved from http://onlinepubs.trb.org/onlinepubs/conf/reports/cp_26.pdf.

Pinheiro, F.V., Wan, P. (2007). Urban Planning Practices and Scenarios for Macao Development: Case Studies of Macao's Urban Sustainable Development [Conference Paper]. *The 12th Real Estate Society Annual Conference* [9-12 July 2007, University of Macao], Access: December 2009, Retrieved from http://www.asres2007.umac.mo/papers/129%20-%20PAPER.pdf.

Popper, K. R. (1959). *The Logic of Scientific Discovery*. New York: Basic Books.

Popper, K.R. (1963). *Conjectures and Refutations: The Growth of Scientific Knowledge*. London: Routledge and K. Paul.

Porter, M.E. (1990). *The Competitive Advantage of Nations*. *Harvard Business Review,* **68**.2.

Porter, M.E. (1995), The Competitive Advantage of The Inner City. *Harvard Business Review*, *73*(3), 55-71.

Porter, M.E. (2008). The Five Competitive Forces That Shape Strategy, *Special Issue on HBS Centennial*, *Harvard Business Review, 86*(1),

Porter, L., Shaw K. (Eds.). (2009). Whose Urban Renaissance?: An International Comparison of Urban Regeneration Strategies [Series in Human Geography]. London; New York: Routledge.

Portland CC; City Council of Portland. (1991-2011). [electronic index portal and technical documents], Access: January 2007-2011, Retrieved from http://www.portlandmaine.gov/planning/complan.asp; http://www.ci.portland.me.us/ .

Powel, W.W., DiMaggio, P. (Eds). (1991). *The New Institutionalism in Organizational Analysis*. Chicago: Chicago University Press.

Prigogine, I. (c1961). *Introduction To Thermodynamics of Irreversible Processes*. New York: Interscience Publihers.

Prigogine, I. (1962). *Non-Equilibrium Statistical Mechanics*. New York: Interscience Publihers.

Prigogine, I. (1984). *Order out of Chaos: Man's New Dialogue with Nature*. Toronto, New York: Bantham Books.

Pulselli, R.M, Ciampalini, F., Galli, A., Pulselli, F.M. (2006). Non-Equilibrium Thermodynamics and The City: A New Approach to Urban Studies. *Annali di Chimica, 96*(9-10), 543-552.

Punter, J.V. (1999). *Design Guidelines in American Cities: A Review of Design Policies and Guidance in Five West Coast Cities* [Town Planning Review Special Series, no: 2]. Liverpool: Liverpool University Press.

Punter, J.V. (Ed). (2010). *Urban Design and The British Renaissance*. London; New York: Routledge.

Punter, J.V. (1990). The Privatization of Public Realm. *Planning Practice and Research*, *5*(3), 9-16.

Punter, J.V., Carmona, M. (1996). Design Policies in Local Plans: Recommendations for Good Practice. *Town Planning Review, 68*, 165-193.

Punter, J.V., Carmona, M. (c1997). *The Design Dimension of Planning: Theory, Content and Best Practices for Design Policies*. London; New York; Tokyo: E & FN Spon.

Putnam, H. (1957). Three-Valued Logic. *Philosophical Studies: An International Journal for Philosophy in the Analytic Tradition, 8*(5), 73-80.

PWIA; The Prince of Wales's Institute of Architecture (1993). New Practice in Urban Design: From The Symposium [*Series in Architectural Design* v.63 no.9/10 and *Series in Architectural Design Profile* no.105]. London: Academy Editions.

QLD-Brisbane CC; Queensland Government–Brisbane City Council (2004-2011). *The Kelvin Groove Urban Village Master Plan* [Technical Document], Access: January 2007; Retrieved from http://www.communities.qld.gov.au/resources/ housing/partnerships/fs-master-plan.pdf.

QLD-DC; Queensland Government–Department of Communities (2005-2010). *The Kelvin Groove Urban Village Urban Design Guidelines* [Technical Document; revised in 2005, 2006, 2007, and 2010]. Access: January 2007-2011, Retrieved from http://www.communities.qld.gov.au/resources/housing/partnerships/guidelines/ design-guidelines-full.pdf

Rapoport, A. [Amos] (1953). *Operational Philosophy: Integrating Knowledge and Action*. New York: Harper.

Rapoport, A. [Amos] (1964). *Strategy and Conscience* [introduction by K.W. Deutsch]. New York: Harper.

Rapoport, A. [Anatol] (1970). *N-Person Game Theory: Concepts and Application*. Ann Arbor: The University of Michigan Press.

Reichenbach, H. (c1951, 1997). *The Rise of Scientific Philosophy*. Berkeley: University of California Press.

Reichenbach, H. (1958). *The Philosophy of Space and Time* [translated by M. Reichenbach and J. Freund]. New York: Dover Publications

Repko, A.F., Szotak, R., Buchberger, M. (in press, June 2013). "Part I: Understanding Interdisciplinary Studies; Chapter 1: Defining Interdisciplinary Studies" [Electronic Paper]. In A.F. Repko, R. Szostak, M. Phillips Buchberger (in press, June 2013), *Introduction to Interdisciplinary Studies* (pp. 3-26). London; New York: SAGE Publications, [Complementary Review Copy, ISBN: 9781452256603, digitally published on 05.03.2008], Accessed on December 2012, Retrieved from http://www.sagepub.com/upm-data/23223_Chapter_1.pdf.

Resher, N. (2002). Process Philosophy. In E.N. Zalta (Ed.) *The Standford Encyclopedia of Philosophy-SEP Online*, Winter 2009, Accessed on October 2009, Retrieved from http://plato.stanford.edu/archives/win2009/entries/process-philosophy/.

Reynolds, M., Holwell, S. (Eds.). (2010). Introducing Systems Approaches. In M.Reynolds and S.Holwell (Eds), *Systems Approaches to Managing Change: A Practical Guide* (pp.1-23). London: Springer.

Ricardo, D., Murray, J., M'Creery, J. (1817). *On the Principles of Political Economy of Taxation*. London: John Murray. [(1911) New York: Dutton; (2001) London: Electric Book Co.]

Rifkin, J., Howard, T. (1985). *Entropy: A New World View* [afterwords by N. Georgescu-Roegen]. London: Paladin Books.

RMJM Hong Kong Limited, Planning Department of HK SAR Government, Designscape International Limited, CW Ho Associates (2002). *UDG for Hong Kong: Executive Summary* [electronic document], Access: February 2005, Retrieved from http://www.pland.gov.hk/pland_en/p_study/comp_s/udg/udg_es/udg_es_eng.pdf.

Rode, P., (2006). "City Design – A New Planning Paradigm?" [Discussion Paper in *Cities Programme-London School of Economics*, and Paper in *Urban Age-A Worldwide Series of Conferences investigating the Future of Cities*]. London: London School of Economics and Political Science, Access: June 2010, Retrieved from http://www.urbanage.net/0_downloads/archive/Philipp_Rode-City_Design_A_New_Planning_Paradigm-DiscussionPaper.pdf.

Rodwell, D. (2007). *Conservation and Sustainability of Historic Sites*. Oxford, UK: Blackwell.

Roberts, P., Sykes, H. (Eds). (2000). *Urban Regeneration: A Handbook*. London: SAGE

Rohlf, M. (2010). Immanuel Kant. In E.N. Zalta (Ed), *Stanford Encyclopedia of Philosophy,* Accessed on October 2010, Retrieved from http://plato.stanford.edu/archives/fall2010/entries/kant/.

Rosenberg, A., 2001. Philosophy of Science: A Contemporary Introduction, *Routledge Contemporary Introductions to Philosophy*, London; New York: Routledge.

RS; The Royal Society (2011). History [Institutional Information], Accessed on January 2011, Retrieved from http://royalsociety.org/about-us/history/.

RSAI; The Regional Science Association International (2011). *elektronik tarama indeksi içeren kurumsal portal*, Accessed on January 2011, Retrieved from http://www.regionalscience.org/.

RSAS; The Royal Swedish Academy of Sciences (2007). The Design of Economic Institutions / Assymetric Information and Economic Institutions, [L.Hurwicz, E.S. Maskin, R.B. Myerson was awarded by The Nobel Prize in Economic Sciences in 2007 for having laid the foundation of mechanism design theory], Access: December 2007, Retrieved from http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/economics/laureates/2007/press.html; http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/ economics/laureates/2007/advanced-economicsciences2007.pdf; http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/economics/laureates/2007/popular-economicsciences2007.pdf.

Roth, A.E. (Ed). (1988). *The Shapley Value: Essays in Honor of Lloyd S. Shapley*. Cambridge, MA: Cambridge University Press.

Rowe, C. (1983). Program versus Paradigm. *The Cornell Journal of Architecture*, *2*, 8-19.

Rubenstein, A. (1998). *Modeling Bounded Rationality* [Zeuthen Lecture Book Series, edited by Karl Gunnar Persson]. Cambridge; Mass.: The MIT Press, Accessed on June 2008, Retrieved from http://arielrubinstein.tau.ac.il/br/br.pdf.

RUDI; Resource for Urban Design Information (2009-2011). *Liverpool Urban Design Guide* [electronic information], Access: May 2009-2011, Retrieved from http://www.rudi.net/pages/8035.

Rykwert, J. (1976). *The Idea of A Town: The Anthropology of Urban Form in Rome, Italy and The Ancient World*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Saarinen, E. (1943). *The City: Its Growth, Its Decay, Its Future*. New York: Reinhold Publishing Corporation.

Saaty, T.L. (1977a). *Hierarchies and Priorities – Eigenvalue Analysis*. Pitssburgh: University of Pennsylvania Press.

Saaty, T.L. (1977b). A Scaling Method for Priorities in Hierarchical Structures. *Journal of Mathematical Psychology*, *15*(3), 234-281.

Saaty, T.L. (c1980, c1990). *The Analytic Hierarcy Process: Planning, Priority Setting, Resource Allocation*. New York: McGraw-Hill, Pittsburgh: RWS Publications.

Saaty, T.L. (1994). *Fundamentals of Decision Making and Priority Theory with The Analytic Hierarchy Process*. Pittsburgh, PA: RWS Publications.

Saaty, T.L. (2008). Decision-Making With The Analytic Hierarchy Process. *International Journal of Services Science*, *1*(1), 83-98.

San Diego CC; City Council of San Diego (1998-2011). [electronic index portal and technical information], Access: January 2008-2011, Retrieved from http://www.sandiego.gov/.

San Jose CC; City Council of San Jose (1994-2011). *Planning* [electronic index portal and technical information], Access: January 2008-2011, Retrieved from http://www.sanjoseca.gov/.

San Jose CC; City Council of San Jose, San Jose DP-BCE; Department of Planning, Building and Code Enforcement (1989-2011). *Design Guidelines* [electronic index portal and technical information], Access: January 2008-2011, Retrieved from http://www.sanjoseca.gov/planning/design_guidelines/.

Sassen, S. (c1991, 2001). *The Global City: New York, London, Tokyo*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Samsura, D.A.A., Van der Krabben, E., Van Deemen, A.M.A. (2010). A Game Theory Approach to The Analysis of Land and Property Development Processes. *Land Use Policy, 27*(2), 564-578.

Santorineou, A., Hatzopoulos, J., Siakavara, K., Davos, C. (2008). Spatial Conflict Management in Urban Planning [*Proceedings of the International conference on "Studying, Modeling and Sense Making of Planet Earth",* Department of Geography, University of the Aegean, Mytilene, Lesvos, Greece], Accessed on June 2009, Retrieved from http://www3.aegean.gr/environment/labs/Remote_sensing/publications/Athina_Jnh_GeogrAeg.pdf.

Sayer, R.A. (1976). *A Critique of Urban Modeling: From Regional Science to Urban and Regional Political Economy* [Progress in Planning Series 6.3], Oxford: Pergamon Press. [*based upon part of the PhD Diss.titled as "Dynamic Spatial Models of Urban and Regional Systems", Sussex*].

Sayer, R. A. (1992). *Method in Social Science: A Realist Approach*. Cambridge; New York: Cambridge University Press.

Scheer, B.C., Scheer, D.R. (1998). Typology and Urban Design Guidelines: Preserving the City without Dictating Design. In A. Petruciolli (Ed), *Nineteenth Century Urban Morphology* (pp. 151-164), Cambridge, MA: Aga Khan Series.

Schmeidler, D. (1969). The Nucleous of a Characteristic Function Game. *SIAM Journal of Applied Mathematics*, *17*, 1163-1170.

Schrödinger, E. (1935). [Die gegenwartige Situation in der Quantenmekanik, *Die Naturwissenschaften: Wochenschrift für die Fortschritte der Naturwissenschaften, der Medizin und der Technik*]. Present Situation in Quantum Mechanics, *Journal of Natural Sciences: Weekly Publication of the Advances in Natural Sciences, Medicine and Technology* 23, pp. 807-812, 823-828, 844-849.

Schrödinger, E. (1944, c1992). *What is Life?: The Physical Aspect of The Living Cell, Mind and Matter* [Based on lectures delivered under the auspices of the Institute of Trinity College, Dublin, in February 1943], Cambridge, NY: Cambridge University Press.

Scottsdale CC; City Council of Scottsdale (2001-2011). [electronic index portal and technical information], Access: January 2008-2011. Retrieved from http://www.scottsdaleaz.gov/generalplan.

Seattle CC-DPD-SLU; City Council of Seattle, Department of Plannig and Development (1998-2011). *South Lake Union* [electronic index portal and technical documents], Access: January 2007-2011, Retrieved from http://www.seattle.gov/.

Seattle CC–DPD; City Council of Seattle, Department of Plannig and Development (1993-2011). *Othello* [electronic index portal and technical documents], Access: January 2008-2011, http://www.seattle.gov/.

SG-URA; Singapore Government–Urban Redevelopment Authority (1984, 1998-2011), [electronic index portal], Access: January 2008, Retrieved from http://www.ura.gov.sg/.

Shannon, C.E. (1948). A Mathematical Theory of Communication. *The Bell System Technical Journal,* 27, (July 1948) 379-423, (October 1948) 623-656.

Shapley, L.S. (1951a). Notes on the N-Person Game-I: Characteristic-Point Solutions of The Four Person Game [Research Memorandum RM-656]. Santa Monica, CA: RAND. Accessed on June 2008, Retrieved from http://www.rand.org/pubs/research_memoranda/2008/RM656.pdf.

Shapley, L.S. (1951b). Notes on the N-Person Game-II: The Value of an n-Person Games [Research Memorandum RM-670]. Santa Monica, CA: RAND, Accessed on June 2008, Retrieved from http://www.rand.org/pubs/research_ memoranda/2008/RM670.pdf.

Shapley, L.S. (1952a). *Notes on the N-Person Game-III: Some Variants of The Von Neumann-Morgenstern Definition of Solution* [Research Memorandum RM-817]. Santa Monica, CA: RAND, Accessed on June 2008, Retrieved from http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_memoranda/2008/RM817.pdf .

Shapley, L.S. (1952b). *Notes on the N-Person Game-IV: A Theorem on C-Stable Sets* [Research Memorandum RM-881]. Santa Monica, CA: RAND, Accessed on June 2008, Retrieved from http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_memoranda/2008/ RM881.pdf.

Shapley, L.S. (1952c). A Value for n-person Games [RAND Paper No: P-295], Santa Monica, CA: RAND Corporation. [Reprinted Paper in (Roth, 1988, pp. 31-41)].

Shapley, L.S. (1953). A Value for n-person Games. In H.W. Kuhn and A.W. Tucker (Eds.), *Contributions to the Theory of Games, vol. II* [Annals of Mathematical Studies 28] (pp. 307-317), Princeton, NJ: Princeton University Press. [Reprinted Paper in (Roth, 1988, pp. 31-41)].

Shapley, L.S. (1965). Notes on the N-Person Game-VII: Cores of Convex Games, [Research Memorandum RM-4571-PR]. Santa Monica, CA: RAND, Accessed on June 2009, Retrieved from http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_memoranda/2009/ RM4571.pdf.

Shapley, L.S. (1968). N-person Game Theory [Paper No: P-3752]. Santa Monica, CA: RAND, Accessed on June 2009, Retrieved from http://www.rand.org/pubs/papers/2008/P3752.pdf.

Shapley, L.S., Schubik, M. (1954). A Method for Evaluating the Redistribution of Power in a Committee System. *American Political Science Review* ***48***, 787-792. [Reprinted Paper in (Roth, 1988, pp. 41-51) and also in (Kuhn & Tucker, 1950, pp. 307-317)].

Sheffield CC; Sheffield City Council – Planning and Development Department (2000-2011). [electronic index portal and selected technical information], Access: January 2007, Retrieved from http://www.sheffield.gov.uk/.

Shriopshire C-Bridgnorth DC; Sophishire Council–Bridgnorth District Council (1999-2011). [electronic index portal and selected technical documents], Access: January 2006-2011, Retrieved from http://www.shropshire.gov.uk/.

Simon, H.A. (1969). *The Sciences of The Artificial*. Cambridge: The MIT Press.

Sitte, C., 1889. [*Der Städtebau nach seinen künstlerischen Grundsätzen, Wien: Biirkhauser Architektur*]. Translated by G.R. Collins and C.C. Collins (Eds), (1965), *City Planning According to Artistic Principles*, London: Phaidon.

Sorensen, A. (2002). The Making of Urban Japan: Cities and Planning from Edo to the 21st Century, *Routledge Japanese Series*, London: Routledge.

Sorensen, A., (2004). The Making of Urban Japan: Cities and Planning from Edo to the 21st Century, Tokyo: The Nissan Institute and Routledge Japanese Studies.

Sorensen, A., Funck, C., (eds.), 2007. Living Cities in Japan: Citizens' Movements, Macizukuri and Local Environments, Tokyo: The Nissan Institute and Routledge Japanese Studies.

Southampton CC; Southampton City Council (1998-2011). [electronic information and selected technical documents], Access: January 2008-2011, Retrieved from http://www.southampton.gov.uk.

Spreiregen, P.D. (1965). *Urban Design: The Architecture of Towns and Cities*. New York: McGraw-Hill.

Stahl, I. (1980-1982). The Application of Game Theory and Gaming Conflict Resolution in Regional Planning [International Institute of Applied Systems Analysis-IIASA Working Paper WP-80-082; Department of Economics, Free University, Amsterdam, The Netherlands and IIASA, Laxenburg, Austria, Nov. 1982]. Accessed on June 2008, Retrieved from http://webarchive.iiasa.ac.at/Admin/PUB/Documents/WP-80-082.pdf.

Stiftel, B., Watson, V. (Eds.), (2005). *Dialogues in Urban and Regional Planning*. London; New York: Routledge.

StatSoft (2009-2011). *StatSoft Electronic Statistics Textbook*, [electronic book; yumuşak istatistik konularında tarama indeksi içeren elektronik kitap], URL: http://www.statsoft.com/textbook/.

Steinø, N. (2003). Urban Design between Theory and Practice: From Conceptualization to Realization and Back Again, [Paper for the *AESOP – ACSP Third Joint Conference*, 8-2 July 2003, Leuven, Belgium, Aalborg (Denmark): *The Welfare City Project*, Aarhus School of Architecture and Design], Access: June 2008, Retrieved from http://www.a-aarhus.dk/velfaerdsbyen/sider/downloads/ns-udbtpUK.pdf.

Steiss, A.W. (1974). *Urban Systems Dynamics*. Lexington, Mass.: Lexington Books.

Stenning, D., (1998). *Thirty Years of Design Control: Local Distinctiveness* [electronic information on the Institute of Historic Building Conservation-IHBC], Access: January 2007, Retrieved from http://www.ihbc.org.uk/context_archive/60/ 30years/design.html.

Stiftel, B., Watson, V. (Eds.), (2005). *Dialogues in Urban and Regional Planning*. London; New York: Routledge.

Stones, A. (1992). Revising the Essex Design Guide. *Urban Design Quarterly*, *44*, 17-19.

Stones, A. (2011). The New Essex Design Guide [electronic information], Access: August 2011, Retrieved from http://www.rudi.net/ books/11783.

Talen, E. (2009). *Urban Design Reclaimed: Tools, Techniques, and Strategies for Planners*. Chicago: APA Press.

Tampa CC-BLC; City Council of Tampa – Barrio Latino Commission (2003-2011). *Ybor Design GuidCity* [electronic index portal], Access: January 2008-2011, Retrieved from http://www.tampagov.net/.

Tampa CC-CPD; City Council of Tampa – City Planning Division (1986-2011). *Ybor City* [electronic index portal and technical information], Access: January 2008-2011, Retrieved from http://www.tampagov.net/.

Tankut, G. (1975a). Urban Transformation in the Eighteenth Century Ottoman City, *METU Journal of the Faculty of Architecture, 1*(2), 247-262.

Tankut, G. (1975b). Tarihi SİT Koruması ve Kalkınma İlişkileri, *İTÜ MTRE Bülteni*, *4*, 19-21.

Tankut, G. (2003). Doğal ve Tarihi Çevrenin Korunması: Sorunlar ve Olası Çözümler. *Bilim ve Ütopya, 105*, 30-31. [*yeniden-basım; Planlama Dergisi, 2005/1*, 9-12].

Tarihi Kentler Birliği, 2011. *elektronik tarama indeksi içeren kurumsal portal*, Erişim: Ocak 2011, http://www.tarihikentlerbirligi.org.

Tasan-Kok, T., Baeten, G. (Eds.), (2011). Contradictions of Neoliberal Planning: Cities, Policies and Politics. Berlin; New York: Springer.

Taylor, P.J. (2001). Specification of the World City Network. *Geographical Analysis, 33*(2), 181-194.

Taylor, P.J. (et al) (2009). Measuring the World City Network: New Results and Developments, in association with P.Ni, B.Derudder, M.Hoyler, J.Huang, F.Lu, K.Pain, F.Witlox, X. Yang, d.Bassens and W.Shen [GaWC Research Bulletin 300, *Research Paper (Z)*]. Access: May 2008; December 2009, Retrieved from http://www.lboro.ac.uk/gawc/rb/ rb300.html.

Taylor, PJ., Aranya, R. (2008). A Global 'Urban Roller Coaster'? Connectivity Changes in the World City Network, 2000-04. *Regional Studies, 42(*1), 1-16.

Taylor, P.J., Catalano, G., Walker, D.R.F. (2002). Measurement of the World City Network, *Urban Studies*, *39(*13), 2367-2376.

Taylor, P.J., Hoyler, M., Pain, K., Vinviguerra, S. (2010). Extensive and Intensive Globalizations: Explicating the Low Connectivity Puzzle of US Cities Using A City-dyad Analysis [GaWC Research Bulletin 369; Research Paper (A)]. Access: May 2010, Retrieved from http://www.lboro.ac.uk/gawc/rb/ rb369.html.

T.C. Adalar Belediyesi (2011-2012), (1) Kurumsal; (2) Projeler [elektronik bilgi], Istanbul: T.C. Adalar Belediyesi. Erişim: Eylül 2011 – Ocak 2012, http://www.adalar.bel.tr/default.asp#.

T.C. Adalar Belediyesi (2012) *Faaliyet Raporu 2011*. Istanbul: T.C. Adalar Belediyesi.

T.C. Adalar Belediyesi (2012) *Cephe-Tabela Rehberi ve Uygulama Yönetmeliği* [elektronik belge: Teknik Rapor], Istanbul: Plan ve Proje Müdürlüğü, T.C. Adalar Belediyesi.

T.C. Adalet Bakanlığı (2000-2012). *elektronik tarama indeksi içeren resmi portal,* Erişim: Ocak 2000-Ocak2012, http://www.adalet.gov.tr.

T.C. Beşiktaş Belediyesi (1992). *Ortaköy Meydanı Rehabilitasyon Projesi*, [Danışman Proje Koordinatörü: Erhan İşözen], Istanbul: T.C. Beşiktaş Belediyesi, İmar Planlama Müdürlüğü.

T.C. Beşiktaş Belediyesi, İşözen, E. (1999). *Ortaköy Meydanı ve Çevresi Kentsel Tasarım Projesi ve Çevre ve Cephe Düzenleme Rehberi*, Istanbul: T.C. Beşiktaş Belediyesi.

T.C. Beşiktaş Belediyesi (2002). Beşiktaş İlçesindeki Kentsel Dönüşüm sürecine yönelik Planlama-Tasarım Çalışmaları ve Ortaköy Uygulaması [Yüzyüze Görüşme], İmar ve Şehircilik Müdürlüğü, T.C. Beşiktaş Belediyesi, Çırağan-Beşiktaş, Istanbul.

T.C. Beşiktaş Belediyesi (2006-2007*). T.C. Beşiktaş Belediyesi Stratejik Planı (2023 Erimli)*, [Teknik Belge, Danışman Proje Koordinatörü: Prof. Dr. İbrahim Şanlı], Istanbul: Özel Projeler Koordinatörlüğü (2006) – Plan ve Projeler Müdürlüğü (2007), T.C. Beşiktaş Belediyesi.

T.C. Beşiktaş Belediyesi (2009) *Beşiktaş Belediyesi Stratejik Plan 2010-2014 Dönemi*, Istanbul: Beşiktaş Belediye Başkanlığı.

T.C. Beşiktaş Belediyesi (2011) Performans Programı, 2012 ve 2013. Istanbul: Beşiktaş Belediyesi. (NOT: 2012 Yılı Performans Programı, Ocak 2012'de yeniden-hazırlık aşamasındadır).

T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (2010). e*lektronik tarama indeks içeren resmi portal,* Erişim: Ocak 2010, http://www.csb.gov.tr.

T.C. Fatih Belediyesi (2007-2012) *Performans Programları (2008-2013 Mali Yılları)*, Istanbul: T.C. Fatih Belediye Başkanlığı

T.C. Fatih Belediyesi (2009) *Fatih Belediyesi 2010-2014 Stratejik Planı,* Istanbul: T.C. Fatih Belediye Başkanlığı.

T.C. Kalkınma Bakanlığı (2011a). Planlar ve Programlar [elektronik tarama indeksi içeren resmi portal], Erişim: Ocak-Aralık 2011, http://www.dpt.gov.tr/Kalkinma.portal.

T.C. Kalkınma Bakanlığı (2011b). Sürdürülebilir Kalkınma Portalı [elektronik tarama indeksi içeren resmi portal; genel bilgiler ve elektronik kütüphane], Erişim: Ocak-Aralık 2011, http://www.surdurulebilirkalkinma.gov.tr/rio+20.portal.

T.C. Şişli Belediyesi (1999). *Nişantaşı-Teşvikiye ve Çevresi Kentsel Tasarım Proje Çalışması* [Proje Tasarım: E. İşözen], Istanbul: Şişli Belediyesi-Başkanlık Planlama Proje Ofisi ÇED Kurulu.

T.C. Şişli Belediyesi (2003). *Cumhuriyet-Halaskargazi Caddesi, Şişli Meydanı Kentsel Tasarım Proje Çalışması* [Proje Tasarım: E. İşözen], Istanbul: Şişli Belediyesi-Başkanlık Planlama Proje Ofisi ÇED Kurulu.

T.C. Şişli Belediyesi (2009). *Şişli Belediyesi 2010-2014 Stratejik Planı*. Istanbul: Strateji Geliştirme Müdürlüğü, T.C. Şişli Belediyesi.

T.C. Şişli Belediyesi (2010-2011). *Performans Programı, 2011 ve 2012*. Istanbul: Strateji Geliştirme Müdürlüğü, T.C. Şişli Belediyesi.

T.C. Şişli Belediyesi (2011). *Osmanbey ve Çevresi Kentsel Tasarım Proje Çalışması* [Proje Tasarım: E. İşözen], Istanbul: Şişli Belediyesi-Başkanlık Planlama Proje Ofisi ÇED Kurulu.

T.C. Üsküdar Belediyesi, MSGSÜ; Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi (2006). *Üsküdar, Çamlıca Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı, Kısıklı Köyiçi Kentsel SİT Alanı Kentsel Tasarım Projesi ve Kentsel Tasarım Rehberi* [KAUİP Notu ve Proje Raporu], Istanbul: İmar ve Şehircilik Müdürlüğü, T.C. Üsküdar Belediyesi.

T.C. Üsküdar Belediyesi, İTÜ; Istanbul Teknik Üniversitesi, (2007). *Kuzguncuk Köyiçi Kentsel SİT Alanı Kentsel Tasarım Projesi ve Kentsel Tasarım Rehberi* [Proje Raporu ve Ek Rehber]. Istanbul: KUDEB Şefliği, T.C. Üsküdar Belediyesi.

T.C. Üsküdar Belediyesi (2009) *Stratejik Plan 2010-2014*, Istanbul: T.C. Üsküdar Belediyesi.

T.C. Üsküdar Belediyesi (2010-2011) *Mali Yılı Performans Programları, 2011 ve 2012*, Istanbul: T.C. Üsküdar Belediyesi.

TDK; Türk Dil Kurumu (2012). *Büyük Türkçe Sözlük* [elektronik tarama indeksi içeren portal], URL: http://www.tdk.gov.tr.

Tekeli, İ. (1994). *The Development of Istanbul Metropolitan Area: Urban Administration and Planning* [prepared by IULA-EMME in collaboration with YTU]. Istanbul: Kent.

TEP-ECC; TEP Environmental Consultancy Company, (c2010). Bridgnorth Urban Design Strategy [electronic information]. Access: May 2010, Retrieved from http://www.tep.uk.com/design/urban-design/bridgnorth-planning-and-urban-design-strategy.html.

The Nobel Prize-Physics (2000-2012). The Nobel Prize in Physics: All Nobel Laureates in Physics 1901-2012 [electronic information], Accessed on January 2000-2012, Retrieved from http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/physics/laureates/.

The Nobel Prize-Economics (2000-2012). The Nobel Prize in Economic Sciences: All Nobel Laureates in Economic Sciences 1969-2012 [electronic information], Accessed on January 2000-2012, Retrieved from http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/economics/laureates/.

The Nobel Foundation-The Nobel Prize in Economics (2000-2012). *The Sveriges Riksbank Prize in Economic Science in Memory of Alfred Nobel*. **Einstein, A.,** (1921) Fundamental Ideas and Problems of the Theory of Relativity [Nobel Lectures Physics 1901-1921, (1967), Amsterdam: Elsevier Publishing], Access: January 2001, Retrieved from http://www.nobelprize.org/nobel_prizes /physics/laureates/1921/ einstein-lecture.html.

The Nobel Foundation-The Nobel Prize in Economics (2000-2012). *The Sveriges Riksbank Prize in Economic Science in Memory of Alfred Nobel*. **Hurwicz, L., Maskin, E.S., Myerson, R.B.,** (2007). *Prize Lectures:* "But Who Will Guard the Guardians?" by L.Hurwicz; "Mechanism Design: How to Implement Social Goals" by E.S.Maskin; "Perspectives on Mechanism Design in Economic Theory" by R.B.Myerson, Access: December 2007, Retrieved from http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/economics/ laureates/ 2007/.

The Nobel Foundation-The Nobel Prize in Economics (2000-2012). *The Sveriges Riksbank Prize in Economic Science in Memory of Alfred Nobel*. **Kahneman, D.,** (2002). Maps of Bounded Rationality [Prize Lecture], Access: December 2002; Retrieved from http://www. nobelprize.org/nobel_prizes/economics/laureates/2002/kahneman-lecture.html.

The Nobel Foundation-The Nobel Prize in Economics (2000-2012). *The Sveriges Riksbank Prize in Economic Science in Memory of Alfred Nobel*. **RSAS; The Royal Swedish Academy of Sciences** (2007). The Design of Economic Institutions / Assymetric Information and Economic Institutions, Access: December 2007, Retrieved from http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/economics/laureates/2007/press.html; http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/economics/laureates/2007/advanced-economicsciences2007.pdf; http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/economics/laureates/2007/popular-economicsciences2007.pdf.

Thomas, D. (2002) *Architecture and Urban Environment: A Vision for the New Age*.Oxford; Boston, MA: Architectural Press.

Thomas, R. (c2002, c2003). *Sustainable Urban Design: An Environmental Approach*. London; New York: Taylor and Francis, London: Spon.

Thorpe, R., Holloway, J. (2008). *Performance Management: Multidisciplinary Perspectives*. Hampshire, UK; New York, US: Palgrave MacMillan.

Thünen, J. H. von (1826, c1966). *[Der isolierte Staat]*. Trans. by C. M. Wartneberg, (P.Hall (Ed) (1966), *Isolated State*. Oxford, NY: Pergamon.

Tibbalds, F. (1988). Ten Commandments of Urban Design. *The Planner - Journal of the Royal Town Planning Institute*, *74*(12),1.

Timmermans, H. (Ed). (1997). *Decision Support Systems in Urban Planning*. London: E & FN Spon.

Toronto CH; City Hall of Toronto (2003-2011). [electronic index portal and technical information]. Access: January 2008-2011, Retrieved from http://www.toronto.ca/planning/index.htm.

Tönnies, F. (1887). *[Gemeinschaft und Gesselschaft: Anhandlung des Communismus und des Socalismus als empirischer Culturformen, Fues*]. Trans. by C.P. Loomis, (Ed), (1957), *Community and Society*, East Lancing: Michigan State University Press. [digitized from the original stored in Harvard University in 2008].

Triantaphyllou, E. (2000). *Multi-Criteria Decision Making Methods: A Comparative Study*. Dordrecht: Kluwer Publishers.

Tuan, Y.F. (1974). *Topohilia: A study of Environmental Perception, Attitudes, and Values*. New York; Oxford: Columbia University Press.

Tunçer, M. (1998). Farklı Ölçeklerde Kentsel Tasarım, Kentsel Tasarımın Tarihi Çevre Korunmasında Etkin Olarak Kullanımı; Böl ve Yönet Modeli: Ankara, Konya, Antalya Tarihi Kent Merkezleri [Bildiri]. *9. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu*. İstanbul: MSÜ.

Tunçer, M. (2000). Türkiye'de Bölge–Kent Planlaması ve Kentsel Tasarım: Uygulama Sorunları ve Görüşler [elektronik makale]. TMMOB ŞPO; Şehir Plancıları Odası, İYTE; İzmir İleri teknoloji Enstitüsü ve DEÜ; Dokuz Eylül Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, *TMMOB Dünya Şehircilik Günü 24.Kollokyumu–Geleceği Planlamak (6-8 Kasım 2000)*, Erişim: Mayıs 2009, http://blog.milliyet.com.tr/turkiye-de-bolge-kent-planlamasi-ve-kentsel-tasarim--uygulama-sorunlari-ve-gorusleri/Blog/?BlogNo=161802.

Turocy, T.L., Von Stengel, B. (2001). "Game Theory", [CDAM Research Report LSE-CDAM-2001-09], Accessed on May 2002, Retrieved from http://www.cdam.lse.ac.uk/Reports/Files/cdam-2001-09.pdf. [NOTE: This is the draft of an introductory survey of game theory, prepared for the Encyclopedia of Information Systems, Academic Press, to appear in 2001].

Türkoğlu, H. (1998). Bir Koruma Aracı Olan Kentsel Tasarımı Zorunlu Kılan Yeni Kent Planlama Süreci [Bildiri]. *9. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu*. İstanbul: MSÜ.

UCI; The Urban China Initiative, (c2011). [electronic index portal]. Access: June 2011-April 2012, Retrieved from http://www.urbanchina initiative.org/.

Ulrich, W. (1983). *Critical Heuristics of Social Planning: A New Approach to Practical Philosophy*. Chichester: Wiley.

UN; United Nations' (1992). Earth Summit: Conference on Environment and Development-UNCED. In *Rio Declaration: Commission İn Sustainable Development and Agenda21*. United Nations Conference on Environment and Development.

UN; United Nations' (2000-2011). Offical Document Search System – General Assembly [electronic search index of institutional portal: documents], Access: January 2000-December 2011, Retrieved from http://www.un.org/en/documents/index.shtml.

UN; United Nations' (2000). The Millennium Declaration [electronic search index of institutional portal], Access: December 2000, Retrieved from http://www.un.org/en/development/devagenda/millennium.shtml (electronic search index of institutional portal); http://www.un.org/millennium/declaration/ares552e.pdf (electronic report).

UN; United Nation's (2000-2001). The Millennium Declaration (2000) and The MDGs-Millennium Development Goals (2001), *[electronic search index of institutional portal],* Access: June 2000-December 2001, Retrieved from http://www.undg.org/index.cfm?P=70.

UNDG; United Nations' Development Group (2000-2001). The Millennium Declaration (2000) and The MDGs; Millennium Development Goals (2001), [electronic search index of institutional portal], Access: May 2000-2005, Retrieved from http://www.undg.org/index.cfm?P=70.

UNDP; United Nations Development Programme (no date). *The Millennium Development Goals–Overview* [electronic search index of institutional portal], Access: May 2001-2005*,* Retrieved from http://www.undp.org/content/undp/en/home/mdgoverview/ .

UNDP; United Nations' Development Programme (2002) *Human Development Report 2002: Deepening Democracy in A Fragmented World*, Accessed on May 2009, Retrieved from http://hdr.undp.org/en/media/HDR_2002_EN_Complete.pdf.

UNDP; United Nations' Development Programme (2001-2011) *The Millennium Development Goals - Overview* [*electronic search index of institutional portal]*, Access: May 2001 and May 2011, Retrieved from http://www.undp.org/content/undp/en/home/ mdgoverview/.

UNESCO; United Nations' Educational, Social and Cultural Organization (2008) *Balanced Urban Regeneration for Social Cohesion and Heritage Conservation* [Seminar Proceedings. UNESCO International Seminar, Tsinghua University, 21-23 January 2007, Human Settlements and Socio-Cultural Environment no: 60], Paris: UNESCO, Accessed on May 2009, Retrieved from http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001583/158384e.pdf.

UNESCO; United Nations' Educational, Social and Cultural Organization (2011a) *Legal Instruments – Conventions, Recommendations, Declarations* [electronic search index of institutional portal], Access: January 2011, Retrieved from http://portal.unesco.org/en/ev.phpURL_ID=12025&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=-471.html.

UNESCO; United Nations' Educational, Social and Cultural Organization (2011b) *Result-Based Programming, Management and Monitoring (RBM) Approach as Applied at UNESCO: Guiding Principles*. Paris: UNESCO- Bureau of Strategic Planning, Access: January 2011, Retrieved from http://unesdoc.unesco.org/images/0017/001775/177568E.pdf.

UNESCO; United Nations' Educational, Social and Cultural Organization (2012) *Celebrating 40 years of World Heritage 1972-2012* [electronic portal], Access: May 2012, Retrieved from http://whc.unesco.org/ en/40years/.

UNESCO-EOLSS; UNESCO-Encylopedia of Life Support Systems (2011). *Online Encylopedia* [A Virtual Dynamic Library], Access: January-December 2011, Retrieved from http://www.eolss.net/.

UNESCO-EOLSS; UNESCO-Encylopedia of Life Support Systems (2011a) Mathematical Science, *Encyclopedia of Life Spport Systems.* [François, History and Philosophy of Systems Sciences in *System Science and Cybernetics* edited by F. Parra-Luna], Retrieved from http://www.eolss.net/Mathematical-Sciences.aspx.

UNESCO-EOLSS; UNESCO-Encylopedia of Life Support Systems (2011b) Technology, Information, ad Systems Management Resources, *Encyclopedia of Life Spport Systems* [Reprinted in Onishi, A. (Ed.), *Integrated Global Models of Sustainable Development*, Tokyo, JP: Centre for Global Modelling], Retrieved from: http://www.eolss.net/ Technology-Information-Systems-Management-Resources.aspx.

UNESCO-EOLSS; UNESCO-Encylopedia of Life Support Systems (2011c) Development and Economic Sciences, Retrieved from http://www.eolss.net/ Development-Economic-Sciences.aspx.

UN-HABITAT; United Nations' Human Settlement Program (2000-2011) Reference Library–Reports, Guides, Best Practices, Declarations, Resolutions, General Assembly Resolutions [*Online Materials*], Retrieved from http://www.unhabitat.org/list.asp?typeid=25& catid=491&start=11&page=2& AllContent=1.

UN-HABITAT; United Nations' Human Settlement Program (1996). *Global Report on Human Settlements: An Urbanizing World* [electronic report], Retrieved from http://www.unhabitat.org/content.asp?typeid=19&catid=555 &cid=5375.

UN-HABITAT; United Nations' Human Settlement Program (2001). Cities in A Globalizing World –Global Report on Human Settlements 1996 [electronic report], Retrieved from http://www.unhabitat.org/content.asp?typeid=19& catid=555&cid=5374.

UN-HABITAT; United Nations' Human Settlement Program (2008). *State of the World' Cities 2010/2011: Bridging The Urban Divide*. London: Earthscan.

UN-HABITAT; United Nations' Human Settlement Program (2009a). *Sustainable Urbanization: Revisiting the Role of Urban Planning* [The 2009 Global Report on Urban Settlements]. London; Sterling VA: Earthscan.

UN-HABITAT; United Nations' Human Settlement Program (2009b). *Global Report on Human Settlements 2009: Planning Sustainable Cities*. London; Sterling VA: Earthscan. [summary report], Retrieved from http://www.unhabitat.org/ downloads/docs/GRHS_2009Brief.pdf; [electronic report], Retrieved from http://www.unhabitat.org/content.asp?typeid= 19&catid=555&cid=5607; [electronic book] Retrieved from http://www.unhabitat.org/content.asp?cid=7263&catid=7&typeid=46.

UN-HABITAT; United Nations' Human Settlement Program (2011a). *Cities and Climate Change* [The 2011 Global Report on Urban Settlements]. London; Sterling VA: Earthscan.

UN-HABITAT; United Nations' Human Settlement Program (2011b). Reference Library – Reports, Guides, Best Practices, Declarations, Resolutions, General Assembly Resolutions [electronic search index of institutional portal: reference library], Retrieved from http://www.unhabitat.org/list.asp?typeid=25&catid=491&start=11&page=2&AllContent=1

UN-HABITAT; United Nations' Human Settlemens Program (1976-2011). *Global Reports on Human Settlements*, Access: January 2001-December 2011; Retrieved from http://www.unhabitat.org/content.asp?typeid=19&catid=555&cid=5375.

UN-HABITAT; United Nations' Human Settlemens Program (1976) *HABITAT Vancouver Conference*, Retrieved from http://www.unhabitat.org/content.asp?typeid=19&catid=555&cid=5375.

UN-HABITAT; United Nations' Human Settlemens Program (1986). *The Global Report on Human Settlements 1986*, Retrieved from http://www.unhabitat.org/content.asp?typeid= 19&catid=555&cid=5375.

UN-HABITAT; United Nations' Human Settlemens Program (1996). *The Global Report on Human Settlements 1996: An Urbanizing World*, Retrieved from http://www.unhabitat.org/content.asp?typeid= 19&catid=555&cid=5375.

UN-HABITAT; United Nations' Human Settlemens Program (2001). *The Global Report on Human Settlements 2001: Cities in A Globalizing World*, http://www.unhabitat.org/content.asp?typeid= 19&catid=555&cid=5375.

UN-HABITAT; United Nations' Human Settlement Program (2009). *The Global Report on Human Settlements 2009: Planning Sustainable Cities*, London; Sterling VA: Earthscan, Retrieved from http://www.unhabitat.org/downloads/docs/GRHS_2009_Brief.pdf (Brief of Report); http://www.unhabitat.org/content.asp?typeid=19&catid=555&cid=5607 (Report); http://www.unhabitat.org/content.asp?cid=7263&catid=7&typeid=46 (electronic book).

UN-HABITAT; United Nations' Human Settlements Program (2011). *The Global Report on Human Settlements 2011: Cities and Climate Change*. Retrieved from http://www.unhabitat.org/content.asp?typeid= 19&catid=555&cid=5375.

UN-WCED; United Nations' World Commission on Environment and Development (1987). *Brutland Report: Our Common Future*, Oxford: Oxford University Press.

Unwin, R. (1909). [*Town Planning in Practice: An Introduction to Art of Designing Cities and Suburbs*. London: T. Fisher Unwin Ltd]. *C. Jacobson (Ed), (1994), Town Planning in Practice: An Introduction to Art of Designing Cities and Suburbs* [preface by A.Duany, Introduction by W.L. Creese], New York: Princeton Architectural Press.

UTF; Urban Task Force (1999). *Towards An Urban Renaissance* [chaired by Lord Rogers of Riverside, Final Report of UTF]. London: E & FN Spon.

Ünlü, T., (2006a). Kentsel Mekanda Değişimin Yönetilmesi. *METU Journal of Faculty of Architecture*, *23*(2), 63-92.

Ünlü, T., (2006b). Kentsel Dönüşüm Sürecinin Tasarlanması: Tarsus Tarihi Ticaret Merkezi., *TMMOB-Şehir Plancıları Odası Planlama Dergisi* 2006/3-4, 145-157.

Ünlü, T. (2007) Planlamada ve Şehircilikte Nitelik Sorunu [Özet]. *Dünya Şehircilik Günü 31.Kolokyumu: Planlama Meslek Alanı, Geçmişten Geleceğe* (8 Kasım 2007, Ankara), TMMOB Şehir Plancıları Odası, Erişim: Eylül 2011, http://www.mersin.edu.tr/apbs/tunlu/yayin_detay/12855.

Ünlü, T. (2009). Kentsel Dönüşüm Sürecinin Tasarlanması: Tarsus Tarihi Ticaret Merkezi. *TMMOB-SPO Planlama Dergisi*, *2009/3-4*, 145-157.

Van Gils, M., Klijn, E.H. (2007). Complexity in Decision Making: The Case of the Rotterdam Harbour Expansion. *Planning Theory and Practice 8*(2), 139-159. [Special Issue: *Connecting Decisions, Arenas and Actors in Spatial Decision Making*].

Vannini, A. (2005). Towards a New Scientific Paradigm. *Syntropy, 3*, 107-113, Erişim: June 2008, Retrieved from http://www.sintropia.it/english/2005-eng-3-4.pdf.

Vannini, A. (2006). Negative Energy, Syntropy and Living Systems. *Syntropy, 3*, 207-21, Accessed on June 2008, Retrieved from http://www.sintropia.it/english/2006-eng-3-05.pdf.

Velibeyoğlu, K., (1999). Urban Design in the Post-Modern Context [elektronik makale], Access: June 2010, Retrieved from http://www.angelfire.com/ar/corei/ud.html.

VIC-Moyne Shire C-EPR; Victoria Government, Moyne Shire Council, Environment, Planning and Regulation (2005-2006). *Moyne Shire Annual Report 05/06* [Technical Report; including Statuory and Strategic Planning]. Access: January 2007, Retrieved from http://www.moyne.vic.gov.au/Files/MSC_Annual_Report_P52to70.pdf.

VIC-Moyne Shire C; Victoria Government, Moyne Shire Council (1991, 2001-2011). [electronic index portal and technical documents], Access: January 2006-201. (1) *Urban Design Guidelines*, (2006, revised in 2011)" [overview note: including Port Fairy UDG and Peterborough UDG], Retrieved from http://www.moyne.vic.gov.au/page/Page.asp?Page_Id=1024&h=1; (2) Peterborough Community Plan 2011–2020 (2011)", [Community Plan No: CCS 7, Draft Stage], Retrieved from http://yoursaymoyne.com.au/document/show/6.

Walker, P.S. (2005). *A Chronology of Game Theory [*electronic information], Christchurch, NZ: Department of Economics and Finance, University of Canterbury, Access: June 2008, Retrieved from http://www.econ.canterbury.ac.nz/personal_pages/ paul_walker/gt/.htm.

Walters, D., Brown, L.L. (2004). *Design First: Design-Based Planning for Communities*. Amsterdam; Boston; Oxford: Architectural Press.

Warfield, J.N. (1976). *Societal Systems: Planning, Politicts, and Complexity*. New York: Wiley.

Warfield, J.N. (2006). *Introduction to Systems Sciences*. Singapore; Hackensack, New Jersey: World Scientific.

Ward, S.V. (2004). *Planning and Urban Change*. London; UK: Thousand Oaks; California, USA: SAGE

Watanebe, S. (2006). Machuzukuri in Japan: A Historical Perspective on Participatory Community-building Initiatives. In Hein, C. & Pelletier, P. (Eds.*) Cities, Autonomy and Decentralization in Japan* (pp. 128-138), New York: Routledge.

Wates, N. (c1998, 2000). *Community Planning Handbook: How People Can Shape Their Cities, Towns, And Villages In Any Part Of The World*. London: Earthscan.

Watson, D., Plattus, A., Shibley, R.G. (2003). *Time-Saver Standards for Urban Design*. New York: McGraw-Hill.

Webb, J.N. (c2007). *Game Theory: Decision, Interaction and Evolution* [Springer Undergraduate Mathematics Series]. London: Springer.

Wegener, M., Gnad, F., Vannahme, M., (1986). The Time Scale of Urban Change. In B. Hutchinson, M. Batty, *Advances in Urban Systems Modelling* (pp. 175-197). Amsterdam: North Holland.

Weinberg, G.M. (1975). *An Introduction to General Systems Thinking*. New York: Wiley.

Wexford CC; Wexford City Council (2004-2010). [electronic index portal and selected technical documents], Access: January 2006- 2011, Retrieved from http://www.wexford.ie/wex/.

Wilson, A. (2009). "Chapter 2: The "Thermodynamics" of the City: Evolution and Complexity Science in Urban Modelling". In Reggiani, A., Nijkamp, P. (Eds), (2009), *Complexity and Spatial Networks in Search of Simplicity* [Advances in Spatial Science] (pp.11-31), Heidlberg: Springer-Verlag Berlin.

Wilson, B. (1990). Systems: Concepts, Methodologies, and Applications. Chichester, Sussex: Wiley.

Wirth, L. (1938). Urbanism As A Way of Life. *The American Journal of Sociology 44*(1), 1-24.

Womack, B. (ed.), (c1991, 2002). *Contemporary Chinese Politics in Historical Perspective*. New York: Cambridge University Press. Access: May 2009, Retrieved from http://catdir.loc.gov/catdir/samples/cam031/91013687.pdf (technical report: Contents and Introduction).

Wong, T. (2007). Water Sensitive Urban Design – the Journey Thus Far. *BEDP Environment Design,* Des11, Summary, Access: January 2008, Retrieved from http://www.environmentdesignguide.com.au/media/DES11.pdf.

WB; The World Bank (2011). *News and Review/Press Release: Preserving the Past Provides the Foundation for The Future* [electronic index portal], Access: December 2011, Retrieved from http://www.worldbank.org/en/news/2011/12/06/preserving-past-provides-foundation-for-future.

WB; The World Bank, UDLG; Urban Development and Local Government (2011). Conserving The Past as a Foundation for The Future: China-World Bank Partnership on Cultural Heritage Conservation. In Ebbe, K., Licciardi, G., Baumler, A. (Eds.) *Urban Development Series: Knowledge Papers no.12,* Access: December 2011, Retrieved from http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2011/12/06/000333038_20111206003331/Rendered/PDF/658990WP00PUBL0na0text0110140110web.pdf.

Wu, Y.-C. (2009) *Design Control in Singapore – An Exploration of Urban Design Policies and Guidelines* [Abstract], Access: January 2010, Retrieved from http://tw.myblog.yahoo.com/ncku-54142/article?mid=824&prev=-1&next=823.

Yarra CC; Yarra City Council (2002, 2005-2011). *Planning and Building* [electronic index portal and selected technical documents], Access: January 2006-2011, Retrieved from http://www.yarracity.vic.gov.au/planning--building/

Yuen, B. (Ed.) (1998) *Planning Singapore: From Plan to Implementation.* Singapore: Singapore Institute of Planners.

Zadeh, L.A. (1963). *Linear System Theory: The State Space Approach*. New York: McGraw-Hill.

Zadeh, L.A. (1996). *Fuzzy Sets, Fuzzy Logic, and Fuzzy Subsystems: Selected Papers*. Singapore: River Edge; New Jersey: World Scientific.

Zadeh, L.A., Kacrzyk, J. (1992). *Fuzzy Logic for the Management of Uncertainty* [Wiley Series in Professional Computing]. New York: Wiley.

Zadeh, L.A.; Polak, E. (1969). *Systems Theory* [MacGraw-Hill Inter-University Electronics Series, vol. 8]. New York: MacGraw-Hill; Bombay: TATA McGrawHill.

Zalta, E.N. (Ed.), (2002-2012) *The Stanford Encyclopedia of Philosophy-SEP Online,* Accessed on December 2002-2012, Retrieved from http://plato.stanford.edu.

Zeren, N. (1981). Kentsel Alanlarda Alınan Koruma Kararlarının Uygulanabilirliği, [Doktora Tezi, Tez Danışmanı: Prof. Dr. Kemal Ahmet Aru], İstanbul: Şehir ve Bölge Planlaması Bölümü, Mimarlık Fakültesi, İstanbul Teknik Üniversitesi.

Zeren, N. (1990). Koruma Amaçlı İmar Planı Yapım Süreci, İlkeler, Yöntemler, *Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurultayı, 14-16 Mart 1990,* Ankara (ss. 35-47).

Zeren Gülersoy, N., Esin, N., Özsoy, A. (2003). *Quality of Urban Life: Policy versus Practice*. Istanbul: İTÜ-Istanbul Teknik Üniversitesi.

Zeren Gülersoy, N., Tezer, A., Genli Yiğiter, R., Koramaz, K., Günay, Z. (2004, c2008). *Istanbul Project: Istanbul Historic Peninsula Conservation Study* [*volume 1-4; v.1 Conservation of Cultural Assets in Turkey;* UNESCO World Heritage Project: Outstanding Study Medal in the Field of Cultural Heritage, Europa Nostra Awards 2004]. Istanbul: ITU Rectorate.

Zeren Gülersoy, N., Özsoy, A., Tezer, A., Genli Yiğiter, R., Günay, Z. (2005-2012). *Mevcut Kentsel Dokuda Kalitenin İyileştirilmesi: Stratejik Kalite Planlaması Modeli* [Istanbul Teknik Üniversitesi, Araştırma Fonu Projesi no: 990]. Istanbul: ITU Araştırma Fonu.

Zeren Gülersoy, N. (2005). UD 518–Contemporary Approaches to Urban Design, [Lecture Notes]. Istanbul: the Department of URP, Faculty of Architecture, Istanbul Technical University.

Zeren Gülersoy, N., Ayrancı, İ. (2011). *Koruma Alanlarında Yönetim Planı*. İstanbul: İTÜ Mimarlık Fakültesi.

Zeren Gülersoy, N., Gürler, E. (2011). Conceptual Challenges on Urban Transformation. *ITU A-Z Journal of Faculty of Architecture [Special Issue; Urban Transformation: Contraversies, Contrasts and Challenges], 8*(1),10-24.

EKLER

EK A : Kentsel Tasarım Rehberi Örnekleri ile ilgili Kaynakça Listesi (kategorik)

1. KENTSEL TASARIM REHBERİ [UDG] – AVRASYA BÖLGESİ:
   TÜRKİYE [TR] / ISTANBUL ÖRNEKLERİ
2. KENTSEL TASARIM REHBERİ [UDG] – AVRUPA KITASI:
   AVRUPA BİRLİĞİ [EU], İRLANDA [IR], BİRLEŞİK KRALLIK [UK] ÖRNEKLERİ
3. KENTSEL TASARIM REHBERİ [UDG] – ASYA KITASI:
   JAPONYA [JP], ÇİN [PRC], MALEZYA [MY], SİNGAPUR [SR] ÖRNEKLERİ
4. KENTSEL TASARIM REHBERİ [UDG] – KUZEY AMERİKA KITASI:
   KANADA [CAN] ÖRNEKLERİ
5. KENTSEL TASARIM REHBERİ [UDG] – KUZEY AMERİKA KITASI:
   AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ [USA] ÖRNEKLERİ

EK B : Kişisel Görüşmeler ile ilgili Liste (kategorik)

1. BELEDİYE DENEYİMİ OLAN AKADEMİSYENLER ile KİŞİSEL GÖRÜŞMELER
2. İLÇE BELEDİYELER ile KİŞİSEL GÖRÜŞMELER
3. ISTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ile KİŞİSEL GÖRÜŞMELER
4. SİVİL TOPLUM KURULUŞU İLE KİŞİSEL GÖRÜŞME

EK A : Kentsel Tasarım Rehberi Örnekleri ile ilgili Kaynakça Listesi (kategorik)

1. KENTSEL TASARIM REHBERİ [UDG] – AVRASYA BÖLGESİ: TÜRKİYE [TR] / ISTANBUL ÖRNEKLERİ

- **TR /Istanbul – Büyükşehir Bölgesi: *Meta-Analize dahil edilmemiştir.* (IBB – Plan-Proje Çalışmaları ve KTR, 2012):**

İBB; İstanbul Büyükşehir Belediyesi (2009) *Stratejik Plan 2010-2014*, Istanbul: Strateji Geliştirme Müdürlüğü, İBB, Erişim: Ocak 2010, http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/kurumsal/Birimler/StratejikPlanlamaMd/Pages/2010-2014StratejikPlan.aspx.

İBB; İstanbul Büyükşehir Belediyesi (2010) *Performans Programı 2011*, Istanbul: IBB. Erişim: Ocak 2011, http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/kurumsal/Birimler/StratejikPlanlamaMd/Documents/performans2011/performansprogrami2011.htm.

İBB; İstanbul Büyükşehir Belediyesi (2011) *Performans Programı 2012*, Istanbul: IBB. Erişim: Ocak 2012, http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/kurumsal/Birimler/StratejikPlanlamaMd/Documents/performans2012/IBB_PERFORMANS_PROGRAMI 2012.pdf.

İBB; İstanbul Büyükşehir Belediyesi (2012) *Performans Programı 2013*, Istanbul: IBB. Erişim: Ocak 2013, http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/kurumsal/Birimler/StratejikPlanlamaMd/Documents/performans2013/PP2013_CDINDEX.html.

- **TR /Istanbul – Adalar Bölgesi: *Meta-Analize dahil edilmemiştir.* (T.C. Adalar Belediyesi – 1/%5000 ve 1/1000 ölçekli NİP ve UİP Proje Çalışması ve KTR, 2012):**

T.C. Adalar Belediyesi (2011-2012), (1) Kurumsal; (2) Projeler, Istanbul: T.C. Adalar Belediyesi. Erişim: Eylül 2011-Ocak 2012, http://www.adalar.bel.tr/default.asp#.

T.C. Adalar Belediyesi (2012) *Faaliyet Raporu 2011*. Istanbul: T.C. Adalar Belediyesi. Erişim: Haziran 2012, http://www.adalar.bel.tr/images/faaliyet2012.pdf.

T.C. Adalar Belediyesi (2012) *Cephe-Tabela Rehberi ve Uygulama Yönetmeliği* [elektronik belge: Teknik Rapor], Istanbul: Plan ve Proje Müdürlüğü, T.C. Adalar Belediyesi. Erişim: Ağustos 2012, http://www.adalar.bel.tr/site-images/cephe-tabela.pdf.

- **TR /Istanbul–Boğaziçi Geri Görünüm Bölgesi (Anadolu Yakası-Kentiçi): (T.C. Üsküdar Belediyesi & MSGSÜ; Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi – Çamlıca KAUİP, Kısıklı Köyiçi KET Proje ve KTR, 2008-2012):**

T.C. Üsküdar Belediyesi, MSGSÜ; Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi (2006). *Üsküdar, Çamlıca Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı, Kısıklı Köyiçi Kentsel SİT Alanı Kentsel Tasarım Projesi ve Kentsel Tasarım Rehberi* [KAUİP Notu ve Proje Raporu], Istanbul: İmar ve Şehircilik Müdürlüğü, T.C. Üsküdar Belediyesi.

T.C. Üsküdar Belediyesi (tarih belirtilmemiş) *Stratejik Plan 2010-2014*, Istanbul: T.C. Üsküdar Belediyesi, Erişim: Mayıs 2010, http://www.uskudar.bel.tr/dosyalar/stratejik_plan %20_2010-2014/.

T.C. Üsküdar Belediyesi (tarih belirtilmemiş) *2011 Mali Yılı Performans Programı*, Istanbul: T.C. Üsküdar Belediyesi. Erişim: Aralık 2011, http://www.uskudar.bel.tr/dosyalar/mali_2011/.

T.C. Üsküdar Belediyesi (tarih belirtilmemiş) *2012 Mali Yılı Performans Programı*, Istanbul: T.C. Üsküdar Belediyesi. Erişim: Aralık 2012, http://www.uskudar.bel.tr/dosyalar/mali_2012/.

- **TR /Istanbul–Boğaziçi Ön Görünüm Bölgesi (Anadolu Yakası-Boğaz Köyü): (T.C. Üsküdar Belediyesi & İTÜ; İstanbul Teknik Üniversitesi – Kuzguncuk Köyiçi KET Projesi ve KTR, 2007-2012):**

T.C. Üsküdar Belediyesi, İTÜ; Istanbul Teknik Üniversitesi, (2007). *Kuzguncuk Köyiçi Kentsel SİT Alanı Kentsel Tasarım Projesi ve Kentsel Tasarım Rehberi* [Proje Raporu ve Ek Rehber].Istanbul: KUDEB Şefliği, T.C. Üsküdar Belediyesi..

T.C. Üsküdar Belediyesi (tarih belirtilmemiş) *Stratejik Plan 2010-2014*, Istanbul: T.C. Üsküdar Belediyesi, Erişim: Mayıs 2010, http://www.uskudar.bel.tr/dosyalar/stratejik_plan %20_2010-2014/.

T.C. Üsküdar Belediyesi (tarih belirtilmemiş) *2011 Mali Yılı Performans Programı*, Istanbul: T.C. Üsküdar Belediyesi. Erişim: Aralık 2011, http://www.uskudar.bel.tr/dosyalar/mali_2011/.

T.C. Üsküdar Belediyesi (tarih belirtilmemiş) *2012 Mali Yılı Performans Programı*, Istanbul: T.C. Üsküdar Belediyesi. Erişim: Aralık 2012, http://www.uskudar.bel.tr/dosyalar/mali_2012/.

- **TR /Istanbul–Boğaziçi Ön Görünüm Bölgesi (Avrupa Yakası-Boğaz Köyü) : (T.C. Beşiktaş Belediyesi – Ortaköy KET Projesi ve KTR, 1992-2012)**

T.C. Beşiktaş Belediyesi (1992). *Ortaköy Meydanı Rehabilitasyon Projesi*, [Danışman Proje Koordinatörü: Erhan İşözen], Istanbul: T.C. Beşiktaş Belediyesi, İmar Planlama Müdürlüğü.

T.C. Beşiktaş Belediyesi, İşözen, E. (1999). *Ortaköy Meydanı ve Çevresi Kentsel Tasarım Projesi ve Çevre ve Cephe Düzenleme Rehberi*, Istanbul: T.C. Beşiktaş Belediyesi.

T.C. Beşiktaş Belediyesi (2002). Beşiktaş İlçesindeki Kentsel Dönüşüm sürecine yönelik Planlama-Tasarım Çalışmaları ve Ortaköy Uygulaması [Yüzyüze Görüşme], İmar ve Şehircilik Müdürlüğü, T.C. Beşiktaş Belediyesi, Çırağan-Beşiktaş, Istanbul.

T.C. Beşiktaş Belediyesi (2006-2007*). T.C. Beşiktaş Belediyesi Stratejik Planı (2023 Erimli)*, [Teknik Belge, Danışman Proje Koordinatörü: Prof. Dr. İbrahim Şanlı], Istanbul: Özel Projeler Koordinatörlüğü (2006) – Plan ve Projeler Müdürlüğü (2007). T.C. Beşiktaş Belediyesi. [Basılı Belgenin Elektronik Belge versiyonuna Erişim: Haziran 2009, http://www.besiktas.bel.tr/cc/100101/uploads/File/stratejik_plan.pdf].

T.C. Beşiktaş Belediyesi (2009) *Beşiktaş Belediyesi Stratejik Plan 2010-2014 Dönemi*, Istanbl: Beşiktaş Belediye Başkanlığı. Erişim: Ocak 2010, http://www.besiktas.bel.tr/Files/Image/stratejik_plan_2010_2014.pdf.

T.C. Beşiktaş Belediyesi (2011) 2012 Yılı Performans Programı, Erişim: Ocak 2012, http://www.besiktas.bel.tr/Files/File/2012%20performans_pr.pdf. (NOT: Ocak 2012'de yeniden-hazırlık aşamasındadır).

T.C. Beşiktaş Belediyesi (2012) 2013 Yılı Performans Programı, Erişim: Ocak 2013, http://www.besiktas.bel.tr/Files/File/2013_performans %20programi.pdf.

- **TR /Istanbul, Kent Merkezi (Avrupa Yakası): *Meta-Analize dahil edilmemiştir*. (T.C. Şişli Belediyesi – KET Proje ve KTR Çalışmaları, 1999-2012):**

T.C. Şişli Belediyesi (1999). *Nişantaşı-Teşvikiye ve Çevresi Kentsel Tasarım Proje Çalışması* [Proje Tasarım: E. İşözen], Istanbul: Şişli Belediyesi-Başkanlık Planlama Proje Ofisi ÇED Kurulu.

T.C. Şişli Belediyesi (2003). *Cumhuriyet-Halaskargazi Caddesi, Şişli Meydanı Kentsel Tasarım Proje Çalışması* [Proje Tasarım: E. İşözen], Istanbul: Şişli Belediyesi-Başkanlık Planlama Proje Ofisi ÇED Kurulu.

T.C. Şişli Belediyesi (2009). *Şişli Belediyesi 2010-2014 Stratejik Planı*. Erişim: Ocak 2010, http://sislibelediyesi.com/site/sayfagetir.asp?ID=76.

T.C. Şişli Belediyesi (2010). 2011 *Performans Programı*, Istanbul: Strateji Geliştirme Müdürlüğü, T.C. Şişli Belediyesi. Erişim: Ocak 2011, http://sislibelediyesi.com/site/dokumanlar/performansprogrami2011.pdf.

T.C. Şişli Belediyesi (2011a). *Osmanbey ve Çevresi Kentsel Tasarım Proje Çalışması* [Proje Tasarım: E. İşözen], Istanbul: Şişli Belediyesi-Başkanlık Planlama Proje Ofisi ÇED Kurulu.

T.C. Şişli Belediyesi (2011b). 2012 *Performans Programı*, Istanbul: Strateji Geliştirme Müdürlüğü, T.C. Şişli Belediyesi. Erişim: Ocak 2012, http://sislibelediyesi.com/site/dokumanlar/performansprogrami2012.pdf

- **TR / Istanbul–Tarihi Yarımada, Miras Koruma Bölgesi (Avrupa Yakası) : (T.C. Fatih Belediyesi – Eminönü Tipoloji Envanteri ve KTR, 2005-2012):**

IBB, T.C. Fatih Belediyesi (2005a). *Eminönü Tipoloji Envanteri ve Kentsel Tasarım Rehberi*, Istanbul: IBB ve T.C. Fatih Belediyesi.

T.C. Fatih Belediyesi (2009) *Fatih Belediyesi 2010-2014 Stratejik Planı,* Erişim: Aralık 2009, http://www.fatih.bel.tr/stratejik-plan-1482.

T.C. Fatih Belediyesi (2007-2012) *Performans Programları (2008-2013 Mali Yılları)*, Istanbul: T.C. Fatih Belediyesi. Erişim: Eylül 2010 - Aralık2012, http://www.fatih.bel.tr/icerik/3882/fatih-belediyesi-performans-programi/.

- **TR / Istanbul–Tarihi Yarımada, Miras Koruma Bölgesi (Avrupa Yakası) : (T.C. Fatih Belediyesi – Fatih Tipoloji Envanteri ve KTR, 2005-2012):**

IBB, T.C. Fatih Belediyesi (2005a). *Fatih Tipoloji Envanteri ve Kentsel Tasarım Rehberi* [elektronik belge: Teknik Rapor], Istanbul: IBB ve T.C. Fatih Belediyesi**.**

T.C. Fatih Belediyesi (2009) *Fatih Belediyesi 2010-2014 Stratejik Planı,* Erişim: Aralık 2009, http://www.fatih.bel.tr/stratejik-plan-1482.

T.C. Fatih Belediyesi (2007-2012) *Performans Programları (2008-2013 Mali Yılları)*, Istanbul: T.C. Fatih Belediyesi. Erişim: Eylül 2010 - Aralık2012, http://www.fatih.bel.tr/icerik/3882/fatih-belediyesi-performans-programi/.

- **TR / İzmir–Konak (Tarihi Kent Merkezi) : *Meta-Analize dahil edilmemiştir.* (T.C. Konak Belediyesi & DEÜ; Dokuz Eylül Üniversitesi – Kemeraltı KAİP ve KTR, 2005-2011)**

Altınörs Çırak, A., Yörür, N. (2007). A Study with Numerous Actors: İzmir Kemeraltı Bazaar Case. *The 43rd ISOCARP Congress 2007 - Strategic Meaning of the Historical City Center While Designating Future of A City*, URL: http://cendoc.esan.edu.pe/portal/inmobiliario/disenoUrbano/ STRATEGIC.pdf.

Ecemiş Kılıç, S., Aydoğan, M. (2006). Katılımcı bir Kentsel Koruma Projesi: İzmir – Kemeraltı Tarihi Kent Merkezi. *Ege Coğrafya Dergisi*, *15*, 61-71, URL: http://cografya.ege.edu.tr/15-2-1-%20ECEMIS.pdf.

İzmir Büyükşehir Belediyesi (2007-2011). Kemeraltı Çarşısı Yeniden Doğuyor [elektronik bilgi], URL: http://www.izmir.bel.tr/projelerb.asp?pID=59&psID=0.

İzmir Konak Belediyesi (2002). Kemeraltı Koruma Amaçlı İmar Planı. *Ege Mimarlık 43* (2002/3), 13-15, URL: http://www.egemimarlik.org/43/5.pdf.

T.C. Konak Belediyesi, DEÜ; Dokuz Eylül Üniversitesi, (2005). Kemeraltı Koruma Amaçlı Revizyon İmar Planı-KARİP, Kemeraltı Kentsel Tasarım Rehberi, Tescilli ve Uyumlu Yapılar Listesi", *Kemeraltı 1.Etap ve KTR* [elektronik belge: Teknik Rapor], URL: http://www.konak.bel.tr/includes/ hizmetler/pdf/kemeralti1.pdf.

T.C. Konak Belediyesi, DEÜ; Dokuz Eylül Üniversitesi (2009). Kemeraltı Koruma Amaçlı İmar Planı-KAİP, 2. Etap, 1. Bölge, Anafartalar Caddesi Cephe Düzenleme Projesi ve Kentsel Tasarım Rehberi [elektronik belge: Teknik Rapor], URL: http://www.konak.bel.tr/includes/hizmetler/ pdf/kemeralti2.pdf.

İzmir Konak Belediyesi (2010) *İzmir Konak Belediyesi 2010-2014 Stratejik Planı*, Erişim: Ocak 2011, http://www.konak.bel.tr/files/stratejikplan/20111011151512.pdf.

İzmir Konak Belediyesi (2011) *2011 Yılı Performans Programı*. Gümrük: Konak Belediyesi, Erişim: Ocak 2011, http://www.konak.bel.tr/files/performansprogrami/20110101181451.pdf.

İzmir Konak Belediyesi (2012) *2012 Yılı Performans Programı*. Gümrük: Konak Belediyesi, Erişim: Ocak 2012, http://www.konak.bel.tr/files/performansprogrami/20120101110000.pdf.

İzmir Büyükşehir Belediyesi (2005-2012) *Performans Programları (2006-2013). İzmir: İzmir Büyükşehir Belediyesi.* Erişim: Aralık 2011-2012, http://www.izmir.bel.tr/Standart Pages.asp?menuID=2091&MenuName=.

- **TR / Mersin–Tarsus (Tarihi Kent Merkezi) : *Meta-Analize dahil edilmemiştir.* (T.C. Mersin Büyükşehir Belediyesi & Mersin Üniversitesi – Tarsus KET Projesi ve KTR, 2005-2011)**

Mersin Büyükşehir Belediyesi (2006) *Stratejik Plan*, Erişim: Eylül 2010, http://www.mersin.bel.tr/stratejikplan.pdf.

Mersin Büyükşehir Belediyesi (2009) *Stratejik Plan 2010-2014*, Erişim: Eylül 2010, http://www.yerelyonetisim.org.tr/pdf/Mersin_2010-2014_Stratejik_Plan.pdf.

Mersin Üniversitesi; Şehir ve Bölge Planlama Bölümü-ŞBPB, (2011). *Tarsus Tarihi Kent Merkezi Kentsel Tasarım Projesi* [Araştırma Projesi], URL: http://planlama.mersin.edu.tr/arastirmalar/proje.html.

Ünlü, T., (2006a). Kentsel Mekanda Değişimin Yönetilmesi. *METU Journal of Faculty of Architecture*, *23*(2), 63-92. Erişim: Eylül 2011, URL: http://jfa.arch.metu.edu.tr/archive/0258-5316/ 2006/cilt23/sayi_2/ 63_92.pdf.

Ünlü, T., (2006b). Kentsel Dönüşüm Sürecinin Tasarlanması: Tarsus Tarihi Ticaret Merkezi., *TMMOB-Şehir Plancıları Odası Planlama Dergisi* 2006/3-4, 145-157. Erişim: Eylül 2011, URL: http://www.spo.org.tr/resimler/ekler/655c7716a4b3ea6_ek.pdf.

2. KENTSEL TASARIM REHBERİ [UDG] – AVRUPA KITASI: AVRUPA BİRLİĞİ [EU], İRLANDA [IR], BİRLEŞİK KRALLIK [UK] ÖRNEKLERİ

- **EU / European Council / RESCUE : (EC-RESCUE Guidance, 2002-2011)**

  EC-RESCUE; European Council-Regeneration of European Sites in Cities and Urban Environments (2004). *RESCUE Guidance on Sustainable Land Use and Urban Design on Brownfields* [electronic document: Technical Report]. Access: January 2006-2011, Retrieved from http://www.rescueeurope.com/download/reports/4_Guidance%20%20Sustainable%20land%20use%20and%20urban%20design.pdf.

- **IR / Wexford / New Ross Town : (UDG New Ross Town, 2004-2011)**

  Wexford CC; Wexford City Council (2004-2010). [electronic index portal and selected technical documents], Access: January 2006- 2011, (1.a) "New Ross Town and Environs Development Plan (2004), Appendix1: Urban Design Guide", Retrieved from http://www.wexford.ie/wex/Departments/Planning/DevelopmentPlans/Archive-DevelopmentPlansLAPs/NewRossTownEnvirons2004/Thefile,658,en.pdf; (1.b) "New Ross Town and Environs Development Plan 2011-2017 (2010)"; (2) Report of "The Plan (2010)", Retrieved from http://www.wexford.ie/wex/Departments/Planning/DevelopmentPlans/NewRossTownEnvironsDevelopmentPlan2011-17/Thefile,17620,en.pdf; (3) "Appropriate Assessment" of The Plan (2010), Retrieved from http://www.wexford.ie/wex/Departments/Planning/DevelopmentPlans/NewRossTownEnvironsDevelopmentPlan2011-17/ Thefile,17628,en.pdf.

- **UK / Bridgnorth : (UDG Bridgnorth, 1999-2011)**

  BE Group (no date). *Bridgnorth Urban Design Guidelines* [electronic document], Access: May 2009, Retrieved from http://begroup.uk.com/Planning%20pdf/Bridgnorth%20 District%20Council%20%20UDG.pdf.

  SC-BDC; Sophishire Council–Bridgnorth District Council (1999-2011). [electronic index portal and selected technical documents], Access: January 2006-2011, (1) Environment and Planning/Planning: Planning Policy, Retrieved from http://www.shropshire.gov.uk/planning.nsf/open/D47469F09C421CC780257516003D64B8; (2) "Bridgnorth District Local Plan 1996-2011 Written Statement-Adopted Plan (2006), Retrieved from http://shropshire.gov.uk/planningpolicy.nsf/viewAttachments/AWIN-94TLA8/$file/bridgnorth-local-plan-written-statement.pdf; (3) Supplementary Planning Documents (SPDs), Retrieved from http://www.shropshire.gov.uk/planningpolicy.nsf/open/D42CDAABC53AA53E8025793B0037973E, (4) Planning Information and Guidance Notes, Retrieved from http://www.shropshire.gov.uk/planning.nsf/open/ 5F023279480FE9D580257583003E5CE8.

  TEP-ECC; TEP Environmental Consultancy Company, (c2010). Bridgnorth Urban Design Strategy [electronic information]. Access: May 2010, Retrieved from http://www.tep.uk.com/design/urban-design/bridgnorth-planning-and-urban-design-strategy.html .

- **UK / Coventry : (UDG Coventry, 2001-2011)**

  Coventry CC; Coventry City Council (2001-2011). [electronic information]. Access: January 2007-2011, (1) **"**Planning and Regeneration: Building Control, City Centre Management, Conservation, Planning, Regeneration, Sustainability, etc.", Retrieved from http://www.coventry.gov.uk/info/100006/planning_and_regeneration; (2) "Coventry Urban Design Guidance (2004)", Retrieved from http://planning.coventry.gov.uk/portal/servlets/AttachmentShowServlet?Image Name=764121.

- **UK / Essex : (UDG Essex, 1973-2011)**

Essex CC; Essex City Council (1973) *Essex Design Guide for Residential and Mixed Use Areas*. Chelmsford: Essex County Council.

Essex CC; Essex County Council; EPOA; Essex Planning Officers' Association (1997) Essex Design Guide for Residential and Mixed Use Areas. Chelmsford: Essex County Concil & EPOA.

Essex CC; Essex County Council (2005) *Essex Design Guide* [electronic book], Chelmsford: Essex County Council. Access: January 2006, Retrieved from http://www.essex.gov.uk/Environment%20Planning/Planning/Transport-planning/Infomation-for-developers/Documents/19715_essexdesignguide.pdf.

Goodey, B. (1998). The Essex Design Guide Revisited. *Town and Country Planning, 67*(5),176-178.

Stenning, D., (1998). "Thirty Years of Design Control: Local Distinctiveness" [electronic information on the Institute of Historic Building Conservation-IHBC], Access: January 2006, Retrieved from http://www.ihbc.org.uk/context_archive/60/30years/design.html.

Stones, A. (1992). Revising the Essex Design Guide. *Urban Design Quarterly*, *44*, 17-19.

Stones, A. (2011). The New Essex Design Guide [electronic information], Access: August 2011, Retrieved from http://www.rudi.net/ books/11783.

- **UK / Liverpool – Liverpool City Center : (UDG Liverpool, 2000-2011)**

Liverpool CC; Liverpool City Council (2000-2011). [electronic index portal and selected technical information], Access: January 2006-2011, (1) Local Development (LD) Framework: LDScheme, LDDocuments, Statement of Community Involvement, Annual Monitoring Report, LDF Progress, Evidence, monitoring and information, Retrieved from http://liverpool.gov.uk/council/strategies-plans-and-policies/environment-andplanning/ local-development-framework/; (2) Local Development Documents: The Unitary Development Plan and Supplementary Planning Guidance, Retrieved from http://liverpool.gov.uk/council/strategies-plans-and-policies/environment-and-planning/local-development-framework/local-development-documents/adopted-documents/unitary-development-plan/

RUDI; Resource for Urban Design Information (2009-2011). Liverpool Urban Design Guide [electronic information], Access: May 2009-2011, Retrieved from http://www.rudi.net/pages/8035.

- **UK / Newcastle – Newcastle City: (UDG Newcastle, 2000-2011)**

Newcastle CC; Newcastle City Council (2000-2011). [electronic index portal and selected technical information], Access: January 2006-2011, (1) "The City of Newcastle/Strategic Advisory Committee (SAC)", Retrieved from http://www.newcastle.nsw.gov.au/ council/committees/advisory_committees; (2) "The City of Newcastle/Urban Planning and Design Advisory Committee (UPDA)", Retrieved from http://www.newcastle.nsw.gov.au/council/committees/advisory_committee/urban_planning_and_design.

NQ-UDC; Newcastle Quayside-Urban Design Compendium (no date). Newcastle Quayside Urban Design Compendium [electronic information], Access: May 2008, Retrieved from http://www.urbandesigncompendium.co.uk/newcastlequayside.

- **UK / Sheffield : (UDG Sheffield, 2000-2011)**

Sheffield CC; Sheffield City Council – Planning and Development Department (2000-2011). [electronic index portal and selected technical information], Access: January 2006-2011 (1.a) "Conservation and The Environment", Retrieved from http://www.sheffield.gov.uk/planning-and-city-development/urban-design-conservation; (1.b) "Conservation and The Environment/Urban Design", Retrieved from http://www. sheffield.gov.uk/planning-and-city-development/urban-design--conservation/urbandesign; (2) "Sheffield Urban Design Compendium", Retrieved from http://sccplugins.sheffield.gov.uk/ urban_design/.

- **UK / Southampton : (UDG Southampton, 1998-2011)**

  Southampton CC; Southampton City Council (1998-2011). [electronic information and selected technical documents], Access: January 2007-2011, (1) "Environment/Planning Policy: Adopted Local Plan Review, Local Development Framework, Supplementary Planning Documents and Guidance", Retrieved from http://www.southampton.gov.uk/s-environment/policy/; (2) "Environment/ Supplementary Planning Documents and Guidance–SPG: City Centre Urban Design Guidance, Development Design Guide, North-South Spine SPG, Old Town Development Strategy, Planning Obligations, Public Art Strategy, Residential Design Guide, Street Scape Manual", Retrieved from http://www.southampton.gov.uk/s-environment/policy/planningdocuments/; (2.a) "City Centre Urban Design Guide (SPG)", Retrieved from http://www.southampton.gov.uk/s-environment/policy/planningdocuments/ urban-design.aspx; (2.b) "Old Town Development Strategy (SPG)", Retrieved from http://www.southampton.gov.uk/s-environment/policy/planningdocuments/old-town.aspx.

- **UK / Newcastle – Walker Riverside : (UDG Newcastle - Walker Riverside, 2002-2011)**

  NcCC-Newcastle City Council (2002-2010). [electronic information and selected technical documents], Access: January 2006-2011, (1)"Walker Riverside, East End Regeneration Plan (2002)", Retrieved from http://www.newcastle.com/www.fileroot/regen/plantrans/RegenerationPlanEastEndGoingforGrowth2002.pdf;
  (2) "Development Management: Urban Design Guidance" (2010), Retrieved from http://www.newcastle.gov.uk/wwwfileroot/legacy/regen/plantrans/UrbanDesign Guidance.pdf.

  Crilly, M. (2004). "Newcastle Gateshead Pathfinder" [electronic information], Access: May 2009, Retrieved from http://www.rudi.net/books/6200.

- **UK-SCOT / Dundee City : (UDG Dundee, 2001-2011)**

  DCC-Dundee City Council (2001-2011). [electronic information and selected technical documents], Access: January 2007-2011, (1)"Development / Planning Division: Planning Division Services", Retrieved from http://www.dundeecity.gov.uk/citydevelopment/planningdiv/; (2) "Dundee Local Plan: Site Planning Brief", Retrieved from http://www.dundeecity.gov.uk/dundeecity/uploaded_publications/publication_613.pdf; (3) "Urban Design", Retrieved from http://www. dundeecity.gov.uk/a2z/urbandesign/; (4) "Dundee: The Urban Design Guide", Retrieved from http://www.dundeecity.gov.uk/dundeecity/uploaded_publications/publication_540.pdf.

3. KENTSEL TASARIM REHBERİ [UDG] – ASYA KITASI: ÇİN [PRC], JAPONYA [JP], MALEZYA [MY], SİNGAPUR [SR] ÖRNEKLERİ

- **Japonya/Japan [JP] : (Machizukuri Ordinance/Regulation/Code, 1997-2011)**

Hein, C. (2001). "*Toshikeikau* and *Machizukuri* in Japanese Urban Planning: The Reconstruction of Inner City Neighborhoods in Kōbe" in von Siebold Stiftung, P.F., J*apanstudien 13 Wohen İn Japan: Makt, Lebensformen, Nachbarschaft* , München: iudicium Verlag, pp.221-252, Access: January 2011, Retrieved from http://www.dijtokyo.org/doc/dij-jb_13-hein.pdf.

Hohn, U. (1997). Townscape Preservation in Japanese Urban Planning, *Town Planning Review, 68*(2), 213-256.

Issarathummon, W. (2003-2004). "The *Machizukuri* Bottom-Up Approach to Conservation of Historic Communities: Lessons for Thailand", *Power, Purpose, Process, and Practice in Asia*, The Nippon Foundation. Access: May 2007, Retrieved from http://ud.t.u-tokyo.ac.jp/book/2005aij/wi041112.pdf.

Kidokoro, T. (et.al), (2008). **"**Urban Regeneration and the Shift of Planning Approaches: The Case of Japanese Regional Cities" in *Sustainable City Regions: Space, Place and Governance* by S. Ohgaki, cSUR–UT Series: *Library for Sustainable Urban Regeneration* v.7, Part III, Tokyo: Springer, 145-162, Access: May 2009, Retrieved from http://www.springerlink.com/content/978-4-431-781462/#section=149042& page=2&locus=50.

Kwaki D.-Y. (2009). Designing Liveable Communities: Making A Place for Community Design in Chiba, Japan. *GEST 2009–Green Tech, Eco Life and Sustainable Architecture for Citiesof Tomorrow*, [Nov. 20-21, 2009, Chiba, Japan], pp: 231-238, Access: January 2010, Retrieved from http://www.auric.or.kr/dordocs/gwwwroot/cric2002/User/Rdoc/fileFolder/rd_p/kieae/kieaesn_200911_021.pdf.

Miyanshi, Y. (2006). "Machi-zukuri (town renewal) through Citizen's Leadership in Mano Area (Nagata-ku, Kobe)", [International Seminar: The Barcelona Model from an Asian, North European and citizen's Perspective, Organized by Casa Asia and Japan Foundation, in collobortain with Col-legi d'Arquitectes de Catalunya and Univeritat de Barcelona March 24, 2006, Barcelona, Spain], Access: May 2009, Retrieved from http://www.casaasia.es/documentos/miyanishi.pdf (electronic document), http://www.casaasia.eu/actividad/ detalle?id=4600 (electronic information).

Nishimura, Y. (2005). "From City Planning to *Machizukuri*: A Japanese Experience of Community Planning", [*International Community Planning Forum*, Taipei, Oct. 30-Nov.1, 2005], Access: May 2007, Retrieved from http://ud.t.u-tokyo.ac.jp/book/2005aij/taipei.pdf.

Sorensen, A. (2002). The Making of Urban Japan: Cities and Planning from Edo to the 21st Century, *Routledge Japanese Series*, London: Routledge.

Sorensen, A., (2004). The Making of Urban Japan: Cities and Planning from Edo to the 21st Century, Tokyo: The Nissan Institute and Routledge Japanese Studies.

Sorensen, A., Funck, C., (eds.), 2007. Living Cities in Japan: Citizens' Movements, Macizukuri and Local Environments, Tokyo: The Nissan Institute and Routledge Japanese Studies.

Watanebe, S. (2006). Machuzukuri in Japan: A Historical Perspective on Participatory Community-building Initiatives in C. Hein and P. Pelletier (eds*) Cities, Autonomy and Decentralization in Japan* (pp.128-138), New York: Routledge..

- **Çin / China [PRC] : (Historic Preservation Mechanisms, 1978; 2005-2011)**

CAB; Cultural Affairs Bureau, MHN; Macao Heritage Net (2009-2011). *Macao Heritage Net is a Cultural Institute of Macau S.A.R. Government: UNESCO World Heritage Macau* [electronic portal], Access: May 2009-2011 Retrieved from http://www.macauheritage.net ; http://www. macauheritae.net/wh/indexE.asp.

Chung, T. (2009). "Valuing Heritage in Macau: On Contexts and Processes of Urban Conservation", *Journal of Current Chinese Affairs*, *38*(1),129-160, Access: January 2010, Retrieved from http://www.currentchineseaffairs.org.

Heping, Z. (2010). "Preservation of China's Intangible Cultural Heritage", *Electronic Information*, [printed in *The Quishi Journal*, *2*(3)], Access: December 2010; Retrieved from http://english. qstheory.cn/culture/ 201109/t20110924_112523.htm.

Min, Z. (2005). "The Government Mechanism for Safeguarding Intangible Cultural Heritage and Inventroy-Making Methodologies in China", The "World Heritage Preservation in China", [electronic index portal], Access: May 2007, Retrieved from http://www.china.org.cn/english/whp/71256.htm; http://www.china.org.cn/english/difang/74743.htm.

MCA; The Ministry of Civil Affairs, EF; The Energy Foundation (1999-2011). "The China Sustainable Energy Program", [electronic portal], Access: May 2009, Retrieved from http://www.efchina.org.

MND; Ministry of National Development, PRC-CG; PRC Central Governments; TG, Tianjin Government, (2007-2011). "Tianjin Eco-City: A Model for Sustainable Development", [electronic portal], Access: May 2009; Retrieved from http://www.tianjinecocity.gov.sg.

Pinheiro, F.V., Wan, P. (2007). Urban Planning Practices and Scenarios for Macao Development: Case Studies of Macao's Urban Sustainable Development, [Conference Paper], *The 12th Real Estate Society Annual Conference* [9-12 July 2007, University of Macao], Access: December 2009, Retrieved from http://www.asres2007.umac.mo/papers/ 129%20-%20PAPER.pdf.

WB; The World Bank (2011). Electronic Index Portal, "News and Review/Press Release: Preserving the Past Provides the Foundation for The Future", Access: December 2011, Retrieved from http://www.worldbank.org/en/news/2011/12/06/preserving-past-provides-foundation-for-future.

WB; The World Bank, UDLG;Urban Development and Local Government (2011). "Conserving The Past as a Foundation for The Future: China-World Bank Partnership on Cultural Heritage Conservation", edited by K.Ebbe, G.Licciardi and A.Baumler, *Urban Development Series: Knowledge Papers no.12,* Access: December 2011, Retrieved from http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2011/12/06/000333038_20111206003331/Rendered/PDF/658990WP00PUBL0na0text0110140110web.pdf.

UCI; The Urban China Initiative, (c2011). [electronic index portal]. Access: June 2011-April 2012, "The Urban China Initiatibe", Retrieved from http://www.urbanchinainitiative.org/; (1) "Research", Retrieved from http://www. urbanchina initiative.org/research/ (2) "The Urban Sustainability Index: A New Tools for Measuring China's Cities (2010)", Retrieved from http://www.urbanchinainitiative.org/wp-content/uploads/2012/04/2010-USI-Report.pdf.

Womack, B. (ed.), (c1991, 2002). *Contemporary Chinese Politics in Historical Perspective*. New York: Cambridge University Press. Access: May 2009, Retrieved from http://catdir.loc.gov/ catdir/samples/cam031/91013687.pdf (Contents and Introduction).

- **Çin / China [PRC], Hong Kong SAR : (UDG Hong Kong, 1998-2011)**

Gürler, E. (2005). *Hong Kong Kentsel Tasarım Rehberi (Kentsel Yeniden-Gelişim)* [Araştırma Raporu/Sunumu (Mayıs 2005)], KET 518 – Kentsel Tasarımda Çağdaş Yaklaşımlar, Yürütücü: Prof. Dr. Nuran Zeren Gülersoy], Şehir ve Bölge Planlaması Bölümü-ŞBPB, Mimarlık Fakültesi, Istanbul Teknik Üniversitesi, Istanbul.

HKSG-PlanD; Planning Department of HK SAR Government, (2003-2005, last rev. 2010). Hong Kong Planning Standards and Guidelines [electronic index portal containing technical documents / reports ; Chapter 11 in full version and Chapter 11 in summary version: Urban Design Guidelines]**,** Access: February 2005 – October 2010, Retrieved from http://www.pland.gov.hk/pland_en/tech_doc/hkpsg/full/index.htm; http://www.pland.gov.hk/pland_en/tech_doc/hkpsg/full/ch11/ch11_text.htm; http://www.pland.gov.hk/pland_en/tech_doc/hkpsg/index.html; http://www.pland.gov.hk/pland_en/tech_doc/hkpsg/sum/ch11/ch11_sum.htm.

RMJM Hong Kong Limited; Planning Department of HK SAR Government in association with **Designscape International Limited; CW Ho Associates**, (2002). UDG for Hong Kong: Executive Summary [electronic document], Access: February 2005, Retrieved from http://www.pland.gov.hk/pland_en/p_study/comp_s/udg/udg_es/udg_es_eng.pdf.

CA; The Conservancy Association; **Chui Hau Man, M., Tsoi Tan Mei, A.** , (2003). "Heritage Preservation in Hong Kong and Overseas Experience", [electronic document: Technical Report], Access: February 2005, Retrieved from: http://www.conservancy.org.hk/heritage/Heritage_Report_eng.pdf.

- **Malezya/Malaysia [MY] / Selangor–Kuala Lumpur [KL]; *KL Structure Plan 2020 and Urban Design Guideline* : (UDG Kuala Lumpur, 1984-2011)**

KLCH-Kuala Lumpur City Hall (1984-2011). Kuala Lumpur Structure Plan 2020, [electronic index portal], Access: June 2006-June2011, "KLSP 2020", Retrieved from http://www.dbkl.gov.my/_pskl2020/english/index.htm ; "KLSP2020/6.Land Use and Development Strategy", Retrieved from http://www.dbkl.gov.my/pskl2020/english/land_use_and_development_strategy/index.htm; "KLSP 2020/14.Urban Design and Landscape", Retrieved from http://www.dbkl.gov.my/pskl2020/english/urban_design_and_landscape/index.htm; "KLSP 2020/16.Special Areas", Retrieved from http://www. dbkl.gov.my/pskl2020/english/special_areas/index.htm.

- **Singapur/Singapore [SR] / Singapore City : (UDG Singapore, 1998-2011)**

SG-URA; Sinagpore Government–Urban Redevelopment Authority (1998-2011), [electronic index portal], Access: January 2008, (1) Landuse Planning, Retrieved from http://www.ura.gov.sg/_land_use_planning/, (2) Master Plan 2008, Retrieved from http://www.ura.gov.sg/MP2008/; (3) Development Control: Development Control Handbook Series, Retrieved from http://www.ura.gov.sg/circulars/text/dchandbook.html; (4) Conservation, Retrieved from http://www.ura.gov.sg/conservation/conservation.htm.

Wu, Y.-C. (2009) *Design Control in Singapore – An Exploration of Urban Design Policies and Guidelines* [Abstract], Access: January 2010, Retrieved from: http://tw.myblog.yahoo.com/ncku-54142/article?mid=824&prev=-1&next=823.

Yuen, B. (Ed.) (1998) *Planning Singapore: From Plan to Implementation*, Singapore: Singapore Institute of Planners.

4. KENTSEL TASARIM REHBERİ [UDG] – KUZEY AMERİKA KITASI: KANADA [CAN] ÖRNEKLERİ

- **CAN / Ontario / Kingston : (UDG Kingston, 1998-2011)**

Kingston CH; City Hall of Kingston. (1998-2011). *Urban Design Projects and Guidelines* [electronic index portal and selected technical information]. (1) "Downtown Action Plan (2001)" & "The Downtown and Harbour Area Architectural Guidelines", (2) "Urban Design Guidelines for the North Block Centreal Business District (2004-2005)" & "The North Block Redevelopment Strategy (2009)", (3) "The City of Kingston Official Plan (2010)" &"The City of Kingston's Urban Design Guidelines: Residential Intensification and New Community Design Guidelines (2010)", Access: January 2008-2010, Retrieved from http://www.cityofkingston.ca/residents/development/urbandesignprojects/index.asp.

- **CAN / Ontario / Ottawa : (UDG Ottawa, 1999-2011)**

Canada NCC; National Capital Comission of Canada (1999-2011). *Planning For Future* [electronic index portal and selected technical information]. 1) Commemoration Strategy, (2) Creating Plans, (3) Horizon 2067: The 50-Year Plan for Capital Canada's Capital; The Plan for Canada's, (4) Master Plans. Access: January 2008-2011, Retrieved from http://www. canadascapital.gc.ca/planning.

Ottawa CH; City Hall of Ottawa (1999-2011). *Planning: Design and Planning Guideline*, [electronic index portal], Access: January 2008-2011. (1) "Urban Design": (a) Urban Design, (b) The City's Design Objective, (c) Development Review, (d) Communicating Development, Retrieved from http://www.ottawa.ca/residents/planning/design_plan_guidelines/urban_design/ index_en.html; (2) "Urban Design/Related Information: Policies, Projects, Programs, Promotion and Education", Retrieved from http://www.ottawa.ca/residents/planning/ design_plan_guidelines/urban_design/related_information_en.html, (3) "Downtown Ottawa Urban Design Strategy 20/20 (2004)", Retrieved from http://www.ottawa.ca/residents/planning/community_plans/completed/urban_design/index_en.html; (4) "Urban Design: A Reference Guide to Creating Great Places and Great Spaces (2007)", Planning, Transit and the Environment Publication no.2103, Ottawa: COCH, Retrieved from http://www.ottawa.ca/residents/planning/design_plan_guidelines/urban_design/urban_design_en.pdf.

- **CAN / Toronto / Toronto : (UDG Toronto, 2003-2011)**

Toronto CH; City Hall of Toronto (2003-2011). [electronic index portal and selected technical information]. Access: January 2008-2011. (1) "City Planning and Planning Services", (a) City Planning: Community Planning; Policy and Research; Urban Design; Transportation Planning; Zoning Bylaw and Environmental Planning, (b) Planning Services: Developing Toronto and Developmnet Guide; Heritage Preservation; Official Plan and Official Plan Review; Projects, Studies and Guidelines, Retrieved from http://www.toronto.ca/planning/index.htm; (2) "Planning Services: Projects, Studies and Guidelines": (a) Area-based Studies, (b) Housing, (c) Growth in the City Green, (d) Planning and Design Guidelines, (e) Section 37, (f) Transportation, (g) Zonning bylaw, Retrieved from http://www.toronto.ca/planning/studies.htm#guidelines; (3) "City Planning/Urban Design: Urban Design Guidelines": (a) District or Area-Based Guidelines, (b) City-Wide and Specific Building or Development Guidelines, Retrieved from http://www.toronto.ca/planning/urbdesign/ guidelines.htm; (4) "City-Wide Design Guidelines: Infill Townhouse Design Guidelines (2003)", Toronto: CHT-Urban Development Services and City Planning Division-Urban Design, Retrieved from http://www.toronto.ca/planning/urbdesign/infilltownhousing.htm; http://www.toronto.ca/planning/pdf/townhouseguideline.pdf; (5) "City-wide Design Guidelines/Streetscape/Civic Improvement: Urban Design Streetscape Manual (2010)", [electronic index portal and technical documents], Retrieved from http://www.toronto.ca/planning/urbdesign/streetscape/index.htm.

5. KENTSEL TASARIM REHBERİ [UDG] – KUZEY AMERİKA KITASI: AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ [USA] ÖRNEKLERİ

- **USA / Arizona / Scottsdale : (UDG Scottsdale, 2001-2011)**

Scottsdale CC; City Council of Scottsdale (2001-2011). [electronic index portal and technical information], Access: January 2008-2011. (1) "The General Plan", (a) "The Scottsdale General Plan 2001-2011" *(adopted in 2001, ratified in 2002)*, (b) "The Scottsdale General Plan 2011-2021" *(adopted in 2001, possible ratification in 2012)*, Retrieved from http://www.scottsdaleaz.gov/generalplan; (2) "Codes and Ordinances", (a) City Code, (b) Zoning Ordinance Resources, (c) Recently Adopted Ordinances, (d) Proposed Ordinances, (e) Building and Fire Codes, Retrieved from http://www.scottsdaleaz.gov/codes; (3) "Policies and Guidelines Unique to Scottsdale / Policies at a Glance: Character Area Planning", (a) Character Areas: Downtown, Southern Scottsdale, Greater Aierpark, Shea, Tonto Foothills (TBD), McDowell Vistas (TBD), (b) Background, (c) Resources: Staff Report on Area Plan Process, Starr Presentation, Retrieved from http://www.scottsdaleaz.gov/planning/ areaplans; (4) "Policies and Guidelines Unique to Scottsdale / Policies at a Glance: Downtown Urban Design and Architectural Guidelines": (a) "Downtown Urban Design and Architectural Guidelines (2004)", (b) Recommended Plants for Downtown, (c) Architectural and Urban Design Checklist, Retrieved from http://www.scottsdale.az.gov/planning/policycards/pc_downtowndesign.

- **USA / Baltimore / Maryland-Chestertown : (UDG Chestertown, 2001-2011)**

Chestertown TC; Town Council of Chestertown, (2001-2011). [electronic index portal and technical information]. (1) "Chestertown Comprehensive Plan 2001-2011 (2001)" by Town Council of Chestertown-Planning Commission and Upper Eastern Shore Regional Office-The Maryland Department of Planning, Retrieved from http://www.chestertown.com/gov/pdf/CompPlan/CompPlan.pdf, http://www.chestertown.com/gov/comp_plan.php; (2) "Ordinances", (a) Town Ordinances: Town Charter, (b) Administrative Ordinances: Planning Commission; (3) General Ordinances: (a) Critical Areas, (b) Historic Area Zoning, (c) Property Maintenance, (d) Street and Sidewalks, (e) Trees, (f) Vehicles/Traffic, (g) Zoning; (4) Government: (a) Town Council, (b) Services, (c) Ordinanaces, (d) Commissions, Access: January 2007-2011, Retrieved from http://www.chestertown.com/gov/ordinance.php.

Chestertown TC; Town Council of Chestertown, HDC-Historic District Commission (2002). *Historic District Design Guidelines* [electronic index portal and technical document] prepapred by HDC members; J.L. Siedel and K. De Mooy**,** Chestertown: Town Council of Chestertown TC and Historic District Commission. Access: January 2007, Retrieved from http://www.chestertown.com/gov/Historic_district/index.php, http://www.chestertown.com/gov/Historic_district/Chestertown%20HDC %20Guidelines.pdf

- **USA / California / Los Angeles-Broadway : (UDG Los Angeles, 1999-2011)**

City of Los Angeles-DCP-Planning Commission; CRA/LA Agency; City Council; Community Redevelopment Agency (2009). *City of Los Angeles, The Downtown Design Guide: Urban Design Standards and Guidelines* (Draft; adopted on 24 April 2009), [electronic index portal and technical documents], Access: June 2009, Retrieved from http://www.urbandesignla.com/ downtown_guidelines.htm.

Gürler, E., (2005). Los Angeles Kentsel Tasarım Rehberi (Kentsel Koruma) [Araştırma Raporu/Sunumu (Mayıs 2005)], KET 518 – Kentsel Tasarımda Çağdaş Yaklaşımlar, Yürütücü: Prof. Dr. Nuran Zeren Gülersoy], Şehir ve Bölge Planlaması Bölümü-ŞBPB, Mimarlık Fakültesi, Istanbul Teknik Üniversitesi, Istanbul.

Los Angeles-LA Conservancy, (2002). *Historic Downtown Los Angeles Design Guidelines (adopted on July 2002)* [electronic index portal and technical documents], Access: February 2005, Retrieved from http://www.laconservancy.org/initiatives/guidelines.php4.

- **USA / California / San Jose : (UDG San Jose, 1994-2011)**

San Jose CC; City Council of San Jose (1994-2011). *Planning* [electronic index portal and selected technical information], Access: January 2008-2011. (1) "General Plan": (a) "The San Jose General Plan 2010-2020 (2010"), (b) "The Envision San Jose 2040 General Plan (2010-2040)", Retrieved from http://www.sanjoseca.gov/planning/ gp/, (2) "Specific Plans", *selected*: (a) "Alviso Master Plan", (b) "Jackson-Taylor Specific Plan", (c) "Jackson-Taylor Neigbourhood Revitalization Plan", (d) "Midtown Specific Plan", Retrieved from http://www.sanjoseca.gov/planning/spec_plan/default. asp; (3) "Planning Commission / City Council Development Policies", Retrieved from http://www.sanjoseca.gov/planning/counter/ policies/; (4) "Zoning Ordinance", (a) "Proposed Amendments to Zoning Ordinance", (b) "Adopted Amendments to Zoning Ordinance": "Main Street Zoning District", "Developent Permit Extension", "Downtown Zoning District", "Residential Zoning District", "Sidewalk Cafés Ordinance", "Historic Preservation Permit", Retrieved from http://www. sanjoseca.gov/planning/zoning/ zoning.asp.

San Jose CC; City Council of San Jose, San Jose DP-BCE; Department of Planning, Building and Code Enforcement (1989-2011). *Design Guidelines* [electronic index portal and selected technical information], Access: January 2008-2011. (1) Downtown/Historic Design Guidelines: (a) "Downtown Design Guidelines", (b) "San Jose Downtown Historic Desidng Guidelines (Drafts in 2003 and2004)", (c) "Your Old House: Guide for Preserving San Jose Homes (2003)", (d) "Saint James Square Historic District Design Guidelines (1989)"; (2) "North San Jose Design Guidelines" (2010), (3) "Residential Design Guidelines", (4) "Non-Residential Design Guidelines": (a) "Commercial Design Guidelines", (b) "Industrial Design Guidelines", (5) "Parks/Open Space Design Guidelines": "Guadalupe River Park and Gradens UDG", Retrieved from http://www. sanjoseca. gov/planning/design_guidelines/.

- **USA / California / San Diego : (UDG San Diego, 1998-2011)**

San Diego CC; City Council of San Diego (1998-2011). [electronic index portal and selected technical information], Access: January 2008-2011. (1) "General Plan (2008-2011)": (a) "The San Diego General Plan (2008-2018)", (b) "Amendments; Action Plan (2009)", (c) "Monitoring (2010)", (d) "General Plan and Sustainability", (e) "Executive Summary", (f) "How the General Plan and Cummunity Plans Work Together", Retrieved from http://www.sandiego.gov/ planning/genplan/; (2) "General Plan (2008)": (a) "Urban Design Element", Retrieved from http://www.sandiego.gov/ planning/genplan/pdf/generalplan/adoptedudelem.pdf; (b) "Historic Preservation Element", Retrieved from http://www.sandiego.gov/planning/genplan/pdf/general plan/adoptedhpelem.pdf; (3)**"**How the General Plan and Cummunity Plans Work Together", Retrieved from http://www.sandiego.gov/planning/ genplan/ together.shtml and http://www.sandiego.gov/planning/genplan/pdf/ generalplan/ adoptedudelem.pdf; (4) "Community Planning and Community Plans": (a) "Community Planning", Retrieved from http://www.sandiego.gov/planning/ community/overview.shtml, (b) "Community Plans", Retrieved from http://www.sandiego.gov/planning/ community/plans.shtml, (c) "Community Plan Characteristics", Retrieved from http://www.sandiego.gov/planning/community/ plancharacteristics.shtml .

- **USA / Florida / Fort Lauderdale : (UDG Fort Lauderdale, 2003-2011)**

Fort Lauderdale CC; City Council of Fort Lauderdale (2003-2011). [electronic index portal and selected technical documents], Access: January 2008-2011. (1) "Urban Design and Development Division", Retrieved from: http://ci.ftlaud.fl.us/ planning_zoning/ index.htm; (2) "Urban Design and Development Division: Historic Preservation", *Electronic Index Portal*, Historic Preservation (*selected*): (a) Designation Criteria, (b) Five Steps to Historic Preservation, (c) Economic Benefits, (d) Our Three Historic Districts, (e) Secretary of Interior's Standards, (f) Historic Preservation is Green!, (g) Fort Luaderdale Historical Society, (h) Broward Turst for Historic Preservation, (i) Broward County Historical Commission, (j) Florida Trust for Historic Preservation, Retrieved from http://ci.ftlaud.fl.us/ planning_zoning/historic_preservation/index.htm; (3) "Urban Design and Development: Planning Initiatives", [quoted note for overview: "The Urban Design and Development Division implements a variety of planning initiatives, typically aimed at developing a vision or set of guidelines for the future development of an area..."], Retrieved from http://ci.ftlaud.fl.us/planning_zoning/ initiatives.htm; (4) Urban Design and Development: Planning Zoning" [electronic information and technical documents

on Master Plan, Character Plan, District Plan, Urban Design Plans and Urban Design Guidelines], (a) “Fort Lauderdale: Building A Livable Downtown (Downtown Master Plan 2003)”; “Chapter 4: Design Guidelines”, Retrieved from http://ci.ftlaud.fl.us/planning_zoning/downtown_masterplan.htm, http://ci.ftlaud.fl.us/planning_zoning/pdf/downtown_mp/120508downtown_mp.pdf; (5) “Downtown New River Master Plan (2007), Retrieved from http://ci.ftlaud.fl.us/planning_zoning/downtown_newriver_mp.htm; (6.a) “Riverside Park Neighborhood Character Plan (2007)”, Retrieved from http://ci.ftlaud.fl.us/planning_zoning/_riverside.htm; (6.b) “Riverside District Plan (2009)”, Retrieved from http://ci.ftlaud.fl.us/planning_zoning/riverwalk_district_plan.htm; (7) “North US1 Urban Design Plan (2008)”, Retrieved from http://ci.ftlaud.fl.us/planning_zoning/pdf/NUS1urbandesignplan/nus1approvedplan.pdf.

- **USA / Florida / Tampa – Ybor City : (UDG Ybor City, 1986-2011)**

Tampa CC-BLC; City Council of Tampa – Barrio Latino Commission (2003-2010). [electronic index portal], Access: January 2008-2011. (1) “Ybor Design Guidelines: A Guide to Rehabilitation and New Construction in the Ybor City Historic District (2003)”, Retrieved from http://www.tampagov.net/dept_historic_preservation/information_resources/barrio_latino_commission/ybor_design_guidelines.asp;
(2) “Ybor City Historic District Design Guidelines and District Map (Draft updated in 2010)”, Retrieved from http://www.tampagov.net/dept_historic_preservation/information_resources/Design_Guidelines/ybor_city.asp.

Tampa CC-CPD; City Council of Tampa – City Planning Division (1986-2011). [electronic index portal and technical information], Access: January 2008-2011. (1) “Historic Preservation/Information Resources: Barrio Latino Commission and Historic Preservation Commission”, (a) “Barrio Lation Comission, BLC: Ybor Historic District–Design Guidelines and Design Standards, City Code and Rules of Procedure”, Retrieved from http://www.tampagov.net/dept_Historic_Preservation/information_resources/barrio_latino_commission/; (b) “Historic Preservation Commission, HPC: Application for Designation and Notification, City Code”, Retrieved from http://www.tampagov.net/dept_Historic_Preservation/_information_resources/historic_preservation_commission/; (2) “Historic Preservation / Information Rescources: Urban Design”, (a) “Central Business District,CBD Design Guidelines”, Retrieved from http://www.tampagov.net/dept_Historic_Preservation/information_resources/Urban%20Design/central_business_district_design_guidelines/index.asp;
(b) “Kennedy Boulevard Corridor District: Streetscape Plan and Standards”, Retrieved from http://www.tampagov.net/dept_Historic_Preservation/information_resources/Urban%20Design/kennedy_boulevard_corridor_district/index.asp;
(3) “Historic Preservation and Urban Design – HPUD, Related Sources and Organization”: (a) Office of Cultural and Historical Programs, (b) Florida Trust, (c) Heritage Preservation Services and Technical Preservation Services, (d) Historic Landscape Initiative, (e) National Historic Landmarks, (f) National Park Service, Retrieved from http://www.tampagov.net/dept_Historic_Preservation/information_resources/useful_links.asp.

OCHP-DHR-FL; Office of Cultural and Historical Programs-Florida Division of Historical Resources (no date) *Preservation* [electronic index portal and selected technical information on preservation process], Access: May 2008-2011. (1) National Register, (2) Heritage Trials, Historical Markers, Main Street Program, Retrieved from http://dhr.dos.state.fl.us/ preservation/.

- **USA / Indianapolis / Fort Wayne : (UDG Fort Wayne, 1998-2011)**

Fort Wayne CH; City Hall of Fort Wayne. (1998-2011). [electronic index portal and technical documents], Access: January 2008-2011. (1) “Redevlopment/Community Appearance and Design-RCAD: Overview“, (a) The Redevelopment Commission, (b) Downtown Design Guidelines, Retrieved from http://www.cityoffortwayne.org/community-appearance-a-design.html; (2) “Design Manual Project: The Downtown Design Manual (2011)”, [quoted note: “The Downtown Design Manual and accompanying Ordinance amendments...” and “The Downtown Design Manual along with the amended Zoning and Sign Ordiances ...], Retrieved from http://www.cityoffortwayne.org/design-manual-project.html; (3) “Development Standard / Critera Manual: Water Resources Development Critera / Standards Manual (2002-rev.2011)”, Retrieved from http://www.cityoffortwayne.org/utilities/resources/development-standardcriteria-manual.html;

GAC-Government of Allen County. (1998-2011). [electronic index portal and technical documents], Access: January 2008-2011. (1) "City of Fort Wayne Zoning Ordinance (1998-rev.2011)" (for the Department of Planning Services)" [the note: "Chapter 157" of The Ordinance with Design Standards changes focuses on Joint Land Use], Retrieved from http://www.allencounty.us/images/planning_services/Ordinances/City%20of%20Fort%20Wayne%20Planning/Fort%20Wayne%20Zoning%20Ordinance%20with%20Design%20Standards%20changes.pdf; (2) "Land Use: Ordinances, Plans, Manuals-OPM", (a) Allen County Planning and Allen County Planning Draft OPM, (b) City of Fort Wayne Planning and City of Fort Wayne Draft OPM, Retrieved from http://www.allencounty.us/land-use/ordinances; (3) "Fort Wayne Downtown Design Manual (2010)", Retrieved from http://www.allencounty.us/images/planning_services/Ordinances/City%20of%20Fort%20Wayne%20Planning/Fort%20Wayne%20Downtown%20Design%20Manual.pdf.

- **USA / Minnesota / Mankato : (UDG Mankato, 1990-2011)**

CHM-City Hall of Mankato; Community Development Dept.. (1990-2011). [electronic index portal and technical documents], Access: January 2007-2011. (1) "Planning and Zoning: Urban Design Guidelines-UDGs", [the quoted note: "Design guidelines serve as design criteria for review by City Staff, an Architectural review board, the Planning Commission, and City Council"], Retrieved from http://www.mankato-mn.gov/_UrbanDesign/Default.aspx, (a)"UGDs / Introduction": Study Area and Purpose; Character Districts; Highway Commercial Districts and Development Patterns; Project Approach; Design Principles, Development Standards and Illustrative Prototypes; How to Use This Design Framework Manual; Public Sector; Private Sector; Public vs. Private Streetscape Elements", Retrieved from http://www. mankato-mn.gov/UrbanDesign/Introduction.aspx, (b)"UDGs/Background", Issue Workshop; Visual Preference Survey, Retrieved from http://www.mankato-mn.gov/UrbanDesign/Background.aspx, (c) "UDGs/Traditional Areas": Heart of the City: The Urban Development Pattern; The Public Realm and Responsible Architecture, Retrieved from http://www.mankato-mn.gov/UrbanDesign/Traditional_Areas.aspx, (d) "UDGs/Madison Avenue", Retrieved from http://www.mankato-mn.gov/UrbanDesign/MadisonAvenue.aspx; (e)"UDGs/Implementation", Retrieved from http://www.mankato-mn.gov/UrbanDesign/Implementation.aspx; (2) "Mankato Urban Design Guidelines/Traditional Areas": (a) "Downtown Core: Showcase Business and Civic District (1997,1998-2011), (b) "Downtown Revitalilization Strategy and Implementation Program (1990)" by ZHA Inc. M.Paul Friedberg and Partners, Carl Walker Engineers, Retrieved from http://www.mankatomn.gov/UrbanDesign/Traditional_Areas/3282.aspx, (c) "City Center Renaissance (2007)" Retrieved from http://www.mankato-mn.gov/upload/images/CityManager/CityCenterSummary.pdf.

Envision, (2006-2010). [electronic index portal and technical information], Access: January 2008-May 2010. (1) "Envision 2020: Our Community Plan for Greater Mankato, (c2006, c2009-2010)", Retrieved from http://www.envision-2020.com/keys/community_planning/; (2) "Downtown Renaissance and Historic Preservaton", Retrieved from http://www.envision-2020.com/_keys/communityplanning/downtown-renaissance-and-historic-preservation/.

- **USA / New York / New York City : (UDG New York UDG, 1982-2011)**

NPS-National Park Service (1983), *Archeology and Historic Preservation: The Secretary of the Interior's Standards and Guidelines (1983)* [Technical Report], Access: January 2008, Retrieved from http://www.cr.nps.gov/local-law/arch_stnds_0.htm.

NPS-National Park Service, HPS-Historic Preservation Services (2003). *The Secrerary of the Interior's Standards and Guidelines for Preservation Planning* [Technical Report], Washington,D.C.: U.S. Department of the Interior, NPS and HPS, Access: January 2008, Retrieved from http://www.nps.gov/hps/pad/PlngStds/guideintro.htm.

NPS-National Park Service, TPS-Technical Preservation Services (2003). *The Secrerary of the Interior's Standards for The Treatment of Historic Properties with Guidelines for Preserving, Rehabilitating, Restoring and Reconstructing Historic Buildings* [Technical Report], Washington, D.C.: U.S. Department of the Interior,

NPS and TPS, Access: January 2008, Retrieved from http://www.nps.gov/history/hps/tps/standguide/index.htm; http://www.nps.gov/history/hps/tps/standguide/overview/choose_treat.htm; http://www.nps.gov/history/hps/tps/standguide/overview/using_standguide.htm.

NYS-OPRHP; New York State – Office of Parks, Recreation, Historic Preservation (1982-2011). [electronic index portal and technical documents], Access: January 2008-2011. (1) *Historic Preservation at a Crossroads: The 2009-2013 New York State Historic Preservation Plan* (2009). [Statewide Historic Preservation Plan], New York, NY: NYS-OPRHP, Retrieved from http://www.nysparks.state.ny.us/shpo/preservation-plan/, http://www.nyc.gov/html/dot/downloads/pdf/sdm_lores.pdf; (2) Technical Assistance / Technical Preservation Gudiance and Preservation Briefs (2010). [electronic index portal], (a) Preservation Guidance, Buildings and Structures: Exteriors, (b) "Preservation Guidance, Buildings and Structures: Interiors", (c) "Preservation Guidance: Historic Landscapes", (d)"Historic Barns", (e) "Preservation Briefs", Retrieved from http://www.nysparks.com/shpo/technical-assistance/

NYC-DoT; New York City-Department of Transportation (2009). *Street Design Manual*. New York, NY: New York City Government-Department of Transportation, Access: May 2009, Retrieved from http://www.nyc.gov/html/dot/downloads/pdf/sdm_lores.pdf.

- **USA / Oregon / Portland : (UDG Portland, 1991-2011)**

CCP-City Council of Portland. (1991-2011). [electronic index portal and technical documents], Access: January 2007-2011. (1) "Planning: Comprehensive Planning", Retrieved from http://www.portland_maine.gov/planning/complan.asp; (2) "Technical and Design Standards and Guidelines for the City of Portland, Maine (1987-200)", Retrieved from http://www.portland__maine.gov/planning/technicalstandards.pdf; (3.a) "Plans and Guidelines: Comprehensive Plan Goals and Policies (1991)", Retrieved from http://www.portlandonline.com/bps/index.cfm?c=34249; (3.b) "Downtown Vision: A Celebration of Urban Living and A Plan for The Future Portland – Maine's Center for Commerce and Culture (1991)", Retrieved from http://www.ci.portland.me.us/planning/downtownvision.pdf; (3.c)."Downtown Urban Design Guidelines (1991)", Retrieved from http://www.portlandmaine.gov/planning/b3downtownurban.pdf; (4) "Central Portland Plan Urban Design Assessment (2007) by Bureau of Planning and Sustainability, Retrieved from http://www.portlandonline.com/bps/index.cfm?_c=44083; (5.a) "City of Portland Design Manual (2010)", Retrieved from http://www.portlandmaine.gov/planning/designmanualadopted_0511.pdf; (5.b) "City of Portland Technical Manual, Section-I: Transportation Systems and Street Design", Retrieved from http://www.ci.portland.me.us/planning/sections/ section1.pdf

- **USA / Seattle–Washington / South Lake Union-SLU : (UDG SLU, 1998-2011)**

Seattle CC-DPD-SLU; City Council of Seattle, Department of Plannig and Development (1998-2011). [electronic index portal and selected technical documents], Access: January 2007-2011. (1) "South Lake Union Urban Design Guidelines (2005)", Retrieved from http://www.seattle.gov/dpd/cms/groups/pan/@pan/@plan/@drp/documents/Web_Informational/cos_005114.pdf; (2) "South Lake Union Urban Design Framework (2010)", prepared by Weber Thompson Co., Retrieved from http://www.seattle.gov/DPD/cms/groups/pan/@pan/@plan/@proj/documents/web_informational/dpdp020466.pdf; (3) **"**Neighborhood Plan Implementation: Urban Design Framework (2011)", (a) Opportunities and Concept, (b) Hearts, Gateways, Edges, (c) Connections and Street Character, (d) Residential Zones, (e) Waterfornt, (f) Building Prototypes, (g) Draft Urban Design Framework, Retrieved from http://www. seattle.gov/dpd/Planning/South_Lake_Union/UrbanDesignFramework/default.asp; (4) **"**Neighborhood Plan Implementation: Zoning (2011)", (a) general information, (b) means: study of urban form, including height and density, (c) ends: achievement, (d) current zoning, (e) factors, creating changes in zoning height and denisty limits, (f) Schedule for the process, (g) related technical links and resources, Retrieved from http://www.seattle.gov/dpd/Planning/South_Lake_Union/UrbanForm Study/default.asp; (5) "Draft Guidelines:

Citywide Design Guidelines and Neighbourhood Design Guidelines (2011)", Retrieved from http://www.seattle.gov/dpd/Planning/CitywideDesignGuidelinesUpdate/DraftGuidelines/default.asp, (a) "Seattle Design Guidelines (2010)", Retrieved from http://www.seattle.gov/dpd/cms/groups/pan/@pan/@plan/@designguideupdate/documents/web_informational/dpds018796.pdf;(b) "South Lake Union Negihborhood Design Guidelines (2010)", Retrieved from http://www.seattle.gov/dpd/cms/groups/pan/@pan/@plan/@designguideupdate/documents/web_informational/dpds018782.pdf.

- **USA / Seattle – Washington / Othello : (UDG Othello, 1993-2011)**

Seattle CC–DPD; City Council of Seattle, Department of Plannig and Development (1993-2011). [electronic index portal and technical documents], Access: January 2008-2011. (1) "Othello Neighborhood Design Guidelines (2006-2011)", Retrieved from http://www.seattle.gov/dpd/cms/groups/pan/@pan/@plan/@designguideupdate/_documents/web_informational/_dpds018786.pdf; (2) "Othello Town Center Urban Design Framework (2011)", Retrieved from http://clerk.seattle.gov/~public/meetingrecords/2011/spunc20110426_3c.pdf; (3) "Draft Guidelines: Citywide Design Guidelines and Neighbourhood Design Guidelines" (2011), Retrieved from http://www.seattle.gov/dpd/Planning/CitywideDesignGuidelinesUpdate/DraftGuidelines/default.asp; (a) "Seattle Design Guidelines (2010)", Retrieved from http://www.seattle.gov/dpd/cms/groups/pan/@pan/@plan/@designguideupdate/documents/web_informational/dpds018796.pdf; (b) "Othello Negihborhood Design Guidelines (2010)", Retrieved from http://www.seattle.gov/dpd/cms/groups/pan/@pan/@plan/@designguideupdate/documents/web_informational/dpds018786.pdf .

- **USA / Texas / Austin : (UDG Austin, 1997-2011)**

Austin CC; City Council of Austin (1989, 1997-2011). [electronic index portal and technical documents], Access: January 2007. (1) "Standards and Guidelines: Downtown Design Guidelines", [Austin DDG 1997, 2000, 2003, rev.2006, 2009], Retrieved from http://www.ci.austin.tx.us/urbandesign/guidelines.htm; (2) "Downtown Redevelopment", (a) Downtown Austin Plan, (b) Downtown Emerging Projects, (c) Downtown Maps, (d) Downtown Austin Retail Development, (e) Downtown GIS Viewer, (f) Downtown Commission, (g) Design Guidelines, (h) Great Streets, (i) Heritage Austin, (j) R/UDAT (Regional/Urban Design Assistance process), (k) Downtown Austin Public Improvement District, (l) East Siwth Street Public Improvement (m) District, (n) Zoning, (o) City-Wide Information, (p) Community Link, Retrieved from http://www.ci. austin.tx.us/ downtown/default2.htm. (3) "R/UDAT Austin: The Regional/Urban Design Asistance Team-R/UDAT Program", [note: Austin R/UDAT for Downtown Revitalization: approval of R/UDAT concept in 1989, R/UDAT charrette in 1991, R/UDAT action guide in 1992, R/UDAT status review sessions in 1997 and 2000], Retrieved from http://www.ci.austin.tx.us/downtown/rudataustin.htm.

Austin CC–EGRSO; City Council of Austin-Economic Growth and Redevelopment Service Office (2002-2011). [electronic index portal and technical reports], Access: January 2007-2011. (1) "Downtown Austin Plan: The Way Forward; Vision+Inspiration+Action Plan (2011)" [Draft Report], Retrieved from http://www.ci.austin.tx.us/downtown/default.htm; (2.a)"Heritage Austin: A Community-based Vision (2002)", Retrieved from http://www.ci.austin.tx.us/downtown/downloads/heritageweb.pdf; (2.b) "Heritage Austin (2011)", Retrieved from http://www.ci.austin.tx.us/downtown/heritage_austin.htm; (3) "Downtown Austin Design Guidelines (2009)", Retrieved from http://www.ci.austin. tx.us/downtown/designguidelines.htm.

6. KENTSEL TASARIM REHBERİ [UDG] – OKYANUSYA BÖLGESİ: AVUSTRALYA [AU] VE YENİ ZELANDA [NZ] ÖRNEKLERİ

- **AU / Canberra – Glebe Park : (UDG Glebe Park, 2002-2011):**

ACT Government Territory; TAMS; Terriroty and Municipal Services (2002-2011). [electronic index portal and selected technical documents], Access: January 2006-2011.(1) "TAM /Parks, Conservation and Lands, About PCL/Strategies, Plans and Reviews", Retrieved from http://www.tams.act.gov.au/play/pcl/about_us/publications_and_forms/strategies_plans_and_reviews;
(2) "Glebe Park Master Plan Report (2008)", Retrieved from http://www.tams.act.gov.au/__data/.../ Glebe_Park_Master_Plan_Report.pdf; (3) "Urban Design Guideline for Glebe Park Precinct Section 65 City", Retrieved from http://apps.actpla.act.gov.au/tplan/ planning_ register/register_docs/Glebepark.pdf.

- **AU / Melbourne – South Yarra : (UDG South Yarra, 2002, 2005-2011):**

Yarra CC; Yarra City Council (2002, 2005-2011). *Planning and Building* [electronic index portal and selected technical documents], Access: January 2006-2011, Retrieved from http://www.yarracity.vic.gov.au/planning--building/.(1) Environmentally Sustainable Design, Retrieved from http://www.yarracity.vic.gov. au/planning--building/Environmentally-Sustainable-Design/; (2) Heritage, Retrieved from http:// www.yarracity.vic.gov.au/planning--building/Heritage/; (3) Inner Melbourne Action Plan, Retrieved from http://www.yarracity.vic.gov.au/planning--building/Inner-Melbourne-Action-Plan/; (4) Major Developments, Retrieved from http://www.yarracity.vic.gov.au/planning--building/Major-developments/; (5) Planning Applications, Retrieved from http://www.yarracity.vic.gov.au/planning--building/Planning-applications/; (6) State Government Planning Initiatives, Retrieved from http://www.yarracity.vic.gov.au/planning--building/State-Government-Planning-Initiatives/; (7) Structure and Local Area Plan, Retrieved from http://www.yarracity.vic.gov.au/planning--building/Structure-and-Local-Area-Plans/; (8) Studies, Strategies and Guidelines, Retrieved from http://www.yarracity.vic.gov.au/planning--building/studies-strategies-and-guidelines/; (9) Urban Design Frameworks, Retrieved from; (10) VCAT Decisions, Retrieved from http://www.yarracity.vic.gov.au/planning--building/VCAT-decisions/;(11) Yarra Planning Scheme, Retrieved from. http://www.yarracity.vic.gov.au/planning--building/Yarra-planning-scheme/.

Wong, T. (2007). Water Sensitive Urban Design – the Journey Thus Far. *BEDP Environment Design,* Des11, Summary, Access: January 2008, Retrieved from http://www.environmentdesignguide.com.au/media/DES11.pdf.

- **AU / Newcastle : (UDG Newcastle, 2003-2011)**

NSWG; North South Wales Government, (2005). *Newcastle Development Control Plan 2005* [Technical Document], Access: January 2007, Retrieved from http://www.newcastle.nsw.gov.au/data/assets/pdf_file/0017/116144/ndcp2005_4_11_Subdivision_100720.pdf.

NSWG-PI-UR; North South Wales Government-Planning and Infrastructure (2003-2011). [electronic index portal], Access: January 2006-2011, (1) "Strategic Planning (2010)", [overview note: Regional Strategies, Metropolitan Plan for Sydney 2036, Economic Growth and Competition, Strategic Regional Land Use, Urban Renewal, etc.], Retrieved from http://www.planning.nsw.gov.au/StrategicPlanning/tabid/63/language/enAU/Default.aspx. (2.a) "Urban Renewal (2010)"; (2.b) "The Urban Renewal State Environmental Planning Policy-SEPP", *[overview note.: SEPP and Guidelines, Potential Urban Renewal Precincts: NewCastle]*, Retrieved from http://www.planning.nsw.gov.au/StrategicPlanning/UrbanRenewal/tabid/486/language/en-US/Default.aspx.

- **AU / Queensland – Brisbane : (UDG Kelvin Grove, 2004-2011)**

  QLD-Brisbane CC; Queensland Government, Brisbane City Council (2004-2011). *The Kelvin Groove Urban Village Master Plan* [Technical Document], Access: January 2006; Retrieved from http://www.communities.qld.gov.au/resources/housing/partnerships/fs-master-plan.pdf.

  QLD-DC; Queensland Government, Department of Communities, (2005-2010). *The Kelvin Groove Urban Village Urban Design Guidelines* [Technical Document; revised in 2005, 2006, 2007, and 2010]. Access: January 2006-2011, Retrieved from http://www.communities.qld.gov.au/resources/housing/partnerships/guidelines/design-guidelines-full.pdf

  Carroll, J.A.; Adkins, B.; Foth, M.; Partker, E. (2007). The Kelvin Groove Urban Village: What Aspects of Design are more important for connecting People, Place, and Health?. *The International Urban Design Conference 2007*: Waves of Change – Cities at Crossroads*, [(6*-8 Sept. 2007, Conrad Jupiters Broadbeach, Queensland/AU). Access: January 2008, Retrieved from http://www.urbandesignaustralia.com.au/images/Docs/Papers/InternationalUrbanDesign_JCarrol.pdf.

- **AU / Victoria / Peterborough : (UDG Peterborough, 1991, 2000-2011)**

  LGA-SA; Local Government Association of South Australia (2007-2011) *Manuals, Codes and Guidelines* [electronic Index portal and technical documents]. (1) Economic and Finance; (2) Governance; (3) Codes and Guidelines; (4) Information Paper; (5) Infrastructure; (6) Planning and Community Services, Access: January 2007-2011, Retrieved from http://www.lga.sa.gov.au/site/page.cfm?u=204.

  VIC-Moyne Shire C-EPR; Victoria Government, Moyne Shire Council, Environment, Planning and Regulation (2005-2006). *Moyne Shire Annual Report 05/06* [Technical Report; including Statuory and Strategic Planning]. Access: January 2006-2011, Retrieved from http://www.moyne.vic.gov.au/Files/MSC_Annual_Report_P52to70.pdf.

  VIC-Moyne Shire C; Victoria Government, Moyne Shire Council (1991, 2001-2011). [electronic index portal and technical documents], Access: January 2006-201. (1) "Urban Design Guidelines, (2006, revised in 2011)" [overview note: including Port Fairy UDG and Peterborough UDG], Retrieved from http://www.moyne.vic.gov.au/page/Page.asp?Page_Id=1024&h=1; (2) "Peterborough Community Plan 2011–2020 (2011)", [Community Plan No: CCS 7, Draft Stage], Retrieved from http://yoursaymoyne.com. au/document/show/6.

- **NZ / New Zealand : (UDG New Zealand, 1991, 2001-2011)**

  NZ-MoE; New Zealand-Ministry for the Environment (1991, 2001-2011). [electronic index portal and technical information], Access: January 2006-2011. (1) **"**Urban": (a) Urban Design Protocol Publications, (b) Best Practice Guides and Guidelines, (c) Technical Reports, (d) Concultation Reports, (e) Reports and Guides prepared by other organisations, Retrieved from http://www.mfe.govt.nz/publications/urban/; (2) "People, Places, Spaces: A Design Guide for Urban New Zealand (2001)" [*Ref. Guide*-MoE 420*, Summary*-MoE 421, June 2001], Retrieved from http://www.mfe.govt.nz/publications/rma/people-places-spaces-mar02/index.html.

EK B : Kişisel Görüşmeler ile ilgili Liste (kategorik)

1. BELEDİYE DENEYİMİ OLAN AKADEMİSYENLER ile KİŞİSEL GÖRÜŞME : (Aralık 2011)

Ünlü, T. (2011, Aralık) Tarsus Tarihi Ticaret Kent Merkezi Kentsel Tasarım Projesi ve Kentsel Tasarım Rehberlerinin Güncel Durumu [Yüzyüze Görüşme], ODTÜ Kültür ve Kongre Merkezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Günay, B. (2011, Aralık) Ankara'da Kentsel Tasarım Projeleri ve Kentsel Tasarım Rehberlerinin Güncel Durumu [Yüzyüze Görüşme], ODTÜ Kültür ve Kongre Merkezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

2. İLÇE BELEDİYELER ile KİŞİSEL GÖRÜŞME : (Temmuz 2002; Ocak 2012)

Akyüz, M. (2012, Ocak) Boğaz Köylerine ve Kent merkezindeki Alanlara yönelik Plan-Proje Çalışmalarının Planlama-Yönetim Süreci [Yüzyüze Görüşme], T.C. Üsküdar Belediyesi – KUDEB Şefliği, Istanbul.

Demirkol Horasan, D. (2012, Ocak) Boğaz Köylerine ve Kent merkezindeki Alanlara yönelik Plan-Proje Çalışmalarının Planlama-Yönetim Süreci [Yüzyüze Kişisel Görüşme], T.C. Üsküdar Belediyesi – KUDEB Şefliği, Istanbul.

Gürkan Metin, Ö. (2012, Ocak) Beşiktaş genelindeki ve Ortaköy Özelindeki Mimarlık-eksenli Kentsel Tasarım Çalışmaların Planlama-Yönetim Süreci [Yüzyüze Görüşme], T.C.Beşiktaş Belediyesi-Plan ve Projeler Müdürlüğü, Istanbul.

İper, G. (2012, Ocak) (a)Fatih ve Eminönü semtlerindeki Kentsel Çalışmaların Planlama-Yönetim Süreci , (b) Fatih ve Eminönü Tipoloji Envanteri ve Kentsel Tasarım Rehberi Çalışmalarının Güncel Durumu" [Yüzyüze Görüşme], T.C. Fatih Belediyesi – İmar ve Şehircilik Müdürlüğü.

Köktürk, E. (2012, Ocak) Nişantaşı-Teşvikiye, Osmanbey, Cumhuriyet-Halaskargazi Caddesi-Şişli Meydanı ve Çervesi ile ilgili Kentsel Çalışmaların Planlama-Yönetim Süreci" [Yüzyüze Görüşme], T.C. Şişli Belediyesi – Plan ve Projeler Müdürlüğü, Istanbul.

Mercan, N. (2012, Ocak) Şişli genelindeki ve semt özelindeki Kentsel Dönüşüm odaklı Kentsel Tasarım Çalışmaların Planlama-Yönetim Süreci [Yüzyüze Görüşme], T.C. Şişli Belediyesi, Istanbul.

Meriç, G. (2012, Ocak) 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı ve 1/1000 ölçekli Kentsel Tasarım Projesi Çalışmaları [Yüzyüze Görüşme], T.C. Adalar Belediyesi, Istanbul.

Özsoydan Gürgün, G. (2012, Ocak) Beşiktaş genelindeki ve Ortaköy Özelindeki Planlama-eksenli Kentsel Tasarım Çalışmaların Planlama-Yönetim Süreci, [Yüzyüze Görüşme], T.C.Beşiktaş Belediyesi-Plan ve Projeler Müdürlüğü, Istanbul.

Sarıca, H. (2012, Ocak) Kısıklı ve Bulgurlu Köyiçi Kentsel SIT Alanı Koruma Amaçlı İmar Planı ve Kentsel Tasarım Rehberlerinin Güncel Durumu [Yüzyüze Görüşme], T.C. Üsküdar Belediyesi – İmar ve Şehircilik Müdürlüğü, Istanbul.

T.C. Beşiktaş Belediyesi-İmar ve Şehircilik Müdürlüğü (2002, Temmuz) Beşiktaş İlçesindeki Kentsel Dönüşüm sürecine yönelik Planlama-Tasarım Uygulamaları [Yüzyüze Görüşme], T.C. Beşiktaş Belediyesi, Istanbul.

T.C. Üsküdar Belediyesi-İmar ve Şehircilik Müdürlüğü (2002, Temmuz). Üsküdar İlçesindeki Kentsel Çalışmaların Planlama-Yönetim Süreci" ve Kentsel Dönüşüm Sürecine yönelik Planlama-Tasarım Uygulamaları [Yüzyüze Görüşme], T.C. Üsküdar Belediyesi, Istanbul.

Uğur, T. (2012, Ocak)"Nişantaşı-Teşvikiye, Osmanbey, Cumhuriyet-Halaskargazi Caddesi-Şişli Meydanı ve Çervesi ile ilgili Kentsel Çalışmaların Planlama-Yönetim Süreci" [Yüzyüze Görüşme], T.C. Şişli Belediyesi – Plan ve Projeler Müdürlüğü, Istanbul.

Urkun, C. (2012, Ocak) Boğaz Köylerine ve Kent merkezindeki Alanlara yönelik Plan-Proje Çalışmalarının Planlama-Yönetim Süreci [Yüzyüze Görüşme], T.C. Üsküdar Belediyesi – KUDEB Şefliği, Istanbul.

3. ISTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ile KİŞİSEL GÖRÜŞME : (Temmuz 2002; Ocak 2012)

Akın, U. (2012, Ocak). (a) Kentsel Dönüşüm Süreci Odaklı Planlama-Tasarım Çalışmaları (b) Tarihi Yarımada Kentsel Tasarım Rehberinin Güncel Durumu ve Proje kapsamındaki Ekonometrik Araştırmaların Planlama Uygulamalarında Güncel Kullanım Durumu [Telefon Görüşmesi], IBB-BİMTAŞ, İMP-Metropoliten Planlama ve Kentsel Tasarım Merkezi, Istanbul.

Durmuş, Ç. (2012, Ocak). Kurumsal Plan-Program kapsamında Kentsel Dönüşüm Süreci odaklı Vizyon-Misyon-Hedeflerde Stratejik Yaklaşımlar [Yüzyüze Görüşme], IBB- Etüd ve Projeler Daire Başkanlığı-Kentsel Tasarım Müdürlüğü, Istanbul.

Eken, G., (2012, Ocak) Tarihi Yarımada kapsamındaki Kentsel Dönüşüm Süreci odaklı Uygulama-Denetim ve Plan-Program-Proje Çalışmalarının Güncel Durumu, [Yüzyüze Görüşme], IBB-İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı-KUDEB/Alan Yönetimi Başkanlığı, Istanbul .

Erzene, Ş. (2012, Ocak) Tarihi Yarımada kapsamındaki Kentsel Dönüşüm Süreci odaklı Uygulama-Denetim ve Plan-Program-Proje Çalışmalarının Güncel Durumu, [Yüzyüze Görüşme], IBB-İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı-KUDEB Müdürlüğü, Istanbul.

IBB-Deprem Risk Yönetim ve Kentsel İyileştirme Daire Başkanlığı-Kentsel Dönüşüm ve Yeni Yerleşmeler Müdürlüğü (2012, Ocak). Arazi-Gayrimenkul Geliştirme Odaklı Proje Çalışmaları [Telefon Görüşmesi], Istanbul.

IBB-Projeler Daire Başkanlığı-Projeler Müdürlüğü, (2012, Ocak). Mekansal Plan-Proje odaklı Çalışmalarda Bütçe Planlama-Yönetim Çalışmaları [Telefon Görüşmesi], Istanbul.

IBB-Tarihi Çevre Müdürlüğü, (2012, Ocak). Kentsel Koruma Süreci odaklı Plan-Proje Çalışmalarının Amacı-Hedefi [Telefon Görüşmesi], Istanbul.

Paksoy, A. (2012, Ocak) Kurumsal Yönetim, Stratejik Plan ve Performans Programı Çalışmalarının Güncel Durumu [Yüzyüze Görüşme], IBB-Mali Hizmetler Daire Başkanlığı-Strateji Geliştirme Müdürlüğü, Istanbul.

4. SİVİL TOPLUM KURULUŞU İLE KİŞİSEL GÖRÜŞME (Ocak, 2012)

Kapusuz, H. (2012, Ocak). Kentsel Dönüşüm Süreçlerinde Sivil Toplumun Örgütlenme Biçimleri ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Toplumsal/Kurumsal Bilinçlendirme Faaliyetleri [Telefon Görüşmesi], STGM; Sivil Toplumu Geliştirme Merkezi, Ankara.

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad : **Ebru GÜRLER**

Doğum Yeri ve Tarihi : **Istanbul, 1974**

E-Posta : **ebrugurler@gmail.com**

Lisans : **Bilkent Üniversitesi** (***BFA in LAUD*, 1998**)

Yüksek Lisans : **Orta Doğu Teknik Üniversitesi** (***MCP in UD*, 2002**)

MESLEKİ DENEYİM:

Akademik Deneyim

2006 – 2008 *Gönüllü Araştırmacı,*
"KET 518 – Kentsel Tasarımda Çağdaş Yaklaşımlar",
Prof. Dr. Nuran Zeren Gülersoy. ŞBPB, Mimarlık F., İTÜ, Istanbul.

2010–2011 Güz *Misafir Öğretim Görevlisi*,
"KPM 263 – Teknik Çizim ve Sunum Teknikleri"
KPMB, Mühendislik ve Mimarlık F., Okan Üniversitesi, Istanbul.

Profesyonel Deneyim

1996 *Serbest (BU/IAED Öğr. Ahu Gürler ile birlikte)*, "Nuruosmaniye İş Hanı Rölöve Projesi", Pamir Mimarlık, Caddebostan-Kadıköy, Istanbul.

2002 – 2004 *Kentsel Tasarım alanında Proje Koordinatörü*,
Donatanlar Kolektif ŞTİ., 4.Levent-Sarıyer, Istanbul.

2004 – 2008 *Proje Danışmanı*, Özel Projeler Koordinatörlüğü
Y.Şehir Plancı–Kentsel Tasarım Uzmanı, Plan ve Projeler MD.
T.C. Beşiktaş Belediyesi, Levent-Beşiktaş, Istanbul.

2008 – 2009 *Su ve İklim Değişikliği Politikaları Koordinatörü*,
TEMA Vakfı, Levent-Beşiktaş, Istanbul.

Gönüllü Deneyim

1995 Yaz *Gönüllü Stajyer*,"Göztepe Konutları Projesi",
BETA İnş.A.Ş.,Kadıköy,Istanbul.

1996 Yaz *Stajyer*, "Grida Project", METİŞ İnş. A.Ş., Belek, Antalya.

1996 Yaz *Gönüllü Stajyer – Proje Koordinatörü*, "Çırağan Casino Project",
CB Richard Ellis, Beşiktaş, Istanbul.

1997 Yaz *Stajyer*, T.C. Şişli Belediyesi, Şişli, Istanbul.

2000 *ODTÜ-KET Çalıştay Grubu Üyesi* : "International Urban Planning and Architectural Design Project Competition; Czech Republic, City of Ostrava, Karolina Area", Mimarlık Fakültesi, ODTÜ, Ankara.

2005 *İTÜ-ŞBPB Çalıştay Grubu Üyesi:* "UIA 2005 / Global Studio: Zeyrek – A Home in The City", Mimarlık Fakültesi, İTÜ, Istanbul.

2009-2010 *Gönüllü Araştırmacı*, "Çevre ve Şehircilik Uygulama-Araştırma Merkezi" Mimarlık F., İTÜ, Istanbul.

2010 *Gönüllü*, "IPHS 2010 Organizasyon Komitesi", İTÜ, Istanbul.

KİŞİSEL BİLGİLER:

Dereceler

1996 Güz	Bilkent Üniversitesi, Onur Derecesi	(3.43 / 4.00)
1996 Bahar	Bilkent Üniversitesi, Yüksek Onur Derecesi	(3.54 / 4.00)
1996-1997	Bilkent Üniversitesi, *LAUD* Öğrenci Lideri: *ELASA* Öğrenci Temsilcisi	
1997-1998	Bilkent Üniversitesi, *LAUD* Öğrenci Lideri: TEMA Öğrenci Temsilcisi	
1998 Güz	Bilkent Üniversitesi, Onur Derecesi	(3.00 / 4.00)
1998 Bahar	Bilkent Üniversitesi, Mezuniyet Derecesi: Bölüm İkincisi	

Üyelikler

Bilkent Ü. Mezunlar Derneği (1998+), ODTÜ Mezunlar Derneği (2003+)
ODTÜ Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Merkezi-KBAM – METU/KBAM (2010+)

Yabancı Dil

İngilizce (Profesyonel Düzey), İtalyanca ve Fransızca (Temel Düzey)

Araştırma Alanları

Kuram-Uygulama-Yöntem: Kent Planlama-Tasarım (organizasyonel ve mekansal düzeyler)
Paradigma (D)Evrimi:Felsefe, Politika-Ekonomi, Sosyoloji, Kültür, Planlama-Tasarım
Kentsel koruma-gelişim-değişim: Bütünleşik Kentsel Koruma-Geliştirme Süreci
Araştırma Yöntemleri: Eleştirel-Gerçekçi Kuram, Sistem, Karar ve Oyun Kuramları
Kentsel Ekoloji ve Teknoloji: Eko-Kent, Akıllı Kent ve Akıllı Yeşil Kent Yaklaşımları

YAYIN LİSTESİ:

Kitap

Gürler, E. (2002, c2009). *A Comparative Study in Urban Regeneration Process: The Case of Istanbul*, (published Master's Thesis, co-supervisors: Assoc.Prof.Dr. H. Çağatay Keskinok and Assist.Prof.Dr. Asuman (Türkün) Erendil, Master of City Planning Program in Urban Design, Department of City and Regional Planning, Faculty of Architecture, INAS, Middle East Technical University, Ankara, TR). Saarbrücken: Verlag Dr. Müller-VDM.

Uluslararası Hakemli Dergide Yayımlanan Makaleler

Bakınız "Tezden Üretilen Yayınlar": (**Zeren Gülersoy ve Gürler**, 2011).

Uluslararası Bildiri

Gürler, E. (2006). Urban Regeneration Process and Models of The Inner-City Historic Places from the Global and Comparative Perspective: The Case of Istanbul. *Abstract* in "*Case Studies Platform*" of *The 42nd ISOCARP Congress 2006–Cities between Integration and Disintegration*, 14-18 September 2006, Yıldız Technical University-YTU Beşiktaş Campus, Istanbul, TR.

Budak, S., Gürler, E. (2009). "Prospects from Nation States on Global Climate Change, Civil Society Concern and TEMA Foundation", *Abstract and Presentation* in "Topic 1.1: Adapting to Climate Change, Session 1.1.3: Local Actions, Roundtable 6: Linking Adaptation and Mitigation" of *The 5th World Water Forum*, 16-22 March 2009, Haliç Culture and Convention Center, Istanbul, TR.

Zeren Gülersoy, N., Gürler, E. (2009). Eco-City in The Smarter Planet. *The 8th EcoCity Conference in EcoCity World Summit*, 13-15 December 2009, Cevahir Convention Center, Istanbul/TR.

Zeren Gülersoy, N., Gürler, E. (2012). Overview of The IPHS Conferences. *The 15th International Planning History Conference- IPHS 2012: Cities, Nations and Regions in Planning History,* 15-18 July 2012, São Paulo, Brazil.

Ayrıca; Bakınız "Tezden Üretilen Yayınlar/Sunumlar": (**Gürler ve Zeren Gülersoy**, 2009, 2010) , (**Gürler**, 2011).

Ulusal Hakemli Dergide Yayımlanan Makaleler

Ulusal Bildiriler

Gürler, E. (2004). Kentsel Yeniden-Üretim Süreci Üzerine Karşılaştırmalı Çalışma: Istanbul Örneği [Makale ve Sunum]. *TMMOB Şehir Plancıları Odası, Istanbul Şubesi – SPOist, Kentsel Dönüşüm Sempozyumu [11-12-13 Haziran 2003, YTÜ, Istanbul]: Bildiriler (113-158).* Istanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi.

Gürler, E. (2005). 1980 Sonrası Kentsel Dönüşüm Sürecinde Küresel Perspektiften Istanbul Örneği: Kentiçi Tarihi Alanların Yeniden-Üretim Modelleri [Makale ve Sunum]. *TMMOB Şehir Plancıları Odası, Genel Merkez – SPO, 28. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu [8-9-10 Kasım 2004, ODTÜ, Ankara]: Bildiriler (Cilt 2, 613-649).* Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi.

Zeren Gülersoy, N.Z., Gürler, E. (2010). Sürdürülebilir Dünyada Ekolojik ve Akıllı Kentler [Sunum ve yayılanmamış Makale]. *IAPS-CSBE Network – Kültür ve Mekan Toplantıları II.Ulusal Sempozyumu* [2-3 Mart 2010], Istanbul Teknik Üniversitesi, Istanbul, TR.

TEZDEN TÜRETİLEN YAYINLAR / SUNUMLAR:

Gürler, E.; Zeren Gülersoy, N. (2009). Paradigm Shifts in Urban Planning: Poly-Centric Philosophy of Science and Contemporary Urban Planning after 1960s [Presentation and Unpublished Paper]. *"Track-1: Planning Theory" of AESOP 2009: Why can't the Future be more like the Past? (15-18 July 2009),* University of Liverpool, Liverpool, UK.

Gürler, E., Zeren Gülersoy, N. (2010). Paradigm Shifts and Urban Regeneration Process [Presentation and Published Paper]. *The 14th Conference of International Planning History Society – IPHS 2010, Urban Transformation: Controversies, Contrasts and Challenges* [12-15 July 2010, Istanbul Technical University, Istanbul, TR], *Conference Proceedings* (vol.1, pp.427-440). Istanbul: ITU Urban and Environmental Research Center.

Zeren Gülersoy, N., Gürler, E. (2011). Conceptual Challenges on Urban Transformation, *ITU A-Z Journal of Faculty of Architecture-Urban Transformation: Contraversies, Contrasts and Challenges*, *8*(1), 10-24.

Gürler, E. (2011). Kentsel Tasarımı Yeniden-Değerlendirmek: Organizasyonel ve Mekansal Süreçlerde Kent ve Kültür [Bildiri Sunumu ve Yayına gönderilmeyen Makale] / Reconsidering Urban Design: City and Culture in Organizational and Spatial Processes [Paper Presentation and Unpublished Paper]. *VI. Uluslararası Kültür Araştırmaları Sempozyumu – Mekân ve Kültür 2011* [8-10 Eylül 2011], Kadir Has Üniversitesi, Istanbul, TR.

YAYIMLANMAMIŞ (SEÇİLİ) ARAŞTIRMA ÇALIŞMALARI:

Grup I: Lisans Eğitimi sırasındaki Araştırma Çalışmaları:
Dept.of Landscape Architecture and Urban Design, FADA, Bilkent U, Ankara

- **Gürler, E.** (1993). Urban Transformation Story of Beşiktaş: Çırağan Palace, Akaretler Rowhouses and Ihlamur Mansion from Ottoman Period to Republican Period [Research Paper for Advanced Level of English Language Prepatory Program at BUSEL, attended only Fall semester].
- **Gürler, E.** (1994-1998). *Art, Architecture, Urban Design and Planning from Urban Concepts to Urban Contexts: Theory, Practice and Method* [Individual Research Notes and Sketches for LAUD Studio Projects: FA 101-102–Basic Design I-II, LAUD 201-202–Design Studio I-II, LAUD 301-302–Design Studio III-IV, LAUD 401–Design Studio V, LAUD 402–Senior Design Studio].
- **Gürler, E.** (1994-1995).*Urban Design* [Summary schemes of the notes taken in Lectures and Study Notes (Fall Semester): LAUD 221–Introduction to Urban Concepts, Lecturer: Dr. Jamal INJEROU/Cemal İNCERUH].
- **Gürler, E.** (1995-1996). *Historical Development of Urban Design* [Summary schemes of the notes taken in Lectures, Research Notes by Book Reviews (Fall and Spring Semesters): LAUD261 and LAUD 262–History of Landscape and Urban Environment I and II, Lecturer: Dr. Jamal INJEROU/Cemal İNCERUH].
- **Gürler, E.** (1996-1997). (a) *Urban Structure: Physical, Social, Economic and Cultural Compenents of Urban Development Models in Urban Theories* [Research Notes by Book Reviews, (September-December. 1996) for LAUD 371–Analysis of Urban Environment-I, Lecturer: Assist. Prof. Dr. Deniz ALTAY BAYKAN]; (b) *Urban Analysis of Ankara: Historical Development of the City by Urban Plans* [Research Paper (May 1997): LAUD 372–Analysis of Urban Environment-II, Lecturer: Assist. Prof. Dr. Deniz ALTAY BAYKAN].
- **Gürler, E.** (1996-1997). *Eminönü* [Sketches on-Site and Individual Research Notes, (December-May 1997): LAUD 324–Morphology and Typology of Urban Space, Lecturer: Dr.Jamal INJEROU].
- **Gürler, E,** (1997). *Urban Analysis of Çanakkale: Historical Development of The City by Urban Plans and Ecosystemic Networks* [Research Analysis on Map and Research Paper (December 1997) for LAUD 481–Landscape Ecology, Lecturer: Dr. Kumru ARAPGİRLİOĞLU].
- **Gürler, E.** (1997). *Urban Theories and System Dynamics of Urbanization Process: Time-Space Relationship, Agency-Structure Relationship, Local-Global Dynamics, Contingency in Geographic Contexts, Urban Planning and Urban Design Approaches* [Summary schemes of the notes taken in Lectures and Book Reviews (September-December 1997), LAUD 471–Urban Sociology, Lecturer: (Dr.) Asuman TÜRKÜN ERENDİL].
- **Gürler, E.** (1997). *Ethnographic Study and Socio-Antropological Analysis on The Class of Italian Language Course at L'Instituto D'Italiano di Cultura-Ankara* [Research Paper (December 1997) for LAUD 474–Space, Culture and Identity, Lecturer: Assoc. Prof. Dr. Emine ONARAN İNCİRLİOĞLU].
- **Gürler, E.** (1998). *Urban Transformation in Istanbul: Beyoğlu* [Research Paper (May 1998) for LAUD 472–Recent Issues in Human Geography, Lecturer: Dr. Asuman TÜRKÜN ERENDİL].

Grup II: Bilimsel Hazırlık sırasındaki Araştırma Çalışmaları:
Dept. of City and Regional Planning, Faculty of Architecture, INAS, METU, Ankara

- **Gürler, E.** (1999). *Change in Philosophical Thought and Urban Planning Approaches: The French Revolution and The Renaissance* [Research Paper (January 1999), CP 111–History of Western Philosophy, Lecturer: Prof. Dr. Argun EVYAPAN].
- **Gürler, E.** (1999). *Analysis of Planning Theories* [Individual Research Notes (January-May 1999), CP 371–Planning Theory, Lecturers: Assist.Prof.Dr. Murat GÜVENÇ & Assoc.Prof.Dr. Oğuz IŞIK].
- **Gürler, E.** (1999). *New Urban Culture, New Living Styles, New Landscapes* [Research Paper (May 1999) for CP 450–New Spaces of Growth and Production, Lecturer: Prof. Dr. Ayda ERAYDIN].
- **Gürler, E.** (1999). *An Urban Monography: İzmir* [Research Paper (May 1999) for CP 212–City in History II, Lecturer: Assoc. Prof. Dr. Numan TUNA, Prof. Dr. Sevgi AKTÜRE, Prof. Dr. Gönül TANKUT].
- **Gürler, E.** (1999). M*asterplan of a Housing Area due to the Law 3194/item18: Maltepe-Başıbüyük, İstanbul* [Study on Political Research and -Individual- Urban Project (May 1999), for CRP 334–Urban Design Workshop II, Mentor: Assist. Prof. Dr. Adnan BARLAS].

Grup III: Yüksek Lisans Eğitimi sırasındaki Araştırma Çalışmaları:
Dept.of City and Regional Planning, Faculty of Architecture, INAS, METU, Ankara

- **Gürler, E.** (2000). *Article Reviews on Socio-Cultural Manifesto for Urban Design*, [Individual Research Notes (January 2000), ARCH 511–Socio-Cultural Themes in Urban Architecture, Lecturers: Assist. Prof. Dr. Arif Güven SARGIN and Assist. Prof. Dr. Cana BİLSEL].
- **Gürler, E.** (2000). *Effects of Political Regulations and Urban Legislations on Beyoğlu District in terms of Spatial and Social Transformation* [Research Paper (May 2000) for ARCH 512– Advanced Studies in Urban Architecture, Lecturers: Assist. Prof. Dr. Güven SARGIN and Assist. Prof. Dr. Cana BİLSEL].
- **Gürler, E.** (2000). *Book Review on State and Reproduction of Urban Space*, [Research Study on volunteer basis (May 2000), UPL 507–Politics of Space, Lecturer: Assoc. Prof. Dr. Çağatay KESKİNOK].
- **Gürler, E.** (2000). *Book Reviews for Urban Design Manifesto* [Research Reports (Jan. 2000-May 2000) for UD 551–Theories of Urban Design, Lecturer: Assist. Prof. Dr. Adnan BARLAS].
- **Gürler, E.** (2000). *Jacques Derrida and Bernard Tschumi / Deconstruction: To Deconstruct or Not To Deconstruct?* [Research Paper (January 2000), CP 531–Political Background of Urban Planning, Lecturer: Assoc. Prof. Dr. Baykan GÜNAY].
- **Gürler, E.** (2000). *Masterplan of a Neighbourhood Block due to the Law 3194/item18 and Urban Design Codes for Gölyaka Town, Bolu* [Individual Study on Urban Project and Urban Codes, (May 2000) for UD 502–Urban Design Studio II "Post-Earthquake Planning: Gölyaka", Mentors: Assoc. Prof. Dr. Baykan GÜNAY, Assist. Prof. Dr. Adnan BARLAS, Ins. M.Arch. Erhan ACAR].
- **Gürler, E.** (2001). *Critical Realism as a Meta-Theory in Social Sciences: Philosophy and Methodology of Critical Realism for the Explanation of Geography / Urban Space* [Research Paper (May 2001) for CP 522–Methods in Urban Planning and Research, Lecturer: Prof. Dr. İlhan TEKELİ].

Grup IV: Doktora Eğitimi sırasındaki Araştırma Çalışmaları:
Şehir ve Bölge Planlaması Bölümü, Mimarlık Fakültesi, FBE, İTÜ, İstanbul

- **Gürler, E.** (2004). *Planlama Kuramı ve Politikaları üzerine Makale İncelemeleri* [Araştırma Raporları (Ekim-Aralık 2004), SPL 511–Planlama Kuramı ve Politikaları, Yürütücü: Prof. Dr. Hale ÇIRACI].
- **Gürler, E.** (2004). *Bir Kent Monografisi: Gaziantep* [Araştırma Raporu (Aralık 2004), SPL 511–Planlama Kuramı ve Politikaları, Yürütücü: Prof. Dr. Hale ÇIRACI].
- **Gürler, E.** (2005). *1980 Sonrası Kentsel Yeniden-Üretim Süreci: Istanbul Örnekleri* [Araştırma Raporu (Ocak 2005), SPL 507–Şehirlerin Yeniden-Yapılanması, Yürütücü: Prof. Dr. Vedia DÖKMECİ].
- **Gürler, E.** (2005). Global Restructuring and Urban Regeneration: Partnership and Inner-City Competitiveness [Research Paper, (May 2005), SBP 604E–Development Planning, Lecturer: Assist .Prof. Dr. Ferhan GEZİCİ].
- **Gürler, E.** (2005). *Empiricisim* [Research Presentation (May 2005), MTS 601E–Environment-Behavior Theories, Lecturer: Prof. Dr. Alper ÜNLÜ].
- **Gürler, E.** (2005). *Article Review: Comparative Ordering Systems*, (Rapoport, A. (1972), Chapter 2: On the Cultural Origins of Settlements, In A.J. Catanese and J.C. Synder (Eds.) *Introduction to Urban Planning* (pp.31-59), New York: McGraw-Hill) [Research Presentation (April 2005), PEM 607E–Comparative Spatial Analysis, Lecturer: Prof. Dr. İsmet KILINÇARSLAN].
- **Gürler, E.** (2005). *Urban Design as the Organization of Space, Time, Meaning and Communication* (Cultural Variability of Urban Environments and The Role of Values in Urban Design), [Research Presentation (May 2005), PEM 607E–Comparative Spatial Analysis, Lecturer: Prof. Dr. İsmet KILINÇARSLAN].
- **Gürler, E.** (2005). Amerika Tarihi Çevre Koruma Politikaları [Araştırma Sunumu ve Raporu, (Mayıs 2005), SPL514–Tarihi Çevre Koruma Politikaları, Yürütücü: Prof. Dr. Nuran ZEREN GÜLERSOY].
- **Gürler, E.** (2005). Los Angeles-Broadway Kentsel Tasarım Rehberi (Kentsel Koruma-Geliştirme) [Araştırma Sunumu ve Raporu (Mayıs 2005), KET 518–Kentsel Tasarımda Çağdaş Yaklaşımlar, Yürütücü: Prof. Dr. Nuran ZEREN GÜLERSOY].
- **Gürler, E.** (2005). Hong Kong Özel Yönetim Bölgesi Kentsel Tasarım Rehberi (Kentsel Yeniden-Gelişim) [Araştırma Sunumu ve Raporu (Mayıs 2005), KET 518–Kentsel Tasarımda Çağdaş Yaklaşımlar, Yürütücü: Prof. Dr. Nuran ZEREN GÜLERSOY].

Grup V: Bilimsel Araştırma Çalışmaları

- **Zeren Gülersoy, N., Gürler, E.** (2009-2010). *Akıllı Yeşil Kent Yaklaşımının Politik Temelleri / Political Background of Smart Green City Approach* [Yayımlanmamış Araştırma Raporu].
- **Gürler, E.** (2011, Eylül). *Planlama ve Kentsel Yenileme-Geliştirme Süreci: Stratejik Yaklaşımlar ve Kentsel Tasarım Rehberleri* [Doktora Tezi; Başlık güncellenmeden önce Jüri üyelerine Teslim edilen Genişletilmiş Çalışma Versiyonu]. Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlaması Bölümü, İstanbul Teknik Üniversitesi, Istanbul,
- **Gürler, E.** (2012, Şubat). *Planlama ve Kentsel Yenileme-Geliştirme Süreci: Stratejik Yaklaşımlar ve Kentsel Tasarım Rehberleri* [Doktora Tezi; Başlık güncellenmeden önce Jüri Üyelerine teslim edilen Genişletilmiş Çalışma Versiyonu]. Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlaması Bölümü, İstanbul Teknik Üniversitesi, Istanbul.
- **İTU-Bilimsel Araştırma Projesi,** (2010 – 2013). *Bütünleşik Kentsel Koruma-Geliştirme Sürecinin Analitik Planlaması ve Stratejik Yönetimi: Performans Ölçme-Değerlendirme-Programlama Modeli* [Doktora Tezi] / *Analytic Planning and Strategic Management of Integrated Urban Regeneration Process: Performance Measurement-Evaluation-Programming Model* [Doctoral Diss.], İstanbul Teknik Üniversitesi Rektörlüğü, Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi, Lisansüstü Tezlerini Destekleme Programı [I Tipi], Yürütücü/Doktora Tez Danışmanı: Prof. Dr. Nuran ZEREN GÜLERSOY, Araştırıcı/Doktora Tez Öğrencisi: Y.Şehir Plancı–KET Uzm. Ebru GÜRLER.